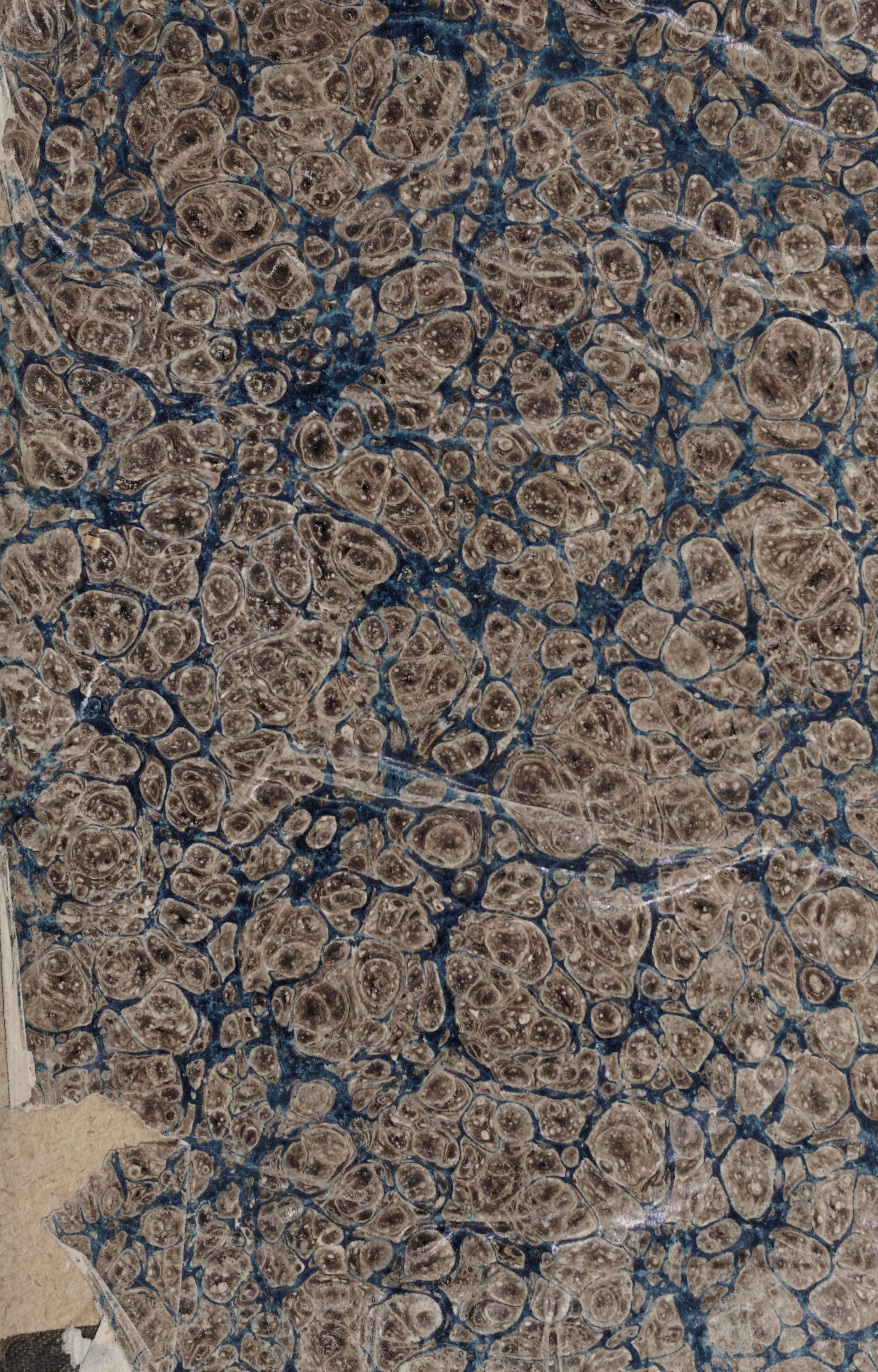

بسم الله الرحمن الرحيم

فاتحهٔ نظم لآلی لغات * وساتحهٔ رقم آمالی نکات * وسرلوحهٔ تحف دانشوران * وفرسبحهٔ صبیان هنروران * نظم فرائد محامد ایله افسرپوش وختم دقایق حق تعالی ایله زرفروش * وکلستان آرای صلوات وبهارستان بیرای تسلیمات * صاحب منطق الطیر جناب نبوی ایله آراسته واهل شوکت وذو رأی صائب آل مصطفوی ایله پیراسته قلندقدنصکره ناظم تحریر اطال الله عمره وقدره حضرتلری بوشرحنه خامه کش اولدیغمز تحفه سنك عقیب اتمامنده بوفقیر پرتقصیر السید احمد حیاتیدن بالمکاتبه شرحنی التماس ایتملریله قلیل البضاعه ومنکسر البراعه وکثیر الضراعه اولدیغمز حالده بوشرح ناچیزه اقدام وبحمد الله الملك العلام رسیدهٔ اختتام اولندی * فاما که پذیرای اتمام وهویدای انجام اولمسیله عنوان ملاحتنشاننه طغرای غرای آفرین وتوقیع شاباش تحسین کشیده بیورلمسی انجق جناب معالی نصاب وذات معلای مثانی خطاب وزیر آصف نظیر ارسطو تدبیر سحبان تقریر ابن مقله تحریر حاتمی شیم حاتمی کرم برمکی همم اعنی به تاریخ هجریدن الف ثانی حدودینك مائهٔ ثالثه‌سی اوائلنده ماند حکیم فلاطون امین معادن همایون ووالیٔ والای ولایت آمد ومتصرف ایالت مرعش مع علاوهٔ چند ممالك پرمحامد بیوریلان یوسف پاشا یسرالله تعالی مایرید ومایشاء افندیمز حضرتلری ولو بردفعه‌جه اولسون شرح مذکور چاکری بی احالهٔ نظر کرامت اثرلریله مقبول انام وپسندیدهٔ خاص وعام ووسیلهٔ شاباش تحسین وذریعهٔ صد هزار آفرین بیورملری

سکارم

مكارم منش سنيه لرندن نيازمند داعيانه مدر چونكه مشار اليه افنديمز طرز
مذكور اوزره بودورلرده ظهور عدالت بدور دستورانه لريله (شعر) وانى
وان كنت الحديث زمانه * لآت بما لم تستطعه الاوائل * منطوقى اسلافنى
سابق واقرانئه فائق قطب الوزرا وولى النعم كافهٔ امرا برذات عالى صفات
وجناب سامى سمات اولوب حتى سايهٔ همای همت ولوايهٔ عطوفانه لرنده سايه
ستان يورلر صحاب عقول اوطان واحباب واولاد وانسابندن غفول
ونسيا منسيا علاقاتندن ذهول برله (شعر) ولا عيب فيهم غير ان ضيوفهم * تلام
بنسيان الاحبة والوطن * مضمون بلاغت مشحونى حسب حاللرى اولمغله (شعر
ما نوال الغمام وقت ربيع * كنوال الامير يوم سخا * فنوال الامير بدرة عين
ونوال الغمام قطرة ما * ترانه سيله صدا پرداز دلنواز اولندیغى مقروع اسماع
قاطبهٔ اولى النهى درهمان حق سبحانه وتعالى حضرتلرى وجود بهبود ضيا
آلودلرين مكاره دوردوندن مصون ومدى الدهور والازمان بخت واقباللرين
افزون وبالجمله بدخواهلرين خوروزبون ايليه آمين يا معين (بوندنصكره
معلوم اولسونكه بوشرحده براز شروط التزام اولندیكه هم اختصارى مفيد
اوله وهم ناظرينه صفابخش اوله (اولا برمقدمه تقديم اولندیكه معانئ ادواتى
وقواعد واشتقاقاتى مشعر ومؤذندر (ثانيا معانى حروف وادوات ومبانى
اشتقاقات مقدمهٔ مذكوره يه احاله اولندى (ثالثا مركباتك اجزالرى مفردات
موضعلرينه سابق ولاحقنده احاله اولندى مثلا چون مهر كنش كبى معناسنه
چونكه چون كبى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى مهر كنش ديو
قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كلور مثللو عبارتله تعبير اولندى وقس عليه
سائره (رابعا حركات كلمات بياننده حروف مهمله بلا قيد اطلاقى اوزره ذكر
اولنوب حروف معجمه تقييد اولندى مثلا سروش سيننك وراء مهمله نك
ضمه لرى وشين معجمه ايله ديو بيان اولندى (خامسا باحرفى موحده تاحرفى مثنات
فوقيه ياحرفى مثنات تحتيه ايله تقييد اولندى (سادسا فارسى يه مخصوص
اولان حرفلر فارسيه ايله تقييد اولندى مثلا پروردكار باء فارسيه وكاف فارسيه
ايله ديو بيان اولندى ژاله زاى فارسيه ايله ديو بيان اولندى چون جيم فارسيه
ايله بيان اولندى (فاما كه بو حرفلرك عربيه سى اطلاقى اوزره ذكر اولندى
(سابعا حروف علت وحروف لين حروف صحيحه كبى بيان اولندى
مثلا بورزيدن باء موحده نك كسرى وواوك فتحى ديو بيان اولندى

جوانمرد جیمك کسری وواو ممدوده نك فتحیله دیو بیان اولندی نوروز نونك فتحی وواوك سکونی دیو بیان اولندی (فاما که حرف مد ماقبلنده کی حرف ممدوده ایله توصیف اولنوب انکله اکتفا اولندی (مثلا باشد باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله دیو بیان اولندی بودن باء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله دیو بیان اولندی (ثامنا) خطده یازیلوب اوقنمیان حرف واو وحرف یا مجهوله دیو بیان اولندی (تاسعا) اماله اولنان محللر تصریح اولندی مثلا خواهر خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف علامت ایله دیو بیان اولندی (عاشرا) فقط ماقبلنك فتحنه علامت اولوب اوقنمیان ها حرفی رسمیه ایله توصیف اولندی (حادی عشر) اکثرمتنده ذکر اولنان کلمه لر ابتدا شاهدلریله بیان اولنوب بعده بشقه معنالری ذکر واجمال اولندی (ثانی عشر) انشاء دقیقدن حذر ایدوب نفع عام اولسون دیو سهلجه وقباجه کلماتله تفسیر وتعبیر اولندی (ثالث عشر) جابجا صنایع بدیعیه لره تنبیه اولندی لکن هربار ذکری التزام اولنمدی تاکه اطناب واملال اولماسون دیو فاحفظ ولاتغفل والله ولی التوفیق وبیده ازمة التحقیق (مقدمه) درت مقصد اوزره مرتبه در (مقصد اول) ادوات فارسیه حقنده در (مقصد ثانی) مضمرات وموصولات حقنده در (مقصد ثالث قواعد واشتقاق حقنده در (مقصد رابع برازفوائد نفیسه بیانده در (مقصد اول ادوات بیانده ایدی ومن الله التوفیق معلوم اولسونکه عربیده حروف معانی ایکی قسم اوزره در بری بسیطه مثلا باء جاره ولام جاره ولام ابتدا کبی بری مرکبه مثلا من جاره وهل استفهامیه کبی کذلك فارسیده دخی ایکی قسم اوزره در بری بسیطه بری مرکبه قسم اول بسیطه ایدی اون اوج حرفکه بونلردر (ا ب ت چ د ز ش ك م ن و ه ی) حرف الف اون ایکی وجه اوزره استعمال اولنور ۱ تعریه ۲ تنبیه ۳ تعجب استفهامی ٤ استمرار ٥ ندا ٦ استغاثه ۷ توسل ۸ مقابله ۹ ملازمت ۱۰ اتصاف ۱۱ نسبت ۱۲ زائد والحاصل بو حرف الف بو معنالرك بعضنده اوائل کلمه یه داخل اولور وبعضنده اواسط کلمه یه متوسط اولور وبعضنده اواخر کلمه یه لاحق اولور اوائله داخل اولان اوج نوعدر (اول الف مفتوحه که اکا الف تعریه دیرلر (شعرای عجم مصادر افعال اوائلنه ادخال ایدرلر کاهی ممدوده کاهی مقصوره واقع اولور مدخولی اولان کلمه اندن عاری اولسه معنایه خلل کلمز انکیچون اکا الف تعریه دیو تسمیه اولنور مثال ممدوده

استادرودکی (بیت) چون بـکردد پای آواز پایدان * آشکوخیده نماند همچنان * اصلی شکوخیدن ایدی سورچمك معناسنه مصدر درمثال مقصوره استاد لطیفی (بیت) ابی جرم راکرکنی ظلم وجور * کند مرترا بی کنه جور دور * ثانی دخی مفتوحه در تنبیه معناسنی مفید اولورا کاالف تنبیه دیرلر ادوات اوانه داخل اولور حکیم فردوسی (بیت) ایا شاه محمود کشورکشا * که ازمن نترسی بترس ازخدا * بو بیتده ندا معناسنه فهم اولنور مثال دیکر وله ایضا (بیت) ابرداه دو هفته شدکد خدای * کرفتند هریك سزاوارجای * بو بیتده داه بمعنی برستاردر (ثالث الف مضمومه که حرف تعجب استفهامدر مثلا ادیرلرنه عجب معناسنه استاد منجیك (بیت) اکر خلق تراباشندجویان * چویابندت فروکوینداکویان * اواسط کلمه یه متوسط اولان الف استمرار دیو تسمیه اولنور اکثری امر غائب میاننده اولور مثلا کناد وبادکبی غالبا دعا اولان کلمه وسطنه ادخال اولنور شیخ سعدی (بیت) خدایا دشمنش جایی بمیراد * که هیچش دوست بربالین نباشد * وآخر کلمه یه لاحق اولان ماقبلی مفتوح حرف مد اولان الفدر بو الف سکز وجه اوزره استعمال اولنور (اول ندا ایچوندر آخر کلمهٔ منادا یه لاحق اولور خواجه حافظ (بیت) خسروادادکرابحر کفاشیردلا * ای جمال تو بانواع هنرارزانی * بعض محلده بو الف ندا اداته دخی الحاق اولنوب منادی محذوف اولور وله ایضا (بیت) ایاپرلعل کرده جام زرین * بخشا برکشی کش زر نباشد * لکن بو صورتده اصح اولان تأکید ندا ایچوندر (ثانی الف استغاثه والف ندبه در شیخ سعدی (بیت) درداوحسرتا که عنانم زدست رفت * دستم نمی رسد که بکیرم عنان دوست * ثالث الف توسلدر یعنی بعض کلمات مرکبه میاننه کتورلر حاصلی بشقه بشقه معنی صاحبی ایکی کلمه یی برکلمه ایتمکه وسیله اولور مثلا سراپن وسراپا کبی (رابع الف مقابله والف مساوات که مقابله ومساوات معناسنی مفیداولور شول وقتکه ایکی کلمه برجنس اوله ارالرینه الف ساکنه کتوروب برکلمه کبی ایدرلر مثلا لبالب ودنکادنك وسراسر وپیچاپیچ کبی شیخ سعدی (بیت) جهان کرچه سراسرلاله زارست * برهنه پامروآنجاکه خارست * خامس الف ملازم که ملازمت معناسنی مفید اولور حاصلی واقع اولدیغی محللرده برنوع معنی افاده ایدرکه مثلا ایکی کلمه نك بری فاعل اوله انکله ترکیب اولنان کلمه یی کندوکبی ایدر بو الفه الف ملازمت دیو تسمیه ایدرلر شیخ نظامی (بیت)

تارسیدند هردوشادوش * به‌بیابانی زبخار بجوش * وملازمتك برمعناسی دخی هم فاعل وهم مفعول اولور وله ایضا (بیت) درهم آمیختیم خنداخند من وچون من فسانه کویی چند * یعنی بر بریمز ایله قارشدق کوله رك وکولدیره رك و بر معناسی دخی باء الصاق معناسی کبیدر وله ایضا (بیت) شه زکرمی سیاستم فرمود * درهلاکم مکوش زودازود * تنبیه بوالف ملازمه والف توسل والف مقابله بربرینه اقربدر فرقی فارسیده مذاق تام صاحبلرینه روشنادر (سادس) الف اتصاف که هرزمان امرحاضر آخرینه الف ساکن لاحق اولنجه اسم فاعل یاخود صفت مشبهه معناسنی مفید اولور مثلا دانا و بینا وشنوا کبی بعض مبالغه قصد اولنوب الف مزبورد نصکره برنون دخی الحاق اولنور مثلاخندان وخرمان وتابان کبی (سابع) الف نسبت که یاء نسبت معناسین مفید اولور خواجه حافظ (مصرع) مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید * کاهی بو رصورتده تأکید ادات نسبت اولور حکیم اسدی (بیت) بساز ورمندا که افتاده سخت * پس افتاده زیاوری کردبخت بو دقیقه دن آکاه اولمیانلر زورمندا لفظنی جمع ظن ایدوب زورمنداندن مخففدر دیدیلر محض ازعمدر (ثامن) الف زائده که کلمه آخرنده واقع اولور اسقاط اولنسه معنایه خلل کلمز شیخ سعدی (بیت) بکفتا من کای ناچیز بودم * ولیکن مدتی باکل نشستم * اکثری قوافی اشعارده اولور استاد دقیقی (قطعه) پیاده شود دشمن ازاسب دولت * چوکردی براسب سعادت سوارا * براسب سعادت سواری وداری * بدست اندرون از سعادت سوارا * بوقطعه ده سواراول فارسیدر آتلو معناسنه سوارثانی کسرایله عربیدر دست برنجن معناسنه محصلی بوالف زائده دن مقصود یاتحسین لفظدر یاتتمیم وزن یاتکمیل قافیه‌در (حرف الباء اون درت وجه اوزره مستعملدر ١ الصاق ٢ مصاحبت ٣ قسم ٤ استعانت ٥ ظرفیت ٦ استعلا ٧ تعلیل ٨ تخصیص ٩ ابتداء ١٠ انتهاء ١١ تشبیه ١٢ زائده ١٣ تأکید ذی الاشتقاق ١٤ تخصیص المضارع باستقبال (بواون درت صورتك اون ایکی اولکنلرك بالری مفتوحه در ایکی صکره کی صورتلرده مکسوره‌در اول الصاق ایچون ایدی خواجه حافظ (بیت) عاشق که شدیار بحالش نظرنکرد * ای خواجه دردنیست دکرنه طبیب هست (ثانی مصاحبت ایچون ایدی عربیده مع معناسنه وله ایضا (بیت) ببال و پر مرو زره که تار پرتابی * هوا کرفت زمانی ولی بخاك نشست (ثالث قسم ایچون ایدی وله ایضا

(بنت) بجان و یارو بحق قدیم و عهد درست * که مونس دل وجانم دعای دولت تست (رابع استعانت ایچون ایدی شاعر (بیت) نویسم عشق یارم در دفاتر * بجام چون قلم برلوح محفوظ * بو درت معنایی عربیده باء موحدۀ مکسوره افاده ایدر (خامس ظرفیت ایچون ایدی عربیده فی فارسیده درکبی خواجه سلمان (بیت) ای کریمی که بدوران بهار عدلت * درهمه روی زمین باد خلافی نوزید * سادس استعلا ایچون ایدی ظهیر فاریابی (ببت) توشمع عصمت بشب ظلم درتتاب * توابر رحمتی بسر خلق بربیار * یعنی درشب مظلم و برسر خلق دیمکدر چونکه باء اولی ظرفیت باء ثانی استعلا ایچوندر کانه درایله برقرینه لریدر (تنبیه) معلوم اولسونکه بوظهیر فاریابینك بیتی مثللو ده یعنی برلفظك اولنده باء موحدۀ مفتوحه آخرنده دریاخود امثالی واقع اولسه بونده اوچ وجه اوزره قول واردر قول اول شعوری مرحوم فرهنکده ولامعی چلبی کلستان شرحنده برلفظی ودرلفظی وامثالی زائده‌لردر انجق تحسین لفظ ایچون الحاق اولنمشلردر اصل معنای استعلایی ومعنای ظرفیتی مفید اولان اوله ادخال اولنان باء موحدۀ مفتوحه دردیو حکم وجزم ایلدیلر (قول ثانی سروری مرحوم وصاحب مفاتیح دریه عکسیله حکم وقطع ایلدیلر یعنی زائد اولان داخلدر اصل معنایی مفید اولان لاحقدر دیدیلر (قول ثالث کمال پاشازاده نك وصاحب کنوز الرموزك کلاملرندن فهم اولنان داخل ولاحقدن هر بری مفید ومعنیداردر چونکه داخل یعنی باء موحده مفید استعلا ومفید ظرفیتدر ترکیده انلردن اوزره افظی وده لفظی ایله تعبیر ایدرلر سبحۀ صبیان (بیت) ل ایچون فی ده ف پس مانه علی اوزره امی * ب ایله کم نیچه انی نته کلا زنهار) لفظ در بمعنی اندرون یعنی داخل وایچ دیمکدر لفظ بر بمعنی بالا یعنی فوق دیمکدر مثلا بشب ظلم درقرا کو کیجه ایچنده معناسنه بسر خلق برخلقك بالاسی اوزره معناسنه در سؤال ایکیسیده معنیدار اولنجه بدرشب و ببرسر اولملی ایدی جواب لفظ در ولفظ بر بو تقدیرجه نه قدر که ادات ظرف وادات استعلا دکل ایسه ده لکن صورت اداتده اولوب وفی نفس الامر ادواتك موالاتی کریهه اولمغله همان جانب صورته رعایت اولندی همدخی فارسیده بو تقدیمات وتأخیرات فی وافردر تحقیق فقیر شویله ظن ایدرمکه باء موحده مفید استعلا ومفید ظرفیت اوله لفظ بر ولفظ در قرینه لری اوله فتأمل فتح الله علیك (سابع تعلیل ایچون ایدی شاعر (بیت) بنیش پندزنی من بغض سخت فؤاد * که پند من

بپذیرد جمیع سنك دلان (ثامن تخصیص ایچون ایدی شاعر (بیت) سنبلستان
خطم خشك نكشتست هنوز * بمن آید كه آهوی خطا ید همه * بو تعلیل
وتخصیصی افاده ده عربیده لام فارسیده چون كبی (تاسع ابتداء غایت ایچون
ایدی عربیده من فارسیده از كبی عاشر انتهاء غایت ایچون ایدی عربیده الی
فارسیده تا كبی بو ایكی معنایه شاعر (بیت) روم در راه مهرش چون مهر * كه
بمشرق تا بمغرب رفته باشم (حادی عشر تشبیه ایچون ایدی عربیده كاف
مفتوحه فارسیده چون كبی استاد عسجدی (بیت) رویت بگل و یاسمن باغ بگوید
هر انكه بود راست نظر راست ببیند * ثانی عشر زائد كه عربیده كفی بالله باسی كبی
انجق تحسین لفظ ایچون كاهی ضرورت وزن ایچون كتوررلر خواجه كمال
(بیت) بطلب یافت نشان از لب شیرین فرهاد * ره سو لعل نبردند بجز كوه كنان *
(ثالث عشر تأكید ذی الاشتقاق ایچون ایدی یعنی مصادر و افعال اوائلنه تأكید
وتحسین ایچون باء موحده ادخال اولنور مثلا بكردن و بمكیدن كبی شو قدر كه
اوائلی الفات اولان كلماته ادخال اولنجه الفلر یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا
بیاموختن و بیفكندن كبی و مركباتك جزء ثانیسنه ادخال اولنور مثلا درنك بكردن
ودانش بیاموختن كبی (رابع عشر باء مزبوره مضارعی استقباله تخصیص ایدر
مثلا بداند و بشناسد و بیاموزد و فزو بیفكند كبی چونكه مضارعده تأكیددن
بشقه استقباله ده تخصیص ایدر (تنبیه) بو ایكی صورتده باء موحده مكسوره
اولور مكر داخل اولدیغی كلمه نك اولی حرف مضموم یاخود واو یاخود باء موحده
یاخود میم اوله مثلا بخوردن و بوزیدن و بیاشیدن و بمكیدن كبی اشته بو درت
صورتده اتباعا مضموم اوقنور دیو اكثر عرفا و جمهور ادبا و فارسی شناسان
تنصیص ایلدیلر فاما كه مرحوم و مغفور له فاضل سودی شرح كلستانده بو كونه
فرق انجق لغت فهلویه ده در اما افصح لغات اولان لغت دریه ده هر صورتده
هر بار دائما مكسور اوقنور بر وجهله ضمه جواز یوق دیو حكم و جزم ایلدی
فاحفظ (فائده) باء موحده بو ایكی صورتده یعنی ثالث عشر و رابع عشر صورتلرنده
مابعدینی اسكان اجتماع ساكنینه مؤدی اولمازسه سعهٔ كلامده جائز و ضرورتده
واجبدر نته كیم قطعهٔ اولانك بیت سادسنده بشنو لفظنك شینی اسكان واجب
اولدیغی كبی فاما كه اجتماع ساكنینه مؤدی اولورسه اصلا جائز دكلدر نته كیم
بیت مزبورده بخوان لفظنك خاسی تحریك واجب اولدیغی كبی فلا تغفل (حرف
التاء خطابیه در آخر كلمه یه لاحق اولور حاصلی بونده درت بحث واردر (بحث اول

کیفیت معناسنده درچونکه تاء بسیطه کاهی افعال اواخرینه لاحق اولوب مفعو لیت معناسنی مفید اولور مثلا دیدت ماضی و بیندت مضارعدر مثال اول میر محمد نظمی (بیت) دوش دیدت باردقیب از دوستان * کج کله ساغر بکف در بوستان * مثال ثانی وله ایضا (بیت) میشود افتاده هرکه بیندت * هان که باشد کریهٔ عاشق بدت * وکاهی اسما اواخرینه لاحق اولوب مضاف الیه معناسنی مفید اولور شیخ سعدی (بیت) خدایا بران تربت نامدار * بفضلت که باران رحمت ببار * وکاهی اولور که فعل عاملك ومضافك غیری یا براسم یاخود برادات آخرینه لاحق اولور لکن معناده ینه عامل حقیقی ومضاف حقیقی یه مربوط اولور مثال اول شیخ سعدی (بیت) جهانت بکام فلك یار باد * جهان آفرینت نکهدار باد * مثال ثانی کمال خجندی (بیت) تایار رسی کمال روزی * درعمرا کرت نصیب باشد (تنبیه) بو حکم شین ضمیرده ومیم ضمیرده دخی جار بدر فانظر ولا تغفل (بحث ثانی تاء مزبوره نك حركاتنده درچونکه بوتا دائما ساکنه درنته کیم امثلهٔ سابقه ده اولدیغی کبی مکر شول وقت مفتوح اولور که اول تانك آخرینه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله البته الف ماقبلنك فتحنی اقتضا ایدر خواجه حافظ (بیت) عمرتان باد افزون ای ساقیان بزم جم * کرچه جام مانشد پرمی بدوران شما * بحث ثالث ماقبلنك حرکاتنده درچونکه تانك ماقبلی اوچ صورتدن خالی اولماز یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف صحیح اولور یاخود حرف مد اولور اکر تانك ماقبلی هاء رسمیه اولورسه افصح بودر که اول هادن صکره برهمزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زیاده اولنه خواجوی کرمانی (بیت) بی رخت نامده میل کل و برك سمنم باشد م بنده ات آزادهٔ سرو چمنم * وکاهی مقام اقتضاسیله هاء رسمیه یی حذف ایدوب تایی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شمس فخری (بیت) زر و یاقوت ولعل اندر خزینت * نه بیند روی کیسه تابتنکو * واکر حرف صحیح اولورسه تانك ماقبلی دائما مفتوح اولور کما سبق فی الامثلة مکر ضرورت وزن ماقبلنك ساکن اولمسنی اقتضا ایده اول وقت اسکان اولنور حکیم سنایی (بیت) علت روزوشب خوراست یقین * چون کذشتی نه انت ماند نه این * واکر حرف مد اولورسه یعنی ماقبلی حرکه سی کندو جنسندن اولان حرف علت اولورسه بوتقدیرجه دخی اوچ وجهدن خالی اولماز چونکه تانك ماقبلی یا الف مد اولور یاخود واو مد اولور یاخود یاء مد اولور اکر الف مد اولورسه

کاهی یا والف مد ایکیسی بردن ساکنان مجتمعان اوله رق تلفظ اولنور فردوسی (بیت) بدین نام چون باز کردی بجای * بکوتات خوانند یل رهنمای وکاهی الف مد د نصکره بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر استاد لطیفی (بیت) چون باده شدی عصای پیران * عاصی مشو ومنه عصایت * واکر واو مد اولورسه کاهی تا وواو ساکنان مجتمعان اولورلر شمس فخری (بیت) * بود بروز وغا همچو پیکر بهرام * زتیغ وتیر بماند عدوت در تب وتاب * وکاهی واوه فتحه ویررلر لطیفی (بیت) کمان ابروت پیوسته مارا * بتیر غمزه که که مینوازد * وکاهی واودنصکره بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر وله ایضا (بیت) اکر از کشتن چشمت عزیزان عفوها جوید * چو مقصود منست از دل نجویم کشت معفویت * واکر یاء مد اولورسه واوده اولان صور ثلثه بونده دخی جاریه در مثال اول وثالث شاعر (بیت) بجای مکرمت کردن بدبیت * چنان اکرام درجای بدبیت * مثال ثانی کمال اسمعیل (بیت) نکر که دوستیت رابها چه باشد خود * چو دشمنیٔ ترا دشمنت بجان بخرید * بحث رابع تاء فوقیهٔ خطابیه نك ابدالنده در چونکه تاء مزبوره یی داله قلب ایدوب مثلا کردیت ورفتیت دیجك یرده کردید ورفتید دیرلر خوارزم لغتیدر حتی حضرت مولانا قدس سره الاعلی بو شعرنده کذر کاهت یرینه کذر کاهد دیو یازمشلر وتعبیر اتمشلرتهکیم شعوری مرحوم حضرت مولانا کندو مجموعه لرنده علی وجه المسوده کندو خطلریله یازدقلرین کوردم دیو تصریح ایدوب وحضرتك شعرنی دخی نقل ایتدیلر فقیر دخی تبرکا بو مقامده ایراد ایلدم بودر (شعر مسمط) دل کرچه کذرکاهد شد * اوراشد نخواهد شد * کرراستی خواهد شد * آن سروچمن دارد * ایشته بو دال هر احکامده اصلی اولان تا کبید رفلا تغفل (سؤال بو مقوله تاء خطابیه علم نحوه نظر ایله اسمدر حروفدن عدی نه کونه اولور (جواب فارسیده بو مقوله نسنه لره حرف اطلاقی جائزدرتهکیم اهل میزان افعال ناقصه یه ادوات وحروف دیدکلری کبی فلا مشاحة فی الاصطلاح یاخود حروفدن عدی تغلیبدر * حرف الجیم جیم فارسیه آخرنده هاء رسمیه یعنی هاء غیر ملفوظه کتورب بو صورتده ایکی وجه اوزره استعمال اولنور که جیم مزبوره یا مفتوح اولور یاخود مکسور اولور اکر مفتوح اولورسه ادات تصغیر اولور عربیده یاء تصغیر کبی مثلا باغچه وهندوچه کبی اسم تصغیرلر در شیخ سعدی

(بيت) هر كرا با غنچهٔ هست بيستان نرود * زانكه مجموعه نشسته است پريشان نرود ديكر عماد فقيه (بيت) خيال خال تو هند وچهٔ حديقهٔ چشم * سواد خط تو ديباجهٔ سفينهٔ دل * اكر مكسور اولورسه ذوى العقولك غيرندن سؤالدر عربيده ما كبى تركيده نه ديرلر بو صورتده جيمك فتحيله دخى جائزدر لكن ينه هاء رسميه يازيلمور اما اوقنماز وكاهى خطدن دخى حذف ايدوب ما بعدنده اولان حرفى اسكان وجيمى اكا وصل ايدرلر مثلا چيست كبى كه اصلى چه است ايدى نته كيم قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كلور فاما كه هاء رسميه سز جيم عربيه علامت تعريبدر كاهى هاء رسميه موقعنه كتورورلر مثلا بنفشه وشاهتره تعريبلرنده بنفسج وشاهترج ديدكلرى كبى وكاهى كاف فارسيه يى جيمه ابدال ايدرلر مثلا لكام وبنك تعريبلرنده لجام وبنج ديدكلرى كبى فعلى هذا القياس (حرف الدال) دال ساكنه ماضيده ومستقبلاتده ياء تحتيهٔ خطابيهٔ ساكنه دنصكره علامت جمعدر مثلا كفتى ماضىٔ مفرد مخاطبدر جمعنده كفتيد ديرلر وكنى مضارع مفرد مخاطبدر جمعنده كنيد ديرلر ودال مفتوحه مطلقا علامت مستقبلدر مثلا داند وشناسد وداننده وشناسنده كبى (فائده دال مهمله ايله ذال معجمه ميانده فرق لسان فارسيده قاعده بودر كه دالك ماقبلى متحرك اولنجه دال مهمله يى معجمه اوقومق جائزدر مثلا پذ روماذر كبى واكر ماقبلى صحيح ساكن اولورسه جائز دكلدر مثلا كرد ومرد وسمند كبى واكر حرف مد اولورسه جائزدر مثلا باذ وبوذ وبيذ كبى بونك حقنده شهاب الدين كرمانى مثاللرى ايله نظم ايلمشدر * هر كجا ماقبل وى جز حرف علت ساكنست * همچو كرد مرد وسرد وبرد آزاد ال خوان * هر كجا ماقبل وى ساكن بحرف علتست * همچو باذ وبوذ وبيذ وباذه آزاد ال خوان * شوقدر كه بو قطعه ده حال متحركه بيان اولنمدى فاما اصح بودركه ذال معجمه بولسان فارسيده اولميوب بالجمله دال مهمله اوله فلا تذهل (حرف الزاى) زاى معجمهٔ بسيطه كه عربيده من وعن كبى كاهى ظرفيت ايچون دخى اولور عربيده فى فارسيده در كبى بو زاى بسيطه دائما اوائل كلمه يه ادخال اولنور اكر داخل اولديغى كلمه نك اولى حرف صحيح اولورسه حرف زاى مكسور اولور شيخ سعدى (بيت) اكر روزى بدانش در فزودى * زنادان تنك روزى تر نبودى واكر اولنده الف اولان اسم اشارته وضميره داخل اولورسه حركه ده مدخولى اولان كلمه نك اولنه تابعدر مثال فتحه شيخ سعدى (بيت) زانكه كه تر برمن مسكين نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست * مثال كسره جامى (بيت)

زان نسرزد تهمت این درج را * زین ترسد ظلمت این برج را * مثال ضمه جامی
(بیت) از بعینست که درهای فتوح * زو کشادست بخلوتکه روح * وکاهی زای
مرقومه ادات ربط اولان که لفظنه الحاق اولنوب آخرنده کی هاء رسمیه حذف
اولنوره کافه فتحه ایله حرکه ویروب کزدیرلر دروزننده وکاهی زای مزبوره اولنه
برالف مفتوحه کتوروب از دیرلر (حرف الشین) بو شین معجمه کلمات آخرلرینه
لاحقه اولور ایکی قسم اوزره در قسم اول ضمیر غائبدر بو ضمیر غائب اولان شین
جمیع احکامده تاء خطابیه کبیدر کاسبق لکن ابدال یوقدر بویله اولنجه بونده
اوچ بحث جائزدر بحث اول معانیسی بیانندهدر چونکه شین معجمه کاهی فعله
لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور کاهی اسمه لاحق اولوب اضافت
معناسنی مفید اولور ایکی معنایه ظهیر فاریابی (بیت) دادیم دل بدست تو دریا
میفکنش * غافل مشو زناله وزاری وشیونش * بحث ثانی بو شین معجمه دائما
ساکندر مکر شول وقت مفتوح اولور که اول شینک آخرینه ادات جمع اولان الف
ونون لاحقه اوله البته الف ماقبلنی مفتوح ایدر (بحث ثالث شینک ماقبلنده واقع
اولان حرف اوچدن خالی دکلدر چونکه یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف
صحیح اولور یاخود حرف مد اولور اکر هاء رسمیه اولورسه افصح بودر که اول
هادن برهمزهٔ مفتوحه مجتلبه زیاده اولنه مثلا بندهاش کبی وکاهی مقام اقتضاسیله
هاء رسمیه‌یی حذف ایدوب شینی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شاعر (بیت)
اکر ایزد عنایت کرد بیندش * شود در جمله افعالش موفق * واکر صحیح
اولورسه مفتوحدر کاسبق فی بیت ظهیر فاریابی مکر ضرورت وزن اوله اول
دمده ساکن اولور شیخ سعدی (بیت) هرکه مزروع خود بخورد خوید * وقت
خرمنش خوشه باید چید * واکر حرف مد اولورسه الف مد صورتنده ایکیسی
بردن ساکن اولور مثلا دلهاش کبی یاخود شین معجمه‌نک ماقبلنده بریاء تحتیهٔ
مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا دلهایش وعصایش کبی وواو مد صورتنده یا ایکیسی
بردن ساکن اولور مثلا کیسوش کبی یاخود واوی فتح ایدرلر مثلا کیسوش کبی
یاخود برباء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا کیسویش کبی ویاء مد صورتنده واو
مدده اولان وجوه ثلثه جاریه‌در مثلا دستیش ودستیش کبی قسم ثانی مجرد امر
حاضر صیغه‌سینک آخرینه الحاق اولنوب مصدر معناسنی مفید اولور یعنی اسم
مصدر اولور مثلا دانش وستایش کبی اصلی دان وستان ایدی بیل ومدح ایله
معناسنه اولان امرک آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاق اولنجه بیلش

وملح ایدش معناسنه اولدی بوشین مصدریه نك ما قبلی دائما مکسور اولور
و بوقاعده ترکیده دخی جاریه در فاحفظ (حرف الکاف) کاف عربیه لسان
فارسیده ایکی وجه اوزره مستعملدر اول کاف عربیه اواخر کلمه یه لاحق
اولدقده ادات تصغیر اولور بوتقدیرجه لاحق اولد یغی اسمك آخری اکر
ساکن ایسه مفتوح اید وب اول کاف تصغیری اسکان ایدرلر مثلا
امردك وطفلك کبی مکر اول کافه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله
اول زمان کاف دخی مفتوح اولور ایکیسنه مثال شیخ سعدی (مثنوی)
* بروتا زخوانت نصیبی دهند * که فرزند کانت بسختی درند * بیندیش
ازان طفلك بی پدر * وزآه دل درد مندش حذر * یاخود اول کافه نصکره
تاء مخاطب وشین غائب اوله اول وقت ینه کافی فتح ایدرلر زیرا کاف تصغیر
ایله ضمیر غائب وضمیر خطاب جمع اولسه التبدء کاف تقدیم وضمیر
تأخیر اولنور شیخ سعدی (بیت) قربا نکت شوم پدرت رابزن بکش *
عیسیٔ مریمی توپدرراچه میکنی * یاخود اول کافه نصکره یاء نسبت و یاء
خطاب و یاء وحدت اوله اول وقت کافی کسر ایدرلر مثلا غریبی
﴿قطعه﴾ کشتم خراب وشیفتهٔ خرد سالکی * قدش نهالکی چه
نازك نهالکی * چون آفتاب کشته جهانسوز رنکش * هرسو
بر آفتابی زابرو هلالکی * شیرینکی شکرلبکی شوخ چشمکی * مهرو یکی
رو یکش ازمسك خالکی * واکر کافه لاحق اولد یغی اسمك آخری هاء
رسمیه اولورسه یاهاء رسمیه بر کاف عربیه یه ابدال اولنور مثلا بندکك ودانندکك
کبی یاخود یاء تحتیه یه قلب اولنور مثلا بندیك ودانندیك کبی (وجه
ثانی که لفظیکه کاف عربیه نك کسری وهاء رسمیه ایله کاهی کیم معناسنه
اسم اولور عربیده من موصوله ومن استفهامیه کبی ذوی العقولدن عبارتدر
ذوی العقولك غیرنده چه کبی لطیفی (بیت) هرکه در پیش آبدش بر میجهد
دندان زند * هرکه درپس میرودمی باید وندان کند * بولفظ که یه ادات
ربط اولان است الحاق اولنوب کیست دیرلر نته کیم قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده
کلوره کاهی ادات تعلیل اولور عربیده کی واذ کبی وکاهی ادات ربط اولورکه
ماقبلنی مابعدنه ربط ایچون ایراد ایدرلر لطیفی (بیت) جوهرم که نه خویشتن پایم
عرضم نه بدیکری پایی (حرف المیم) حرف میم ایکی نوع اوزره مستعملدر
بر نوعی اوائل افعاله ادخال اولنوب مفتوح تلفظ اولنور عربیده لاء ناهبه

معنا سنه در مثلا مکو ومخور ومرو کبی و برنوعی اواخر کلماته الحاق اولنوب کندی ساکن ماقبلی مفتوح تلفظ اولنور ضمیر متکلم وحده در بو صورتده کاهی فعله لاحق اولور مثلا دانستم وآموختم ودانم وآموزم کبی وکاهی اسمه لاحق اولور سخنم و مالم ومادرم کبی وکاهی ادوات اوله داخل اولوب مفتوح اولور مثلا مرا کبی وکاهی آخرنده هاء رسمیه اولان اسمه لاحق اولور بو صورتده افصح اولان هاء رسمیه دنصکره برهمزهٔ مفتوحه کتورمکدر مثلا بنده ام کبی لکن هاء رسمیه حذف اولنوب میمی ماقبلنه وصل اولنسه جائزدر مثلا بندم کبی همدخی آخرنده حرف مد اولان اسمه لاحق اولنجه الف مد صورتنده ایکی وجه جائز اولور مثلا عصام وعصایم کبی وواو مد صورتنده اوچ وجه جائز اولور مثلا کبسوم وکبسوم وکبسویم کبی و یاء مد صورتنده کذلك مثلا آشئیم وآشئیم واشتی یم کبی محصلی تاء ضمیرك وشین ضمیرك احوالنه قیاس اولنور فارجع الی تفاصیلهما وکاهی بو ضمیر مقام قرینه سیله حذف اولنورلر خواجه حافظ (بیت گل در بر ومی در کف ومعشوقه بکامست * سلطان جهانم بچنین روز غلامست یعنی گل در برم می در کفم دیمکدر واکر نفس متکلم مع الغیر مراد اولنورسه میمدن اقدم برماقبلی مکسور یاء تحتیهٔ ساکنه کتورررلر مثلا دانستیم وشناختیم ودانیم وشناسیم کبی (تکمله) برنوع میم دخی آخر کلمهٔ اعداده لاحق اولوب دائما کندی ساکن وماقبلی مضموم اولوب باعتبار حاله وباعتبار تصییره معنالرین مفید اولور مثلا دو لفظی ایکی معناسنه ایکن دوم دینسه ایکنجی دیمك اولور نته کیم ناظم بحر یراون طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده صریحا ذکر ایدرانك شرحنده ان شاء الله تعالی تفصیل اولنور فانتظر (حرف النون) فارسیده نون مفتوحه عربیده ماء نافیه معناسنه در اوائل اشتقاقه ادخال اولنور متصل یازیلور مثلا ندانستن وندانسته ونداند وندانده وندان کبی ونفی ذوات وسلب صفات قصد اولندقده هاء رسمیه ایله منفصل یازیلور بو صورتده اسماء جامده واسماء مصادر واسماء زمان واسماء مکان ومبالغه صیغه لرنده وشول اسم فاعل که مفعولنه متعلق اوله اشته بونلرك نفی وسلبی قصد اولندقده استعمال اولنور وقس علی هذا لطیفی (بیت) جبری نه حیدری ونه دانا ونه کاملی * دانندهٔ کلی وندانندهٔ دلی * کاهی نونه الف الحاق اولنوب نادینلدکده عربیده لیس ترکیده دکل معناسنه اولور نته کیم ادوات مرکبه ده بیانی کلور همدخی نون ساکنه که علامت مصدردر حذف اولنجق فعل ماضی صیغه سی حاصل اولور ودخی

ماضیده ومضارعده قبل الدال علامت جمع غائبدر مثلا دانستن مصدر
ودانست ماضی ودانستند ودانند جمع غائبلردر تفصیلی محللرنده کلور
ان شاءالله تعالی (تکمله) بومیم ناهیه ونون نافیه اوائلی الفات اولان مصادر
ومشتقاته ادخال اولنیجق الفات یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا میاموز ونیاموز کبی
(حرف الواو) فارسیده واو اوچ وجه اوزره مستعملدر اول کلمتین میاننده
واقع اولان واو عاطفه در نته کیم عربیده دخی عاطفه اولدیغی کبی لکن عربیده
دائما مفتوحه اولور واحیانا محذوفه اولورفاما که فارسیده اکثری واو یازیلور
لکن ماقبلنده معطوف علیهك آخرینك ضمیله اکتفا اولنوب تلفظ اولنماز مثلا
لب ودندان کبی مکر ضرورت وزن اوله اولزمان معطوف علیهك ضمه سنی
اشباع ووا وی اسکان ایدرلر همام تبریزی (بیت) برسرو چشم من کذر کن *
تاجو یاری بکل بیار ایی * یاخود ضرورت محل اوله اولوقت کاهی واو مفتوح
تلفظ اولنور شاهی (بیت) مایکدل ویکروی چنین وآن کل رعنا * افسوس که
ازهر طرفی روی دکرداشت * وکاهی مکسور تلفظ اولنور شیخ سعدی (مثنوی)
* بچه کار آیدت زکل طبق * ازکلستان من ببر ورقی * آن کلستان پنج روز
وشش باشد * وین کلستان همیشه خوش باشد * اشته بو تفصیل اکر
معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه اولمازایسه یوقکه انلردن
بری اولورسه بودرت صورتدر واو عاطفه یه ضمه حرکه ویریلور مثلا دانا و بینا
وکیسو ودندان و بینی و بروت و بنده وجا کر کبی وکاهی واوك ضمه سنی اشباع
ایدوب برسبب خفیف پیدا ایدرلر شاعر (بیت) پارسا ورند وصوفی ظریف *
وصفای من شده دروقتها * ثانی آخر کلمه یه واو لاحق اولوب ماقبلنك
حرکه سی واوجنسندن اولنجه خراسانیلر عندنده ادات تصغیر اولور (ثالث
کلمهٔ واحده میاننده کانه جوهر کلمه دن جزء واقع اولان واو که ماقبلی مضموم
اولور بودخی اوچ نوع اوزره در (اول واو معروفکه حرف مد اولور مثلا
خور ودور وروی کبی (ثانی واو مجهول که انجق خطه یازیلور لکن اوقماز
مثلا غور وشور کبی (ثالث واو علامتکه اماله علامتیدر یا بین الفتح والضم
اوقنمغه علامتدر مثلا خواجه وخواهر کبی یاخود بین الفتح والکسر اوقنمغه
علامتدر مثلا خویش وخوید کبی لکن بین الفتح والکسر صورتنده واو علامت
قاعدهٔ مطرده دکلدر نته کیم شیر بمعنی الاسد وریش بمعنی القرحه تخلف
ایلدیکی کبی فاحفظ (حرف الحاء) یدی وجه اوزره مستعملدر ۱ نسبت ۲ لیاقت

مقدار زمان ٤ راتبه ٥ رسميه ٦ اصليه ٧ زائده (بو يدى هادن انجق هاء اصليه وهاء زائده اوقنورماعداسى اولان بش ها انجق ماقبلنك فتحنه علامتدر اول نسبت ايچون ايدى مثلا تابه هاسى كبى حرارته منسوب معناسنه (ثانى لياقت ايچون ايدى كه علامت جمع اولان الف ونوند نصكره كتوررلر مثلا شاهانه ديرلر شاهلره لايق معناسنه شمس فخرى (بيت) شاه فرزانه شيخ ابو اسحق * كه همه كار اوست مردانه * ثالث مقدار زمان ايچون ايدى مثلا ده ساله ديرلر اون سنه مقدارى معناسنه خواجه حافظ (بيت) مى دوساله ومحبوب چارده ساله * همين بسست مرا صحبت صغير وكبير (رابع راتبه ايچون ايدى يعنى وظيفه معناسنى مفيد اولور خواجه سلمان (بيت) اكرچه كوى تو كند كعبه همه عمره بطواف * پيش روى نو برو قبله همه روز نماز * خامس هاء رسميه ايدى انجق ماقبلنك فتحنه علامت اولور بشقه معنى افاده ايتمز شوقدر كه لفظ كه ولفظ چه ده هاء رسميه نك ماقبلى مفتوح اولماز بلكه مكسور اولور مثلا بنده وكريه كبى بو هايه هاء علامت دخى ديرلر بو هاء رسميه حالت توصيفده وحالت اضافتده ها صورتنده يازيلور يا ياء تحتيهٔ مكسوره كبى اوقنور كاهى اوزرينه برهمزه صورتنده عين بدرا وضع اولنوب همزهٔ مكسوره كبى اوقنور مثلا بندهٔ دانا و بندهٔ پادشاه كبى واكر آخرينه علامت جمع اولان الف ونون لاحق اولورسه هاء رسميه كاف فارسيهٔ مفتوحه يه ابدال اولنور مثلا بندكان وخواجكان كبى واكر آخرينه ياء تحتيهٔ نسبيه ويا ياء تحتيهٔ مصدريه لاحق اولنجه هاء رسميه كاف فارسيهٔ مكسوره يه ابدال اولنور مثلا بندكى كبى كاهى وحدت ياخود خطاب ايچون هاء رسميه اوزرينه برهمزه صورتى عين بدرا يازيلور مثلا بندهٔ كبى بربنده ياخود بنده سك معناسنه كاهى ضرورت وزن ايچون برحرف ساكن اقتضا ايدر اول زمان صريحا ها تلفظ اولنمق قبيحدر افصح بودر كه فتحه يى سلكه رك تلفظ ايليه شويله كه نه صريحا ها اوله ونه صريحا الف اوله لطيفى (بيت) اى شاه ستمكر روى دلبرزهمه رعنا * تاكى دل بيچاره باشد بفراقت خون * سادس هاء اصليه ايدى بو هاء اصليه بهرحال يازيلور وتلفظ اولنور كه مثلا به وكه هالرى كبى (سابع هاء زائده ايدى بو هانك وجودى وعدمى افاده ده سباندر مثلا همى هاسى كبى (فائده) عربيدن منقول اولوب آخرنده تاء تأنيث بولنان كلمه لر حكمنده آخرنده هاء رسميه اولان كلمه لر كبيدر مثلا تمره وطلحه هاسى كبى نهايت عربيده تلفظ اولنور فارسيده اولنماز مكر تاء مصدر اوله انده ايكى وجه جائز اولور يا بودر كه هاء رسميه صورتنده

یازیلور وهاء رسمیه معامله‌سی اولنور یاخود تاء اصلیه کبی تایازیلور وتا اوقنور
مثلا دولت وسعادت کبی اکثری دخی بودر (حرف الیاء) بو یاء تحتیه اون بروجه
اوزره مستعملدر ١ خطاب ٢ اسناد ٣ توصیف ٤ مصدریه ٥ نسبت
٦ وحدت ٧ تنکیر ٨ لیاقت ٩ استعداد ١٠ حکایت حال ماضی ١١ زائده
بو حرف یا بو معنالرك هر برنده دائما کلمه لرك آخرینه لاحق اولوب وکندی
ساکن وماقبلی مکسور اولور مکرکیم مابعدنده شین ومیم ضمیر اوله اولوقت یاء
مذکوره مفتوح اوقونسه ده جائزدر کما سبق فی الشین والمیم (بیت) من عاشق
بیچاره ام دانسته‌ام همت بکن * چون هر که تو دانسته‌ئش همت کنی ای مرشدا *
اولکی خطاب ایچون ایدی چونکه یاء تحتیه ضمیر متصل خطابدر عربیده تاء
خطاب کبی مثلا ترکیده ایلدك عربیده فعلت فارسیده کردی دیرلر (محمد صوفی
رباعی) ای آنکه مرا بمدح افزون کردی * وزدائرهٔ سپهر بیرون کردی * همکاره
ما ایزد بیچون کردی * کرنیست مرا تو هست اکنون کردی * بو مذکور یاء
خطاب کاهی ماضی یه لاحق اولور کما سبق آنفا کاهی مستقبله لاحق
اولور مثلا کنی کبی ایلرسك معناسنه کاهی اسمه لاحق اولور مثلا چونی
کبی نیجه سك معناسنه (وله ایضا رباعی) ای دوست که کفتی محمد چونی
* عیشت بادا همیشه درافزونی * ایستاده بزیر آسمان چون آنم * کا ایستاده
بزیر دار باشد خونی * وکاهی بیان خطاب ایچون ضمیر منفصل اولان
تو لفظنه ایکی یاء تحتیه الحاق ایدوب بری مکسوره بری ساکنه اولور مثلا
تویی کبی سن سك مقامنده نته کیم اون التنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلور
وکاهی ضرورت قافیه وترخیم ایچون یاء خطاب حذف وماقبلی اسکان اولنور
شیخ سعدی بستانده شمعك پروانه یه مخاطبه سنده دیرمثنوی * ای مدعیٔ عشق
کار تو نیست * که نه صبر داری نه یارای ایست * تو بکریزاز پیش یك شعلهٔ خام *
من ایستاده ام تا بسوزم تمام * وکاهی یاء خطاب استفهام معناسن متضمن
اولور لکن ادات استفهام اولماز مثلا شنیدی ودیدی دیرلر ایشتدکمی وکوردکمی
معناسنه لطیفی (بیت) دیدی که چه کرد اشرف خر * او مظلمه برد وجای یك زر
وکاه یاء خطاب ایله لاحق اوله جغی فعلك اراسنده ادات ربط اولان است کیررده
ترکیده مش معناسنی مفید ومتضمن اولور مثلا دادی وکردی که ویرمش و ایلمش
وایله دك معنالرینه ایکن دادستی وکردستی دینسه و ویرمشسك وایله مشسك
معنالرینه اولور ثانی یاء اسناد ایدی که مسند الیهی مسنده ربط ایچون ادات رابطه دن

عربیده ضمیر فصل فارسیده است ترکیده درلفظلری کبی لکن دائماسنده لاحق اولوب کندوساکن ماقبلی مکسور اولور وقوعی تبریزی (بیت) بوده ام از تاب عشقت همچو زر کامل عیار * او بداند قدر زر را هرکه باشد زرکری * حاصلی بو بیتده یاء اسناد زرکری یاسیدر کاهی بو یاء اسناد حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور (بیت) تو مرا معشوق من افتادهٔ بی چاره ام * از زمان نوخرامی تا بهنگام کبر * اصلی یا ایله معشوقی ایدی (ثالث یاء توصیف ایدی که صفتی موصوفه ربط ایچون صفته لاحق اولور لکن لحوقی واجب دکل یعنی کتورلسه ده جائزدر مثلا مرددانایی کبی (بیت) زنی را بوده ام عاشق ندانم چاره اش اصلا * مگر همت کندیك دم مرا یدمرددانایی * کانه بوربط فارسی یه مخصوصدر یعنی نظیری عربیده وترکیده بولنماز (رابع یاء مصدریه ایدی که آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك مرکب اولسون مثلا زرکری کبی قیوجیلق معناسنه کرك بسیط جامد اولسون مثلا سردی کبی صغوقلق معناسنه کرك بسیط مشتق اولسون مثلا شکیبایی کبی صابرلك معناسنه میرزاقلی بك (بیت) فراق میکشد واین زمان میکوید * سرای انکه کند تکیه شکیبایی * کاهی اولور که بوصورتده یاحذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور مثلا نیکی مقامنده نیك وبدی مقامنده بد دیرلر کاتبی (بیت) بدمن دائما اندیشه داری * نه نیکست اینچنین نیکو بیندیش * آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه لاحق اولنجه هاء رسمیه کافه ابدال اولنور دیو هایانده کچدی (خامس یاء نسبت ایدی چونکه یاء تحتیه عربیده نسبت ایچون اولدیغی کبی فارسیده دخی نسبت ایچون اولور لکن عربیده مشدد فارسیده مخفف ساکندر مثلا عربی وعجمی کبی عربه وعجمه منسوب دیمکدر جامی (بیت) فهم رازش نکنم اوعربی من عجمی * لاف مهرش چه زنم اوقرشی من حبشی * کاهی اولور که یاء نسبتدن صکره تأکیدا ایچون برنون ساکن زیاده ایدرلر طاشدن وتوجدن یاپلمش نسنه یه سنکین وروبین دیرلر وآتشه منسوب دیمکه آتشین دیرلر نظم لاکل (بیت) تبرندان سم سم آتشین دم * لعابی زهره مویی نیش توأم * وکاهی تأکید نسبت ایچون یادن اقدم برالف ونون زیاده ایدرلر مثلا دیار پهلوه منسوب که پهلوانی دیرلر اول دیاره منسوب اولان انسان مراد اولنور شاعر (بیت) کشاده زبان وجوانیست هست * سخن کفتن پهلوانیست هست * بو یاء نسبتدن اسبق الف ونون زیاده ایتمك عربیده دخی جاریدر مثلا نورانی وظلمانی کبی نوره وظلمته منسوب دیمك اولور

بلكه عربيده اصلدر فارسيده اكا قياسدر وكاهى فارسيده الف ونوندن صكره
ياء نسبى هاء رسميه يه ابدال ايدوب مثلا ملوكانه ديرلر لكن اصح اولان هاء رسميهٔ
مذكوره هاء ابقا قيلقدر كما سبق فى بيان الهاء (سادس ياء وحدت ايدى لاحق
اولديغى كلمه نك وحدتنى مفيد اولور شيخ سعدى (بيت) ظالمى را خفته ديدم نيم
روز* كفتم اين فتنه است خوابش برده به (سابع ياء تنكير ايدى شمس فخرى
(قطعه) سرمن كشته كشتم هر ديارى* ندانم مثل خسرو شهر يارى* جمال
الدين ابو اسحق كه اورا* نباشد روز و روزم مرديارى * بو ياء تنكيرك ياء وحدت
ايله فرقى دقيقدر فارسيده وقوف تامى اولان بيلور فتأمل (ثامن ياء استعداد
ايدى كه لاحق اولديغى كلمه ده تهيؤ واستعداد معناسنى مفيد اولور مثلا كفتنى
وخوردنى ديرلر سويليه جك و يبه جك معنالرينه يعنى سويلهمكه حاضرلنمش سوز
ويمكه حاضرلنمش طعام ديمك اولور نته كيم قتله مستحق آدمه كشتنى ديدكلرى
كبى سيفىٔ بخارى (بيت) شمع در مجلس اكر با تو دم از نور زند * كشتنى سوختنى باشد
وآويختنى (تاسع ياء لياقت ايدى كه لياقت معناسنى مفيد اولور مثلا آوردنى كبى
كتورمكه لايق نسنه معناسنه هاتفى (بيت) ز آوردنيهاى شاهانه نيز * دران
عرضكه برد بسيار چيز* بو بيتده آوردنى ييكش معناسنه بو ياء لياقت ايله ياء
استعدادك فرقى اعتباريدر فلا تغفل (عاشر حكايت حال ماضى ايدى كه اكثرى
بالذات فعل ماضى آخرينه لاحق اولور مثلا آمد كلدى معناسنه ايكن آمدى ديلسه
كلدى ايدى معناسنه اولور فرخى (بيت) كر پذيرفتى نكارا خويش قربان كردمى
كر قبولت آمدى ترك سروجان كردمى * كاهى احيانا اسم ياخود ادات آخرينه
لاحق اولور لكن ينه معناده ماضى مذكوره ياخود ماضىٔ مقدره مربوط ومتعلق
اولور شاه ناصر خسرو (قطعه) من زدست اين خزان آخر بيغان پرشدم
ورنه هر كز آدمى ديدى كه اوعنقاستى* پشت اين مست مقلد خم كه كردى در
مسجود *ورنه در جنت اميد قليه وحلواستى (تكمله) بو حكايت حال ماضينك
تركيده اداتى ايدى لفظى فاما كه عربيده مخصوص اداتى يوقدر انجق معونت
مقام ايله منفهم اولور مثلا وكلبهم باسط ذراعيه بالوصيد آيت كريمه سنده كلبلرى
ذراعلرين وصيده بسط ايتمشيدى ديو تفسير اولنور اشته بو تفسير ادات مخصوصه
ايله دكلدر مكر فعل ماضى تركيب عربيده حال واقع اولدقده برقد ظاهره دن ياخود
قد مقدره دن لازم اولور اشته قد مزبوره ادات حكايت حال ماضى اوله مثلا
وجاؤهم حصرت صدورهم آينده اولديغى كبى فافهم (حادى عشر ياء زائده

ایدی که آخرنده حرف مد اولان کلمه برکلمه یه مضاف اولسه یاخود برکلمه ایله موصوف اولسه حرف مددن صکره یاء تحتیهٔ مکسوره زیاده ایدرلر مثال اضافت عصای موسی وگیسوی دلبر وآشتی زید وعمرو کبی شاعر (بیت) کر بشمهٔ لطفش شروع شرح افتد * هزار خامه وکاغد وفای آن نکنند * مثال صفت دانای عامل وگیسوی سیاه وآشتی مرغوب کبی وکاهی ضرورت وزن وتحسین سمع ایچون مضافك آخری ومعطوفك آخری وموصوفك آخری نقدرکه حرف صحیح ایسه ده کسره سنی اشباعله بر یاء تحتیه زیاده ایدرلر لکن لفظده اولور خطده یازلماز (تنبیه) معلوم اولسونکه بوحروف بسیطه معانیلرینی بیان ایدرکن شعوری مرحوم فرهنکنده بی نهایه خبط وخلل ارتکاب ایلدی فاما که بحمدالله تعالی فقیر پرتقصیر مهما امکن تنقیح واصلاح وانتخاب ایلیوب احسن نظامه بند ایلدم اللهم انفعنا به یارب العالمین اشته بومقامده بیان بسائط رسیدهٔ انجام اولوب بعده بیان ادوات مرکبه شروع التزام واهتمام اولندی وبالله التوفیق (ادوات مرکبه آبا) همزه وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحه لریله ادات تعجبدر مثلا آبا دانست دیرلر عجب بیلدی معناسنه آبا بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی جنس طعام ثانی بمعنی آشامیدن یعنی صو وشراب وامثالی نسنه لر ایچمك (آیا) یاء تحتیه ایله آبا کبی ادات تعجبدرنتکیم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور (ار) همزه نك فتحی ورا ایله حرف شرط اولان اکر لفظندن مخففدر (بیت) رفیقان را ارنباشی شفیق * بفرسنك بکریزد ازتو رفیق * وار بوندن بشقه بچق معناسنه ده کلور (از) همزه نك فتحی وزای معجمه ایله ادوات بسیطه ده کچن زمعناسنه درکه سبق تفصیله (ابو المعانی در هجو بیت) چوکونش بکذرند کبرکردون * شود ازلعل سرخ انکشتوانه (است) همزه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ادات ربط درحکم وخبر معناسن افاده ایدرنتکیم عربیده ضمیر فصل ترکیده در لفظی کبی حاصلی بونده اوج بحث واردر (بحث اول است لفظی دائما آخرکلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك اسم اولسون (جامی بیت) آمدی وآمدنت پس خوشست * دیدن روی توعجب دلکشست * وکرك فعل اولسون (وله بیت) کرچه کهروار چوتیغ آمدست * بلکه کهربا رچومیغ آمدست * وکرك ادات اولسون شیخ سعدی (بیت) زانکه ترا برمن مسکین نظرست * آثارم ازآفتاب مشهورترست

(بحث ثانی لاحق اولدیغی کلمه نك آخری اکر حرف صحیح اولورسه دائما استك
همزه سی ساقط اولوب مزبور حرف صحیح مفتوح اولور کما فی الابیات السابقة
واکر حرف مد اولورسه ینه همزه ساقط ما قبلی یا بوکه کالاول حالی اوزره
حرف مد اولور مثلا عصاست وکیسوست وراستیست کبی سعدی (بیت) برك
درختان سبز در نظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * یاخود
همزه نك سقوطندنصکره یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر تاء ضمیر وشین ضمیرده
اولدیغی کبی مثلا عصایست وکیسو یست وراستی یست کبی یاخود واو مده
و یاء مده فتحه و یررلر مثلا کیسوست وراستیست کبی واکر هاء رسمیه اولورسه
اکثری حالی اوزره همزه وما قبلی ایکیسیده مفتوحلر در کمال خجندی (بیت)
زسر تا پا کلی ای شاخ نازك * که بر کت شیوه است ومیوه ات ناز * وکاهی
احیانا همزه وهاء رسمیه ایکیسیده اسقاط اولنوب وصل ایدرلر مثلا بنده است
مقامنده بندست دیرلر حکیم ناصر خسرو (بیت) صورت علمی ترا باید الفیدن
چهد * در تو ایزد آفریدست آنچه در کس نافرید * اصلی آفریده است ایدی
(تنبیه) حرف صحیح بو مقامده حرف مده مقابلدر فلا تغفل (بحث ثالث) دائما
همزهٔ است خطده ساقط اولور لفظدن ساقط اولدیغی کبی مکر آخرنده هاء
رسمیه اولان کلمه یه متصل اوله خطده ثابت اولسه ده وساقط اولسه ده جائزدر
تنکیم صورت سابقه لردن منفهم اولور (فائده) همدخی است استر لفظندن
مخفف اولوب قاطر معناسنه ده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری (اکر) همزه نك
وکاف فارسیه نك فتحه لری ورا ایله حرف شرطدر عربیده ان کبی خواجه حافظ
(بیت) اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند
وبخارارا (اکرچه) بمعنی لو وصلیه وان وصلیه در صائب (بیت) اکرچه سایه ام
منشور دولت در بغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم چون هما باشم *
(اند) همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله است لفظنك جمعیدر دائما آخره
لاحق اولور حاصلی است لفظنده جاریه اولان ابحاث ثلثهٔ سابقه بونده دخی
جاریه در مثلا سرند وجانند وکیسوند وکیسو یند وبنده اند وبندند وامثالی
کبی کاهی اولور که مفردی اولان است یرنده ثابت ایکن آخرینه اند الحاق
ایدرلر لکن مقصود جمعدر انجق است تحسین لفظ ایچوندر حکیم سنائی (بیت)
این کروهی که نو رسید ستند * عشوه را جان وزر خرید ستند * فافهم
(فائدة) اند بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اوندن نقصان عدد

معناسنه عربیده نیف و بضع کبی (ثانی امید وارا ولمق معناسنه (ثالث بمعنی شك
وشبهه (رابع براغاجدرکه مهك دخی دیرلر عربیده سوس دیدکلریدر (اندر
همزه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله ظرفیت ایچوندر عربیده
فی ترکیده ده فارسیده درکبی شاعر (بیت) اکر پرسی زمن راه صفا چیست * صفا
اندر وصال اندر فنایست * کاهی باء موحدهٔ بسیطه ده ذکر اولندیغی وجه
اوزره بعض کلمه نك اولنه باء موحدهٔ مفتوحه داخل وآخرینه اندر کلمه سی لاحق
اولور نتکیم شیخ سعدی کلستان افتتاحنی و بشکر اندرش مزید نعمت عنوانیله
تصدیر ایتدیکی کبی اشته بومقامه مناسب اولان باء موحده ده کچن تفصیلی
اجرا ایله (فائده) اندر بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول اوکی معناسنه نتکیم
اوکی باباپدر اندر دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور (ثانی بمعنی
درون یعنی داخل و باطن (با) باء موحدهٔ مفتوحهٔ ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه
کلور (اول بمعنی الصاق عربیده باء جاره کبی (ثانی بمعنی مصاحبت عربیده مع
ترکیده ایله کبی ایکی معنایه کمال خجندی (رباعی) خصمم که بکفت وکودر امد بامن
ریشی چوجوال دیدمش تادامن * کفتم که دران ریش دوم عقلم کفت * باسك
بجوال درنشاید رفتن * ثالث بمعنی مقابله خواجه سلمان (مصراع) محیط باتو بروز
سخن انکیرد پای * محصلی باء بسیطه وباء مرکبه بر برلری معنالرینه ده کلور (فائده
باء مرکبه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی ذو وصاحب میر نظمی
(بیت) اکر بی نوا وا کر بانوا * هر آینه آخر رود این سرا * ثانی بمعنی طعام که
اصلی آبا ایدی کما سبق (ثالث باد لفظندن مخففدر اولسون معناسنه (بار) باء
موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا مشکبار واشکبار کبی باقی
معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور (فائده) اشکبار وصف
ترکیبی اولسه جائزدر چونکه بار لفظی باریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر فافهم (بان) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات صفت مشبهه
وادات اسم فاعل که اکثری ملازمت ومحافظه معناسنی مفید اولور دائما کلمه
آخرینه لاحق اولور مثلا باغبان وکشتیبان کبی باغ بکجیسی معناسنه شیخ
سعدی (بیت) چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان * چه باك از موج
بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان * کاهی محافظه دن مجرد اوله رق محضا اسم
فاعل اداتی اولور مثلا دیده بان کبی کوزجی معناسنه فاما که باسبان اکر مطلق
بکجی معناسنه اولورسه محافظه دن مجرد اولور واکر کیجه بکجیسی

معناسنه اولورسه محافظه مفهومنی متضمن اولور چونکه قرق سکزنجی
قطعه نك طقوزنجی بیتنده (پاس حفظ ایتمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك
دیوکلور وکاهی مجرد نسبت ایچون لاحق اولور مثلا بادبان کبی یلکن معناسنه
چونکه ترکیده یلکن یله منسوب دیمکدر (فائده) بان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی
کلور اول مختصر بانك بمعنی آواز (ثانی بمعنی اسیرومحبوس (ثالث عربیده فستق
البان دیدکلری براغاجدر فستق کبی میوه سی اولور لکن فستق دکلدر وعربیده
قضیب البان دیرلر شعرا قد محبوبی تشبیه ایدرلر (بر) باء موحده نك فتحی ورا ایله
ادات اوله رق درت معنایه کلور (اول بمعنی استعلا عربیده حروف جاره دن علی
معناسنه جامی (بیت) چیره کن بر شجر سدره چمن * وسر شاخ کن از بیخ شکن
نوعی خوشانی (بیت) بر آهنکی زنم ناخن بمضراب * که ازآب آتش آوزتش
چکد آب * ثانی ظرفیت ایچوندر عربیده فی ترکیده ده کبی مثلا فلانده مقامنده
برفلان دیروله (بیت) قافیه آنجا که نظامی نواست * برکذر قافیه جامی سزاست *
اشته بو صورتده برکلمه اولنده باء بسیطه آخرنده برمذکور جمع اولسه نه کونه
اوله جغی باء بسیطه ده کچدی (ثالث بمعنی نزد که عربیده عند معناسنه شاعر
(بیت) رفتم برطبیب که پرسم علاج درد * چون ناله ام شنید وروان درفراز کرد *
(رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته ومصادره داخل اولور اسقاط
اولنسه معنایه خلل کلمز ابو المعانی (بیت) عشق انداخت آتش غم برتنم *
ازتف دل سر بسر برجسته شد (فائده) برلفظی بونلردن بشقه اون درت
معنایه دخی کلورته کیم تفصیلی اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتی شرحنده کلور
فانتظر (بی) باء موحدهٔ ممدوده نك کسریله ادات نفیدر که عربیده لا ترکیده سز ایله
تعبیر ایدرلر مثلا بی دل کبی کوکل سز معناسنه شیخ سعدی (بیت) کر کسی وصف
اوزمن پرسد * بی دل از بی نشان چه کوید باز * وکاهیجه حرف سلب اولور
عربیده لا فارسیده نا ترکیده دکل کبی لکن هریرده مطرد اولماز مثلا ناکس دیمکده
بی کس دینلمز چونکه ناکس آدم دکل معناسنه بی کس آدمسز دیمکدر (تاء) مثنات
فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله ادات اوله رق اون معنایه کلور دائما اوائل کلماته داخل
اولور (اول بمعنی ابتداء غایت عربیده من ترکیده دن فارسیده از کبی حافظ (بیت)
تاشدم حلقه بکوش درمیخانهٔ * عشق هردم آید غمی ازتو بمبارك بادم (ثانی بمعنی
انتهاء غایت عربیده الی کبی وله ایضا (بیت) آنم که یك دم ازتك وتازم شکیب نیست *
تامکه ومدینه تکیدم حبیب نیست * صائب (بیت) صائب بکش از چهرهٔ معنی

ورق لفظ تاکی ز برون سیر کنم باغ ارم را * کاهی بو تاء مزبوره نك مابعدنده
بر باء موحدهٔ مفتوحه کتوروب معناسنی تأکید ایدرلر مثلا تا بشیر وتا بسحر کبی
(بیت) ار بکنی خواهش وصل دلارام را * تابسحر آه کن تا برسی مقصدت * ثالث
ادات عرضدر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تا رخش رازین کنند * دم اندر دم
تاوی زرین کنند * رابع ادات تحذیر که عربیده کلا وفارسیده زینهار کبی ترکیده
صاقین دیرلر شیخ سعدی (بیت) تا نکنی خدمت سلطان دلیر * تیغ وسنان
رو یدا ز اندام شیر * خامس مادام معناسنه مولانا جامی (بیت) تا در آید بشتر کشته
سوار * بود کردون شتران کرده قطار (سادس ادات تعلیل که عربیده کی کبی
لطیفی (بیت) ازمهد تا بلحد بیاموز و پاك روی * تا نزد حق وخلق جهان معتبر
شوی * حاصلی مصراع ثانیده اولان تا ادات تعلیلدر (سابع ادات توقیتدر کمال
اسمعیل (بیت) تا جهانست صدر عادل باد * فیض جودش چو عدل شامل باد
(ثامن ادات شرط که عربیده ان فارسیده کر کبی اهلئ شیرازی (بیت) تا پریشان
نشود کار بسامان نشود * شرط عقلست که تا این نشود آن نشود (تاسع ادات
تعجبدر نه عجب معناسنه درشاهی (بیت) نخل قدت که آب کل و یاسمین برتخت *
تا در کدام آب وهوا حاصل آیدست جامی (بیت) من پس زانوی غم تا یار همزانوی
کیست * خاطری من سوی او تا خاطر اوسوی کیست (عاشر ادات تشبیه که
عربیده مثل وفارسیده مانند کبی کاتبی (رباعی) چون خواجه نظام نیست
بزم آرایی * بی صوت خوشش مباد جایی جایی * هر ساز که هست نای آن بتوان
یافت * تنبور و یست انکه ندارد تایی * و بونلردن بشقه لفظ تا سکز معنایه
دخی کلور نته کیم تفصیلی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کلور فانتظر
(تر) تاء فوقیه نك فتحی ورا ایله اسم تفضیل اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور
مثلا فزونتر وکمتر کبی ارتغیر ق واکسکرك معناسنه شاعر (بیت) چو کردد ابر
دولت برتو پر بار * فزونتر باش همچون شاخ پر بار (فائده) تر لفظی بوندن بشقه
ایکی معنایه دخی کلور نته کیم بیانی اللی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور
(چون) جیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ونون ایله اوچ معنایه کلور (اول ادات
تشبیهدر نته کیم چون کبی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور (ثانی
ادات سؤال عن الحال که عربیده کیف ترکیده نه ایله تعبیر ایدرلر (ثالث ادات
تعلیلدر که عربیده اذ ولام جاره وترکیده نته کیم بو ایکی معنایه علی الترتیب
شیخ سعدی (بیت) چون ننالم تلخ ازدستان او * چون نه یم در حلقهٔ مستان او

چونكه ادات علتدر (چو) مذكور چون لفظندن نونك حذفيله مخففدر مذكوراو ج معنايه كلور مثال ادات تشبيه خواجه حافظ (بيت) چو باد عزم سر كوى يار خواهم كرد * نفس ببوى خوشش مشكبار خواهم كرد * مثال ادات سؤال عن الحال واه ايضا (بيت) چو باحبيب نشينى و باده پيمايى * بياد دار محبان باده پيمارا * بو بابده لفظ چو وقت وزمان معناسنه اولسه ده جائزدر على ما صرحه الشعورى مثال ادات تعليل شيخ سعدى (بيت) چو مرد سخنگوى فانى شود * مرور اسخن عمر ثانى شود (چه) هاء رسميه ايله جيمك فتحى صورتنده ادات تصغير در وكسرى صورتنده ذوى العقولك غيريدن سؤال در ديو جيم بسيطه ده تفصيلى گجدى فارجع (چه چيز) بمعنى اى شئ كه عرب تخفيف ايدوب ايش ديرلر تركيده نه نسنه معناسنه چونكه چه آنفا گجدى چيز نسنه ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور چه عجب ادات تعجبدر نه عجب معناسنه (دار) دال ممدوده نك فتحى ورا ايله فى الحقيقه داشتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر اكثرى وصف تركيبى اولور مثلا جهاندار كبى جهان طوتيجى معناسنه يعنى دنيا محافظه ايديجى شاعر (بيت) جهاندار وجم قدر وگيتى پناه * كه خورشيد ملكست ظل اله * لكن كاهى ادات نسبت دخى اولور مثلا مالدار كبى مالى آدم معناسنه شاعر (بيت) كرمداران عالم را درم نيست * درمداران عالم را كرم نيست (دان) دال ممدوده نك فتحى ونون ايله خاصة اسم مكان اداتيدر دائما آخر كلمه يه لاحق اولور مثلا جزدان ونمكدان وجامه دان كبى فاما كه ستان هم اسم مكان وهم اسم زمان اداتى اولور فقط برينه مخصوص دكلدر كاسيجئ همده دخى مظروفى احاطه يه كاهى اختصاصى واردر مثلا نمكدان فقط طوز قابنه ديرلر اما عر بستان بويله دكلدر بوتقديرجه خانه دان ايكى معنايه كلور برى صاحب خانه و برى حرم واهل بيت وزوجه معناسنه شيخ سعدى (بيت) بابدان يار گشت همسر لوط * خاندان نبوتش كم شد (فائده) بوندن بشقه دان امر حاضر اولور بيل معناسنه ووصف تركيبى اولور مثلا سخندان كبى سوز بليجى معناسنه مصدرى دانستن لفظيدر (در) دالك فتحى ورا ايله ايكى معنايه در (اول ادات ظرفدر عربيده فى معناسنه تركيده ده كبى جامى (بيت) تا كه درين باديهٔ هولناك * ازسر افلاك نيفتى بخاك بو صورتده بر كلمه اولنده باء بسيطه آخرنده در مذكور بولنسه ظرفيتى افاده ايلديكى تفصيلى باء بسيطه بيانده گجدى سعدى (بيت) بدريا در منافع

بی شمارست * اکر خواهی سلامت درکنارست * ثانی ادات تحسین در اوائل مصادره واوائل مشتقاته داخل اولور لطیفی (بیت) شدم خوار و بی چاره ای چاره کر * رهی را بچشم کردم درنکر (نکته) درلفظی اوائل مصادر ومشتقاته ادخال اولنجه اکثری تحسین لفظ ایچون اولور که حذف اولنسه معنایه خلل کلمز کاهیجه درحذف اولنسه بعض محلده معنی بشقه درلو اولور مثلا دریافتن فهم وادراك معناسنه ایکن یافتن دینسه فقط بولمق معناسنه اولور (فائده) لفظ در بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلورنتکیم تفصیلی فرق التجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور (را) راء مهملهٔ ممدوده نك فتحیله عربیده لام جاره معناسنه التی وجه اوزره استعمال اولنور (اول بمعنی تعلیل خواجه حافظ (بیت) خدارا داد من بستان ازو ای شحنهٔ مجلس * که می بادیکری خوردست باما سرکران دارد (ثانی بمعنی تخصیص ابوطالب کلیم (بیت) دومصراع ارسبکروحی کلیم آن طورمی باید * که در پروازشهرت بال باشد مرغ معنی را * ثالث ادات مفعولدر ترکیده انك یرینه مفعول اولان کلمه نك مقامنه کوره آخرین باء مفتوحه ایدوب بعده برهاء رسمیه یازرلر یاخود مکسوره ایدوب برياء تحتیه یازرلر مثلا زیدرا بکودیرلر زیده سویله معناسنه زیدرا بیار دیرلر زیدی کتور معناسنه ایکیسنه بردن مثال جامی (بیت) بادرا خاك سیه ریز بفرق * خاکرا کن زنم طوفان غرق * یعنی هوایه قاره طپراق دوك باشدن طپراغی طوفانچه سندن غرق ایله معناسنه (رابع بمعنی ظرفیت که عربیده فی معناسنه مولانا جامی (بیت) علم جاه ببطحا افراخت * مکه راسکهٔ دولت نوساخت * یعنی سلطنت علمنی بطحاده قالدردی مکه ده یکی دولت سکه سنی دوزدی (خامس بمعنی قسم که عربیده واوقسم کبی خواجه حافظ (بیت) دل می رود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا * (سادس زائد در انجق تحسین لفظ ایچون کتوررلر (بیت) وآنکه خلق آفتاب کو یندش * راستی را بچشم من نه نکوست * فقط راستی ایله معنی تمام اولور (زار) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات اسم مکاندر ستان کبی دائما آخره لاحق اولور لکن ستان ایله فرقی مثلا کلزار وسنبلزار وچمنزار دینسه کل لك وسنبل لك وچمنلك دیمك اولور کلستان وسنبلستان وچمنستان دینسه کل یری وسنبل یری وچمن یری دیمك اولور محصلی ستان یری ایله زارلك ولق ایله تعبیر اولنور میر نظمی (بیت) سراپا بوده آن صحرا نمکزار * کذشتن مرغ از

انجابود بیزار* سؤال ناظم نخر برقطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنك مصراع اولنده
كلزار كلستان كلمی چوق بردخی كلشن بیوردیغی بوفرقه منافی دكلمی (جواب
زار ایله ستان بر بری معنالرینه كلدیكندن بشقه مصراع مزبور حاصل معنایی
بیاندر تنكیم ناظم نخر بر دیباجه ده (نیچه سین حاصل معنی یازدم) دیو بیورر
فاحفظ (فائده) زار بوندن بشقه اوج معنایه دخی كلور تنكیم تفصیلی یكرمی
برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده كلور (زهی) ادات تعجبدر نه عجب
معناسنه تنكیم نه عجب دیو سكزنجی قطعه نك اولنده كلور (سار) سین ممدوده نك
فتحی ورا ایله درت وجه اوزره مستعملدر (اول ادات اسم مكاندر ستان كبی
آخره لاحق اولور مثلا كوهسار ونمكسار طاغ محلی وطوز یری معناسنه مختاری
(بیت) بكتفسار بر آورد زانواز اوبار* بچشم خانه فرورفته دیده ازناهار*
(ثانی ادات تشبیهدر (بو دخی آخره لاحق اولور مثلا مشكبار دیرلر مشك
كبی معناسنه شاعر (بیت) شكوفه دمیدی ازان صد هزار* همه لاله رنك
وهمه مشكبار (ثالث ادات نسبت اولور آخره لاحق اولور مند كبی مثلا
خاكسار كبی طو براقلو معناسنه تنكیم فرق ایكنجی قطعه نك بیت ثامنده كلور
(رابع لاحق اولدیغی كلمه یه باش معناسنی مفید اولور مثلا جاهسار ورخسار
كبی قیو باشی ویكاق باشی دیمك اولور كمال پاشا زاده بونده دخی
تصرف خاص ایدوب بیورركه سار باش معناسنه اولدیغی ایچون بومعنایی
مفید اولور فقیر دخی شویله فهم ایدرمكه بوصورتلرده اصلی مثلا سارچاه وساررخ
ایدی تخفیف ایچون مضاف الیه مضاف اوزره تقدیم اولندی فاما كه
ناظم نخر یوللیكرمی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده رخسار یكاق دیو بیوردیغی
بوكا منافی دكلدر چونكه ارباب لغت كاهی الفاظ مشتركه والفاظ مجازیه
تفسیری ایراد ایدرلر فلا تغفل (فائده) بوندن بشقه سارلفظی اوج معنایه
دخی كلور (اول دوه معناسنه عربیده جمل فارسیده شتر كبی (ثانی باش معناسنه
سر كبی مثلا باشی اشاغه اولانه نكونسار دیدكلری كبی (ثالث خوش صدالو
وسیاه و بیاض بنكلو بر قوش معناسنه (ستان) سینك كسری وتاء فوقیهٔ
ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات اسم مكان وادات اسم زماندر مثال اول
شهرستان وسنكستان وكلستان كبی شهر محلی وطاش محلی وكل مكانی معناسنه
مثال ثانی تابستان و زمستان و بهارستان كبی یای فصلی وقیش فصلی
و بهار فصلی معناسنه (فائده) بوندن بشقه ستان لفظی درت معنایه دخی

كلور (اول ارقه اوسنه یاتمق معناسنه عربیده اسلنقا کبی (ثانی مخفف آستاندر
ایشك معناسنه (ثالث بمعنی صبر وطاقت (رابع قرقنجی قطعه بیت ثانیسنده
کلن ستادن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور مثلا دلستان کبی
کوکل الیجی معناسنه همان بو اجلدن دلستان دلبر دیو اون یدنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلورستان آل دیو اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (فرو)
فانك وراء ممدوده نك ضمه لریله تحسین لفظ ایچون اوائل مصادر ومشتقاته
ادخال اولنور مثلا فرورفتن کبی شاعر (مطلع) چه خسبی چندا ای صبح سبه
روی * باب چشم من رخ رافروشوی (فائده) بوندن بشقه فرو اوج معنایه
دخی کلور تفصیلی یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور (کار)
کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات مبالغه درکاهی ماضی صیغه سی
اوزره اولان اسم مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا رستکار کی مبالغه ایله
خلاص بولیجی معناسنه عربیده نجی کبی چونکه رستن مصدر در نجات
معناسنه شیخ نظامی (بیت) سکالندهٔ کاروان وقت کار * زدشمن
بدشمن شود رستکار * وکاهی امر صیغه سی اوزره اسم مصدر آخرینه
لاحق اولور مثلا آموز کار کبی کثیر التعلم والتعلیم معناسنه چونکه آموختن
مصدر در بمعنی التعلیم والتعلم هم لازم وهم متعدی اولورحتی لازم اوله رق
آموختن اوکرنمك دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور عزیز نسفی
(قطعه) هرانکو نیاموزد آموز کار * همه دانش از کردش روزکار * که تا آنچه
ماندست از ویادکار * بود دیکران راچه آموز کار * وکاهی اسم جامد
آخرینه لاحق اولور مثلا راستکار کبی مبالغه ایله طوغری ایشلو وعمل صالح
معناسنه بوتفصیل معلوم اولدیسه قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کلجك
پروردکار اول قبیلندن آمرزکار ثانی قبیلندن کردکار ثالث قبیلندن اولور
فلا تغفل (تمه) معلوم اولسونکه ستمکار وطلبکار وکنهکار وثناکار وظلمکار
لفظلرینك اواخرنده کی کارك کافلری فارسیه درفاما که عوام تحریف ایدوب
عربی تکلم ایتمشلردر نتکیم بعض فرهنکلرده ستمکار یا کاف فارسی دیو قید
وضبط اولندی یاخود احتمالکه فی الاصل کاف عربیه اوله چونکه کار ایش
دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور یعنی امثلهٔ مزبوره نك اصللری
اضافتله کارستم وکارظلم وکارثنا وکارکنه وکارطلب ایدی مضاف الیهلر
تقدیم اولنجه وصف ترکیبی اولوب ظالم ومثنی ومذنب وطالب معناسنه اولدیلر

(كاه) كاف فارسية ممدوده نك فتحى واظهار ها ايله ستان كبى هم ادات اسم مكان وهم ادات اسم زمان اولور (مثال اول چرا كاه وخيمه كاه وباركاه وكريزكاه كبى خواجه حافظ (بيت) ازان زمان كه برين آستان نهادم روى فرازمسند خورشيد تكيه كاه منست (مثال ثانى سحركاه وصبحكاه وچاشتكاه كبى وله ايضا (بيت) مرو بخواب كه حافظ بباركاه قبول * زورد نيمشب ودرس صبحكاه منست (وردن مراد مداومت ودرسدن مراد تكرار درومذكور كاه لفظنى كاهى جمع اداتى اولان الف ونون ايله ده ادا ايدرلر يعنى صبحكاهان ديرلر مراد صبح صادق ايله صبح كاذب اولور چونكه فارسيده مخصوص ادات تثنيه اولماز همان دائما جمعدن ما فوق الواحد مراد اولنور شاعر (بيت) چو شد نارنج مشرق صبحكاهان * سفيد وسرخ چون سيب صفاهان (فائده) بو ايكى لفظ كه ستان ايله كاه اسم زمان واسم مكان اداتلريدر امامیانه لرنده فرق وار در چونكه ستان لفظنده وفرت ومظروفنده كثرت معتبر در اول اجلدن دائما تركيبه محتاجدر فاما كه كاهده اول اعتبار اولمامغله بعض محلده بالكز استعمال اولنور مثلا كاه وبيكاه وناكاه ديرز نته كيم تفصيلى وسائر معنالرى اللى برنجى بيتده كلور (تنبيه) بو ايكى لفظ آخره لاحق اولور لاحق اولديغى كلمه نك آخرى اسكى حالى اوزره باقى اولور مثلا ساكن ايسه ساكن متحرك ايسه متحرك اولور الا جايكاه مجلس معناسنه اضافتله استعمال اولنور فلا تغفل (كدام) ادات استفهام درقنغى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كلور آخرينه ياء تحتيه ونون الحاقيله كدامين دخى بو يله در (كر) كاف فارسيه نك فتحى ورا ايله ايكى معنايه دراول ادات شرطدر همزه نك حذفيله اكر لفظدن مخففدر ثانى ادات اسم فاعلدر دائما آخره لاحق اولور ايكى معنايه ابو المعانى (بيت) مبتلاى كرشد ستى كر حسودى حيله كر * نيست چاره مرور اغير از علاجى مردنش * اولكى كر بمعنى جرب يعنى اويوز (فائده) بوندن بشقه كر اوج معنايه دخى كلور نتكيم تفصيلى يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعى شرحنده كلور كرچه اكرچه لفظندن مخففدر كما سبق كه تفصيلى كاف بسيطه بيانده كجدى فارجع (كين) كاف فارسيهٔ ممدوده نك كسريله ونون ايله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور وتركيبسز استعمال اولنماز مثلا شوخكين وغمكين كبى حكيم اسدى (بيت) رسيدند جاى چراكاه كور * در وشوخكين چشمهٔ آب شور * كن اندن ياء تحتيه نك حذفيله مخففدر ادات نسبتدر مكر ميمك وكاف فارسيه نك فتحه زى

ور ایله ادات استثنادر عربیده الا کبی وکاهی شاید معناسنه ده استعمال اولنور (مند) میمك فتحی ونونك سکونی ودال ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور مثلا حاجتمند ودردمند وزورمند کبی جامی (بیت) بود هر نقش دل هر هوشمندی * که باشد نقشهارا نقشبندی (می) میم ممدوده نك کسریله ایکی معنایه کلور اول مضارع اولنه داخل اولوب حاله تخصیص ایدر ادات حالدر مثلا می داند ومی شناسد کبی (ثانی ماضی اولنه داخل اولور حکایت حال ماضیه اداتی اولور مثلا دانست بلدی معناسنه ایکن می دانست دینسه بلدی ایدی معناسنه اولور کاهی بو ایکی صورتده اولنه بر ها زیاده ایدوب همی دیرلر لطیفی (بیت) توهمی را که هیچ نعمت وخواست * نبود همچو تندرستی راست * (نا) نون ممدوده نك فتحیله ادات نفیدر عربیده لا ولیس کبی ترکیده دکل معناسنه کاهی صفاته داخل اولور مثلا نابینا کبی کوریجی دکل معناسنه وکاهی افعاله داخل اولور مثلا نادان وناشناس کبی (فائده) بوندن بشقه نا ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی قش عربیده قصب کبی ثانی بمعنی آزار (ناك) نون ممدوده نك فتحی وکاف ایله ادات نسبتدر مثلا غمناك وفرحناك کبی (فائده) بوندن بشقه ناك اوج معنایه دخی کلور اول مخلوط ومغشوش مسك وعنبر معناسنه یعنی مسك ایچنه جکر پاره لرین قاترلر زیاده اولمق ایچون (ثانی ارمودك بر نوعی که غایت لذیذ اولور ثالث دلجك که بوغزدن یوقرودە اولور (نه) هاء رسمیه ایله بیانی نون بسیطه ده کجدی (نی) نون ممدوده نك کسریله ادات نفیدر لیس معناسنه (وا) واو ممدوده نك فتحیله اوج وجه اوزره مستعملدر اول ادات تحسین که اکثری اوائل مشتقاته داخل اولور لفظ درکیشته کیم بو نظمده واقعدر (بیت) دلبر عباره که خنده زد ودل ربود روی وفا وانهفت روی جفا وانمود * ثانی ادات تحسر که اوائل کلماته داخل اولور مثلا واحسرتا واحرقتا کبی لطیفی (بیت) نیست عجب کر خصما وازنم * چونکه بردان ینم وازنم * ثالث با او مقامنده مستعملدر مثلا با او کفتم مقامنده وا کفتم دیرلر (فائده) بوندن بشقه لفظ وادرت معنایه دخی کلور اول بمعنی طعام وآش ثانی بمعنی باز یعنی کیرو ثالث بمعنی کشاده ومفتوح رابع صاحب علت وقت مرضده تکلم ایلدیکی کلماتك بری (وان) واو ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات اولان معنالرده بان لفظی کبی فارجع (وار) واو ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات لیاقت که لیاقت ومناسبت معنالرین مفید اولور مثلا بزرکوار وشهوار کبی اولویه لایق وشاهه مناسب معناسنه وکاهی ادات تشبیهده اولور شاعر (بیت) قصاب وار مردم

چشمت بناز کی * مژگان قناره کرد ودلها بروز ده * بوایکی صورتده
دائما آخره لاحق اولور (فائده) بوندن بشقه وار لفظی بش معنایه دخی
کلور (اول بمعنی مثل ومانند بونك ادات تشبیهله فرقی دقیقدر انجق
اسالیب کلامه رسوخ تامی اولان بیلور (ثانی بمعنی کره ومره مثلا یك وار
ودو وار برکره وایکی کره معناسنه (ثالث بمعنی رسم وعادت (رابع بمعنی صاحب
وخداوند (خامس بمعنی بار یعنی یوك وحمل مثلا خروار شتروار دیرلر اشك یوکی
ودوه یوکی معناسنه (ور) واوك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا بهره ور و پیشه ور
کبی حصه لو وصنعت صاحبی معناسنه (وکاهی ادات شرط اولور اکر
معناسنه شیخ نسیمی یه شیخ فضل الله ولی کشف طریقیله بیورر (بیت) کر
بسفر می روی از حلب اندیشه کن * ور بحلب می رسی حاضر قندیل باش *
(ورنه) واوك فتحی ورانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله یوخسه عربیده
الا کبی نته کیم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور شیخ سعدی (قطعه) بنده
همان به که زتقصیر خویش * عذر بدرکاه خدا آورد * ورنه سزاوار خداوندیش
کس نتواند که بجای آورد (ها) هاء ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه کلور (اول
ادات تنبیهدر حاضر اول واویان معناسنه (ثانی بمعنی اینك یعنی اشته جك
دیمکدر حکیم خاقانی (بیت) کعبه چه کنی با حجر الاسود زمزم * ها عارض وزلف
وخط ترکان خطایی (ثالث ادات جمعدر بیانی قریبا جمع بحثنده کلور (هر آینه)
تأکید نفی حال ونفی استقبالدر نته کیم هر آینه البته دیو اللی ایکنجی قطعه نك
بیت اولنده کلور (هر) هانك فتحی ورا ایله ادات حصردر عربیده کل کبی (هست
هانك فتحی وسینك سکونیله وتاء فوقیه ایله مجازا ادات ربط اولان است معناسنه
شیخ عطار (بیت) هست سلطانی مسلم مر ورا * نیست کس را زهرهٔ چون وچرا *
لکن حقیقتی واردر معناسنه مقابلی نیست که یوقدر معناسنه نته کیم ایکیسیده
صریحا یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (همچون) ادات
تشبیه اولان چون اولنه هم لفظی کتورمکله ینه ادات تشبیهدر دائما کلمه اولنه
ادخال اولنور (همچو) نونك حذفیله اندن مخففدر (هم) هانك فتحی ومیم ایله
ایکی معنایه کلور (اول ادات عطفدر عربیده واو عاطفه ترکیده دخی کبی (ثانی بمعنی
مع (یار) یاء تحتیه ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا
هشیار وبختیار ودستیار کبی بوندن بشقه یار دوست ومحبوب معناسنه ده کلور
(مقصد ثانی) مضمرات واسماء اشارات وموصولات بیانندهدر (مضمرات متصله)

(شین معجمه غائب ایچون (تاء فوقیه مخاطب ایچون (میم متکلم ایچون بونلرك
بیانی بسیطه ده بکدی (مضمرات منفصله) وی غائب مفرد ایچون جمعی
ایشان نته کیم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلور (تو) مخاطب مفرد
ایچون جمعی شما (من) متکلم وحده ایچون جمعی (ما) نته کیم بونلر قطعهٔ ثالثه ده
کلور فانتظر (اسماء اشارت) این قریب ایچون نته کیم قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده
کلور جمعی اینها واینان آن بعید ایچون نته کیم قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده
کلور جمعی آنان وآنها نته کیم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلور
(اسماء موصولات) آنکس عاقل ایچون آنچه غیر عاقل ایچون آنکه مفرد نته کیم
یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آنانکه جمع اوکه مفرد ایشانکه
جمع (مقصد ثالث قواعد اشتقاق فارسی بیانده در) قاعدهٔ اولی معلوم اولسونکه
عربیده اشتقاقده اصل اولان فعل ماضیمی یاخود مصدرمی دیو اختلاف
اولدیغی کبی کذلك فارسیده اشتقاقده اصل اولان بعضیلر فعل ماضی دیدی
بعضیلر مصدر دیدی لکن مصدر اولمق عربیده ترجیح وتقدیم اولدیغی کبی فارسیده
دخی اطراد اللباب مصدر اولمغی فقیر اختیار ایلدم (سؤال مصدرك حروفی اکثردر
نه کونه مأخذ اشتقاق اولور (جواب محققین عندنده اشتقاق اصالتنده
اعتبار کثرت حروفه دکلدر انجق نظر دقیق شهرت وشیوعده در مصدرك دخی
هرلسانده اشتهاری غنی عن البیاندر همدخی مصدر اشتقاقده مقسم اولمیه
ماضیه ن سزا واردر کما لایخفی علی من له ادنی مسکة (فاما که فارسیده هر بر
مصدرك آخری نون ساکن اولور بوندن مقدم اولان حرف ایکیدن خالی دکلدر
یادال مفتوحه اولور یاخود تاء فوقیهٔ مفتوحه اولور مثال یا قطعهٔ اولانك بیت
ثامنده کی باوریدن کبی ایناممق معناسنه مثال الف قرقنجی قطعه نك ایکنجی
بیتنده کی ستادن کبی المق معناسنه مثال را بیت مزبوده کی سپردن کبی اصمارلمق
معناسنه مثال نون ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کی ماندن کبی بکزمك
معناسنه مثال واو قطعهٔ خامسه نك بیت سادسنده کی آلودن کبی بولشمق
معناسنه (واکر تاء فوقیه اولورسه تادن مقدم (خسشف) حرفلرندن برحرف
ساکن لازمدر مثال خاء معجمه یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کی
انداختن کبی مثال سین دانستن کبی نته کیم ماضی متکلم وحده سی یکرمی
طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور همدخی آراستن کبی نته کیم قرقنجی
قطعه نك بیت خامسنده کلور همدخی جستن کبی نته کیم اللی دردنجی قطعه نك

بيت خامسنده كلور (مثال شين معجمه اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كى
داشتن كبى (مثال فا اون سكزنجى قطعه نك بيت سادسنده كى يافتن كبى (سؤال
بعض مصدرلر واركه قواعد مذكوره اوزره دكلدر مثلا آمدن كبى (جواب انلر
شاذلردر ان شاء الله تعالى كلديكى محللرده بيان اولنور (قاعدۀ ثانيه ماضى
بياننده در) اكر مصدر آخرندن نون حذف اولنوب دال ياخود تاء فوقيه اسكان
اولنيجه فعل ماضى مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستن لفظندن دانست كبى
واكر مفرد غائب آخرينه برنون ساكن بعده بردال ساكن زياده ايدوب
بو صورتده آخرى مفتوح اولور جمع غائب حاصل اولور مثلا دانستند كبى واكر
مفرد غائب آخرينه برياء تحتيۀ ساكنه كتوروب بو صورتده آخرى مكسور
اولور مفرد مخاطب حاصل اولور مثلا دانستى كبى واكر ماضى مفرد آخرينه برميم
ساكن زياده ايدوب ماقبلنى مفتوح ايدرلرسه متكلم وحده اولور مثلا دانستم
كبى واكر ميم مزبوره دن اول برياء تحتيه زياده ايدوب بو صورتده آخر ماضى
مكسور اولور متكلم مع الغير حاصل اولور مثلا دانستيم كبى محصل كلامْ فارسيده
صيغ مطرده التيدن زياده اولمازچونكه تثنيه ايله جمعك فرقى يوقدر همدخى
مذكر ايله مؤنثك فرقى يوقدر عربى كبى بشقه بشقه صيغه لرى يوقدر همدخى
ماضى التى صيغه دن زياده دكلدر فاحفظ (قاعدۀ ثالثه مضارع بياننده در)
مضارعك دخى اشتقاقى مصدردندر چونكه ابتدا مصدردن نونى اسقاط
ايدوب اكر تائى ايسه داله قلب ايدوب واكر دالى ايسه حالى اوزره ابقا ايدوب
بهمه حال دالك ماقبلنى مفتوح ايدرلر لكن بو قدرجه بيانله اكتفا اولنماز بلكه
تفصيله محتاجدر (پس ايمدى اكر مصدر دالى تائيدن مشتق اولورسه ياء تحتيه
دخى حذف اولنور مثلا ياوريدن مضارعنده ياورد ديرلر واكر دالئ الفيدن مشتق
ايسه الف دخى حذف اولنور مثلا ستادن مضارعنده ستد ديرلر واكر دالئ
رائيدن مشتق ايسه رايى فتحله ابقا ايدرلر مثلا سپردن مضارعنده سپرد ديرلر
واكر دالئ نونيدن مشتق ايسه نونى دخى مفتوحا ابقا ايدرلر مثلا ماندن
مضارعنده ماند ديرلر واكر دالئ واويدن مشتق ايسه واوى حذف ايدوب
يرينه برالف وياء تحتيۀ مفتوحه كتورورلر مثلا آلودن مضارعنده آلايد ديرلر
واكر مصدر تائيدن مشتق ايسه ماقبلى اكر خاء معجمه ايسه زاى معجمۀ مفتوحه يه
ابدال اولنور مثلا انداختن مضارعنده اندازد ديرلر واكر سين ايسه سين
كاهى حذف اولنور مثلا دانستن مضارعنده داند ديرلر وكاهى ياء تحتيۀ

مفتوحه یه قلب اولنور مثلا راستن مضارعنده آراید دیرلر کاهی هایه قلب اولنور مثلا جستن مضارعنده چهد دیرلر واکر شین معجمه ایسه رایه قلب اولنور مثلا داشتن مضارعنده دارد دیرلر واکر فا ایسه باء موحده یه قلب اولنور مثلا یافتن مضارعنده یابد دیرلر (تکمله) بو مضارعده دخی صیغ مطرده التیدر تفصیلی بعینه ماضی کبیدر انجق مضارعك مفرد غائبنك غیرنده آخرنده واقع اولان دالی حذف ایدوب ماضیده اولان تصرفی اجرا ایدرلر مثلا داند دانند دانی دانید دانم دانیم کبی (تنبیه) بو مضارعده اولان شواذك نهایتی یوقدر ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده بیان اولنور لکن فاضل سودی کلستان شرحنده بیورر که هرنقدر مضارع وار ایسه جمله سی مصدر یائیدن مشتقدر مثلا آمدن مضارعنده آید دیرلر اماکه مأخذ اشتقاقی آیدن لفظیدر آمدن دکلدر (سؤال مصدر دالئ یائیسی بولنمازسه نه کونه اولور (جواب بو صورتده بر مصدر دالئ یائی فرض وتقدیر اولنور بالفعل مصدر دالئ یائی موجود اولمسی لازم دکلدر نته کیم عربیده تقسیم تفعیل بابندن ایکن ماضی ومستقبلی یوقدر لکن ینه بر ماضئ موافق فرض وتقدیر ایتدکلری کبی (حاصلی فاضل سودینك بوندن مرادی مستقبلات فارسیه دن شذوذی دفع وازاله در ان شاء الله تعالی بو شرحده بو تحقیقك نفع کلیسی چوق اولور فاحفظ (قاعدهٔ رابعه مجهول بیانده در) معلوم اولسونکه مجهول قلمسی مراد اولنان کلمه نك اسم مفعولی النوب بعده اکا شدن بابندن برلفظی ضم ایدرلر یعنی شدن بابندن النان لفظی مجهول قلنان کلمه نك هیئاتنده قلرلر مثلا دانست ماضیدر مجهول قلنسه دانسته شد دیرلر یاخود دانستن مصدردر مجهول قلنسه دانسته شدن دیرلر وقس علی هذا (قاعدهٔ خامسه فعل نفی حال وفعل نفی استقبال بیانده در) نفی حال ونفی استقبال ایچون مضارع اولنه برنون مفتوحه کتوررلر بو صورتده اوائل افعالده اولان الفات یاء تحتیه یه منقلبه اولور شوقدر که نفی حالده ادات حال اولان لفظ می لازمدر مثلا نداند ونمی داند ونیارماید ونمی آرماید کبی واکر تأکید نفی حال واستقبال مراد اولنورسه اولنه برلفظ هرآینه ادخال ایدرلر مثلا هرآینه نمیداند وهرآینه نداند کبی (قاعدهٔ سادسه فعل امر غائب بیانده در) چونکه امر غائب بعینه فعل مضارعدر انجق فرقی قرائن ایله اولور کاهیجه دال مضارعدن اول امر غائبه علامت ایچون برالف زیاده ایدرلر کما سبق بیانه فی الالف البسیطة وکاهی امر حاضر اولنه یاخود آخرینه برلفظ کو زیاده ایله

امر غائبی حاصل ایدرلر مثلا کوبدان وبدان کوکبی وکاهی مضارع صیغه سی اولنهٔ کولفظی زیاده اولور مثلا کوبکند کبی لکن نادردر وکاهی باید که لفظنی مضارع اولنه زیاده وادخال ایدرلر مثلا باید که بداند کبی (قاعدهٔ سابعه) فعل نهی غائب بیانندهدر چونکه امر غائب مذکور اولنه برمیم مفتوحه زیاده ایله حاصل اولور مثلا مداند مکناد وکومدان ومدان کوو باید که مدان کبی وکاهی نون مفتوحه ایله حاصل اولور مثلا نداند ونکناد وکوندان وندان کوو باید که نداند کبی (قاعدهٔ ثامنه فعل امر حاضر بیانندهدر چونکه امر حاضر مضارعدن دالی حذف وماقبلنی اسکان ایله حاصل اولور بدان ومی دان کبی (قاعدهٔ فعل تعجب) فعل تعجب برکلمهٔ اشتقاقیهدرکه اولنده زهی یاخود چه عجب یاخود آبا یاخود آیا اوله مثلا زهی دانست وچه عجب دانستن وآباد انده وآیا دانسته کبی (قاعدهٔ تاسعه) اسم فاعل بیانندهدر اسم فاعل مضارع دالندن اول برنون ساکنه بعدها برهاء رسمیه زیاده ایله حاصل اولور مثلا داننده و بخشنده کبی (قاعدهٔ عاشره) اسم مفعول بیانندهدر اسم مفعول فعل ماضی آخرینه برهاء رسمیه زیاده ایله حاصل اولور مثلا دانسته ودمیده کبی (فائده کاهی اسم مفعول صیغه سی ماضی معناسنه و ماضی صیغه سی اسم مفعول معناسنه کلور دیو فاضل سودی تحریر ایلدی (اما که فقیر شویله فهم ایدرمکه اسم مفعول صیغه سی اوزره اولان ماضیده برلفظ مش زیاده اولنه مثلا کرد ایلدی معناسنه ایکن کرد ایلمش دیو تفسیر اولنه (تمه) مصادر و مشتقات اوائلنه باء موحده ادخال اولنه قده جمله سنده تحسین لفظ ایچون اولورالا که فعل مضارعدن مشتق اولنلره ادخال اولنسه استقباله خاص اولور مثلا بدانستن و بدانست وبداند وبداننده وبدان وامثالی کبی همدخی باء موحدهٔ مذکوره لغت فهلویه ده مکسوره اولورالا که حرف مضموم مه یاخود واوه یاخود میمه یاخود باء موحده یه مقارن اوله بوصورتده اتباعا مضموم اولور فاما که لغت دریه ده هرنه درلو حرفه مقارن اولورسه اولسون دائما مکسور اولور دیو باء بسیطه بیانندهکچدی فارجع (همدخی مشتقات اوائلنه می لفظی داخل اولور لکن زائد اولماز چونکه ماضی یه داخل اولنجه حال ماضیه یی حکایه معناسنی مفید اولور مستقبلاته داخل اولنجه استقباله خاص اولور دیوادوات مرکبه دهکچدی (قاعدهٔ حادیهٔ عشر)امر حاضر آخرینه برماقبلی مفتوح الف ساکن الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه اولور مثلا دانا وبینا کبی اشته بوالفه الف اتصاف دیرلر واکر

بو الفدنصکره برنون دخی زیاده اولنورسه مبالغه صیغه‌سی اولور مثلا خندان وخرامان کبی نتکیم بیانی الف بسیطه ده کچدی (قاعدهٔ ثانیهٔ عشر) برمصدری متعدی قلمقده ضابط اول مصدرك امر حاضری آخرینه برالف بعده برنون مکسوره بعده بر یاء تحتیهٔ مدیه بعده بردال مفتوحه بعده برنون ساکنه زیاده ایدرز مثلا دانستن امر حاضری دان ایکن دانانیدن دینسه مصدر متعدی اولور ماضی ومستقبلاتك اخذنی ما سبقه قیاس ایله (قاعدهٔ ثالثهٔ عشر) وصف ترکیبی بیانده درهر برترکیب که بعد التغیر والتبدیل کندودن اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود صفهٔ مشبهه یاخود اسم منسوب معناسی فهم اولنه اکا وصف ترکیبی دیرلر (چونکه اصحاب فطنته وارباب خبرته مستور ومتواری دکلدر زبان فارسی ترکیبلرنده حتی مقدم اولان مؤخر ومؤخر اولان مقدم اولنجه یاخود حتی مذکور اولان محذوف اولنجه بونلرك بادی و باعثی ایکی نسنه اولور چونکه یابو که فقط تخفیف اولور یاخود تخفیف ایله معنای زائدی دخی مفید اولور اکر باعث فقط تخفیف اولورسه مثلا کلاب کبی اصلی آب کل ایدی اضافتله انجق تخفیف ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی فعلی کلا التقدیرین معناسی کل صویی دیمك تقدیم وتأخیر ایله معنایه تغیر وتبدل کلمزواکر تخفیف مع الافاده اولورسه اصطلاح قومده اکا وصف ترکیبی دیرلر (بوندنصکره کلالمکه وصف ترکیبیده معتبر اولان تقدیم وحذف میانده اولان تردید منع خلو یدر (چونکه یا فقط تقدیم ایله اولور یاخود فقط حذفله اولور یاخودهم حذف وهم تقدیم ایله اولور اول یعنی فقط تقدیم ایله اولان مثلا سخندان کبی چونکه امر حاضرك اوزره معمولی تقدیم اولنسه مثلا سخندان اصلنده دان سخن ایدی سوز بیل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سوز بیلیجی معناسنه اولدی بوایسه اسم فاعل معناسیدر (چونکه لفظ جی ترکیده ادات اسم فاعلدر حتی دیباجه اولنده کی کرمفرمای دخی بوقبیلدندر بویله اولنجه انجق بونده تقدیم واردر حذف یوقدر (سؤال بعض ادباقتنده مثلا شعوری مرحوم کبی از جمله سخندان اصلنده داننده سخن ایدی اسم فاعل صیغه‌سی اوزره فبعد التقدیم والتأخیر والتخفیف والحذف سخندان اولدی بوصورتده هم تقدیم وهم حذف اولنور فقط تقدیمه مثال اولماز (جواب بوترتیب اعتبار آخر بلکه مذهب آخردر لکن فی الحقیقه اصحاب انظار ذوی الاعتبار وارباب ابصار اولی الاختباره رونما وروشنادر که ایشته بو بعض ادبانك طریقی نه قدر که افید

واقیس ایسه ده فاما که صورت اولی من حیث الترکیب اسهل وآسان وسبکتردر
فلا تغفل فانه ینفعك فی الشرح کثیرا (ثانی یعنی فقط حذفله اولان
مثلا خوناب کبی اصلی خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه ادات عطف
اولان واوی اسقاط وعلامت واو اولان ضمه یی حذف ایدوب خوناب اولنجه
قانلو صو معناسنی مفید اولدی بو معنی ایسه صفت مشبهه یاخود اسم منسوب
معناسیدر (چونکه ترکیده لو ولی ادات صفت مشبهه وادات نسبتدر همدخی
بندهٔ دلاور کبی (چونکه اصلی هاء رسمیه اوزره همزه نك کسریله بندهٔ دلاور
ایدی بهادر اولان بنده معناسنه علامت توصیف اولان همزهٔ مکسوره
حذف اولنجه وصف ترکیبی اولوب بهادر بنده لو معناسنه اولدی (ثالث یعنی
هم حذف وهم تقدیم ایله اولان صفتی موصوف اوزره تقدیم وآخر موصوفدن
علامت توصیف کسره یی حذفله حاصل اولور مثلا شقاوت پیشه کبی اصلی
پیشهٔ شقاوت ایدی یعنی پیشه اولان شقاوت معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر
والحذف شقاوت صفتلو دیمك اولدی بوندن بشقه ضلالت اندیشه وتردامن
وسیاه چشم وامثالی دخی بو قبیلدندر چونکه اصللری اندیشهٔ ضلالت
ودامن تر وچشم سیاه ایدی یعنی ضلالت اولان اندیشه ویاش اولان اتك وسیاه
اولان چشم معنالرینه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف ضلالت اندیشه لو
ویاش اتکلو وقاره کوزلو دیمك اولدی (وکاهی مضاف الیهی مضاف
اوزره تقدیم وعلامت اضافت اولان کسره یی حذفله اولور مثلا سعادت
خانه کبی اصلی خانهٔ سعادت ایدی سعادت خانه سی معناسنه فبعد التقدیم
والتأخیر والحذف سعادتلو خانه معناسنه اولدی (بوندن بشقه شهنشاه
دخی بو قبیلدندر تنکیم بیانی یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده
کلور ان شاء الله تعالی (تکمله) مضاف الیهی مضاف اوزره تقدیم هربار
وصف ترکیبی افاده ایتمز بلکه مجرد تخفیف ایچون اولور مثلا کلاب کبی
اصلی آب کل ایدی فبعد التقدیم والتأخیر معناسی اسکی معنادر بهمه حال کل
صویی دیمکدر کما سبق آنفا (خاتمه) مضاف الیهی تقدیم کرك وصف ترکیبی
افاده ایتسون کرك ایتمسون بهر حال مضافك آخری ساکن اولور الا شول وقت
مفتوح اولور که اکر مضاف اولنده همزهٔ مفتوحه اولسه همزه نك فتحه سی
آخر مضاف الیهه نقل اولنوب وهمزه یی دخی حرف مد قیلارلر مثلا کلاب
وسیلاب کبی فاحفظه فانه ینفعك (همدخی صفت وموصوف تأخیر وتقدیم

اولنسه تفصیل ینه بویله در مثلا خوشاب وکرماب کبی یعنی هر بار وصف
ترکیبی معناسین افاده ایتمز مثلا شاداب کبی اصلی آب شاد ایدی تقدیم وتأخیر
اولندی ینه معنی کما فی الاول اولدی همدخی تقدیم وتأخیر صورتنده کرك وصف
ترکیبی یی افاده ایلسون کرك ایتمسون موصوفده همزه بولنسه فتحه سی
آخر صفته نقل اولنوب وکندی دخی حرف مد قلنور مثلا خوناب وشاداب
کبی (تنبیه) بو وصف ترکیبلری منفصل یازمق نه قدر که بین العوام اشهر
ایسه ده فاما که ادبای منشیان میاننده وصل ممکن اولان محللرده متصل
یازمق امر محرر واصل مقرر در فاحفظ (تذییل) کاهیجه وصف ترکیبی امر
حاضر صیغه سی اوزره اولان اسم مصدر اولنه ادوات مرکبه دن نا لفظی
ادخال ایله حاصل اولور مثلا نادان وناشناس کبی بو صورتده جزؤ ثانی یه
اسم فاعل مخفف دینسه ده جائز اولور (قاعدهٔ رابعة عشر) اسم مصدر
بیاننده در چونکه اسم مصدر درت نوع اوزره در اول محضا ماضی یاخود
امر حاضر صیغه لری اوزره اولور مثال اول پروردکار لفظنك جزؤ اولی کبی
مثال ثانی آمرزکار لفظنك جزؤ اولی کبی (ثانی امر حاضر آخرینه ماقبلی
مکسور برشین معجمه الحاقیله قاعدهٔ مطرده در مثلا دانش وپرورش کبی ترکیبده
دخی بوقاعده جاریه در مثلا بلش وبسلایش کبی (ثالث کاهی ماضی آخرینه
برالف ورا الحاقیله اولور مثلا کفتار ورفتار کبی (رابع اسم جامد آخرینه برباء
تحتیهٔ مصدریه لحوقیله اولور مثلا مردی وبندکی کبی (قاعدهٔ خامسة عشر)
اسم تفضیل بیاننده در (چونکه اسم تفضیل شوکلمه درکه آخرینه تر لفظی
لاحق اوله مثلا بهتر وکهتر ودانندهتر کبی (قاعدهٔ سادسة عشر) صفت
مشبهه بیاننده در چونکه صفت مشبهه امر حاضر آخرینه برالف الحاقیله
اولور مثلا دانا وبینا کبی برنون دخی الحاق ایدرلر بو صورتده مبالغهٔ اسم فاعلده
اولمسی بعید دکلدر مثلا خندان کبی (قاعدهٔ سابعة عشر) اسم منسوب
بیاننده در چونکه اسم منسوب برکلمه درکه آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه یاخود مند
یاخود ناك یاخود وار یاخود ور یاخود یار لفظلرندن بریسی لاحق اوله مثلا
شیرازی والبستانی وفرحناك وسودمند ورهوار وپیشهور وهوشیار کبی
(قاعدهٔ ثامنة عشر) اسم زمان واسم مکان بیاننده در چونکه اسم زمان
واسم مکان برکلمه درکه آخرینه کاه یاخود ستان لاحق اوله مثلا چراکاه
وسحرکاه وکلستان وزمستان کبی کاهیجه لفظ زار آخر کلمه یه لاحق اولوب

اسم مکان حاصل اولور مثلا کلزار کبی (قاعدهٔ تاسعة عشر) اسم آلت بیاننده در) چونکه اسم آلت برکلمه درکه اکا آلت لفظی مضاف اوله مثلا آلت بریدن کبی (قاعدهٔ عشرون بناء مره و بناء نوع بیاننده در) چونکه بناء مره و بناء نوع برکلمه درکه مره ونوع افاده ایدن برلفظله مرکب اوله مثلا یکبار دانستن ودیکرکون دانستن کبی (قاعدهٔ حادیة وعشرون) اسم تصغیر بیاننده درکه آخرینه چه لفظی لاحق اوله مثلا دیوانچه کبی یاخود آخرینه کاف عربیه لاحق اوله مثلا مصنفك کبی (قاعدهٔ ثانیة وعشرون جمع فارسی بیاننده در) چونکه براسم که جمع قلنمق مراد اولنسه اول یا ذی روح اولور یاخود اولماز اکر ذی روح اولورسه آخرینه برالف مد و نون کتورررلر مثلا مردان وزنان ومرغان کبی شو قدر که اول اسمك آخری یا بوکه الف مد یاخود واو مد یاخود یاء مد اولسه الف جمعدن اقدم برياء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا آشایان و پرستویان وآدمیان کبی همدخی واو مد صورتلرنده یاء تحتیه سز پرستوان وآدمیان دینسه ده جائزدر (واکر ذی روح اولمازسه بو تقدیرجه دخی ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولور یاخود اولماز واکر ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولمازسه یعنی جامد صرف اولورسه اول اسمك آخرینه برلفظ ها کتورلر مثلا سنکها وآهنها ودانستنها کبی واکر ذی نما ویاذی تجدد ویاذی انقضا اولورسه بونلرده ایکی صورت جائزدر مثال ذی نماد رختان ودرختها ومیوکان ومیوها کبی مثال ذی تجدد وذی انقضاء روزان وشبان وروزها وشبها کبی (سؤال جان وتن ذی روح اولدقلری حسبیله جانان وتنان دیو جمعلنملو ایدی مع هذا جانها وتنها دیو جمع قلنمشلر مثال جانها شاعر (بیت) زبان تیغهای چاکروسیر * شده درجان جانها جاشنیکیر (مثال تنها کمال خجندی (بیت) خوش می شدی خرامان چون سر وعقل میکفت * خوش میروی بتنها تنها فدای جانت * جواب جان وتن اعضا واجزا قبیلندن ایسه ذی نما قبیلندندر بو صورتده انلرده ایکی وجه جائز اولور مثلا سران وسرها وچشمان وچشمها کبی (سؤال شترذی روح ایکن شترها دیو جمعلنمش شاعر (بیت) کریزم ازشتران سپهر حجرهٔ خاك * که حجره راست شترها مست پیرامن * جواب شاذدرنته کیم هزارك جمنده هزاران شاذ اولدیغی کبی (سؤال آفتاب وماه جمعلرنده آفتابان وماهان دیو تعبیر اولندی مع هذا نه ذی روح ونه ذی نما ونه ذی تجدد

وانقضا شیخ سعدی (قطعه) کدایان بینی اندر روز محشر * بتخت وملك
برچون پادشاهان * چنان نورانی ازفر عبادت * توکویی آفتابانند وماهان *
جواب کانه حرکت وسیرلری حسبیله ذی روح وذی نما کبی اولدیلر یاخود
تجدد صوریلری سببیله ذی تجدد وذی انقضا قبیلندن اولدیلر (تنبیه) آخرنده
هاء رسمیه اولان کلمه یه علامت جمع اولان الف ونون الحاق اولنجه هاء رسمیه
کاف فارسیه یه ابدال اولنور مثلا بندکان وخواجکان کبی بوتقدیرجه هاء
رسمیه یی یازمق غلط اولور همدخی علامت جمع اولان ها لفظی لاحق اولسه
هاء رسمیه حذف اولنوب ماقبلنك فتحیله اکتفا اولنور مثلا میوها وعمرها کبی
ینه بوصورتده هاء رسمیه یی یازمق غلطدر (قاعدهٔ ثالثهٔ وعشرون) اکثری
امر حاضر آخرینه برهاء رسمیه زیاده ایله اسم مفعول واکا قریب برمعنی
افاده ایتدیررلر مثلا پیرایه وآمیزه وآویزه کبی زینت وقارشق واصتی معنالرینه
فاحفظ (مقصد رابع) برنبجه قواعد فارسیه بیانده در (فائدهٔ اولی) فارسیده
اعراب ثلثه ظاهره اولماز الا اوج محلده ظاهر اولور اول مضافك آخری
مجرور اولور نته کیم عربیده مضاف الیهك آخری مجرور اولدیغی کبی مثلا
جان من کبی لکن بواضافت اکر ضمیر متصلك غیریسنه اولورسه فاما که
ضمیر متصله مضاف اولنجه البته مضافك آخری مفتوح اولور مثلا جانش
وجانت وجانم کبی (ثانی) موصوفك آخری دخی مجرور اولور مثلا خال سیاه
ورخ سرخ کبی لکن بوایکی صورتده آخر مضاف وآخر موصوف
حروف مد وهاء رسمیه دن بری اولورسه فاما که بری اولمازسه هر بری صورتده
بشقه بشقه احکام واردر بیانلری یاء تحتیهٔ بسیطه دن یاء زائده ده وهاء
بسیطه دن هاء رسمیه بحثلرنده کچدی فارجع الیهما (ثالث) معطوف علیهك
آخری مرفوع اولور اکر آخری قابل رفع ایسه شوقدرکه بو صورتده
واوعطف یازیلور لکن اوقنماز مکر ضرورت وزن اوله واکر معطوف علیهك
آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه ایسه اکثری واوی مضموم ایدرلر تنکیم تفصیلی
واو بسیطه ده کچدی (سؤال همزهٔ خطاب مکسور وهمزهٔ تعجب مضموم
اولور بوتقدیرجه اوج محلدن ماعداده اعراب ظاهر اولماز دیو حصر نه کونه
اولور (جواب برقاج دورلو ممکندر اولا حصر مذکور اعم واغلبه مبنیدر
ثانیا اسمه نسبتله در فعله واداته کوره دکلدر چونکه افعال وادواتده بعضا حرکه
ظاهر اولور مثال ادوات کما سبق آنفا مثال افعال کردم ودانم کبی ثالثا محصور

اولان اعرابدر ادات وفعلده اولان ایسه بنادر نته کیم عربیده اولدیغی کبی
(فائدهٔ ثانیه) الفاظ فارسیه بالوضع ساکنه درمگر آخرنده هاء رسمیه اوله مثلا
بنده وکه وچه کبی و بالاستعمال دخی بویله در مگرکه مضاف وموصوف
ومعطوف علیه اوله کما سبق فاماکه الفاظ عربیه بالوضع ساکنه و بالاستعمال
معربه ومبنیه در کما لایخفی علی من عرف اللغات (فائدهٔ ثالثه) ایکی یاخود زیاده
السنه ده مستعمل اولان برلفظ مثلا عرب وفرسده ایکیسی برمعنایه اولور یاخود
اولماز (اول یا هر برنده وضع مستقل ایله اولور مثلا کتان وصابون کبی بوکا متفق
الالسنه ومشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور بوصورتده اکر
عربدن آخره نقل اولنورسه مثلا هلال کبی بوکا مصطلح واصطلاح وتعجیم
دیرلر واکر آخردن عربه نقل اولورسه مثلا لجام کبی بوکا معرب وتعریب دیرلر
(ثانی دخی یا هر برنده وضع مستقل ایله اولور مثلا مرد کبی زیرا میمك فتحیله
مرد عربیده مسواك اغاجنك میوه سی معناسنه فارسیده رجل یعنی ار معناسنه
اشته بوکا ایضا مشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور
بو تقدیرجه دخی اکر عربیدن آخره نقل اولنورسه مثلا سعید کبی بررجل فارسینك
اسمیدر بوکا نقل محض دیرلر واکر غیریدن عربه نقل اولنورسه مثلا قالون کبی
ائمهٔ قرائتدن برینك اسمیدر بوکاده ایضا معرب دیرلر (فائدهٔ رابعه) ایکی
لسانده یاخود زیاده ده مستعمل اولان لفظ یافرق ایله اولور یاخود فرقسز
اولور (ثانی هلال کبی اول یا فقط لفظده اولور مثلا مسك ومشك کبی چونکه
میمك کسری وسین مهمله ایله عربیدر ومیمك ضمی وشین معجمه ایله فارسیدر
یاخود فقط خطده مثلا بستان و بوستان کبی زیرا واو رسمیه سز عربیدر واو
رسمیله فارسیدر یاخود فقط معناده اولور مثلا مرد کبی کما عرفت آنفا یاخود
هم لفظده وهم خطده اولور مثلا فارس و پارس کبی یاخود هم لفظده وهم
معناده اولورسه مثلا دیك کبی زیرا اماله ایله فارسیده طنجره معناسنه اماله سز
عربیده بمعنی الدجاجة الذکر یعنی خروس یاخود خطده هم معناده اولورسه
مثلا کل وکول کبی زیرا واو رسمیه سز عربیده اکلدن امر حاضردر واو رسمیله
ترکیده رماد یعنی خاکستر معناسنه یاخود لفظده وخطده ومعناده اوچنده
بردن اولورسه مثلا خان وخوان کبی زیرا عربیده واو رسمیه سز واماله سز
کاربان سرای معناسنه فارسیده واو رسمی واماله ایله خواندن لفظندن
امر حاضر اولور اوقو معناسنه (فائدهٔ خامسه) برلساندن لسان آخره منقول

اولان لفظده تغییر وتبدیل واقع اولنجه اکا محرف دیرلر بو تقدیر اوزره اکر
ناقل تحریف ایدرسه مثلا لجام کبی اصلی لکام ایدی فصیح ومقبولدر
واکر عوام ناس تحریف ایدرسه مثلا سیله بند کبی چونکه اصلی فارسیدر
نون ایله سینه بند ایدی لسان ترکه نقل اولنجه عوام نونی لامه قلب ایتدیلر
غلطدر بو تقدیرجه متکلم غلط ایلدیکنی بلمزسه جهل مرکب وخطاء محضدر
واکر غلط ایلدیکنی بلورسه بو صورتده فصیحی بلمزسه جهل بسیط وخطاء
اعمدر واکر فصیحنی بلورسه بو صورتده غلطی استعمال ایدرسه بلاغتدر
واکر فصیحی استعمال ایدرسه فصاحتدر نته کیم لغت فصیحه دن غلط مشهور
اولی کلامنك مآلی دخی بودر بو مقامده براز تفصیل دخی واردر احاطه سنی
مراد ایدن شاهدی شرحنه رجوع ایتسون (فائدهٔ سادسه) لسان عربدن
منقول اولان لفظ عربیده مشدد اولسه مثلا کف ودر وند کبی فارسیده
وترکیده تخفیف ایله استعمال جائزدر فاحفظ (فائدهٔ سابعه) تعریب بیاننده در
(معلوم اولسونکه باء عربیه کاهی فایه ابدال اولنور مثلا جاروب وجاروف
کبی و پاء فارسیه فایه ابدال اولنور مثلا پالیز وفالیز و پیل وفیل کبی کاهیجه باء
موحدهٔ عربیه یه ابدال اولنور مثلا پیاده وبیدق و پستوق وبستوق کبی
تاء فوقیه طاء مهمله یه ابدال اولنور مثلا تیهو وطیهو وتباهه وطباهه ونفت
ونفط کبی جیم فارسیه صاد مهمله یه ابدال اولنور مثلا چین وصین وچنك
وصنج کبی کاهیجه شین معجمه یه ده ابدال اولنور مثلا چاروب وشاروب کبی
زای فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا لاژورد ولاجورد کبی شین معجمه کاهیجه
سین مهمله یه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج ومشك ومسك کبی کاف عربیه
کاهی قافه ابدال اولنور مثلا دانك ودانق وکبان وقبان وکهربا وقهربا
کبی کاف فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا کوهر وجوهر و برکار وفرجار کبی
هاء مفرده کاهی حاء مهمله یه ابدال اولنور مثلا کناه وجناح کبی هاء رسمیه
کاهی جیمه ابدال اولنور مثلا بنفشه و بنفسج و بابونه وبابونج کبی وکاهی قافه
ابدال اولنور مثلا دله ودلق ورمه ورمق کبی (خاتمه) کاهیجه تعریب فقط
ابدال حرکه ایله اولور مثلا بوس ضمه ایله فارسیدر بعد التعریب مفتوح اولدی
(فائدهٔ ثامنه) لغت فارسیه ده برقاچ حرف میاننده تبادل واردر ازجمله باء عربیه
ایله واو بیننده مثلا تاب وتاو وکبر وکور کبی همدخی پاء فارسیه ایله فا میاننده
مثلا سپید وسفید کبی همدخی پاء فارسیه ایله کاف فارسیه میاننده مثلا پنجشك

وكنجشك كبى (فائدهٔ تاسعه) هر بركلمه كه آخرى ياء تحتيه وما قبلى الف مد
اوله ياخود واومد اوله اول يايى حذف جائزدر مثلا پاى و پا وروى ورو كبى
همده خى هانك ما قبلنده الف اولسه اول الفى حذف جائزدر مثلا ماه ومه
وراه وره كبى (فائدهٔ عاشره) فارسيده خاء معجمه اكر بين الفتح والضم اماله
ولنورسه بعدنده علامت ايچون برواو بعده برالف يازيلور مثلا خواستن
اوخواهر وخواجه كبى واكر بين الفتح والكسر اماله اولنورسه برواو بعده
برياء تحتيه يازيلور مثلا خويش وخويد كبى (تذييل) فارسيده خانك
غيرى حرفلرده دخى اماله واردر مثلا روى بمعنى توج وشير بمعنى جرح
فاما كه خاء معجمه ده اولان علامت غيرنده يوريمز انجق خايه مخصوصدر
(فائدهٔ حادية عشر) فى الاصل عربيه اولوب انشالرده مستعمل اولان الفاظك
آخرلرنده الف اولسه اكر عربيه ده ياء تحتيه صورتنده يازيلوب لكن الف
اوقنورمثلا اعلى ومعنى وعيسى كبى اشته بوصورتده واقع اولان الفاظ عربيه
انشاء فارسيه وتركيده استعمال اولنسه اكر صورت قديمه سنده يازيلورسه
اكثرى ما قبلى كسرهٔ مدى ايله اوقنور مع هذا اصلنه رعايتده اولنسه ده
جائزدر واكركه الف صورتنده يازيلورسه الف اوقنور حاصلى بويله الفى
انشالرده كاتب مخيردركه ديلرسه الف صورتنده يازروالف اوقنورديلرسه
ياء تحتيه صورتنده يازر ايكى درلو اوقنور فاحفظ (فائدهٔ ثانية عشر) اب
ايله مصدر اولان كنيهٔ عربيه لر انشالرده استعمال اولندقده اكثرى تخفيف
ايچون نظم ونثرده همزه سى حذف اولنور (بيت) بوعلى حكمت وحاتم كف
ونعمان مذهب * مصطفى خلق ومسيحا دم ويوسف ديدار * بلكه مطلقا
همزهٔ ابتدائيه يى حذف جائزدر شاعر (بيت) سكندرسير ايسكده سد
نطق ايت پيش كاملده * فلاطون حقيقت بينه نقل ماجرا اولماز (تنبيه) معلوم
اولسونكه بومقدمه كبى برمقدمه شعورى مرحوم فرهنكنده ترتيب ايلدى
فاما كه نيجه قواعد وفوائدى ترك ايدوب قصورندن بشقه بيانن التزام
ايلديكى نسخه لرده دخى خبط وخلل ارتكاب وبى نهايه موجب تشويش
واضطراب اولان اموره سلوك ايلدى فاما كه بحمد الله الملك القدير فقير
بومقدمه ده مهما امكن توضيح طريقنى اختيار ايله احسن قالبه افراغ
وركوب شططدن احترازده اهتمام واسباغ ايلدم فمن الله التوفيق وهو
نعم المولى ونعم الرفيق (تمهيد) بوندنصكره معلوم اولسونكه ناظم تحرير

وادیب مشیر اعطاه الله سعادة الدارین حضرتلری عهدهٔ بلیغانه لرندن
فریضهٔ ذمت بسمله یی اسقاط ایچون شاهدی علیه رحمة الهادی تحفه سنی
(بیت) بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر وبینا ودانا * عنوانیله آغاز ایلدیکی
کبی ومغفورله ناظم سبحهٔ صبیان علیه رحمة الرحمن سبحهٔ صبیانی (بیت) نام
خدا ذکر ایده لم ابتدا * منزل مقصوده اودر رهنما * کلامیله ابتدا ایلدیکی
کبی وجنت مکان وفردوس آشیان غوث الزمان المرعشی * علیه الرحمة
ماهر العشی نظم لآلی (بیت) الهی نامك ایتدم تاج نامه * که نامم شایع اوله
خاص وعامه * اسلوبیله افتتاح ایلدیکی کبی مفتتح منظومه سنده عنوان
فرقانی واقنوم سبحانی اولان بسملهٔ معروفه یه بدل اولورکند و عباره سی
جنسندن برترتیب ایله اداء بسمله ایلدی بلکه لاهوت آشنا ودرون روشنا
حافظ عینتابی نظم فرائدی اولا بسملهٔ معروفه ایله اداء بعده حمدله یی
(مثنوی) ایامن انشأ الاشیاء نظما * ویامن علم الانسان اسما * سکا درجمله نك
حمد وثناسی * عطا بحر کده برقطره سپاسی * عبارتیله شروع ایتدیکی کبی
قرآن عظیم الشانه اقتدا وحدیث فخیم العنوانه اقتفا واجماع سلفه اتما
وتألیف خلفه اعتنا ایچون وفی الجمله دخی صنعت استغرابه رعایت
داعیه سنده اولمغله عادت قدیمه وطریقت مستدیمه اوزره اولا برای بسمله

﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾ عنوانیله آغاز بعده برای حمدله

﴿ حمد بی حد اوکرم فرمایه ﴾

عبارتیله ماوجب علیهی احراز ایلدی فلله دره (حمد) فتحله عربیده مدح
وثنا فارسیده ستودن وسپاس ترکیده اوکمك معناسنده ولکن فی الاصل عربیدر
ایکی لسانده بلکه زیاده ده استعمالی شایعدر همدخی میان علماده مشهور معنای
لغویسی وعرفیسی وارد ر فرقلریله محللرنده مشبعا مفصلدر (بی) ادات
نفیدر کما سبق فی الادوات (حد) حانك فتحی ودال ایله بوزن کف لغتده
ایکی معنایه در (اول بمعنی غایت وانهایت (ثانی بمعنی منع وزجر فاما که شرعده
عقوبة مقدرة یجب اقامتها علی الامام مفهومنه حد اطلاقی وعلوم عربیه ده
مطلق تعریفه حد اطلاقی وعلم منطقده ذاتیات ایله اولان تعریفه حد
اطلاقی وباب قیاسده صغری وکبرانك جزؤلرینه حد اوسط وحد اصغر
وحد اکبر اطلاقی ایکی معنای لغویدن ثانیه انسبدر بلکه حصرا بونك
حسبیله درهمدخی لفظ حد بو ایکی معناده فی الاصل عربیدر (والسنة

عديده ده مستعملدر شوقدر كه عربيده دال انجق مشدد در فاما كه تركيده وفارسيده مستعمل اولنجه تخفيفي جائزدر نتكيم بومقامده اولديغي كبي (كرمفرما) بمعنى مكرم و منعم ومحسن اصلنده وصف تركيبيدر كرم بيوريجي معناسنه چونكه كرم فتحتين ايله بوزن طلب فى الاصل عربيدر فارسيده وتركيده بالنقل المحض مستعملدر خواجه حافظ (بيت) رواق منظر چشم من آشيانهٔ توست * كرمنماى وفرودا كه خانه خانهٔ توست * فرما امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر على ما سبق تفصيله فى الوصف التركيبي مصدرى فرمودن لفظيدر بيورمق ديواللى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كلور (فائده) كرم مشترك السنه قبيلندندر چونكه فارسيده ايكى معنايه دخى كلور اول بمعنى كلم يعنى شلغم ثانى صوكنارلرنده وحوض اطرافنده بتن سبزه معناسنه در

﴿ كه انك نعمتيدر بى غايه ﴾

محصلى محمود عليهى بياندر چونكه (كه) نه قدر كه تركيب تركيده واقع ايسه ده ينه بالنقل ادات تعليلدر كما سبق فى الادوات البسيطة * نعمت * نونك كسريله منعم بهك اسميدر فتحيله مصدردر تنعم ونضارت عيش معناسنه على ما بينه شيخزاده فى شرح تفسير سورة الدخان (بى غايه) نظيرى آنفا كچدى (حاصلى مصراعين اولا صدركه يعنى مصراع اول حمدك اركان اربعه سنه دالدر چونكه ١ حمده بالعباره ٢ وحامده بالاقتضا ٣ ومحمود بهه ٤ ومحمود عليهه بالاشارة دلالت ايدر شوقدركه اوچ اوله دلالتى ظاهردر فاما كه محمود عليهه دلالتى زيرا حكمى مشتقه تعليق ايتمك مأخذ اشتقاقك علتنى موجبدر بوتقدرجه مصراع اولدن حاصل معنى نهايتسز حمد واحسان واكرامى ايچون اول محسن ومكرمه اولسون ديمك اولور بو يله اولنجه محمود عليه بروجه اجمال مذكور اولمش اولدى ابتدا برنسنه يى اجمال بعده تفصيل اوقع فى النفوس اولمغله محمود عليهى تفصيل ايچون عجزى يعنى مصراع ثانى يى ارداف ايلدى وبوندن بشقه ناظم نحرير حمدى اركان اربعه سيله برمرتبه ادا ايلديكه فوقنده ادا اولمازچونكه * وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها * نصنك مضمون شريفى حمدنده مندرج بيوردقدنصكره اول فهرست جريدهٔ جلالت واول شهبيت قصيدهٔ رسالت سلطان انبيا عليه افضل التحايا حضرتلرينك لا احصى ثناء عليك عنوانيله اظهار عجز بشريت ايلديكى سياقده ناظم نحرير دخى معنادهاظهار عجزايتمش اولدى فلله دره (تنبيه ممهد)

معلوم اولسونكه نعم الهيه‌يى احاطه وتفصيل طوق بشردن خارج بر معنى اولوب وليكن هر كسك حالنه مطابق وشانئه موافق بعضا جلائل نعمدن تعداد وتذكار ايتمسى ممكن بلكه متيسر اولمغله ناظم تحريردخى براعت استهلال قصديله لسان ولغته متعلق برنيچه امورى و جودات خارجيه سى ترتيبنه رعايت ايده‌رك محمود عليهى تخصيص بعد التعميم سياقى اوزره بيورر

﴿ قيلدى از جمله اوخلاق كريم ﴾

(از) بمعنى من كما سبق فى الادوات المركبة (جمله) جيمك ضميله فى الاصل عربيده اجمال معناسنه ايكن بالنقل المحض فارسيده وتركيده جميع معناسنه شايعدر نتكيم بومقامده اولديغى كبى لكن مصنفان ومنشيان ميانه لرنده باءجاره ايله كثرتده وفى جاره ايله قلتده استعمالى شايعدر يعنى مقامنه كوره فى الجمله وبالجمله ديو تعبيراولنور (خلاق) شده ايله قطعهٔ اولى نك بيت اولنده كلن آفريننده معناسنه (كريم) بمعنى كرمفرماى كما سبق آنفا (تنبيه بوايكى لفظ شريف احصاسنده دخول جنت موعود اولان اسماء حسنادندر لكن خلاق حق تعالانك غيرينه اطلاق اولنماز كريم اولنور فاما كه اسماء حسنى اراسنده بوايكى لفظ شريفى تخصيص چونكه خلاق اسماء مختصه دن اولمغله كانه بوايكى قسمه اشارت ايچون اولسه يا خود اولا خلاق صيغه سى حسبيله بوبيتده مذكور حضرت آدم عليه السلام (لقد خلقنا الانسان فى احسن تقويم) نص كريمنه مظهر اولوب همدخى (ان الله خمر طينة آدم بيده اربعين صباحا) حديثنه ودخى (ان الله خلق آدم على صورته) حديثنه ماصدق اولديغنه اشارت اوله (ثانيا كريم حضرت آدم صفى انواع نعم لا تحصى ايله آلوده خصوصا افضل عباد اولان ملائكهٔ كرام اوزره باعث رجحانى اولان علم وعرفان ايله نادیده وناشنيده اولمغله (فعرضهم على الملائكة فقال انبؤنى باسماء هؤلاء) نصيله ممدوح ومحترم اولوب حتى انساب واولادى واحفاد واسباطى (ولقد كرمنا بنى آدم) عنوانيله مكرم اولديغنه اشارت اوله

﴿ حضرت آدمه اسما تعليم ﴾

بوبيتده براى براعت استهلال وعلم آدم الاسماء كلها ثم عرضهم على الملائكة نص كريمنه تلميح واردرچونكه (حضرت) حانك فتحيله فى الاصل عربيده بمعنى قرب ونزديك وبعد النقل فارسيده وتركيده ذات بزركوار ونفس شرافتشعار معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر نتكيم حضرت الله جل شانه

وحضرت محمد صلى الله تعالى عليه وسلم ديدكاری كبی وقس علی هذا (آدم) مدايله بوزن آصف وهاجر نام ابو البشر عليه السلامدر خواجه حافظ (بيت) * درنقد عيش كوش چون آنجو رنماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را * بوندن بشقه بامناسبه اولادندن هر برينه دخی آدم ديرلر باقی (بيت) دانهٔ خالنه باق جنت رخسارنده * نيجه صبر ايلسون اللهی سورسك آدم (تنبيه) اصح اولان آدم اسم اعجميدر فاما كه بعضيلر آدم ترابدن خلق اولنمغله وجه ارض معناسنه اولان اديم ارضدن مشتق ديو حكم ايلدی (وبعض آخر حضرت آدم عليه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت معناسنه اولان ادمه دن مشتق ديو حكم ايلدی (وبعض آخر الف وانس معناسنه اولان آدم دن مأخوذ ديو حكم ايلدی بو توجيهلری تعسف ديو قاضی بيضاوی جزم ايلمشدر (اسما) جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نسادندر ازجمله حضرت صديق اكبر رضی الله تعالى عنهك كريمهٔ پاكيزه لری اسميدر واسمعيل نام عاشقك معشوقه سی نامیدر (تعليم) تفعيل بابندن مصدر وانشا زده دخی شايعدر

﴿ شان موسايه ايدوب هم تكريم ﴾

(شان) شين معجمهٔ ممدوده نك فتحيله عربيده بش معنايه در (اول بمعنی مقدار ورتبه (ثانی بمعنی امر وحال اشته بو مقامده بو ايكی معنادن هر بری علی طريق البدل مراددر چونكه شان بو ايكی معناده نه قدر كه عربی ايسه ده لكن فارسيده وتركيده بالنقل مستعملدرنته كيم ناظم بحر برطنانه نام قصيده سنده بيورر (بيت) تواريخ آشنايان اتفاق اوزره ايدر ترجيح * بو شان وشوكتی اسلاف شاهان جهانبانه (ثالث برنسنه يی ايو فكر ايلك (رابع قصد وطلب (خامس فعل وشغل معناسنه وفارسيده بدی معنايه در (اول عسل خام (ثانی خانهٔ زنبور (ثالث بلكو (رابع شانيدن لفظندن امردر (خامس هندستانده اشلنور برنوع بياض جامه (سادس جزمه وپاپوج قالبی (سابع ضمير غائب اولان شينك جمعيدر كما سبق فی الشين البسيطة بو تقديرجه مشترك السنه قبيلندن اولدی (موسی) اسم اعجميدر صاحب تورات عليه السلام اسم شريفيدر بعضيلر فی الاصل عبرانی ياخود يونانيدر ديدیلر عربيده محلقه معناسنه نته كيم عيسی عربيده بلكو معناسنه اولديغی كبی (هم) ادات عطفدر كما سبق (تكريم) بوزن تفعيل عربيدر ﴿ قيلدی ذاتينه اضافتله كليم ﴾ بو بيتده دخی براى براعت استهلال * وكلم الله موسى تكليما * آيتنه تلميح واردر (اضافت) افعال بابندن مصدردر نسبت معناسنه (كليم) بوزن فعيل بمعنی

مفعول یاخود بمعنی فاعل ایکن حضرت موسایه علم اولدی وجهی ظاهردر

﴿ هم سلیمانی او علام لطیف ﴾

(هم) ادات عطف دیو آنفا کچدی (سلیمان) اسم اعجمیدر ابن حضرت داود عم
(علام) بوزن فعال دانا معناسنه (لطیف) بوزن فعیل بمعنی لطف ساز

﴿ منطق الطیر ایله قیلدی تلطیف ﴾

بو بیتده دخی برای براعت استهلال * وورث سلیمان داود وقال یاایها الناس علمنا
منطق الطیر واوتینا من کل شئ ان هذا لهو الفضل المبین * نص شریفنه
تلمیحدر چونکه منطق الطیر ترکیب اضافیء عربیدر زیرا منطق نطق معناسنه
نطق اهل عربیه کل لفظ یعبر به عما فی الضمیر مفردا کان او مرکبا دیو تفسیر
ایلدیلر حتی انسانه حیوان ناطق اطلاقی بو معناجه در وگاه صوت معناسنه ده
کلور حتی صوتی اولان حیوانه ناطق وصوتی اولمیانه صامت دیرلر (طیر) طائرك
جمعیدر مفردده اولور فلك کبی (تلطیف) بوزن تفعیل لطفدن مصدردر نکته
پس بو بیتده اسماء حسنادن علام ولطیفی اختیارده آیت مذکوره یه ارتباط
کلی واردر همدخی ارباب تصوف عالم مظهر اسماء حسنی دیدکلری ایچون
هر شخصه نظرله آلوده اولدیغی نعمته مناسب اولان اسمی مضاف قلوب
مثلا سلطان انبیا علیه افضل التحایایه عبدالله وانواع رزق ایله مرزوق اولنه
عبد الرزاق دیدکلری کبی حضرت سلیمانه بو تفصیل اوزره عبد اللطیف
وعبد العلام دیو تسمیه انسب اولدی چونکه * رب هب لی ملکا لاینبغی لاحد
من بعدی * دیو دعاسنه اجابتله انس وجن وعناصر وموالید وبالجمله اقطار
کندویه مسخر اولدی (سؤال سکز یوز دنصکره بولنان یکی دنیا بوکا منافی دکلمی
(جواب یکی دنیایه دخی تصرفلرینه امارهٔ قویه لر واردر فنها * غدوها شهر
ورواحها شهر * منطوقی طی مکانلری کبی ومنها * قالت عفریت * الآیة دخی
* وقال عنده علم من الکتاب * الآیة مضمونلری نیجه اقویالری استخداملری کبی
(سؤال اهل یکی دنیا نه سبیله انده بولنمشلر یوخسه بنی آدم دکللرمی (جواب
انساندر لکن زمان اولده کثرتیله اقطار دنیا تجسس واعمار اولنوب بعده قلت
بولدقلرنده هر فریق بر برندن خبرسز بر قطرده قالمش اوله لر یاخود ایام
سالفه ده شمدیکی کبی مکشوف ایمش کثرت فتنله هر طائفه نفسلرینه مشغول
وبو وجهله منسی اولمش اوله یاخود اوروپادن یا افریقادن برینه متصل اولوب
زلازل شدیده ایله ما بینلری مغرق اولمش اوله یاخود ارقه جانبندن چین یاخطا

كبي بر مملكتده حالا متصل اوله زيرا يكى دنيانك هر طرفى مكشوف دكلدر (سؤال بونلرك شرعا حكملرى ندر (جواب صيت شرعى طيونجه بونلر اهل فترت حكمنده‌در كه حنفيه‌يه كوره (وما كنا معذبين حتى نبعث رسولا) نصنده رسول عموم مجازايله عقلدن معممدر فقط دليل انيله فرض توحيددر لكن سائر مؤمن به لرده معذورلردر فاما شافعيه‌يه كوره رسول حقيقت وهر حالده معذورلردر

﴿ حكمت وقدرتى ايله عيسى ﴾

(حكمت) عربيدر فعلده اتقان معناسنه وعلم معناسنه ده كلور نته كيم * ومن يؤت الحكمة فقد اوتى خيرا كثيرا * اكا شاهددر (قدرت) حق تعالانك صفات ثمانيه سنك بريدر (عيسى) اسم اعجميدر صاحب انجيل نام شريفيدر (فائده) السنة ثلثه شعراسى قديم الايامدنبرو حضرت آدمى تعليم اسما وحضرت موسايى تكليم وعصا ويد بيضا وحضرت سليمانى منطق الطير وريح وخاتم وجام جهان نما وحضرت عيسايى كلام درمهد واحياء موتى ايله ذكر ايتمشلردر

﴿ طفل ايكن اولدى بشكده كويا ﴾

بو بيتده دخى براى براعت استهلال * كيف نكلم من كان فى المهد صبيا قال انى عبد الله آتانى الكتاب * نص شريفنه تلميح واردر چونكه (طفل) كسر ايله عربيدر فارسيده وتركيده دخى بالنقل مستعملدر يكى طوغمش ولد معناسنه وهر نسنه نك كوچكى معناسنه جمعى اطفال وطفول كلور وعند البعض طفل هم مفرد وهم جمع اولور طفل كل شئ اوله وطفل الليل اى اقبل ظلامه وجارية طفلة اى ناعمة والمطفل الغيبة مع الولد (فائده) ولد رحم مادرده ايكن جنين ديرلر طلوع ايديجك وليد بعده درت ياشنه دكن طفل بعده بلوغه قريب اولنجه صبى واوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه جك غلام بعده اوتوز درده جك شاب بعده اللى بره جك كهل بعده آخر عمره جك شيخ ديرلر (كويا) سويليجى ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

﴿ نوع انسانى هم اول بى انباز ﴾

(نوع) فتحله عربيدر صنف وبلوك معناسنه ولكن اهل ميزان جنسى نوعدن ونوعى صنفدن اعم عد ايدرلر بوتقديرجه بو مقامده نوع منطقى مراد اولنسه عقله انسبدر چونكه انسان ماهيتنك فصل قريبى ناطقدر نته كيم انى مصراع ثانى اشعار ايدر (انسان) انسدن مشتقدر وضع واحد ايله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور دليل اول * هل اتى على الانسان حين من الدهر *

دليل ثانى *اولم ير الانسان انا خلقناه من نطفة* الآية بعضيلر نسياندن مشتق ديدى نته كيم (الانسان مركب من النسيان همدخى ان اول ناس اول ناس) قوللرينى مشعردر (هم) ادات عطفدر ديو آنفا كچدى (بى) ادات نفى ديو قريبا كچدى (انباز) اورتاق ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

﴿ ايلدى ناطقه ايله ممتاز ﴾

(ناطقه) يعنى قوۀ ناطقه ديمكدر حسين ميبدينك شرح هدايه ده تصريحنه كوره نه قدر كه نفس ناطقه يه ده اطلاقى صحيح ايسه ده لكن بو مقامده مراد مبدأ نطقدر (سؤال حيواناته اموال ناطقه و عروض و عقاراته اموال صامته ديرلر بو تقديرجه انسان نطقله نه كونه ممتاز اولور (جواب بو مقوله اطلاق اطلاق مجازيدر بزم ما نحن فيهمز ايسه حقيقته مبنيدر (تحقيق معلوم اولسونكه جنس عالئ طبيعى اوج اطلاق وذروۀ عمومدن انضمام فصول وخواصله درت مرتبه ده حضيض تقيده ومركز خصوصه نه كونه متنازل اولديسه كذلك عناصر اربعه دن حصص جزئيۀ معينه لر دخى مركز بساطتدن وافق وحدتدن دائرۀ مواليده وسمت رأس مركباته متصاعد اولمشدر چونكم قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ايله جسم اولور جسم دخى قبول حس وحركتيله حيوان اولور حيوان دخى قبول نطقله انسان اولور انسان دخى قبول تشخصات وتعينات ايله احمد ومحمد وزيد وعمرو اولور وكذلك عناصر اربعه دن حصص شخصيۀ معينه لرى دخى باشخاصها اولا اتصال ثانيا تركيب ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفاتله رتبۀ اولى يه رسيده اولوب معدن ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى درت قوه واركه ١ قوۀ غاذيه ٢ قوۀ ناميه ٣ قوۀ مولده ٤ قوۀ مصوره در اشبو درت قوت صفات خمسۀ مذكوره يه منضم اولورسه رتبۀ ثانيه يه رسيده اولور نبات ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى اوج قوه واركه ١ قوۀ شهويه ٢ قوۀ غضبيه ٣ قوۀ مدركه اشبو اوج قوى قواى تسعۀ مذكوره يه زياده ومنضم اولورسه رتبۀ ثانيه يه رسيده اولوب حيوان ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى ايكى قوه واركه ١ قوۀ عالمه يعنى ناطقه ٢ قوۀ عامله در اشبو ايكى قوه مذكور اون ايكى يه ضم وزياده اولورسه كانه درجۀ رابعه يه رسيده اولوب انسان ديو تسميه اولنور راشته بو تفصيل معلوم اولديسه كرك تنازل وكرك تصاعد صورتلرنده بهرحال انسان ناطقه ايله ممتاز اولديغى اجلدن ناظم تحرير دخى

بو یله جه ادا ایلدی چونکه بهرحال قوهٔ عامله قوهٔ ناطقه یه متفرعه وتابعه در
فاحفظ (نکته معلوم اولسونکه متکلمین وحکمابدن انسانده ایکی نسنه اثبات
ایدرلر برینه روح وقلب وقوهٔ عاقله ونفس ناطقه دیرلر بونك دردندن مراد
شئ واحد در بشقه بشقه نسنه دکلاردرنته کیم سعدالدین تفتازانی بیان ایلدی
ولکن شوقدرفرق وارکه بونلردن مراد اولان شئ واحدعندالمتکلمین جوهر
مادیکه جسم لطیفدر وعندالحکماء جوهرغیر مادیکه مجرد متعلق بالبدندر
و برینه دخی روح حیوانی ونفس حیوانی دیرلرکه اندن جوهر بخاری حامل
لقوة الحیاة والحس والحرکة عبارتیله تعبیر ایدرلر و بوتعریف مادی وجسمانی
اولمق اقتضا ایدر فاماکه اطبا فرق ایدوب دیرلرکه بدن انسانه متعلق اولان
جوهر مجرده روح نامیله وقلبده متولداولوب حیات وحس قوه سنی قابل اولان
بخار لطیفه نفس نامیله و بوایکی میانده متوسط کلیات وجزئیاتی مدرکه اولانه
قلب نامیله تعبیر ایدرلر همدخی صوفیه فرق ایدوب دیرلرکه جوهر مجرد متعلق
بالبدن معناسنه روح نامیله تعبیرایدرلرحتی بعضیلراندن لطیفهٔ انسانیهٔ مجرده
دیونطق ایدرلر وروح حیوانی معناسنه نفس نامیله بوایکی میانده متوسط
اولان جوهرنورانی مجرد معناسنه قلب نامیله تسمیه ایدرلر همدخی بوقلبك
باطنی روح ومرکبی نفس حیوانی وظاهری روحله جسد میاننده متوسطدر
ونفس دخی قلب ایله بدن میانده واسطه درنته کیم حق تعالی برای تمثیل اعوذ
بالله (مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب
دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لاشرقیة ولاغربیة) بیورر حاصلی مصباحدن
مرادروح وزجاجه دن مرادقلب وشجره دن مرادنفس ومشکواتدن مراد بدن
اوله لاشرقیة یعنی نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دکلدر ولاغربیة یعنی
عالم اجساد کثیفه ده غربدن دکلدر یاخود لاشرقیة یعنی قلبك روح کبی
شرقی یوقدر ولاغربیة یعنی نفس کبی غربی یوقدر دیو بیان ایلدیلر باقی
تفصیلات علم کلامده وعلم حکمتده وعلم طبده وعلم تشریحده وعلم تصوفده
مشروحه درلر فارجع الیها بوتفصیلدن ظاهر اولدیکه ناطقه دن
مراد مدرکه وعالم دیمك ایمش (بیت) ان الکلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان
علی الفؤاد دلیلا (بیت دیکر) کلامنا صفة نفسیة فبها * نمتاز عن
اخرس او عجم حیوان * شوقدرکه بومقامده مراد دلیل اولان نطق
لسانی اولسه وجدانی اولماسه براعت استهلاله زیاده رعایت اولوردی

فافهم (ممتاز) افتعال بابندن اسم فاعل عربیدر مصدری امتیازدر

﴿اختلاف وصور السنه دن﴾

(اختلاف) بوزن افتعال مخالفت معناسنه (صور) جمع صورتدر ظلم وظلمت کبی (السنه) جمع لساندر امثله ومثال کبی لسان اصلنده عربیدر برقاچ معنایه کلور (اول لغت که هرقومك دیلنه دیرلر (ثانی جارحهٔ معهوده (ثالث قرق سکزکه بغایپراغی لسان الحمل ولسان الکلب دیرلر وقوش دیلی دیدکاری اوته لسان العصافیر دیرلر لکن بو مقامده مراد معنای اولدر

﴿نیجه حکمتلری وارد رروشن﴾

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (ومن آیاته خلق السموات والارض واختلاف السنتکم والوانکم) مضمون شریفنه تلمیح واردر چونکه حکمت بومقامده آیت معناسنه کما لایخفی (روشن) آیدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (فائده) فی نفس الامر لغتلر چوقدر لکن طرسوسی مرحوم انموزجنده بیوررکه اصول لغات یدیدر ١ فرس ٢ یونان ٣ ترك ٤ هند ٥ صین ٦ سودان فاما که سابعنده سکوت اولندی رجا اولنورکه سریانی اوله که لغت ملائکه در انتهی فقیر شویله فهم ایدرمکه مسکوت عنه اولان لسان عرب اوله زیرا لسان عرب سلطان السنه درولسان اهل جنتدر باعث سکوت کمال وضوح وتمام ظهور اوله یاخود کمال تعظیم اوله لنامقه درمدح لسان عرب (بیت) حروف لسن تازینك مفضل سن تشدیدی * زبان صین وهندو فرس وترك وروم وسودانه

﴿شعرا السنه سن اول منان﴾

(شعرا) بوزن علما جمع شاعردر مأخذ اشتقاقی اولان شعر بو دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کلور (السنه) آنفا کچدی اما بومقامده لساندن مراد جارحه معناسی عقله امسدرو براعت استهلاله دخی منافی دکلدر (منان) شده ایله بوزن فعال اسماء حسناندر منتفرمای معناسنه

﴿قیلدی مفتاح در کنج نهان﴾

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (قلوب الشعرا خزائن الرحمن) حدیثنه تلمیح واردر چونکه مفتاح انختر دیو اون دردنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (در) قپودیو قرق التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (کنج) خزینه دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (نهان) کیزلو دیو قرق التنجی قطعه نك

بیت سابعنده کلور (تمهید وقتا که ناظم تحریر اداء حمدله‌دن فارغ اولدیسه مفخر موجودات ورحمت کائنات وفرمودهٔ قم فانذر ومخاطب وربك فکبر علیه افضل الصلوات واکمل التسلیمات حضرتلرینه واجبهٔ نعت صلواتی عهدهٔ بلیغانه‌لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تکریم برله بیورر که

❊هم رسولنه هزاران صلوات❊

(هم) ادات عطف آنفا کچدی (رسول) بوزن فعول قطعهٔ اولانك خامسنده پیغمبر دیوکلور (مزید زادهٔ عینی مسمط) کوندریلن کس رسول قارشلمقدر قبول* عبد اسیر اولدی قول سید ومولی اغا* عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الکتاب بوتقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الکتاب ایله تقیید اولنماز (هزاران) آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر کما سبق فی قواعد المقدمة هزار بیك دیواون طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور (صلوات) جمع صلاتدر بومقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم وتکریم وتشریفدر چونکه اللهدن رحمت وملائکه دن استغفار ومؤمنلردن دعا بالجمله انلره راجعدر شاعر (بیت) صلوات آمد است برسر کل عندلیب* در حرکات آمد است شاخك شاه سفرم

❊که اودر افصح ارباب لغات❊

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش) حدیثنه تلمیح واردر چونکه که ادات ربط دیواوجه کچدی (افصح اسم تفضیل عربیدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوزلولك وروشن کلاملولك اصطلاحده تنافر حروفدن وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید لفظی وتعقید معنویدن کلمه نك وکلامك سلامتیدر بوتقدیرجه فصاحت تغلیبا بش فنه محتاجدر چونکه تنافرك کفیلی طبیعتدر وغرابتك کفیلی لغتدر ومخالفت قیاسك کفیلی صرفدر وتعقید لفظینك کفیلی نحودر وتعقید معنوینك کفیلی بیاندر (رباب) جمع ربدر اصحاب معناسنه چونکه رب عربیده سکز معنایه‌در (اول بمعنی مالك وصاحب (ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه (ثالث بمعنی مصلح (رابع بمعنی مدبر (خامس بمعنی پادشاه (سادس بمعنی کتخدا ووزیر (سابع بمعنی افندی (ثامن اسماء حسنادن براسمدر لکن بوسکزنجی معنی مربی بسلیجی معناسنه اولدیغی حسبیله‌در بعضیلر شویله فرق ایدرلر که لفظ رب اضافتسز الله تعالانك غیرینه اطلاق اولنماز انجق حق تعالا یه اطلاق اولنور

فاما اضافتله علی العموم اطلاق اولنور مثلا رب العالمین ورب المال ورب الدین کبی (لغات) لامك ضمیله لغتك جمعیدر لغت لغتده نطقه دیرلر اصطلاحده ما یعبر کل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بومقامده لغاتدن مراد انواع لغت عربیدر چونکه لسان عرب یدی لغت اوزره متنوعدر ١ حجاز ٢ یمن ٣ هوازن ٤ ثقیف ٥ طی ٦ بنی تمیم ٧ عقیل نته کیم حدیث شریفده (انزل القرأن علی سبعة احرف کلها شاف کاف) وارد اولمشدر بوتفصیل معلوم اولدیسه رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك (انا افصح من تکلم بالضاد بیدانی من قریش) حدیثنه اشارت صریحه درهمدخی جائزدرکه لغاتدن مراد عامهٔ لغات اوله که اصولی یدیدر فروعی چوقدر کما سبق فی شرح بیت صور السنه دن

نطقیدر وحی خداوند علیم

بونده دخی برای براعت استهلال حق تعالانك (وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی) نصنه تلمیح واردر چونکه (نطق) بیانی بیت رابعك شرحنده کجدی (وحی) فتحیله اشارت ورسالت وکتابت والهام وکلام خفی معناسنه لکن عرفده خاصة حق تعالانك انبیاء عظامه اعلامنه دیرلر (خداوند) بمعنی صاحب ورب دیوقرق طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور لکن بومقامده مراد حق تعالیدر (علیم) بمعنی علام کما سبق آنفا

نه کهر در او کریم ابن کریم

بومصراعده (کنت نبیا وآدم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت همدخی (انا سید ولد آدم ولا فخر) حدیثنه ایماء واردر چونکه (کهر) کاف فارسیه نك ضمی وهانك فتحی وراایله معربی جوهر اولان کوهردن مخففدر وانك معنالرینه مترادفدر حکیم خاقانی (بیت) من زه نخل کهر را بمن آرید ومرا * کهر آن کهر نخل ببر بازدهید * چونکه کوهر شول نسنه یه دیرلرکه خلقت وطینت کندو اوزرینه قلمش اوله حتی اصل ونژاد معناسنه کلدیکی دخی بوندندر مثلا کوهر پاك دیرلر اصلی پاك معناسنه حکیم انوری (بیت) ای بکوهر تابادم پاشاه * درپناه اعتقادت رامك * شاعر ترکی (بیت) کروه انبیا تسبیح درکبی سرآمد در * اوتسبیحه امامه کوهر ذات محمد در * همان بواجلدن حقیقت محمدیه جمیع مخلوقاتك اصلی واقدمی اولدیغی حسبیله اکا صوفیه تعین اول وحکما عقل اول دیدیلر ناظم نحریر دخی کهر دیو تعبیر بیوردی ایشته بوجهتدن) کنت نبیا وآدم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت واردر فلله دره

همدخی جوهریان اصطلاحنده قیمتلو طاشه وانجویه جوهر دیرلر وحکما اصطلاحنده ومتکلمین لساننده قائم بذاته اولنه جوهر دیرلر نته کیم قائم بذاته اولمیانه عرض دیدکلری کبی شوقدرکه جوهر حکما عندنده بشدر ١ هیولی ٢ صورت ٣ جسم ٤ عقل ٥ نفس (متکلمین عندنده ایکیدر بری جوهرفرد بری جسم (تفصیلی مشبعا علم حکمتده وعلم کلامده در فارجع الیهما (کریم) بوزن فعیل ایوذات معناسنه حق تعالایه دخی اطلاق اولنور لکن بومقامده ایوذات معناسنه (نظم الفرائد مسمط) اسی صویه دی جیم ایوکشیدر کریم * اوکسوزه دیرلر یتیم داهیه اولو بلا (ابن) همزه نك کسریله اوغل معناسنه در فارسیده فرزند کبی حاصلی کریم ابن کریم عریق واصیل کشی زاده معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر اصلنده حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیاتك محسنات معنویه دن صنعت اطراد اوزره (الکریم بن الکریم بن الکریم ابن الکریم یوسف بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم) حدیثندن مأخوذ در همان بو اجلدن علمین منزله سنده اولمغله ابن کلمه سنده بومقامده همزه خطدن دخی حذف اولندی (تنبیه) ابن کلمه سی علمین بیننده واقع اولسه فارسیده کلاحذف فی جائزدر مثلا حجاج یوسف کبی اصلی حجاج بن یوسف ایدی فاما که عربیده فقط همزه سی لفظا اسقاط اولنور لکن بودخی صفت اولمغه مشروطدر (چونکه خبر اولسه خطدن اسقاط اولنماز نته کیم حق تعالانك * وقالت الیهود عزیر ابن الله * کلامنده اولدیغی کبی همدخی بو بیتده نطق ووحی وعلیم وکریم وابن عربیلردر فارسیده وترکیده دخی مستعملدر وتدقیق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخی واردر فافهم

﴿ عالمینه سبب رحمتدر ﴾

بومصراع فی الجمله براعت استهلال ایچون حق جل وعلانك * وما ارسلناك الا رحمة للعالمین * نصنه تلمیح واشارتدر (چونکه لغت ولسان دخی حضرت رسول ثقلین وخواجۀ کونین سایه سنده بر نعمت عظمادر زیرا عالمین ماسوی الله معناسنه اولان عالمك جمعیدر نته کیم حق تعالی * الحمد لله رب العالمین بیورر (نکته) عالمین عربیده کی کبی فارسیده وترکیده دخی جمع عربی اداتیله مستعملدر یعنی جمع فارسی اداتیله زبانزد دکلدر مکر کیم قافیه ایچون اوله (سبب) بمعنی باعث وبادی وعلم عروضده اولی متحرك ثانیسی ساکن ایکی حرفه سبب خفیف وایکی متحرك حرفه سبب ثقیل دیرلر لکن بوصورتده لغتده ساب

بمعنی حبل یعنی ایب معناسنه اولدیغی حسبیله دیو عروضیین تصریح
ایتدیلر وعلم اصولده احکام وضعیه بشدر برینه سبب دیرلر نته کیم سائرلرینه
علت ورکن وشرط وعلامت دیدکلری کبی تفصیلی کتب اصولده مشروحدر
(رحمت) بمعنی میلان قلب که شفقت وعطوفت کبی لکن حق تعالایه مضاف
اولنجه غایتی مقصود اولور زیرا حق تعالی حدوث وامکاندن منزهدر

﴿انس وجنه نه بیوك نعمتدر﴾

(انس) همزه نك کسریله بمعنی انسان و بنی آدم (جن) جیمك کسریله
اولاد جاندر که چشم بنی آدمدن پنهان ومستورلردر (نکته) ارباب وقوف
جیم ونون ماده لری معنالرنده ستر لازم دیو حکم ایلدی نته کیم جنت بمعنی
بهشت جنین بمعنی ولد دررحم مادر جنه بمعنی سپر یعنی قلقان جنون بمعنی
شیدایی بونلرده فی الجمله ستر موجوددر (نعمت) ضد نقمت (تنبیه) بومصراعده
حق تعالانك سورهٔ رحمانده * یا معشر الجن والانس * قولنه همدخی
* سنفرغ لکم ایها الثقلان فبای آلاء ربکما تکذبان * قولنه وسورهٔ جنده
* قل اوحی الی انه استمع نفر من الجن * قولنه اشارت واردر و بوتقدیرجه براعت
استهلال دخی ممکندر همدخی بو بیتك الفاظی عربیه در انشالرده دخی شایعدر

﴿نازل اولدی اکا قرأن جلیل﴾

بومصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالانك * تبارك الذی نزل
الفرقان * همدخی * وننزل من القرأن ماهو شفاء ورحمة * قولنه تلمیح
واشارت واردر چونکه (نازل) بوزن فاعل مصدری نزولدر (قرأن)
بوزن غفران بمعنی جمع و بمعنی تلاوت نته کیم حق تعالی * ان علینا جمعه
وقرأنه * بیورر ولکن بومقامده مراد کتب منزله افضلی اولان فرقان
مبین معناسیدر (جلیل) بوزن فعیل بمعنی عظیم وفخیم که قطعهٔ
اولی نك بیت اولنده کلان بزرك معناسنه در

﴿که ایدر شانه عالم تبجیل﴾

بومصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالانك * انا نحن نزلنا الذکر
وانا له لحافظون * قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه شان قرأنه عالمك تبجیلی
انجق قرأن عظیم الشانك علی مرور الدهور وکروم الشهور الی یوم النشور
بقاسیله اولور زیرا (شان) آنفا کچدی (عالم) لامك فتحیله آنفا کچن
عالمینك مفردیدر که مخلوقاتك هر بری معناسنه بوندن بشقه عالم مجلس

صفا ومجلس حضور معناسنده کلور مثلا شراب مجلسنده عالم آب
دیرلر شوقدرکه اکثری عالم مجلس معناسنه اولنجه سببه مضاف اولور
ابو المعانی (بیت) رفته بودم نیم شب در عالم خواب وخیال * آمدان
مهر وکردم عالم آب تاسحر (تبجیل) بوزن تفعیل بمعنی تعظیم وتفخیم
بو بیتده اولان الفاظ عربیه لر در فارسیده ترکیده دخی شایعلر در

﴿کرچه کیم شعر دکلدر اوکلام﴾

بومصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالانك * وما علمناه الشعر
وماینبغی له * قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه (شعر) عرفده کلام
موزون مقصود به ذلك مقفی مخیل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه نته کیم
ناظم بحر پر سخن قافیه سنده برقصیده سنده بیورر (بیت) شعر ایله علمی مرادف
بیلور ارباب شعور * برمیدر شاعر نادانله دانای سخن) لکن بومقامده مراد معنای
عرفیدر لغوی ال و یرمز (کلام) ایکی نوعدر بری نفسی و بری لفظیدر لکن
کلام لفظی کلام نفسینك دلیل وترجمانیدر شاعر عربی (بیت) ان الکلام
لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا * شوقدرکه قرآن
عظیم الشانه نظر ایله کلام لفظی حادث وکلام نفسی قدیمدر بوصیری (بیت)
آیات حق من الرحمن محدثة * قدیمة صفة الموصوف بالقدم * چونکه
کلام نفسی حق تعالادن بلاصوت ولاحرف صادر اولور بومقامك حلی
دائره مز شرحنده مشروحدر فارجع الیه (سؤال قرآن عظیم الشانده
وحدیث فخیم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلکه هر برضر بندن وارد
وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن کلام قدیمده * دانیة علیهم ظلالها وذللت
قطوفها تذلیلا * وحدیث شریفده * انا النبی لا کذب انا ابن عبد المطلب *
همده دخی * هل انت الا اصبع دمیت وفی سبیل الله مالقیت * واقع ووارد اولمشدر
مذکوره منافی دکلمی (جواب برقاچ درلو ممکندر (اولا شعرده شعریته قصد
لازمدر قرآن عظیمده وحدیث فخیمده ایسه شعریته قصد مسلم دکلدر (ثانیا
شعر مقفی اولملو قرآن شریفده وحدیث منیفده ایسه قافیه معتبره دکلدر غایة
مافی الباب قرآن عظیمده وحدیث شریفده اولنلر ارجوزه دیرلر چونکه شعرك
مقابلی وقسیمی اولان نثر اوچ قسمدر (اول نثر مرجز که موزون اما مقفی
دکلدر مثلا مذکورلر کبی (ثانی نثر مسجع که مقفی اماموزون دکل دیباجلرده
اسجاع وفواصل کبی (ثالث نثر عاری که نه موزون ونه مقفی مثلا انشاء محاورات

اولان کلمات کبی شو قدرکه قرأن عظیمه وحدیث فخیمه تأدبا نثر اطلاق اولنماز (اعتراض حدیثین مذکورینده قافیه یوقیدر (دفع قافیه نك تعریفی انلره صادق دکل فبعد التسلیم حدیث اول رجز منهوکدر وحدیث ثانی رجز مشطوردر نه قدرکه مسجع ومقفی صورتلرایسه ده رجز منهوکی ورجز مشطوری شیخ الصناعه امام خلیل حضرتلری شعر عدایتمدی هم دخی حدیث ثانیده دمیت تاء مثناتك کسری، ولقیت سکونیله روایت اولندی نته کیم حدیث اول بائین موحدتینك کسریله مروی اولدیغی کبی بوتقدیر اوزره شعر اولمازلر (ثالثا شعر مخیل اولملو یعنی نفسه انبساط واشتها ویرر یاخود انقباض وتنفر ویرر نسنه اولملو قرأن عظیم وحدیث ایسه بویله دکلدر راشته بواوج جواب شعرك تعریفنده واقع اولان قیود ثلثه یه کوره در (رابعا * وما علمناه الشعر * نصنده اولان شعردن مراد شعر منطقیدر یعنی صناعات خمسك رابعی اولاندر نته کیم * ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن * نص شریفی دخی بونی مؤیددر بوجواب ایله جواب ثالثك فرقی دقیقدر فتأمل (خامسا * وما علمناه الشعر * قولنك معناسنده غالبا دیمك اوله نته کیم عربی مبین قولنه قسطاس وطور وامثالیله سؤال غالبا جوابیله مجاب اولدیغی کبی حتی امام شافعی رحمة الله علیه (بیت) ولولا الشعر بالعلماء یذری * لکنت الیوم اشعر من لبید * بیورمش ایکن نیجه نظملری واردر لکن اکثر واغلب حالی اولمامغله منافات اولمادی تفطن فتح الله علیك

﴿ نظم شاعرده نه ممکن اونظام ﴾

بومصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالانك * وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله * قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه (نظم) لغتده اینجو دزمکه دیرلر عرف اصطلاحده فصیح وبلیغ اولان کلمات پرفواصله والفاظ پراسجاعه دیرلر نته کیم خطبا الا ان احسن الکلام وابلغ النظام عنوانیله قرأن عظیم الشانی مدح ایدرلر حتی نظم قدیم لفظی قرأن عظیمك اعلام غالبه سندن اولمشدر چونکه نظم اطلاق اولنور اما تأدبا لفظ اطلاق اولنماز (شاعر) یعنی کوینده شعر (ممکن) یعنی جائز که واجب وممتنعك ضدی وقسیمیدر کتب منطقده موجهات بحثنده وعلم کلامده قدم وحدوث بحثنده وعلم حکمتده امور عامه بحثنده

مشبعا مفصلدر (نظام) نظمك جمعيدر آنفا كجدى بو بيتده شعر وكلام ونظم وشاعر وممكن ونظام فى الاصل عربيلردر بالنقل انشالرده مستعملدر

﴿ فهم ايدوب مرتبهٔ اعجازين ﴾

(فهم) بمعنى دانش وادراك (مرتبه) بمعنى منزلت (اعجاز) بوزن افعال عاجز قلمق معناسنه تعجيز كبى لكن انبياء عليهم السلامك بعد النبوة يدلرنده ظاهر اولان اشياء خارقه‌يه معجزه ديو اصطلاح اولمشدر تفعيل بابندن معجزه ديمزنته كيم قبل النبوه اولنه ارهاص دينوبده تفعيلدن مرهص دينديكى كبى

﴿ اشيدوب هدهدهٔ آوازين ﴾

(هدهده) بوزن فعلله ياخود بوزن فعفله بمعنى نوحة الطير و بمعنى التحريك و بمعنى السؤال مثلا هد هد الحمام اذا صاح الحمام وهدهدت المرأة ابنها اذا حركته ديرلر (آواز) همزه‌نك وواوك مدلريله ايكى معنايه در (اول بمعنى صوت وصدا شيخ سعدى (بيت) عاشقان كشتكان معشوقند * برنيايد ز كشتكان آواز (ثانى فرهنك جهانكيريده مشهور اولمق معناسنه بو بيتده دخى براعت استهلالى واردر كما لا يخفى

﴿ ابكم اولدى فصحاى عدنان ﴾

(ابكم) بوزن افعل صفت مشبهه عربيه‌درانادن دلسوزطوغان لال معناسنه ليكن اخرس بوندن اعمدر (فصحا) جمع فصيحدر فصاحتك بيانى بيت عاشر شرحنده كجدى (عدنان) بوزن عطشان اجداد رسولدن برذاتك اسميدر كه اكا منتهى اولنجه سلسلهٔ نسب متفق عليهدر واولاد عدناندن بى شمار فصحا و بلغا كلديكندن اكثرى فصاحت و بلاغت اكا اضافتله استعمال اولنور

﴿ قالدى حيران بلغاى قحطان ﴾

(حيران) معلوم (بلغاء) جمع بليغدر كه فصاحتده معتبر اولان قيود بلاغتده باسرها معتبردر وكفيللرى دخى كفيللريدر لكن ميانه لرنده ايكى جهتدن فرق اولنور اولا بلاغتده مقتضاى حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده دكلدر ثانيا كلام ايكيسيله‌ده موصوف اولور اما كلمه بلاغتله موصوف اولماز (فائده) بلاغت وفصاحتك ماهيتلرى وموقوف عليه اولان علملر لغت عربيه‌ده بشقه بشقه مشروح ومفصلدر السنهٔ سائره‌ده بياندن انكله اكتفا اولندى چونكه بركمسنه كه علوم عربيده بهره ور اولسه هرلسانده تصرف كندويه آسان واهون اولور حتى فقير فارسى يى برفردن تعلم وتلمذ ايتمدم همان عنايت ازليه

ومثبت لم يزليه بو فقير پرتقصير ساده فارسی دکل نیجه علومه تعلمسز مظهر (علم الانسان مالم یعلم) ایلدی فحمدا ثم حمدا ثم حمدا (قحطان) بوزن عدنان رسول کبریا علیه افضل التحایانك اجداد فخامندن برذات عالیقدرك نام سامیسیدر حتی طرسوسی مرحوم اول من تکلم بالعربیة یعرب بن قحطان بیورمشدر بو بیتده دخی براعت استهلال واردر کانه بو بیتده بیضاوی رحمة الله علیهك (واخم من تصدی لمعارضته من فصحاء عدنان وبلغاء قحطان) بیوردیغنه دخی تلمیح واشارت واردرشه کیم بوکلن بیت آتیده دخی تلمیح واشارت اولندیغی کبی

﴿ ایلدی مدعیانی ملزم ﴾

(مدعیان) قاعدهٔ فارسیه اوزره آخره الف ونون الحاقیله جمع مدعیدر (ملزم) افعالدن اسم مفعول عربیدر مصدری الزام لغتده برنسنه یی لازم قلمق معناسنه فاما که اصطلاح اهل مناظره ده معللك سائلی اسکاتنه الزام دیرلر تکیم سائلك معللی اسکاتنه افحام دیدکلری کبی لنامقه الفقیر درمنظومهٔ آداب بیت (اذا استدل معلل فالزام * وسائل فهوافحام فاحزان *

﴿ جمله سی عجز ایله اولمش مفحم ﴾

(جمله) بیت ثانی شرحنده کچدی (عجز) معلوم (مفحم) افعالدن اسم مفعول عربیدر بیانی آنفا کچدی کانه بو بیتده خضر بك مرحومك (بیت) واعظم الآی قرآن لما عجزوا * عن سورة منه مع صرف الاذهان * قولنك روشنده کتدی چونکه حق تعالانك (یا ارض ابلعی مائك ویاسماء اقلعی) کلامنه جمع عالمیان نظیره دن عاجز قالدیلر همدخی (ولکم فی القصاص حیوة) قولنه نظیره (القتل انفی القتل) دیدیلر بعده وجوه کثیره دن کلاملرنده نقصان کوردیلر همدخی سورهٔ قارعه یه نظیره (الفیل ما الفیل وما ادراك ما الفیل لها ذنب قصیر وخرطوم طویل) دیوب فبعد التفکر (فبهت الذی کفر) مضمونی حتی (حسبوا انهم سحروا تسحیرا) فقرهسنه مظهر وما صدق اولدیلر (فتعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا) تنبیه اشته بو اوج بیتده واقع اولان الفاظ اصطلاحیه باسرها عربیه درو فارسیده استعماللری شایعدر الا آواز لفظی فارسیدر بوند نصکره فخر کائنات علیه افضل التحیات حضرتلرینك (اذا صلیتم فعمموا) حدیثنه امتثال ایچون بیوردر

﴿ اولسون اصحابنه صدکونه سلام ﴾

(اصحاب) جمع صاحبدر صحابیده اصح اولان معنی سلطان انبیا علیه التحایا

حضرتلرینی کوروب ورؤیتی حالنده مؤمن اولوب وایمـاننده ثابت اوله
ولو برلحظه اولورسه ده (صد) یوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده
کلور (کونه) رنك دیوقرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور لـکن
بومقامده درلو معناسنه (سلام) معلوم (تنبیه صلاتی وهزاران لفظنی رسول
اکرمه تخصیص وسلامی وصد لفظنی اصحابه تخصیص اتمده نکته واردرفافهم

که آنك هر بریسی اهل کلام

(اهل) معروف (کلام) اوچنجی بیتده کچدی بو بیتلرده دخی براعت استهلال
اولدیغندن بشقه براعت استهلاله کمال مراعات ایچون بو مصراعی مقام
اجمالده اعتبار ایدوب بعده مقام تفصیلده بعض مقامه مناسب اصحاب کزین
رضوان الله علیهم اجمعین حضرتلرین تخصیص بالذکر ایله بیورر فلله دره

بری از جمله جناب حسان

(جمله) ایکنجی بیتده کچدی (جناب) بمعنی ذات (حسان) بوزن علام شعراء
رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اعلاسی حسان بن ثابت که فصاحتده ضرب
مثل اولمشدر همدخی حقنده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلری چوق
مدح بیوردقلری ایچون اکثر شعرادخی مدح ایدرلر ازجمله ناظم نحریر درقصیدهٔ
سخن (بیت) شاعر اولدر که انك قلبنه حسان کبی * نفخهٔ روح الامین ایلیه القاء
سخن

نظمنی عالم ایدر استحسان

(نظم) بو بیتدن بش بیت یوقاروده کچدی (عالم) بوندن التی بیت یوقاروده
کچدی (استحسان) بوزن استفعال کرچه فقها قیاس خفی یه استحسان دیدیلر
لـکن بو مقامده مراد معنای لغویدر (نکته بو بیتده لفظ حسانی ولفظ استحسانی
جمعده سیاق جناس صنعت بدیعیه واردر نته کیم ناظم نحریرك اکثر
اشعارنده عادتی بوطرز اوزره درمثلا طنانه نام قصیده سنده دیر (بیت) عجمی
اقتباس نور ایدرسه انوری بندن * بخور افروز اولورسم مجمر طبعمله دورانه

بری هم کعب بلاغت پیرا

(هم) ادات عطف دیو ادوات مرکبه ده کچدی (کعب) بوزن فلس اصحاب
کرامدن برشاعر ذی شانك اسمیدرکه کعب بن زهیر دیو شهرت شعار
برشاعر آتش زباندرحتی بانت سعاد قصیده سنی حضور رسول اللهده عن
ظهر القلب انشا وانشاد ایلیوب تا که (بیت) ان الرسول لسیف یستضاء به *
مهند من سیوف الهند مسلول * بیورنجه قل من سیوف الله دیو نطق همایون

بوردی بودمده کعب تکرار ایدنجه مبارك ارقه سندن برده سین جقاروب کعبه
الباس ایلدی اولوقتدنبرو ملوکدن ملوکه انتقال ایده رك كلوب انجامی التیوز
اللی التی حدودنده خزینهٔ عباسیه ده لشکرهلاکو ضایع ایلدی فاما که حالا
دولت علیه مزده اولان خرقهٔ شریفه بشقه سیدر (بلاغتپیرا) وصف ترکیبیدر
بلاغت دوناديجی معناسنه زیرا بلاغت آنفا کچدی (پیرا) قرقنجی قطعه نك
بیت خامسنده کلن پیراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿کعب بین الفصحا پك اعلا﴾

کعب) عربیدر طوپق معناسنه ده کلور بوتقدیرجه بومقامده ایهام مرشح دخی
واردر (بین) معروف (فصحا) آنفا کچدی (اعلا) اسم تفضیل عربیدر آخرنده کی
الف قافیه یه رعایت ایچون اوله یاخود فوائد مقدمه ده کچن تفصیله مبنی اوله

﴿جمله سی اهل حدیث وتفسیر﴾

(جمله) ایکنجی بیتده کچدی (اهل) آنفا کچدی (حدیث) کلام رسولدر
سنت وخبر واثر ایله فرقلری اصول فقهده واصول حدیثده مشروحدر
(تفسیر) نقدرکه لغتده تبیین وتشریح معناسنه ایسه ده قرأن
عظیم الشانك معناسنی بیانده حقیقت عرفیه اولمشدر

﴿علم وعرفانله بی مثل ونظیر﴾

(علم) کوناکون تعریفله معروفدر وتفصیلی علم کلامده مشروحدر (عرفان
علم ایله مترادف دیو ابن سینا شفاسنده اشعار ایدر فاما که کاهی طقوز جهتدن
بینلرنده فرق ایدرلر (اولا علم ادراك مرکبات معناسنه عرفان ادراك بسائط
معناسنه (ثانیا علم ادراك کلیات عرفان ادراك جزئیات (ثالثا علم تصدیق عرفان
تصور (رابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراك (خامسا عرفان میانه لرینه عدم
توسط ایدن ایکی ادراکك اخیرینه دیرلر اشته بورابع ایله خامسنده اولان قیدلر
علمده معتبر دکلدر همان بواجلدن حق تعالا یه عالم دینور عارف دیمز (سادس
علم طریقی صعب اولان عرفان طریقی سهل اولان (سابعا علم کنندنده اختلاف
چوق اولان عرفان اختلاف آز اولان (ثامنا علم دلیل لمی ایله حاصل اولان
عرفان دلیل انی ایله حاصلی اولان (تاسعا عرفان طریق ریاضت ایله علی سبیل
المشاهده اوله علمده بوقید یوقدر همان بواجلدن ارباب ریاضته عارفین
دینور (بی) ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کچدی (مثل ونظیر) معروفلردر

﴿اومرم کیم اولیجق روز جزا﴾

(روز جزا) بمعنى يوم الجزا يعنى يوم قيامت چونكه روز كون ديو ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور (جزا) معروف

اوله لر وهبئ زاره شفعا

(وهبى) ناظم نحريرك تخلصيدر اسم شريفى محمد بن راشد بن محمد افنديكه مومى اليهه جد اولان محمد افندى اشباه نظائرك فن اولنى شرح واسمنى توفيق الاله فى شرح الاشباه ديو وضع ايتمشلردر همدخى زماننده مفتئ مدينهٔ مرعش ايدى مرحوم سچاقلى زاده همجوار وهم عصر ايدى حالا نسبلرنده مدينهٔ مرعشده مفتى اولور ذاتلر واردر فاماكه ناظم نحريرك نقدركه مولدى مرعش ايسه ده آستانهٔ عليهٔ عثمانيه ده توطن ايلدى حالا حياتده در اطال الله تعالى عمره اعوذ بالله * وماتدرى نفس باى ارض تموت * منطوقنجه مرقد سعادتلرينى حق تعالى بيلور (زار) اكليجى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور ناظم نحرير كندوسنى زار ايله توصيف ايتدى يوخسه تخلصده داخل دكلدر (شفعا) جمع شفيعدر (نكته) ناظم نحريرك كندولرينه وهبى ديو تسميه سنده شويله بيورررلركه بلاد ثمانيه قضاتندن قاضئ حلب الشهبا اعنى به اشعر الشعرا همرتبهٔ كوكب شعرا وهبى افندى حلب قاضيسى ايكن ناظم نحريرك پدرى راشد افندى كتخداسى ونائبى ايمش بو اثناده مشار اليه وهبى افندينك برمخدوملرى وار ايمش بقضاء الله تعالى وفات ايتمش بو هنكامده بعناية الله تعالى ناظم نحريرك پيام ولادتلرى رسيدهٔ سمع وهبى اولنجه وهبى افندى بيورديلركه راشد افندى بنم براز وقت دخى اظهر زمانده پايدار اولسون اوغلوكك اسمنى بنم مخلصمه بنام ايله ديو التماسلرينه بناء وهبى ديو تخلص اولنمش ديو بيوررلر

بعد ذا بسط مقال ايليه لم

عادت مصنفين بعد الخطبه (امابعد ديو فصل خطاب ايلدكلرى كبى ناظم نحرير دخى (بعد ذا) ديو بيوردى چونكه بعد ذا بوند نصكره معناسنه فى الاصل عربيدر بعد صكره معناسنه (ذا) اسم اشارت عربيدر (بسط مقال) تركيب اضافى عربيدر سوز دوشه مك معناسنه در

سبب نظمى نه در سويليه لم

(سبب ونظم) آنفا كچدى

چونكه بو عبد ضعيف احقر

(چونكه) ادات علت ديو ادوات مركبه ده كچدى (عبد) بمعنى بنده يعنى قول (ضعيف) معروف (احقر) اسم تفضيل عربيدر

﴿ ایتدی ایرانه سفارتله سفر ﴾

(ایران) عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (سفارت) بوزن زهادت ایلچیلك معناسنده عربیدر (سفر) معروف چونکه ناظم تحریر دولت علیهٔ عثمانیه طرفندن بیك یوزطقسان حدودنده عنوان واحتشامله شاه ایران کریم خان طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر نته کیم طنانه نام قصیده سنی اول زمان انشاد ایلمشدر

﴿ ایلیوب دور روان صفهان ﴾

(دور) لغتده دوران وجولان معناسنده اصطلاحده تسلسل کبی بر امر محاله دیرلر لکن بومقامده مقصود لغویسیدر (روان) اقلیم ایرانده سکسان یدی درجه طول واوتوز درجه عرضده چقور سعد دیدکلری اولکه نك قاعده سی وتختکاهیدر طقوز یوزطقسان برده فرهاد پاشا حضرتلری جنك ایله الوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه عباس یدی آی محاصره ایله الوب عسکر قومشیدی اون ییل صکره محمد پاشا محاصره ایتدی لکن فتح میسر اولمادی بعده بیك قرق بشده سلطان مرادخان واروب یدی کونده المشیدی دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی حالا سرخ سر یدنده برمحصولدار مملکتدر بوندن بشقه روانك بش معناسی دخی واردر قطعهٔ رابعه نك بیت خامسی متن وشرحنده کلور (صفهان) صادك کسریله در اصلی همزه نك کسریله اصفهان ایدی سکسان بش درجه طول واوتوز اوج بچق درجه عرضده الحاق طاغلر اراسنده آب وهواسی خوب وحشرات موذیه سی اقل ومیواسی وغداسی رخیص برشهر عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدن برو تختکاه ایراندر اکا اهالیٔ ایران میانه لرنده اصفهان نصف جهان دیو تعبیر ایدرلر نته کیم ناظم بحر پرطنانه نام قصیده سنده بیورر (بیت) ستامبول جمله عالمدن عبارت بشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیر ایدرکرچه صفهانه * وفی الاصل اکاسره پادشاهلرینك عسکرینك مجمعی ایدی بو اجلدن اسپاهان دیرلردی صکره تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره پاء فارسیه فایه وسین صاده ابدال اولنوب اصفهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر نته کیم تخففی سپاه لشکر دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان مثللو کلمه نك نظم ونثرده همزه سی حذف اولنور دیو فوائد مقدمه ده کچدی

﴿ چوق مقاماتنی قیلدم سیران ﴾

(مقامات) جمع مقامدر (سیران) بمعنی تماشا

❊ تانهاوند وعراقه کتدم ❊

(نهاوند) نون اولانك فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوچ بچق درجه طول واوتوز بش بچق درجه عرضده هواسی خوب صویی کوه الونددن کلور بر پشته اوزره واقع برشهر وسطدرکه حضرت عمر رضی الله تعالی عنه زماننده یاساریة الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی (بیت) عمر یاساریه دیو بیوردی * مدینه دن نهاونده طیوردی * نهایة الادب صاحبی بونده برحجر یازرکه غائب وآبق وسارق حالنی بلمك مرادایدن واروب التنده اویور حال نه ایسه رؤیاسنده کورر (همدخی مختصر معجم صاحبی بونهاوندده قصب الذریره اولور طشره چقمدقچه رایحه ویرمز نه زمانکه نهاوند عقبه سنی کچدکده قوقغه باشلر دیو یازر (بعضیلر نهاوند نوح آوند معربی دیدیلر (عراق) عینك کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه اما بالنقل بغداد اولکاسنه علم اولمشدر وبالمجاوره ایراندن اولکهٔ مزبوره یه متصل محلاره دخی عراق دیرلر حتی عراق عرب وعراق عجم دیو فرق ایدرلر بعضیلر عراق بومعناده معرب ایران دیدیلر

❊ هب اصولیله تماشا ایتدم ❊

(اصول) اصلك جمعیدر اصل لغتده مایبتنی علیه الشیٔ معناسنه اصطلاحده التی معنایه اطلاق اولنور (اول بمعنی راجح (ثانی بمعنی حقیقت مقابلی مجاز (ثالث مستصحب نته کیم تعارض الاصل والطاری دیرلر (رابع بمعنی دلیل نته کیم الاصل فی المسئلة الکتاب والسنة دیرلر (خامس بمعنی قاعدهٔ کلیه نته کیم لنا اصل دیرلر (سادس علم موسقیدن اون ایکی مقامك هر برینه اصل دیرلر اشته مفرد اوله رق بومعنالرده مستعملدر همدخی بومعنالرده جمعی اصول کلور (فاما که جمع اوله رق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حدیثه اصول وعلم موسقی یه اصول وعلم کلامه اصول دیرلر حاصلی بودرت علمه بشقه بشقه وضعله اصول علم اولمشدر (لکن بومقامده مراد معنای لغویسیدر فلا تغفل (تماشا) معروف شاعر (بیت) شود کر وصالت بیکشب ندانم * تماشا کنم می خورم راز کویم * نکته بوایکی بیتده اواخر دیباجه ده وعد بیوردیغی اوزره مراعات نظیر صنعتی انواعندن ایهام تناسب نوعی واردر چونکه اصفهان ونهاوند وعراق هر برلری علم موسقیدن

برمقامك اسميدر وهمدخی مقامات واصول جمع صيغه سی اوزره علم موسيقينك اسميدر انوری (بيت) غزلكهای خود همی خواندن * در نهاوند ورهاوی وعراق * قالديكه مراعات نظيرك تعريفی اواخر ديباجه ده كلور

﴿ عزم ايدوب تا بديار شيراز ﴾

(عزم) معروف (تابديار) بونده لفظ تا بمعنی الی دياراولنده كی باء موحده انی مؤكد ديوادوات بسيطه ده كچدی (ديار) معروف (شيراز) سكسان سكز بچق درجه طول واوتوزاوج درجه عرضده پای تخت فارس برشهرعظيم و بندر قديمدركه مقدما غايت معمور ايدی صكره خراب اولمش لكن ناظم تحريرك سفارتله كتدبكی اسناده شاه نوظهور زند كريم خان برمقدار تعمير ايتمش ايمش تمهيد بوشهرازقديم الايام نيچه فحول وفضلانك مسقط رأسی ومأنس نفسی وخوابكاه سعادتی وتربه كاه ملاحتی اولوب ناظم تحريردخی همجنسی اولديغی حسبيله حافظ شيرازی يی تخصيص بالذكر ايدوب بيورر

﴿ خواجه حافظ ايله اولدم همراز ﴾

زيرا خواجه حافظ مولدا ومدفنا شيرازيدرنته كيم اواخر اصطلاحده شيرازده مدفوندرديوتصريح ايدر (خواجه) بومقامده استاد معناسنه نته كيم خواجه استاد ديوسكزنجی قطعه نك سكزنجی بيتنده كلور چونكه عادت ارباب ادب شعراء سالفه وادباء سابقه نك ذكرلرنده برای تعظيم هرشاعرادببك اسمنه برمشعر تعظيم كلمه ضم ايدرلر كانه اول كلمه اسمنك برجزئی اولور مثلا حكيم فردوسی واستاد لطيفی ومولاناجامی وخواجه حافظ كبی (همراز) بمعنی سرداش شاعر (بيت) دوم ردپاك طبع بودست دمساز * بيك ديكرهمه احوال همراز *

﴿ شعراسی ايله صحبت ايدرك ﴾

(شعرا) جمع شاعردر (صحبت) الفت معناسنه در

﴿ شعروانشا روشندن كيدرك ﴾

(شعر) بيانی بيت ثالث عشرشرحنده كچدی (انشا) عن ظهر القلب كلمات منتظمهٔ مصطلحه سويلمك معناسنه ذاتنده آخرنده همزه ايله افعال بابنك مصدريدر بومثللو آخرده واقع اولان همزه يی ارباب انشا واصحاب شعراكثری حذف ايدرلر مكربرشيئه مضاف اوله فاحفظه فانه ينفعك كثيرا (روش) رانك فتحيله بمعنی عادت وآيين همدخی رفتن امر حاضرينك آخرينه ما قبلی مكسورشين معجمه الحاقيله يوريش معناسنه اسم مصدردر

﴿ کشف وحل ایتمشیدم نیچه لغات ﴾

(کشف وحل) معروفلر در (لغات) یانی بیت تاسع شرحنده کچدی

﴿ وار ایمش بزده فکر چوق غلطات ﴾

نتکیم قرق یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کی کبش لفظنده بیوردیغی کبی غلطات جمع غلطدر

﴿ فارسی انلره مخصوص زبان ﴾

کانه ما قبلنك علتیدر (فارسی) مملکت فارسیه دیمکدر آخرنده کی یاء تحتیه یاء نسبتدر فرهنك شعوریده سکون را ایله مضبوطدر که فارس معرب پارس که پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسمیله تسمیه اولندیغی منقولدر بو اقلیم فارسك مدحنده حمدالله ایدر اهل فارس حقنده رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلری (ان الله اختار من بین خلقه من العرب قریشا ومن العجم فارسا بیورمشدر ومعجم البلدانده (ابعد الناس الی الاسلام الروم ولو کان الاسلام معلقا بالثریا لتناوله فارس) حدیثی دخی مرویدر کلدك که حدودی وشهرلری وعروضی واطوالی وسائر احوالی کتب جغرافیاده مسطوردر (قاعدهٔ بلادی شیراز واصفهاندر (مخصوص) معلوم (زبان) دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلور لکن بو مقامده لغتدر اولمقامده جارحه در فاحفظ

﴿ اصطلاحاتی دخی بی پایان ﴾

(اصطلاحات) مثنوی عنوانی شرحنده مشبعا بیانی کلور (بی) ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کچدی (پایان) صوك دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور ﴿ بشقه درنیچه لغتلرده مأل ﴾ (لغت ومأل) معروفلردر

﴿ غیری کونه اولنور استعمال ﴾

یعنی اصطلاحاتك لغتده مألی بشقه استعمالده مألی بشقه نتکیم ناظم تحریر آخرتحفه ده برطویل الذیل مثنویده بو قبیلدن اولان اصطلاحاتی جمع وترتیب ایلدی فانتظر بوتقدیرجه بو بیت بیت اولك علتی اولدی فافهم

﴿ فارس اقلیمنه دوشمش شیراز ﴾

(فارس) آنفا کچدی (اقلیم) اهل جغرافیا قتنده ربع مسکونی یدی قسمه تقسیم ایدرلر که خط استوایه متوازی اولدیغی حالده اشته انك هر قسمنه اقلیم حقیقی دیرلر فاما که هر مملکتی دخی بر اقلیم اعتبار ایتمشلر بلکه هر مملکتك قسملرینه اقلیم اطلاق ایتمشلر اشته بو اقلیمه اقلیم اعتباری واقلیم حکمی واقلیم مجازی دیرلر بهرحال بو مقامده مراد ثانیدر (شیراز) آنفا کچدی

اكا منسوب اوزبان ممتاز

يعنى شيراز قاعدهٔ فارس اولديغى حسبيله لسان فرسه لسان شيرازى ديرلرنته كيم
نسبتده قاعده دخى بويله درچونكه (منسوب) وزبان و ممتاز معروفلردر

اصفهانيلرك الفاظى درى

(اصفهان) آنفا بحدى (الفاظ) جمع لفظدر (درى) دالك فتحى و راء
ممدوده نك كسريله السنهٔ فارسيه دن برنوعدر چونكه لسان عرب يدى
نوع اوزره اولديغى كبى لسان فارسيكده انواعى واردرلكن بونك انواعى
بشدرايچندن برينه درى ديرلركه اصفهانيلرك لسانيدرنتكيم رسول اكرم
صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى (لسان اهل الجنة العربية والفارسية
الدرية) بيورمشدر فاما كه درى ديونيچون تعبير اولندى اشته انده برقاج
روايت واردر اول كمال پاشا زاده مرحوم نقل ايدركه عجم پادشاهلرينك
مشهورى بهرام كور بن اردشيرزماننده تنبيه بيورمشكه بنم قپومده فارسينك
افصحى سويلنسون و دفترخانه مده فرامين وبروات ومكاتب بالجمله ابلغ
فارسى اوزره تحرير اولنسون ديو اكا بناء فارسينك افصحنه درى ديديلر
فى الاصل قپويه منسوب معناسنه (ثانى محمد هند وشاه نخجوانى صحاحده
روايت ايدركه عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفنديار زماننده اطراف عالمدن
خلق كلوب قپوسنده جمع اولديلر اما بربرينك لسانى فهم ايلمزلردى فارسيده
كوناكون لغت سويلرلردى چونكه هر ولايتك مخصوص لغتى وارايدى
انجسامى بهمن امر ايتدى علماسى زبان فارسينك اصحنى ترتيب ووضع ايدوب
درى ديو تسميه ايتديلر يعنى قپو لسانى ديمك الور (ثالث اقنوم عجم صاحبى
شويله روايت ايدركه شيراز ناحيه سنده برطائفه واردركه قونار وكوچر
فصيح و بليغ فارسى سويلرلر وانلرك اولدقلرى مكانه درى تعبير ايدرلر
انكيچون درى ديديلر كذا فى المحمودى (رابع شرف الدين يزدينك مشهور
بوسه معماسندن كه (بيت) زلعل يارخواهم ضد شرقى * بتازى ودرى
وقلب وتصحيف * فهم اولنوركه تازى عربى اولنجه درى مطلق فارسى اوله
فافهم بوندن بشقه تفصيلات دخى واردركه فرهنك شعوريده مسطوردر
بو تفصيل معلوم اولديسه ناظم نحريرك بو لفظ درى حل وكشف ايلديكى
الفاظدن اولدى يعنى تصحيحنه كوره اصح اولان مناسى نه كونه ايسه درى
حالا اصفهانيلر لغتى ايمش فقير شويله فهم ايدرمكه دولت صفويه اصفهانده

نشئت ایتدکد نصکره زبانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادت وتبدیل لسان مشهور ومسلمدر

﴿ پهلوینك دخی شیرازیری ﴾

(پهلوی) پاء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ولامك وواو ممدوده نك كسری پهلوه منسوب معناسنه آخرنده كی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بوتقدیرجه بودخی ناظم تحریرك كشف وحل ایلدیكی الفاظدن ایمش كانه پهلوی شیرازك ونواحیسنك اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اوله لكن معجم البلدان نام كتابده پهلونواحیٔ اصفهان اولدیغی مسطور درهمدخی حمزهٔ اصفهانی كتاب التنبیهده تصریح ایلدیكی عبارت بعینه بودر (اعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤ والخوزیة ٥ والشیرازیة والفارسیة قد تطلق علی ما یعم الكل والفهلویة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری ٣ همدان ٤ نهاوند ٥ آذربایجان انتهی فهلو معرب پهلودر خوزیه دیدیكی حوزستان وتبریز مملكتلریدر لكن ناظم تحریر بویله تصحیح ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال (شیراز) آنفا كچدی

﴿ چون اواقلیمی ایدوب كشت وكذار ﴾

(چون) ادات تعلیل دیو ادوات مركبه ده كچدی (اقلیم) آنفا كچدی (كشت وكذار) سیروسیاحتده حقیقت عرفیه درچونكه كشت صیغهٔ ماضی اوزره اسم مصدردرمصدری كشتن دونمك دیوقطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده كلور (كذار) كاف فارسیه نك ضمی وذال ممدوده نك فتحی ورا ایله كذاشتن نفضندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر كچمك وكتمك معناسنه

﴿ چوق زمان ایتمشیدم مكث وقرار ﴾

(زمان) وقت معناسنه در لكن حكما درت قول اوزره اختلاف ایتدیلر اول بمعنی فلك اطلس (ثانی بمعنی حركهٔ فلك اطلس (ثالث بمعنی مقدار فلك اطلس (رابع بمعنی مجرد موجود فاما كه متكلمین وجودنی انكار ایدوب همان متجدد یقدر به متجدد آخردیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم وتصریح ایتدیلر * فافهم (مكث) و (قرار) معلوملردر

﴿ عبث اولمایه دیو بوسفرم ﴾ (عبث) بمعنی بیهوده (سفر) معلوم

﴿ قالمق امیدی ایله براثرم ﴾

(امید) همزه نك ضمی ومیم ممدوده نك تخفیفی وتشدیدیله بمعنی رجا وتوقع جامی
(بیت) الهی غنچهٔ امید بکشای * کلی از روضهٔ جاوید بکشای (اثر) معروف

﴿ دائما خاطره ایلردی خطور ﴾ (خاطر وخطور) معروفلردر

﴿ که ایدم سعی بلیغ موفور ﴾ لفظلری معروفدر

﴿ یازیم برلغت منظومه ﴾

(لغت) بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی (منظومه) نظمدن مأخوذ بیانی
بیت ثالث عشر شرحنده کچدی

﴿ یادکارم اوله هر مخدومه ﴾

(یادکار) یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ودالك فی الاصل سکونی وضرورتده
کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی تحفه واطروفه شانی
(بیت) کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد داغها * یادکار باغ نومیدیست
برسر میزنم (مخدوم) لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیه مزك کبار زاده لرنده
حقیقت عرفیه اولمشدر فاما که ناظم تحریر نقدر که کبار دولتدن
ایسه ده هضما لنفسه واستحقارا لذاته کانه کباردن دکل صورتلو بیورر

﴿ اوقویه هم ولد آکاهم ﴾

زیرا (هم) ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر (ولد) معروف (آکاه)
یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

﴿ عمرمك حاصلی لطف اللهم ﴾

ولد منیفلرینك نام لطیفی لطف اللهدر چونکه حدیث شریفده ان احب
اسمائکم الی الله عبدالله وعبدالرحمن وارد اولمشدر حتی تحفه دنصکره خیریهٔ
نابی بدلی لطفیه نامیله بنام بریادکارملاحتشعاردخی تنظیم وترتیب ایلمشدر فلله دره

﴿ لیك نابود ایدی قدری هنرك ﴾

(لیك) لامك بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ایله ادات
استدراکدر لیکن لفظندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اولنه بر
واو مفتوحه ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر (نابود) یوق دیو التنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلور (قدر) معروف (هنر) معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت
آخیرنده کلور

﴿ یوغیدی قیمتی در وکهرك ﴾

(قیمت) معروف (در) انجو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کلور لکن بو مقامده
رانك تشدیدی لازمدر (کهر) بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

﴿ یکمیار اولمشیدی آهن وزر ﴾

(يكعيار) برعيارلومعناسنه چونكه يك برديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (عيار) معروف (آهن) دمر (زر) التون ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

﴾ ناسره قالمشيدى نقد هنر ﴿

(ناسره) قلب اقچه ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور (نقد) معروف (هنر) آنفا كچدى نكته بومصراعده نقد ايله هنر ميانده واو اولمازسه هنراستعارهٔ مكنيه ونقد استعارهٔ تخييليه وناسره ترشيح نقد وتجريد هنراولور فاما كه واو اولورسه فقد هنر استعارهٔ مصرحه اولور فافهم

﴾ خس وخارايله برابرايدى كل ﴿

(خس) و (خار) چورچوب ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور (كل) بيانى قطعهٔ رابعه نك عنوانى شرحنده كلور

﴾ اياق التنده ياتردى سنبل ﴿

بو بيتده شاعرك (بختمزدن بو يله هنكام ملام انجامده * ازدياد فضل وعرفان موجب تحقيراولور) مضمونه اشارت واركه اولزمانده زيادهٔ كمال زيادهٔ حقارته وسيله اولدى چونكه كل خس وخار ايله برابر اولمغله طوقنسد اياق رنجيده اولور فاما كه سنبل زيراقدام عوام اولمقده برمحذ ور يوقدر بووجهى كانه سنبل كلدن اشرف وافضل اولديغى حسبيله درزيراسنبل كلدن اول رسيده اولور برمعروف ومقبول لطيف رايحه لو شكوفه دركه انواع والوانى اولور مائى ومور وبياض وقرلرق غايت بى نظيرى اولور دانه سى ايرى و برصاپده يوز يكرمى دانه يه دك كورلمشدرحتى پاى تخت مملكتمز وقاعدهٔ بلادمز مدينهٔ مرعشك پشتيبانى اولان جبل آخور سنبلرندن كلمهٔ توحيد وكلمهٔ حولقه نقش فطريله منقوش اولديغى بى نهايه اهل بصيرتدن رسيدهٔ سمع فقير اولمشدر اشته بوجهتدن دخى سنبل كل اوزره تقديم وتفضيل اولنور وشوجهتدن دخى ترجيح اولنور شيخ الشعرا حضرت باقى عليه رحمة الباقيد نصكره كلن شاعرلر برآى اقتداء باقى عصرا بعد عصر برر طويل الذيل سنبل قصيده سى نظم ايتمكى واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالت بلمرله ناظم تحرير دخى عصرينك شعراسيله سنبللشدكده سنبل ناظم سنابل سائردن بهتر وخوبتر اولدى غالبا بنه سنبل زاده لكننك حكميدر همدخى بو بيتده ناظم تحريرك سنبل زاده اولديغنه ايهام حسن دخى واردر بوندن بشقه سنبل برداروك دخى اسميدركه انواعى واحكامى كتب طبده وكتب لغتده مشروحدر

﴿ کاشن غمده ایدوب ناله وزار ﴾

(کلشن) کللی چوق یر دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کلور (غم) معلوم (ناله) چغرمق وآه چکمك دیو اون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (زار) اکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

﴿ پیروزاغ سیه ایدی هزار ﴾

(پیرو) بمعنی تابع نته کیم پیشرو بمعنی متبوع اولدیغی ایکیسیده اصلنده وصف ترکیبلردر آردده کیدیجی واوکده کیدیجی معنالرینه چونکه (پی) ارد دیو قرق سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اوانده کلور (رو) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ سادسه نك بیت رابعنده کلور (زاغ) قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اوانده کلور (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور (هزار) بلبل دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشر شرحنده کلور

﴿ کهرین کو سزمزدی استاد ﴾

(کهر) بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی (استاد) خواجه دیو اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

﴿ یوغیدی قدرنی اکلر نقاد ﴾

(قدر) معروف (نقاد) تشدید ایله بوزن فعال نقددن مأخوذ در

﴿ بوسببدن دل ناشاد حزین ﴾

(سبب) بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی (دل) کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (ناشاد) محزون دیو اون التنجی قطعه نك بیت اوانده کلور (حزین) بمعنی محزون عربیدر

﴿ کنج محنتده ایدوب آه وانین ﴾

(کنج) کوشه دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (محنت) معروف (آه) فغان ایتمك دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور (انین) بوزن طنین بمعنی آه مذکور اصلنده عربیدر

﴿ بی مجال اولمشیدی کفتاره ﴾

(بی) ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کچدی (مجال) معروف (کفتار) سوز دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

﴿ صانکه ابکم ایدی اول بیچاره ﴾

(ابكم) بوزن افعل بمعنى لال كما سبق (بيچاره) نصيبى اولميان ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور

﴿ ناكهان لطف خداوند جليل ﴾

(ناكهان) آنسز ديو اللى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور (لطف) معلوم (خداوند) رب ديو قرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور (جليل) حق تعالانك اسم سر يفيدر فارسيده بزركوار معناسنه نته كيم اسماء حسنى تعدادنده كلور

﴿ قيلدى احوال جهانى تحويل ﴾

(احوال) جمع حالدر (جهان) بمعنى دنيا نته كيم جهان كيتى ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور (تحويل) تفعيل وزننده مصدردر الفاظلرى معروفه در

﴿ ويردى دنيايه عجب حسن نظام ﴾

﴿ اهل دل زمره سى مسرور و بكام ﴾

(بكام) مرادينه ايرن ديو قرق اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلور باقى لفظلر ماسبقدن معلومدر

﴿ بولدى قدرين نه كالاى هنر ﴾

(قدر) معروف (كالا) قماش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور (هنر) معرفت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور

﴿ اعتبار ايلدى نقاد قدر ﴾

(اعتبار) معروف (نقاد) آنفا كچدى (قدر) دالك فتحيله بمعنى قضا وتقدير (تنبيه) نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم يزلدر نه قدر كه اسماء الله توقيفيه ايسه ده فاما كه بطريق التوصيف تجويز ايلديلر نته كيم قطعهٔ اولى نك اوائلى شرحنده كلور

﴿ يعنى برآصف عالیشان ﴾

(يعنى) ادات تفسيردر نه قدر كه علما يعنى خلاف ظاهرى تفسير اى لفظى ظاهرى تفسير ديديلر ايسه ده اكثريدر نه احدهما آخرك محلنده استعمال اولنور (آصف) بوزن هاجر حضرت سليمان عليه السلامك وزيرى آصف ابن برخيادر كه حقنده حق تعالى * قال عنده علم من الكتاب انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك * بيوردى خضر بيك (بيت) وللولى كرامات كما نقلت * عن آصف وابى الدرداء وسلمان * لناسقه الفقير منظومهٔ آداب ايضا * لهم وزراء كالملوك علوا * فكلهم كابن برخياء وسلمان * لكن صكره عموما هر بر وزير صاحب تدبيره اطلاق اولنور اولدى ايكى معنايه ابو المعانى (بيت) كر سليمان

نیست اینجا مملکت خالی نبود* آصفی مانند آصف هست پیش شهریار* اشته بو مقامده ایکیسیده ال ویرر فافهم (عالیشان) آخرنده یاء نسبت یاخود یاء زائده ایله در اکر نسبت ایچون اولورسه مراد پادشاه ذیشان اولور یعنی بادشاه عالیشانه منسوب دیمك اولور واکر یاء زائده اولورسه وصف ترکیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

﴿ صفدر جم حشم دورانی ﴾

(صفدر) یعنی شجیع و بهادر ابو المعانی (بیت) شهسوار عرصه کاه وسرور لشکر شکن * پهلوان کیرودار وصفدر روز وغا* اصلنده وصف ترکیبیدر آلای یرتیجی دیمکدر چونکه صف آلای معناسنه در دالك فی الاصل کسری وتخفیفا فتحیله یرتمق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (جم حشم) جم حشملو معناسنه وصف ترکیبیدر سیاه چشم کبی چونکه جم (اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور (ثانیا اسکندره وذو القرنینه اطلاق اولنور (ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور (رابعا هر پادشاه ذی اقتداره اطلاق اولنور دیومثنوینك بیت ثالث عشری شرحنده کلور (حشم ودورانی) معروفلردر

﴿ زیور صدر وزارت ایتدی ﴾

(زیور) زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور باقی لفظلر معلومدر

﴿ مسند آرای صدارت ایتدی ﴾

(مسند آرای) وصف ترکیبیدر (مسند) بزیجی معناسنه زیرا مسند معروف (آرای) قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (صدارت) معروف

﴿ دولته ذاتی ایله کلدی شرف ﴾

(دولت) معنای لغویسی معلوم فاما که عرفیسی آخر کیمسه یه اتباعسز مستقلا ادنی مرتبه برنسلدن ایکی شخص پیدرپی اقالیم عرفیه دن بر اقلیم ضبط ایده لر اشته بونلره ارکان سلطنتلریله معا مجموعنه دولت دیرلر بوتقدیرجه بیك یوز قرق تاریخنده بغداد والیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماسب خانه دولت دیمز چونکه فقط کندو شاه اولدی اول وآخری یوقدر فاما که اول تاریخدن اقدمجه ده لکن میرویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونکه انلر نسل واحددن

اوچ نفر کمسنه در (ذات) (وشرف) معلوملر در

﴿کورممش مثلنی امجاد سلف﴾

(مثل) معروف (امجاد) جمع مجید نته کیم اشراف جمع شریف اولدیغی کبی (سلف) ضد خلفدر ایکیسیده امور اضافیه دندر متقدمین ومتأخرین کبی

﴿مخلص پاکی کبی خلق حمید﴾

(مخلص) لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر فاما که عرفده فی الاصل غزلك یاخود نسیبك یاخود قطعه نك یاخود قصیده نك اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین ذکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دید یلر (پاك) قطعهٔ اولی نك بیت حادی عشرنده کلور (خلق وحمید) معروفدر (تنبیه) بومصراعده وزیرممدوحك مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت وتلمیح واردر

﴿نجم مسعودی کبی ذاتی سعید﴾

(نجم) بومقامده ستاره واختر یاخود بمعنی بخت وطالع (مسعود) اسم مفعول عربیدر (ذات) معروفدر (سعید) بوزن فعیل

﴿یعنی همنام خلیل الرحمن﴾

(یعنی) بیانی آنفا کچدی (همنام) اداش معناسنه یعنی ایکی آدمك آدلری براوله هربرلرینه همنام دیرلر چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی نام آد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (خلیل الرحمن) حق تعالا نك دوستی معناسنه ایدی حضرت ابراهیم علیه السلامك لقب شریفلری اولدی نته کیم حق تعالی (واتخذ الله ابراهیم خلیلا) بیوردی (تنبیه بومصراعده دخی وزیرمشار الیهك اسم شریفلری خلیل اولدیغنی اعلام واردر

﴿که اودر مظهر عدل واحسان﴾

(مظهر) معلوم (عدل) ضد جور (احسان) لغویسی معلومدر شرعیسی حدیث شریفده (الاحسان ان تعبد الله کانك تراه فان لم تکن تراه فانه یراك) وارد اولمشدر کانه بونده عالم مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت واردر بوندن بشقه (الاسماء تنزل من السماء) کلامنه رمز دخی واردر

﴿قلدی خاصیت اسمی تأثیر﴾

الفاظلری معلومدر کانه بومضمونه وجه نه دیو سؤاله استینافاً بیورر

﴿نعمتی ایلدی بو عالمی سیر﴾

نعمت وعالم) معروفلردر (سیر) طوق دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت عاشرنده کلور

اسمی مخلصله اودر صد درصد

(اسم ومخلص) معروفلردر (صد درصد) یوز کره یوز معناسنه در یاخود یوز ایچنده یوز معناسنه درچونکه در ایکی صد میاننده در (صد) یوزدیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت رابعه‌ده کلور (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه‌ده کچدی لکن عربیده فی کبی ظرفده عرف اولمشدر (حل معنی) اوچ درلو ممکن (اول صد درصد یعنی مائة فی مائة بروفقدر که خاصه سنه نهایت یوقدر اشته وزیر مشار الیهك فقط اسمیله مخلصی دولت علیه ده مائة فی مائة وفقی کبی خواص کثیره یی جامعدر وارایمدی ذات وصفاتنده اولان حیثیاتی ومزایایی فکر وقیاس ایله دیمك اوله (تنبیه) نفحهٔ مسکیه ده یازر که ابتدا علم وفقده تکلم ایدن ابراهیم علیه السلام ایدی حتی حضرت علی رضی الله عنه مائة فی مائة وفقنی وضع ایدوب غزالرده آنك برکاتنه بی نهایه ظفر یاب اولوردی اشته ابتدا سنجاغه وفق وضع ایدن حضرت علی رضی الله تعالی عنه در وعلم وفق زیاده سیله بلوردی انتهی ودخی بعض زایرچه ده بیان ایدرلر که قابیس حکیم برلوحه یه الهام الهیله مائة فی مائة وفقنی چکدی بعده قرنا بعد قرن حکمالر برداهیهٔ دهیا زماننده مراجعت ایدرلردی وچوق خواصنی مشاهده ایدرلردی انتهی (حاصلی وفق مذکورك بوقدر خواص کثیره یی جامع اولدیغنك حکمتی چونکه مائة فی مائة وفق اون بیك خانه یی مشتملدر وهر بر خانه ده عدد غیر مکرر موجود اولور همدخی مائة فی مائة بالدفعات مطوقات عدیده یی جامعدر نته کیم علم وفقه آشنا اولان بیلور (وجه ثانی یوز ایچنده یوز معناسنه که بعد الالف مائة ثانیه داخلنده اسم ایله مخلص اجتماع ایده دیمك اوله چونکه صدر اعظم بیك یوز طقسان یدی حدودنده خلیل حمیدایدی پادشاه دخی سلطان عبد الحمید ایدی نته کیم مصراع ثانیدن دخی فهم اولنور فانتظر (وجه ثالث فقیر شویله ظن ایدرمکه اسم ایله مخلص خلیل حمید در مجموعك حسابی اواخر دیباجه ده اوقور ابجد کبی هر طفل ادیب مصراعی شرحنده جمل اکبرك نوع اولی اوزره بیك سکسان بردر لکن حرف تعریفك حسابده دخولی شرطیله در چونکه القابه حرف تعریفك دخولی اکثری بلکه عادیدر اشته بوکا مطابق صد درصد (حاصلی قاعدهٔ صریحه ترکیده اون بیك عربیده عشرة آلاف دیمك اولوز بو صورتده عشرة آلاف دخی مصراع مزبورك

شرحنده مذكور اولان جمل كبيرك طرح اصليسى اوزره بيك سكسان براولور فتوفق الرمز والمرموز كما لا يخفى مثل هذا على اهل الرموز (اشته ناظم تحريرك ملاحظه سنده بويله بر دقيق معنى اولسه ده بعيد دكل و عبد الله يزدينك بوسه معماسى قدر مناسبتدن خلوى دخى يوقدر فلله دره فافهم

﴿ بويله رمز ايتمش آنى اهل رصد ﴾

(اهل رصددن) مراد اهل بصيرت و مترصد دقايق امور در حقيقت اهل رصد دكلدر چونكه حالا دولت عليه مزك عمل نجومبسى زيج الوغله دراصلا رصده اعتبارلرى يوقدر واكر اهل زيج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد اولنورسه بو دخى جائز اولور لكن واقعه مطابق اولماز تفطن فتح الله عليك

﴿ هم اودر ناظم دين ودولت ﴾

(ناظم) نظمدن اسم فاعلدر بيانى بيت ثالث عشر شرحنده كچدى (دين) بيانى قطعهٔ اولى نك عنوانى شرحنده كلور (دولت) بيانى بو بيتدن بش بيت سابقده كچدى ﴿ بولدى وقتنده جهان امنيت ﴾ الفاظى معروفه در ﴿ صاحب سيف و قلم اهل كرم ﴾ بواوج صفت وزرايه كمال اندر كالدر چونكه تنظيم دين ودولتده بونك اوچى شروط مهمه وامور محتمه دندر ﴿ معدن دانش و پر جود وهمم ﴾ (معدن) فصيحى كسر دال ايله در (دانش) علم ديو اونالتنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور (پر) طلو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (جود وهمم) معروفلر در ﴿ اولدى دورنده بكام وشادان ﴾ (دور) معروف (بكام) مرادينه ايرن ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلور (شادان) بمعنى مسرور و فرحناك

﴿ زمرهٔ اهل دل ونكته وران ﴾

(اهل دل) معروف (نكته وران) جمع نكته ور بيان نكته قطعهٔ رابعه نك عنوانى شرحنده كلور (ور) ادات نسبت ديوادوات مركبه ده كچدى

﴿ بويله قدر هنر اولدقده مزيد ﴾

(قدر) معروف (هنر) معرفت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور (مزيد) زياده دن اسم مفعول عربيدر

﴿ كلدى بو بنده يه ده شوق جديد ﴾

(بنده) كوله ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور بو مقامده

ناظم تحریر کند و نفسندن کنایه ایدر (شوق جدید) معروف

﴿ ایلیوب یعنی بو نظمی انشا ﴾

(یعنی و نظم) بر قاچ کره کچدی (انشا) یکرمی یدنجی بیتده کچدی

﴿ خاك در کاهنه ایتدم اهدا ﴾

(خاك) طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (درکاه) اکابر قپوسی اشیکی دیواللی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (اهدا) معلوم

﴿ که مخادیم کرام کهری ﴾

(که) ادات ربط وادات تعلیل دیو ادوات مرکبه ده کچدی (مخادیم) جمع مخدومدر بیانی اوتوز التنجی بیتك شرحنده کچدی (کرام) جمع کریمدر (کهری) یاء تحتیه ایله ادات نسبتدر کهرك بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی

﴿ ایده لر کاهی احاله نظری ﴾

(کاه) کاهیچه دیواللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (احاله) و نظر معروفلردر ﴿ اول شرفله بوله تحفه م شهرت ﴾

(شرف) (وشهرت) معروفلردر (تحفه) اکرچه هدیه معناسنه ایسه ده لکن وهبی یه اضافتله منظومه نك نام وآلاسی اولور نتکیم اواخر دیباجه ده کلور

﴿ اشیدنلر ایده میل ورغبت ﴾

(میل) و رغبت) معروفلردر (نکته) کانه بونده شیخ سعدی یه اتباع ایتدی نتکیم شیخ سعدی (بیت) زانکه ترا برمن مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست * بیوردیغی کبی ﴿ نه مخادیم مکارم پرور ﴾

(نه) ترکیدر بو مقامده نعم و زهی معناسنه فعل مدحدر (مخادیم) آنفا کچدی (مکارم پرور) وصف ترکیبیدر چونکه پرور پاء فارسیه نك فتحیله پروریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ نه کرانمایه معلا کوهر ﴾

(کرانمایه) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر آغر اصلاو وقیمتلو معناسنه چونکه کران آغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلور (مایه) اصل دیو یکرمی اوجنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور

﴿ نیرین فلك عز وشرف ﴾

(نیرین) لغتده نیرك تثنیه سیدر لکن اصطلاح اهل هیئتده وعرف علماده مهر و مهك علم وضعیسی یاخود علم غالبیسیدر همان بو اجلدن فلکه اضافتله

نون تثنیه ساقط اولمادی شوقدرکه فلك عز وشرفدن مراد استعارهٔ مکنیه طریقیله وزیرمحمد وحدر نیریندن مراد تخییل سیاقنده استعارهٔ تحقیقیه سبیلی اوزره ایکی مخدوم مکرملریدر ﴿ مهر ومه کبی ایکی خیرخلف ﴾

(مهر) کنش دیو (مه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور (خلف) لامك فتحیله ایوده استعمال اولنور نته کیم خلف سکونیله کتوده استعمال اولندیغی کبی بوتقدیرجه (خیر) لفظی تأکید ایچون یاخود تخصیص ایچوندر

﴿ قرهٔ اعین روشن نظران ﴾

اوچ مرتبه ترکیب اضافیدر آیدین نظرلولرك کوزلرینك آیدین معناسنه چونکه کوز آیدینی السنهٔ ثلثه ده فرح وسروردن کنایه درنته کیم حق تعالی اهل جنت حقنده * لهم من قرة اعین * بیورر (روشن نظران) نون اولی نك سکونیله روشن نظرك جمعیدر روشن نظر سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر آیدین نظرلو معناسنه زیرا روشن آیدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور نظر بومقامده نظر بصیرتده الویرر ونظر بصره ده الویرر چونکه ثانی اولك اثریدر فافهم

﴿ هر بری مردمك چشم جهان ﴾

یعنی هر بری دنیانك کوزینك بیبکی دیمکدر چونکه (مردم) ببك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آخرنده کی کاف ادات تصغیردرنته کیم ادوات مرکبه ده کچدی (چشم) کوز دیو قطعهٔ مز بوره ده کلور (جهان) سابقده دنیا دیو کچدی ﴿ بریدر عارف بی مثل ونظیر ﴾

الفاظی معروفه در ﴿ برینك مخلصی نوریٔ منیر ﴾

یعنی برینك مخلصی عارف برینك مخلصی نوریدر حالا ایکیسیده حیاتده لردر اطال الله عمرهما واسعدهما فی الدارین بونده دخی ایهام تناسب صنعتی واردر

﴿ بری خورشید جهان آرادر ﴾

(خورشید) کنش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور جهان آرا وصف ترکیبیدر چونکه (جهان) بمعنی دنیا کما سبق (آرا) قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ بریسی بدر فلکپیرادر ﴾

(بدر) معروف (فلکپیرا) فلك بزه یجی معناسنه زیرا پیرا وصف ترکیبی اولدیغی حالده دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی

﴿ ایکیسی بیری برندن اعلا ﴾ (اعلا) معلومدر

نه صدفدر کهر بی همتا

(صدف) انجوقابی دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نک عنوانی شرحنده کلور (کهر) دیباجه نک بیت عاشرنده کچدی (بی همتا) براشی یوق دیو ایکنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور (نه صدفدن) طقوزفلك مراد اولنسه جائزدر چونکه نه طقوزدیو اون طقوزنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کلور لکن نه لفظنك ادات استفهام ترکی اولمسی احسندر

دائما دولتله رفعتله

الفاظی معلومدر

والدماجد پرهمتله

(والد ماجد وهمت) معروفلردر (پر) طلو دیو قرقنجی قطعه نک بیت اولنده کلور

اوله لرحفظ الهیده مصون

الفاظی معروفه در

عمر واقبال ابد روز افزون

(عمر واقبال) معروفلردر (روزافزون) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر زیاده کونلو واوزون عمرلو معناسنه زیرا روز کون دیو ایکنجی قطعه نک بیت سابعنده کلور افزون زیاده دیو قرق طقوزنجی قطعه نک بیت عاشرنده کلور

قدر تحفه مده بلند اولسه سزا

(بلند) یوجه دیو قطعهٔ تاسعه نک بیت عاشرنده کلور (سزا) لایق دیو قطعهٔ اولی نک بیت سادسنده کلور

انلرك نامنه ایتدم انشا

(نام) آد دیو قرق دردنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور (انشا) اوائل دیباجه ده کچدی

سلك معناده نه خوش درّ نظیم

(سلك) سینك کسری ولامك سکونیله عربیدر انجو دیزیلن ایپلك معناسنه خصوصا ومطلقا ایپلك معناسنه عموما (معنی) معلوم (خوش) بیانی قطعهٔ رابعه نک بیت رابعی شرحنده کلور (درّ) انجو دیو بیت مزبورده کلور (نظیم) بمعنی منظوم (نکته) بومصراعده تحفه یی درّ نظیمه تشبیه وسلك ایله ترشیح ومعنی ایله تجرید ایلدی فاحفظ

ایتمش مثلنی کیمسه تنظیم

(مثل وتنظیم) معلوملردر

یازمدم وزن رکیك ونادر

نته کیم سائر تحفه لر مشتمل اولدیغی کبی (تنبیه) بومقامده وزندن مراد وزن عروضیدر چونکه وزن اوچدر بومحلده وزن تصریفی ووزن تصغیری ال ویرمز

تا اوله حفظنه هرکس قادر

نته کیم سائرلرك حفظی صعب ودشواردر

ایلیوب کاهی مراعات نظیر

(مراعات نظیر) علم بدیعده محسنات معنویه دن امرین متناسبینی یاخود امور

متناسبه يی جمعه ديرلر لكن اول امرين ياخود امور ميانه‌لرنده تضاد اولمامق شرطيله زيرا تضاد اولسه اكا صنعت تضاد وصنعت طباق ديرلر نته كيم مصراع ثانی افصاح ايدر ﴿ كاهی اضداد ايله قيلدم تعبير ﴾

مثال مراعات نظير حق تعالانك * الشمس والقمر بحسبان * قولی كبی ازجمله بوتحفه ده مثلا قطعهٔ اولی باسرها مراعات نظيردر الا بهشت ودوزخ لفظلرنده تضاد واردر (فائده) مراعات نظيردن برقسم واركه اكا تشابه اطراف ديو تسميه اولنور اشته بو قسم كلامی ابتداسنه مناسب نسنه ايله ختم ايتمكه ديرلر مثلا حق تعالانك * لاتدركه الابصار وهو يدرك الابصار وهو اللطيف الخبير * قولی كبی وبوتحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسی كبی همدخی مراعات نظيره ايهام تناسب صنعتی لاحق اولوركه ايكی مناسب اولميان معنالری بشقه معنالرده مناسب اولان لفظلرايله ادا وتعبيره ديرلر مثلا حق تعالانك * والنجم والشجر يسجدان * قولی كبی وتحفه ده ديباجه نك يكرمی دردنجی ويكرمی بشنجی بيتلری كبی همدخی صنعت طباقه ايهام تضاد صنعتی لاحق اولور احدهما آخرك مقابلنه متعلق اولان ايكی معنالر بيننی جمعه ديرلر مثلا حق تعالانك * اشداء علی الكفار رحماء بينهم * قولی كبی وبوتحفه ده قطعهٔ ثالثه ده رفت ايله آيد كبی مثال تضاد حق تعالانك * يحيی ويميت * قولی كبی وبوتحفه ده مرقوم بهشت ايله دوزخ كبی همدخی قطعهٔ ثانيه ده روز ايله شب كبی بوندنصكره ان شاء الله تعالی كلديكی محللرده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظير وتضاد وسائر صناعات ونكات جابجا ذكر وتصريح اولنور وجابجا الحكمة داعية اهمال اولنور فانتظر

﴿ هم يازلدی نيجه تجنيس سلبس ﴾

(تجنيس) ايكی لفظك لفظده مشابهتنه ديرلر اشته بو جناس التی نوع اوزره در اول بوجناس حروفك انواعنده واعدادنده وهيئاتنده وترتيبا تنده اتفاق ايله اولور اكا جناس تام ديرلر مثلا ساعت بمعنی وقت وساعت بمعنی قيامت كبی همدخی بوتحفه ده يكرمی التنجی قطعه‌نك بيت اخيرنده (مصراع) ايله وقتكی ضايع ديمه قيش ياز اوقو ياز (ثانی انواع حروفده اختلاف اولور لكن برحرفدن زياده ده اولملودكل بوصورتده كندوده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقارب بلر ايسه اكا جناس مضارع ديرلر مثلا طامس ودامس كبی همدخی بوتحفه ده قطعهٔ ثالثه‌نك بيت ثالثنده چنان ايله چنين كبی واكر مخرجده متقارب بلر اولماز ايسه اكا جناس

لاحق دیرلر مثلا همزه ولمزه کبی و بوتحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کی
چسان و بسان کبی (ثالث اعداد حروفده اختلاف اولورا کاجناس ناقص
دیرلر مثلا ساق ومساق کبی و بوتحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کی
روز ایله امروز کبی بوصورتده زیاده یا اولنده یاخود وسطنده یاخود آخرنده
اولور واکر آخرنده برحرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص
وعواصم کبی و بوتحفه ده قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده هشت ایله هشته
کبی واکر زیاده ایکی حرف ایله اولورسه اکاجناس مذیل دیرلر مثلا جوی
وجوانح کبی و بوتحفه ده قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده
کبی (رابع هیئات حروفده اختلاف اولورا کاجناس محرف دیرلر مثلا حبة البرد
وجنة البرد کبی و بوتحفه ده یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه نك باسرها الفاظی
بویله در (خامس ترتیب حروفده اختلاف اولورا کاجناس قلب دیرلر مثلا فتح
وحتف کبی و بوتحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کی مانند وماندن کبی
(سادس ایکی لفظی براشتقاق جمع ایدر مثلا قیم ایله مستقیم کبی و بوتحفه ده
قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی رفت ایله رونده کبی یاخود شبه اشتقاق جمع
ایدر مثلا حق تعالانك * قال انی لعملکم من القالین * قولی کبی اشته
بونلره جناس اشتقاق دیرلر بوندنصکره ایکی لفظ متجانسك بری بیتك اولنده
وبری آخرنده بولنسه اکاجناس مجنح دیرلر شاعر (بیت) لاح انوار الهدی *
من کفه فی کل حال * و بوتحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنك مصراع
اولی کبی واکرایکی متجانس بربرینی تعاقب ایدرسه اکاجناس مزدوج دیرلر
مثلا حق تعالانك * من سباء بنباء * قولی کبی و بوتحفه ده قطعهٔ ثانیه نك
بیت اولنده بن ومن کبی (سلبس) بوزن فعیل منتظم ومربوط معناسنه

﴿ تیجه ایهامله تلمیح نفیس ﴾

(ایهام) علم بدیعده برلفظه اطلاق اولنه که ایکی معناسی اوله بری قریب
وبری بعید لکن مراد بعید اوله بوصورتده معنای قریبه اصلا ملایم اولان
نسنه یه مقارن اولماز ایسه اکا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالانك * الرحمن
علی العرش استوی * قولی کبی و بوتحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کی
یمك خوردنی لفظی کبی واکر مقارن اولورسه اکا ایهام مرشح دیرلر
مثلا حق تعالانك * والسماء وما بناها * قولی کبی و بوتحفه ده اوتوز
طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده انجو معناسنه درمروارید مصراعی کبی

تلميح فحوای كلامده برآيته ياخود برحديثه ياخود برقصه يه ياخود برشعره ياخود برمثل مشهوره ياخود بر كلام كباره اشارت ايتمكه ديرلر (مثال اول ديباجه دن بش اولكی بيتلر كبی (مثال ثانی ديباجه دن بيت تاسع و بيت عاشر كبی (مثال ثالث ديباجه دن بيت ثانی وثالث ورابع وخامس كبی (مثال رابع ديباجه دن بيت ثامن كبی (مثال خامس اواخر ديباجه ده سرمهٔ اهل صفاهان دير ايسم مصراعی كبی (مثال سادس ديباجه نك اون بشنجی واون التنجی بيتلری كبی (نفس) معلوم

﴿انی اول اوقويان طفل اصيل﴾ لفظلری معلومدر

﴿نكتهٔ شعريده ايلر تحصيل﴾

(نكته) قطعهٔ رابعه نك عنواننده كلور (شعر) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدی (تحصيل) معلوم

﴿طبعه البته لطافت كتورر﴾ لفظلری معلومدر

﴿حسن تعبيره سلاست كتورر﴾ كذلك لفظلری معلومدر

﴿كوستروب بعض محلده تركيب﴾

مثلا قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانی عشرنده اولد يغی كبی

﴿احسن وجهله قلدم تهذيب﴾

نته كيم بيت مز بورك عنوانی اكا شاهد عدلدر

﴿ارتكاب ايتمدم اصلا مرهون﴾

(مرهون) اصطلاحده بيت اول بيت ثانی يه ياخود مصراع اول مصراع ثانی يه افاده ده توقف ايليه (سؤال قطعهٔ ثامنه نك بيت ثالثنده (بيت) فارسيده دخی مستعملدر * عربيده چكه التی غبغب * بيوررمرهون دكلمی (جواب بومقامده مرهوندن مرادمرهون بيتدرمرهون مصراع دكلدرهمدخی اكثره مبنی غالبا ديمك اوله نته كيم * وما علمناه الشعر * نصنده ويردكلری اجوبه دن بری اكثری ديو جواب اولد يغی كبی

﴿اوقويان اولميه تا كم مغبون﴾ (مغبون) بمعنی مغرور

﴿لغتك ترجمه سی يانندە﴾

(لغت) بيانی ديباجه نك بيت تاسعی شرحنده كچدی (ترجمه) جيمك فتحيله فصيحدر ضم ايله غلطدر ردحرجه كبی فعلله وزننده مصدردر

﴿يرايدر اهل دلك جاننده﴾

بومقامده اهل دلدن مراد اهل فهم و صاحب شعور دیمکدر اکثر
کلستان عبارەلرنده صاحب کرامت معناسنه ده استعمال اولنور
معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه (اهل) بمعنی صاحب (دل)
کوکل دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (جان) عامه نك معلومیدر

﴿یعنی وضع رقمه حاجت یوق﴾

نه کیم تراجم سائره لر محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی ونظم لآل

﴿بویله زحمت چکه جك حالت یوق﴾

ازجمله اشته بوجهتدن بشقه ترجمه لردن فائق وبهتر اولدی

﴿فارسی وعربی لفظ کثیر﴾

(فارسی) بیانی یکرمی دردنجی بیتك شرحنده کچدی باقی لفظلر معلوم

﴿که اوله السنه ده شهرتکیر﴾

(که) ادات ربطدر (السنه) بیت سابعده کچدی (شهرتکیر) وصف
ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کیر وصف ترکیبی اولدیغی
حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور

﴿جای ترکیده ایدوب استعمال﴾

(جای) مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باقی لفظلر معلوم

﴿ایلدم انلر ایله کشف مال﴾

یعنی بوایکی بیتك مآلی اصل فارسی یاخود عربی اولوب بالنقل ترکیده
وانشالرده استعمالی شایع ومستفید اولان چوق لفظلری تفسیر اوله رق مقام
ترکیده استعمال ایلدم دیمکدر مثلا اصطلاحاتك بیت اولنده فخر عالم و بیت
ثالثنده پادشاه لفظلری کبی چونکه زمانه مزده الفاظ اصطلاحیه یی
وکلمات منقوله یی تکلم ایتمك ترکی محضدن ظریفدر

﴿مشترك بعض لغات رنکین﴾

مثلا قطعهٔ عاشره نك بیت ثانی عشرنده ناقوس لفظی هم عربیده وهم فارسیده
کلیسا چاکی معناسنه در چونکه بومقامده مشترکدن مراد مشترك
السنه در نته کیم مقدمه نك مقصد رابعنده کی فائدهٔ ثالثه ده کچدی فارجع
(بعض) ادات سور جزئیه در بوتقدیرجه بعض تخلفله سؤال کلمز (لغات)
بیت تاسعده کچدی (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کلور

﴿یازیلوب ایتمدم اما تعیین﴾

مثلا نا قوس مذكوری فارسی صورتنده الفاظ فارسیهٔ محضه میاننده
ذکر ایدوب عربیده دخی اویله اولدیغنی تعیین وتصریح ایتمدی

* فهم ایدرانلری ارباب کمال *

انلردن مراد اوصاف تحفه که بو بیتدن اون اوچ بیت یوقاروده (بیت) سلك
معناده نه خوش درنظیم * ایتمامش مثلنی کیمسه تنظیم * قولندن بومقامه کلنجه
تفصیل ایلدیکی محاسن دیمکدر (نکته) کمال اوچ نوعدر (اول کمال حقیقی که نعت
نورانی لایضارع لموصوفه شئ فی الوجود الخارجی (ثانی کمال عرفی که وصف
علمی کاف لمنعوته فی التصرف والتدبیر (ثالث کمال اضافی که علوشئ علی شئ
فی شئ ما (اشته بومقامده مراد کمال عرفیه درچونکه کمال حقیقی انجق حق
تعالاده بولنور کمال اضافی نقطه ده وجوهرفرده وارنجیه دکین بولنور

* طعن وتشنیع ایده طورسون جهال *

یعنی کیمسه طعن ایتمز مکر جاهل اوله

* ایلدم حرف هجاده ترتیب *

حرف هجا بیانی قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کلور ترتیب لغتده جعل کل
شئ فی مرتبته اصطلاحده جعل الاشیاء المتعددة بحیث یطلق علیها اسم الواحد

* اوقور ابجد کبی هرطفل ادیب *

چونکه اطفال قرائت هجادن فارغ اولنجه خواجه لری درعقب ابجدابتدا
ایدیروب فی الحقیقه تأدیب وکوشمال وترتیب اطوار واحواللرینه براعت
استهلال سیاقنده لکن صورتده سیرت مژده رسا نیده خلیفه لره قوللقلرین
چکدیروب طفل ساده دل دخی انواع شوق وغرام ایله ابجد شرینی کالنقش
علی الحجر حفظ ایدوب مراد ایتدیکی زمان یوزسنه دخی کچمش اولسه صوکبی
آقیدر اشته اساس تمثیل ومدار تشبیه بویله اوله یاخود ابجددن مراد بابا ودده
اوله کانه طفل باباسنی ودده سنی نه کونه ازبر ایدرسه بوتحفه یی دخی اویله
قرائت ایدر دیمك اوله لکن اول احسن واوجهدر (فائده) ابجد هوز بونلرك
معنالرنده نیجه نیجه کلمات والفاظ یازدیلر لکن بری موثوق به کلام دکلدر
وبرقاعدهٔ لسانیه ربطی دخی اولماز اما که فقیر شویله ظن ایدرمکه ذاتنده
حساب ایچون موضوع اولمش اوله نعم معانیسی دخی اولسه جائزدر هله
خواصی ومنافعی انکار اولنماز (تذییل) بوندنصکره معلوم اولسونکه
بومقامده حساب جملی واقسام حروفی ذکر اولی واحسندر بوتقدیرجه ایکی

فصله محتاج اولنور (فصل اول) حساب ابجد که اکا حساب جمل دیرلر اوچ
قسمدر بری جمل کبیر بری جمل صغیر بری اکبر اول جمل کبیر که میان ناسده
مشهوردر حتی ختام تحفه ده تاریخ تحفه دخی اکا کوره در (قسم ثانی جمل
صغیر که اون قسم اوزره یعنی اون درلودر اول یاء تحتیه جه جمل کبیرکبی صکره
هر حرفدن اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایدوب باقیسنی اخذ ایده مثلا
کاف سکز لام التی میم درت نون ایکی سین خالی الی آخره (ثانی بو صورتده
طقوزر طقوزر طرح ایده فاحفظ (ثالث ینه بو صورتده یدیشر یدیشر
طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده فافهم (رابع اسامئ حروفی
حساب ایدوب اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه
انی اعتبار ایده مثلا الف یوز اون بر بعد الطرح اوچ قالور با اوچ وقس
علیه سائره (خامس بو صورتده طقوزر طقوزر طرح ایده وقس علیه سائره
لکن تسهیل ایچون مطروحی تحت الاسامی باقی یی یاخود خالی یی
فوق الاسامی وضع ایدوب بو وجه اوزره ارائت ایده لم

٢	١	خالی	٨	٤	٦	٨	٨	٣	٣
یا	طا	حا	زا	واو	ها	دال	جیم	با	الف
١١	١٠	٩		٣١		٣٥	٥٣		١١١

	٤	٣	٧	خالی	٨	٢
الی آخره سادس بو صورتده	عین	سین	نون	میم	لام	کاف
	١٣٠	١٢٠	١٠٦	٩	٧١	١٠١

یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده (سابع عدد
اسامیسنی حساب واعتبار ایدوب اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایده

٤ خالی ٨ ٨

ثامن ینه بو صورتده طقوزر طقوزر طرح ایده مثلا احد اثنین ثلثه اربعه

٢٧٨ ١٠٣٥ ٦١١ ١٣

تاسع ینه بو صورتده یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده
عاشر یعنی جمل صغیرک اونجیسی اسامئ حروفی حساب ایدوب بعده اول

٣٥ ٥٣ ٣ ١١١

حرفی مجموعدن اسقاط ایدوب باقیسنی اعتبار ایده مثلا الف با جیم دال

٣١ ٥٠ ١ ١١٠

الى آخره اشته بونده جمل صغير نهايت بولدی (قسم ثالث جمل اکبردر که درت
صنف اوزره در (اول فقط اسامیٔ حروفی بلا زیادة ولانقصان حسابدر
مثلا الف یوز اون بر با اوج وقس علیه سائره (صنف ثانی فقط اسامیٔ
عددیه سنی بلا زیادة ولانقصان حسابدر مثلا الف ایچون احد اون اوج
با ایچون اثنین التیوز اون بر وقس علیه سائره (صنف ثالث حساب بسط که
بودخی ایکی وجه اوزره در (اول بسط الحروف که ابتداء اسامیٔ حروفیه یی
جمل کبیر ایله حساب بعده عدد حروفی دخی حاصله ضم اولنه مثلا الف
یوز اون بر ایکن عدد حروفی ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس علیه
سائره (ثانی بسط الاعداد که ابتدا اسامیٔ عددیه سنی الوب وجمل کبیر ایله
حساب وعدد حروفنی حاصله ضم ایده بوکه بسط اول دیرلر مثلا الف ایچون
احد لفظنی حساب ایتدك اون اوج اولدی وعدد حروفنی ضم ایله اون التی
اولدی اشته بسط اول بویله اولدی واکر ستهٔ عشری بوترتیب اوزره
اعتبار ایدرسك بسط ثانی اولور وهلم علی بسط ثالث و بسط رابع و بسط
خامس الی غیر النهایه بویله در (صنف رابع طرح بسط که بودخی ایکی
ضرب اوزره در (اول طرح اسمیه که اسامیٔ حروفدن مکرراتی القا بعده
باقی نه قالورسه انی حساب ایده مثلا نوندن احد النونین القا اولنوب اللی التی
حساب اولنه (ثانی طرح عددیه که حروف اعداددن مکررات القا بعده باقی
نه قالورسه انی حساب ایده مثلا ثلثه ثاء مثلثه نك برینی اسقاط ایدوب بشیوز
اوتوز بش حساب اولنه خلاصهٔ کلام بوتفصیل اقتضاسنجه حساب
جمل اون یدی درلو اولدی لکن اون یدی اولمسی همان فی الاصل حساب
اولنه جق حروفدن مکرراتی القاسزجه اولمغه مبنیدر فاما که حروف
مذکوره دن مکررات القا اولندیغی صورتلرده اون یدی درلو دخی حاصل
اولمش اولور اشته بوتقدیرجه حساب جمل جمعا یکون اوتوز درت اولور
چونکه اون یدیسی طرحسز واون یدیسی طرحلودر فاحفظ (سؤال طرح
بسطیدن ایکی صورت اولکی اون یدیده داخل دکلمی بوصورتده اول
اون یدی طرحسز دیو تعیین نه کونه صحیح اولور (جواب بومقامده مدارنفی
واثبات اولان طرح اصلیدر سابقده مذکور اولان ایسه طرح بسطی اولمغله
جمع وخلونده عناد یوقدر از جمله بلبل جمل کبیرده التمش درت ایکن
بعد الطرح الاصلی بل اولوب اوتوز ایکی قالور بعد هذا بل دخی بسط حرفیله

يمش درت ايكن يمش اوج قالور بهمه حال جمعا وخلو تنافى يوقدر فاحفظ
اشته بوحسابلر اكثرى علم وفقده وعلم تقويمده ووضع تواريخده
و بعض محاضراتده وحسابات رموزيه ده اعتبار اولنور خذ هذا وكن
من الشاكرين (فصل ثانى) اقسام حروف بياننده در چونكه حروف
ايكى قسم اوزره در (اول حروف منفرده كه حروف جملدر كماسبق (ثانى
حروف مزدوجه كه مكتبلرده اطفال وصبيانك اوقودقلرى ترتيبدر
و بوايكى قسملرك هر برى دخى شرقيه وغربيه اولور و بودرتدن هر بريدخى
طبايع عناصره منقسملردر بهمه حال كرك منفرده وكرك مزدوجه بزم
ديارلرمزده مشهور اولان شرقيه لريدر ولاجل ذلك بيانه محتاج دكلدر فاما كه
غربيهٔ منفرده سين مهمله شين معجمه يرينه وشين معجمه غين معجمه يرينه وغين
معجمه ظاء معجمه يرينه وظاء معجمه ضاد معجمه يرينه وضاد معجمه صاد مهمله يرينه
وصاد مهمله سين مهمله يرينه اعتبار اولندى حتى شمس المعارفده دخى اكثر
حسابات بونك اوزرينه در فاما كه غربيهٔ مزدوجه سى زاى معجمه يه جه
شرقيه كبى صكره س ش يرينه ط ظ صكره ك ل م ن صكره
ص ض ع غ ف ق صكره س ش صكره ه و لا ى
واما طبايع حروف منفردهٔ شرقيه واما طبايع حروف مزدوجهٔ شرقيه
نار) ا ه ط م ف ش ز (نار) ا ج ذ ش ظ ق ن
هوا) ب و ى ن ص ت ض (هواء) ب ح ر ص ع ك و
ماء) ج ز ك س ق ث ظ (ماء) ت خ ز ض غ ل ه لا
تراب) د ح ل ع ر خ غ (تراب) ث د س ط ف م ى
واما طبايع حروف منفردهٔ غربيه واما طبايع حروف مزدوجهٔ غربيه
نار) ا ه ط م ف س ز (نار) ا ج ذ ظ ن غ ش
هواء) ب و ى ن ض ت ظ (هواء) ب ح ر ك ص ف ه
ماء) ج ز ك ص ق ث غ (ماء) ت خ ز ل ض ق و لا
تراب) د ح ل ع ر خ ش (تراب) ث د ط م ع س ى
اشته بونلردخى بعض حساباتده واكثر خواصده اعتبار اولنور (سؤال همان
برلفظ ابجد ايله بودرجه اطاله واطناب ندن اقتضا ايتدى جواب بونلرك اوتوز

دردنجی قطعه نك آخرنده كلن معمی حلنده و بعضیسی دیباجه ده صدد
درصد شرحنده اقتضا ایتدیكندن یشقه منافع اخراسی دخی انكار اولنماز

﴿ یازدیغم لفظ دلارا اكثر ﴾

(لفظ) معروف (دلارا) كوكل بزه یجی معناسنه درچونكه دل كوكل دیو
اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور آرا وصف تركیبی اولور والتمش التنجی
بیتده كچدی (اكثر) بمعنی اغلب لكن بومقامده معاونت وقرائن ایله
جمع وكل معناسنه دوفاحفظ

﴿ شعر وانشایه موافق كوهر ﴾

(شعر) بیت ثالث عشرده كچدی (انشا) یكرمی یدنجی بیتده كچدی
(موافق) معلوم (كوهر) بیانی بیت عاشر شرحنده كچدی

﴿ نیجه سن حاصل معنی یازدم ﴾

مثلا یكرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده جامه خواب لفظی یتاق دیو تفسیر
ایلدی حاصل معنی اوله رق نته كیم مصراع ثانی اندن افصاح ایدر

﴿ اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم ﴾

زیرا اصطلاح اولماسه ده لغوی اولسه ایدی جامه خواب اویقو اسبابی معناسنه
اولملو ایدی فاحفظ (اصطلاح) مثنوی عنوانده كلور (رعنا) قطعهٔ
ثانیه نك عنوانده كلور ﴿ یعنی واردر نیجه رعنا معنا ﴾
مألی بیت اولی تفسیردر كه مثلا تفسیرمز بورده یتاق نه رعنا تفسیردر كما لا یخفی

﴿ باقه فرهنكه بولنمز زیرا ﴾

فرهنك بومقامده علم لغت معناسنه درچونكه فرهنك ادب معناسنه در
علم لغته ده ادب دیرلر نته كیم بو بیت اندن افصاح ایدر

﴿ ایتمامش كرچه لغتلر تصریح ﴾

(كرچه) ادات وصل دیو ادوات مركبه ده كچدی (لغت) بیانی سابقده كچدی
(تصریح) معلوم بوندن بشقه حالا میان عالمیانده مشهور اولان شعوری
مرحومك كتابنده ده تلمیح واردر حاصلی علم لغتده وفرهنك شعوریده بلكه سائر
فرهنكلرده مثلا جامه حواب لفظنی ناظم تحریر كبی یتاق تعبیریله تفسیر
یوقدر فلله دره (تذییل) فرهنك شعوریده بولنمیان كرك تفسیرده و كرك مفسرده
چوقدر بلكه عامهٔ كتب لغتده بولنمیان واركه مثلا قرق یدنجی قطعه نك بیت
رابعنده اولان كبی ان شاء الله تعالی اقتضا ایدن محللرده جابجا تنبیه اولنور

﴿ ایلدم جمله عجمدن تصحیح ﴾

(جمله) ایکنجی بیتده کچدی (عجم) بمعنی اهل اقلیم ایران ومملکت فارس (تصحیح) معلوم ﴿ یاقشور کوهر ایران دیرایسم ﴾

(کوهر) برقاج کره کچدی (ایران) یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

﴿ سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم ﴾

(سرمه) فارسیده وترکیده دخی شایعدر عربیده کحل دیرلر وتعریب اولنوب سرمق دیدیلر هاتفی (بیت) زوسمه نپرداخت ابروهلال * بسرمه چه محتاج چشم غزال (قطعه) جمله حرفی غربتك رغبتده موجود اولدیغی * دالدرکم اهل غربت جمله سی شاددیده در * اصفهانده سرمه نك طاغینه رغبت یوغیکن * کورممبسك ذره سی روم ایچره نوردیده در (اهل) معروف (صفاهان یکرمی دردنجی بیتده کچدی ﴿ نام وآلاسی اوله دنیاده ﴾

(نام) آد دیوقرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (وآلا) اعلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کلور

﴿ تحفهٔ وهبی سنبل زاده ﴾

(تحفه) لغتده هدیه معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر باقی لفظلر معلوملردر ﴿ اوقو یاندن بودرانجق مأمول ﴾ (مأمول) معروف

﴿ که ایده خیر دعایی مبذول ﴾

(خیر ودعا ومبذول) معروفلردر بودعا نقدر خیرده استعمالی غالب ایسه ده ینه خیر یله تأکید ابتدی مبالغه واستدعاء دعاء ایچون فلله دره ﴿ حفظ ایده سهو وخطادن مولی ﴾ الفاظی معروفه در

﴿ حسبنا الله تعالی وکفی ﴾

بوترکب نقدرکه عربی ایسه ده لسان عرب اشرف السنه اولدیغی حسبیله ختامه مسك یوردی فلله تعالی دره

﴿ قطعهٔ شرعیه درحرف الف از ابتدا ﴾

(قطعه) قافك کسری وطانك سکونی وعینك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده وفارسیده پاره معناسنه در وعربیده ظلمة اللیل معناسنه ده کلور منه قوله تعالی * فاسر باهلك بقطع من اللیل * اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه اولان شعره قطعه دیرلر ومافوقنه قصیده دیرلر بعضیلر برشرط دخی زیاده ایدوب شویله تعریف ایتدیلرکه قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته

وارنجه بر قافیه‌ده اولوب مطلعنك اول مصراعی قافیه سی مخالف اولان شعره
دیرلر مطلعی بر قافیه ده اولنجه غزل دیرلر اکر وصف محبوب اولورسه
والا آخر مضمونده اولورسه شعر ونظم دیرلر بوصورتده دخی اکثرینه ایچون
نظم اولندیسه اکا نسبت ایله تسمیه ایدرلر مثلا ثنایه دائره مدحیه وذمه دائره هجویه
وبیرامه دائره عیدیه وموته دائره مرثیه دیرلر وقس علی هذا ولکن نسوان
حقنده اولانه عربلر خاصة نسیب دیرلر بوندن معلوم اولدیکه ایکنجی معنایه
کوره شعر وغزل واخواتی قطعه نك قسمیات واضدادیدر (فاما که اولکی
معنایه کوره اقسام وجزئیاتیدر کلدککه ناظم نحریر بومقاملرده قطعه دیو
عنوان وتصدیری اولکی معنایه کوره ال ویرمز مکر تجریده محمول اوله معنای
لغوی‌یه کوره اولسه ده بعید دکل (سؤال بوتحفه ده طقوز بیتلودن اکثره ده
قطعه دیو عنوان ایلدی مثلا طائفهٔ اولی اون اوچ بیتدر ثانیه اون بر بیتدر
کرك ایدیکه قصیده دیو تصدیر ایتملو ایدی (جواب برقاچ وجهله ممکندر اولا
اکثر طوائف طقوز بیتدن زیاده اولدیغیچون علی العموم قطعه بیوردیکه
نسق واحد اوزره اولسون دیو (ثانیا قطعه‌دن عموم مجاز طریقیله قطعه دن
وقصیده دن اعم برمعنا مراد ایتمش اوله (ثالثا معنای لغوی مراد ایتمش اوله اشته
قطعه نك بحثی بودر کلدك که بومقامده آخرنده کی همزه یا وحدت ایچون اوله
بندهٔ همزه سی کبی یاخود صفت ایله موصوف میانده هاء رسمیه دن مبدل
اولان همزه اوله بندهٔ داناهمزه سی کبی کما سبق تفصیله فی الادوات البسیطة
(شرعیه) شرع ایله یاء نسبیهٔ مشدده دن مرکبدر زیرا یاء مثنات تحتیه آخره
لاحق اولنجه عربیده مشددا فارسیده مخففا نسبت معناسنی مفید اولور
شرعیه آخرنده کی ها قطعه نك صفتی اولدیغیچون تاء تأنیثدن مبدل اولان
هادر علی ما سبق فی الادوات البسیطة (شرع دین وملت معناسنه که علما
رحمهم الله تعالی وضع الهی سائق لاولی الالباب باختیارهم المحمود الی
الخیر بالذات دیو تعریف ایتمشلردر (بوتعریفه کوره حضرت موسانك
وحضرت عیسانك وسائر پیغمبرلرك حق تعالی جانبندن کتوردکاری امور
عظامه شرع وشریعت ودین وملت دینلور فاما که بوامت مرحومه میانده
بونلر منفردا یاخود مجتمعا ذکر اولنسه حضرت فخر انبیا علیه افضل التحایانك
باریدن بزلری ارشاد ایچون کتوردیکی امر عظیم لازم الاتباع وواجب الامتثال
مراد اولنور نته کیم حق تعالانك (ان الدین عندالله الاسلام) قولی دخی

بونی مشعرد ر (د ر) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (حرف) حانك
فتحیله حروف تهجینك و حروف مبانینك وحروف معانینك مفردی وطرفیکه
جانب معناسنه و غرزدن ضربطه چالمق ودخی سوزسقطن طوتمق که فاعلنه
حرف کیر دیرلر و سوز معناسنه ده کلور بو سوز معناسنه کلدیکی حافظك
شو بیتندن فهم اولنور (بیت) آسایش دوکیتی تفسیراین دو حرفست *
بادوستان تلطف بادشمنان مدارا * شرفنامه ده و محمودیده عیب ونقصان
معناسنه عیب کیر مقامنده حرف کیر دیرلر نته کیم شیخ سعدینك شو بیتندن فهم
اولنور * بکویند از ین حرفکیران هزار * که سعدی نه اهلست وآموزکار *
اصطلاح نحاتده کلمه اوچ قسمدر بری اسم وبری فعل وبری حرفدر
صوفیه اصطلاحنده حق تعالینك عبد خاصنه مخاطبت ایلدیکی
لغت و عبارته حرف اسمیله واعیانك حقایق بسیطه یه حروف اسمیله
همدخی کالشجر فی النواة غیب الغیوبده کامنه ومستوره اولان شئون
ذاتیه یه حروف عالیات اسمیله تسمیه ایدرلر (قطعه) کنا حروف عالیات
لم نقل * متعقلات فی ذری اعلی القلل * انا انت فیه ونحن انت وانت هو
والکل فی هوهوفسل عمن وصل * نکته شیخك فسل عمن وصل قولی بزلری
بوطرزه اولان کلماتمز ایله طعن وتشنیعه هدف ایدوب قبل فهم المراد حقمزده
بیهوده حرف انداز اولمالك دیو علماء رسومه تنبیه جوابدر زیرا او لمقام قبل
الوصله درك اولنور معنی دکلدر چونکه بعد الوصله وراء عقلده برقوت پیدا
اولور که انکله مسئلهٔ وحدت روشنا اولور نته کیم کلمات قوای خمسهٔ باطنه ایله
ادراك اولنمیوب انجق عقل ایله هویدا اولدیغی کبی انامقه (بیت) لا تجوز نسبة
الصوفی من اهل الرسوم * فهی مثل نسبة الانسان بالوحش العجم * نته کیم کبار
لایقاس الملوك علی الصعلوك بیوردیلر همدخی حرف علوم حرفدن هر برینه ده
اطلاق اولنور چونکه علم حرف درت علمدر زیرا حروفاتدن بحث اکر من حیث
الاستخراج علی الخصوص اولورسه علم جفر دینلور واکر من حیث الاستخراج
علی العموم اولورسه علم زایرجه دینلور واکر من حیث الخواص اولورسه
علم خافیه دینلور واکر من حیث توفیق الاعداد اولورسه علم وفق دینلور
انتهی (بوندنصکره کلدك صددده بومقامده حرفدن مراد حروف مبانی
مفردی اولان حرفدر * الف همزه نك فتحی ولامك کسری وفا ایله کتف
وزننده لغتده ومبرد عندنده همزه نك ماقبلی مفتوح حرف مدکه علی الاشتراك

اسمید ر اصطلاحده الف خاصة ماقبلی مفتوح حرف مدك اسمیدر چونكه
حرف تهجی مبرد عندنده یكرمی سكزدركه الف ایله همزه یی حرف واحد
قلمشدر اتفاق بصریننده یكرمی طقوزدر (اولیكی ماقبلی مفتوح حرف مدك
اسمی الف دركه همزه نك غیریدر علماءمیاننده عرف مشهوره كوره دخی بویله در
یكرمی طقوز حرفك بری الف بری همزه بری یا بری واو غیریلر دخی
معروفدر لكن بین الناس همزه یرینه الف الف یرینه لام الف دیو مشهوردر
حتی بعض حذاق لام الفی حرف مستقل عد ایتمك عامی لاوجه له دیوحكم
وجزم ایتمسلردر بوحكمك باعثی لام الف لفظنك الفی معنای مذكوره لغة
مناسب فاماكه لامك فائده سی نه اولدیغی ظاهردكل مكر دیه لمكه لام خطده
الف كبی صاحب ساق اولدوغیچون حروف بیننددن انتخاب والفه ضم اولنمش
اوله (بوتفصیل معلوم اولدیسه بومقامده علی كل حال الفدن مقصود ما قبلی
مفتوح حرف مددر بویله اولنجه یا بودركه عرف مشهوره مبنی اوله بوصورتده
همزه یه احتمال اولمادیغندن باشقه اذا اجتمع العرف واللغة قدم العرف
قاعده سنه اوفق اولور یاخود لغته مبنی اوله بوصورتده مانحن فیه اولان صددنده
اولدیغمز علم لغته انسب اولور (سؤال الفدن مراد لغته مبنی اولنجه ولو برقطعه
اولسون همزیه اولمق اقتضا ایدردی (جواب همزه عربدن باشقه لغتده اولك
غیرنده بولنمز دیو تصریح ایتدیلر همزیه لك ایسه همزه آخرده اولمق اقتضا
ایدر یاخود عرف عوامه كه ناس میاننده مشهوره مبنی اوله بوصورتده استعاره
طریقیله همزه نك اسمی اولان الفی ذكر ایدوب ولام الف مراد ایتمك اولور
(سؤال حروف مد وتاء تأنیث وها بو بش حرف حرف روی اولماز دیو علم
قافیه ده تصریح ایتدیلر الف اوزره قافیه یی بنا نه كونه اولور (جواب حروف
مذكوره نك حروف روی اولمادیغی عربی عروضلرنده وقافیه لرنده مبنیدر
اویله اولنجه اشعار عربه كوره اوله اما اشعار فارسیده وتركیده دخی قاعدۀ
مذكوره یه مراعات اولنسه احسندر لكن فارسیه وتركیه شعراسی تسامح
ایدوب حروف مذكوره یه قافیه بنا ایدرلر خصوصا لغت نظم ایدن ارباب
معارف مثلا نظم الفرائدده مزید زاده بیوررمسمط * تكریدر ایل واله باشلمق
اولدی ابتدا * اغزه دی فم دخی فاه اوكنكه حمد وثنا * كونده ریلن كس رسول
قارشلمقدر قبول * عبد واسیر اولدی قول سید ومولی اغا (از) بمعنی من كما سبق
فی الادوات المركبة (ابتدا) افتعال بابنك مصدریدر لیكن آخرنده همزه نك

حذفیله کما سبق فی شرح البیت السابع والعشرین من الدیباجة (حاصل معنی ابتدادن حرف الفده شرعه منسوب برقطعه یاخود شرعه منسوب قطعه یعنی بو قطعه ده سراپا مذکورومترجم اولان شرع ایله مثبت وشرعده مستعمل اولاندن خارجدن امر اجنبی نسنه دکلدر تکیم قطعهٔ ثانیه میان عشاقده دلربا وعمکشا اولان نسنه لره متعلق اولدیغی کبی فلله در الناظم من وجهین (اولا لغت ترجمه لرین نظم ایدن سائر ارباب نظام اکثری بر مصراعده یاخود بر بیتده نهایت ایکی بیتده نادر اوج بیتده مراعات ایلدیکی جهت وحدته ناظم نحریر هر برقطعه ده رعایت ایدوب بوندن بشقه مراعات نظیر وصنعت طباق وجناس وایهام کبی صنعتلرده دخی رعایت ایتمشدر اشته بو ناظم نحریرك تفرد ایلدیکی صنایع بدیعیه دندر چونکه سائر ارباب نظام غالب احوالده امام حریری کبی تناسب لفظی داعیه سنده اولوب ادبا میاننده * کغمد من ذهب علی سیف من خشب * تمثیلنه ماصدق اولدیلر (اما ناظم نحریر طرفینه رعایت برله غالب اعتناسی جانب معنایه در (ثانیا شرعیات امور سائره دن افضل واشرف اولوب وچوق نسنه نك اعتدادی حسن شرعله اولدیغیچون قطعه لر بیننده قطعهٔ شرعیه یی انتخاب وتقدیم ومعرفة الله هر کسك اوزرینه لازم وواجب اولدیغیچون تبرکا وتیمنا اسماء الله تعالی ایله قطعه یی تصدیر ایلیوب بیورر

﴿ تکری آدی شیذر وشبذیر ویزدان وخدا ﴾

(شیذر) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وذال معجمه نك فتحی ورا ایله حضرت حق جل وعلا نك اسماء شریفه سندندر عنصری مسمط * چو او فتنه برانکیزد زمژکان چشم وخون ریزد * چو مخمل چشم اشك بیزد * شود کریان شوی دادر تو یی آن داور محکم * که ازدادش بنی آدم بیارامند در عالم * چو مؤمن برحق شیذر * اسم مذکور مقامنده لسان عربیده اسم جلال که الله کلمه سیدر لسان چغتایده تاء مثنات فوقیه نك کسریله تکری لفظیدر لکن رومده فتح تا ایله تکری دیرلر چونکه رومده مستعمل اولان ترکی چغتایدن تراش وپرداخت اولنمشدر اصل ترك چغتیدر همان بو اجلدن ناظم نحریر تکری ایله تفسیر ایلدی بوندن بشقه چغتایده تکری یه ضم همزه ایله اوغان دخی دیرلر (شبذیر) شین معجمه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وذال معجمهٔ ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی شیذر مذکور یاء تحتیه نك حذفی ایله شبذر دخی دنیلور اویله اولنجه یاء تحتیه ایله شبذر مقامنده شیذیردن مخفف شبذر اوقونسه صحیح اولور بلکه

موحده مثناتدن اقدم اولديغی حسبيله نظم طبع اوزره اولوردی لكن تكرار
كبی اولور فافهم (يزدان) ياء تحتيه نك فتحی وزای معجمه نك سكونيله اكثر
ارباب لغت قتنده شبذر كبی حق تعالانك اسماء شريفه سندندر بعضيلر
يزدان خالق معناسنه ديديلر خالق معناسنه اولديغی حكيم فردوسينك
شو سوزندن فهم اولنور (بيت) سبك داد سوكند آن پاك دين * بيزدان هفت
آسمان وزمين * طائفهٔ مجوس قتلرنده يزدان خالق خيره مخصوص اسمدر
خالق شره اهرمن وآهرمن ديرلر نته كيم اهرمن قرق التنجی قطعه نك بيت
ثامننده كلور اويله اولنجه ناظم نحريرك يزدانی تكری ايله تفسيری اكثره بنادر
نته كيم شاهدی مرحوم اكثره بنا ايلديكی كبی (مصراع) تكرينك آديدرر ايزد
ويزدان وخدا (خدا) خاء معجمه نك ضميله جناب باری تعالايه دينلور چونكه
يا مفرد اعتبار اولنور ياخود مركب اعتبار اولنور اكر مفرد اعتبار اولنورسه
صاحب ومالك ديمك اولور بو صورتده عربلر اندن رب ايله تعبير ايدرلر
بو تقديرجه رب كبی بشقه لفظ ايله تركيب اولنورسه حق تعالانك غيرنده
اطلاق اولنور (مثلا كدخدا وده خدا وكشورخدا وسيم خدا ديرلر صاحب خانه
وصاحب قريه وصاحب اقليم وصاحب فضه معنالرينه واكر يالكز تركيبسز
خدا دينلورسه الله تعالادن غيری يه اطلاق اولنماز واكر مركب اعتبار اولنورسه
خدا اصلنده وصف تركيبی اوله رق خودآی ايدی عربده الجائی بذاته معناسنه
تركيده كندی كلیجی ديمكدر تخفيف ايچون خودك واوی حذف اولنوب
خاء معجمه يه ضمهٔ مشبعه ايله حركه ويروب خدا ديديلر بو تقديرجه خدا
واجب الوجود تعالی معناسنه كه وارلغی كندودن ديمك اولور حقيقتده حق
جل وعلانك غيرنه اطلاق اولنماز بو يله اولنجه ناظم نحريرك خدايی تكری ايله
تفسيری ايكی تقدير اوزره حق تعالايه مخصوص اولديغيچوندر (فائده) جميع
صورده خدا اصلنده آخرنده بعد الالف ياء تحتيه ايله خدای ايدی پای پاسی كبی
ياسی اسقاط اولندی علی ما سبق فی فوائد المقدمة (سؤال ذال معجمه اصليه
اوله رق فارسيده بولنماز ديو حكم ايلديلر شيذر وشبذيرنه كونه اوللو (جواب حكم
علی اطلاقه دكلدر بلكه اولده بولنماز ديمكدر حتی اقنوم عجم صاحبی ذرخش
وذلالدن غيری اولده بولنمازديدی وشرفنامه ده ذال معجمه يی انجق درت لغت
يازمش وشعوری مرحوم فرهنكنده چوق تتبع ايتدكدنصكره باب ذال
معجمه ده انجق طقوز لغت يعنی كلمه يازمش شعوری ايسه ارباب تتبعك سلطانيدر

یاردیجی آفریننده بزرکی کبریا

(آفریننده) همزهٔ ممدوده نك وفانك فتحه لری وراء ممدوده نك کسرسی ایله اسم فاعلدر شاهدی (بیت) بل آفریننده یاردیجیدر * رزق ویریجیدر روزی دهنده * مصدری خلق معناسنه اولان آفریدن لفظیدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك دال اوزره تقدیمیله آفریند وآفریننده کلور (بزرکی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی کبریا یعنی اولولق زیرا بزرك اولودیو بو قطعه نك بیت ثالثنده کلور (کبریا) عربیدر بو مقامده تفسیردر علی ما وعده فی آخر الدیباجه تنبه

وصفیدر پروردکار وکردکار وآمرزکار

بو اوج کلمه دن هر بری حق تعالانك وصف مشهوریدر بلکه اسم معروفیدر هر برلری مرکبدر چونکه (پروردکار) مبالغه ایله بسلیجیکه عربیده رب ومربی معناسنه در زیرا (پرورد) باء فارسیه نك وواوك فتحه لری وایکی رانك سکونلری ودال ایله تربیه معناسنه پروردن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة (کار) کاف فارسیه ایله مبالغهٔ اسم فاعل اداتیدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (آمرزکار) مبالغه ایله یارلغیجیکه عربیده غفور وغفار معناسنه شیخ عطار (بیت) پادشاها جرم مارا درکذار * ما کنهکاریم تو آمرزکار * زیرا (آمرز) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیمك کسری ورانك سکونی وزای معجمه ایله مغفرت معناسنه اولان آمرزیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (کار) ادات مبالغه کما سبق آنفا (کردکار) مبالغه ایله اشلیجی که عربیده فعال معناسنه حکیم سنائی (بیت) چون نودر علم خود زبون باشی * عارف کردکار چون باشی * چونکه کرد کافك کسری ورانك سکونی ودال ایله بمعنی کار وعمل وفعل که قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کلان کردار لفظندن مخففدر کار ادات مبالغه درلکن آخرنده زای معجمه ایله کرداز دخی حق تعالایه اطلاق اولنور بویله اوتجه مرکب اولماز بو تفصیل معلوم اولدیسه حق تعالی حضرتلری رب العالمین وغفار العاصین وفعال لما یرید اولدیغی حسبیله بو اوجدن هر بری ذات سامی صفاتنه وصف خاص بلکه اسم خاص قلنمشدر (سؤال) بلکه اسم قلنمشدر دیو اضرابدن فهم اولنورکه ناظم نحریر بونلره دخی اسبق کبی اسم اطلاق ایتسه اولی واحسن ایمش (جواب چونکه جناب فیاضه مطلق اوزره اطلاقی صحیح اولان اوج قسمدر (اول اسماء محضه (ثانی اسماء وصفیه (ثالث صفات محضه زیرا اول

كلماتده تركيب ياخود اشتقاق اعتبار اولنمازسه قسم اول اولور مثلا عربيده
الله وايل فارسيده شيذر وشبذير تركيده تكرى كبى والا اكر تركيب اشتقاق
اعتبار اولنورسه بوصورتده دخى نقل ايله ياخود غلبه ايله ياخود تسميهٔ خاصه
ايله حق تعالايه اسم قلنورسه قسم ثانى اولور مثلا عربيده خالق وخلاق
فارسيده آفريننده وآفريدكار كبى يوق كه قلنمازسه قسم ثالث اولور مثلا
عربيده واجب الوجود وصانع العالم فارسيده خود آينده وجهان
كننده كبى بويله اولنجه بومصراعده مذكور اولان پروردكار وكردكار
وآمرزكار كلمه لرى قسم ثانيدندر (فاما كه ناظم نحريرك وصف ديو تفسير
ايتمسى وصفيت اصليه يى اشعار ايچوندر (سؤال اسماء الله توقيفيه در
حق تعالايه خدا ويزدان وپروردكار وسائرلرى نه كونه اطلاق اولنور
(جواب مواقفك متن وشرحنده واقع ومذكوردركه سوز لغاتده موضوعه
اولان اسماء اعلامده دكلدر بلكه نزاع صفات وافعالدن مأخوذه اسماده در
وامام غزالى حضرتلرينك عندنده على طريق التوصيف اولورسه جائزدر
على طريق التسميه اولورسه جائز دكلدر همان بو اجلدن ناظم نحرير اسماء
اعلامده نزاع اولمديغيچون قسم اولدن اولنلرى تكرى آدى ديو تفسير
ايلدى صفات وافعالدن مأخوذ اولنلرك محقق غزالى عندنده على طريق
التوصيف اطلاقى جائز اولديغنه بناء قسم ثانيدن اولنلرى وصفيدر ديو
تفسير ايلدى نقدركه قسم ثانى وصفيتدن اسميته نقل اولنديغى حسبيله
اسماء اعلام قبيلندن اولديسه ده بو باب مزالق اقدام اولمغله ينه حزم
واحتياط ايدوب وصفيدر ديو تعبير ايلدى فلله دره (تنبيه) بوندن باشقه
حق جل وعلانك عربيده اسماء وصفاتى اولديغى كبى فارسيده دخى واردر
ان شاء الله تعالى بو قطعه نك بيت رابعى شرحنده دسترس اولديغمزى ذكر ايده لم

﴿ هم دخى پاينده باقيدر همیشه دائما ﴾

(پاينده) باء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله بمعنى باقى ومستقر وثابت
اسم فاعلدر مصدرى بقا وثبوت واستقرار وتوقف واياق ايله محكم باصمق
معناسنه اولان پايدن لفظيدر بويله اولنجه پاينده نقدركه باقى معناسنه
ايسه ده حق تعالايه اطلاق جائز دكلدر زيرا باصمق معناسنى متضمن اولديغى
حسبيله مشعر نقصاندر نته كيم فقيه وعارف وطبيب وعاقل مشعر نقصان
اولديغى حسبيله اطلاق اولنمديغى كبى (هميشه) هانك فتحى وميم ممدوده نك

کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی دائماً شاعر (بیت) همیشه باد عداوت میان کبر و یهود * زهر طرف که شود کشته سود اسلامست *

﴿ کوریجی بینا ودانا بلیجی اولو بزرك ﴾

(بینا) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله امر حاضر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفهٔ مشبهه در علی ماسبق فی قواعد المقدمهٔ مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلن دیدن لفظیدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره بیند و بینند کلور صائب (بیت) یارب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشارده * چشم بینا وجان آکاه ودل بیدارده (دانا) دال ونون ممدودتینك فتحه لریله هر برنسنه ده بینا کبی لکن دانا بمعنی علیم وعلام بینا بمعنی بصیردر همدنخی بونك مصدری دانستن لفظیدر که مستقبلاتی داند ودانند کلور شاهدی (بیت) بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر و بینا ودانا (بزرك) باء موحده نك وزای معجمه نك ضمه لری وکاف ایله بمعنی عظیم وکبیر نته کیم حق تعالایه ذاتنده وصفاتنده اولو اولدیغیچون بزرکوار دیرلر شیخ سعدی (بیت) خدایراست مسلم بزرکواری ولطف که * جرم بیند ونان برقرار مید هد * کاهی بزرك جسیم یعنی ایری معناسنه خرد مقابله سنده استعمال اولنور بعضیلر بزرکی کاف فارسیه ایله ضبط ایلدیلر لکن شعوری مرحوم کاف عربیده ذکر ایلدی چغتای لساننده اولو مقامنده اولوغ واولوق واولغی دیرلر حتی سکزیوز اللی اوج حدودنده شربت شهادتی نوش ایدن آل کورکاندن صاحب رصد وصاحب زیج سمرقند پادشاهنه اولغ بك دیمك اولو بك دیمك اولور

﴿ مرحمتلو مهربان پاداش خیرایله جزا ﴾

(مهربان) بمعنی رحیم وشفوق میرنظمی (بیت) هیچ عاشق را نباشد مهربان * چندی دهد دره معشوق جان * چونکه مهر مرحمت وشفقت معناسنه دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کلور (بان) ادات صفت مشبهه در کما سبق فی الادوات المرکبة (سؤال رحیم وشفوق ایله تفسیر ناظم نحریرك مرحمتلو دیو تعبیرنه منافی دکلمی زیرا رحیم وشفوق اسم فاعل یاخود صفت مشبهه صیغه لریدر لوایسه ترکیده ادات نسبتدر (جواب لو ترکیده ادات نسبت اولدیغی کبی ادات صفت مشبهه ده اولور فاحفظ (پاداش) باء فارسیه ودال ممدودتینك فتحه لری وشین معجمه ایله ایکی معنایه در (اول لفظ مفرددر جزاء حسن وعوض خیر معناسنه مقابلی باء موحدهٔ ممدوده ایله پادافراه که جزاء بد

معناسنه حكيم انورى (بيت) اى بتورنده سنت پاداش * وى بتومرده رسم پادافراه (ثانى كمال پاشا زاده بيورركه مركبدر اصلى پاى تاش ايدى ياء تحتيه حذف اولنوب تاء فوقيه داله ابدال اولندى اياق داش معناسنه در لكن بومعنى مرحومك دقايق الحقايق نام كتابندن غيرى نسخه لرده روايت اولنمامشدر كذا فصله الشعورى وتبعه الناظم النحرير فاماكه شاهدى مرحومك * پاداش كشى كين اودشمك دخى كيفر * ديو تعبيرى بونك خلافنى مشعردر فافهم

﴿ زرق روزى آنى ايرشدريجى روزى رسان ﴾

(روزى) راء ممدوده نك ضمى وزاى ممدوده نك كسريله درت معنايه در (اول بمعنى رزق شيخ سعدى (بيت) مرغك از بيضه برون آيد وروزى طلبد * آدمى زاده ندارت خبر ازعقل وتميز (ثانى بمعنى مقدار شيخ نظامى (بيت) بروزى تو آن باده زين طاس خورد * كه اسكندرش جست والياس خورد * رزقده دخى تقدير وار (ثالث بمعنى نصيب وحصه (رابع يوم واحد چونكه روز كون ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كلور آخرنده كى يا وحدت ايچوندر لكن اوچ اولكى معنالرنده اصلنده نسبت ايچون اولسه انسب اولور (روزى رسان) وصف تركيبيدر زيرا رسان فرق بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كلن رسانيدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بومقامده مذكور اولان بش كلمه كه آفريننده وبينا ودانا ومهربان وروزى رسان حق تعالايه اطلاقى ياعلى طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در (فائده) معلوم اولسونكه عربيده حق جل وعلانك اسماء حسناسى وصفات والاسى اولديغى كبى فارسيده دخى اسماء شريفه سى ونعوت منيفه سى واردركه اكثرى دسترس اولديغمزى التى بيتلو برقطعه ده ذكر وايراد ايلدك تاكه ناظم نحريرك كلامنه تتمه اوله

تكرى شبذر وشيذر وشبذير و بارو يزدان

داور وداد راد ودآرد آذر ودازاد ما

شيرز ودادار وبير وبارو بارى وداز ر و

لر لر ولولر وكر وكر وكر كر وداز ارما

آد روايزد ودژار وكركر وكر وكرو بارخدا

كرد كار وداد آفريد وپرور دكار ورهنما

آفريد كاروآفريننده وخدا وند وخديو

دادكر وبخشنده وبخشاينده وبخشا يشكر

مهربان وآمرزكار ودانا وتوانا وروزى ده
كامكار وروزى رسان وبينا كرمفرماى خدا
كردكار وپادشاه وپادشه وكيتى آفرين
شنوا وبزركوار وداور دادار جهانبان وپادشا

(بيت اول) شنذر وشنذر وشنذير ويزدان وخدا بو بشنك بيانى بوقطعه‌نك بيت اولنده وشرحنده كچدى (بار) باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحى ورا ايله يكرمى يدى معنايه كلور (اول نام شريف خداد ركمال اسمعيل (بيت) بزبان همه دروغ ودغل * دهدت دلكه نام باربرى * باقى معنالرى يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولنده وشرحنده كلور (داور) دال ممدوده نك وواوك فتحه‌لرى ورا ايله بش معنايه كلور اول نام حق جل وعلى درحكيم خاقانى (بيت) زهد شما وفسق ماچون همه حكم داورست * داورتان خداى باد اينهمه چيست داورى * باقى معنالرى يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت اولنده وشرحنده كلور دادراد * دال وراء ممدوده تينك فتحه‌لرى ودالينك سكونيله كذلك نام حضرت سبحاندر (دارد) دال ممدوده نك فتحى ورانك سكونى ودال ايله مثله اسم شريف يزداندر (آذر) همزهٔ ممدوده نك وذال معجمه نك فتحه‌لرى ورا ايله ايضا نام منيف خدادر همدخى صاعقه وبرق معناسنه‌ده مرويدر فرهنك جهانكيريده آذر درت معنايه منقولدر اول اسم فرشته كه نير اعظمه موكلدر (ثانى آتش مجوسه ديرلر روايت اولنور كه انجامك يدى معظم آتشكده لرى واردر اسملرى بونلردر (اول آذرمهر (ثانى آذرنوش (ثالث آذربهرام (رابع آذربين (خامس آذرخرداد (سادس آذربرزين (سابع آذرزرد هشت بو آتشكده لرك هر برينى بركوكبه نسبت ايدوب اول كوكبه متعلق اولان بخورى اندە ياقرلر (معناى ثالث سنهٔ شمسيه نك طقوزنجى آينك اسميدركه اول آيده نير اعظم برج قوسده اولور (معناى رابع هرماه شمسيه نك طقوزنجى كونى اسميدر اهل فرسك قاعدهٔ مقرره لريدركه هرآيك اسمى اول كون اسمنه مطابق اولە آنى عيدجشن ايدرلر (داراد) دال وراء ممدوده تينك فتحه‌لرى ودال ايله كذلك نام حق تعالادر بو اوج اسمكه برى دادراد برى داراد كلمه لريدرانلرى مير نظمى جمع ايتمشدر (بيت) داردو داراد دادراد همين * هرسه را نام خداوان يقين (تنبيه) بو بيتك آخرنده كى مالفظى بز معناسنه تميم وزن وقافيه ايچون كلدى معناده مضاف اليه كه بزم داراد مزكه اللهمز ديمك اولور بيت ثانى (شيرز) شين

معجمهٔ ممدوده نك كسرى وراك فتحى وزاى معجمه ايله بودخى حق تعالانك نام شريفيدر كذا فى نعمة الله والصحاح العجمية (داراد) دالين ممدودتينك فتحه لرى ورا ايله بودخى حق جل وعلانك اسم منيفيدر شاه ناصر خسرو (بيت) علم اجلها بهيچ خلق ندادست بمن * ايزد دادار داد كستر ذوالمنن * چونكه فى الاصل وصف تركيبيدر زيرا داد عدل ديو يكرمى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور آر همزه نك مديله آريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر همان بو اجلدن هر عادل پادشاهه دادار ديرلر (بير وبار) باء موحدهٔ ممدوده نك كسرى وراء ممدوده نك ضمى و باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله بودخى نام حضرت بارى جل شانه كذا فى فرهنك شعورى (بارى) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله التى معنايه در اول بودخى نام سبحاندر كذا فى فرهنك شعورى ايضا (ثانى تمنى وترجى مقامنده بارى همچنين باشد ديرلر (ثالث بمعنى بارو يعنى برج حصار (رابع بمعنى اولى بودن (خامس بر دفعه معناسنه (سادس هندده برقصبه اسميدر حاصل كلام آخرنده كى حرف ياء مصدريه ووصفيه ووحدت معنالريله ذكرى ان شاء الله تعالى يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولنده كلان بارك معنالرندن منفهم اولور (دازرو) دال ممدوده نك وزاى معجمه نك فتحه لرى وراء ممدوده نك ضميله بودخى زبان پهلويده جناب بارينك اسميدر كذا فى فرهنك شعورى (لرلر) لامينك فتحه لرى ورائينك سكونيله بودخى جناب حق تعالانك نام شريفيدر عنصرى (بيت) بفرانكى سايهٔ افسرش * بپوزش هميخواست ازلرلرش * (لولر) لامك ضمى وواو مجهول ولام ثانيه نك فتحى ورا ايله بودخى نام مبارك حق تعالا در مير نظمى (بيت) اكر لولر كند يارى بيايد * مراد انت بپاى خويش شايد * (كروكر) كافينك فتحه لرى وراء اولاى ممدوده نك ضمى وراء ثانيه ايله بودخى اسم سامئ جناب حضرتدر عنصرى (بيت) بدان ماند كه يزدان كروكر * جهان برتو برآورد دست ديكر (كركر) كافينك فتحه لرى ورائينك سكونى ورا ايله بودخى نام فخيم حق تعالا در دقيقى (بيت) چو بيچاره كشتند فرياد جستند * پريشان بخشيد يزدان كركر * بو ايكى لفظك كاف اولى لرى عربيه كاف ثانيه لرى فارسيه در (دازار) دال ممدوده نك وزاى معجمهٔ ممدوده نك فتحه لرى ورا ايله بودخى نام جناب حق تعالى كذا فى الصحاح العجميه همدخى بابو بجى معناسنده كلور بناء كبى بيت ثالث (آدر) همزهٔ ممدوده نك فتحى ودال

مهمله نك ضمى ورا ايله بيت اولده كچن آذر معناسنه نته كيم تفصيلى كچدى
(ايزد)حق تعالى ديوقرق ايكنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور (دژار) دالك
وزاى فارسيهٔ ممدوده نك فتحه لرى ورا ايله فرهنك شعوريده يا پوجى وبناء ومعمار
معناسنه ديو مسطوردر ابو المعانى (بيت) عشق توكو يا دژارى بوده جاى آب
وخاك * خانهٔ دل زاشك و سودا خوش عمارت ساخته * بو يله اولنجه
حق تعالايه اطلاقى على طريق التوصيف اولور واطلاقى نقصاندخى اشعار
ايتمز نته كيم حق تعالى (والسماء بنيناها) بيورمشدر (كركر) كافين
فارسيلرينك فتحه لرى ورائينك سكونيله اوچ معنايه در (اول بودخى علم شريف
حضرت حقدر مسعود سعد سلمان (بيت) بى رنج بكام دل رسيده *
زيارى بخت وعون كركر * ثانى بمعنى تخت شاهان (ثالث اذربايجان ولايتنده
برقصبه اسميدر (وكروكر) كافين فارسيلرينك فتحه لرى وراء اولينك
ضمى وراء ثانيه ايله بودخى نام ميمون حق تعالادر فى الاصل مراد بخش معناسنه
ايدى حكيم اسدى (بيت) كراين كام بدهد كروكرترا * مرانام شاهى
وديكرترا * بوايكى كلمه نك كافلرينك كلبسى فارسيه در فلا تغفل (بارخدا)
سكون را ايله الله ديوقرق يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور چونكه بار
بمعنى خدا كما سبق آنفا خدا بمعنى صاحب ومالك كما سبق ايضا بارى خدانك
اصلى خداى بار ايدى علم اولنجق مضاف اليه مضاف اوزره تقديم اولنوب تمام
انامه صاحب ديمك اولدى اكر رانك سكونيله اولورسه معنى ذكر اولناندر
اما كسريله اولورسه لفظ عربى اولور اصلى باريدر ايليجى ديمكدر ودخى شعرا
ممدوحنه بارخدا ديرلر خداوند معناسنه (كردكار) بوقطعهٔ اولينك بيت
ثانيسنده كچدى (داد آفريد) دال ثانيه نك سكونى ايله بودخى نام مبارك حق
تعالادر وموسقيدن برپرده معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك شعورى
معناى تركيبيسى عدل ياراتدى ديمكدر زيرا داد عدل ديوكرمى دردنجى
قطعه نك بيت ثالثنده كلور آفريد ماضيدر نته كيم اسم فاعلى بوقطعهٔ اولينك
بيت اولنده كچدى (پروركار) بيت ثانيده كچدى (رهنما) اوتوز سكزنجى
قطعه نك بيت ثامنده قولاوز ديو كلور فى الاصل يول كوسترنجى معناسنه در
بويله اولنجه حق تعالايه اطلاقى على طريق التوصيفدر ياخود على طريق
الترجمه دربيت رابع (آفريدكار) بودخى نام ميمون حق تعالادر كذا
فى فرهنك شعورى چونكه آفريدكار بمعنى خلاق زيرا آفريد ماضى صيغه سى

اوزره اسم مصدر کارادات مبالغه در آفریننده بیت ثانیده کجدی (خداوند) صاحب ورب دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (خدیو) پادشاه دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بوایکی اسم حق تعالایه ده وحق تعالانك غیرینه ده اطلاق اولنور خدا کبی دکلدر (دادکر) دال ثانیه نك سکونیله عدل ایدیجی دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور فرهنك شعوریده مذکوردرکه حق تعالایه عادل ودادکر اطلاقی حقیقیدر پادشاه عادله وامیر عادله مجازدر (بخشنده) باغشلایجی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (بخشاینده) مثله مصدری بخشودن لفظیدر زیرا مستقبلاتی بخشاید وبخشایند کلور (بخشایشکر) مثله زیرا بخشایش امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمه کرادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة بواوج کلمه دن هر بری وهاب ورحیم معناسنه حق تعالایه اطلاقی علی طریق التوصیف یاخود علی طریق التسمیه در بیت خامس (مهربان وآمرزکار ودانا) اوجی بردن بوقطعه نك بیت ثالثنده وثانیسنده کجدی (توانا) کوجلو وقوتلو دیو اللینجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بودرت کلمه نك دخی اطلاقی یاعلی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه در (روزی ده) حقیقتده جناب رزاق عالمدر فی الاصل رزق ویریجی معناسنه وصف ترکیبیدر زیرا روزی رزق دیو بوقطعه نك بیت رابعنده کجدی ده امر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری دهیدن لفظیدر مضارعی قرق دردنجی قطعه نك عنوانده کلور (کامکار) اولو پادشاه وصاحب دولت معناسنه زیرا کام مراد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور کارادات مبالغه کما سبق فی لادوات المرکبة بهر حال حق تعالایه اطلاقی علی طریق التوصیفدر (روزی رسان) دردنجی بیتده کجدی (بینا) اوچنجی بیتده کجدی (کرمفرمای) دیباجه نك بیت اولده کجدی بودخی علی طریق التوصیفدر (خدا) بمعنی واجب الوجود فی الاصل وصف ترکیبیدر بیانی خدا شرحنده کجدی بیت سادس (کردکاز) آخرنده زای معجمه ایله بیت ثانیده کی کردکار معناسنه بو مقامده ذکری زای معجمه ایله اولدیغی حسبیله در فلا تغفل (پادشاه) بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کلور پادشه اندن مخففدر (کیتی آفرین) جهان یاردیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه کیتی جهان دیو

یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور آفرین آفریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (شنوا) بو قطعه نك بیت سادسنده کلن شنو آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در بمعنی سمیع (بزرکوار) بیانی بزرك شرحنده بو قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (داوزار) دال وزای معجمهٔ ممدوده تینك فتحه لری وواو ورانك سکونیله فی الاصل یابوجیکه بناء معناسنه چونکه داو بالحقدن دیوار معناسنه زار ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات لکن بو مقامده مجاز ادات اسم فاعلدر (جهانبان) محافظ جهان معناسنه در زیرا بان ادات محافظه در کما سبق فی الادوات المرکبة (پادشا) مخفف پادشاه مذکوردر بو بش کلمه نك دخی اطلاقی علی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه در (تمهید عادت مصنفین اوائل کتبده اولا بسمله ثانیا حمدله ثالثا صلوله اولدیغی کبی ناظم نحریر دخی اولا اسماء الله وصفات الله ترجمه سنی بیان ثانیا حمد وثنا وشکر ترجمه سنی اتیان ثالثا اسامیٔ رسالتی واسامیٔ حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیات واکمل التسلیمات ترجمه سنی عیان ایدوب بیورر

* شکر وحمد اولدی سپاس راستا مدح وثنا *

(سپاس) سینك کسری و پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وسین ایله ایکی معنایه در اول بمعنی حمد وشکر ناظم نحریرك تفسیرندن مطلقا فهم اولنور لکن شعوری مرحوم بیورر که سپاس بمعنی شکر نعمت کرك شکر نعمت خالق تعالی اولسون شمس فخری (بیت) خدای دادترا نیر ملك وتخت کیان * تونیز لطف خدادان ورابدار سپاس * کرك سائر ولی النعملرك شکر نعمتی اولسون کمال خجندی (بیت) هر که خرسند نباشد بجفاهای حبیب * ناسپاسیست که شکر نعم او نکند * ثانی بمعنی منت وقبول فرهنك هند وشاهده بمعنی لطف دیومر و یدر آخرنده هاء رسمیه ایله سپاسه دخی سپاس معناسنه (راستا) راء ممدوده نك فتحی وسینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی مدح وثنا وستایش ابو المعانی (بیت) چو حسن خلق ترا دیده اند خلق جهان * کنند وصف ترا راستاش ورد زبان * وسکون سین ایله بمعنی راست (تمهید) وقتاکه حمد وثنادن فارغ اولدی ایسه حضرت فخر عالمه متعلق لغتلری بیان ایدوب بیورر

* طوغرو سوزلو راستکو وخشور و پیغمبر رسول *

(راستکو) تاء فوقیه نك سکونیله وصف ترکیبیدر زیرا راست راء ممدوده نك فتحی وسینك سکونیله صواب یعنی طوغرو معناسنه شیخ سعدی (بیت) کس

ندیدم که کم شد ازره راست * راستی موجب رضای خداست * کوکفتن یاخود کو یدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم مضارع متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامنده کلور (وخشور) واوك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ورا ایله رسول ونبی معناسنه فرس قدیمدر شمس فخری (بیت) جمال دینی ودین نسبت تو بار تبت * بود بنزد شهان همچو امت ووخشور * واوك سقوطی وخانك فتحیله خشور دخی بو معنایه درمیر نظمی (بیت) آن سك وقلتبان و بی ملت * نشده هیچ خشور را امت (پیغمبر) وصف ترکیبیدر فی الاصل خبرایلدیجی معناسنه ایدی صکره رسول و نبی معناسنده غالب اولدی چونکه پیغم قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کلن پیغامدن مخففدر بویله اولنجه بونده پیغامبرده جائزدر بلکه پیامبر و پیبردخی جائز اولور (بر) اوتوز التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلن بردن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی بریدن مستقبلاتندن فرق ایچون باء موحده نك فتحیله برد و برند کلور ﴿ هم محمد در ستوده برکزیده مصطفا ﴾

(ستوده) بمعنی محمد ومحمود واحد نته کیم ستوده مدح اولنمش دیوالتی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور لکن تکرار عد اولنماز زیرا مفسرلرده فرق وارکه بونده تحسین ایچون درلفظیله در انده درسزدرهله تفسیرده ظاهردر (فائده) سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتنه محمد دیو تسمیه منبع اخلاق حمیده اولدیغیچوندر نته کیم * انك لعلی خلق عظیم * عنوانیله صحیفهٔ خطابی طغرا کشیده بیورلمشدر (بر) ادات تحسین کما سبق فی الادوات المرکبهٔ (کزیده) اسم مفعولدر بمعنی مصطفی ومختار مصدری کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله کزیدن لفظیدر بو بیتده رسول ومحمد ومصطفی تفسیرلردر علی ما وعده فی الدیباجة (نکته) در ترکیده است کبی ادات ربط اولمغله هم محمد در ستوده قوانده ایهام خطی واردر

﴿ یاز نویس اوقو بخوان قرأن نوی چالش بکوش ﴾

(نویس) نونك ضمی ووا وممدوده نك کسری وسین مهمله ایله کتابت معناسنه اولان نویستن لفظندن امر حاضردر زیرا مستقبلاتی نویسد ونویسند کلور (فاما که قطعهٔ عاشره نك بیت رابعنده کلن نوشت نونك کسری وشین معجمه ایله در (بخوان) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف ایله قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامنده کلن خواندن لفظندن امر حاضردر

اوقومعناسنه یعنی قراءت ایله یاخود دعوت ایله دیمکدر زیرافارسیده خواندن
ترکیبده اوقومق ایکی معنایه در (بری قراءت (بری دعوت معنالرینه
بوتقدیرجه بوایکی معنادن هر برینی اراده صحیح وممکندر بهمه حال مستقبلاتی
خواند وخوانند کلور اولنده کی باء موحده تحسین لفظ ایچون صله درکماسبق
فی الادوات البسیطة (نوی) نونك ضمی وواو ممدوده نك کسریله کتب الهیهٔ
اربعه نك افضلی واعظمی اولان قرآن عظیم وفرقان مبیندر ادیب صاحب
(بیت) بسوره سورهٔ تورات وسطرسطر زبور* با آیت آیت انجیل وحرف
حرف نوی * (بکوش) کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله کوشیدن لفظندن
امر حاضر در اولنده کی باء موحده زائده درکما سبق فی الادوات البسیطهٔ

﴿دکله بشنو اکله دریاب اولدی شد لایق سزا﴾

(بشنو) شین معجمه نك سکونی وحرکات ثلثه نك جوازیله امر درمولانا(بیت)
بشنواز نی چون حکایت می کند * ازجداهایی شکایت می کند * مصدری
اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلن شنودن لفظی یاخود فرق بشنجی
قطعه نك بیت عاشرنده کلن شنیدن لفظی یاخود شنویدن لفظیدر زیرا
اوچینکده مستقبلاتی شین معجمه نك حرکات ثلثه سیله شنود وشنوند کلور
بشنواولنده کی باء موحده زائده در وشین معجمه یی بومقامده اسکان واجبدر
علی ماسبق فی الادوات البسیطة (دریاب) در یافتن لفظندن امر درفهم ایله
معناسنه خواجه حافظ (مصراع) بیا وحاصل عمرعزیز دریاب *بوندن
بشقه تدارك ایله وایرش ومعاونت ایله معنالرینه ده کلورمصدری دریافتن
لفظیدر مستقبلاتی فانك باء موحده یه ابدالیله دریابد ودریابند کلور وماضی
متکلم وحده سی یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور بومقامده
درلفظی کلمه دن جزدر تحسین لفظ ایچون دکلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة
(شد) فرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلن شدن لفظندن ماضیدر
حافظ (بیت)ازحال دل ودیده مپرسید که چون شد * خون دل وازرهکذردیده
برون شد * ایکنجی شد بمعنی ذهب یعنی کتدی معناسنه در زیرا شد درت معنایه
کلورایکیسی مذکوردر ثالث زائل اولدی معناسنه رابع فوت اولدی معناسنه در
بویله اولنجه ترجمه معنای رابعه ده محتملدر لکن بعیددرفافهم (سزا) سینك
وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحه لریله بمعنی لایق وحری وحقیق شاه ناصرخسرو
(بیت) کرتوکویی چون نهان کرد ایزد ازمارازخویش * من چه کویم کویم

ازحکم خدا ایدون سزاید * بوندن بشقه سزا موافق معناسنه ومکافات نڭ
معناسنه دخی کلور (تنبیه) صد هزار آفرین و بی نهایه شاباش وتحسین که ابتدا
قطعه دن بو مقامه کلنجیه دکین هم واجبهٔ ذمتی اولان ترجمه یی ادا ایتدی وهم
ایهام طریقی اوزره (اولا اسماء خدایی ذکر برله کانه عالم مظهر اسماء حسنی
اولدیغنه اشارت بیوردی (ثانیا کانه شکر وسپاس ایلدیکه انسانه نعم غیر
متناهیه سی جمله سندن پیغمبران ذوی شان راستکولر اولوب سیما حقیقت
محمدیه زبدهٔ کائنات وکزیدهٔ مخلوقات اولدیغنی ایما بیوروب (ثالثا اهل اسلامی
یدرسول ایله مرشد اولان قرآن عظیم الشانك کتابتنی وقرأتنی وتفسیرنی
واستماعنی وفهمنی حاوی امر ایلدی) رابعا بونلرکه لایق وسزا اولدیغنی خبر
ویردی فلله دره که بوتحفه الی الآخر ترجمه دن بشقه نیجه معنالری مفید در
وبو یله اولدیغنه جابجا تنبیه اولنور لکن چندان هر وقت بو یله تفصیل
واطناب اولمغله دور و دراز اولدیغی محللرده اخطار واشارت اولنور

﴾مردم آدم درجوانمردی سخاوت ویر بده﴿

(مردم) میمك فتحی ورانك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله بمعنی آدم وانسان
امیرحسرو (بیت) نشاید هیچ مردم خفته درکار * که در پایان پشیمانی دهدبار
همدخی کوز ببکی معناسنه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور
(جوانمردی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی جود وسخاوت چونکه
جوانمرد سخی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (بده) دهیدن
یاخود دادن لفظندن امر حاضر در مضارعی قرق در دنجی قطعه نك
عنوانده کلور اولنده باء موحده تحسین لفظ ایچوندر بهرحال دالك
کسریله در وقیاس اولان دخی بودر که چونکه دهیدن کسرایله در فلا تغفل

﴾ایزدی حق یولنه ویرکی محلنده بجا﴿

(ایزدی) آخرنده کی یاء تحتیهٔ نسبیه درعلی ماسبق فی الادوات البسیطة ایزد
حق تعالی دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (بجا) اولنده کی
باء موحده ظرفیه درکما سبق فی الادوات ایضا جا مکان دیو یکرمی ایکنجی
قطعه نك بیت رابعنده کلور بو ایکی کلمهٔ مفسره یه بروجه تشویش شاهد
شیخ سعدی (بیت) بجا آمد آن وعدهٔ ایزدی * بزاد آن پسر خوب و پاك
ازبدی * لکن بو بیتده ایزدی مطلقا حقه منسوب معناسنده در فافهم

﴾اوچنجی پرنده اولمشدر ملك آدی سروش﴿

(پرنده) باء فارسیه نك وراء مشدده ده ومخففه نك فتحه لری ونونك سكونیله پریدن لفظندن اسم فاعلدر لكن بومقامده وزن ایچون رانك تشدیدی لازمدر همدخی پرنده كوچك قایق عربیده زورق معناسنه ده كلور غالبا رومده پرمه بوندن غلطدر (سروش) سینك وراء ممدوده نك ضمه لری وشین معجمه ایله بمعنی فرشته یعنی ملك هندی لساننده دیونه دیرز حكماء فرس دیرلركه حق سبحانه وتعالی اوتوز بش سروش خلق ایدوب اوتوز نفری ایام شهور فارسیهٔ شمسیه دن هراوج كونی بر فرشته اسمیله مسمادر و بش نفری دخی ایام خمسهٔ مسترقه ایله موسومدر واول اوتوز سروشدن اون ایكی فرشته اون ایكی آیك آدلریله تسمیه اولندیكه هر بر فرشته همنامی اولان شهرك امور ومصالحنه موكل ومقیددر همدخی سروش خاصة حضرت جبرائیل علیه السلامه ده اطلاق اولنور و هرماه شمسینك اون سكزنجی كوننك اسمیدر وخوش صدا وخوب نغمه معناسنه ده كلور محصلی سروش درت معنایه در

هم اینانمق باوریدن لایق وجائز روا

(باوریدن) باء موحدهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لری وراء ممدوده نك كسریله مصدر در بمعنی ایمان باور كردن كبی (روا) رانك وواو ممدوده نك فتحه لریله اولا بمعنی لایق وسزا حكیم خاقانی (بیت) دمیده درشب آخر زمان سپیدهٔ حشر بخفتن توچو اصحاب كهف نیست روا * ثانیا بمعنی جائز شاعر (بیت) رواداری زشمشیری خطرناك * توان یكقطره دریا را كی خاك * بو ایكی معنادن بشقه رایج یعنی رواجلو معناسنه وحصوله كلمك معناسنه و قبول معناسنه و روان معناسنه ده كلور

كیش ملتدر شریعت راه دین روزه اورج

(كیش) كاف ممدوده نك كسری وشین معجمه ایله بمعنی ملت ومذهب حكیم سوزنی (بیت) بكجاست صوفی دجال شكل وملحد كیش * بكو بسوز كه مهدیٔ دین پناه رسید * هم دخی تركشك اوق طوران طرفی معناسنه و پر و بال یعنی قنات معناسنه وكتاندن برنوع قالن جامه كه عربیده اكا خیش دیرلر مذكور خیش معناسنه و پوستینی كورك ایتدكاری سمور معناسنه وشمشاد اغاجی معناسنه ودریادن هرمزادلو جزیره معناسنه ده كلور (نتیجه) كیش مذكورك یدی معناسی واردر فاحفظ (راه دین) هانك كسریله لغتده دین یولی دیمكدر نقل یاخود غلبه ایله شریعت محمدیه یه اطلاق اولندی بویله اونجه ملت وشریعت عرفده مترادفلر ایكن كیش لفظی ملت ایله تفسیر وراه دین لفظی

شریعت ایله تفسیراول عام ثانی خاص اولدیغنه اشارت اوله میر نظمی (بیت)
چار یار پاك واصحاب کزین * هر یکی شد رهنمون راه دین * راه یول دیو
اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامنده کلور شریعت و ملت معناسی
بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (روزه) راء ممدوده نك ضمی وزای
معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی صوم شاعر (بیت) روزه چون میداری
ای شیرین پسر * کزد ولب بینم دهانت پر شکر * روزه وظیفه و یومیه
معناسنه ده کلور چونکه روز کون دیوقطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده
کلور هاء رسمیه نسبت ایچوندر علی ما سبق فی الادوات البسیطة

هم یکانه کوی مؤمندر درود اولدی دعا

(یکانه کوی) ایکی کافیده فارسیه در بمعنی مؤمن وموحد امیرخسرو (بیت
یکانه کوکسی باشد که اوترك کسی کیرد * نه آن بیچارهٔ ناکس که ازکس وکسا
کوید * فی الاصل وصف ترکیبیدر زیرا یکانه یاء تحتیه نك وکاف فارسیهٔ
ممدوده نك ونونك فتحه لری وهاء رسمیه ایله هنر وکمال وعلم وفضل وشجاعت
وسخاوت وامثالی نسنه لرده ماهر معناسنه در وصدفده برتك انجوکه دریتیم
معناسنه ونظیری یوق نادرجوهر معناسنه وامثالی یوق نسنه لره صفت اولور
(مصراع) یکانه کوهری دریای معرفت عرفی * کوی وصف ترکیبی اوله رق
بوقطعه نك بیت خامسنده کچدی (درود) دالك وراء ممدوده نك ضمه لری
ودال ثانیه ایله بمعنی دعا وثنا مطلقا شاعر (بت) ولکن زداغ دو چشمش
درود * دلش برسلام زبان بردرود * سلطان انبیا علیه السلام حضرتلرینه
اولان صلاته ده درود دیرلر خاصهٔ شیخ سعدی (بیت) هزاران درودهزاران
سلام * زما بر محمد علیه السلام * همدنجی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملکی نك
بشنجی کونی اسمیدر همدنجی بو لفظ دورد بچمك معناسنه در

مسجده مزکت دینور داخی اذان بانك نماز

(مزکت) میمك فتحی وزای معجمه نك سکونی وکافك کسری وتاء فوقیه ایله بمعنی
مسجد وجامع کذا فی المجمع (بانك نماز) کافك کسری ایله بمعنی اذان
شیخ سعدی (بیت) مؤذن غلط وکرد بانك نماز * مکر همچومن مست
ومدهوش بود * معنای ترکیبیسی نماز صداسی دیمکدر زیرا بانك بك سس دیو
یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور (نماز) معروف عبادتدر

دی امامه پیش نماز هم اویولمش پیشوا

(پیش نماز) شین معجمه نك سكونیله بمعنی امام وخطیب اصلی شین معجمه نك كسریله نماز اوكی معناسنه ایدی بعده عامدن خاصه نقل اولنجه علامت نقل شین اسكان اولندی یاخود فقیر شویله فهم ایدرمكه اصلی نماز پیش ایدی تقدیم وتأخیر اولنوب سیاه چشم قبیلدن اولمش اوله بو مرده وصف تركیبی اولور فافهم پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور (پیشوا) بمعنی مقتدی ومتبوع وكیفیت تركیبی وجه اولده پیش نماز كبی چونكه واو ممدوده نك فتحی ایله وا بمعنی باز یعنی كیرو ابو المعانی (بیت) قول و فعلشرا موافق بوده در شرع خدا * مقتدای مؤمنین و پیشوای مسلمین *

﴿ جاهل نادان مرایی صوفیه سالوس دی ﴾

(نادان) بمعنی جاهل فی الاصل وصف تركیبید رادات نفی اولان نا ایله امردن یاخود امر صیغه سی اوزره اسم مصدردن یاخود اسم فاعل مخففدن مركبدر ناشناس كبی كما سبق فی الادوات شیخ سعدی (مثنوی) اكر روزی بدانش برفزودی * زنادان تنك روزی ترنبودی * بنادانان چنان روزی رساند * كه دانا اندران حیران بماند (سالوس) سین ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی وسین ایله بمعنی اهل ریا یعنی مرایی خواجه حافظ (بیت) كرچه بر واعظ شهراین سخن آسان نبود * تا ریا ورزد وسالوس مسلمان نشود * ناظم تحریرك مرایی صوفی دیو تفسیر موارد استعمالاتندن وبالمشافهه فصحای عجمدن تصحیحنه مبنیدر علی ما صرحه فی الدیباجة یوخسه دسترس اولدیغمز كتب لغاتده فقط اهل ریا دیو تفسیر اولنمشدر همدخی سالوس بمعنی فریبنده یعنی الدایجی و بمعنی حیله وخدعه ده اولور

﴿ عفت اهلی پاكدامن اهل تقوی پارسا ﴾

(پاكدامن) كافك سكونیله سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر علی ما سبق فی قواعد المقدمة لغتده پاك اتكلو معناسنه ایكن اهل عفتده حقیقت عرفیه واصطلاح اولدی قیدی شیرازی (بیت) پاكدامنی دلبریرا بی سبب بدنام كرد * بوالهوس وحشی غزالم رابافسون رام كرد * چونكه پاك بمعنی طاهر دامن اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور (پارسا) باء فارسیه وسین ممدودتینك فتحه لری وبینهماده رانك سكونیله بمعنی عابد وزاهد وپاكیزه دامن وحلال زاده وكاركذار فلله در الناظم كه اهل تقوی ایله تفسیر ایدوب جمله معنالری جمع ایلدی

شیخ سعدی (بیت) هرکرا جامهٔ پارسا بینی * پارسادان ونیك مردانكار *
﴾ رستخیز اولدی قیامت جنته دیرلر بهشت ﴿
(رستخیز) رانك ضمیله بمعنی قیامت حضرت مولانا (بیت) من حلالت میکنم خونم بریزنانه * بیند چشم من آن رستخیز * تاء فوقیه دنصکره الفله رستاخیز دخی بومعنایه در حافظ (بیت) پیاله برکفم بند تاسحر که محشر * بمی ز دل ببرم هول روز رستاخیز * بویله اولنجه فی الاصل وصف ترکیبیدر قالقیجی کوی معناسنه ایدی چونکه رستا رانك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله اون یدنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلن واو ایله روستادن مخففدر خیز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (بهشت) باء موحده نك فتحی وهانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی جنت همدخی هشتن لفظندن ماضیدر نته کیم قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده کلور ایکی معنایه ترتیب اوزره خواجه حافظ (بیت) نه من ازخانهٔ تقوی بدر افتادم بس * پدرم نیز بهشت آید ازدست بهشت *
﴾ دوزخ اولمشدر جهنم آدی قورتلمش رها ﴿
(دوزخ) دال ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی جهنم شیخ سعدی (بیت) حوران بهشترادوزخ بود اعراف * ازدوزخیان پرس که اعراف بهشتست * (رها) رانك وهاء ممدوده نك فتحه لریله رهانیدن لفظندن مشتق اسم مصدردر اکثری ترکیب اولنوب برخبره مبتدا اولور مثلا رها یافت ورها کرد کبی ابو المعانی (بیت) چون بوی زلف یار رها کرد روزکار * درملك صبر وقرارم چها کرد زورکار *
﴾ فاعلاتن فاعلاتن وزنیدر بحر رمل ﴿
یعنی بوقطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر که هر بیت سکز فاعلاتن وزننده اولملو شوقدرکه عروضی وضربی محذوفلردر چونکه حذف دیو عروض وضربك آخرنده اولان سبب حقیقی اسقاطه دیرلر مثلا فاعلاتن لفظندن تن اسقاط اولنوب فاعلا قالدقدنصکره فاعلن قالنجه اکا محذوف دیرلر بویله اولنجه بوقطعه نك هرمصراعی فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن وزننده در (تتمه) بووزنلر آخرنده اولان حرف صورت نونده یازیلور تنوین کبی دکلدر فلا تغفل (تنبیه) معلوم اولسونکه بحور عروضیه اون طقوزدر بحر هزج بحر رجز بحر رمل بحر وافر بحر کامل بحر متقارب بحر متدارك بحر طویل

بحر مدید بحر بسیط بحر منسرح بحر مضارع بحر مقتضب بحر مجتث بحر سریع
بحر غریب بحر قریب بحر خفیف بحر مشاکل بو بحورك یدیسی بحسب الدائره
مسدسدر وافر کامل سریع غریب قریب خفیف مشاکل ماعداسی مثمندر
لکن بحسب الاستعمال مسدس ومربع دخی استعمالی جائزدر همده دخی بو اون
طقوز بحرك بشی عربه مخصوصدر عجمده استعمالی نادر وغیر مقبول طویل
مدید بسیط وافر کامل اوچی عجمه مخصوصدر عربده استعمالی یوقدر غریب
قریب مشاکل نعم عربده ده مستعمل اولان بحور اون طقوز دیین کیمسه واردر
لکن بو اوچ بحری قائل اولماز انجق زیاده ایلدیکی بحور بحر مستطیل
بحر ممتد بحر متوافر حاصلی عجمده مستعمل اولان بحورلر مجموعی اون درت
بشی سالم ومزاحف استعمال اولنور بو بحورك بر برلرندن انفکاکلری
وتمیزلری دائره لرندن معلوم اولور فارسی عروضنده دائره التی مؤتلفه متفقه
مشتبهه مجتلبه مختلفه منتزعه عربی عروضنده منتزعه دن ماعدا بش اولکیدر
بیان دوائر کتب عروضده مشروحدر (بوندنصکره معلوم اولسونکه
دائرهٔ بحوردن بحر تفاعیلدن تفاعیل اسباب واوتاددن سبب ووتد * لمعت
سیوفنا * دن ترکب ایدر سبب ایکیدر (بری خفیف که بر متحرك ایله برساکن
کل کبی (بری ثقیل که ایکی متحرك چله کبی وتد دخی ایکی (بری مجموع که
ایکی متحرك بعده ساکن چمن کبی (بری مفروق که ایکی متحرك اورته سی
ساکن لاله کبی (بودخی معلوم اولسونکه علم عروضده جزء دیو تفاعیلدن
هر برینه دیرلر مثلا مفاعیلن برجزء وقس علی هذا (ودخی بیتك مصراع
اولنك جزء اولی صدر جزء اخیری عروض ما بینی حشو (مصراع ثانینك
جزء اولی ابتدا جزء اخیری ضرب مابینی ینه حشو دیو تسمیه اولنور (بومقام
علم عروضی مشبعا بیان مقامی اولمدیغندن زحافاتك بیانی وسائر اصطلاحات
عروضیه نك بیانی اقتضا ایتدیکی محله تأخیر اولندی نته کیم بوقطعه
عروض وضربی محذوف اولان بحر رملدن اولمغله حذف آنفا بیان اولندی

ایله علمکله عمل تااولمیه سعیك هبا

(علم وعمل وسعی) معروفلردر (هبا) هانك وباء موحده نك فتحه لریله
ایکی معنایه کلور اول بمعنی ضایع وتلف میر نظمی (بیت) که سعیم درحق
اوراهباشد * چو فکر راست کج کردم رواشد * ثانی بمعنی غبار مزید زاده
مسمط * ضنك وحرج وضیك طار داخی نه کوندز نهار * توز قتره هم غبار

عصر ونقع وهبا محصل مصراع (العلم بلا عمل كالشجر بلا ثمر) مضمونی
عملسز علم هبا وضایعدر قنقی علم اولورسه اولسون کرك عقلی وکرك شرعی
وکرك آلی قنقیسی اولورسه حاصلی عمل لازمدرحتی مقامه مناسب لغت فارسیه یی
تعلم وماوضع لهنه صرف وموزوناتی وارایسه قواعد عروض اوزره تقطیع
وتوزین کرك تاکه سعی عبس اولمیه (نکته) علم وسعی وعمل بونك اوچی حساب
جمله برددر هربری یوزقرقدر ناظم نحریر بو اوجی جمعده حذاقت ایلدی فلله دره

﴿ قطعهٔ دلکش و پرجنبش وخوب ورعنا ﴾

قطعه وهمزه سی بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کجدی (دلکش) کوکل
چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلور کش وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ مزبوره نك بیت
سابعنده کلور (پر) طولودیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (جنبش)
حرکت دیو بو قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (خوب) کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك
بیت ثانیسنده کلور (رعنا) اول محبوبه دیرلرکه محبوبلغین ناز ایله کوستره
خواجه سلمان (بیت) کل رعنا چوسر نرکس مخمور کردان * دید در ساغر نرکس
می حمرا آورد * اصلنده حمرا اوزننده رعونتدن مشتق صفت مشبهه صیغه سیدر
فی الاصل عربیدر فارسیده دخی مستعملدر حاصل معنی یته حرف الفدن
محبوب وکوزل و پرجلوه وکوکل چکیجی برقطعه یاخود قطعه در (زیرا
بو قطعه ده مراعات نظیر وطباق وجناس امثالی صنعتلر ایله مذکور اولان
میان عشاقده ممدوح ومقبول ودلفریب وکوکل اکلنجه سی اولان نسنه لردر

﴿ بوی قد طوغروسهی پك یاقشقلو زیبا ﴾

(قد) قافك فتحی ودال ایله بمعنی قامت یعنی بوی همدخی اتکده ویکده اولان
اوزون پرتماج معناسنه وجامه بچمك معناسنه وسلخ که یوزمك معناسنه ده کلور
بودرت معناده عربی ایله فارسی بیننده مشترکدر شوقدرکه عربیده دال
مشدد در فارسیده تخفیف وتشدید ایله جائزدر نته کیم در وکف لغتلرنده
اولدیغی کبی (سهی) سینك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ایله بمعنی موزون
وطوغرو وعموما خواجه حافظ (بیت) چندین بود کرشمه ونازسهی قدآن *
کاید بجلوهٔ سرو صنو برخرآم (زیبا) زیبیدن امر حاضر نك آخرینه
الف الحاقیله صفت مشبهه در بمعنی متناسب الصورة ابو المعانی (بیت) زیبا
فند آن زلف معنبر رخ کلکون * ابروی کمان تیره مژه در کف غمزه *

﴿ صالنوب كرمه خرام ويوجه اولدى بالا ﴾

(خرام) خاء معجمه نك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وميم ايله خراميدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر استاد لطيفى (بيت) مكر از يار من آموخت كل وسرو وچمن * كين چنين خندهٔ شيرين وخرامى دارد * همدخى امر ووصف تركيبى وسرور وشادمانى معناسنه ومژده وبشارت معناسنه وخوب ومحبوب معناسنه ومسافر اولمق معناسنه ده اولور محصلى التى معناسى واردر (بالا) باء موحده ولام ممدودتينك فتحه لرى بمعنى اعلا وعالى مقابلى پست شاعر (بيت) چو آمد بدان كوه هيزم فراز * بدانست بالا وپهن ودراز * وكاهى زير ايله مقابل ايدرلر نتكيم زير وبالاديرلر هم قد وقامت معناسنه واحسن وبهتر معناسنه وجنيب كه يدك آتى معناسنه حاصلى درت معنايه كلور

﴿ حركت جنبش رفتار صالنمق يوريمك ﴾

(جنبش) اون سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كلان جنبيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ما قبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى حركت جامى (بيت) جنبش اول زمحيط كرم * سلسلهٔ جنبان وجود از عدم (رفتار) رفتن لفظندن ماضى صيغه سنده اسم مصدر آخرينه الف ورا الحاقيله وصف تركيبيدر باخود اسم مصدردر على ما سبق فى قواعد المقدمة عرفى (بيت) ميروى باغير وميكويى بياعرفى توهم * لطف فرمودى بروكين پاى را رفتار نيست * بو بيتده فقط يوريمك معناسنه درفاما كه صالنوب يوريمك معناسنه ابو المعانى (بيت) بعاشق جور كردن شيوهٔ رفتار مى بايد * كشد كر چشم خونى خنجرى بركارمى بايد

﴿ دلبرك جلوه سيدر ناز وكرشمه تيبا ﴾

(ناز) نون ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله دلبرك جلوه سى واستغناسى شيخ سعدى (بيت) نازت بكشم كه نازنينى * تا بر سر چشم من نشينى * بو معنايه عربيده غنج ودلال ديرلر همدخى حضور وحبور معناسنه ونازيدن لفظندن امر حاضر اولديغى حالده ده مستعملدر (كرشمه) كاف فارسيه نك وراءنك كسره لرى وشين معجمه نك سكونى وميمك فتحى وهاء رسميه ايله بودخى جلوهٔ مهوشان وشيوهٔ دلبران معناسنه در بعضيلر كاف عربيه ايله ده اوقورلر غازى قلندرى (بيت) ناز آفت وكرشمه بلا عشوه دلفريب * ياران حذر كنيد كه طوفان آتشست (تيبا) تاء ممدوده نك كسرى وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحيله بودخى جلوهٔ محبوبان وشيوهٔ خوبان معناسنه درمير نظمى (بيت) كند صد كونه

تدیا آن پری رو * فربد مردمان آن چشم آهو (جلوه) دخی فارسیدر
لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی علی ما وعده فی الدیباجة

﴿ کوکل اکلنجه سی محبوبه دلارام دینور ﴾

(دلارام) وصف ترکیبدر لغتده مطلقا کوکل اکلنجه سی معناسنه در چونکه
دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور آرام آرامیدن
لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ناظم نحریر معنای اصلیسنه
اشارت برله معنای غالبیسی اولان کوکل اکلنجه سی محبوب دیو ترجمه
ایلدی فلله دره میر نظمی (بیت) تمنا کر برآید ازدلارام * مشو غیراز
وصالش ای دل آرام * آرامیدن دکلمك معناسنه نته کیم قرق دردنجی
قطعه نك بیت ثامنده آرام دکلنش دیو کلور

﴿ یعنی یکتا یالکز براشی یوق بی همتا ﴾

(یکتا) سکون کافله یالکز و برقات معناسنه در چونکه یك بر دیو اون
طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (تا) مثنات فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله
قات و یوك دنکی معناسنه در بوندن بشقه ناسکز معنایه دخی کلور (اول ضد چفت
یعنی تك (ثانی بمعنی کیفیت جامه (ثالث بمعنی تیز (رابع نار لفظندن ترخیم
اولنمشدر (خامس بمعنی عدد (سادس بمعنی زینهار (سابع حروف هیجادن
برینك اسمیدر (ثامن اداتدر بودخی اون وجه اوزره مستعملدر کما سبق فی الادوات
(بی همتا) مثل ومانندی یوق معناسنه در زیرا بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات
المرکبة همتا بمعنی مثل و مانند چونکه هم بمعنی مع کما سبق فی الادوات جامی
(بیت) یارسول الله حبیب خالق یکتا تویی * برکزین ذوالجلال پاك بی همتا تویی

﴿ دیندی سازنده یه رامشکر و طنبوره ستا ﴾

(رامشکر) شین معجمه نك سکونیله اسم فاعل مرکبدر بمعنی مطرب وسازنده
مسعود سعد سلمان (بیت) نعجب کر فلك شود مجلس * ماه ساقی وزهره رامشکر
چونکه رامش راء ممدوده نك فتحی ومیمك کسری وشین معجمه ایله بمعنی عیش
وطرب وتغنی کر ادات اسم فاعلدر فرهنك جهانکیریده مسطوردر که ساز نغمه
باعث آرامش یعنی سبب راحت اولمغله ساز ونغمه یه رامش وسازنده یه رامشکر
دیرلر بو یله اولنجه رامش آرامشدن مرخم اولمش اولور آرامش آخرینه شین معجمه
الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة (ستا) لغتده سه وتادن
مرکبدر اوج قات معناسنه زیراسه اوج دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده

کلور وتاقات دیو آنفا کچدی بو تقدیرجه اوج تللو سازك جمله سنه ستا اطلاقی
صحیح اولور رنته کیم درت تللویه چارتا التی تللویه ششتا دیدکلری کبی لکن
طنبوره ده غالب اولمغله ناظم تحریر انکله تفسیر ایلدی خواجه سلمان (بیت)
چرخ دوتاست پس کهن نیست نوای اندرو * کو صنمی که بهر مانای ستای توزند
طنبور * تنبور لفظنك معربیدر السنهٔ ثلثه ده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی
نتکیم سازنده فی الاصل فارسی اولوب ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندیغی کبی

﴿ ایرلمق نغمه ایله اولدی سرود و خنیا ﴾

(سرود) سینك وراء ممدوده نك ضمه لری ودال ایله بمعنی غنا کمال خجندی (بیت)
باسرود وآه وناله میرود اشکم چو رود * پیش مستان محبت این بود رود وسرود
مجمع الفرس ده کوینده کی وسماع دیو تعریف اولنمشدر (خنیا) خاء معجمهٔ
ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی نغمه وسرود مذکور وکاهی
نون یایه تقدیم اولنور امیر خسرو در ترجیع شعر بر نغمه (بیت) نظم را علم
تصور کن بنفس خود تمام * کونه محتاج سماع و صورت خنیا کر بود

﴿ بکزمك ماندن هم اویله دیمکدر قالمق ﴾

(ماندن) میم ممدوده نك فتحیله ایکی معنایه مصدردر اول بمعنی مشابهت وثانی
قالمق بو ایکی معنایه متعدی دخی استعمال اولنور بکزتمك و قویمق معناسنه
شیخ سعدی (بیت) عمر برفست وآفتاب تموز * اندکی ماند و خواجه غره
هنوز * بونده اولان ماند متعدیدر زیرا معناسی آفتاب تموز برف عمردن
آز قودی دیمکدر کلستان شارحلرینك ظن ایلدیکی کبی دکل بلکه بر محل دقیقدر

﴿ مثلی مانند کبیدر مثلا درکویا ﴾

(مانند) میم ممدوده نك ونون اولی نك فتحه لری ونون ثانیه نك سکونی ودال ایله
بمعنی مثل ونظیر شاعر در توحید (بیت) سبحان الله زهی خداوند * مثل وشبیه
ومانند (بو یله اولنجه ناظم نحریرك مثلی مانند کبی دیو تعبیری ملاحتدن خالی
دکلدر (کویا) کاف فارسیهٔ ممدودهنك ضمی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحیله
مقام تمثیلده ایراد ایدرلر مثلا معناسنه همدخی اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده
کویا سویلیجی دیوکلور ایکی معنایه میر نظمی (بیت) در چمن بوده بلبل کویا
همچو من بوده در غمت کویا ﴿ باد اولسون اوله باشد نشود اولمازهم ﴾
(باد) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله امر غائبدر اولسون معناسنه چونکه
امر غائبك فارسیده مخصوص صیغه سی یوقدر بلکه مضارع صیغه سی

اوزره اولور نهايت قرينه ايله فرق اولنور بعضى كره مضارع دالندن اول
بر الف زياده سيله امر غائب قيلارلر مثلا كنند مضارعدر امر غائبنده كناد ديرلر
اشته بو قياس اوزره بود مضارعدر امر غائبنى بواد ديرلر كثرت استعمال حسبيله
واوى حذف ومحافظهٔ الف ايچون باء موحده نك ضمنى فتحه يه تبديل ايدوب
باد ديرلر على ماسبق فى الادوات البسيطة كاهى باد بود معناسنه ده استعمال
اولنور نته كيم اون التنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان هرچه باد اباد كلمه سنده
اولديغى كبى فرهنك شعوريده اولسون معناسنه اولان باد لفظى ادات تمنى
وادات ترجى اولان باد الفظندن مرخمدر ديو مسطوردر شاعر (بيت) چنين
بخت مراخا كروب هر دركاه * زمانه ساخت كه روى زمانه بادسياه * بوندن
بشقه اون معنايه دخى كلور (اول عناصر اربعه دن هوانك اسميدر نته كيم
باد يل ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور (ثانى بر فرشته اسميدر كه
ترويج اموره موكلدر وروز باد تدبيرى ومصالحى اكا متعلقدر (ثالث هر ماه
شمسينك يكرمى ايكنجى كونى اسميدر اول كونده مصالح خيريه يه سلوك مناسبدر
ديرلر (رابع بمعنى سخن (خامس بمعنى كشيدن آه (سادس بمعنى تند وتيز
(سابع بمعنى مدح وثنا (ثامن نام كنج كيخسرو كه خزينهٔ سبعه سندن بر خزينه در
(تاسع بمعنى نخوت وكبر وخودبينى (عاشر بمعنى نابود جوهرى (باشد) فرق
بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان باشيدن لفظندن مضارعدر فرهنك
شعوريده باشد لفظى تمنى وترجى معناسنه ديو منقولدر (نشود) نفى حال ونفى
استقبالدر چونكه نون مفتوحه ادات نفيدر على ما سبق فى الادوات
البسيطة شود مضارعدر نته كيم فرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور

﴿ ورنه يوخسه بلى آرى عجبادر آيا ﴾

(ورنه) يوخسه معناسنه عربيده والا ديرلر اصلى ورنه شود ايدى نته كيم
والا اصلنده وان لم يكن اولديغى كبى چونكه ورا ادات شرطدر نه هاء رسميه
ايله ادات نفيدر على ماسبق تفصيله فى الادوات مفردا ومركبا (آرى) همزهٔ
ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله جوابده مستعملدر بلى واوت
معناسنه كه عربيده نعم ديرلر عرفى (بيت) اقبال وكرم ميكرزد ارباب هممرا * همت
نخورد نيشتر آرى ونعمرا * لطيفه برظريفه خاتونك بولى لاعن قصد برمرد
ظريف اوزرينه اصابت ايتدكده خاتون عين چشمه پا كست ديو ملاطفه سند
ظريف مذكور آرى عشرا فى عشر هست ديو مقابله ايلدى بو كلامده

آری لفظنده ایهام وار که یا اوت معناسنه یاخود ترکیده ظاهر معناسنه فاحفظ (آیا) همزه و یاء تحتیهٔ ممدودتینک فتحه لری ایله ادات تعجبدر عجبا معناسنه محل استفهامده واستخبارده دخی استعمال اولنور خواجه حافظ (بیت) آنانکه خاکرا بنظر کیمیا کنند * آیا بود که کوشهٔ چشمی بما کنند * مجمع الفرسده بمعنی خورش یعنی اکل و شربه صالح اولان نسنه معناسنه در

﴿ روز کوندز بوکون امروز کچن کون دیروز ﴾

(روز) راء ممدوده نک ضمی وزای معجمه ایله اوچ معنایه در اول بمعنی یوم ونهار که ترکیده کون و کوندز دیرلر (ثانی بمعنی طالع وقوت بوایکی معنایه ابو المعانی (بیت) کذشته روز عمرم چون شب تار * چه بد روزم که صبحم شام کشته * ثالث بمعنی آفتاب که عربیده شمس ترکیده اکا دخی کون وکونش دیرلر حکیم فردوسی (بیت) سزد کر ببخشی کناه مرا * درخشان کنی روز وماه مرا * ناظم نحریرك تفسیری معنای ثالثه دخی احتمالدر (امروز) همزه نک کسری ومیمك سکونیله عربیده الیوم ترکیده بوکون معناسنه شاعر (بیت) که بامانیاید فرستادنش * که امروز باید بمادادنش * اصلی این روزایدی نون میمه قلب و یاء تحتیه تخفیفا حذف اولنوب امروز دیدیلر امشب دخی بونك کبیدر (دیروز) دال ممدوده نك کسریله دونکی کون معناسنه چونکه دی کسرایله دون که عربیده امس کبی (مصراع) دی هلالی بود امشب بدر وامروز آفتاب

﴿ شب کیجه بو کیجه امشب دخی یارین فردا ﴾

(شب) شین معجمه نك فتحی وباء موحده ایله کیجه که عربیده لیل معناسنه چغتایده تاء فوقیه ایله تون دیرلر (امشب) بو کیجه معناسنه تصرفی امروز کبی (فردا) فانك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله یارین که عربیده غد معناسنه بوندن بشقه و صف ترکیبی دخی اولور یالکز کلیجی معناسنه در چونکه فرد معروف آیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ایکی معنایه شاعر (بیت) امروز و پر پرودی وفردا هر چار یکی بود توفردا * بو بیتده چاردن مراد عناصر اربعه در

﴿ شسته ییقانمشه خامه دینور کرمابه ﴾

(شسته) اوتوزیدنجی قطعه نك بیت خامسنده کی شستن لفظندن اسم مفعولدر (کرمابه) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی و میم ممدوده نك فتحی و باء موحده ایله بمعنی حمام وایلیجه اصلی هاء رسمیه سز کرم آب ایدی اسی صو معناسنه زیرا کرم بکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور آب معروف

صومعناسنه در بعده هادن خاصه نقله علامت ایچون برهاء رسمیه کتوریب کرمابه دیدیلر حمام فی الاصل عربیدر حمیمدن مشتقدر مزید زاده (بیت) اسی صویه دی حیم * ابی کشی در کریم * او کسرزه دیرلر یتیم * داهیه اولو بلا * ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی اصلنده لسان عجمده حمامه کدوخ دیرلر ایدی

﴿ درلمشدر دخی خوی کرده وایرا زیرا ﴾

(خو یکرده) یاء تحتیه نك سکونیله درلمش معناسنه در زیرا خوی در دیواللی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور کرده یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر (ایرا) همزهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحیله بمعنی زیرا کمال اسمعیل (بیت) عقلرا بندهٔ شهوت مکن ایرا نه سزاست * که ملك همه کش مطبخ شیطان بکنند (زیرا) دخی فارسیدر لکن ترکیده چونکه معناسنه شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

﴿ پشم یوك پنبه پموق نرم دخی یومشقدر ﴾

(پشم) پاء فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی صوف لکن علی الاطلاق پشم ویوك لفظلری ذکر اولنسه قیون یپاغیسی مراددر فاحفظ شاعر (بیت) پشم شدن جامه به از پرنیان * لقمه اکر جرب نشد بس توان (پنبه) پاء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی و باء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی قطن مطلقا فاماکه عربیده ابتدا جوز قطن اچلدقده قطن جوز ودانه لوسنه محبوب وچکیدی آیرلمشنه محلوج دیرلر چغتایده ماموغ دیرلر (نرم) نونك فتحی وراءنك سکونی ومیم ایله یومشق وملایم معناسنه ابو المعانی (بیت) خوبان جهان نرم تن وطبع درشتند * کرجور کنند عاشق محنت زده غم نیست *

﴿ سنك طاش سخت قتی مرمره دیرلر خارا ﴾

(سنك) سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طاش که عربیده حجر دیرلر همدخی وزن معناسنه وتمکین ووقار معناسنه وتساوی وبرابرلك معناسنه ومجازا قدر وقیمت معناسنه ده کلور (سخت) سینك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء مثنات فوقیه ایله قاتی که مقابلی سست که جویق وکوشکدر شیخ نظامی (بیت) من عهد تو سخت سست میدانم * بشکستن آن درست میدانم * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول بمعنی محکم که مقابلی نرم (ثانی بمعنی سنجیده یعنی موزون ومنتخب (ثالث بمعنی رذیل وبخیل ولئیم (رابع بمعنی بسیار وکثیر (خارا) خاء معجمه وراء ممدودتینك فتحه لریله

مرمرطاش معناسنه خواجه حافظ (بيت) سركش مشو كه چون شمع از غيرتت بسوزد* دلبر كه دركف او موم است سنك خارا* بوندن بشقه برنوع موجدار قماش معناسنه كه خاره دخی ديرلر

﴿ اولدی آينده كليجی وروندہ كيديجی ﴾

(آينده) آيدن ياخود قرق بشنجی قطعه نك بيت تاسعنده كلن آمدن لفظندن اسم فاعلدر زيرا مستقبلاتی آيد وآيند كلور لكن ثانيه كوره شاذ در (رونده) قرق برنجی قطعه نك بيت ثانی عشرنده كلن رفتن لفظندن اسم فاعلدر چونكه علی الشذوذ مستقبلاتی رود وروند كلور

﴿ رفت كتدی كلور آيد هم اياقداش همپا ﴾

(رفت) رفتن مذكوردن ماضيدر (آيد) همزه نك مديله قد سبق آنفا (همپا) ميمك سكونيله پاداش كبی اياقداش معناسنه در لكن همپا ايله پاداشك فرقی واردر كه همپاده سير ومشيده موافقت لازمه در چونكه هم بمعنی مع قدسبق فی الادوات المركبة پای اياق ديو يكرمی يدنجی قطعه نك بيت رابعنده كلور فاما كه پاداشده موافقت لازمه دكلدر مجرد رفاقت الويرر فاحفظ

﴿ فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن ﴾

يعنی بو قطعه دخی اولی كبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن صدر وابتدالرك اكثری سالم اقلی مخبون وعروضلرك بعضيسی وضربلرك قوسی اصلم وعروضك اكثری مخبونه ومحذوفه وحشوك جمله سی مخبوندر همان بو اجلدن اولكی فاعلاتن سالم ايكنجی واوچنجی مخبون دردنجی عينك كسريله مخبون ومحذوف ياخود عينك سكونيله اصلم ذكر اولندی (سؤال) بوتفاعيل اربعه بو قطعه اقتضا سنجه برمصراع عد اولنور بويله اولنجه عروضی اولان جزء اخيرده ايكی تغيير كه بری عينك كسرنی مقتضی خبن وحذفدر بری سكونتی مقتضی صلمدر (بينلرنده تنافی وار ايكن نه كونه جمع اولور (جواب) مراد حالت واحده ده جمع اولورديمك دكلدر بلكه ايكی درلو اوقونسه جائزديمكدر اويله اولنجه صورتده مصراع واحددر فاما كه معناده ايكی مصراعدر بلكه قطعه نك مصراعلری عددنجه بحسب الوزن مصراع اعتبار اولنسه جائزدر (سؤال) بوتقديرجه بو قطعه برازابيات ايله برتك مصراعدن مركب اولمق اقتضا ايدر بوطرز اوزره ايسه قطعه استعمالی يوقدر (جواب) برقاج

وجهله ممكندر (اولا بوخصوص امور اعتباریه دندر چونکه بوتفاعیل
مصراعی هم ما بعدنده اولان مصراعه نظرله صدر ما بعدی عجز
اعتبار اولنور همدخی هر بر مصراعك وزنی تصویر اعتبار اولنور (ثانیا
هر بر مصراعك بوتفاعیل یاصدری یاخود عجزی اعتبار اولنور فافهم
(ثالثا عنوان قطعه اولان مصراعیله تفاعیلك ما بعدی اولان مصراع
ایکیسی بر بیت اعتبار اولنور حتی جمیع قطعه لره نظر اولنسه عنوان
قطعه ایله خاتمهٔ قطعه بر برلرینه ارتباط کلی ایله مرتبطدر بویله اولنجه
تفاعیل مصراعنی ایراد انجق بیان وزن ایچوندر قطعه یه اصلا من حیث
الجزئیة تعلق یوقدر (سؤال برقطعه نك یاخود برقصیده نك عروضی علتدن
کاهی حذفله کاهی صلم ایله وامثالیله نه کونه استعمال اولنور نعم شاعر
زحافاتك برقاچنی محلنده استعمال ایتسه جائزدر اما علل زحافات کبی دکلدر
(جواب عربی عروضی کبی فارسی عروضی ضیق دکلدر فارسی عروضنده
زحافات مجراسنه اجرا اولنان علل قتی وافره در حتی ارباب عروض فارسی
زحاف ایله علل بینی فرق ایتمیوب علی العموم جمله سنه زحاف دیو تسمیه
ایتدیلر نتکیم خواجه حافظ بحر رمل مثمن الاجزادن شو اوچ بیتی برقطعه ده
کتوردیکه برینك عروضی مخبونه ومحذوفه و برینك عروضی مخبونه
ومقصوره و برینك عروضی صلمادر (ابیات) طالع خویشم که درین
خط وفا * عشق آن لولی سرمست خریدار منست * شربت قند
وکلاب ازرخ یارم فرمود * نرکس او که طبیب دل بیمار منست * طبلهٔ
عطرکل ودرج عنبرافشانش * فیض یك شمه زبوی خویش عطار منست *
اشته بوخواجه حافظ امثالی شعرای عظامك دیوانلرنده بونك امثالی
ترتیبلر قتی چوقدر لکن بومقامده ایرادلری اطنابدر (تنبیه) زحاف علم
عروضده جزء سالمه عارض اولان زیاده یه یاخود نقصانه دیرلر مجموعی
اوتوز ایکیدر اقتضا ایلدیکی محلارده بیان اولنور ان شاء الله تعالی (خبن)
ایکنجی ساکنی حذفدر تفاعیلدن دردنده بولنور که بونلر در فاعلن
وفاعلاتن ومستفعلن ومفعولات ایکی اولنکی الفی حذف اولنوب فعلن وفعلاتن
قالوب وثالثك سینی دوشوب متفعلن قالوب مفاعلنه نقل اولنوب ورابعك
فاسی دوشوب معولات قالدقده لادك ضمی ایله مفاعیل یه نقل اولنوب بونلره
مخبون دیو تسمیه اولنور (صلم) فاعلاتن آخرنده کی سبب خفیف که تن حذف

اولنوب فاعلا قالوب بعده وتدی قطع اولنوب یعنی الفی حذف اولوب ولامی
اسکان اولنقده فاعل قالوب عیننک سکونیله فعلن وزننه نقل اولنوب
ومفعولات آخرنده‌کی وتد مفروق که لات دوشوب فعلن وزننه نقل اولنوب
اصلم تسمیه اولنور (صدر) مصراع اولك اول جزئنه اطلاق اولندیغی کبی
مصراع اولك مجموعنه دخی اطلاق اولنور نتکیم مصراع ثانی یه عجز دیو تسمیه
اولندیغی کبی بو مقامده باقی مذکور اولان اصطلاحات که عروض وضرب
وابتدا وحشو وحذفدر قطعهٔ اولی نك تفاعیلی شرحنده بیان اولندی فارجع

﴿ متواضع اوله نك قدر رین ایدر حق اعلا ﴾

(متواضع) تفاعل بابندن اسم فاعل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر
مصدری تواضعکه ضدی کبردر صائب (بیت) بر تواضعهای دشمن تکیه کردن
ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها (قدر) بمعنی شرف وعظمت
کما سبق فی اوائل الدیباجة (حق) بو مقامده جناب حضرت باری عز اسمه در
همدخی ضد باطل معناسنده مستعملدر بو ایکی معناده عربیدر انشالرده دخی
شایعدر (اعلا) بیانی والفك احوالی دیباجه نك بیت تاسع عشر شرحنده
کچدی (نکته) بو مصراعك عنوان قطعه یه ارتباطی ذوی الادراکه خفی دکلدر

﴿ قطعهٔ زیبندهٔ رنکین ادا ﴾

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده کچدی (زیبنده)
زیبیدن لفظندن اسم فاعلدر قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچن زیبا معناسنه در
(رنکین) زیاده رنکلو ولطیف معناسنه مقام مدحده آنکله نیجه
نسنه لری توصیف ایدرلر مثلا بادهٔ رنکین وشعر رنکین دیرلر ابو طالب کلیم
(بیت) کلیم افشان کن اول صفحه را وازخوی خجلت * که بر کاغذی
نتوان نوشتن شعر رنکین را * زیرا رنك کونه دیو فرق برنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلور یاء تحتیهٔ ساکنه نسبت ایچوندر نون تأکید نسبتدر علی ما سبق
فی الادوات البسیطة (حاصل معنی) ینه حرف الفده رنکین ادالو و یاقشقلو
برقطعه یاخود قطعه در چونکه بو قطعه میان ناسده زبان زد والسنهٔ
ارباب طبعده مستعمل اولان لفظلری ترتیب عجیب واسلوب غریب اوزره
مشتمله درحتی اوتلکی ابیات خمسهٔ متعاقبه اکثری ادواتی بیان ایدر

﴿ باکه مرا ساکه ترا سزشما ﴾

(مرا) میمك وراء ممدوده نك فتحه لریله بکا معناسنه عربیده لی دیرلر کاهی بنی

معناسنه ده كلور حضرت مولانا (بيت) ازنيستان تامرا ببريده اند * درنفيرم مردوزن ناليده اند * وگاهى بنده يعنى عربيده فى معناسنى مفيد اولنور (مصراع) مراد لبست شتر وارها بحجرهٔ تن * چونكه ميم متكلم ايچوند ركما سبق فى الادوات البسيطة (را) ادات مفعول وادات ظرفدر كما سبق فى الادوات المركبة (ترا) تاء مثنات فوقيه نك ضمى وراء ممدوده نك فتحيله سكا معناسنه شيخ نظامى (بيت) كفت بامن فرش باغ ترا * نادهم روشنى وباغ ترا * اصلى تورا ايدى بو كلمه نك كثرت استعمالى حسبيله واو مجهول خطدن دخى اسقاط اولنوب تراديدبلر (شما) شين معجمه نك ضمى وميم ممدوده نك فتحيله ضمير جمع مخاطبدر عربيده انتم معناسنه خواجه حافظ (بيت) اى فروغ ماه حسن ازروى رخشان شما * آب روى خوبى ازچاه زنخدان شما *

بن من و بزما و اكامرورا

(من) ميمك فتحى ونون ايله ضمير نفس متكلم وحده عربيده انا معناسنه جغتايده ميمك كسريله مين ديرلر همدخى كوكل معناسنه وترازونك شاهنى يكديكى دلك معناسنه ده كلور همدخى عربيده نونك تشديديله بطمان معناسنه وقدرت حلواسى معناسنه ومنت معناسنه ده كلور (ما) ميم ممدوده نك فتحيله ضميرنفس متكلم مع الغير در عربيده نحن معناسنه (مرورا) ميمك فتحى ورانك سكونى وواوك فتحى وراء ممدوده ايله اكا معناسنه در چونكه ورا معناى مزبورى افاده ده كافيدر مر زائد در شيخ عطار (بيت) هست سلطانى مسلم مرورا * نيست كسرا زهرهٔ چون و چرا *

سن تومرو كتمه و بنشين او تور

(تو) تاء مثنات فوقيه نك ضمى وواو مجهول ايله ضمير مفرد مخاطبدر عربيده انت معناسنه درضرورت شعرده واومعروفله. يعنى اشباع ضم تا ايله اوقونسه ده جائزدر همام تبريزى (بيت) مكر سنكين دلست جان ندارد * هر آنكس كه چونو جانان ندارد * فاما كه سعهٔ كلامده اظهار واو ايله تو اوج معنايه در اول قايمقكه قينانمش سوداوزرنده منعقد اولانكه اكا عربيده زبده وقسطا ديرلر ثانى بمعنى ضعف كه قات ثالث بمعنى پرده وحجاب (مرو) نهى حاضردر زيرا ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة رو امر حاضردر مصدرى رفتن لفظى كه اسم فاعلى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى (بنشين) امر حاضر در مصدرى نشتن لفظيدر ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك بيت رابعنده

کلور زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك کسرلری ونون ثانیه نك فتحیله نشیند ونشبند کلور اولنده کی باء موحده صله در

﴾ ار بروی کیدر ایسك کل بیا ﴿

(ار) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بروی) رفتن لفظندن مضارع مخاطب مفرد در علی ماسبق آنفا (بیا) امر حاضردر رتته کیم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی بوایکی کلمه نك اولرنده اولان باء موحده صله در بو بادنصکره اوائل الفلری یاء تحتیه یه قلب اولنور علی ماسبق فی الادوات البسیطة خواجه حافظ (بیت) بیا که قصر امل سخت وسست بنیادست * بیار باده که بنیاد عمر بر بادست *

﴾ بویله چنین اویله چنان چون کبی ﴿

(چنین) جیم فارسیه نك ضمی ونون ممدوده نك کسری ونون ثانیه ایله بویله و بونجلین معناسنه اصلی چون این ایدی واو ایله الف تخفیفا حذف اولنمشدر خواجه سلمان (بیت) تا جهان بود چنین بود چنین خواهد بود * همه را عاقبت کار همین خواهد بود (چنان) اویله وآنجلین معناسنه اصلی چون آن ایدی بنه بوندن دخی واو والف حذف اولندی لکن فی الجمله اشباع ضمه ایله اوقنور ابو المعانی (بیت) چنان مستم چنان مستم چنان مست * نمیدانم زخود نیستم وکر هست (چون) جیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ونون ایله ادات تشبیهدر کبی معناسنه خواجه حافظ (بیت) کر خلوت ماراشب از رخ بفروزی * چون صبح در آفاق جهان سر بفرازیم * اما جیمك تفخیمی وواو معروفیله چون لفظی نیچه دیمکدر کیف معناسنه چغتایده ادات تشبیه یانکلیغ لفظیدر

﴾ چیست ندر آن او نیچون چرا ﴿

(چیست) نه در معناسنه خواجه حافظ (بیت) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیرما * چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیرما * مرکبدر اصلی چه است ایدی چه ادات استفهامدر است ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة بومرکبك کثرت استعمالی حسبیله چه لفظندن هاء رسمیه حذف اولنوب استك الفی دخی یاء تحتانیهٔ مدیه یه ابدال اولنوب چیست اولدی کیست دخی بویله در لکن چیست ایله ذوی العقولك غیرندن سؤال اولنور عربیده ما کبی کیست ایله ذوی العقولدن عربیده من کبی علی ماسبق فی الادوات ایضا (آن) همزهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله عربیده ذلك کبی اسم اشارت بعیددر هم دخی

جاذبهٔ دلبران که لسان ایله تعبیر اولنمازانجق مشاهدهٔ ذوق ایله معلوم اولور ایکی معنایه حافظ (بیت) شاهدان نیست که موی میانی دارد * بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد * لکن ناظم تحریر تفسیرده او مقامنده شود دیو تعبیر ایلسه اوفق واحسن اولوردی و بو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشری شرحنده کلور (چرا) دخی مرکبدر مذکور چه ایله ادات تعلیل اولان رادن تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولندی

* قنقی کدام اوست اودر این بودر *

(کدام) کاف فارسیه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحی ومیم ایله جنس غائبدن سؤالدر قنغی دیمك معناسنه ابو المعانی (بیت) غمزه بلا کرشمه بلا چشم پربلاست * عاشق کدام درد وبلا رادهد رضا (اوست) مرکبدر چونکه او همزهٔ ممدوده نك ضمیله ضمیر منفصل غائبدر عربیده هو ترکیده دخی اوجغتایده اوشال واوشول دیرلر است ادات ربطدر الفی تخفیفا حذف اولندی (این) همزهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله اسم اشارت قریبدر عربیده هذا کبی

* کیست دیمك کیمدر او قنده کجا *

(کیست) چیست کبی مرکبدر لکن فرقی کیست ذوی العقولدن سؤال دیو آنفا کچدی شیخ عمر خیام (بیت) ناکرده گناه درجهان کیست بکو * وانکس که گنه نکرد چون زیست بکو (کجا) کاف ضمی وجیم ممدوده نك فتحی ایله قنده معناسنه که عربیده این کبی مکاندن سؤالدر خواجه حافظ (بیت) صلاح کار کجا ومن خراب کجا ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا * همدخی که معناسنه وچه معناسنه وکی یعنی نچون معناسنه وهرجا معناسنه کلور چغتایده قنده یرینه یاقان وقیداد دیرلر

* نیجه چسان مثلی بسان بیل بدان *

(چسان) جیم فارسیه نك وسین ممدوده نك فتحه لری ونون ایله نیجه معناسنه که عربیده کم خبریه کبی (بسان) باء موحده نك وسین ممدوده نك فتحه لری ونون ایله بمعنی مثل ومانند خواجه حافظ (بیت) دل زافکار دقیق افکار ومن درکار خود * روز شب نالان وسرکردان بسان آسیا (بدان) دانستن لفظندن امر حاضر درتتکیم اسم فاعلی قطعهٔ اولینك بیت ثالثنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (قطعه) در تناقض هشت وحدت رابدان * وحدت موضوع ومحمول ومکان * وحدت شرط واضافت جزؤ وکل * قوة وفعلست درآخر زمان *

* بس یتشور نیجه بسی وبسا *

(بس) باء موحده نك فتحى وسين ايله يتشور معناسنه كه عربيده كافى ديرلر شيخ سعدى (بيت) چو يكبار كفتى مكو باز بس * كه حلو چو يكبار خوردند بس همدخى نيجه كه عربيده كيف معناسنه و بسيار كه عربيده كثير معناسنه ده كلور (بسى) باء موحده نك فتحى وسينك بين الفتح والكسر اماله سى و ياء تحتيه ساكنه ايله نيجه وچوق معناسنه كه عربيده كم خبريه كبى فردوسى (بيت) چه ناخوش بود روستى با كسى * كه مايه ندارد ز دانش بسى (بسا) باء موحده نك وسين ممدوده نك فتحه لريله اوج معناسنده بس كبى محلنه كوره استعمال اولنور شاعر بمعنى نيجه (بيت) زهر بيرون بپسندى درونش همچنان باشد * بسا حلواى صابونى كه زهرش درميان باشد * همدخى مملكت فارسده برشهره بسا ديرلر

دو شكون اولان عاشقه افتاده دى

(افتاده) قرق بشنجى قطعه نك بيت نامنده كلان افتادن لفظندن اسم مفعولدر بو بله اولنجه لغتده مطلق دوشكون معناسنه در لكن عاشق مزبوره اعلام غالبه دن اولمشدر خواجه حافظ (بيت) الا يا ايها الساقى ادر كأسا وناولها * كه عشق آسان نمود اول ولى افتاد مشكلها

داخى كوكل قاپوجيد ردلربا

(دلربا) وصف تركيبيدر چونكه دل كوكل ديواون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور (ربا) قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان ربودن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى ربايد وربايند كلور ابو المعانى (بيت) چه باشد كر نماند دردلم انديشهٔ ديكر * بلاى عشق اوارزد بدنيا دلربا دارم

دخت قزه بكجيه پروك دى

(دخت) دالك ضمى وخاء معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله دختر لفظندن مختصر در قز معناسنه كه عربيده بنت ديرلر افضل الدين كاشى (بيت) آبى كه بروزكار بند دكيمخت * نوكه يسرش نام نهى كاهى دخت پروك * باء فارسيه نك فتحى وراءنك سكونى وواو ممدوده نك فتحى وكاف فارسيه ايله بكجى معناسنه كه عربيده حارس ديرلر ابو المعانى (بيت) براى دفع رقيبان از سر كويت * نكه بكرد درت تا سحر شود پروك

خادم اغاد ردخى خواجه سرا

(خواجه سرا) خادم كه سلاطين و وزرا و كبار سرايلرنده خدمت حرمه ومحافظه يه موكل اوله لكن سلاطين آل عثمان ايدهم الله تعالى الى آخر الزمان

حضراتی حرم همایون خدمتنده اولان مجبوب زنجیلره خادم اغا دیو تعبیر ایتدکلرندن ناظم تحریر دخی (الناس علی سلوك ملوکهم) مضمونی اجرا ایدوب خادم اغادیو تفسیر ایلدی فلله دره هاتفی (بیت) زخواجه سرایان کروه دکر * بهر یك از ایشان شکوه دکر * اصلی ترکیب اضافی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزه نك یاخود یاء تحتیه نك کسریله خواجهٔ سرا ایدی عظما واکابر خانه سنك اولوسی واستادی وخداوندی معناسنه بعده بومعنای عامدن معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل همزه و یا حذف اولنوب فقط هاء رسمیه ایله خواجه سرا قالدی خواجه استاد دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده کلور (سرا) سینك وراء ممدوده نك فتحه لریله مطلق او وخانه معناسنه ایدی بیوك اولسون بیوك اولماسون صکره مرور ایام وکرور اعوام ایله عظما واکابر خانه لرنده غالب اولدی بونده یاء تحتیه ایله سرای دخی جائزدر

﴾ زنکین اولان شخصه توانکر دینور ﴿

(توانکر) نونك سکونیله اسم فاعلدر بمعنی غنی چونکه توان تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر قوت وقدرت معناسنه غنا دخی نوعاً قوت وقدرتدر (کر) ادات اسم فاعلدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة

﴾ بهره نصیب اولدی دیلنجی کدا ﴿

(بهره) باء موحده نك فتحی وهانك سکونی وراءنك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نصیب وحصه واجرت لکن روزی لفظندن اعمدر چونکه روزی رزقه مخصوصدر شاعر (بیت) آنکه خط آفریدو روزی سخت * بافضیلت همید هد بابخت (کدا) کاف فارسیه ایله بمعنی سائل وفقیر ابو المعانی هزل کونه (بیت) کبر عریان مانده است درکوی تو دریوزه کر * بردرکون بزرك وفر بهست کشته کدا * آخرنده یاء تحتیه ایله کدای دخی جائزدر بعضیلر وصف ترکیبیدر اوه کلیجی معنا سنه کانه سائل قاپو قاپو کزوب سؤال ایتدیکیچون کدا ایله موسوم اولدی دیدیلر چونکه کد کاف عربیله بمعنی خانه آیدن لفظندن امر حاضردر یاخود اسم فاعل مخففدر بویله اولنجه کاف کدا عربیه اولنور لکن شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ایراد ایلدی فافهم

﴾ خانهٔ درویش فقیرك اوی ﴿

(خانهٔ درویش) هاء رسمیه اوزرنده همزه نك یاخود یاء تحتیه نك علی الوجهین

کسر یله ترکیب اضافیدر فقیرك اوی معناسنه زیرا خانه هاء رسمیه ایله او
معناسنه که عربیده بیت دیرلر وشعره دخی خانه دیرلر بیت دیدکلری کبی
وشطرنج ونرد جدوللرینه دخی هم خانه وهم بیت دیرلر فرهنك شعوریده
مسطوردرکه خانه آدمی منزلیدر چونکه خان هاء رسمیه سز مطلق او
معناسنه ایدی بعده عاسدن خاصه نقل اولنجه علامت نقل هاء رسمیه
زیاده قلندی بوعلامت نقل اولان هاء رسمیه مرکبات منقوله ده شایعدر
اما مفردات منقوله ده آز بولنور (درویش) بمعنی فقیر ومحتاج اصلنده
وصف ترکیبیدر قاپویه دوشنجی معناسنه چونکه درقاپو دبو قرق التنجی قطعه نك
بیت رابعنده کلور ویش واو ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله افتراش که
دوشمك معناسنه اولان ویدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ اسکی حصیر انده کهن بوریا ﴾

(کهن) کافك ضمی وهانك فتحی ونون ایله اسکی که عربیده عتیق معناسنه
بونده کافك فتحی وهانك ضمی دخی جائزدر حاصلی سخن لفظی کبی بونده
ایکی لغت واردر بهر حال کاف ایله ها میاننده لفظا وخطا واو یوقدر
نوعیٔ خوشانی (بیت) کهن شد قصهٔ فرهاد وشیرین * چوعیش رفته
وتقویم پارین (بوریا) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ورانك سکونی ویاء تحتیهٔ
ممدوده نك فتحی ایله بمعنی حصیر وحصیراتدکلری سازابو طالب کلیم (بیت)
درد مندی های من برهیچکس پوشیده نیست * میما یدازتنم مانند نقش
بوریا (نکته) ناظم تحریك بومصراعده انده لفظنی الحام واتیان ایتمسی
ماقبلنده کی مصراعه من حیث المعنی دخی مرتبط اولسون ایچون زیرا
سائر لغت ترجمه ایدن اصحاب منظومات کبی ساده لغت بیاننه قصر ایتمدی
همان بو ایکی مصراعك مضمونی فقیر اونده بولنان اسکی حصیر اولدی
فلله دره کأنه محکمه ده بولنان دکنك ایله یمین مثلنه نظیر ایلدی

﴿ آشجی یه آش پزدی یمك خوردنی ﴾

(آشپز) بمعنی طباخ میر نظمی (مثنوی) بدکان آشپز یکی نوجوان *
همیرفت آشی خورد ناکهان * بدید آمد آنجا که ای فضول * کرفتست
کشکول وکرده دخول * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه آش همزه نك مدی
وشین معجمه ایله هر برطعام مطبوخه شامل اسم جنسدر پز باء فارسیه نك
ضمی ایله پختن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم اسم مفعولی

فرقی دردنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور مستقبلاتی یزد و یزند كلور بونده
قباس اولان یاء فارسیه نك ضمیدر لكن مستقبلاتنده علی الشذوذ مفتوح
اولدی فاحفظ (خوردنی) آخرنده كی یاء تحتیهٔ نسبیه ایله یمكه حاضر امش
طعام كه تركیده اكایملك دیرلر حتی بو عصرده اسلامبول اهالیسی طعام
حاضرلنوب اولنجه یمكی كتورك دیو خطاب وامر ایدرلر طعامی كتور دیر آز
بولنور (ناظم تحریر دخی لسان عصر اوزره یمك دیو تفسیر ایلدی فلله دره
میرنظمی (بیت) برآورد خوردنی در پیش مهمان * بطبع خرم وباروی
خندان * فاما كه یاء تحتیهٔ نسبیه سز خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی ورانك
سكونیله خوردن لفظی مصدر در یمك كه اكل معناسنه در نته كیم
ماضیٔ متكلم وحده سی اون دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور بوتقدیرجه
تركیده یمك هم اسم طعام وهم مصدردر

﴿سیر طوق آج كرسنه وناشتا﴾

(سیر) سین ممدوده نك بین الفتح والكسر اماله سی ورا ایله طوق كه عربیده
شبعان دیرلر ومجازا قانمش كه عربیده ریان معناسنده كلور نته كیم باآب
كشت سیر ست دیرلر صو ایله اكین قانجیدر معناسنه چغتایده توی دیرلر
فاما كه اماله سز كسرهٔ صریحه ایله سیر صرمساق دیو یكرمی التنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده كلور بوایكی معنایه ترتیب اوزره ابو المعانی (بیت)
كرنباشی درجهان باشیر وشكر خورده سیر * روقناعت كن بكنجی
باپیاز ونان وسیر (كرسنه) كاف فارسیه نك ضمی ورانك كسری وسینك
سكونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله آج عربیده جایع دیرلر سكون را وكسر
سین ایله ده صحیح لغتدر ینه بومعناده حتی آج كوزلویه كرسنه چشم وكذا
چشم دیرلر (ناشتا) نون ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء
فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله هنوز نسنه تناول ایتامش كه آج قرننه دیرلر حاصلی
ینه آج دیمكدر كمال اسمعیل (بیت) محروم آن كرسنه كه برخوان
پادشاه * عمری نشسته باشد وكویند ناشتا

﴿پك ایو حلوا ایمش افروشه هم﴾

(افروشه) همزه نك فتحی وفانك سكونی وراء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك
فتحی وهاء رسمیه ایله زیاده لطیف حلوا شاعر (بیت) بنازك مشربان
دیكرنباشد درجهان توشه * خوشا پالودهٔ سكر خوشا حلوای افروشه * بونده

همزه نك مدی وفانك سكونيله آفروشه وهمزه نك حذفی وفانك ضمیله فروشه دخی جائزدر بوتقدیرجه ممدوده دن مقصوره مقصوره دن محذوف، تخفیف اولنمشدر فرهنك شعوریده مسطوردركه صنعتی روغن ساده بی قینادوب اوزرینه انجه الئمش اونی دوكوب آهسته آهسته قارشدره تاكه دانه دانه اولنجه اوزرینه شكریاخود عسل مصفی دوكوب قارشدره بی نظیرسریع الهضم لطیف حلوا اولور

﴿ شله لپا تفشره دربقلوا ﴾

(شله) شین معجمه نك ضمی ولامك تشدیدی وتخفیفی وهاء رسمیه ایله اسفانخ امثالی سبزه ایله مخلوط تریه اولنور برمانجه پلاودركه اكا تركیده لپا دیرلر شاعر (بیت) درمیان پلاوهای شله خوب * نرم دستست چون شاه بازار * تنبیه بومعنالرده شله لغتلرده وفرهنكلرده ضمله ضبط اولنمشدر فاماكه ناظم تحریرفتحله تصحیحنی ادعا ایدرفالعهدة علیه (نكته) لفظ لپادن اسلامبول واطرافی لامی وباء فارسیه یی تفخیم ایدرلر بزم سمتلرده اولان مملكتلرده ترقیق ایدرلر فقیرعقل قصیرمجه شویله فرقنی مناسب كوررمكه پادنصكره تفخیم صورتنده الف یازیله ترقیق صورتنده هاء رسمیه یازیله همان بواجلدن ناظم تحریر اسلامبول روشنده كوچوب پاء فارسیه دنصكره الف یازدی بویله اولنجه مرامی اوزره تفخیم ایله اوقونمق انسب واوفقدر بوندنصكره فقط لامك تشدیدیله شله اوچ معنایه دخی كلور (اول بمعنی فرج كه كس معناسنه (ثانی بمعنی موضع خس وخاشاك یعنی مزبله (ثالث لته یعنی زنانك حیض وقتلرنده استعمال ایلدكلری بزپاره لری فاما شین معجمه مفتوحه اولنجه لامك تخفیفیله بمعنی قصاص وقود لامك تشدیدیله اوچ معنایه در (اول بمعنی صنم (ثانی بت پرست (ثالث بمعنی عدل یعنی یوك دنكی (تفشره) تاء فوقیه نك فتحی وفانك سكونی وشین معجمه نك وراءنك فتحه لری وهاء رسمیه ایله اطعمه دن بقلوا معناسنه میرنظمی (بیت) خوان كونا كون كشیده یكسره * شكری پالوده حلوا تفشره * كوردیكمز محللرده بقلوا لفظنده واودنصكره الف یازلشدر هاء رسمیه یازلماش احتمال كه انكیچون ناظم تحریر الف ثانیه سنده ایراد ایلدی همدخی محلنه كوره اعتبار اولنسه ده بعید دكلدر فافهم

﴿ دكار ایسك نصح ایدرم بن سكا ﴾

بومصراع كانه شاهدی مرحومك * یازاردم انده بربیت همایون * قولنك مضمونی ساده تفسیردر مفسری بومصراع

﴿ کر شنوی پند کنم من ترا ﴾

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شنوی) مضارع مفرد مخاطبدر
نته کیم امر حاضری قطعهٔ اولینك بیت سادسنده کچدی فارجع الی شرحه
(پند) نصیحت دیو اونیدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (کنم) یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن فعل مضارع متکلم وحده در زیرا
مستقبلاتی علی الشذوذ کافك ضمی ونونك فتحی ودال ایله کنند وکنند کلور
(من) بن دیو بو قطعه نك بیت اولنده کچدی (ترا) سکا دیو بیت مذکورده کچدی

﴿ مفتعلن مفتعلن فاعلن ﴾

یعنی بو قطعه بحر سریعدندر چونکه بحر سریع بحسب الدائره مسدسدرکه
مفتعلن مفتعلن فاعلات مرتین (لکن اصلی مستفعلن مستفعلن مفعولات
مرتین ایدی طی جمیع اجزاسنده بحسب الاستعمال واجب ولازم اولمغله ارباب
عروض فرس دائره ده دخی هر بر جزؤنی مزاحف اعتبار ایلدیلر بوندنصکره
عروض وضربده طیك عروض ایله یا وقفی یاخود کشفی استعمال ایلدیلر بویله
اولنجه بو قطعه نك عروض وضربنك جمیعسی مطوی ومکشوفدر الا بیت
خامسك عروضی مطویه وموقوفه در انادر کالمعدوم اولمغله ناظم نحریر
بو تفاعیل مصراعنی مکشوفه کتوردی (تنبیه) طی مستفعلن مفعولاتدن
دردنجی ساکنی حذفدر اول مستعلن ثانی مفعلات قالدقده اول مفتعلن ثانی
فاعلات یه نقل اولنوب مطوی تسمیه اولنور کشف مفعولاتدن تایی
اسقاط ایدوب مفعولا قالدقده مفعولن وزننه نقل اولنوب مکشوف تسمیه
اولنور وقف مفعولات آخرنده کی تایی اسکان ایدوب موقوف تسمیه اولنور

﴿ اهل معارفله کورش دائما ﴾

(اهل) بمعنی صاحب (معارف) جمع معرفت علم ایله معرفتك فرقی
وتفصیلی دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی (دائم) معروف
بو مقامده اهل معارفدن مراد ناظم نحریر ادبادن اولمغله علوم ادبیه
صاحبلری اوله یاخود اهل الله اوله یاخود هر بر معرفت صاحبلری اوله

﴿ این قطعهٔ بانکته زبا چون کل شاداب ﴾

(این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (قطعه) وهمزه سی قطعهٔ
اولی عنوانی شرحنده کچدی (با) بمعنی صاحب کما سبق فی الادوات البسیطة
(نکته) نونك ضمی وکافك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نقطه

وبمعنی نشانه که پارمق واشیله بریوزنی بللواتمکه دیرلر عربیده وجه ودلیل معناسنه که جمعی نکات ... رفارسیده وعربیده دقیق ورمز لطیف معناسنه دخی استعمال اولنورنته کم بومقامده مرادبودر (ز) بمعنی من یعنی دن کماسبق فی الادوات البسیطة (با) حروف تهجیدن وحروف معانیدن وحروف مبانیدن ب نك اسمیدر لکن بو مقامده مراد حروف مبانیدن اولاندرعلی ماسبق فی شرح عنوان القطعة الاولی (چون) کبی دیوقطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده یکچدی (گل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله معروف عربیده ورد معناسنه فاما که بجنده هر چیچکه گل دیرلر کرك اغاجده وکرك یرده بتسون اکن اکرقرینه دن مجرد مطلق گل ذکر اولنسه معروف ورد مراد اولنور شیخ سعدی (بیت) بچه کار آیدت زگل طبق * ازگلستان من ببرورقی * واکرقرینه یه مقارن اولورسه مقتضای قرینه اولان شکوفه مراد اولنور مثلا گل نسرین وگل حیری وگل لیمون وگل بادام وگل شفتالو دیرلر وعلی هذا القیاس شاعر (بیت) گل وزنبق ولیکن ناشکفته * میان یاسمین ولاله خفته * استعاره طریقیله شرارهٔ آتشه وچراغده ده گل دیرلر (شاداب) تر وتازه دیو بوقطعه نك بیت ثالثنده کلور حاصل معنی تر وتازه گل کبی حرف بادن نکته صاحبی بو برقطعه یاخود قطعه دریعنی بوقطعه ده سراپا مذکور اولان جناس وطباق ومراعات نظیر امثالی صنعتلر ایله کلمه وصویه متعلق ومشابه معنیدارونکته دان اولان اشیانك اسامیلریدر مثلا بومصراع آتیده تشنه ایله سیرابده طباق واردر وقس علیه

﴿ تشنه صوصامش قانمش اولاندر داخی سیراب ﴾

(تشنه) تاء مثناة فوقیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی عطشان ابوتراب (بیت) ماخشك لبان تشنهٔ دیدار شرابیم چون کاسهٔ کشت تهی خانه خرابیم * استعاره طریقیله آرزومند معناسنه ده استعمال اولنور (سیراب) سینك بین الفتح والکسر اماله سی ایله بمعنی ریان آدمی اولسون غیریسی اولسون ابو المعانی (بیت) سیراب شاخ هردرخت بجود برك وبربس * زبهر توحید خدا ایستاده است در بوستان * معنای ترکیبیسی صوطوقی دیمکدر چونکه سیرطوق دبوقطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده یکچدی آب صو یو بوقطعه نك بیت خامسنده کلور

﴿ فرکند سیلك یاردیغی یرسیل صویی سیلاب ﴾

(فرکند) فانك وکافك فتحه لری ورانك ونونك سکونلری ودال ایله سیلك زور ایله

باردیغی یرکه جابجا صو دخی طورمش اوله فرغر وفرکن وفرکنی دخی دیرلر
بعض فرهنکلرده هنوز قازلمش خرق دیو مرویدر شمس فخری درصفت اسب
(بیت) وقت سیرش چه سیخ وچه دریا * پیش کامش چه کوره وچه فرکند *
کذا فی فرهنك جهانکیری اما تحفة الاحبابده مطلقا رهکذر آب دیو مذکور
همدخی طول مدت ایله چوریوب دوکلمش نسنه یه فرکند دیرلر (سیلاب)
سینك کسریله مرکبدر سیل صویی معناسنه ابو المعانی (بیت) سیلاب اشك دیده
ام طوفان راه دل شده * کشته خراب ازدرد وغم آجرچواین شهر وجود *
چونکه سیل سینك فتحی وباء تحتانیه نك سکونی ولام ایله فارسی ایله عربی میاننده
مشترکدر انجق فرق شوقدر وارکه کاهی اعجام سینی مکسور اوقورلر
خصوصا آخرینه آب لاحق اولنجه دائما مکسور ایدرلر آب صو دیو آنفا کچدی

شیره دی اوزم صوینه هم بکمزه دوشاب

(شیره) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وراءنك فتحی وهاء رسمیه ایله اوزم صویی که
تازه صقلمش اوله ترکستانده چارکوشه سفره یه شیره دیرلر (دوشاب) دال
ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله مطلق بکمز معناسنه
عربیده دبس دیرلر میر نظمی (بیت) برندان چوزاهد زیك جای زاده *
دراصلش یکی بود دوشاب وباده (فائده) عربیده دبس اولا خرما ایچون
موضوع ایدی صکره کیدرك اوزم بکمزینه ده اطلاق اولندی
بعده اوزم خرمایه غلبه ایدوب اسمن وهم استعمالن اخذ ایلدی

بال شهد دینور شربته شهدابه وشهداب

(شهد) شین معجمه نك فتحی وهانك سکونی ودال ایله بال معناسنه حتی مومی
آیرلدقدنصکره شهد فائق دیرلر عسل مصفی معناسنه مثلا شیخ سعدی
کلستان دیباجه سنده عصارهٔ نایی بتربیتش شهد فائق کشته
یوردی (شهداب) بال شربتی معناسنه چونکه معنای ترکیبیسی بال
صویی دیمکدر (شهدبه) آخرنده هاء رسمیهٔ نسبیه ایله مثله

کلزار وکلستان کلی چوق یردخی کلشن

(کلزار) لامك سکونیله کلی چوق یر وکل محلی هم دخی موسیقدن برمقام
یاخود برلحن آدیدر شاعر ایکی معنایه (بیت) خروشان بلبلان درصحن کلزار
بوقت صبحدم برلحن کلزار (کلستان) لامك کسری یاخود سکونیله بودخی
کلی چوق یر وکل مکانی شاعر (بیت) بهار آمد دل ازآلام رستست * کلستان

شد جهان هنکام عیشت (کلشن) لامك سکونیله یعنی کلستان ابو المعانی
(بیت) با آفتاب قدح شعله زار کن ساقی * بشوق عارض جانان ضیا کند کلشن *
لکن بو بیتده کلشن مجازا عشرتکاه معناسنه اولسه ده جائز بولفظلرك هر بری
مرکبدر چونکه کل بیانی بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (زار وستان)
هر برلری ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (شن)
شین معجمه نك فتحی ونون ایله بمعنی ناز وجلوه چونکه کلك شکوفه لرمیانده
لطافت وملاحتی حسبیله محلنه ومکاننه کلشن دیو تسمیه اولندی فاحفظ

دی جایره مرغ وتروتازه ایسه شاداب

(مرغ) میمك فتحی ورانك سکونی وغین معجمه ایله چایر که آنده قوشلر اولور همده نخی
جای فراحفزا معناسنه وبرنوع سبزه که قوشلرك مأکلی معناسنه ده کلور
فاما که میمك ضمیله مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور
(شاداب) دال ممدوده نك فتحیله بمعنی تروتازه حکیم فردوسی (بیت) تو کفتی همه
دشت شهراب بود * بسا ازیکی سروشاداب بود * هم دخی صواوکه بدار معناسند
واعلام رجالدن دخی اولور معنای ترکیبیسی فرحناك صو دیمکدر زیرا شاد
شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی مسرور وفرحناك * آب صو دبو
بوقطعه ده برقاچ کره مذکوردر (تروتازه) دخی فارسیدر لکن انشالرده
شیوعیله بومقامده تفسیر قلندی (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلور
(تازه) معروفدر محبوبده ومیوه ده وغیریده مستعملدر ابو المعانی (بیت) خیال
تازهٔ آن روی تازه دردلم تازه * شود بافکر وصل آن پری رو درد وغم تازه

شهوار دینور پادشهه لایق اولانه

(شهوار) هانك سکونیله مرکبدر پادشهه لایق معناسنه چونکه شه پادشاه
معناسنه اولان شاه لفظندن مخففدر (وار) ادات لیاقتدر علی ما سبق
فی الادوات المرکبة زراتشبهرام (بیت) درانجا تختها بنهاده بسیار * بران
برجایهای خوب وشهوار * پادشه دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله
ترجمه دن جزؤ قلندی (تتمه) شاه شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله
یدی معنایه در (اول اصل وصاحب معناسنه درحتی پادشلر عریق واصیل
وصاحب مملکت اولدقلری حسبیله شاه تسمیه اولندیلر حکیم فردوسی (بیت)
اکرشاه راشاه بودی پدر * بسر برنهـادی مرا تاج سر * ثانی هرنسنه که
حسن وعظمتده امثالنه فائق واقراننددن بهتر وبزکتر اوله اکا شاه دیرلر

مثلا بدنك اعلاسنه شاهيت وايو آتلويه شهسوار وقوشلرك جمله سندن بيوك برقوش واراكا شاهرخ ديرلر (ثالث سطرنج قطعه لرندن برقطعه (رابع بمعنى فراخ وكشاده تكيم شاهراه اشلك يول ديوالى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور خامس بمعنى داماد (سادس هندده مشهور برنوع جامه در (سابع هندده برجانور اسميدر بو يدى معناده الفك تخفيفيله شه دخى جائزدر على ما سبق فى قواعد المقدمة (پادشاه) پاء فارسية ممدوده ايله مركبدر پاد ايله شاهدن چونكه پاد پاسبان وپايندوتخت معنالرينه اولمغله مناسبت ظاهره در بونده شه كبى الفك تخفيفيله پادشه دخى جائزدر بلكه الفك ابقاسى وهانك القاسيله پادشا دخى جائزدر شاعر (بيت) كه من تا راديدم اى جان من * نيم پادشا بردل خويشتن)

﴿ لذتلو صو خوشاب ايو انجو درخوشاب ﴾

(خوشا) شين معجمهٔ ممدوده نك فتحيله لذتلو صو معناسنه هم دخى لؤلؤ وياقوت ولعل وبونلرك امثالى نسنه لره صفت واقع اولور مثلا درخوشاب ديرلر ايو انجو ديمك اولور حكيم اسدى (بيت) نه هر آهوان رابوى مشك ناب * نه از هر صدف درخيز وخوشاب * اصلى تركيب توصيفى اوله رق آب خوش ايدى خوب صو معناسنه بعد التقديم سياه چشم كبى وصف تركيبى قلنوب لذتلو صو وخوب صولو معناسنه اولدى چونكه خوش خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله بمعنى خوب كه كوزل ناصر خسرو (بيت) توچه يكى زنكى ناخوب پير * دختركان توهمه خوب وشاب (آب) صو ديو بوقطعه ده برقاج كره مذكوردر بو معناى تركيبى معناى اولك عينى ومعناى ثانينك مناسبيدر (در) دالك ضمى ورانك تخفيفى وياتشديديله فارسيده انجو معناسنه شايعدر لكن عربيده تشديد لازمدر (نكته) بومقامده است ترجمه سى اولان دالك كسريله در اوقونسه دخى الويرر بوتقديرجه ايهام خطيدن وملاحتدن خالى اولمازفافهم

﴿ جوى ايرمغه دى آب روان يعنى آقرصو ﴾

(جوى) جيم ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله ارماق كه عربيده نهر چغتايده شاى ديرلر هم دخى جوى ايسته ديوالى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور (آب روان) اسم بمعنى اقارصو كه عربيده ماء جارى ديرلر چونكه آب صو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (روان) رانك وواو ممدوده نك فتحه لرى ونون ايله رفتن لفظندن اسم فاعل ياخود صفت مشبهه دركيدجى ديمكدر لكن استعمالده صالنه رق كيدجى معناسنه شايعدر صوده دخى صالنوب كتمه اولمغله

آب روان دیدیلرهم دخی جائز وروا معناسنه ورایج معناسنه وهمان معناسنه ده کلور بونلردن بشقه روان جان دیواوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور

﴿ تیره بولانقدر دخی حوضك دبی پایاب ﴾

(تیره) تاء مثنات فوقیهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله بولانق معناسنه شاعر (بیت) روشن بدیده ام نشود روی این جهان * کین چشم تیره کی بتواند نظر نکند * دخی ذاتنده قاره نسنه یه وصکردن متغیر اولوب قارارن نسنه یه وقاره کوکیجه یه وباغ چقاردقلری اغاج که عربیده شفتین دیرلر بوجمله یه تیره دیرلر فاما که هاء رسمیه سزاوتوزدرت معنایه کلورتکیم تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور (پایاب) پاء فارسیه ویاء تحتیهٔ ممدودتینك فتحه لری وباء موحده ایله مرکبدر بمعنی قعرالحوض چونکه پای بمعنی اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور آب صومعناسنه در بومناسبت ایله پیکارایاغنه ومطلق صوته ایاغنه ودیبنه ایاق ایرشن صویه دخی پایاب دیرلر بونلردن بشقه پایاب طاقت وقدرت معناسنه وپاینده وثابت معناسنه ونهایت وغایت معناسنه ده کلور

﴿ سرکشته باشی دونمشه دی دونمکه کشتن ﴾

(سرکشته) رانك سکونی ایله ترکیب اضافیدر اصلی کشتهٔ سرایدی تقدیم وتأخیر انجق کلاب کبی لفظده تخفیفی مفیددر بهرحال باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی خواجه حافظ (بیت) رهبری جوکه دراین بادیه هرسوی رهبست * مرد سرکشته چه داند که کجا باید رفت * چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کشته) کاف فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر دونمش معناسنه زیرا کشتن مصدردر دوران معناسنه همدخی صیرورت وانقلاب معناسنه ده کلورشد کبی لکن گینونت معناسنه اولماز

﴿ دریاده صویك دونمسی چورندیسی کرداب ﴾

(کرداب) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودال ممدوده ایله اصلنده ترکیب توصیفی قبیلندن آب کرد ایدی مدور ودکرمی صومعناسنه بعدالتقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب دکرملو صو معناسنه اولدی بعده معنای مذکورده غالب اولدیکه عربیده دردور دیرلر میرنظمی (بیت) چوکشتی اندرافتاده بکرداب * مپرس بعد ازین زهیچ آسیاب * چونکه کرد دکرمی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامنده کلور آب صو حرآنفا

﴿ آتشده اوحیوان که کزر آدی سمندر ﴾

(سمندر) سینك ومیمك فتحه لری ونونك سكونی ودالك فتحی ورا ایله آتشده كزر برحیواندر شویله روایت اولنور كه مزبور جانور قیون قدر اولور لونی الوان اولور كه بیاض وزمرد وسرخ ویشل وبنفشی توینی اكیروب دستمال ایدرلر كیرلندكده آتشه براغوب چركی یانوب پاك ولطیف جدید كبی اولور لامع (بیت) آتشم زخم جكر سوز نعام اولسه نوله * دل آتشكده‌ده دوشسه سمندر كل اولور * بعض روایتده سمندر قوقنس قوشیدر مزبور قوشك بیك سنه عمری اولور آخره ایردكده اودون جمع ایدوب نفسندن آتش پیدا اولوب اودونی یقاركندی دخی ینار كل اولور صكره مرور ایامله كولندن یاوروسی حاصل اولور (آتش یاقدیغنه مولانا جامینك شو بیتی شاهددر (بیت) شو سمندرچو فروزد آتش * باش با آتش او خرم وخوش * بعض روایتده كارقدر برجانوردر هرساعت برلون ایله متلون اولور همدخی هند ستانده برولایته سمندر دیرلر كه انده بی نظیر عود اولور بوایكی معناده بین الدال والراء واو ایله سمندور وبوایكی لفظده را بدلنه لام ایله سمندل وسمندول دخی دیرلر بویله اولنجه بونده درت لغت واردرنته كیم قوقنس لفظنده درت لغت اولدیغی كبی ققنس وقوقنس وققنوس وقوقنوس

﴾ دیرلر صوقوشندن قازه بط اورد كه مرغاب ﴿

(بط) باء موحده نك فتحیله قاز معناسنه اصلنده عربیدر طانك تشدیدیله لكن فارسیده تخفیفیله دخی شایعدر شاعر (بیت) درشكم باز كه چند ین خطست * تذكرهٔ جان تذرو وبطست * قاز دخی فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی امافرهنك شعوریده بط ایله قازی شویله فرق ایدركه اهلیسنه قاز وغاز دیرلر دشتی سنه بط دیرلر لطیفی (بیت) باز سفید آفت طاوس وقاز * چرخ وكز وبسته شود چشم باز * لكن تركیده علی الاطلاق اهلیسنه ودشتی سنه قاز دیرلر (مرغاب) تركیب اضافیدر مطلق صوقوشی معناسنه شوقدر كه غینك كسره سی فتحه یه وهمزه مده یه تبدیل اولنوب اوردك معناسنه منقول اولدی بونده یاء نسبیه ایله مرغابی دخی دیرلر هاتفی (بیت) مباور باین صید كه تركاز * بمرغابیانم میندازباز * چونكه مرغ قوش، دیو یكرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور آب صو كامر آنفا

﴾ ماهی بالغك آدی شناور دخی یوزكچ ﴿

(ماهی) میم ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله عربیده سمك

معناسنه هرنوعنه شامل اسم جنسدر شیخ عطار (بیت) آنکه با مرغ هوا
ماهی دهد * بندکانرا دولت وشاهی دهد (شناور) شین معجمه نك كسرى
ونون ممدوده نك وواوك فتحه لرى ورا ايله يوزكجى كه عربيده سابح ديرلر
خواجه سلمان (بيت) بحر محيط همتش موج زده حباب وش * قبهٔ نيلى فلك
كرده دروشناورى * واو بدلنه باء موحده ايله شنابر دخى بو معنايه در

غوته صويه طالمق صولرك طالغه سى خيزاب

(غوته) غين معجمه ممدوده نك ضمى وتاء مثناة فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله
صويه طالمق كه عربيده غوص ديرلر ايله غوطه دخى جائزدر بو ايكى لفظده
غين معجمه نك فتحى وواوك سكونى دخى جائزدر ابو المعانى (بيت) در بحر
غمش غوطه خورد اين دل مجنون * باشد كه خدا ساحل مقصود نمايد (خيزاب)
اصلنده وصف تركيبى اوله رق آب خيز ايدى قالقيجى صو معناسنه چونكه
آب صو كامر خيز وصف تركيبى اوله رق يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت
سادسنده كلور بعده طالغه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل وتخفيف ايچون
تقديم وتأخير وزاى معجمه يى مفتوحه وهمزهٔ آبى حرف مد قيلديلر

دار شكنه معناسى سليمانى ديمكدر

(دارشكنه) دال ممدوده نك فتحى وراءك كسرى وشين معجمه نك كسرى وكافك
ونونك فتحه لرى وهاء رسميه ايله زهر انواعندن سليمانى ديدكلرى نسنه در
لغت نادره اولمغله فرهنك شعوريده مذكور دكلدر نتكيم اواخر ديباجه ده
وعد بيورمشيدى چونكه زمانمزده فرهنك لفظى غلبه ايله شعورى كتابنه
علم كبى اولمشدر لكن تحفة المؤمنين ده دارشكنه سليمانى ديو مذكوردر

فرار وكريزنده جيوه زيوه وسيماب

(كريزنده) كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرلريله اسم فاعلدر قاچيجى
معناسنه عربيده فرار وفراره ديرلر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده
كلان كريختن ياخود كريزيدن لفظلريدر زيرا مستقبلاتى كريزد وكريزند
كلور نتكيم امر صيغه سى اوزره اسم مصدرى يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت
خامسنده كلور (جيوه) جيم ممدوده نك كسرى وواوك فتحى وهاء رسميه ايله
تركيده سندك وعربيده زيبق ديدكلريدر كذا فى فرهنك شعورى بو جيوه لفظى
نقدر فارسى ايسه ده تركيده شيوعى حسبيله زيوه وسيماب لفظلرينه ترجمه
قلنمشدر (زيوه) زاى فارسيهٔ ممدوده نك كسريله وزن ومعناده جيوه كبيدر

(سیماب) ترکیب اضافیدر اصلی آب سیم ایدی کمش صویی معناسنه جیوه معناسنه نقل اولنجه علامت ایچون تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون دیم مفتوحه وهمزه سی حرف مد قلندی بویله اولنجه بونده حکمانك زیبق ایله کبریتی مزج ایدنجه کمش یاخود التون اولور دیدکلرینه اشارت واردر (نکته) فرار وفراره لفظلری ارباب کیمیا واصحاب اکسیر اصطلاحنده جیوه نك علمی اولوب وجیوه دخی فی نفس الامر فرار وذهاب ایله متصف اولمغله ناظم تحریر قاچیجی کریزنده بیورسه وزن ومعنایه خلل کلمز ایکن ایهام حسن ایچون فراره کریزنده دیو تعبیر بیوردی فلله دره (مثنوی) خذ الفرار والطلقا * وشیئا یشبه البرقا * فان احسنته سحقا * ملکت الغرب والشرقا * سؤال حکمانك بوقولی راستمیدر ووجود خارجیسی وارمیدر (جواب راست وصوابدر نته کیم علم کیمیایی حکمت طبیعیه فروعندن عد ایتدکلری کبی همدخی وجود خارجیسی واردر نته کیم قارونڭ ونیجه ارباب معارفدن منقول ومشاهد اولدیغی کبی (سؤال علم اولوب وجود خارجیسی اولیدی علوم سائره کبی علی رؤس الازمان علماء کارکذاری وحکماء معرفت شعاری اولوردی (جواب حق جل وعلی حضرتلری فقط کیمیایی دکل بلکه بحسب الظاهر شهرت وشیوعی خطرناك اولان علملرکه مثلا علم جفر وعلم حرف وعلم سیمیا کبی علومك اصحابنی کتم واخفایه موفق قلوب حتی اظهار سر کفر دیو اعتقاد ایتدیردی یعنی اجانب وبیکانکانه دیمکدر فلاجل ذلك اربابی لایکاد یوجد درجه سنه رسیده اولدیلر (سؤال بو علم کیمیا نه جهتدن سر اولدی (جواب علم کیمیا هر طرفیله سر دکلدر بلکه نقدین یعنی شمس وقمر حسبیله سر اولدی والا که اطباء حذاق نیجه معاجین کیمیویه ترتیب وطائفهٔ صیاغ بی نهایه اجزاء کیمیویه ترتیب واعمال ایلدکلری ظاهردر (سؤال جد وسعیله نقدینه وصول ممکن اولمازمی (جواب عزیزم امکاندن بشقه وجودی دخی محققدر لکن توفیق حقه محتاجدر (سؤال مثلا عقرب وعلم وعقاب وعبد یعنی کبریت وزرنیخ ونشادر وجیوه امتزاج ایدنجه شمس وقمر حاصل اولور دیدیلر مع هذا مزج اولنسه لر حاصل اولمه دکل مشابه دخی اولامز بونقدیرجه کلاملری نیجه صواب اولور (جواب عزیزم انسان کافهٔ حیواناته بلکه عامهٔ کائناته نسبتله نه کونه کامل الوجود ایسه نقدین دخی بین المعادن کامل العیاردر لکن شمس کامل حقیقی وقمر کامل اضافیدر

اشته بوتقديرجه انسان نه درلو روح انسانى يه وروح حيوانى يه وجسده
محتاج ايسه نقدين دخى بواوچك امثالنه محتاجدر لكن بونلرده روح انسانى
يرينه فقط روح وروح حيوانى يرينه نفس ديو تعبير اولنور رايمدى عزيزم
حق تعالى حضرتلرى نه كونه روح انسانى يه (يسئلونك عن الروح قل الروح
من امر ربى) نص قطعيله كتم واخفا ايلديكى كبى بوروحى دخى براى حكمت
عليه مختوم ومكتوم ايلدى حكما انكچون بوروحه كاهى روح الذهب ديو
وكاهى حجر مكرم ديو تسميه وكافهٔ كيميا كرانه مطلب اعلى ومقصد اقصى
ايلديلر (سؤال علماء صوفيه وحكماء اشراقيه روح انسانيده بحسب الطاقة
البشرية جستجولر و روح حيوانيله روح انسانى فرقنده عظيم تكاپولر
ايلدكلرى كبى بونده دخى بربيان وافى وفرق شافى وارميدر (جواب ايشته
بومقامك حلى فصول ثلثه يه محتاجدر (فصل اول) جسد بياننده كه بوبابده
جسد هم نامهٔ سبعهٔ سياره وامثالى نسنه لردن هر بريدر (فصل ثانى) نفس
بياننده كه بوخصوصده نفس ملوحات تسعه وانواع كبريت واصناف
زرنيخ واشباهى نسنه لردن حاصل اولور (فصل ثالث) روح بياننده كه
بومادهده روح اشياء سبعه نك برندن اولور ١ زيبق ٢ رصاص ٣ موى اطفال
٤ قشر بيضه ٥ دم يعنى قان ٦ مراره يعنى اود ٧ بول يعنى شاشى خلاصه
بويديدن هر برى بشقه بشقه اكسيراولور برى برينه وضع اضافه يه محتاج
اولماز ديو شمس المعارفده نص وقطع ايلدى (سؤال بونفس وروحدن هر برينى
تحصيل نه كونه اولور ونه طريق ايله وجود پذير اولور (جواب مشهور
بوطقوز اموركه ١ حل ٢ عقد ٣ تصعيد ٤ تكلس ٥ تحليل ٦ تركيب ٧ ترطيب
٨ تنقيه ٩ طرح اشته ازجمله بوطقوز اموره موقوف ومحتاجدر وبوطقوز
امورك اعمال وترتيبى نيجه نيجه قرع وانبيق كبى آلانه وكونا كون طين
حكمت ونار حلقه كبى اسبابه محتاجدر وجمله سى دخى اسرار مكتومه دندر
ازجمله برمادهٔ سهله سنى سكا بيان ايدهيم مثلا ترطيب ديو ملوحاتك وامثالنك
صوينى اخراج وامثالنه واجساده وارواحه اسقا واشرابه ديرلر اشته بومقوله
عملارنه قدر دشوار الحصول وصعب الوصولدر فتأمل (سؤال بوتفصيلاتك
اقتضاسى كيمياوار ايمش بوصورتده قلب حقايق لازم كلمزمى قلب حقايق ايسه
ذاتنده محال دكلمى (جواب عزيزم قلب حقايق محال ديمنك معناسى ممكن
واجب اولماز واجب ممكن اولماز ديمكدر يوخسه ممكن ممكن آخره منقلب

ومستحيل اولور از جمله بسيط بسيط آخره منقلب اولور مثلا ماء وهوا كبى
ومركب مركب آخره منقلب اولور مثلا مملحه يه ساقط اولان حيوان كبى اشته
بو ايكى صورتده ماده لر باقيه در منقلبه اولان فقط صورتدر كاهيجه اولوركه
ماده وصورت ايكيسى معاً باقيلردر فاما كه منقلب اولان يا كيف كيفه اولور
مثلا سود يوغورت وپينر وياغ اولديغى كبى وياخود حال حاله اولور مثلا صو
بوز اولديغى كبى فاما كه ماده وصورتيله انقلاب مسئله سى اعادة المعدومك
جواز وعدم جوازينه منوطدر چونكه تجويز ايده نه كوره جائز ايتميه نه كوره
جائز دكلدر ايمدى عزيزم بو تفصيل معلوم اولديسه اجساد سبعهٔ مذكورهنك
بر برينه انقلابى بسيطك بسيط آخره انقلابى قبيلندن دكلدر چونكه مواليد
ثلثه نك بريدر انجق يا بوكه مركبك مركب آخره صورتيله انقلابى قبيلندن اوله
ياخود حالله انقلابى قبيلندن اوله اشته بو صورتده اكر كيفله انقلاب ايدرسه
اصلنه رجوع ايتمز واكر حالله انقلاب ايدرسه برسبب جزئيله اصلنه عودت
ايدر ياخود مضمحل اولور فافهم (سؤال اجساد سبعه وامثالى بالمشاهده
بر برينه اضداد وقسيمات اولديغندن فقط كيفله ياخود حالله انقلاب ايدرديمك
منافى دكلمى (جواب جائزكه اجساد سبعه وامثالى نوع واحددن اوله چونكه
معدن اذاخلى وطبعه شخص كامل وتام العيار اولمغله طالب ومركز حقيقيسى
اولان كمالنه وتمامنه راغب ايكن هر برينه اتصال موانع وانتفاء شرائطه
ملابسه سيله كمالنى احرازايده ميوب بر درجهٔ سافله ده استقرار ايله كيمى حديد
وكيمى نحاس وكيمى رصاص وكيمى آنك وكيمى حجر وامثالى اسملر ايله مسمى
اولديلر ايمدى عزيزم كورمزميسن كه اوزم اولا قورق ثانيا فريك ثالثا عنب رابعا
عصير خامسا دبس سادسا اقط اولديغى كبى زيرا اوزم اجتماع شرائط وارتفاع
موانع برله احراز كمال ايدرسه اقط اولور واكركه ناقص اولورسه مقامنه كوره
بر اسمله مسمى اولور كما سبق (سؤال ارضك هر بقعه سنك برخاصه سى واردر
بو تقديرجه هر بقعه سى برمعدن اقتضا ايتمسى عقله امس ومشاهده يه اقرب
دكلمى (جواب كورمزميسن كه جاموس وجمل وبقر وغنم فصول وخواصله
بر برندن منفصل وممتاز انواع واضداد ايكن جمله سندن حاصل اولان سود
نوع واحد وسوددن حاصل اولان پينر ويوغرت هر برى برنوع واحد ديو
معدوددر حتى كامل العيار اولان سمن نوع واحددرنته كيم بونى مؤيد
اصحاب اكسير وارباب كيميا طهر الفضة الجذماء ثم كلها حلال ديو طالبلرينه امر

وترغيب ايتديلرنته كيم بومضمون شمس المعارفدن دخی فهم اولنور
چونكه عزيزم فضهٔ جذمادن مراد زجله رصاص ديسك اكر انتفاء شرائط
واجتماع موانع اولماسه ايدی كامل اضافی اولان فضه اولاجق ايمش بلكه
كامل حقيقی اولان ابريز خالص اولاجق ايمش لكن بدن انسانده امراض
مزمنه دن علت جذام اولوبده كانه دائرهٔ انسانيتدن اخراج ايتديكی كبی
رصاصده دخی برعلت مزمنه عارضه اولمغله كرك كامل اضافی وكرك كامل
حقيقی درجه سنه رسيده اولمامش (سؤال رصاصده بوعلت ندر (جواب
بدن انسانده جذام عصمنا الله تعالی اكرعلت واحده ديو معدوده ايسه ده
فاما كه جهت وحدتله مضبوط اولان علل متعدده اجتماعندن عبارت
اولديغی كبی اشته بورصاصده دخی اجتماع علل شتادن عبارت علت جذام
كبی برعلت واردر چونكه بورصاصده فهم قاصرانه مزه كوره يدی علت واردر كه
فضه ده يوقدر ١ لينت ٢ سرعت ذوبان ٣ وسخ ٤ حمرت ٥ زرقت ٦
سورت ٧ خشخشه خلاصهٔ كلام اشته بويدی علت رصاصدن كيدنجه
يكاد يكون فضة لكن عزيزم بوقدر بحث همان روح انسانی بحثی كبی
برمعنی دربرعليله شفا يوقدر انجق عقلايه لازم اولان بومقوله امر مشكلی
الشیء بالشیء يذكر مضمونی بوقدر بحثله اكتفاء ايدوب عملنه اشتغال
ايله خسر الدنيا والآخرة مصداقنه مظهر اولميه لر تفطن فتح الله عليك

﴿كوز ياشنه دی اشك وسرشك اغلمه كريه﴾

(اشك) همزه نك فتحی وشين معجمه نك سكونی وكاف ايله كوز ياشی كه عربيده
دمع وهر ياشه وقطره يه دخی ديرلر شيخ عطار (بيت) چنان شد ظلم درايام اوكم
كه اشكی درميان بحر قلزم * بويرده مطلقا قطره معناسنه درهم دخی دولت
اشكانيانده اول پادشاهك اسمی اشك ايدی جعنده اشكان نسبتنده اشكانی
وآنك جمعنده اشكانيان ديديلر علی ماسبق فی قواعد المقدمة چونكه سلطان
انبياء عليه افضل التحايا بعثتندن اول معلوم اولان دول عجم درت طائفه در
بری پيش داديان وبری كيانيان وبری دخی ساسانيان وبری اشكانيان ديو
بعض كتب تواريخده مشروحدر لكن كاتب چلبی مرحوم تقويم تاريخ نام
كتابنده زمان سعادتدن اقدم اولان دولتی يكرمی بشه اخراج وحصر ايلدی
فاحفظ (سرشك) سينك ورانك كسره لری وشين معجمه نك سكونی
وكاف فارسيه ايله اشك كبی كوز ياشی معناسنه ومطلق ياش وقطره معناسنه

دخی کلورهمدخی سرشك شرارهٔ آتش وخردهٔ آتش معناسنه وکل سرخ معناسنه و برقرمزی شکوفه لی اغاج معناسنده کلورشمس فخری (قطعه) پادشاها زشرم دست توابروخ * سیاه آمد ست ور یخت سرشك * نیستش ره بسوی بحر کفت * زان همی باردش زدیده سرشك * زانکه کوزه بدیش ازقبضت * لعل رستی بجای کل زسرشك * اول مطلق یاش وقطره معناسنه (ثانی بمعنی دمع (ثالث قرمزی شکوفه لواغاج معناسنه (تکمله) فرهنك شعوریده اشك کاف عربیله سرشك کاف فارسیله مضبوطدر فاحفظ (کریه) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مصدر بمعنی بکاء ابوالمعانی (بیت) نوحه وکریهٔ دمادم من * کشته اند آسمان بیزار *

❊ کریان دیمك اغلایجیدر قانلو صوخوناب ❊

(کریان) کاف فارسیه نك کسریله کریستن امرحاضرینك آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبه در زیرا مستقبلاتی کرید وکریند وکری کلور میر نظمی (بیت) زدست احتیارم چشم کریان * عنانش می ستاند نیست درمان * بعض فرهنکده فدا وقربان معناسنده مرویدر (خوناب) اصلنده واوعطفله خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه چونکه خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور آب صو معناسنه کما سبق بعده وصف ترکیبی اولمق ایچون واو حذف اولنوب تخفیف ایچون دخی نونی مفتوحه وهمزه یی حرف مد قیلوب قانلو صو معناسنی مفید اولدی میرنظمی (بیت) شده خوناب اشك دیده ازغم * که سوزد آتش صبرت جکرهم (خوناب) اکثری کوز یاشنده مستعملدر

❊ مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن ❊

یعنی بوقطعه بحرهزج مثمن الاجزاندندر لکن صدری وابتداسی اخرب و عروضی وضربی محذوف وحشولری مکفوفدر (تنبیه) اخرب مفاعیلن اولندن میمی وآخرندن نونی حذف ایدوب فاعیل قالدقده مفعول یه نقل اولنوب اخرب دیو تسمیه اولنور کف جزء سباعینك آخرنده کی سبب خفیفك ساکننی اسقاط ایتمکدرکه مفاعیلن وفاعلاتن نونلرینی دوشوروب مفاعیل وفاعلات قالدقده مکفوف دیو تسمیه اونور باقی اصطلاحلر ماسبقدن معلوملردر

❊ بکرز اونقوشه بوجهانکم اوله برآب ❊

یعنی بودنیا صو اوزرنده اولان نقوشه بکزر چونکه نقوش جمع نقشدر

(جهان) بمعنی دنیا نته کیم یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثنده جهان گیتی دیو کلور (بر) ادات استعلادر کماسبق فی الادوات المرکبة (آب) معروف

﴿ قطعهٔ چون مهر ومه پرتو فزای این کتاب ﴾

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده کچدی (چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (مهر) کنش دیو (ماه) آی دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور مه اندن مخففدر (پرتوفزای) وصف ترکیبیدر زیرا پرتو شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور فزای فانك کسری وزای ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله فزودن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاتی فزاید وفزاینده کلور بولفظ وامثالی مثلا جانفزای وفرحفزای کبی فتح فا ایله مشهورلردر لکن ارباب لغت مکسوره ده اتیسان ایلدیلر (این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (کتاب) معروف (حاصل معنی ینه حرف باده بو کتابه شعاع ارتریجی کون وآی کبی برقطعه یاخود قطعه در چونکه بو قطعه ده مراعات نظیر وطبـاق وامثالی صنعتلر ایله اکثری مذکور ومترجم اولان شعاع وصفوت صاحبی وانك اضدادی نسنه لردر فاحفظ

﴿ آسمان کوکدر کنش خورشید ومهر وآفتاب ﴾

(آسمان) همزه نك مدیله کوك که عربیده سما وفلك دیرلر کمال پاشا زاده بونده تصرف خاص ایدوب بیورر که آسمان وصف ترکیبیدر دکرمنه بکزه یجی معنـاسنه بعده نقل ایله یاخود غلبه ایله کوکه اسم قلنمشدر انتهی چونکه آس دکرمن دیو بوقطعه نك بیت ثامنی شرحنده کلور مان قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی شهور فارسیه نك یکرمی یدنجی کونه آسمان دیرلر بو ایکی معنـایه مسعود سعد سلمان (بیت) آسمان روزای چوماه آسمان * باده نوش ودار دل را شادمان * واول کونه موکل فرشته یه دخی آسمان دیرلر (خورشید) خاء معجمه نك ضمی وواو مجهوله وشین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال ایله کنش معناسنه لفظ مرکبدر چونکه خور شمس دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنـده کلور شید کنش دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بو ایکی لفظده خانك ضمیله وشینك کسریله اکتفا ایدوب خوردن واوی وشیدن یاء تحتیه یی حذف ایدوب خرشد دخی جائزدر حاصلی بونده علی الانفراد

وعلى الاجتماع سكز لغت واردر ١ خور ٢ خر ٣ شيد ٤ شد ٥
خورشيد ٦ خورشد ٧ خرشيد ٨ خرشد (مهر) ميمك كسرى
وهانك سكونى ورا ايله بودخى كنش معناسنه در همدخى هرسال شمسيدن
يدنجى آيك آديدركه نير اعظم برج ميزانده اولديغى مدتدر وهرشهر شمسينك
اون التنجى كونى اسميدر ودخى روزمز بوره موكل فرشته نك اسميدر وشفقت
ومحبت معناسنه ده كلور مؤيد الفضلاده مهر بمعنى سنك سرخ دبو
مرويدر وبعض فرهنكلرده استرنك معناسنه منقولدر (آفتاب) همزهٔ
ممدوده نك فتحيله بودخى كنش معناسنه مرحوم كمال پاشا زاده بونده دخى
تصرف خاص ايدوب يوررركه آفتاب وصف تركيبيدر صو قزدريجى
معناسنه چونكه آف اصلنده آب ايدى باء موحده فايه ابدال اولنمشدر (تاب)
تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله تابيدن لفظندن امر حاضر
ياخود اسم فاعل مخففدر بعده كنشه خاص اولمشدر شيخ سعدى
(بيت) عمر برفست آفتاب تموز * اندكى ماند خواجه غره هنوز (فائده)
عربيده كنشك اون اوچ اسمى واردركه نظم لألك شو اوچ بيتندن
فهم اولنور (بيت) غوره ويوحى. ويوح وجاريه وشمس وبوح * كون
يوزيجى كس سبوح نجم وقمر يلدز وآى * ديكر (بيت) صبح وجونا وذكا
وجونا هم صقعا نه كون * آى هم كوندز مهان نور ضيا ويرمك مزون *
ديكر (بيت) كون بولت شق مصحف كورتون قتى خمر بالق * عين
وغين وفاء وقاف وكاف ولام وميم ونون *

﴿ يلدز اختر ماه آى آيد نلغيد رماهتاب ﴾

(اختر) همزه نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى ورا ايله يلدزكه
ستاره دخى ديرلر شمس فخرى (بيت) دلك دين رابقدرت كركر * كشت مسعود
عاقبت اختر * همدخى بخت وطالع نيك معناسنه وعلم كه بيراق معناسنه
ومراد مسعود معناسنه ده كلور (ماه) ميم ممدوده نك فتحى واظهارها ايله آى كه
عربيده قمر وهم نير اصغر ديرلر كندو ذاتنده نورى يوقدر بلكه شمسدن استفاده
ايدر حاصلى سبعهٔ سياره نك بريدر همدخى سنه نك اون ايكى بولكده بربولكيدر
عربيده اكا شهر ديرلر بودخى ايكى نوعدر برى شهر شمسيدر برى شهر قمريدر
ايكيسى دخى حالا بلاد اسلاميه ده متداولدركه سنهٔ قمريه وسنهٔ شمسيه در
سنهٔ قمريه اوچيوز اللى بش كوندر وآيلرى محرم وصفر وغيرذلك سنهٔ شمسيه

اوچیوز التمش بش کوندر وآیلرینك اسمی یونان لساننده مارت ونیسان
وباقیلری معلوم وفرس لساننده فروردین وآرد بهشت وباقیلری معلوم شهر
وقمر معناسنه حسن غزنوی (بیت) کردم سال وماه را ادوار * مهر را سال را دومه
راماه * بو بیت بی نقط واقع اولمشدر بونلردن بشقه هر ماه شمسینك اون ایکنجی
کوننك اسمنه ده همدخی اکا موکل فرشته نك اسمنه ده ماه دیرلر (ماهتاب) ترکیب
اضافیدر اصلی تاب ماه ایدی انجق تقدیم وتأخیر کلاب کبی لفظده تخفیف
افاده ایلدی (ماه) آی دیو آنفا کچدی (تاب) تاء فوقیه نك فتحیله بمعنی شعاع
وفروغ دیو بوقطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور نته کیم تابدار بارلق دیو
یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده کلور همدخی استعاره طریقیله روی دلبره
ماهتاب دیرلر شاعر (بیت) آن قد سرو روی ماهتابش * باچو خورشید کشته
پرتابش

* او یانق بیدار امر غنمش غنوده او یقو خواب *

(بیدار) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله او یانق
معناسنه عربیده یقظان بچغتایده اویقاغ دیرلر صائب (بیت) تاکی غبار هستیٔ
موهوم چون حباب * صائب حجاب دیدهٔ بیدار من شود * همدخی آکاه ومتنبه
معناسنه ده کلور (غنوده) غین معجمه نك ونون ممدوده نك ضمه لری ودالك
فتحی وهاء رسمیه ایله امر غنمق یعنی اویقویه هنوز وارمش عربیده سنه ونعاس
دیرلر (خواب) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف
وباء موحده ایله بمعنی نوم همدخی رؤیا که واقعه معناسنه ده کلور ایکی معنایه
حضرت مولانا (بیت) سرنهاد وخواب بردش خواب دید * کامدش از حق
نداجانش شنید * وکاهی خوابیدن لفظندن امر حاضر دخی اولور

* او یومش خوابیده دونکی کیجه دوش ودوشده خواب *

(خوابیده) او یومش معناسنه اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه نك بین الفتح
والضم اماله سی وواو علامت والف وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله خوابیدن
لفظیدر (دوش) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله دونکی کیجه معناسنه
عربیده بارحه ولیلة لامس کبی بوندن بشقه اوموز معناسنه ده کلور عربیده
منکب کبی همدخی دوشیدن لفظندن امر حاضرده اولور (خواب) دوش
معناسنه عربیده رؤیا کبی کما سبق آنفا

* هیبت وحشمت شکوه اعلا دیمك والا ایمش *

(شکوه) شین معجمه نك وکاف ممدوده نك ضمه لری واظهار ها ایله بمعنی هیبت

وحشمت ووقار ومتانت وزيبايى وتناسب خواجه سلمان (بيت) باشكوه كوه حكمت ابركريان برجبال * باوجود جود دستت برق خندان در سحاب * همدخى شكوهيدن لفظندن امر اولور وقريهٔ صغيرهيه ده شكوه ديرلر (والا) واو ولام ممدودتينك فتحه لريله بمعنى اعلى و بلند قدر وبحسب المرتبه بزركوار استاد منوجهرى (بيت) ازكرم ونعمت والاى او * كس نشنيد ازلبهالاى او همدخى ايجه ابرشيمدن طوقنمش برلطيف نسنه دركه واله دخى ديرلر

﴿ جاه منصبدر مراد ينه ايرندر كاميـاب ﴾

(جاه) جيم ممدوده نك فتحى واظهارها ايله بمعنى منصب و دولت وعزت واقبال ورتبه وقدرعالى عربيده وفارسيده مستعملدر (كامياب) سكون ميم ايله وصف تركيبيدرچونكه كام مراد ديوفرق دردنجى قطعهنك بيت خامسنده كلور (ياب) اللى يدنجى قطعهنك بيت حادى عشرنده كلان يافتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدرابو المعانى (بيت) سعى ميكردم كه باشم كامياب * ليك ازوصلت نكشتم كامياب

﴿ تاب طاقت پيچ بوكلمدر طولاشقدر دخى ﴾

(تاب) تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله بمعنى طاقت نتكيم تاب وتوان ديرلر طاقت وقدرت معناسنه شاعر (بيت) سپهر باتو بهنكام كين ندارت تاب محيط با تو بروز سخا نكير دپاى * بوندن بشقه اون ايكى معنايه دخى كلور اول بمعنى حرارت (ثانى بمعنى ضيا وفروغ (ثالث بمعنى رنج واضطراب (رابع بمعنى پيچ يعنى طولاشق نتكيم پيچ تاب ديرلر (خامس بمعنى دردومحنت (سادس بمعنى مرد عالم (سابع بمعنى شورش (ثامن بمعنى خشم وغضب (تاسع بمعنى خوف وهراس (عاشر بمعنى كرديدن يعنى دوندرمك نتكيم روكردان مقامنده روتاب ديرلر (حادى عشر بمعنى تافتن يعنى بوكمك (ثانى عشر بمعنى التماع بو اوج معناده اسم مصدردرامروصف تركيبى دخى اولور ماهتاب وعالمتاب وموتاب كبى (پيچ) باء فارسيهٔ ممدوده نك كسرى وجيم فارسيه ايله بوكلم وطولاشق و بورقاج معناسنه شاعر (بيت) اى بسا كزآتش سوداى آن مشكين رسن * درد پيچا پيچ دلزين آبكون چنبر كذشت * همدخى پيچيدن لفظندن امراولور

﴿ اصطلاح اولمش دينور فكر وتلاشه پيچ تاب ﴾

(پيچ تاب) بو بيتك مصراع اولنده كچدى ايكى لفظندن مركبدر فكر وتلاش معناسنه اصطلاحدر وجهى ما سبقدن ظاهردر

﴿ فاش ظاهردرخبر معناسى پيغام و پيام ﴾

(فاش) فاء ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله بمعنى ظاهر وآشكار شمس فخرى (بيت) حديث خاتم وكسرى زمانه در پيچد * چنين در كرم وعدل شد شهرش فاش (پيغام) پاء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وغين معجمهٔ ممدوده نك فتحى وميم ايله فقط غينك حذفيله پيام فقط الفك حذفيله پيغم ومعا ايكيسنى حذفله پيم بودرت كلمه خبر يعنى صاليق معناسنه نيروى الهى قى (بيت) عاشق ازهر يك نكه صد مدعا كويد بيار * عشق چون اين رتبه دارد قاصد و پيغام چيست * حكيم انورى (بيت) نوك پيكانها چو پيكان قضا * ازاجل آرند خصمانرا پيام

﴿ اولدى پرسيدن سؤال ايتمك دخى پاسخ جواب ﴾

(پرسيد) پاء فارسيه نك ضمى ورانك سكونى وسين ممدوده نك كسرى ودالك فتحى ونون ايله مصدردر صورمق وسؤال ايتمك معناسنه (پاسخ) باء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وسينك ضمى وخاء معجمه ايله بمعنى جواب شيخ نظامى (بيت) زبانش كرد پاسخ رافرامشت * نهاد از عاجزى بر ديده انكشت

﴿ بولاشق آلايش آلودن بولشمقدر دخى ﴾

(آلايش) همزهٔ ممدوده نك فتحيله بومصراعده مذكور آلودن لفظندن امر حاضر صيغه سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر مير نظمى (بيت) براى لقمهٔ مكشاد هانرا * مسار آلايش منت زبانرا (آلودن) همزهٔ ممدوده نك فتحى ولام ممدوده نك ضميله مصدردرهم لازم وهم متعدى اولور بولشمق و بولشدرمق معناسنه همدخى كنهكارلقده حقيقت عرفيه اولمشدر شاعر (بيت) دعاىى ميكنم ارباب آلوده دامانى * مكن شرمنده پيش قدسيانم ازدعاى خود * مستقبلاتى اولا الف وياء تحتيه يه ابداليله آلايد وآلايند كلور

﴿ خالص وصافى وخاصك اولدى هب مفهومى ناب ﴾

(ناب) نون ممدوه نك فتحى وباء موحده ايله بومصراعده ايكى معناسى مذكوردر اول بمعنى خالص وصافى حتى بعض نسنه يه صفت اولور لعل ناب ومشكناب كبى ثانى بمعنى خاص مختص همدخى اديب صابر معناسنه ده كلور عربيده سورى ديشه ناب ديرلركه اكا تركيده ايت ديشى ديرلر

﴿ آرميدن دكلنوب اكلنمه صبر اولندى شكيب ﴾

(آرميدن) همزهٔ ممدوده نك ورانك فتحه لرى وميم ممدوده نك كسريله مصدردر دكلنوب اكلنمك وصبر ايلمك وراحت اولمق معناسنه كمال خجندى (بيت) بى نواز

دردم آرمیدن نیست * وز تو ام طاقت بریدن نیست * رادنصکره الف ایله آرامیدن وایکنسنده ده میمدنصکره یاء تحتیه یی حذفله آرامدن وآرمدن دخی بومعنایه در (شکیب) شین معجمه نك وکاف ممدوده نك کسره لری وباء موحده ایله بمعنی صبر وارام حکیم اسدی (بیت) ندارت جهان بریکی شاد شکیب فراز یست بیش از پس هرنشیب * همدخی شکیبیدن لفظندن امر اولور

❁ پك یلوب کزمك تکاپو یعنی ایو مکدر شتاب ❁

(تکاپو) مرکبدر چونکه تك قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت اخیرنده کلور (پو) قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان پوییدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بو ایکی لفظك بیننده کی الف توسلدر واتف مقامنده واو مکتوبهٔ غیرملفوظه ایله تك وپو دخی بومعنایه در (شتاب) شینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله شتابیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر حکیم انوری (بیت) پای حلم توندارد خاك هنكام درنك * تاب حکم تونداردباد هنكام شتاب

❁ ابکیراولمش صوجمع اولدیغی یرتالاب هم ❁

(آبکیر) وصف ترکیبیدرصو طوتیجی معناسنه لکن مجمع ماده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه آب صو کما سبق فی خامس الرابعة (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور همدخی آبکیر برسپورکه یه دیرلرکه جلاهلرانی صویه باتروب انکله بزصولرلر بو ایکنجی معنایه حکیم خاقانی (بیت) برفتهٔ جد وماشوره وکلاوه وچرخ * بابکیر و بمشتوت ومیخکوب وطنساب (تالاب) تاء فوقیه ولام ممدوده نك فتحه لری وباء موحده ایله بودخی مجمع ماء معناسنه همدخی حوض معناسنه ده کلور

❁ آسیاکر دردکرمنجی دکرمن آسیاب ❁

(آسیاکر) اسم فاعلدر چونکه آسیا آسیابدن مخففدن کرادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (آسیاب) همزهٔ ممدوده و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحه لری وبینلرنده سین وآخیرنده باء موحده ایله دکرمن عربیده رحی وطاحون دیرلر اصلنده ترکیب اضافی اوله رق آس آب ایدی صودکرنی معناسنه چونکه آس همزهٔ ممدوده نك فتحی وسین ایله مطلقا دکرمن معناسنه نه کیم ات دکرمنه آس اسب واشك دکرمنه آس خر دیدکاری کبی صودکرمنه ده آس آب دیدیلر لکن کسر ایله الف ممدوده نك جمنده نوعا ثقلت اولمغله همزه یی یاء تحتیه یه قلب ایدوب آسیاب دیدیلر بعده اکثر دکرمن صو ایله اولمغله علی العموم

دکرمنه تغلیبا آسیاب دیدیلر ابو المعانی (بیت) دانهٔ ایام عمرم محو شد * جوی اشکم کرد چشم آسیاب

دست خوشمدر کشوردم خطهٔ ایراندن

(دستخوش) دائما الده طوتیلان نسنه معناسنه وادات الفضلاده بمعنی دستمال و مجمع الفرسده بمعنی سخره وسهل الحصول شیخ نظامی (بیت) بی سپر جرعهٔ می خورکان * دستخوش بازیٔ سیارکان * اصلنده ترکیب اضافی اوله رق خوشهٔ دست ایدی ال باشغی معناسنه چونکه خوشه بشق دبو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کلوردست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون خوشه آخیرندن هاء رسمیه حذف واسقاط اولنوب دستخوش دیرلر (خطه) خاء معجمه نك کسری وفتحی وطاء مشدده نك فتحی وهاء رسمیه ایله سنور واولکا معناسنه همدخی معمارلرك دیوار بناسنده چکدکاری ایب معناسنه اصلنده عربیدر انشارده دخی شایعدر چغتایده اولکا ومملکت معناسنه جوی دیرلر (ایران) عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت آخیرنده کلور

کالهٔ ملك عجمدر بو کتاب مستطاب

(کاله) هاء رسمیه ایله یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان کالا کبی قماش معناسنه وقماش خانه معناسنه ده کلور حضرت مولانا (بیت) نوخرانی که رسیدند ببازار کهن * کالهٔ کاسد ایشان بهای نرسید (ملك) معروف (عجم) بمعنی ماعدای عرب وسکون جیم ایله نقطه واعراب وحرف معناسنه (کتاب ومستطاب) عربیلردر وانشارده دخی مستعملدر (خاتمه) بو قطعه دخی سابقه کبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لکن جمیع ضربلری واکثری عروضی مقصور و بعض عروضی محذوفدر ما عداسی سالمدر بو قطعه وزنده قطعهٔ سابقه کبی اولمغله انك وزنی بیان ایله بوندن اکتفا ایلدی (تنبیه) قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سببلرك ساکننی حذف ومتحرکنی اسکاندر فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنور باقیلرك بیانی سابقلرده مرور ایلدی

قطعهٔ نادرهٔ خوب ادای ونایاب

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (نادره) (وادا) عربیلردر انشارده دخی شایعدر (خوب) کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور (نایاب) بو قطعه نك بیت خامسنده کلور حاصل معنی ینه حرف باده قلیل الوجود ورنکین ادالو برقطعه یاخود قطعه در زیرا بو قطعه ده اکثری

بحسب الاستعمال قبیل الوجود وکوزدن نهان ومستور اولوب ذکری دخی مستهجن اولمیان نسنه‌لردرهمدخی دیباجه‌ده صنایع موعوده‌دن وامثالندن خالی دکلدر

آیار اولدی صوار یجی صوسزدر بی آب

(آبیار) وصف ترکیبیدر صو کتوریجی وصوار یجی معناسنه چونکه آب صو معناسنه کما مر فی خامس الرابعه یار اصلنده همزهٔ ممدوده نك فتحیله اریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخفف اوله رق ارایدی تخفیف ایچون همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولندی ابو المعانی (بیت) خامه ام میراب کلزار سخن بودست تا * آبیار نخل معنی ریشه شد هر قطره اش (بی آب) صوسز معناسنه همدخی بی رونق وبی لطافت معناسنه‌ده کلور میر نظمی (بیت) همین از خمارم مکر شد کباب * شود بزم بی باده وآب وتاب * چونکه بی ادات نفیدر علی ما سبق فی الادوات المرکبه آب معنالریله قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده وشرحنده کچدی

صو اقوب طولدیغی یرداخی ستخر وکولاب

(ستخر) سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ورا ایله آبکیر وتالاب کبی مجمع ماء معناسنه درهمدخی فارس مملکتنده برمعظم ومشهور قلعه اسمیدر قربنده برمعظم آبکیر اولمغله انك اسمیله مسمادر (کولاب) لام ممدوده ایله ترکیب اضافیدر چونکه کول کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله فارسیده وترکیده مجمع ماء معناسنه معروف لغتدر آب صو معناسنه کما مر آنفا

حق قوشی مرغ شب آویز اایاغندن اصلور

(مرغ شب آویز) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی آویز قرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بویله اولنجه معناسی کیجه ایاغندن آصلیجی قوش دیمك اولدی لکن حق قوشی یعنی دون قوشی کیجه ایله ایاغندن آصلوب حق حق دیو بیدار وصدا پرداز اولمغله غلبه ایله اکا علم اولمشدر شوقدر که ایاغندن آصلور قوانك تفسیرده مدخلی یوقدر فاما که ناظم نحریرك تعبیری ایضاح ونکته دن خالی دکلدر فافهم

یراسه شب پره یلدز بوجکیدر شبتاب

(شب پره) سکون باء موحده ایله یراسه که عربیده وطواط وخفاش دیرلر اصلنده هاء رسمیه سز کیجه اوچیجی معناسنه وصف ترکیبی ایدی چونکه شب

بمعنى كيجه كامر آنفا (پر) باء فارسيه نك فتحى ورا ايله پريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر بعده پراسه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل برهاء رسميه الحاق اولندى (شبتاب) سكون با ايله يلدز بوجكى كه عربيده يراع ديرلر فارسيده چراغك وچراغله دخى ديرلر شيخ نظامى (بيت) چوشبتاب كرمى كه تابد زدور * زبى نورئ شب زند لاف نور * همدخى كيجه پارلايجى معناسنه وصف تركيبى اولور چونكه شب كيجه كامر تاب تابيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر نته كيم اسم فاعلى قطعهٔ رابعهٔ عشرك بيت ثالثنده كلور

﴿ كيجه دن قالمه شبينه كيجه لك اولدى شبى ﴾

(شبينه) كيجه دن قلان طعام وشراب بقيه سى همدخى اوزرينه كيجه كچمش معناسنه چونكه شب بمعنى الليل كامر آنفا ياء تحتيه نسبت ايچوندر نون تأكيد نسبتدر هاء رسميه علامت نقلدر (شبى) آخرنده ياء نسبيه ايله كيجه جامدسى معناسنه همدخى ياء تحتيه وحدت ايچون ياخود مصدريه اولور بر كيجه ياخود كيجه لك معناسنه شاعر (بيت) بكون تنك آن دلبركس دختر نمى ماند * اكر ماند شبى ماند شبى ديكر نمى ماند *

﴿ او يقونك اولى معناسنه اولمش سرخواب ﴾

(سرخواب) تركيب اضافيدر عربيده سنه ونعاس معناسنه تركيده امرغمه ديرلر چونكه سر باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور خواب او يقو ديو قطعهٔ خامسه نك بيت ثانيسنده كچدى ميرنظمى (بيت) بكفت اين ناله وزارى بكرديد * بسرخواب رفته اوراخواب ديد *

﴿ رهروان يولجيلره دينلدى دواسبه اولاغه ﴾

(رهروان) يوله كيديجى معناسنه وصف تركيبى اولان رهرو آخرينه جمع ايچون الف ونون الحاقيله جمعدر چونكه راه يول ديو اوتوزسكزنجى قطعه نك بيت ثامنده كلور ره اندن مخففدر وقرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كلان رفتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر نته كيم اسم فاعلى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى (دواسبه) دالك ضمى وواو مجهوله ايله اولاق معناسنه اصلى آخرنده هاء رسميه سزمركبدر ايكى آت معناسنه زيرا دو ايكى ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور اسب آت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور بعده معناى مذكوره نقل اولنجه علامت نقل آخرينه هاء رسميه الحاق اولندى وجه تسميه چونكه اولاق اكثر برآته

بتوب برینی دخی یدکنه الوب الغار ایتدیکیچون دواسبه دیو تسمیه اولندی

﴿ یعنی ایاغی اوزنکیده دیمك پا برکاب ﴾

(پا برکاب) مرکبدر چونکه پا اپاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة (رکاب) رانك کسری وکاف ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله اوزنکی معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر

﴿ نابدید اولدی بلورسز یوق اولاندر نابود ﴾

(نابدید) مرکبدرچونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بدید) باء موحده نك فتحی ودال ممدوده نك کسری ودال ثانیه ایله بمعنی ظاهر وآشکار وروشنا ابو المعانی (بیت) بحر عشق یار بی پایان وساحل نا بدید * در مطلب بی شمار قعر دریا نابدید (نا بود) دخی مرکبدر چونکه نا ادات نفیدر بود اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلان بود ن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر وجود معناسنه حاصلی برنسنه نك وجودی وارایکن یوق اولنجه نابود دیرلر میر نظمی (بیت) وجود هستیش نابود کشته * که کارش درجهان بی سود کشته *

﴿ بولنورایسه ده پك آز بولناندر نایاب ﴾

(نایاب) اصلنده نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة (یاب) اللی یدنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان یافتن لفظندن امردر لکن معنای مذکورده حقیقت عرفیه اولمشدر فافهم

﴿ مرغزن دینلدی مزارآدینه هم کورستان ﴾

(مرغزن) میمك فتحی ورانك سکونی وزای وغین معجمه نك فتحه لری ونون ایله بمعنی قبرستان ومزار استادرودکی (بیت) هرکرا راه برزغن باشد * کذراو بمرغزن باشد * همدخی زای معجمه نك غین معجمه اوزره تقدیمیله مرزغن دخی بو معنایه در (کورستا ن) اسم مکاندر زیرا کور کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی قبر ومزار همدخی حمار وحشی معنا سنه وعیش وعشرت معناسنه ده کلور ستان ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة

﴿ قبه یاپلمش اولان تربیه دیرلر کوراب ﴾

(کوراب) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله کنبدلو تربه معناسنه امیرخسرو (بیت) مردم دانا نرهد زین دوکور *

بالا کوراب وفر وچاه کور * همدنی برشهر اسمیدر وسرداب معناسنه ده کلور اصلنده وصف ترکیبدر معنای ترکیبیسی صولوقبر دیمکدر زیرا کور بمعنی قبر کما سبق آب صو دیمکدر کما سبق فی خامس الرابعة

﴿ ایو سوز جمله سیده دکله چورمه یوزیکی ﴾

بو مصراع تفسیر وترجمه در مفسری مصراع ثانیدر

﴿ همکی نیک سخن کوش کن روی متاب ﴾

(همکی) هانك ومیمك فتحه لری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسریله جمله سی وقوسی معناسنه (نیك) ایو دیو ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (کوش) کاف فارسیه نك ضمیله کوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر استماع ودکلمك معناسنه (کن) کافك ضمی ونون ایله یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثاننده کلان کردن لفظندن امر حاضردر تتکیم مضارع متکلمی قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده کچدی شانی (بیت) رفتن نیکو نبود چورفتی ببزم غم * خواهی بنوش باده وخواهی نماز کن * اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (متاب) نهی حاضردر زیرا اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة (تاب) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله امردر مصدری تابیدن لفظیدر چورمك وبوکك معناسنه (تمه) بو قطعه نك بحری واحوالی سابقه لردن معلومدر تذکر

﴿ قطعهٔ دلپسند و رونقیاب ﴾

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (دلپسند) طبعه موافق کلان دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور (رونقیاب) رونق بولیجی معناسنه چونکه یاب وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی حاصلی معنی طبعه موافق کلان ورونق بولیجی برقطعه یاخود قطعه در

﴿ صوکبی چولده کیم کورینه سراب ﴾

(سراب) شعاع شمسدن وپرتو آفتابدن مسافهٔ بعیده ده صوکبی کورینور بر معنادر اکثری زمین شوره ده وچول یرده واقع اولور بعض ترکیده کالغیم دیرلر ظهوری (بیت) جکر تشنکانرا کندجان کباب * بصحرای ریوازلال سراب * اصلنده ترکیب اضافیدر صو باشی معناسنه چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی

قطعه نك بيت اولنده كلور آب صو ديو قطعهٔ رابعه نك بيت خامسنده كچدى
لكن معناى مذكوره كوره نقل اولنجه علامت ايچون را مفتوحه وهمزه حرف
مد قلندى ﴿ د ينلدى كوراب هم نمايش آب ﴾
(كوراب) كاف ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك فتحيله بمعنى سراب مذكور
عنصرى (بيت) بهرآب آرزوى سوى كوراب * كم كنى جان وزو نيابى آب
اصلنده تركيب توصيفيدر اعمى صو معناسنه چونكه كور اعمى ديو يكرمى برنجى
قطعه نك بيت سادسنده كلور آب قد سبق آنفا (نمايش) ياء تحتيه نك
وشين معجمه نك كسره لريله بمعنى سراب مذكور ايضا اصلنده تركيب اضافيدر
صو كوستريشى معناسنه چونكه نمايش كوسترش ديو اوتوز يدنجى قطعه نك
بيت اولنده كلور آب معروف بعده معناى مذكوره نقل اولندى فاحفظ
﴿ شرمسار اوتنان خجل كبيدر ﴾
(شرمسار) ميمك فتحيله بمعنى خجل يعنى اوتنان كيمسه حاصلى بو مصراع
سه زباندر حكيم اسدى (بيت) ازد هريكى رخ همى تافتنده * كروشرمسارى
همى يافتنده * اصلنده اسم مكاندر چونكه شرم اوتانمق ديو قرق برنجى
قطعه نك بيت اولنده كلور (سار) ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة
لكن ميم اجتماع ساكنينده نوعا ثقلت اولمغله تخفيف ايچون مفتوح قلندى
﴿ پردكى اولكيم اوله اهل حجاب ﴾
(پردكى) بمعنى اهل حجاب و بمعنى مستور و مخفى عموما و بمعنى امرأة مستورة
خصوصا نظامى (بيت) آنكه رخش پردكئ خاص بود * آينهٔ صورة
اخلاص بود * اصلنده اسم منسوب صيغه سيدر چونكه پرده حجاب ونقاب
معناسنه در آخرينه ياء تحتيهٔ نسبيه لاحق اولنجه آخرنده كى هاء رسميه
كاف فارسيهٔ مكسوره يه ابدال اولندى كما سبق فى الادوات البسيطة
﴿ پچه در چشم بند وچشم آويز ﴾
(چشم بند) سياه قيلدن وسياه بويانمش حريردن طوقنمش برمعروف نسنه كه
انى زنان يوزلرينه طوتارلر اكا تركيده پچه عربيده برقع وشعريه ديرلر اصلنده
وصف تركيبيدر كوز بغليجى معناسنه چونكه چشم كوز ديو يكرمى يدنجى
قطعه نك بيت اولنده كلور (بند) قطعهٔ تاسعده ده ماضيسى كلان بنديدن
لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (چشم آويز) مثله شيخ اوحدى
(بيت) سحر چشمان چو باطل نكند چشم آويز * مست هر چند بپوشند

نباشد مستور * اصلنده بودخی وصف ترکیبیدر کوزه آصلان معناسنه تتکیم آویزو صف ترکیبی اوله رق قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

﴿ هم ایازی دیمك دخی اونقاب ﴾

(ایازی) همزه نك وباء تحتیهٔ ممدوده نك فتحه لری وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی چشم بند مذکوروزای معجمه بدلنه سین ایله ایاسی دخی بومعنایه در (نقاب) نونك کسری وقاف ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله معنای مذکورده عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی (بیت) برای دیدهٔ عشاق را نقاب کنند * بدست نازکشاید دوزلف مشك اکین * مزید زاده (بیت) پرده غطا وستره وسرادق وحجاب * وجهه دی یوز پرده سی اولدی نقاب

﴿ احتلام اولمغه دینور کوشاسب ﴾

(کوشاسب) هم عربیه هم فارسیه اولان کافك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله بمعنی احتلام بوندن بشقه اوچ معناسی دخی واردر (اول بمعنی خواب کذا فی المجمع (ثانی بمعنی جوان نوخطدمیده کذا فی فرهنك میرزا (ثالث بمعنی کابوس کذا فی کتاب السامی فی الاسامی (وادات الفضلاده باکاف وباء فارسیین بمعنی احتلام وجوان خط نیاورده ولسان شعراده زیادهٔ تاء مثنات ایله کوشتاسب مسطوردر لکن فرهنك شعوریده خطادر دیو حکم اولدی چونکه درت و بش کتابده تاسز منقولدر کتاب مزبورك کاتبی سهو ایتمش اوله دیو جواب و یرلدی

﴿ هم خیالاتی کیجه نك کوشاب ﴾

(کوشاب) کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله کیجه لرده واقع اولان خیالات معناسنه درهم دخی احتلام معناسنه ده مرویدر کذا فی فرهنك جهانکیری (فاما که کاف فارسیه ایله کوشاب بمعنی دوشاب یعنی بکمز کذا فی فرهنك جهانکیری و فرهنك شعوری

﴿ ناتوان دینلور ضعیف اولنه ﴾

(ناتوان) نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة (توان) تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحیله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بمعنی قوت وقدرت یاخود امر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی سینك حذفیله تواند وتوانند کلور

﴿ قوتی قالمیان دخی بی تاب ﴾

(بی تاب) بمعنی مذکورچونکه بی ادات نفیدر بمعنی لا کماسبق فی الادوات المرکبة تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی شاعر (بیت) ناتوان بی تاب بودست انکه درضعف خرد * کرچه تابند وتوانادر بدن همچوجبال

﴿جاهل ومفلس اولان بی مایه﴾

چونکه (بی) بمعنی لا قد سبق آنفا (مایه) میم ممدوده نك ویاء تحتیه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی مقدار و بمعنی اصل مال همده خمیر مایه‌سی معناسنه وعموما دیشی حیوان معناسنه وخصوصا دیشی دوه معناسنه ده کلور ایکی معنایه شاعر (بیت) انکه بی مایه بود بی مایه بود * کرچه علم ومعرفت شانش بود * جاهل ومفلس انسانلرده مستعمل عربیلردر بومقامده ترجمه قلندیلر علی ما وعده فی الدیباجة ﴿مترادف انکله خانه خراب﴾

(خانه خراب) مفلسده حقیقت لغویه جاهلده حقیقت عرفیه در چونکه اصلی ترکیب توصیفی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزهٔ مکسوره ایله خانهٔ خراب ایدی ویرانه او معناسنه بعد حذف الهمزة بندهٔ بهادر کبی وصف ترکیبی قلنوب ویرانه اولو معناسنه اولدی خانه او دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت تاسعنده کچدی خراب ویرانه معناسنه درخرابه دخی دیرلر

﴿کاسه لیس اول چناق یلایجیکم﴾

(کاسه لیس) شیخ بهاء الدین عاملی (بیت) دلبر افروزان ازان نور جان چند باشی کاسه لیس بو علی * اصلنده وصف ترکیبیدر زیرا کاسه کاف ممدوده نك وسینك فتحه لری وهاء رسمیه ایله معروف مطلق چناق معناسنه ومجمع الفرسده اول یصی چناقدر که چوبانلرده وکدالرده اولور کاس وکاش وکچکول وکشکول دخی دیرلر (لیس) لام ممدوده نك کسری وسین ایله یالامق معناسنه اولان لیسیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿طاقا وقلقده اوله شهر تیاب﴾

(چونکه بومثللو کیسه یه ترکیده طالقاوق دیو حقیقت عرفیه اولمشدراشته بودخی ناظم نحریرك تفرد ایلدیکی تعبیرلردندر نته کیم دیباجه ده وعدیورمشیدی (شهرتیاب) شهرت بولیجی معناسنه وصف ترکیبیدر شوقدر که بومقامده تفسیردن جزؤدر ﴿بوسوزی سویلرم سکا اکله﴾

بومصراع تفسیر وترجمه در مفسر ومترجمی مصراع ثانیدر

﴿این سخن رابکویمت دریاب﴾

(این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده كچدی (سخن) سوز دیو توز برنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور (را) ادات مفعولدر علی ما سبق فی الادوات المركبة (بكویمت) اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان كفتن لفظندن مضارع نفس متكلم وحده در زیرا مستقبلاتی كاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه نك فتحیله كوید و كویند كلور كما سیجیء اولنده كی باء موحده صله در آخرنده كی میم مفتوحه ضمیر متصل متكلمدر فاعلدر تاء فوقیهٔ ساكنه ضمیر متصل مخاطبدر مفعولدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (دریاب) اكله دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده كچدی

﴿فاعلاتن مفاعلن فعلن﴾

یعنی بو قطعه بحر خفیف مسدس الاجزادندر كه صدر و ابتدالری سالم وحشولری مخبون و عروض و ضربلری كیمی مخبون مقصور و كیمی اصلم وكیمی اصلم مسبغدر (تنبیه) قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سبب خفیفك ساكننی حذف ومتحركنی اسكاندن عبارتدر اشته بو وزنلردن نونلری دوشوب ماقبللری اسكان اولنوب فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنورلر (تسبیغ) تفعیل وزننده مزبور وزنلرك آخرلرینه بر حرف زیاده ایتمكدن عبارتدر كه فاعلاتان ومفاعیلان وفعولان قالدقلرنده مسبغ دیو تسمیه اولنورلر باقی اصطلاحلر ما سبقدن معلومدر

﴿دشمنكدر كورشد یكك احباب﴾

بویله اولنجه احتراز واجتناب ایدوب حتی (یالیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا) مضمونیله ندامت زدهٔ سینه وملامت كردهٔ كینه اولمیه سك (دشمن) دالك ضمی وواو مجهول وشین معجمه نك سكونیله بمعنی عدو وخصم فی الاصل واوسزدر لكن یاوز قومشو آدمی حاجت صاحبی ایدر مضمونی دوستك خاطرایچون واو تحریر اولندی صائب (بیت) برتواضعهای دشمن تكیه كردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افكند دیوارها

﴿قطعهٔ بوالعجب ازنعمت رب﴾

(قطعه) وهمزه سی قطعه اولی نك عنوانی شرحنده كچدی (بوالعجب) بمعنی ملازم تعجب واستغراب و بمعنی حقه باز وشعبده انداز شاعر (بیت) عشق جوان حقه وآن مهره دید * بوالعجبی كرد و بساطی كشید * اصلنده همزه نك فتحیله ابوالعجبدن مخففدر نتكیم بوالهوس ابوالهوسدن مخفف اولدیغی كی كما سبق فی فوائد المقدمة (از) بمعنی من كما سبق فی الادوات

المركبة (نعمت) ديباجه نك بيت اولنده كچدى (رب) ديباجه نك بيت تاسعنده كچدى حاصل معنى ينه حرف باده رب تعالانك نعمتندن اولديغى حالده لازم التعجب ياخود حقه باز وشعبده انداز برقطعه ياخود قطعه درزيرا بوقطعه ده مذكور ومترجم اوله نك اكثرى اول امرده نفسه اقبال ويره جك نسنه لردر

﴿ نه كوزل يعنى زهى افد عجب ﴾

(زهى) زاى معجمه نك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله كلمهٔ تحسيندر نه كوزل معناسنه ابو المعانى (بيت) تعالى الله زهى رخش فلك سير سبكرانى * كه اورا صبح دولت بود ظاهر ماه پيشانى (افد) همزه نك فتحى وفانك سكونى ودال ايله بمعنى عجب اصلنده تعجب معناسنه اولان افديدن لفظندن امر حاضر ايدى تعجب ايله معناسنه

﴿ دخى شايسته وشايان انسب ﴾

(شايسته) شين معجمهٔ ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحه لرى وسينك سكونيله شايستن لفظندن اسم مفعولدر انسب ولايق معناسنه ميرنظمى (بيت) هرآن سركه شايسته تاج نيست * باوملك راشاه محتاج نيست * شايان شايستن مذكوردن امر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعل ياخود صفت مشبهه درزيرا مستقبلاتى شايد وشايند كلور شيخ فيضى (بيت) در جدول توعالم امكان چو بنكرم * شايان دل تو بود باين كنج شايكان * سؤال شايان لفظنى انسب ايله تفسير انسب اولسون فاماكه شايسته ندن مناسب (جواب فارسيده اسم فاعل واسم مفعول برى برى معناسنه كلور

﴿ اولدى چسپان مناسب ديمكه ﴾

(چسپان) جيم فارسيه نك فتحى وسينك سكونى وباء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله ياقشقلو ويراشقلو معناسنه ديو كتب لغتده وفرهنكارده ضبط وتفسير اولنمشدر اشتد بو يلجه چسپان لفظنك ياقشقلو ويراشقلو مفهومنه ديو ضبط وتفسير اولنمسى ناظم تحريك واشالنك چسپان بمعنى مناسب ديو تفسير ايتملرينه سبب اولدى نته كيم مصراع ثانى انى افصاح ايدر

﴿ يراشقلو ديمه مفهومى سبب ﴾

خذ هذا وكن من الشاكرين ولاتحسب شيئا آخر فكون من الخابطين ذاتنده چسپيدن لفظندن امر حاضر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعلدر فارسيده دخى مستعملدر مصراع ثانى يه مربوط ومرهوندر

﴿ فارسيده دخى مستعملدر ﴾ ﴿ عربيده چكه التى غبغب ﴾

(غبغب) ایکی غین معجمه نك فتحه لری وایکی باء موحده نك سکونلریله اصلنده
صغرك بوغازی التنده صارقان دری یه موضوع ایدی صکره معنای مذکورده
شایع اولدی لکن وضع قدیمی عربیده وفارسیده سیب زنخدان دیرلر بوالمعانی
(بیت مسمط) آن عارض کلبرك تر * باسم غبغب حسن وفر * هم چشم آهورامکر
برده دل وجانم نهان * بونده غین ثانیه نك حذفیله غب دخی جائزدر فلا تغفل

﴿ همه دینسه دوکلی دیراتراك ﴾

(همه) هانك ومیمك فتحه لری وهاء رسمیه ایله عربیده جمیع وجمله ترکیده دوکلی
وهب چغتایده همزه نك فتحی وسینك کسری وراء ممدوده نك ضمیله اسرو
معناسنده تتکیم بیورر ﴿ اسرو دیر چغتای یعنی هب ﴾
بوندن بشقه اسرو ینه چغتایده مقام مبالغه ده مستعمل غایتله دیمکدر بوایکی
معنایه میرعلیشیر (بیت) کمند لغونك اراسالماپیچ وتاب اسرو * کوکل شکنجه
سیکا یشماکیل طناب اسرو (چغتای) جیم فارسیه نك وغین معجمه نك
وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحه لری و یاء تحتیه ایله اصل ترك لسانیدر حالا بزم
بلده لریمزده مستعمل اولان اندن مأخوذ وتراش اولنمشدر نته کیم
قطعهٔ اولی نك بیت اولی شرحنده فی الجمله بیان اولنمشدر

﴿ هرزه کو هرکه سوزی صاچمه اوله ﴾

(هرزه کو) وصف ترکیبیدر بیهوده کو و یاوه کوکبی چونکه هرزه هانك فتحی
ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی باطل و یاوه و بیهوده
سوزده وغیریده مستعملدر کو وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت
خامسنده کچدی (تنبیه) بوش سوزه صاچمه تعبیری ابتدا اسلامبولدن
نشئت ایدوب بعده (الناس علی سلوك ملوکهم) مضمونی حالیا عامهٔ ممالك
رومده صاچمه کبی منتشر اولدی ناظم تحریر درقصیدهٔ سخن (بیت) بود
ومیشود وباشد وآمد شد ایله * فارسی اولدی صانوریاپدیغی صاچمای سخن *

﴿ لاف معناسی کزاف دخی کب ﴾

(کزاف) کاف فارسیه نك کسری وزای معجمه نك فتحیله لاف که دعوای تفاخر
ایلمك معناسنه بونده هاء رسمیه ایله کزافه دخی دیرلر حضرت مولانا (بیت)
زهی جهول که معشوق بخانهٔ او * بسوی خانه نیاید کزاف می بوید *
همدخی بسیار و بی حد معناسنه ده کلور بوایکی معناده عامه بونی ضم ایله
اوقورلر لکن شعوری مرحوم فرهنکنده مکسوره ده ایراد ایلدی (کب) کافك

فتحی وباء موحده ایله ایکی معنایه در (اول بمعنی لاف مذکور خفاف (بیت) ناکی
از توکب واین لاف بود * چون توکی همسر خفاف بود (ثانی آوردایچی معناسنه
لکن بو قاعده مراد اولادر (لاف) لام ممدوده نك فتحی وفا ایله تفاخر دعواسی
ایلمکده فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شمس فخری (بیت)
هست عاری رأفتش ازحیف ومیل * هست خالی خصلتش از کبر ولاف *

﴿ دخت رز دختر رز باده دیمك ﴾

(دخت رز) تاء فوقیه نك کسری وراء واحده ایله (دختر رز) ایکی را ایله
ایکیسنده ترکیب اضافیدر بمعنی باده یعنی شراب انکور ابو المعانی (بیت)
بمهر دختر رز مید هم نقود خرد * شوم زدردوغم فکر صحبت آسوده * بونلرك
معنای ترکیبلری اوزم قزی دیمك اولور زیرا راسز دختر قز دیو قطعهٔ
ثالثه نك بیت سابعنده کچدی را ایله دختر قز دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك
بیت رابعنده کلور (رز) رانك فتحی وزای معجمه ایله اوزم و باغ معناسنه
نه کیم اوتوز اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده رزبان باغچی دیو کلور (باده)
باء موحدهٔ ممدوده نك ودالك فتحه لری وهاء رسمیه ایله فارسیدر عربیده
خمر ترکیده سیجی معناسنه در لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

﴿ عربی ترجمه سی بنت عنب ﴾

یعنی دختر معناسنك لغتنه واصطلاحنه عربیده دخی رعایت اولنور فاما که
فرزند رز وابن عنب دینمدی زیرا خمر مؤنث سماعیدر (تنبیه) باده یه دختر رز
وبنت عنب اطلاق ایدوب وانلری باده ایله تفسیر حقیقتده اوزمك غیرندن
اولان خمره باده دینلمدیکنه تنبیه ایچوندر لنامقه الفقیر * بوز یلوب ام خبائث
اولماسه بنت عنب * لب آغوشه چکردم قدحی همچو بکور *

﴿ اولدی تبخاله کریوند اوچق ﴾

(تبخاله) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده نك
ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله حرارت کبددن وتأثیر حمی دن شفه ده
طاهر اولان قبارجقکه اکا ترکیده اوجق دیرلر واستعاره طریقیله
قدحده کی باده اوزرنده ظاهر اولان حبابه دخی دیرلر ایکی معنایه بروجه
ترتیب میر نظمی (بیت) شده تبخاله لب شرین دهن را * چنان تبخالهٔ
می در پیاله (کریوند) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسری وواوك فتحی
ونونك سکونی ودال ایله بو دخی مزبور اوچق معناسنه بعضیلر تمرکو دیمشلر

﴿ دتره مك لرزه دینور سمه یه تب ﴾

(لرزه) لامك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دتره مه كه عربیده رعشه دیرلر همدخی دترهمسی اولمغله سمه یه وزلزله ٔ ارضه ده دیرلر میرنظمی (بیت) زمین آید بلرزه ازسمندش * چنان تند وتوانایش توندش (تب) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده ایله حمی علتی كه تركیده سمه وایسمه دیرلر وحرارت معناسنه اولان تاب لفظیله تركیب ایدوب تب تاب دیرلر ابوالمعانی (بیت) ضعیف وخسته شدم نی همین غم حسرت * ز بیم غمزه وتاب رخت شدم درتب * اكثر محمومك ساعد وكردانه ایپلك باغلمق مشهور اولمغین خواجه سلمان بیورر (بیت) تب بتار رشته می بند ندمردملیك او * هرشبی بندد بتاب رشتهٔ تب خویشتن *

﴿ سعی كوشش اوقومقدر خواندن ﴾

(كوشش) كاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك كسری وشین ثانیه ایله بمعنی سعی واهتمام یعنی چالشمق هاتفی (بیت) چوكوشش زهردوطرف شد قوی * شكوهنده شد دولت خسروی * همدخی جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه ده كلور بوایكی معناده كوشیدن امرحاضرینك آخرینه ماقبلی مكسورشین معجمه الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة بونلردن بشقه كوشش یاتق دیدكلری یصی ظرفه ده دیرلر (خواندن) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف ایله قراءت یاخود دعوت معناسنه مصدردر زیرا بولفظ خواندن تركیده اوقومق كبی بوایكی معنایه كلور علی ماسبق فی شرح سادس القطعة الاولی (تنبیه) لفظ كوشش ایله خواندنك امرحاضری قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده كچدی

﴿ خواجه استاد دبستان مكتب ﴾

(خواجه) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وجیمك فتحی وهاء رسمیه ایله استاد وخداوند خانه وصاحب مال وشیخ وحاكم ووزیر معنالرینه مستعملدر شیخ نظامی (بیت) خواجه مع القصه كه درپند ماست * كرچه خدانیست خداوند ماست * بومقامده استاد تفسیردر خواجه مفسردر فاما كه اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده علی العكسدر فانظر (دبستان) دالك فتحی وكسری وباء موحده نك كسری ایله دبیرستان لفظندن مخففدر مكتب معناسنه اسم مكاندر چونكه دبیر

کاتب دیوقرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلورستان ادات اسم مکاندر کماسبق فی الادوات المرکبة حکیم خاقانی (بیت) چودیدم کاین دبستان راست کلی علم نادانی * هرانجم حفظ جزؤی بود شستم زآب نسیانش * بواوج کلمه که دبستان ودبیرستان و دبیر لفظلرینی شعوری مرحوم هم مفتوحه ده وهم مکسوره ده ایراد وفتحه لرینی وکسرلرینی معناده تصریح ایلدی

* فاعلاتن فعلاتن فعلن *

یعنی بوقطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لکن اکثر صدر وابتداسی سالم وبعضیسی مخبون واکثر عروض وضربك کیمی محذوف ومخبون وکیمی اصلم وحشوی اکثری مخبون وبعضیسی سالمدر

* سبب رفعت اولور علم وادب *

(سبب) دیباجه نك بیت حادی عشرنده کچدی (رفعت) عربیدر انشالرده دخی مستعملدر (علم) دیباجه نك یکرمنجی بیتنده کچدی (ادب) معروفدر هم دخی لغته ادب دبرلر بوتقدیرجه عطف الخاص علی العام اولور

* قطعهٔ تابفلك چون مه تابنده رخست *

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (تا) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله حروف تهجیدن وحروف معانیدن وحروف مبانیدن ت لفظنك اسمیدر قاما که مقصود اولان حروف مبانیدن اولاندر (بفلك) اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی الباء الجارة فی العربی کماسبق فی الادوات البسیطة فلك فتحتین ایله آسمان معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر لکن بومقامده معنای مجازی انسبدر که فلکدن مراد بومنظومه اوله چونکه بومنظومه یکرمی سکز حرف اوزره مرتبدرنته کیم فلك یکرمی سکز منزلی مشتمل اولدیغندن منازل قمر دخی یکرمی سکزدرنته کیم بوقطعه ده جمع ایتمشدر قطعه کوکده یکرمی سکز منزل مهیاماه ایچون * عدایدم بر بررضاء حضرت الله ایچون * بلمکه شرطین وبطین وهم ثریا پرشعاع * رابعا دبران وهقعه هنعه هم سابع ذراع * نثره طرفه جبهه زبره صرفه عوا وسماك * همدخی غفر وزبانادا خی اکلیل ای سفاك * قلب وشوله هم نعایم بلده ذابح بلع تا * هم سعود اخبیه ومقدم مؤخر هم رشا * نته کیم حق تعالی (والقمر قدرناه منازل) بیوردی حتی معنای مجازیه قرینهٔ قویه چون مه تابنده لفظیدر چونکه جون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی (مه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی تابنده لامع دیو

اون درنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (رخ) یکاق دیودخی تاج دیو یکرمی
یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده وشرحنده کلور (است) ادات ربطدر علی
ماسبق فی الادوات المرکبة حاصل معنی حرف تا قطعه سی فلکه یعنی بو تحفه یه
مه لا مع کبی تاجدر یاخود یکا قدر چونکه بو قطعه فی الجمله اوائل تحفه ده
اولمغله کانه تاج ویکاق اولدی ودرون نکت مشحوننده مندرج اولان
الی آخر القطعه بر برینه منازل قمر وحروف هیجا کبی پیوسته ومتصلدر
(فائده) تا بفلك تا بسحر کبی اولسه ده جائزدر فافهم

﴿ویره سی اولدی پسادست وپشین پیشادست﴾

(پسادست) پاء فارسیه ایله وره سی عربیده نسیئه دیرلر بونده پاء فارسیه
مقامنده باء عربیه ایله ده بسادست دخی جائزدر ابوشکور (بیت) ستدودادمکن
هرکز جز دستادست * که پسادست خلاف آرد والفت ببرد (پیشادست)
پا فارسیه ایله پشین که مقابل بسادستدر عربیده نقد معناسنه فارسیده
دستادست کبی لبیبی (بیت) ستدوداد جز به پیشادست * داوری ناشد وزبان
شکست * بو ایکی کلمه ده کی الف الف توسلدر چونکه معنای ترکیبلری
صوکدن اله واوکدن اله دیمکدر چونکه پس اکسه دیو یکرمی طقوزنجی
قطعه نك بیت رابعنده کلور ریش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بعده معنای
عامدن معنای خاصه نقل اولنمشلردر (پیشین) دخی فارسیدر چونکه
یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکید لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی
تمه بو مقامده نقد ونسیئه ومرادفلری درهم ودیناره وغیریسنه شاملدر فاحفظ

﴿تنکدستان زوکردلر الی بوش باد بدست﴾

(تنکدستان) کافك سکون وفتحیله تنکدستك جمعیدر فقیرلر وزه کردلر معناسنه
همدخی بخیل وممسکلردن کنایه ایدرلر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر
علی ماسبق فی المقدمة میرنظمی (بیت) کشته ام درجهان آواره * مانده ام
تنکدست وبیچاره * تنکدست اصلنده دست تنك ایدی ترکیب توصیفیدر
طارال معناسنه زیرا دست ال دیو آنفا کچدی تنك طار دیو اون بشنجی قطعه نك
بیت ثامننده کلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب
طار اللو معناسنه اولدی بادبدست یعنی تهی دست وبی حاصل والی بوش
ابن یمین (قطعه) تکیه برچار چیز می نکنی * که شوی زان امید بادبدست *

بروفای زن وتعصب خام * خوبیء امردو تواضع مست * معنای ترکیبی سالدیل
وهوادیمکدر زیرا باد یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور باء موحدهٔ
مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة (دست) قد سبق آنفا

﴿ دخی پیوسته وهمواره وهماره دائم ﴾

(پیوسته) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وواوك فتحی وسینك سکونی
وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی همیشه که دائم حکیم انوری (بیت) باد
پیوسته از سرشك حسد * روی بد خواه تو چو پشت پلنك * همدخی
مصراع ثانیده کلان پیوست لفظنك اسم مفعولیدر بمعنی متصل ومربوط
یعنی بر برینه اولاشمش واولاشدرلمش میرخسرو (بیت) زان زر وفولاد که
پیوسته شد * راه خصومت زمیان بسته شد * تحفة الاحبابده پیوسته زیاده
کریه دن سوزه قادراولمامق والم وغمدن صغینه رق سویلمك فقیرشویله فافهم
اید رمکه بو اوچ معنی اتصاله مبنیدر (همواره) هانك فتحی و میمك سکونی
وواو ممدوده نك ورانك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی همیشه ودائم ایضا
همدخی اندن فقط واوك حذفیله هماره وفقط هاء رسمیه نك حذفیله هموار
وایکیسنك حذفیله همار حاصلی بونده درت لغت واردر همدخی
بو درت لغتدن هر بری اندازه معناسنه وحساب معناسنه ده کلور

﴿ اولاشوب بر برینه متصل اولدی پیوست ﴾

(پیوست) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وواوك فتحیله فعل ماضیدر
مصدری پیوستن لفظیدر که اولاشمق واولاشدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی
اولور ﴿ مجلسه بزم دیی طورمه ایچه ایچ نوشا نوش ﴾

(بزم) باء موحده نك فتحی وزای معجمه نك سکونی و میم ایله بمعنی مجلس شراب
وعیش وصحبت ومهمانی وخوشحالی حکیم نزاری قهستانی (بیت) اسباب
طرب جمع کن و بزم بیارای * اطباق سموات چه کسترده وچه طی * همدخی
بزم بر قریه اسمیدر وخیمه معناسنه ده کلور (نوشا نوش) ایکی نوش میاننده
الف توسل ایله متصل شراب ایچمکه دیرلر یعنی کیجه یی کوندوزه قاتوب
جمعیت ایله شراب ایچمك معناسنه چونکه بومقامده نوش اوتوزنجی
قطعه نك بیت آخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم
مصدردر نفس امردکلدر حاصلی نوشانوش لفظندن وایچه ایچ لفظندن مراد
معنای مصدریدر امر دکلدر زیرا ترکیده قیره قیر اوره اور دیرلر معنای

مصدری مراد ایدرلر خواجه حافظ (بیت) شراب خانگی ازترس محتسب
خوردن * بروی یار بنوشیم وبانگ نوشانوش * بوندن بشقه نوش لفظنك براز
معنالری دخی وار دریکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

﴿هم ادبسزلك ایدن سرخوشه دیرلر بدمست﴾

(بدمست) دالك سکونیله ترکیب توصیفیدر چونکه بد کتومعناسنه اولان
فنا دیواوتوزبشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (مست) میمك فتحی وسینك
سکونی وتاء فوقیه ایله اکرچه سرخوش معناسنه درفاماکه مست ایله سرخوش
بیننده فرق واردر مست شول کیمسه یه دیرلرکه شرب مسکردن زیاده باشی
دونوب کوزی قاره ره سرخوش اول مرتبه دن کمترجه اولانه دیرلر بویله اولنجه
سرخوش دخی فارسیدر ترکیده وانشالرده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

﴿قالقدی برخاست همان پك عجله ایتدی تراخت﴾

(بر) ادات تحسیندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة (خاست) خاء معجمهٔ
ممدوده نك فتحی وسینك سکونیله خاستن لفظندن ماضیدر مرزاقلی بیك (بیت)
ازبرم تازآمدن من برون شد * برخاست کرم ودادن خارابهانه ساخت *
سؤال طلب معناسنه اولان خواستن ایله بوخاستن بیننده فرق نه کونه درجواب
فرق ایکی جهتدندر (اول طلب معناسنه اولان بین الفتح والضم خانك
اماله سی واو علامت والف ایله در بومحلده اولان فتحهٔ صریحه وفقط الفله در
(ثانی طلب معناسنه اولانك مستقبلاتی قیاس اوزره سینك هایه ابدالیله
خواهد وخواهند کلور بونك مستقبلاتی شذوذ اوزره خاء معجمهٔ
ممدوده نك کسری وسینك زای معجمه یه ابدالیله خیزدوخیزندکلور (تراخت)
تاء فوقیه نك کسری وراء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء
فوقیه ایله تراختن لفظندن فعل ماضیدر عجله ایتدی معناسنه ابوالمعانی
(بیت) اکرنیاز وفامیکنند ازان خونی * بقتل عاشق نالان تراختن کیرد

﴿ایچرو کلدی درآمد دخی اوتوردی نشست﴾

(درآمد) ماضیٔ مرکبدر چونکه در بمعنی درون یعنی ایچرو دیو قرق التنجی
قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور آمد کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك
بیت اولنده کلور شاعر (بیت) درآمدنش درآمده جان * ازرفتن آن همیرود جان
اشته بو بیتده ایکی درلفظنده درت صورت جائزدر یعنی ایکیسیده ایچرو
معناسنه یاخود ایکیسده ادات تحسین یاخود اول ایچرو ومعناسنه ثانی

ادات یاخود بالعکس لکن ثانی مقامه مناسب دکلدر (نشست) نونك کسری وشین معجمه نك فتحی وسینك سکونیله نشستن لفظندن ماضیدر نته کیم امر حاضری قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿ قاچدی بکریخت قورتلمدی یعنی نرهید ﴾

(بکریخت) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسره لری ایله قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان کریختن لفظندن ماضیدر لکن بومقامده کافك سکونیله در اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در علی ما سبق فی الادوات البسیطة کمال خجندی (بیت) آهوان برکوشهٔ کلزار دیدندان دوچشم * هر یکی باتیر غمزه جانبی بکریختند (نرهید) فعل جحد مطلقدر چونکه نون مفتوحه ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رهید رانك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ودال ایله ماضیدر مصدری رهیدن لفظیدر میر نظمی (بیت) اکر خواهی زدوزخ دررهیدن * فراغت کن پی نفست دویدن *

﴿ کتدی رفت چکدی کشید اوردی بزد قردی شکست ﴾

(رفت) بعینه قطعهٔ ثانیه نك (بیت) کچدی لکن ینه تکرار عد اولنماز چونکه مقامنه کوره مناسبتی بشقه در همدخی بعض نسخه ده رفت بدلنه شد واقع اولمشدر نته کیم قطعهٔ اولی نك (بیت) سادسنده واقع اولدیغی کبی بوصورتده سؤال تکرار مندفع اولور فافهم (کشید) قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلان کشیدن لفظندن ماضیدر (بزد) بودخی بیت مزبورده کلان زدن لفظندن ماضیدر (شکست) شین معجمه نك کسری وکافك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله شکستن لفظندن ماضیدر نته کیم نهی حاضری مشکن قیرمه دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور خواجه حافظ (بیت) یارم چوقدح بدست کیرد * بازار بتان شکست کیرد * لکن بو بیتده شکست ماضی صیغه سنده اسم مصدر در

﴿ دستکیرك هله معناسی طوتلمش قاچقن ﴾

(دستکیر) اصلنده وصف ترکیبیدر ال طوتیجی معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور کیر کاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری ورا ایله کرفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی علی الشذوذ کیرد وکیرند کلور همدخی ال طوت معناسنه امر حاضر مرکبدر اشته لغتلرده رسیدهٔ نظر اولان معنالر بونلردر فاما که

ناظم نحریرك ایرانده تصحیحنه كوره اكثری قچان كیمسه طوتیلنجه الندن طوتوب كتوردكلری اجلدن طوتیلان قاچقن معناسنه حقیقت عرفیه اولمشدر (بهمه حال) هرمعنایه تركیبك مساعده سی واردر لكن فقط مساعده كفایت ایتمز بلكه استعمال شرطدر فلله دره

﴿ طوتدی بكرفت دخی باغلدی بنديد وبيست ﴾

(بكرفت) كاف فارسیه نك ورانك كسری وفانك سكونی وتاء فوقیه ایله كرفتن لفظندن ماضیدر لكن بومقامده كافك سكونیله در اولنده كی باء موحدهٔ مكسوره صله درعلی ماسبق فی المقدمهٔ فارسیده كی كرفتن مقامنده عربیده اخذ وامساك وقبض وحبس ومنع دیرلر تركیده طا ایله طوتمق چغتایده تاء فوقیه ایله توتمق دیرلر زیرا چغتایده همیشه مقام طاده تاء فوقیه استعمال ایدرلر (بنديد) باء موحده نك فتحی ونونك سكونی ودال ممدوده نك كسری ودال ثانیه ایله بنديدن لفظندن ماضیدر بنديدن مقامنده عربیده ربط وتقیید كبی چغتایده اماله ایله ایشماك دیرلر (بيست) باء موحدهٔ ثانیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله بستن لفظندن ماضیدر باء موحدهٔ مكسورهٔ اولی صله درخواجه سلمان (بیت) حدیث دوستان درست نتوانم شكستن در* ولیكن توبه بتوانم كه بازش میتوان بستن * بو بیتده واقع اولان مصدر در

﴿ دادرس ایرشن امداد ایچون ایرشدی رسید ﴾

(دادرس) وصف تركیبیدر چونكه داد عدل دیو یكرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور لكن بومقامده مجازا امداد معناسنه در (رس) رسیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (رسيد) رانك فتحی وسین ممدوده نك كسریله رسیدن لفظندن ماضیدر

﴿ یعنی قورتاردی رهانيد وخلاص اولدی برست ﴾

(رهانيد) اون سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كلن رهانیدن لفظندن ماضیدر (برست) رانك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله رستن لفظندن ماضیدر اولنده كی باء موحدهٔ مكسوره صله در علی ما سبق فی الادوات البسیطهٔ خواجه سلمان (بیت) نمیخواهم ازین نوبت زتوبه توبهٔ كلی * بدست شاهدان كردان زدست زاهدان رستن * لكن بو بیتده واقع اولان مصدریدر خلاص ونجات معناسنه

﴿ قاپلان اولدی ربوده وكرفته طوتیلان ﴾

(ربوده) قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلن ربودن لفظندن اسم مفعولدر

﴿ كرفته ﴾

کرفته دخی اسم مفعولدر تتکیم ماضیسی ووصف ترکیبیسی بو قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

﴿ تله ودام طوزاقدر بالق آغینه د ی شست ﴾

(تله) تاء فوقیه‌نك ولام مشدده ویا مخففه‌نك فتحه‌لری وهاء رسمیه ایله طوزاق که انکله قوش طوتارلر اکا ترکیده فق عربیده فخ وشبکهٔ طیر دیرلر شمس فخری (بیت) درارتفاع دولت تو دست کبریا * بند درز قد رقامهٔ عرش برتله * بوندن بشقه تله سکز معنایه دخی کلور (اول درزیلر خیاطت ایتدکدنصکره هموارهٔ مخیط ایچون اتخاذ ایتدکلری آلت که اکا ترکیده اوتو دیرلر (ثانی ایکسه‌لك که درزیلر ایچنه ایکنه قورلر (ثالث شول کیسه که درزیلر ایچنه یوکسوك وتباشیر وابریشیم قورلر کذا فی المشکلات (رابع مطلقا طوربه که بزدن وابلکدن ایدوب ایچنه بعضی نسنه قورلر بعضیلر ابریشمدن ایتدکلری طورکیسه دیو تفسیر ایلدیلر (خامس بمعنی مسلخ که اکا ترکیده قناره دیرلر (سادس بمعنی پایهٔ نردبان (سابع ذکر معناسنه مرویدر (ثامن بمعنی فسان که ترکیده بلکو دیرلر (دام) دال ممدوده‌نك فتحی ومیم ایله مطلقا طوزاق که هرنه نك اولورسه اولسون حکیم انوری (بیت) اکر از جود تو کیتی بمثل دام نهد * طائر وواقع کردونش درآیند بدام * همدخی چارپا جنسندن یرتجی اولمیان حیوانه دیرلر تتکیم یرتجی یه الفسیز دد دیدکلری کبی کرك سباع وکرك غیریسی عموما حیوانات مراد اولندقده دد ودام دیرلر دد ایله داد میانده بوفرقی ایتمیان دد ایله دادی بیلمزایمش شیخ نظامی (بیت) دد ودام از نشاط دانهٔ خویش * همه مطرب شده درخانهٔ خویش * (شست) شین معجمه‌نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله بالق آغی واکریجه تیمورکه انکله بالق طوتارلر عنصری (بیت) طرهٔ او بدست من چون شست * من چو صیاد اوچو ماهی شیم * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور (اول باش پارمغك یای چکیلان موضعی (ثانی بمعنی نیشتر فصاد (ثالث زنارکه راهبان کبران بللرینه باغلرلر (رابع بمعنی مضراب که انکله سازچالرلر اکا ترکیده تزنه دیرلر (خامس بمعنی ستین که عقود ثمانیه دن التمش معناسنه تتکیم صاد ایله شصت اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (سادس شرفنامه ده طنبورقیلی وابریشیم تلی که سازه باغلرلر (سابع ینه حلقهٔ رسن وحلقهٔ کمند (ثامن فرهنك حسین وفائیده بمعنی زلف دلبران (تاسع بمعنی زهکیر

﴿ پشه در سوری سکك کهله سپس اولدرکش ﴾

(پشه) باء فارسیه نك وشین معجمهٔ مشدده نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله سوری سنکك معناسنه شیخ سعدی (بیت) پشه چو پرشد بزند پیل را * بادهمه مردی وصلابت که اوست (سپس) سینك وباء فارسیه نك ضمه لری وسین ثانیه ایله کهله وبت که وسخ فضلاتدن یعنی مسامادن چیقان کیردن تکون ایدر اکا عربیده قمله دیرلر میرنظمی (بیت) سراپا چنان بود ناپاك چسم * زان شد سپس درجهان منقسم (کش) کافك ضمی وشین معجمه ایله قتل معناسنه اولان کشتن یاخود کشیدن لفظندن امر حاضردر زیرا مستقبلاتی ضم ایله کشد وکشند کلور (لطیفه) کأنه ناظم نحریر بومصراعده (کل مضر یقتل) مضمونه اشارت ایلدی

﴿پره درکیك وچکرکه ملخ وصحرادی جست﴾

(کیك) کافك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وکاف ثانیه ایله وکاف اولی نك کسریله دخی مرویدر پره که عربیده برغوث دیرلر واماله ایله ده کوز بیکی معناسنه ده کلور مردم چشم کبی شمس فخری (بیت) هنکام اجتماع بوقت مقابله * از کینه مهر کند ازدیده اش کیك (ملخ) میمك ولامك فتحه لری وخاء معجمه ایله چکرکه که عربیده جراد دیرلر برغریب جانوردرکه انده سکز نوع حیواندن نشان واردرنته کیم شاعر دیمشدر (بیت) حولك چشم وماردم کرکس پروکژدم شکم * شیر صدر وپیل کردن ناقه پا واسب سر * (جست) اتلی دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن جستن لفظندن ماضیدر

﴿کوه طاغ یوجه بلند ویوقشه دینی فراز﴾

(کوه) کاف ممدوه نك ضمی واظهارها ایله طاغ که عربیده جبل معناسنه (بلند) باء موحده نك ضمی ولامك فتحی ونونك سکونی ودال ایله یوجه که عربیده عالی معناسنه مقابلی پست درنته کیم شاعرك بوقولنده واقعدر (بیت) جهانرا بلندی و پستی تویی * ندانم چه هرچه هستی تویی (فراز) فانك کسری وراء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله یوقش که عربیده عقبه دیرلر مقابلی نون ایله نشیب درنته کیم مخفی مصراع ثانیده کلور استاد رودکی (بیت) شیب تو بافراز وفراز تو بانشیب * فرزند آدمی بتواند برشیب تیب * بوندن بشقه فرازاون اوج معنایه دخی کلور (اول بمعنی بلند مذکور (ثانی بمعنی بالاکه ضد زیر (ثالث بمعنی کشاده وپهن یعنی هرنسنه که آچق ویصی اوله (رابع بمعنی بسته یعنی باغلو (خامس بمعنی قریب ونزدیك (سادس بمعنی جمع (سابع

بمعنى پيش آوردن (ثامن بمعنى ازين باز يعنى بوندن كيرو (تاسع بمعنى فروز وفروزان يعنى ياق و ياندر (عاشر بمعنى فرارفتن يعنى ايلرو كتمك (حادى عشر بمعنى پوشيدن يعنى ستر (ثانى عشر بمعنى خرزه (ثالث عشر بمعنى سركش

دشت وهامون اوه در شيب انيش اكحق پست

(دشت) دالك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بمعنى بيابان وصحرا كه اوه معناسنه عموما همدخى ولايت خراسانده برشهر اسميدر وتركستانده برمشهور صحرا ناميدر دشت قبچاق دخى ديرلر وكورستان معناسنه دخى مرويدر (هامون) هاء ممدوده نك فتحى وميم ممدوده نك ضمى ونون ايله بمعنى دشت مذكور يعنى اوه وصحرا شيخ سعدى (بيت) زدرياى عمان برآمد كسى * سفر كرده هامون ودريا بسى * بعض فرهنكده هامون بمعنى دشت پهناور يعنى زياده يصى ودوز اوه ديو مسطوردر شعورى مرحوم طاغ اراسنده اولان دوز ير اولمسنى تصحيح ايلدى (شيب) شين معجمهٔ ممدوده نك كسرى وباء موحده ايله براى تخفيف اولندن نون مفتوحه نك حذفيله نشيب لفظندن مخففدر انيش كه عربيده هبوط ديرلر مقابلى فراز مذكوردر ناصرالدين بچه (بيت) فراز وشيب اين راهست بسيار * اكرمرد رهى خضرى بدست ار * همدخى كثرت امطار ايله مرطوب اولوب بعده تردد آينده ورونده ايله جابجا حفره لر پيدا اولمغله صعب المسالك اولان زمينه ده نشيب دخى شيب ديرلر بونلردن بشقه شيب تازيانه معناسنه ومدهوش ومتحير معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك جهانكيرى والمجمع تحفة الاحبابده سين مهمله ايله روايت اولنمشدر شمس فخرى وحسين وفايى تازيانه معناسنه اولان كسرهٔ صريحه ايله طيب قافيه سنده ايراد وايكى معناده اولان سبب وشكيب قافيه سنده ايراد ايتمشلردر (پست) باء فارسيه نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله اكحق معناسنه مقابلى بلند مذكوردخى بالادر شيخ سعدى (بيت) خدايى كه بالا و پست آفريد * زبردست هردست دست آفريد * استعاره طريقيله خسيس ودنى يه پست وضدنه بالا اطلاق شايعدر معيار جماليده پست بمعنى كوتاه ديو مرويدر

مغ وكبر اولدى مجوسى ونصارى تارسا

(مغ) ميمك ضمى وغين معجمه ايله بمعنى آتشپرست كه عربيده مجوس ديرلر استاد عنصرى (بيت) جوشب رفت و بردست پستى كرفت * هواچون

مغ آتش پرستی کرفت * واحدی مغی نتکیم مجوسده مجوسی دیدکلری کبی
همدخی مغ مطلق کافر معناسنه ده کلورنته کیم این کافره مغ بچه دیرلر (کبر)
کاف فارسیه نك فتحی و باء موحده نك سکونی ورا ایله بودخی مغ کبی
مجوس معناسنه شیخ سعدی (بیت) اکرصد سال کبر آتش فروزد * اکریك
دم فرو افتد بسوزد * مطلق کافر معناسنه ده کلور همدخی کبر برسلاحدر که
آنی جنك وقتنده کبرلر اکا خفتان دیرلر (ترسا) تاء فوقیه نك فتحی ورانك
سکونی وسین ممدوده نك فتحیله بمعنی نصاری شیخ سعدی (قطعه) ای کریمی که
ازخزانهٔ غیب * کبر وترسا وظفه خورداری * دوستانرا کجاکنی محروم * تو که
بادشمنان نظرداری * واحدنده ترسایی دیرلر نته کیم نصرانی دیدکلری کبی

﴿ طاپلان صورت منحوسه دی بت طاپدی پرست ﴾

(بت) باء موحده نك ضمی وتاء فوقیه ایله صورت منحوسهٔ معبوده که عربیده
صنم ووثن دیرلر زمانای مسیحا (بیت) در بت شکنی خلیل عهد هرچند *
در بتکده امتیشهٔ آزر دادند * واستعاره طریقیله جوان محبوبه ده بت وصنم
دیرلر لفظ بت لسان عوامده باء فارسیه ایله مشهوردر لکن باء عربیه ایله
مضبوطدر (پرست) باء فارسیه نك ورانك فتحه لری وسینك سکونی وتاء فوقیه
ایله دسترس اولدیغی لغت کتابلرنده امر حاضر ووصف ترکیبیدر بت پرست
کبی مصدری عبادت وعبودیت معناسنه اولان پرستیدن لفظیکه مصدر
دالیدر نته کیم بیت آتیده کی لفظ پرستش دخی بونی تأیید ایدر (فاما که ناظم
نحریر فعل ماضی عنوانیله تفسیر ایلدی بوتقدیرجه مصدر ثانی اولان پرستن
لفظندن مشتق اولور دالیدن مأخوذ اولمازمکر ناظم نحریر مطلع اولمش
اوله یاخود پرست ماضی معناسنه اولان اسماء افعال فارسیه دن اوله فافهم

﴿ این تك وتازو پرستش بوقوشش بوطاپنش ﴾

(این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (تك) تاء فوقیه نك فتحی
وکاف ایله سکردش وقوشش معناسنه پوییدن ودویدن کبی عربیده عدو دیرلر
شیخ سعدی (بیت) بتك ژاله میریخت برکوه ودشت * توکفتی مکر ابرنیسان
کذشت * اکثری بومعناده تك وپو دیرلر کما سبق فی سابع القطعة الخامسة
همدخی زدن معناسنه ده کلور بوایکی معناده تکیدن لفظندن امر صیغه سی
اوزره اسم مصدردر بومعناده کاف فارسیه ایله دخی جائزدر بوندن بشقه تك
اتی معنایه دخی کلور (اول تکیدن مذکوردن امر حاضر ووصف ترکیبی

اولور (ثانی بمعنی بن یعنی دیب که عربیده قعر دیرلر (ثالث بمعنی اندك یعنی قلیل (رابع بر اوتدرکه بغدای اراسنده بتر و بغدای صاپندن پك اولور (خامس براوتدرکه صولرده بتر کاهی اندن حصر ایدرلر ترکیده اکا بردی دیرلر (سادس ادات تشبیه اولور مثلا ماه تك وباد تك دیرلر (تاز) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله تازیدن لفظندن امر صیغه سنده اسم مصدر در سکردش وقوشش معناسنه بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر (اول تازیدن مذکوردن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور (ثانی مجمع الفرسده بمعنی فرومایه که عربیده سفله ودون دیرلر (ثالث بمعنی امرد فاسق که فسقه ایله معاشرت ایدر (رابع تو یسنز تازه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (پرسنش) پرستیدن مذکوردن امر صیغه سی آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

﴿ جمله سی التون ایچوندر همکی بهر زرست ﴾

(همکی) جمله سی دیو قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی (بهر) باء موحده نك فتحی وها نك سکونی ورا ایله ادات تخصیص که ترکیده ایچون عربیده لام جاره فارسیده لفظ را معناسنه لکن لفظ را ایله بهرك میاننده فارسیده فرق شوقدر که بهر اول کلمه یه داخل اولور لفظ را آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا بهر شما دخی شمارا دیرلر بوندن بشقه بهر فارسیده اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی حصه ونصیب بهره کبی (ثانی بمعنی شعاع قمر ونجوم (ثالث ولایت اسمیدر عربیده ایکی معنایه در (اول بمعنی عجب (ثانی بمعنی هلاك (زرست) مرکبدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور است ادات ربطدر لکن بومقامده اولنده همزه لفظا وخطا حذف اولندی علی ماسبق فی الادوات شاعر (بیت) زرع کن زیرا که زرع ازجمله کاری بهترست * زرع را ثلثان زرست ثلث باقی هم زرست * (تتمه) بوقطعه نك بحری رمل مثمن الاجزادر بیانی ما سبقدن معلومدر

﴿ قطعه که اوراقلم برسر لوحش نوشت ﴾

(قطعه) ماسبقدن معلومدر اما بومقامده همزه یوقدر نته کیم وزن شاهد عدلدر که ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات (اورا) اکا دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (قلم) قرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (بر) بمعنی علی وادات مفعولدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (لوحش) لامك فتحی وواوك

سکونی وحانك فتحی وشین معجمه ایله ترکیب اضافیدر چونکه لوح تخته وصحیفه
معناسنه عربیدر روانشالرده دخی شایعدر شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق
فی الادوات البسیطة بوندن بشقه لوحش ایکی معنایه دخی کلور (اول
الله تعالی وحشت ویرمسون وایراق ایلمسون دیمکدر اصلی لا اوحش الله
ایدی تخفیفا لوحش الله دیدیلر ابو المعانی (بیت) لوحش الله زهی قصر رفیع
البنیان * که شه ملك کرم کرد بهمت آباد (ثانی بمعنی تحسین وآفرین خواجه
حافظ (بیت) زرکاباد ماصد لوحش الله * که عمر خضر می بخشد رلالش *
(نوشت) یازدی دیو بوقطعه نك بیت رابعنده کلور حاصل معنی قطعه که انك قلم
سرلوحنه یازدی یعنی بوقطعه ده مذکور ومترجم اولانك اکثری سرای
والاره وبیوت منازله متعلق اولان نسنه لردر چونکه ابنیهٔ معظمه نك ختامی
اکثر حالده قپوسی اوزره دخی سرلوحه نام وتاریخ واکا مناسب شیلر ایله اولور

﴿ کل چامور آهك کرج کریج وقوم ریك وخشت ﴾

(کل) کاف فارسیه نك کسری ولام ایله علی العموم چامور معناسنه عربیده
صلصال وطین دیرلر شاعر (بیت) بکردش زاب وکل سوری رسیده * کل سوری
زاطراف رسیده * همدخی کل ترابکه طپراق معناسنه ده کلور (آهك)
همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحه لری وکاف ایله کرج والحیکه کرجلو چامر وقوملو
کرج معناسنه عربیده جص وکلس وصاروج دیرلر ارتاج المآثر (بیت)
زمین ملاقات طوفان تیغش * همان خاصیت یافت کزآب وآهك * همدخی
آهك نوره که حرزمه معناسنه وکوکب الارض دید کاری یالدیرایق طاشی
معناسنه ده کلور (ریك) رانك بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیهٔ مجهوله
وکاف فارسیه ایله قوم که عربیده رمل دیرلر هاتفی (بیت) زریك بیابان
فزون لشکری * زچوچی نژاد آتش هرسوسری * همدخی بخت وطالع
معناسنه ده کلور (خشت) خاء معجمه نك کسری وشین معجمه نك سکونی
وتاء فوقیه ایله مطلق کریج معناسنه کرك پخته وکرك ناپخته شاعر (بیت)
بوفای تو اکر خشت زنند ازکل من * همچنان دردل من مهر وفای تو بود * فاما که
پخته اولدقدنصکره رومده کرمد وتوغله وفارسیده خشت پخته وعربیده
آجر دیرلر همدخی کوچجك حربه دمورینه خشت دیرلر فرهنك جهانکیریده
کتاب زند یکرمی برنسك اوزره مرتبدر اون ایکنجی نسکك اسمی خشتدر کتاب
زندك یکرمی برقسمندن هر برقسمنه نونك ضمیله نسك دیرلر (دقیقه) ناظم تحریر

بوریك ایله خشتی تفسیرده لف ونشر معکوس ایلدی چونکه بوایکی
لفظك شهرتی واردر نظمه رعایت ایسه واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالتدر

﴾ کارد بچاقدر دخی نیزهٔ پرتاب خشت ﴿

(کارد) کاف ممدوده نك فتحی ورا ودال ایله بچاق که عربیده سکین دیرلر
شاعر (بیت) عاشقانرا کارد وخنجر میرننده * غمزهٔ جلاد چشم خونیش
تیرهٔ پرتاب * هاء رسمیه اوزره همزهٔ مکسوره ایله برنوع قصه حربه‌در که الده
کتوررلر وکاهی ایکیسنی واوچنی برغلافه قویوب آت یاننده طپوز طرفنه قورلر
فارسیده وترکیده اکا خشت دیرلر بولفظ اصلنده ترکیب توصیفیدر طلو
طاقت اولان مزراق معناسنه ایدی چونکه نیزه مزراق دیو یکرمی ایکنجی
قطعه نك بیت سادسنده کلور پرطلو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اوانده کلور
تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی بعده معنای عامدن
معنای خاصه نقل اولندی یاخود غالب اولدی (نکته) بو بیتده تجنیس تام واردر

﴾ طبعه موافق کلان هرنه ایسه دلپسند ﴿

(دلپسند) وصف ترکیبیدر چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلور پسند قرق بشنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده
کلان پسندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴾ خوب کوزلدر دخی چرکین اولان نسنه زشت ﴿

(خوب) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله کوزل که عربیده
حسن دیرلر بعض محلده ترکیب ایدوب خوب رو وخوب صورت دیرلر
(زشت) زای معجمه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله
چرکین که عربیده قبیح دیرلر شیخ سعدی (بیت) مکن همنشینی
تو با بد سرشت * که دزدد ازو طبع تو خوی زشت * همد خی زشت
بمعنی دوید ن یعنی سکرتمك معناسنه ده کلور

﴾ مارت آبی آذر اونجی کونی نوروز ایمش ﴿

(آذار) همزه وذال معجمهٔ ممدوده تینك فتحه لری ورا ایله سنهٔ شمسیه دن
اول بهار آیی که اکا مارت دیرلر فارسیده فروردین دخی دیرلر خواجه سلمان
(بیت) آذار ببرد آب رخ آذر وکانون * وزدردسر هردوامان داد جهانرا *
عربیده دال مهمله ایله معنای مرقومه ده استعمال ایدرلر واشعارلرنده دخی
ایراد ایدرلر شمس الدین احمد الطیبی (بیت) اسقنیها فی فصل آذار * حتی

يصل السکر بى الى تموز * فاما که دالدنصکره الفسز سنهٔ شمسیه دن طقوزنجى آیك اسمیدرکه اول آیده نیراعظم برج قوسده اولور (نوروز) واو ینك سکونلر یله سنهٔ شمسیه نك ایکى کوندن هر برینك اسمیدر (اول نیراعظم برج حمله تحویل ایتدیکى کوندرکه مارت آینك اوننجى کونیدر بوکا نوروز عامه ونوروز کوچك دیرلر ومطلق نوروز ذکر اولنسه بوکون مراد اولنور وآنك وجه تسمیه سنده ایکى روایت واردر(روایت اولى حق سبحانه وتعالى حضرتلرى عالمى وآدمى بوکونده خلق ایلدیکیچون نوروز دیو مسمى اولدى (روایت ثانیه جمشید شاه جمله جهانى سیر وسیاحت وکشت کذار ایلیوب آذربایجانه کلدکده انواع جواهر ایله مکلل ومرصع برتخت عالى نصب وجبهه سنى جانب شرقه توجیه وباشنه ذى قیمت برتاج مجوهر کیوب وچقوب تخت اوزره جلوس ایلدى بودمده کونش طلوع ایدوب اول تاج وتخته طوقندقده برتبه شعاع وضیا وپرتو ظاهراولدیکه عالمى روشن ایتمکله خلایق انى کوروب جمله شادمان اولوب این روز نوست دیدیلر وشاه مشار الیهه دخى جمشید دیدیلر اول بو یکى کوندز معناسنه ثانى کونلو پادشاه معناسنه چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدى نو یکى دیو قرق یدنجى قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (جم پادشاه معناسنه دیباجه نك قرق سکزنجى بیتنده کچدى شید کونش دیو اوتوز التنجى قطعه نك بیت رابعنده کلور (نوروز ثانى اولدرکه مارت آینك التنجى کونیکه نامى خرداد لفظیدر بونوروز ثانیه نوروز بزرك ونوروز خاص دخى دیرلر و بونك وجه تسمیه سى شو یله درکه جمشید اول کونده تخت اوزره طرز مذکور ایله اوتوروب خاص وعامه اذن و یروب جمله پیشکاهنه جمع اولدقلرنده نظام عالم ایچون ترتیب قوانین سلطنت وتدوین تداوین سیاست ایدوب وجمله یه حق جل وعلا یه عبادت واطاعت وامریله ایتمار ونهیله انتها واداء شکر نعم وادراك حقایق وحکم ایلك دیو رنکامیز خطاب ونصح آمیز جوابلر ایلدى (منقولدرکه اکاسرهٔ عجم نوروز بزرکدن نوروز کوچکه وارنجه یه دکین حاجات ناسى قضا ومحبوسلرى اطلاق ومجرملرى عفو ایدرلر وخلقه انعام واحسان وکندولر عیش وعشرت ایدرلر ایدى

﴿ مه آى نیسان آیى آیدر آرد بهشت ﴾

(مه) میمك فتحى واظهارهاایله قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچن ماه لفظندن

مخففدر لكن انده قرمعناسنه بونده شهرمعناسنه در بو بله اولنجه لفظا ومعنى تكرارعد اولنماز (آرد بهشت) دالك كسريله فصول اربعه دن ربيعك ماه ثانيسيكه روميلر نيسان ويونانيلر ابريل ديرلر شمسك برج ثورده اولد يغى ايامدر شيخ سعدى (بيت) اول آرد بهشت ماه جلال * بلبل كوينده برمنابر قضبان * بوندن بشقه آرد بهشت اوج معنايه دخى كلور (اول تاريخ جلاليده كبيسه اعتبارى اولمامغله شهرمز بورك اوچنجى كونيدر هرنسنه بروقت معينده واقع اولور اول كونك اسميدر قاعدهٔ عجم اوزره هرآيك اسمى كونك اسمنه مطابق كلسه اول كونى عيد ايدرلر (ثانى فرهنك جهانكيريده برفرشته نامى كه محافظهٔ جباله وتدبير امورماه آرد بهشته موكلدر (ثالث بمعنى آتش يعنى نار (تنبيه) آرد بهشت لفظى تركيب اضافيدر مقهورجنت معناسنه چونكه آرد مدهمزه ايله اون ديو وقهر وخشم ديو بوقطعه نك بيت عاشرنده وشرحنده كلور بهشت جنت ديو قطعهٔ اولى نك بيت ثانى عشرنده كجدى بومعناى تركيبينك معناى سابقه يه مناسبتى خفى دكلدر

صاحب علم اوله نك جمله سى دانشوران

(دانشوران) آخرينه جمع ايچون الف ونون الحاقيله دانشورك جمعيدر دانش علم ديو اون التنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور ورا ادات نسبت وصاحب وذو معناسنه على ماسبق فى الادوات المركبة

اكلدى فهميد وخواند اوقودى يازدى نوشت

(فهميد) اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلن فهميدن لفظندن ماضيدر (خواند) قطعهٔ ثامنه نك بيت ثامننده كچن خواندن لفظندن ماضيدر (نوشت) نونك كسرى وضمى وواوك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله نوشتن لفظندن يازدى معناسنه ماضيدر واسم مصدر دخى استعمال اولنور

ايشه كوجه عادته طرزه ادى كردارهم

(كردار) كافك كسرى ورانك سكونى ودال ممدوده نك فتحى ورا ايله اوچ معنايه دراوچيده بومقامده مذكوردر (اول ايش كوچ كه شغل وعمل وكسب كارمعناسنه انورى (بيت) هواسياه بكردارقيركون خفتان * فلك كبود بكردار نيلكون مغفر * ثانى بمعنى عادت وآيين وروش كه تركيده توره ديرلر (ثالث بمعنى طرز واسلوب وقيافت نظامى (بيت) يكى نامهٔ نغز پيكر نبشت * بنغزى بكردار باغ بهشت * كمال پاشا زاده مرحوم تصرف خاصيله

بیوردركه كردار لفظ مركبدر كردايله آردن معناسی چوره‌یه وطرفه كتور یجی دیمك اولور مراد الده اولیسان نسنه یی عندنه احضار ایتمك اولور انتهی بویله اولنجه كاف فارسیه اولمق كرك ایدی لغت یازنلر ایسه بالجمله كاف عربیله ضبط ایتمشلردر كذا فی فرهنك شعوری فقیرشویله فهم ایدرمكه كردار وصف تركیبیدر چونكه كرد كاف عربیله بمعنی عمل وكار علی ماصرحه فی بحر الغرائب آر همزه نك مدی ورا ایله آریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

❊ اولدی طبیعت منش داخی نهاد وسرشت ❊

(منش) میمك فتحی ونونك كسری وشین معجمه ایله بمعنی طبیعت وخوی شاه ناصر (بیت) تاتو بمنش مرا نخوانی ❊ مندیش كه منت خواستكارم ❊ همدخی خلقت وجبلیت معناسنه وهمت وكرم معناسنده كلور (نهاد) نونك وهاء ممدوده نك فتحه لری ودال ایله بودخی طبیعت معناسنه در حكیم سنایی (بیت) ای شده درنهاد خود عاجز ❊ كی شناسی خدایرا هركز (سرشت) سینك ورانك كسره لری وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله بودخی طبیعت معناسنه همدخی فطرت وطینت معناسنه وبو قطعه نك بیت عاشرنده سرشت یوغردی دیو كلور

❊ آمده كلمش طبیب آدی بجشك وبزشك ❊

(آمده) همزه نك مد یله آمدن لفظندن اسم مفعولدر همدخی بدیهه ولطیفه معناسنده كلور (بجشك) باء موحده نك وجیمك كسری وشین معجمه نك سكونی وكاف فارسیه ایله بمعنی طبیب وحكیم وجراح بعض اصحاب فرهنك باء فارسیه ایله تصحیح ایلدیلر (بزشك) زای معجمه ایله بمعنی بجشك مذكور بمعنی طبیب (حكیم اسدی مثنوی) خورش باید از میزبان كونه كون ❊ نه كفتن كزین كیم خورد زان فرزون ❊ اكرچه بود میزبان خوش زبان ❊ بزشكی نه خوب آمد زمیزبان ❊

❊ كفت دیدی نیكترك ایودر خوشجه نشت ❊

(كفت) اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان كفتن لفظندن ماضیدر (نیكتر) كافك سكونیله اسم تفضیلدر چونكه نیك ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور (تر) ادات تفضیلدر علی ما سبق فی الادوات المركبة (نشت) نونك كسری وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله خوشجه معناسنه كذا فی فرهنك شعوری

❊ آصقیه آویزه وقبه یه كنبد دینور ❊

(آویزه) همزهٔ ممدوده نك فتحی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله آصقی که بللوردن و بیوض طیوردن و بونك امثالی نسنه لردن جامعلره ومعظم سرایلره تزیین ایچون آصرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (ول کوپه که فارسیده کوشواره عربیده قرط دیرلر (ثانی هرچنکالکه نسنه آصلور (ثالث مخصوص ات آصد قلری چنکال (رابع بمعنی اطراف و جوانب کذا فی فرهنك شعوری (کنبد) کافك ضمی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله بمعنی قبه شیخ سعدی (بیت) صحبت نیکان نکیرد هر که بنیادش بد ست * تربیت نا اهل راچون کردکان بر کنبد ست * هم دخی انی نقل ایله سورمك معناسنه ده کلور

﴿ صارقش اولان نسنه در هشته صالی ویردی هشت ﴾

(هشته) هانك کسریله اسم مفعولدر (هشت) ماضیدر مصدری هانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله هشتن لفظیکه صالی ویرمك وصارقتمق معناسنه در شیخ نظامی (بیت) همه برقع فروهشتند برماه * روان کشتند سوی حضرت شاه * هم دخی هشتن قومق وترك ایلمك معناسنه ده کلور

﴿ ارغج ارش تار و پود هم طقومق بافتن ﴾

(تار) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ارغج معناسنه که عربیده سدی دیرلر ضدی پود لفظیدر معا استعمال اولندقده تار و پود دیرلر حکیم فردوسی (بیت) زیزدان وازمابدان کس درود * که تارش خردباشد وزاد پود * شیخ نظامی (بیت) چندز تار طمع وپود لاف * برقد رهرسفله شود حله باف * بو بیتك مقتضاسی تار ارغج و پود ارش اولمقدر لکن ولایت رومده لغت جمع وتحریر ایدنلر مثلا نعمة الله وحلیمی وغیریلر پود ارغج تار ارش دیو یازمشلر در بونك وجهی لسان فارسیده توغلری چندان اولمامقدر دیو فرهنك شعوریده تشنیع اولندیلر بویله اولنجه ناظم نحریر کمال حذاقت ایدوب تار ارغج پود ارش دیو تفسیر ایلدی فلله دره لکن شاهدی مرحوم رومی اولدیغی حسبیله عکس ایدوب بیورر (بیت) داندان دیش ارشدر بلك تار ارشدر * پود ارغجه دی پشم یوکه قالیه بستر * شاهدی شرحزده دخی حق تصریح ایلدك هم دخی تار یوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور (اول دپه معناسنه که عربیده فرق دیرلر آدمك اولسون غیرك اولسون بومعناده تارك لفظندن مخففدر (ثانی تاریك لفظندن مختصردر قرارمش نسنه معناسنه در کیجه اولسون غیری اولسون

(ثالث بولانق صویه دیرلر (رابع ابرشیم تلیدر (خامس سازقلی معناسنه (سادس بمعنی وترقوس (سابع بمعنی میان بند (ثامن بمعنی موی زلف وموی کیسو (تاسع براغاجدر که خرما اغاجنه مشابهدر اندن برصو حاصل ایدرلر اکرچه کیف کتورر لکن درد سرایراث ایدرتال دخی دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری (پود) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی واماله سی ودال ایله ارش که عربیده لحمه دیرلر تفصیلی آنفا کچدی همدخی کهنه وعتیق معناسنه ده کلور واماله سزاسکی بزی یاقوب قاوایدرلر اکا عربیده حراق دیرلر شمس فخری (بیت) شك نیست که آتش زنهٔ سنك بلارا * جز جان وتن دشمن جاهش نبود پود (بافتن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مصدردر مطلقا طقومق معناسنه قماش اولسون بز اولسون حصیر اولسون جمله سنه بافتن دیرلر عربیده نسج چغتایده توقولق دیرلر مستقبلاتی علی الشذوذ فانی ابقا ایله بافد و بافند کلور علی القیاس باء موحده یه ابدال ایله بابد و بابند کلور

﴿ رشته در ایبلك سناد آلدی اکردی برشت ﴾

(رشته) رانك کسری و شین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله ایبلك وابرشیم تلی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول برمرضدر که انسانك اياغنده اولور ابتدا ایبلك کبی برنسنه ظاهر اولور کتدکجه اوزار قیرلسه پاره تشنج اولور اکا واو بله تارو دخی دیرلر (ثانی برنوع حلوادر اکا ایبلك حلواسی دیرلر بو اوچ معناده اکرمك معناسنه اولان رشتن لفظندن اسم مفعولدر (ثالث برطعامدر اکثرشوربا ایدرلر (سناد) قرفنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان ستادن لفظندن ماضیدر (برشت) رانك کسری و شین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله رشتن لفظندن ماضیدر اکردی معناسنه ایبلك وابرشیم و کتان هرنه اولورسه هم دخی بشدی وبشمش معناسنه ده کلور صائب (بیت) زدرد داغ محبت سررشته اندمرا * درآفتاب قیامت برشته اندمرا * هرحالده اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره زائده در علی ماسبق فی الادوات البسیطة

﴿ اربه جو ارزن طرو بغدایه کندم دینور ﴾

(جو) جیمك فتحی وواو ایله اربه که عربیده شعیر دیرلر هم دخی محمودیده بمعنی زحمهٔ مزامیر دیو مذکوردر شرفنامه ده طقسان التی مثقال التونه درت درهم کمش اضافه ایدرلر که آتشه متحمل اولسون دیو اشته اوطقسان التی مثقال التونه دخی جو دیرلر عربیده واوك تشدیدیله هوا تکیم جوسما دیرلر هوامعناسنه در

ارزن همزه نك فتحى وراءنك سكونى وزاى معجمه نك فتحى ونون ايله طاروكه عربيده ذره ديرلر (كندم) كاف فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودالك ضمى وميم ايله بغداى كه عربيده حلبيلر لسانده حنطه وشاميلر لسانده قمح ومصريلر لسانده بر ديرز (لطيفه برخط اثناسنده خواجه عبد الله انصارى حضرتلرينه بر پيرزن بغداى رجاسيله كلدكده خواجه حضرتلرى انبار دارينه بر رقعه يازوب عورت يديله رقعهٔ مزبوره يى ارسال ايدر يازمشكه * ارزنى آيد كندمش دهيد * ماش فرستاديم نخود آمده

خوشه بشق آيدر بزرا كين داخى كشت

(خوشه) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بشق كه اكين بيچيلوركن يره دوكلان صاب وسنبل معناسنه عربيده عصافه ديرلر (نظم لائل در مقام هضم نفس (بيت) اولارمسند نشين من دركزينم اولارخرمن فكن من خوشه چينم * هم دخى خوشه اونايكى بروج سمواتدن برج سنبله معناسنه ده كلور وبرقوشه دخى خوش ديرلر (بزر) باء موحده نك فتحى وزاى معجمه نك سكونى وراايله مشهوردر اكين معناسنه عربيده زرع وحرث ديرلرنته كيم حارث وزارع معناسنه بزركر دخى بوندندر لكن فرهنك شعوريده زاى معجمه نك اوزرينه راء مهمله نك تقديميله مضبوطدر واضح اولانده بودرغالبا مشهورك اصلى ايكى نسنه در اول زاى معجمه نك تقديميله تلفظ آساندر ثانى فى الاصل عربى وفارسيده دخى شايع اولوب تخم معناسنه اولان بزر لفظى زاى معجمه نك را اوزرينه تقديميله مضبوطدر راشته اكا اشتباهدر (كشت) كافك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بمعنى بزرمذكور شيخ نظامى (بيت) هرآن همواره كشت ازنيروى بخت * چوكشت بركلوخ ازمالش سخت

اتمكه نان ناتوان كيم دينور اتمكجى يه

(نان) نون ممدوده نك فتحى ونون ثانيه ايله خبزكبى اسم جنسدر هرنوع اتمكه ديرلر شيخ سعدى (بيت) ابر وباد ومه وخورشيد وفلك دركارند * تاتونانى بكف آرى وبغفلت نخورى (نانوان) بمعنى خبازاسم فاعلدر چونكه نان قد سبق آنفا (وان) ادات اسم فاعلدر على ماسبق فى الادوات المركبة

يوقفه ايمش كرده اون آرد يوغوردى سرشت

(كرده) كاف فارسيه نك كسرى وراءنك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله برنوع يوفقه اتمك معناسنه تركيده دخى بعض محللرده كرده ديرلر بوندن بشقه

کرده اوج معنایه دخی کلور (اول کوچك یصدق معناسنه که کرده بالش دخی دیرلر (ثانی هرد کرمی اولان نسنه‌یه دیرلر (ثالث بر پارچه بزکه طائفهٔ یهودی فرمان سلطان ایله مسلماندن تمیز ایچون اموزلر ینه دیکرلر اکا عربیده غیار دیرلر (آرد) همزهٔ ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله اون که عربیده دقیق وطحین دیرلر بغدای اولسون غیری اولسون هم دخی قهر وخشم معناسنه ده کلور (سرشت) سینك ورانك کسره لری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضیدر مصدری سرشتن لفظیدر تعجین وتخمیر معناسه خمیر اولسون غیری اولسون محسوسا ومعقولا استعمال اولنور هاتفی (بیت) اکر بیضهٔ زاغ ظلمت سرشت * نهی زیر طاوس باغ بهشت * سؤال بوقطعه ده عیوب قافیه دن ایطا واردرکه سرشت لفظنی یدی بیت کچمه دن تکرار ایلدی جواب معنالر بشقه اولنجه ایطا عد اولنمدیغی علم قافیه ده مسطوردر

طوزنمك وتخم مرغ اولدی یومرطه ادی

(نمك) نونك ومیمك فتحه لری وکاف ایله طوز که عربیده ملح دیرلر استعاره طریقیله طعامه لذت ویردیکیچون محبوبك لبلرین اکا تشبیه ایدرلر (تخم مرغ) میم اولی نك کسریله یومرطه که عربیده بیضه دیرلر معنای ترکیبسی قوش بزری دیمك اولور چونکه تخم فارسیده وترکیده شایعدر مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ابو المعانی (بیت) یاوز مکن بوعده وزنهار دل مده * ازما کیان نسئه به این تخم مرغ نقد

طاوغه دی ماکیان هم رفدان نیمبرشت

(ماکیان) میم ممدوده نك فتحی وکافك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مطلقا طاوق معناسنه که خانکی اولسون دهکی اولسون عربیده دجاجه چغتایده طاوق دیرلر هاتفی (بیت) نه پال عقابان برتیر کیر * پر ماکیان نیست درخورتیر (نیمبرشت) میمك سکونی وباء موحده نك ورانك کسره لریله رفدان بشمش یومرطه‌یه دیرلر واکا بکزرنه اولورسه کذا فی فرهنك شعوری اصلنده نیم پخت قبیلندن وصف ترکیبیدر یارم بشمش معناسنه چونکه نیم یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (برشت) بوقطعه نك بیت ثامننده ماضی اوله رق کچدی لکن بومقامده اسم مفعول معناسنه درعلی ما سبق فی قواعد المقدمة (رفدان) رانك ضمیله هزندن اولورسه نیم پخت معناسنه بعض محلك ترکیسیدر

﴿ خاچه چليپا دينور داخى برهمن پاپاس ﴾

(چليپا) جيم فارسيه نك فتحى ولام ممدوده نك كسرى وباء فارسيهٔ ممدوده نك فتحيله خاچ نصارى كه عربيده صليب ديرلر بلكه صليب اندن معربدر (فائده) طائفهٔ نصارى صليبى اغاجدن وكمشدن والتوندن ايدوب اكا طپارلر عقيدهٔ باطله لرى بويله دركه حضرت عيسى عليه السلامك صورت مصلوبه سى اوله حاشا ثم حاشا كه مصلوب اولمامشدر حتى قرأن عظيم الشانده (وماقتلوه وماصلبوه ولكن شبه لهم) وارداولمشدروهرنه كه پيچ وتاب اوله اكاده چليپا ديرلر شيخ سعدى (بيت) كر بمسجد روم ابروى تومحراب منست * وردرآتشكدهٔ زلف توجليپادارم (برهمن) باء موحده نك ورانك فتحه لرى وهانك سكونى وميمك فتحى ونون ايله بمعنى دانشمند نصارى كه اكا پاپاس ديرلر شيخ سعدى (بيت) بتقليد كافرشدم چند روز * برهمن شدم در مقالات زند * همدخى برهمن دانشمند بوت پرستان معناسنه وحكيم فيلسوف معناسنه و بتكده معناسنه ده كلور (نكته) برهمن رانك سكونى وهانك فتحيله دخى مرويدر لكن نظم تخفيه مناسب اولان مضبوطمزدر

﴿ چاكنه ناقوس دى يعنى كليسا كنشت ﴾

(ناقوس) نون ممدوده نك فتحى وقاف ممدوده نك ضمى وسين ايله كفره كليسالرنده بعض مخصوص وقتلرده چالارلر اكثر ايريلو واوفاقلو ايچى بوش اغاجلردر كه بربرى يانده دوزلمش كورك ايله نفس ويروب چالارلر درلو صدالر ظاهر اولوب مقاملر پيدا اولور مولانا عرفى (بيت) مالب آلوده بهرتوبه بكشاييم ليك * بانك عصيان ميرتند ناقوس استغفارما * عربيده دخى ناقوس وجمعنه نواقيس ديرلر لواحد من الشعرا (بيت) قد قلت للعين اى الضرب يرملكا * ضرب النواقيس ام ضرب البواقيس * همدخى بربيوك چاكدر كه مناره كبى بلند بنا اولنمش موضع باشنه وضع ايدوب وقت معينده چالارلر صداسى برايكى فرسخ محله كيدر بعضيلر ارغنون ديدكلرى بيوك ساز معناسنه ديمشلر (كليسا) كافك فتحى ولام ممدوده نك كسرى وسين ممدوده نك فتحيله كفره عبادتخانه سى عربيده دير معناسنه استاد لطيفى (بيت) ديدم اندر مسجد خوبان چند * چون كليساى بتان پنداشتم * تركيده دخى شيوعيله ناظم بحر يرانى بومقامده ترجمه ايلدى (كنشت) كافك ضمى ونونك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله هر كليسايه ديرلر عموما ويهودى كليساسنه ديرلر خصوصا حكيم

سنايى (بيت) زوفلاك وار مسجد مؤمن * زوكنشت وكليساى ايمن (فائده)
عربيده نصارى عبادتخانه سنه بيعه ويهود عبادتخانه سنه كنيسه ديرلر

﴿ مفتعلن فاعلن منسرح اوزانيدر ﴾

يعنى بوقطعه بحر منسرح مثمن الاجزادندر لكن جمله اجزاسى مطويه
وجميع ضروبى وبعض اعاريضى موقوفه وحشولرى مكشوفه در باقى
بومقامه مناسب نسنه لر قطعهٔ ثالثه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى

﴿ كسب كمال ايله كيم اولميه سك بد سرشت ﴾

(كسب) معلوم (كمال) اواخر ديباجه ده كچدى (بد) فنا ديو اوتوز بشنجى
قطعه نك بيت اولنده كلور (سرشت) طبيعت ديو بوقطعه نك بيت خامسنده
كچدى

﴿ قطعه درنظم لغتهاى عرب ﴾

(قطعه) قطعهٔ اولى عنوانده كچدى (در) ادات ظرفدر على ما سبق
فى الادوات المركبهٔ (نظم) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدى
(لغتها) جمع لغتدر لغت ديباجه نك بيت تاسعنده كچدى (ها) ادات
جمعدر على ماسبق فى قواعد المقدمهٔ (عرب) بيانى بيت مز بور شرحنده
كچدى (حاصل معنى) عرب لغتلرى نظمنده قطعه چونكه بونده بيان
ايده جكى سكز حرفى سه زبان ايده جكدر اكا تمهيد لازمدر

﴿ ثاوحاوذال وصاد اى نورعين ﴾

بومقامده نورعين خطابدر چونكه مصراع ثانى آخرنده حرف عين كلور
فلاتشنبه

﴿ داخى ضاد وطا وظا وحرف عين ﴾

بوسكز حروف اسماء حروفدر تنكيم تفصيلى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى

﴿ فارسيده قافيه اولمق محال ﴾

(قافيه) لغتده تابعه معناسنه در اصطلاحده عربى اشعارينه متعلق علم
قافيه ده اون ايكى درلو تعريف ايلديلر ازجمله مصراع ثانى يه قافيه ديديلر
باقيلرى دخى محلنده مسطوردر فاما كه اشعار فارسيه ايچون ترتيب اولنسان
علم قافيه ده حرف روى يه قافيه ديرلر تنكيم ناظم بحر يرك كلامنك سياق وسباقى
انى اقتضا ايدر كاهى حرف رويدن بشقه حرف روى كندوسندن جزء
اولان كلمه يه ده اطلاق ايدرلر لكن بومقامده مراد حرف رويدر (محال) ممتنع
معناسنه در لكن بومقامده مراد محال عاديدر نهايت وقوعى يوقدر

﴿ يازمه سم شايد اوله نقص كمال ﴾

(شاید) احتمال دیو قرق التیجی قطعه نك بیت رابع عشری شرحنده كلور
(نقص) ضد كمالدر (كمال) اواخر دیباجه ده كچدی

بو سببدن اول سكز حرفه تمام

(سبب) دیباجه نك بیت حادی عشرنده كچدی (حرف) قطعهٔ اولی نك
عنواننده كچدی (تمام) معروف

بشقه اسلوبیله قیلدم خوش نظام

(اسلوب) اوقنوم وزننده طرز وروش وقانون وقاعده معناسنه فارسیده
وتركیده دخی بومعنالرده شایعدر ابوالمعانی (بیت) شنیدم چنین كفت
اسلوب استاد * خورش را باشد ز اسلوب معتاد * فارسیده ایكی معناسی
دخی واردر (اول برحكیم آدی (ثانی برنوع طعامدر (خوش) بمعنی خوب
كما سبق فی رابع الرابعة (نظام) دیباجه نك بیت ثالث عشرنده كچدی

ضم ایدوب تازی لغاتن آخره

(ضم) معروف (تازی) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك
كسریله عربی دیمكدر مثلا اسب تازی ولسان تازی دیرلر شرف الدین
یزدی درمعمای بوسه (بیت) زلعل یار خواهم ضد شرقی * بتازی ودری وقلب
وتصحیف * همدخی تازیدن لفظندن اسم مصدردر (تكمله) حل معمای بوسه
ضد شرق غرب است ومصحف غرب عرب ومرادف عرب تازی ومصحف
تازی بازی ومرادف تازی لعب ومقلوب لعب بعل ومصحف بعل بغل ومرادف
بغل استر ومصحف استر اشتر ومرادف اشتر جمل ومصحف جمل حمل ومرادف
حمل بره ومصحف بره تره ومرادف تره بقله ومقلوب بقله قبله كه این مراد ست

قافیه م اولدی انكله فاخره

(قافیه) قد سبق آنفا (فاخره) عربیدر انشالرده دخی مستعملدر مأخذ اشتقاقی
فخردر

اوج لسان اوزره یازلدی اول حروف

یعنی بو سكز حرفك قطعه لری سه زبان اولدی نته كیم بعض فضلاء
مجموع تحفه سنی سه زبان ایلدیكی كبی چونكه لساندن مراد بومقامده
لغتدر نته كیم تفصیلی دیباجه نك بیت سابعی شرحنده كچدی

هب محلنده مرتبدر صفوف

(محل) و (مرتب) و (صفوف) عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدسدندر لکن عروض وضربك کیمی مقصور وکیمی محذوفدر

هب اوچنجیدر عربجه اول لغات

لکن فارسی وترکیده ترتیبه رعایت ایتمدی فتبصر

قطعه درثابسخن کرده لطافت ایراث

(قطعه‌در) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (ثا) حرف معهود (بسخن) اولنده‌کی باء موحدهٔ مفتوحه تعدیه ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (کرده) یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر (لطافت) ثلاثی (وایراث) افعال وزننده مصدر عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر حاصل معنی حرف ثاء مثلثه حقنده کلامه لطافت پیدا اید ر قطعه

برز کردیندی اکنجی یه عربجه حراث

(برز کر) اسم فاعلدر چونکه برز راء مهمله نك زای معجمه اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر نته کیم قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة (حراث) شده ایله مبالغهٔ اسم فاعلدر

تشنکی اولدی صوسزلق هم اومعناده لهاث

(تشنکی) عربیده لامك فتحی وهاء ممدوده ایله لهاث معناسنه که ینه عربیده ظمأ وعطش دخی دیرلر اصلنده مرکبدر چونکه تشنه صوسز دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کچدی همدخی آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه یاء تحتیهٔ مصدریه لاحق اولنجه کاف فارسیهٔ مفتوحه یه منقلبه اولور دیو مقدمه ده کچدی

قزطغورماغه دی زایدن دخت واناث

(زایدن دخت) نونك کسریله ترکیب اضافیدر عربیده افعال بابندن اناث معناسنه چونکه زایدن زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری ودالك فتحی ونون ایله مصدردر طغورمق معناسنه عربیده تولد دیرلر انسان اولسون حیوان اولسون دخت قزدیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی

دی جماع ایتمکه کادن دینلور هم ارفاث

(کادن) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ودالك فتحه‌لری ونون ایله مصدردر بمعنی الجماع والوقاع که عربیده افعال بابندن ارفاث دیرلر ثلاثیسی رفثدر ابو المعانی (بیت) بوقت کادن لعل لبش کرد دهن کیری * چوطالیغر بیابی کادن اولذت بسیار * مستقبلاتی الفدن صکره یاء تحتیهٔ مفتوحه ایله کاید وکایند کلور

﴿ جمله اركك ديمه مفهومى نران ايله ذكور ﴾

(نران) آخره الف ونون الحساقيله يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان نرلفظنك جمعيدر نتكيم عربيده مفرد نه ذكر جمعنه ذكور ديدكلرى كبى

﴿ مادكان اولدى ديشى جمعى آنك كبى اناث ﴾

(مادكان) بيت مزبورده كلان ماده لفظنك جمعيدر كاف فارسيه هاء رسميه دن مبدلدر على ماسبق فى قواعد المقدمة نتكيم عربيده مفرد نه انثى جمعنه كسر ايله اناث ديدكلرى كبى ﴿ دوشمه آدينه مندش ديديلر يعنى بساط ﴾

(مندش) ميمك كسرى ونونك سكونى ودالك كسرى وشين معجمه ايله دوشمه كه عربيده بساط ديرلر استاد فرخى (بيت) نيلكون پرده بركشيد هوا * باغ بنوشت مندش ديبا ﴿ او متاعنه دى كاچال ودخى ديندى اثاث ﴾

(كاچال) كاف ممدوده نك وجيم فارسية ممدوده نك فتحه لرى ولام ايله او متاعى كه عربيده فتح همزه وايكى ثاء مثلثه ايله اثاث هم دخى اثواب منزله ديرلر عنصرى (بيت) زود بركند و باز سودندش * همه كاچالها نمود ندش

﴿ دستيار اولكه اعانت ايده مفهومى نصير ﴾

(دستيار) معنساى تركيبيسى اللو ديمكدر زيرا دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور يار ادات نسبتدر على ماسبق فى الادوات لكن معين ونصير معناسنده غالب اولمشدر عنصرى (بيت) دستيار وستوركار سفر * ساخته كرد هرچه نيكوتر (نصير) فعيل وزننده اسم فاعل عربيدر

﴿ ياورى اولدى مدد ايتمكه معناسى غياث ﴾

(ياورى) عربيده غياث واعانت معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ياور ياء تحتيهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لرى ورا ايله بمعنى معين ونصير آخرنده كى ياء تحتيهٔ مصدريه در شاعر تركى (بيت) ياورا اولورسه اكر لطف خدا برقوله * بر پوله محتاج ايكن خلقه اولور پادشاه (غياث) اصلنده كسر غين معجمه ايله غواث ايدى

﴿ ديندى قارشمشه آميخته ممزوج كبى ﴾

(آميخته) اللى التنجى قطعه نك بيت خامسنده كلان آميختن لفظندن اسم مفعولدر عربيده ممزوج ومخلوط ديرلر

﴿ دى قارشدرمغه شوريدن داخى ممات ﴾

(شوريدن) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر قارشمق وقارشدرمق معناسنه آميختن لفظى كبى هم لازم وهم متعدى اولور

شاعر درصفت عروسی (بیت) چوشوریده رغن بشهد وشکر * که پیچیده
درجامه خواب یکدکر * عربیده قرشدرمغه مزج ومثمات دیرلرهمدخی
شوریدن بمعنی تیره کردن یعنی بولاندرمق معناسنه دخی دیوانه اولمق
معناسنه دخی شستن یعنی غسل معنا سنه ده کلور کذا فی فرهنك
جهانکیری (مثمات) کسرمیمله زلزال کبی مصدر مضاعف عربیدر

اولکه تنبلدر آنك آدی کنیر وعفشل

(کنیر) کاف فتحی ونون ممدوده نك کسری وراء ایله بمعنی کاهل
وتنبل وبسیارخوارکه عربیده عفشل ومتکاسل دیرلر میر نظمی
(بیت) مشو درطعام دکرا کنیر * شود راضی مردان بنان
وپنیر (عفشل) جعفر وزننده عین وفا وشین معجمه ولام ایله مضبوطدر

زود روتیز یور یجی هم اومعناده دلاث

(زودرو) وصف ترکیبیدرعربیده دلاث وسریع السیردیرلرچونکه زودتیز دیو
یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور وقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی
عشرنده کلان رفتن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدرتتکیم اسم فاعلی
قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (دلاث) کسردال ولام ایله مضبوطدر

کرویدن دی اینانمغه که ایمان کیدر

(کرویدن) کاف فارسیه نك کسری وراء نك فتحی وواو ممدوده نك کسریله
بمعنی ایمان مصدردر ابوالمعانی (بیت) وعد خوبان جهان را کرویدن
نشود * دادن عاشق صادق بغریب استادند * همدخی رهن معناسنه ده کلور

اولدی قندرمه فژولیدن هم استحثاث

(فژولیدن) فانك وزای فارسیهٔ ممدوده نك ضمه لری ولام ممدوده ایله بمعنی
تحضیض وتحریك وتشویق واستحثاث استفعال وزننده مصدرعربیدر

صاتون الماغه خریدن دیدیلریعنی شرا

(خریدن) خاء معجمه نك وراء ممدوده نك کسره لریله بمعنی شرا
واشترا مصدردر کمال نجندی (بیت) حکمت فروش تاکی
مرهم همی کند عروض * ماخستکان نخواهیم اینها بجان خریدن

دخی کوندرمه فرستادن ایمش هم ابعاث

(فرستادن) فانك وراءنك کسره لری وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك
فتحیله مصدردر عربیده افعال بابندن ابعاث وارسال وچقتایده

یپارمق دیرلر (ابهات) وثلاثیسی بعث مترادفلردر

﴿ هر لسانك عربی منتخیدر چلبی ﴾

(لسان) دیباجه نك بیت سابعنده کچدی (عربی ومنتخب) معروفلردر (چلبی) شاعر (بیت) چلبیلکده شهامدحلی یوقدرنسبك * علمله متصف اولان کسه دیرلر چلبی ﴿ فارسی کرچه ایدر طبعه لطافت ایراث ﴾

بونده البلاغة فی العرب والملاحة فی الفرس والسیاسة فی الترك کلامنه اشارت واردر بونك بحری سابقدن معلومدر همدخی بوقطعه ده ردالعجز علی الصدر کبی صنعت واردر فافهم ﴿ قطعهٔ درجیم پرکوهرچو کنج ﴾

(قطعهٔ) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (جیم) بو مقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر (پر) طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کوهر) بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کماسبق فی الادوات المرکبة (کنج) خزینه دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور (حاصل معنی جوهرطولوخزینه کبی جیم حقنده قطعه یاخود برقطعه درمناسبت دخی ظاهره در ﴿ کوشه درکنج وخزینه اولدی کنج ﴾

(کنج) کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ایله پیغوله کبی کوشه معناسنه که عربیده زاویه دیرلر کوشه دخی فی الاصل فارسیدر لکن ترکیده وانشاده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی حکیم فروسی (بیت) کرتندبادی برآیدز کنج * بخاك افکندنارسیده ترنج * همدخی کنج مطلقا چین وشکنج معناسنه ده کلور (کنج) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله خزینه ودفینه معناسنه درحتی کنز بوندن معربدر

﴿ نو جوان شول کمسه درکیم اوله کنج ﴾

(نو جوان) واو اولی نك سکونیله مرکبدر زیرا نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (جوان) جیمك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله تازه و ییکت معناسنه انسانده وسائر حیوانده مستعملدر

﴿ صاییده اون بش اولور کرچه سه پنج ﴾

(سه پنج) سبندنصکره هاء رسمیه ایله اون بش معناسنه که عربیده خمسهٔ عشر کبی چونکه معنای ترکیبیسی اوچ بش دیمك اولورز یراسه اوچ پنج بش دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور البتّه اوچ بش اون بش اولور بومعنی اکر بینلرنده واو عاطفه اولمازسه فاما که اولورسه اوچ دخی بش دیمك اولورمقام ترقیده مستعملدر نهایت سکز معناسنه اولور

عاریت داخی مسافر در سپنج

(سپنج) واو سز وهاء رسمیه سزدرت معنایه در (اول بمعنی عاریت وامانت که دنیایه سرای سپنج دیرلر دار عاریت معناسنه (ثانی بمعنی مسافر ومهمان کبی حکیم فردوسی (بیت) که امشب درین خانه باشم سپنج * نباشد کسی را زمن هیچ رنج * بوایکی معنایه مصراع اولده اولان معنادن نقل اولنجه علامت نقل هاء رسمیه وواو اسقاط اولندی مناسبت دخی خفیه د کلدر چونکه مسافر وارد بغی محلده قلیل المکث اولور همدخی مدت اقامت شرعا مسافره اقلی اون بش کوندر بو مناسبت ایله شعرا دنیایه سپنج دیرلر زیرا دنیاده ایکی اعتبار وار که بری اوج کوندر یوم ذهاب ویوم ایاب ویوم مکث بری دخی بش کوندر چونکه شهور واعوامك اساسی اسبوعدر اسبوع دخی یدی کون بویله اولنجه یوم ایاب ویوم ذهابدن بشقه بش کون یوم مکثدر کانه دنیا بش کون اولمش اولدی بو مضمونه خواجه اشارت ایدر (مصراع) هر کسی پنج روز نوبت * ثالث بوستان وباغ وامثالی نسنه لرك بکجیلرینك ایتدکلری خانهٔ مختصر در که خس وخاشاکدن تدارك اولنمش اوله (رابع بمعنی چرا کاه حیوانات که آب وعلفی وافر اوله لکن بو مصراعده مذکور ایکی اولکی معنا در نکته بو بیتده جناس تام واردر

اوجه یعنی اوتوراق یری سرین

(سرین) سینك ضمی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله انسانك اوتوراق یری که اکا ترکیده اوجه دیرلر بو لفظ اوجه فی الاصل چغتای لسانیدر زلالی خونسالاری (بیت) چو زین آرامکاه آن سرین شد * خمیر قرص مه لبریز زین شد * همدخی هر چارپا حیوانك صاغری سنه سرین دیرلر وبوایکی معناده راء ممدوده نك ضمیله سرون دخی دیرلر عنصری (بیت) کر یقین هرکز ندیدی ازکمان آویخته * بنکران فربه سرون وبنکران لاغرمیان

صاغری غنج وشنج وناز وشیوه غنج

(غنج) غین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور که صاغری دخی اوتوراق یری یعنی اوجه عربیده اوجه مقامنده عجیه وصاغری مقامنده کفل دیرلر (شنج) شین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور ایضا بو ایکی لفظی شمس فخری (بیت) بفرمانش حیوان وانس وپری * همه داغ دارند بر شنج غنج (شیوه) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله ناز دلبران وجلوهٔ مهوشان معناسنه که

خوبان محبوبانه مخصوص بروصف مرصوصدر عربیده خدر ودلال
دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی شیوه دیرلر (اول بمعنی طرز وروش (ثانی
بمعنی عمل نیك وطور خوب (ثالث بمعنی حسن وزیبایی (رابع بمعنی هنر
ومعرفت (غنج) غین معجمه نك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی نازدلبران
ایضا بوندن بشقه حركت ناز كانه معناسنه وبرنوع الاجه چوال معناسنه ده
كلور (ناز) دخی فارسیدرحتی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده ناز جلوه دیو
كچدی لكن تركیده وانشالرده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

﴾ چوق قیورجق صاج آدی مرغول ایمش ﴿

(مرغول) میمك فتحی ورانك سكونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله
بمعنی مذكوركه عربیده جعد كثیر دیرلر بوندن بشقه بش معناسی دخی
واردر (اول بمعنی بیچتاب (ثانی بمعنی خط خوبان (ثالث بمعنی آواز
(رابع بمعنی نشاط وخرمی (خامس بمعنی نغمه ونعره

﴾ بوكلمه چین وشكن دی هم شكنج ﴿

(چین) جیم فارسیهٔ ممدوده نك كسری ونون ایله بوكلم معناسنه كه عربیده
لف دیرلر شاعر (بیت) بچین زلف ترسا بچهٔ ایمان بدل كردم * كه هرمو یی
بعشرخون بهای صد مسلمانست * بوندن بشقه اوج معناسی دخی واردر
(اول بمعنی راست وصواب (ثانی اسم مملكت كه معربی صین لفظیدر (ثالث
چیدن لفظندن امرحاضر ووصف تركیبی اولور سخن چین كبی (شكن)
شین معجمه نك كسری وكافك فتحی ونون ایله چین مذكوركبی بوكلم
معناسنه در مثلا شكن زلف وشكن جامه دیرلر كمال اسمعیل (بیت)
درست كشت همان شكستكیٔ منش * كه نیك ازان بشكستست زلف
پرشكنش * بوندن بشقه شكن یدی معنایه دخی كلور (اول بمعنی تندی وتیزی
واعراض (ثانی بمعنی خوردن وخاییدن (ثالث بمعنی هزیمت عسكر وشكستكیٔ
لشكر (رابع بمعنی اصول (خامس بمعنی مكر وحیله (سادس نام ولایتدر اما
بومعناده مؤید الفضلاده فتح شین وسكون كاف ایله مرویدر (سابع بمعنی
لحن وسرود (شكنج) شین معجمه نك كسری وكافك فتحی ونونك سكونی وجیم
ایله بوكلم معناسنه درچین مذكوركبی مطلقا میرخسرو (بیت) كیسوز شكنج
نازماندش * نركس زكرشمه بازماندش * بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر
(اول بمعنی شكنجه كه مجرمه تعذیب ایچون ایدرلر (ثانی برنوع مارسرخ آدیدر

(ثالث اصول که موسقیده اولور(رابع بمعنی مکر وحیله وضم کاف ایله بارمغله برعضوك جلدنی طوتوب صقماغه دیرلر که اکا بعض ترکیده چمدیك دیرلر ادات الفضلاده قبرجق علتلرندن برعلتدر که خیارك دخی دیرلر دیومرویدر

﴿ سرکلو اولدی زکام آماس شش ﴾

(سرکلو) تخفیف ایچون رانك سکونیله اکرچه ناظم تحریرك زکام دیو وفرهنك شعوری قعردماغده برعلتدر دیو تفسیر ایتدیلر معنای ترکیبیسی بوغاز باشی دیمکدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کلو) بوغازدیو قطعهٔ مزبوره نك بیت ثالثنده کلور بهرحالده مناسبت ظاهردر چونکه زکامك اکثری اثری بوغاز باشنده ظاهراولور (آماس) همزه ومیم ممدودتینك فتحه‌لری وشین ایله شش که انسان وحیوان وجودنده ظاهراولورعربیده ورم ودمل دیرلر شمس فخری (بیت) مبادخرمی خصم تو بحرزجنون * مبادفربهی دشمنت مکرزآماس

﴿ اوکسورکدرسرفه هم دیرلر سکنج ﴾

(سرفه) سینك ضمی ورانك سکونی وفانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوکسورك که عربیده سعال دیرلر میرنظمی (بیت) نشان تنکیٔ سینه است ازسرفه * طبیعترا دهد بسیارکلفه (سکنج) سینك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله سرفه کبی بمعنی سعال همدخی تراش کردن معناسنه وکزیدن یعنی اصرمق معناسنه که سکنجیدن لغظندن امرصیغه سی اوزره اسم مصدردر وبرنوع بیوك زهرناك یلاندر

﴿ دردسر باش اغریسی دشوارکوچ ﴾

(دردسر) ترکیب اضافیدر چونکه درد مصراع ثانیده کلور (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (دشوار) دالك ضمی وشین معجمه نك سکونی وواوممدوده نك فتحی ورا ایله کوچ که عسیر معناسنه جمالای شیرازی (بیت) مکس آسان بشهدافتد * ولی دشوار برخیزد * اصلی تاء مثنات فوقیه نك وخاءمعجمه نك فتحه‌لری وواو علامت ایله دشخوار ایدی حاصلی بونده اوج لغت واردر (اول دشخوار انوری (بیت) هرچه پنهان قضاخرم تو پیداداشته * هرچه دشخوارقدرعزم توآسان یافته * ثانی اندن مخفف تانك حذفیله دشخوار ناصرخسرو (بیت) کرآسانی همی بایدت فردا * مکیراز بهردنیا کار دشخوار * ثالث اندن مخفف دشوارمذکور

﴿ درد محنت ورنج انجتمه مرنج ﴾

(درد) دالك فتحی ورانك سکونی ودال ایله بمعنی محنت ورنج ومشقت میرخسرو

(رباعی) عشقی داریم وسینه سوزانی * دردی داریم ودیده کریانی *
عشقی وچه عشق عشق عالمسوز* دردی وچه درد درد بی درمانی * رنج
رنجیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (مرنج) نهی حاضردر
چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة رنجیدن
اینجتمك دیو قرق بشنجی قطعـه نك بیت اولنده کلورهمـان بواجلدن
بومقامده اینجتمه لفظی ماقبلنده رنج لفظنی تفسیراولسه ده جائزدر مابعدنده
مرنج لفظنی تفسیر اولسه ده جائزدر زیرا لفظ اینجتمه ترکیده هم اسم
مصدردر وهم نهی حاضردر علی ما لا یخفی علی من له ذوق من الکلام

❊ یاره شول مسهل ایارج حبیدر ❊

(یاره) یاء مثنات تحتیهٔ ممدوده نك ورانك فتحه لری وهاء رسمیه ایله برمشهور
مسهل حب ترکیبیدرکه لطیف ونازکدر همزه ایله اياره وایارج دخی دیرلر
ناظم نحریرك مسهل ایارج حبیدر دیو تفسیرینك نکته سی بودرکه ایارج لغت
کتابلرنده همزه نك ورانك فتحه لریله مضبوطدر اکثری تفسیراوله رق ذکر ایلدیلر
ناظم نحریردخی اکثره تابع اولدی شهریاری (رباعی) باتیغ جفا کرجکرم یاره کند*
تاچارهٔ ان بزشك بیچاره کند * ازاشك چو یاقوت وزر بررخ خویش * ای
خسته جکرمفرح و یاره کند * بوندن بشقه یاره بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی
دوست لفظ یارکبی (ثانی بمعنی قوت وقدرت (ثالث عورتلرقوللرینه طاقدقلری
انجو ولعل امثـالندن قولباغی (رابع زمان قدیمده علامت بندکی ایچون
التون وکموشدن بنده لر قوللرینه طاقدقلری قولباغی (خامس بمعنی جرح

❊ دیدیلر راونده هم ریوند ومنج ❊

(ریوند) راء ممدوده نك کسری وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله
راوند که برمشهور کوکدر اعلاسی ولایت چینده اولاندر و روم
دیارندهده دخی اولور جکری تازه لر دافع حرارت ومخرج صفرا غایتـله
نافع ومعتبر دوادر واکثر مسهل اشربه لرده استعمال ایدرلر (راوند) دخی
فارسیدر لکن ترکیده وکتب طبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی (منج)
میمك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی راوند مذکور

❊ یاغ روغن جرب یاغلو نسنه در ❊

(روغن) راء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی و نون ایله مطلق
یاغدر عربیده سمن ودهن معناسنه اکثری محصول عنه معا ذکر

اولنمسی قاعده در مثلا روغن ساده وروغن زیت وروغن کنجد وروغن لوز
دیرلر فاما که عربیده روغن ساده یه سمن وروغن بادامه دهن لوز دیرلر
فارسیده جمله سنه روغن دیرلر (جرب) جیمك فتحی ورانك سکونی وباء
موحده ایله یاغلوکه دسومتلو اولان نسنه در حکیم خاقانی (بیت)
جرب شیرین نعمت دنیا * بمکس راندش نمی ارزد * عربیده فتح رایله
وجود انسانده برخارش وحکه درکه اکا ترکیده اویوز دیرلر

﴿ دنبه قویرق ایج یاغی پیه وزدنج ﴾

(دنبه) دالك ضمی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله
مطلقا قویرق معناسنه قوزی وقیون وآت وسائر حیوانده استعمال اولنور
لکن عربیده مدورینه الیه طویلنه ذنب دیرلر وکونکاه محبوبانه ده
استعاره طریقیله دنبه دیرلر ابو المعانی (بیت) نصیحتی شنواز من که
اختیارمده * برای دنبهٔ فربه دلت همین از دست (پیه) باء موحدهٔ
ممدوده نك کسری واظهار ها ایله ایج یاغی که عربیده شحم دیرلر
وقویرق یاغنه‌ده دیرلر (زدنج) زای فارسیه نك ودالك فتحه لری ونونك
سکونی وجیم ایله بمعنی پیه مذکور ابو المعانی (بیت) مهر نبود اندرین
بزم جهان راکه فلك * از زدنج دردمند آن کرد وشمع میفروخت *

﴿ کوفته یعنی دکلمش کوشت ات ﴾

(کوفته) کاف ممدوده نك ضمی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله
مطلقا دوکلمش معناسنه هرنه اولورسه اولسون همدخی دوکلمش ات که معروف
طعامدر شیخ سعدی (بیت) کوفته برسفرهٔ من کومباش * کوفته را نان نهی
کوفتست * اسم مفعولدر مصدری کوفتن که مطلقا دوکمك معناسنه مثلا
هوانده دوکمکه وخرمنده دوکمکه وقپو قاقمه وامثالنه شاملدر (کوشت)
کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا ات
معناسنه آدمده اولسون حیوانده اولسون طیورده اولسون عربیده لحم معناسنه

﴿ طولو منباره دی جرغندو روبج ﴾

(جرغند) جیمك فتحی ورانك سکونی وغین معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال
ایله قیمه ایله مملو منبار که جکرآ کنده وروبج وزوبج دخی دیرلر عربیده عصب
معناسنه وجیم فارسیله دخی منقولدر مجمع الفرسده بمعنی چراغدان واقع
اولمشدر معنای اوله ابو المعانی (مثنوی) روستایی برفته در بازار * زیر و بالا

چو كرده كشت و كذار * پيش آشپز رسيده بد ناكه * ديد چرغند پزيد بود نبه * اشتهايش برو چو غالب بود * بخريدن بجان طالب بود *
(رونج) رانك وواوك فتحه لرى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى چرغند مذكور

﴿ اوقو وزنيله بونظم دلكشى ﴾

(وزندن) مراد وزن عروضدر نته كيم اواخر ديباجه شرحنده كچدى (نظم) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدى (دلكش) كوكل چكيجى ديو قطعهٔ ثانيه نك عنوانى شرحنده كچدى

﴿ اوله سك سنجيده طبع ونكته سنج ﴾

(سنجيده) سينك فتحى ونونك سكونى وجيم ممدوده نك كسريله طارتلمش وبكنلمش معناسنه وصاحب تجربه معناسنه ده كلور اسم مفعولدر مصدرى سنجيدن لفظيدر (طبع) معروف (نكته سنج) وصف تركيبيدر سر دقيق وزن ايديجى معناسنه زيرا نكته سر دقيق ديو عنوان رابعه شرحنده كچدى سنج سنجيدن مذكوردن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (وبحر قطعه ماسبقدن معلومدر

﴿ قطعه درحا بسپهر است فروزان چو صباح ﴾

(قطعه درحا) بيانى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى (سپهر) كوك ديو قرق سكزنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور اولنده كى باء موحدهٔ مفتوحه انتهاء غايت ايچون عربيده الى معناسنه در على ماسبق فى الادوات البسيطة (است) ادات ربطدر على ما سبق فى الادوات المركبة (فروزان) فانك وراء ممدوده نك ضمه لرى وزاى معجمه ايله فروختن لفظندن امر حاضر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعلدر براق ومشتعل معناسنه در نته كيم فروزنده پارليجى ديو اوتوزبشنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور (چو) ادات تشبيهدر على ما سبق فى الادوات المركبة (صباح) معروف (حاصل معنى صباح كبى كوكه دك مشتعل اولان حرف حا حقنده قطعه در

﴿ آچيجى اولدى كشاينده عربجه فتاح ﴾

(كشاينده) كافك ضميله اسم فاعلدر عربيده شده ايله فعال وزننده فتاح معناسنه در مصدرى كشايدن ياخود كشودن لفظلريدر بونك كافى مشهور اولان عربيدر فرهنك شعورىده كاف فارسيه ايله مضبوطدر

﴿ دى اناختر ديه جك يرده مژنك ومفتاح ﴾

(مژنك) ميمك وزاى فارسيه نك فتحه لرى ونونك سكونى وكاف ايله

کلید کبی انا ختر معناسنه عربیده مفتاح دیرلر لکن فرهنك شعوریده اغاج کلید دیو ضبط ایلدی (بعض نسخه ده زای فارسیه بدلنه دال مهمله ایله مدنك واقع اولمشدر لکن رسیدهٔ نظر فقیر اولان لغتلرده مدنك لفظی دندانهٔ کلید یعنی کلید پری دیو مذکوردر

تکری آدی ایله بانام خدا بسم الله

(بانام خدا) بمعنی بسم الله چونکه باء موحدهٔ ممدوده ادات الصاق در کما سبق فی الادوات المرکبة (نام) آد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (خدا) تکری دیو قطعهٔ اولانك بیت اولنده کچدی

سیب خوردم یدم المایی اکلت التفاح

(سیب خوردم) ترکیب اسنادیدر عربیده اکلت التفاح معناسنه چونکه سیب الما دیو اللنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (خوردم) ماضی متکلم وحده در مصدری خوردن قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی

پارلیان نسنه یه تابنده ولامع دینلور

(تابنده) اسم فاعلدر عربیده لامع ومشتعل ومضیٔ معناسنه مصدری تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ونون ایله تابیدن لفظیدرکه شعله وضیاء ویرمك ولمعان ایتمك وقزمق وقزدرمق وطاقت کتورمك وبوکمك معنالرینه دڕ

شمع ایزان چراغك آدیدرهم مصباح

(شمع ایزان) جزؤ ثانیسی همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمهٔ ممدونك فتحی ونون ایله مرکب اوله رق چراغ معناسنه درعربیده کسرمیم ایله مصباح دیرلر فرهنك شعوریده وفرهنك جهانکیریده یانمش چراغ ویناجق چراغ دیو مذکوردر (چراغ) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

طسه معناسی بمنك ودخی بلبال اویله

(بمنك) باء موحده نك کسری ومیمك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله غصه واندوه که عربیده ایکی باء موحده نك فتحیله بلبال وحزن دیرلر

شادکردن دی سویندرمکه یعنی افراح

(شادکردن) مصدرمرکبدر عربیده تفریح وافراح معناسنه چونکه شاد بمعنی مسرور وفرحناك دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور

﴿ صاقلمق اولدی نهفتن که دالی اخفا ﴾

(نهفتن) نونك وهانك ضمه لری وفانك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله عربیده ستر واخفا معناسنه مصدردر خواجه سلمان (بیت) كوری‌ٔ چشم مخالف من حسینی مشربم * راه حق اینست نتوانیم نهفتن راه راست *

﴿ آشكار ایله واكردن ایمش هم ایضاح ﴾

(واكردن) مصدر مركبدر عربیده ایضاح معناسنه همده خی ربودن معناسنه وخراب كردن معناسنه ده كلور چونكه واو ممدوده نك فتحیله وا لفظی آچق معناسنه علی ما سبق فی اثناء الادوات المركبة بو مقامده مذكور اوج معناده مطابقة وتضمنا والتزاما اخذی ممكندر كردن بمعنی ایتمك كما سبق آنفا ایضاح اخفا كبی واضحدر

﴿ كوشهٔ چشم دی كوز اوجنه هم غمز العین ﴾

(كوشهٔ چشم) تركیب اضافیدر ایكی معنا یه (اول كوز قویروغی (ثانی بمعنی نظر نهان یعنی كوز اوجیله باقق عربیده لمح دیرلر بو ایكی معنایه تركیده كوز اوجی وعربیده غمز العین دیرلر خافظ در معنای ثانی (بیت) آنانكه خاكرا بنظر كیمیا كنند * آیا بود كه كوشهٔ چشمی بما كنند * معنای تركیبیسی كوز بوجاغی دیمكدر چونكه كوشه كاف عربیه نك یا خود فارسیه نك ضمیله بوجاق و پیغوله معناسنه كما سبق فی اول الثالثة عشر چشم كوز دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور (غمز العین) تركیب اضافیٔ عربیدر چونكه غمز غین معجمه نك فتحی ومیمك سكونی وزای معجمه ایله كوز قیماغه دیرلر بو صورتده غمز العین تركیبنده تجرید واردر لكن كوز اوجی اولمسی حقیقت عرفیه اولمغه محمولدر كما یقال نظرته بغمز العین

﴿ نكریدن دینلور باقغه داخی الماح ﴾

(نكریدن) نونك كسری وكاف فارسیه نك فتحیله مصدردر (نكریستن) ونكرستن) كبی عربیده نظر والماح دیرلر

﴿ قوغجی یه دیندی سخن چین دخی نمام اوله ﴾

(سخن چین) بمعنی نمام اصلنده وصف تركیبیدر سوز دیرمك معناسنه زیرا سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثاسنده كلور چین جیم فارسیهٔ ممدوده نك كسری ونون ایله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری چیدن لفظیدر تنكیم اسم مفعولی اوتوز یدنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور زیرا مستقبلاتی

خلاف قیاس اوزره چیند وچیند کلور تمام شده ایله وزن ومعناده غماز کبی

﴿ کوپکلک اورمه سی لاییدن سك یعنی نباح ﴾

(لاییدن سك) ترکیب اضافیدر چونکه لاییدن لام ممدوده نك فتحی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله کوپك وچقال وامثالی حیوانانك اورمه سی واولومه سی معناسنه عربیده کوپك اورمه سنه نونك ضمی وباء موحده ایله نباح دیرلر مجمع الفرسده بمعنی بیهوده کفتن یعنی هرزه سوز سویلمك دیو مذکوردر (سك) کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

﴿ شایکانی دی اوجوزلوغه رفاغه کبیدر ﴾

(شایکانی) شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله اوجوزلق وبوللق که عربیده رفاغه ورخا ووسعت دیرلر آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه در چونکه اللی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کنج شایکان کلور تفصیل انده در (رفاغه) رانك وفاء ممدوده نك وغین معجمه نك فتحه لریله مضبوطدر

﴿ خشك سال اول سنه کیم قحط وغلا اوله کلاح ﴾

(خشك سال) قحطلو وغلالو سنه که عربیده کافك ضمیله کلاح وسنین دیرلر اصلنده ترکیب توصیفیدر چونکه خشك قورو دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (سال) ییل معناسنه در عربیده سنه وعام دیرلر چغتایده ایغله وایل دیرلر

﴿ ایلکك ایله بکا آچ قپویی ای آچیجی ﴾

بومصراع ساده تفسیر وترجمه درلکن مفسری فقط عربی قیلدی کانه عربی جمله لسانك اشرفی ومنتخبی اولدیغه اشارت ایلدی کما اعترفه آنفا

﴿ افتح الباب باکرامك لی یافتاح ﴾

بحمد الله الملك المنان عربینك بلاد مزده بلکه کافهٔ بلاد اسلامیه ده شهرت وشیوعی حسبیله فارسیه یه اولان معامله کبی تفصیل اولنمدی همان ناظرك ذهننه احاله اولندی (تمه) بحر قطعه ماسبقلردن معلومدر

﴿ قطعه در رخا چو شکر خای وبکن استنساخ ﴾

(قطعه در رخا) بیانی قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شکرخا) وصف ترکیبیدر شکر چینیجی معناسنه زیرا شکر شین معجمه نك وکاف مشدده یاخود مخففه نك فتحه لری ورا ایله معروف شکر وقند معناسنه (مصراع) شکر بترازوی وزارت برکش *

لکن بوعنوان قطعه ده شین معجمه تخفیف ایله در (خای) وصف ترکیبی
اولدیغی حالده بو قطعه نك بیت خامسنده کلور (بکن) ایله دیو قطعهٔ
سادسه نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره تحسین لفظ
ایچوندر (استنساخ) استفعال وزننده نسخه المق معناسنه حاصل معنی
حرف خا حقنده اولان قطعه یی شکرچینیجی کبی استنساخ ایله

* اغاجك دالی نهال اولدی هم آنك کبی شاخ *

(نهال) نونك کسری وهاء ممدوده نك فتحی ولام ایله عربیده غصن
معناسنه میرزا فصیحی (بیت) تنها نشینی باغمت سودای بسیار آورد *
آخر نهال عشق تو دیوانکی بار آورد * همدخی بستر کبی قالیچه معناسنه
جغتایده نال دیرلر (شاخ) شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله نهال
مذکور کبی غصن معناسنه ملاغیاث (بیت) کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد
راغها* یادکار باغ نومید ست برسر میزنم * بوندن بشقه شاخ اون ایکی
معنایه دخی کلور (اول بوقطعه نك بیت ثانیسنده بوینوز دیو کلور (ثانی فرخال
کبی بولك صاچ معناسنه (ثالث پاره معناسنه مثلا شاخ شاخ دیرلر پارد پاره
دیمك اولور (رابع بمعنی قدح شراب منقولدرکه کورجستانده صغن واوکوز
بوینوزندن موزون قدح دوزوب باده ایچرلر بواجلدن نقل یاخود غلبه ایله
هرظرف شرابه شاخ دیندی (خامس اوزون دیرك که اوزرینه سقف خانه
ایدرلر اکا شاخ تیروفرسب دخی دیرلر (سادس بمعنی پیشانی (سابع قوله دیرلر
تااوموز باشندن ال اوجنه دك عربیده ید کبی (ثامن نهر کبیردن منشعب نهر
صغیر معناسنه (تاسع بمعنی قفتان وکوملك (عاشر خوشبو اولان عطریاتدن
زباد وامثالی قویدقلری ظرفه هم مظروفه دیرلر (حادی عشر بمعنی
استخوان پهلو یعنی ایکو کمکی (ثانی عشر اایاق که اوتوراقدن بارمقلره وارنجیه دك
عربیده رجل کبی مؤید الفضلاده کلاب ایله ممزوج شرابه دخی شاخ دیرلر

* یپراغه برك دینور داله بوداغه دخی فاخ *

(برك) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وکاف ایله یپراقکه ایکی نوعدر (اول
اغاج یپراغیدر نتکیم شیخ سعدی بیورر (بیت) برك درختان سبز درنظر هوشیار
* هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * ثانی شکوفه ونبات زمین یپراغیدر
خواجه حافظ (بیت) بلبلی برك کلی خوش رنك درمنقار داشت * واندران برك
نوا خوش ناله های زار داشت * بوایکی نوعه عربیده ورق دیرلر بوندن بشقه

برك طقوز معنایه دخی کلور (اول تدارك مهمات سفر (ثانی اسباب ولوازم راه (ثالث انتظام حال ومأل ومنال وارتباط کلام (رابع بمعنی ساز ونغمه وآهنك ونوا (خامس بمعنی سرانجام (سادس بمعنی عزم وقصد (سابع بمعنی پروا (ثامن بمعنی رزق وذخیره (تاسع بمعنی سر وسامان (فاخ) فاء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی نهال وشاخ یعنی اغاجك دالی و بوداغی میر نظمی (بیت) بهرسوی افراشت فاخ دراز * شده سایه چون خیمه هر برك ساز *

﴿ کچی بز اوغلاغه بزغاله دی قوزویه بره ﴾

(بز) باء موحده نك ضمی وزای معجمه ایله بوزن رخ اهلی کچی که عربیده معز دیرلر زیرا دشتی سنه زهك دیرلر نته کیم بو شعرده دلالت واردر (بیت) بلی بز را چو گیرد آخرین خواب * بپای خود رود در کوی قصاب (بزغاله) باء موحده نك ضمی وزای معجمه نك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ولامك فتحه لری وهاء رسمیه ایله کچی اوغلاغی که عربیده جدی دیرلر وصغر بوزاغیسیکه عربیده عجل دیرلر (بره) باء موحده نك ورانك فتحه لری وهاء رسمیه ایله قوزیکه عربیده حمل دیرلر بو معناده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر بو مناسبتله حمل برجنه برج بره دیرلر نته کیم جدی برجنه برج بز دیدکلری کبی میرزا فصیحی (بیت) آهوی آتشین دم چون از بره برآید * کافور خشك گردد بامشك تر برابر * بو بر مصنع بیتدر چونکه آهوی آتشین دم کنشدر بره برج حملدر کافور خشك روزدر مشك تر شبدر رهمدخی بره ابره لفظندن مخففدر قفتان یوزی معناسنه

﴿ کوسفند اولدی قیون هم دخی بو ینوزدر شاخ ﴾

(کوسفند) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وسینك سکونی وفانك فتحی ونونك سکونی ودال ایله قیون که عربیده ضأن دیرلر فا موضعنه باء فارسیه ایله کوسپند دخی جائزدر (شاخ) اون اج معنایه دربری بو ینوز که عربیده قرن دیرلر باقیسی بیت اول شرحنده کجدی همان معنالر مغایر اولمغله عیب ایطا مدفوعدر

﴿ اکلمق اولدی شناسیدن هم فهمیدن ﴾

(شناسیدن) شین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وسینك کسریله مصدر در شناختن معناسنه ایکیسنکده مستقبلاتی شناسد وشناسند کلور (فهمیدن) فانك فتحی وهانك سکونی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر شاعر (بیت) شعر کفتن کرچه درسفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود *

﴿ دیندی ظن ایتمکه پندار وکمان ایتمکه راخ ﴾

(پندار) پاء فارسیه نك كسری ونونك سكونی ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله
پند اشتن یاخود پندار یدن لفظندن امر صیغه سی اوزره مصدردر بمعنی ظن
وگمان همدخی زعم ووهم معناسنه ده كلور وامر حاضر ووصف تركیبی دخی
اولور (راخ) راء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی ظن وگمان ایضا
ابو المعانی (بیت) ندارم راخ با من چرخ گردون دوستی دارد * باین علت که
از روز ازل بختم سیه بودست * همدخی غم واندوه معناسنه ده كلور
(گمان) دخی فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

﴾ قصر نعمانه خورنق دینلور كیم مشهور ﴿

(خورنق) خاء معجمه نك وواوك فتحه لری ورانك سكونی ونونك فتحی وقاف ایله
برقصر عجیبدر كه نعمان شاه بنا ایتدرمشدر (برروایتده بهرام گور كوشكیدر
اما اصحی نعمان شاه بنا ایتدرمشدر اسم معماری سنمار ایدی عجایب البلدانده
مسطوردر كه ظهر كوفه ده نعمان بن امرئ القیس امر یله سنمار بنایی اتمام
ایدوب نعمان كلوب سیر وتماشا ایدوب مبالغه تحسین وآفرین ایتدكدنصكره
سنماره سؤال ایدر كه بوقصرك انهدامنه باعث اولور بناسنده محل وارمی
سنمار بلی برموضعه برطاش قومشم اكر بر كیمسه اول طاشی قوپارسه فی الحال
قصر منهدم اولوردیوجك نعمان دیدیكه اول محلی سندن غیری كیمسه بیلورمی
سنمار بندن غیری كیمسه بلمز دیدكده نعمان شاه بالای قصردن سنماری آتوب
هلاك ایلدیكی كبی بوحكایت میان خلقده مشهور اولوب ضرب مثل اولدی
(بیت) جهانده ایلكه ایلك اولیدی * كه نعمان شاه سنماره ایدردی * شاعر
(بیت) نه قصر قصر خورنق نشانكه بنبادش * نمی توان كه كند صد هزار شه
نعمان (سنمار) سینك ونونك كسره لری ومیم مشدده ممدوده نك فتحی ورا ایله
براستاد معمار آدیكه نعمان شاهه قصر خورنق وعمارت سدیری بنا ایتدی اصلی
سام نسلندن ایدی شیخ نظامی (مثنوی) هست نام آوری ز كشور روم * زیركی
كوزسنك سازد موم * چابك وچرب دست وشیرین كار * سام نسلی
ونام او سنمار * بونده میمك نون اوزره تقدیمی دخی لغتدر

﴾ زینت وحسنه دی رونق دخی كوشكك ادی كاخ ﴿

(رونق) بمعنی زینت وحسن ولطافت میر نظمی (بیت) رونق وحسن
توای رشك جهان * كرده آشفته نكه دیده جان (كاخ) كاف ممدوده نك
فتحی وخاء معجمه ایله كوشك معناسنه شمس فخری (بیت) برای نزهت طبع

مبارکش دائم * کند سعادت ترتیب باغ وحجره وکاخ * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول بمعنی خانهٔ بالا (ثانی بمعنی تماشا گاه که عربیده منظره دیرلر (ثالث بمعنی باران (رابع تون مضافاتندن برقصبه نامیدر

ژاژخا خلط کلام ایدیجی کبزن لفاف

(ژاژخا) وصف ترکیبیدر بمعنی بیهوده کو زیرا ژاژ ایکی زای فارسیه بیننده الف مد ایله فائده سز بردکلو اوتدر (خای) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بوتقدیرجه ژاژخانك معناسی مزبوردیکنی چینیجی دیمك اولور چونکه مزبور دیکنی چینیان حیوان بوداميوب بوغازنده قالدیغی کبی هرزه کو دخی اکا تشبیه اولنوب ژاژخای هرزه کو معناسنه استعاره قلندی حضرت مولانا (بیت) بردلبر ما هیچ کسی را مفزاید * مانندهٔ او نیست کسی ژاژ مخاید (کبزن) وصف ترکیبیدر فعال وزننده لفاف معناسنه در چونکه کب لاف دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت خامسنده کچدی زن قرفتحی قطعه نك بیت سابعنده کلان زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره زای معجمه نك ونونك فتحه لریله زند وزنند کلور خفاف (بیت) تاکی از توکب واین لاف بود * چون توکی همسر خفاف بود *

طرز اطواری اولان بی ادبانه کستاخ

(کستاخ) کاف فارسیه نك ضمی وسین مهمله نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله طرز واطواری وروش واوضاعی بی ادبانه اولانه دیرلر میر نظمی (بیت) ببزم خاص آن بی شرم وکستاخ * درآمد مست آزرمی دریواخ * کستاخ لفظی میان عوامده کاف عربی ایله اوقنور اما غلطدر فصیحی کاف فارسیه ایله در

یرتغه یرتمجه دیجاك یارق اولدی شکاف

(چاك) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وکاف ایله بومقامده ایکی معناسی مذکوردر (اول یرتقکه عربیده مخروق ومشقوق دیرلر ابو المعانی (بیت) تابکی از هجوم درد وغمت * دامن وجیب صبر سازم چاك * ثانی یرتماجه که قفتان اتکنده ویکنده ایدرلر وله (بیت) کشته از درد وحسرت رویت * دامن وآستین صبرم چاك * بوایکیدن بشقه چاك بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی حجت که عربیده صك وقباله دیرلر (ثانی بمعنی بیاض صباح (ثالث بمعنی صدای

شمشیر وخنجر وتیر (رابع اول کوجك پنجره لر که بیوك قپولر وقلعه قپولری ایچنده
اولور (خامس بمعنی حاضر وآماده (شکاف) شین معجمه نك کسری
وکاف ممدوده نك فتحی وفا ایله یارق که عربیده شق دیرلر خواجه سلمان (بیت)
آتش دلرا درون پوشیده میدارم ولی * موسنزه موتراش وهیچ نتواند شکافت
هم دخی شکافتن لفظندن امر حاضر واسم مصدر در ووصف ترکیبی
اولورسینه شکاف کبی (وکاهی استعاره طریقیله تحقیق وتدقیق
ایدنلره موشکاف دیرلر هم داخی ابرشیم کلاوه سنه شکاف دیرلر

﴿کدکه رخنه دینور داخی دلکدر سوراخ﴾

(رخنه) رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله کدك
ودلك معناسنه که عربیده فله وثقبه دیرلر بولفظ رخنه دیوارده وخنجر وقلج
امثالی نسنه ده وغیری شیلرده مستعملدرها تفی (بیت) یکی کوه ازرخنه
دیوار بست * زده درکریبان آن رخنه دست * شمس فخری (بیت) ابو
اسحق سلطانی که درملك * نهشت انصاف وعدلش هیچ رخنه * ویای
کزی معناسنده ده استعمال اولنور ومحسوس اولمیان نسنه لرده دخی استعمال
اولنور خواجه حسین ثنایی (بیت) زمستی که شد رخنه سدحضور * مرتب
نماند سرای حضور * تحفة الاحبابده رخنه بمعنی کاغد واقعدر لکن بومعنی
مستغربدر (سوراخ) سین ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وخاء
معجمه ایله عموما دلکه دیرلر عربیده ثقبه کبی خواجه سلمان (بیت) افعیٔ
مهره ربای سر رمح ازدسنت * کرد سوراخ دل خصم دران ثقبه خرید

﴿حسد ایدیجی بداندیش ایکی یوزلو دوروی﴾

(بداندیش) وصف ترکیبیدر بمعنی حسود میرنظمی (بیت) مزن کوش
هرسخنهای بداندیش * دهدبرطبع پاکش رنج وتشویش * زیرابدفنادیواوتوز
بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (اندیش) وصف ترکیبی اولدیغی حالده
اوتوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (دوروی) اصلی ترکیب توصیفی
اوله رق روی دوایدی ایکی یوزلو معناسنه زیرا دو ایکی دیو اون طقوزنجی
قطعه نك بیت اولنده کلور (روی) یوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب ایکی یوزلو
معناسنه اولدی ﴿انجه نك قلبی منافق کشینك آدلری ماخ﴾
(ماخ) میم ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه در (اول سیم وزردن خالص

اولمیان قلب اقچه معناسنه (ثانی منافق آدم معناسنه ایکی معنایه شمس فخری
(بیت) بصاع و دامن من نخل زرتمام عیار * نه سیم ماخ دهد بر مثال مردم ماخ
﴿ تنکنا طار یره دی یوفقه تنك طاردرتنك ﴾
(تنکنا) تاء مثنات فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ونون
ممدوده نك فتحه لریله بمعنی محل تنك وجای مضیق (تنك) تاء فوقیه نك ونونك
ضمه لری وکاف ایله یوفقه که عربیده رقیق دیرلر و یوفقه لقدن تحملی اولمیان
نسنه یه ده تنك دیرلر ابو المعانی (بیت) تنك ظرفان عالم راسزانیست *بیاشامیدن
آنرا بادهٔ عشق (تنك) تاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله طار
معناسنه که عربیده ضیق دیرلر ابو المعانی (بیت) بدن تنك آمده برجان ازانروسینه
کردم چاك * مپنداریکه ازشکوی کریبان پاره میکردم * بوندن بشقه بمعنی
ضیق اولان تنك اون ایکی معنایه دخی کلور (اول یوك دنکی معناسنه عربیده
عدل دیرلر (ثانی بمعنی بار بسته یعنی بغلو یوك (ثالث نقاشك اوزرینه برصنعت
تصویر ایلدیکی صفحه یه دیرلر عموما ونکارخانه یه دیرلر خصوصا ارتنك
وارژنك کبی (رابع آتك اکرینی ضبط ایچون ایتدکاری قولاك معناسنه
(خامس بمعنی درهٔ کوه یعنی طاغ اراسنده اولان دره (سادس بمعنی تهور وغضب
وخشم (سابع بمعنی اختناق یعنی بوغلق (ثامن بمعنی نزدیك (تاسع بمعنی نایاب
وعدیم المثل (عاشر بمعنی تیرعصار یعنی دهن عصرایتدکلری
آلت معروفه (حادی عشر بمعنی شیخ (ثانی عشر مدینهٔ بدخشانه
قریب بر موضع اسمیدر که اهالیسنه ترکان تنکی دیرلر
﴿ بوللغه دینلدی فراخی اچغه بوله فراخ ﴾
(فراخی) فانك وراء ممدوده نك فتحه لری وخاء معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی
وسعت وفسحت وانکشافکه ترکیده بوللق وآچقلق دیرلر چونکه فراخ بول
وآچق معناسنه که عربیده واسع ومکشوف دیرلر آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در
جامی (بیت) کل این باغچهٔ کرسرشاخ * صبحدم کوش کشادست فراخ
﴿ نسخهٔ نادره درفن لغتده بو کتاب ﴾
(نسخه ونادره وفن ولغت وکتاب) عربیلردر انشالرده وفارسی وترکیده مستعملدر
﴿ جمله ارباب هنر ایتسه سزا استنساخ ﴾
(جمله) دیباجه نك بیت ثانیسنده (ارباب) بیت تاسعنده (هنر) اوتوزسکزنجی
بیتنده کچدی (سزا) لائق دیو قطعهٔ اولانك بیت سادسنده کچدی (استنساخ)

معلوم ﴿ چه دلجو قطعهٔ در حرف دالش کرده ام انشاد ﴾
(چه) نه دیو بو قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلور (دلجو) پك مقبول اولان
دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (قطعهٔ در حرف دال) قطعهٔ
اول عنواننده کچدی (دالش) آخرنده کی ما قبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر
علی ما سبق فی الادوات البسیطة (کرده ام) ایلمشم معناسنه ماضی متکلم
وحده در چونکه کرده یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن
لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضیدر وقد مر تحقیقه فی قواعد
المقدمة ام ضمیر متکلمدر علی ما سبق تحقیقه فی المیم البسیطة من المقدمة
(انشاد) افعال بابندن مصدردر شعر اوقومق معناسنه (حاصل معنی
حرف دال حقنده نه پك مقبول قطعه یاخود بر قطعه که انی انشاد ایلمشم
﴿ مبارك فرخ وفرخنده ومعموردر آباد ﴾
(فرخ) فانك فتحی وراء مشدده نك ضمی وخاء معجمه ایله مبارك ومیمون معناسنه که
ترکیده قوتلودیرلر امیر خسرو (بیت) براهم طائر میمون زداین فال * که از فرخ
رخی فرخ شود حال * هم دخی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملکی دن ایکنجی کونك
اسمیدر فاما که رانك سکونیله فرخ عربیده ایکی معنایه در (اول قوش یاوریسی
معناسنه (ثانی مزروعات صاپنده اولان کوچك داللر معناسنه (فرخنده)
فانك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه نك ضمی ونونك سکونی ودالك فتحی
وهاء رسمه ایله بمعنی مبارك ومیمون ایضا فرخ وخجسته کبی شیخ نظامی (بیت)
بفرخندکی فال زن ماه وسال * که فرخ بود فال فرخنده حال (آباد) همزه
وباء موحدهٔ ممدوده تینك فتحه لری ودال ایله بمعنی معمور شمس فخری
(بیت) ز کردکار برین پادشاه یاد آباد * که کرد ملك جهان را بعدل داد آباد
بو بیتده آباد اول بمعنی همیشه ودائم بو ایکی معنادن بشقه آباد بش معنایه
دخی کلور (اول بمعنی آفرین وتحسین (ثانی بمعنی خانهٔ کعبهٔ معظمه
(ثالث بمعنی خوب ونیك (رابع بمعنی خوش آمد (خامس بمعنی صحرا وفضا
بوندندر که بعض صحرالره اسد آباد وقاز آباد دیرلر اسد صحراسی
وقاز اووه سی دیمك اولور بعضیده مجازا غم آباد دخی دیرلر
﴿ سونمش خرم ودلشاد هم محزوندر ناشاد ﴾
(خرم) خاء معجمه نك ضمی ورانك تشدیدی وفتحی ومیم ایله بمعنی شاد ومسرور
شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تاچوتو فرزند زاد

ماد رایام را * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور (اول بمعنی مکان نزهت وجای فرحفزا (ثانی زمانه صفت اولور (ثالث بمعنی کشایش خاطر وسرور بال (رابع نیراعظمك برج جدیده اولدیغی قبش آیی معناسنه (خامس ماه دیدن روز بیاور دیدکلری کونه روزخرم دیرلر اولـکونده عجم شاهلری زمینه بیاض دوشادوب وبیاض کیوب وخاص وعامه اذن ورخصت ویررلر وهرکسك رجاسنی قبول ایدرلر (سادس رانك سکونیله قبراسکندراولدیغی محلك آدیدر روایت اولنورکه اسکندر رومی وفات ایتدکده دفن ایده جکلری محلده اختلاف ایتدیلر انجامکار برعاقل حکیم قطع نزاع ایچون اول خرم دیدکلری محلی تعیین ایتدی (سابع برسرخ رنك چچکدر بعد القلع مدت مدیده طورر صولمز (ثامن اعلام رجالدندر نتکیم بعض پادشاهلره خرمشاه دیدکلری کبی (دلشاد) لامك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق لام مکسور ایدی بعد الاسکان خوش دل ومسرور الفوأد معناسنه اولدی زیرا دل قلب دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (شاد) بمعنی سرور کما سبق طالب آملی (بیت) ما که ویران شد کانیم بدین دلشادیم * که جهـان شده آباد زویرانئ ما (ناشـاد) بمعنی محزون چونکه نون مفتوحهٔ ممدوده ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة باقی (بیت) دیسم بربوسه ویرجانا دیر احسان ایتمدی لیلی * جمـال باغنك شفتالو سندن قبس ناشاده

{ دی پیکرصورته ارتنك برصورت کتابیدر }

(پیکر) پاء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله هیئت وصورت وشکل معناسنه کالبد ایله پیکر من وجه مشترکدرارلرنده فرق بوجهتدندرکه کالبدده هیئت وشکل وصورت معتبردکلدر انجق شخصیت مراد درفاماکه پیکرده هیئت وصورت معتبردر سعد سلمان (بیت) بیا آن بادپای وکوه پیکر * زمین کوب وره انجام وتك آور (ارتنك) همزه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله نقاش مانی نك دستور العمل اولان کتابی معناسنه که عجیب فن نقوشده منتهی کتابدر شمس فخری (بیت) چوحسن صورت نقاش نقش نامهٔ دید * باب داد زمانه صحایف ارتنك * آب داد ضرب مثلدرایشه صورت ویردی معناسنه بومعناده ثاء مثلثه ایله ارثنك دخی جائزدر نتکیم حسین وفائیده مصرحدر حتی لغت فارسیه ده ثاء مثلثه واقع اولمامش الا ارثنك دخی تغ لفظلری وارداولمشدر رهمان بوسببدن

بونده اولان ثاء مثلثه يى زاى فارسيه يه وجيم فارسيه يه وسين مهمله يه ابدال
ايدوب ارژنك وارچنك وارسنك دخى ديرلر بويله اولنجه بومعناده بش لغت
واردر بوندن بشقه تاء فوقيه ايله ارتنك نفس مانى يه ونكارخانه يه ده اطلاق اولنور

﴿ ايكى نقاش مشهور آديدر مانى ايله بهزاد ﴾

(مانى) ميم ممدوده نك فتحى ونون ممدوده نك كسريله برمشهور نقاشك اسميدركه
نقش وسياه قلمده جهانه مثلى كلمامشدر منقولدركه برديواره الدن يكرمى ذراع
برخط ياخود بردائره چكر ايمش جدول و پركار ايله تجربه ايدرلر سرموسقامت
بولنمازايمش همدخى كروه مجوسدن طائفۀ مانويه نك رئيسنه مانى ديرلر
طائفۀ مزبوره زردشت دينى اوزره آتش پرست مجوسدركه نور فاعل خير
ظلمت فاعل شر ديرلر نته كيم اشعر الشعرا هم رتبۀ كوكب شعرا متنبى انلرك
خوف وشرندن برشب تارده امين اولديغندن طائفۀ مزبوره نك ردنده
مناسب بيورمشلردر (بيت) وكم لظلام الليل عندى من يد * تخبران المانوية
تكذب * همدخى قطعۀ ثانيه نك بيت خامسنده كچن ماندن لفظندن
بكزرسك معناسنه مضارع مفرد مخاطبدر (بهزاد) باء موحده نك فتحى
وهانك سكونى وزاى معجمۀ ممدوده نك فتحى ودال ايله برمشهور نقاشدر

﴿ سيه چرده دى اسمر چهره لويه يعنى كندم كون ﴾

(سيه چرده) هانك سكونيله اصلى تركيب توصيفى اوله رق چردۀ سيه ايدى
اون اسود معناسنه فبعد التقديم والتأخير سياه چشم كبى وصف تركيبى
قلنوب اسمر چهره لو معناسنه اولديكه عربيده ادم واسمر تركيده قاره يغز
ديرلر قوۀ جاذبه شرطيله ساده رو محبوبلره صفت ايدرلر خواجه حافظ (بيت)
آن سياه چرده كه شيرينئ عالم بااوست * چشم مى كون لب خندان دل خرم
بااوست * چونكه سيه قاره ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور
(چرده) جيم فارسيه نك فتحى ورانك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله
بمعنى لون ورنك نته كيم صارى ياغز آدمه زرد چرده ديرلر ودخى اصلى
اولميان آته چرده ديرلر لكن محموديده خصى يعنى اكديش ديو مسطوردر
(كندم كون) ميمك سكونيله تركيب ومعناده سيه چرده كبى چونكه كندم
بغداى ديو قطعۀ عاشره نك بيت تاسعنده كچدى (كون) درلو ديو
قرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور خواجه سلمان (بيت)
خال مشكين تو برعارض كندم كون ديد * آدم آمد زبى دانه درو دام افتاد *

بو بيتده دخی لون مز بورده جاذبۀ مقتضا طبيعيه اولدیغی اشعار ايدر
﴿ ايكی محبوبی چوق شهره دينورمش خلخ ونوشاد ﴾
(خلخ) خاء معجمه نك ولام مشدده نك فتحه لری وخاء معجمۀ ثانيه ايله ولامك ضمی
دخی مرويدر خطا مملكتنده برمشهور شهر عظيمدر كه غايت محبوب ومحبوبه سی
چوقدر هاتفی (بيت) قدافزای سهی سروان خلخ * جمال آرای رعنايان كارخ *
بو بيتده ضم لام ايله در شرفنامه صاحبی ابراهيم فاروقی فتحتين ايله روايت
ايلمشدر (نوشاد) نونك فتحی وواوك سكونی وشين معجمۀ ممدوده نك فتحی ودال
ايله ولايت تركستانده برشهر مشهوردر كه خوبلری بی نظيردر فاريابی (بيت)
مرا ازان چه كه سيمين بريست در كشمير * مرا ازان چه كه شكرلبيست درنوشاد *
فاما كه معنای تركيبيسی يكی امسرور ديمكدر چونكه نو يكی ديو قرق يدنجی
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور شاد مسرور ديو قطعۀ رابعه نك بيت ثالثی
شرحنده كچدی ﴿ ايچنده آی كورنمش برقيودرچاه نخشب هم ﴾
(چاه نخشب) اضافتله ولايت نسفده حكيم ابن مقنعك برطاغده برقيو
قازوب علم حكمتدن سحر وشعبده ايله ايچندن برآی كوسترمشكه ماه آسمان
طلوع ايتدكده عكسندن زمينده برآی ظهور ايدردی اطرافنده ايكيشر
فرسخ يره پرتو وشعاع صالاردی التمش كيجه بومنوال اوزره كوستردی
اول قيويه چاه نخشب واول آيه ماه نخشب ديرلر نتكيم مصراع ثانی بيان ايدر
﴿ اوآيدر ماه نخشب ابن مقنع ايلمش ايجاد ﴾
(چاه) قيو ديو يكرمی سكزنجی قطعه نك بيت ثامننده كلور (ماه) آی ديو
قطعۀ خامسه نك بيت اولنده كچدی (نخشب) نونك فتحی وخاء معجمه نك
سكونی وشين معجمه نك فتحی وباء موحده ايله بعضيلر مزبور قيونك اسمی بعضيلر
طاغك اسمی بعضيلر شهر نسفك اسمی بعضيلر حكيمك اسميدر ديديلر همدخی
نخشبك معنای اصليسی تابان اولمغله بومقامه مناسبتی ظاهردر مولانا جامی
يوسف چاهده اولديغی محلده دير (بيت) سه روز آن ماه درچه بود تاشب *
چو ماه نخشب اندر چاه نخشب * هم اول ماهه ماه سيام وماه كش ديرلر
چونكه (سيام) سينك كسری وياء تحتيۀ ممدوده نك فتحی وميم ايله چاه
نخشبك اولديغی طاغك اسميدر كش كافك فتحی وشين معجمه ايله شهر نسفك
اسميدر استاد رودكی (بيت) نه ماه سيام ونه ماه فلك * كه اينت غلامست
وآن پيشكار * شمس فخری (بيت) كرچه مقنع برآوريد مهی * ازچه نخشب

وزکوه سیام * ابو الخطیر (بیت) تارخ او غیرت خورشید ورشك ماه شد * ماه کردون همچو ماه کش نهان درچاه شد *

درفش کاویانی شول دری بایراقکه ایتمشدر

(درفش کاویانی ودرفش کاویان) ایکیسیده اضافتله فریدون شاهك سنجاغی اسمیدر که کاویان نام آهنکر رفع ایدوب ضحاك اوزرینه خروج ایتمشیدی تفصیلی مصراع ثانیده ضحاك شرحنده کلور امیر معزی (بیت) کر فریدون را خبر بودی زرای فرخت * فال نکرفتی فریدون ازدرفش کاویان * چونکه تحلیل اولنسه درفش دالك کسری ورانك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه ایله یدی معنایه در (اول آهنکرلرك اوکلرینه قوشاندقلری دری معناسنه در (ثانی مطلق سنجاق وعلم معناسنه (ثالث بمعنی برق یعنی شمشك (رابع بمعنی درفشنده هرنه اولورسه درفشان دخی دیرلر (خامس مغفر یعنی تولغه اوزرینه صاردقلری شال (سادس اوجی سوری حربه معناسنه (سابع کفشدوز وسراج آلتلرندن بز واوجی سوری تیور و بل معناسنه ده کلور وهر رنکدن علامت معناسنه ده مرویدر (کاویانی) کاف ممدوده نك فتحی وواوك سکونی و یاء تحتیه ممدوده نك فتحی ونون ممدوده ایله علم کاویان کندویه منسوب آهنکرك اسمیدر کذا فی بعض فرهنك بومعناده آخرنده یاء تحتیه سز کاویان دخی مرویدر کما عرفت آنفا

دمرجی کاوه ضحاکی انکله ایلدی برباد

(کاوه) کاف ممدوده نك وواوك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بوزن یاوه آهنکر مشهور که ضحاك اوزرینه هجوم وخروج ایدوب فریدونی شاه ایلدکدنصکره ضحاکی قتل ایلدیلر حکیم خاقانی (بیت) کاوه یم پتك زنم برسر دیو * درد کان کوره وسندان چکنم * بوکا کاویان وکاویانی دخی دیرلر علی ماسبق آنفا هم دخی کاوه نافهٔ مشك معناسنه ده کلور (ضحاك مشهور پادشاه نامیدر اصلی ده آك ایدی یعنی اون عیلو دیمکدر چونکه ده اون دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور آك همزهٔ ممدوده نك فتحیله عیب ونقصان معناسنه ترکیب مزبوری عرب تعریب ایدوب دالی ضاد معجمه یه ابدال ایله ضحاك دیدیلر کذا فی فرهنك شعوری بوتقدیرجه تشدید حاء مهمله لحن وغلطدر لکن مشهور اولان تخفیف وتشدیدی وارد وواقعدر نته کیم ناظم نحریرك بومصراعده تشدید ایله اولدیغی کبی همدخی تشدید ایله عربیده خندان یعنی ضحك ایدیجی معناسنه اولور اسم مزبور اولمازمثلا مخفف حلوایی سمرقندی (بیت) زلف تراز یب بکردن

کرفته بود * ضحاك را بزحمت ماران کذا شنیم * مصراع ثانی ضرب مثلدر مشال مشدد قاضیٔ ابن سینا الملك (بیت) اسمی بضحاك فوزی فیك من طرب * وفوزی غیری تسمیه بعباس (تنبیه) ضحاك شاهك ایکی اوموزی باشنده یلان شکلنده ایکی پاره ات پیدا اولوب جمیع اطبا اندن عجز کتوردکده ابلیس علیه اللعنه برکون طبیب صورتنده ایچرو کلوب دیدیکه بو مرض مرض عظیمدر شوقدرکه زحمتنی دفع ایچون یومیه ایکی صبی اوشاق دماغی اوزرینه وضعه محتاجدر فی الحقیقه تجربه ایلدیلر اکرچه دفع ایتمدی فاما که مستریح اولدی بعد زین کونده ایکی صبی اهلاك ایدوب بینیسنی اوررلردی حاصلی اوشاق سالیانه سی ایتدیلر بویله روزمره اضرار وغدر اوزره ایکن مزبور کاوه نك ایکی اوغلو وارایدی برینی اهلاك ایتمشلرایدی برینی دخی کلوب تیمورجی کورکنك خلفندن کتوروب آلوب کیدرکن شفقت پدریه زیدا بوك عطوفا مضمونی غلبه ایدوب نه اولمق احتمالی واردبو اوغورینه قوشاندیغی سختیانی برعصایه کچروب انی دستنه علم ایدوب هرچه باداباد صداسیله نعره کش وصیت پرداز و یاشمه قائل اولان کلسون دیو حرف اندازوزباندراز اولمغله ناس دخی ضحاك الندن دلکیر اولدیغی اجلدن باشنه بی شمار خلق جمع اولوب جمهور ایله سرای ضحاکی صاروب ضحاکی تختندن خلع ایدوب قتل ایده جك اولدیلر ساحر وکاهن اولمغله بردرلو سلاح وزهر تأثیر ایتمدی انجامکار برغاره حبس ایدوب جوعله هلاك ایتدیلر بعده ناس کاوه یی تخته تکلیف ایتدیلر کندی قبول ایتمدی لکن اول زمان جمشید اوغلو فریدون زابلستانده ضحاکدن فرار ایتمشیدی انی دعوت ایدوب کتوروب تخته اجلاس ایلدی فریدون دخی کندویه وزیر وسرعسکر ایدوب واول سختیانی انواع جواهر ایله آراسته ایدوب لاتشبیه سنجاغ رسول کبی حروب عظیمه لرده برابر کتوروب شویله اعتقاد ایدرلردیکه انك بولندیغی عسکر منصور ومظفر اولور دیاورلر ایدی واول سنجاغه درفش کاوه ودرفش کاویانی ودرفش کاویان دیو تسمیه ایدرلرایدی حتی قرنا بعد قرن ساسانیان واکاسره اعتقاد واعتبار ایده رك کلدیلر نهایت حضرت عمر رضی الله تعالی عنه خلافتی زمانده کلدی اولوقت سعد بن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه حضرتلری سرعسکر ایران ایدی تختکاه ایران اولان مدینهٔ مداینی آخر اکاسره اولان یزدجرد شاهك قبضهٔ تصرفندن اخراج وحوزهٔ خلافته ادراج ایتدکده خزینهٔ

اكاسره دن اخذايلد يكي تحف ناديده لردن درفش كاوياني وفرش زمستاني
تحف ناشنيدهٔ سائره‌يه اضافه وعلاوه وجانب خلافتپناهه ارسال بيورديلر
وصولنده عمر الفاروق رضي الله تعالى عنه حضرتلري دخي اعلاء
كلمهٔ عليا ايچون فرش زمستاني ودرفش كاوياني ومعا نيجه تحفلري
پاره‌لدوب موجود اولان اصحاب كزينه تقسيم ايتدرد ي حتى شبرا في شبر
مقداري حضرت علي كرم الله وجهه ورضي الله تعالى عنهما اصابت ايتمكله
بيع مراد ايتديلر اون بيك دينار قيمت كسدي حاصلي خزينهٔ اكاسره‌يه مجتمع
اولان نقدر جواهر وتحف ذوات قيم وارايسه اولوقت اسلام بيننده تقسيم
اولندي چونكه اقطار ارضدن جوهر فروشان وتحف خريدان پيشكاه خلافت
پناهه جمع اولوب ايادئ غانميدن اشترا ايليوب كتورديلر فرش زمستاني
بر پستر ناديده وبساط ناشنيده ايديكه وسعتي ايوان كسرى مقداري ايدي
وايوان كسرى اوچيوز ارشون اني واوچيوز ارشون اوزوني وارايدي وانواع
جواهرايله مكلل وهرشكوفه ايچنده رنكارنك مصور ايدي هنكام شتاده يستر
مذكوري ايوانه بسط ايدوب وميانه تخت شاهي بي قوروب كانه ايام تابستانده
انواع ازهارايله مالامال اولان رياض پرحياضده كبي صفا ياب اولورلردي

﴾ محابا احتراز اولدي دخي پروا اومعناده ﴿

(محابا) ميمك ضمي وهاء مهمله وباء موحدهٔ ممدودتينك فتحه لريله بمعنى
احتراز واجتناب شيخ علي تقي (بيت) چه عجب كر حذر ازنالهٔ دلها نكنى * كه
تو يي پاك زشمشير محابا نكنى * هم دخي مدارا ايدوب موافقت برله ترك نزاعه
محابا ديرلر بوتقديرجه معنيان ميانه سنده مناسبت ظاهره در (پروا) باء
فارسيه نك فتحي وراننك سكوني وواو ممدوده نك فتحي ايله بمعنى احتراز محابا كبي
كمال اسماعيل (بيت) كمال ازعاشقي پروانه دارد * كه اين ازسوختن پروانه ارد
ميرخسرو (بيت) جوان وشوخ وفراموشكار وبي پرواست * زمان زمان زمن
خسته دل كه يارد هد * بوندن بشقه پروا التي معنايه دخي كلور (اول بمعنى توجه
والتفات (ثاني بمعنى طاقت وآرام (ثالث بمعنى دانش وعرفان (رابع بمعنى
سروبرك (خامس بمعنى فراغت وترك (سادس بمعنى سراسيمه وسست اندامي

﴾ ديمكدرهرنه اولور ايسه اولسون هرچه باداباد ﴿

(هرچه باداباد) مركبدر چونكه هر ادات عمومدر عربيده كل معناسنه تركيده
دخي مستعملدر (چه) عربيده ما تركيده نه معناسنه ادات استفهامدر تحقيق

جیم بسیطه ده کچدی باد اولسون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کچدی (بادآباد) بیتنده اولان الف الف توسل والف مقابله در شاعر (بیت) هرچه باد آباد حرفی چند میکویم بتو * غایتش زین وصل نا چسبان مرا مهجور دار * بونده الفی حذف له هرچه باد باد دخی جائزدر

کدر اولسه کوکلده خارخار وسوك ماتمدر

(خارخار) الفاظ مکرره دندر بمعنی دغدغهٔ درون والم دل لطیفی (بیت) درون خارخار محنت ازهجر * کدا پروای کلکشت بهارست * ابوالمعانی (بیت) خارخار دل من کشته غمی هجرانش * زان کرده تنم محنت دل ویرانش * هم دخی مطلق تعلق قلب معناسنده ده کلور فاما که غیر مکرر اولان فقط خار التی معنایه در تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده وشرحنده کلور (سوك) سین ممدوده نك ضمی وکاف ایله درکاهی واو مجهول ایله ده اوقنور بمعنی یأس وماتم حکیم اسدی (بیت) کرستن بهنکام باسوك ودرد * به از خندهٔ بهنکام سرد * بوندن بشقه بغدای واربه وسنبله سنده اولان دکن یعنی قلچق معنا سنه وکوسه صقال معناسنه ده کلور

چاغرمق آه چکمکدر فغان وناله وفریاد

(فغان) فانك کسری وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله افغاندن مخففدر خواجه حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهر آشوب * چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا (ناله) نون ممدوده نك ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی فغان مذکوردر نظمی (بیت) کندبی ناله وطنبور وزاری * هرآندم میکند او نغمه کاری (فریاد) فانك فتحیله کذلك شیخ سعدی (بیت) پیش که برم زدستت فریاد * هم پیش تو از تو میخواهم داد (آه) دخی فارسیدر قرق درد نجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

بشك کهواره مام ناف ابه قاری دخی باراج

(کهواره) کاهواره دن مخففدر بشك معناسنه که عربیده مهد دیرلر حکیم سنایی (بیت) دایه عقلست ازبرای سخن * مجتهد رابکاهوارهٔ ظن (مام ناف) ابه قاریکه عربیده قابله دیرلر اصلنده ترکیب اضافیدرکوبك اناسی معناسنه چونکه مام میم ممدوده نك فتحی ومیم ثانیه ایله مادرکبی انا معناسنه در ناف اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان نافه دن مخففدرکوبك معناسنه جونکه

قابله لر کوبك کسدکلری ایچون مام ناف دیو موسومه اولدی (باراج) باء موحدهٔ ممدوده نك وراء ممدوده نك فتحه لری وجیم ایله بمعنی قابله ایضا

﴿ چوجق کودك یکی طوغمش اولان نوزاده ونوزاد ﴾

(کودك) کاف ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وکاف ثانیه ایله بمعنی طفل میر نظمی (بیت) هر که کودك را بیا موزد ادب * کرشود کامل نمی باشد عجب (شاهدی مرحوم بومصراعنده * دی او غلانجغه کودك وکنك کرز یوردیغندن کاف ثانیه تصغیر ایچون اولمسی فهم اولنور فاما که کتب موثوقه لرده کاف ثانیه سز کود طفل معناسنه نقل اولنمدی فلله در الناظم (نوزاده) هاء رسمیه ایله نوزاد هاء رسمیه سز ایکیسیده سکون واو ایله یکی طوغمش اولان معناسنه مرکبدر چونکه نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (زاد) دخی زاده قرقنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان زادن لفظندن مشتق ومأخوذدر

﴿ ترحم مهربانی ونوازش او خشه مقد رهم ﴾

(مهربانی) آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در مهربان مرحمتلو دیو قطعهٔ اولانك بیت ثالثنده کچدی هم دخی برنوع حریرباف جامه یه مهربانی دیرلر (نوازش) نونك واو ممدوده نك فتحه لریله نواختن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله نوازد ونوازند کلور علی ما سبق فی قواعد المقدمة

﴿ ستمکر دیندی ظالم کیمسه یه ظلمه دینور بیداد ﴾

(ستمکر) وستمکار ایکیسیده کاف فارسیه ایله اسم فاعلدر چونکه ستم ظلم معناسنه در کر وکار ایکیسیده اسم فاعل اداتیدر لکن ستمکار میان عوامده کاف عربیله مشهوردر فاما که فصیحی کاف فارسیدر میر نظمی (مثنوی) بعدل وسخاوت بشو سرفراز * نباید ستمکار عمر دراز * بهشتست جای سرور کریم * که دوزخ مکان ستمکر لئیم (بیداد) بمعنی ظلم وجور چونکه بی ادات نفیدر لا معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور هم دخی بیداد ترکستانده برشهر اسمیدر پادشاهنه کافور دیرلر ایدی برمردم خوار کافر ایدی صکره رستم اول شهری فتح ایلدی

﴿ جهالت اولدی نادانی معاذ الله دیمك برکس ﴾

(نادانی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی جهالت زیرا

نادان جاهل دیو قطعهٔ اولانك بیت حادی عشرنده کچدی
بیلجی کیمسه در دانده دانش علم واستعداد
(دانده) دانستن لفظندن اسم فاعلدر نتکیم ماضیٔ متکلم وحده‌سی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور چونکه مستقبلاتی سینك حذفیله داند ودانند کلور (دانش) دانستن مزبورامرینك آخرینه ما قبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر در بمعنی علم واستعداد
دی طاشلو یره سنکستان وطاشلق سنکلاخ اولمش
(سنکستان) اسم مکاندر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی ستان ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة میرنظمی (بیت) نیاید نظم خوب از طبع کردون * چو سنکستان نباشد جای کلشن * لکن بو بیتده مقطعهٔ حجر معناسنه در فافهم (سنکلاخ) مرکبدر چونکه لاخ لام ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله هرقنغی اسمه لاحق اولورسه وفرت وکثرت معناسنی افاده ایدر میرنظمی (بیت) بیابانی سراسر سنکلاخست * در وآدم نبوده دیو لاخست
دخی دیوارك آدی لاد ودیوارك دبی بنلاد
(لاد) لام ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی دیوار که عربیده حائط دیرلر مختاری درهجو (بیت) همت همی از طاقت سائل بکذاری * سرلاد چنان بند که بردارد بنلاد * دیوار دخی فارسیدر لکن شیوعی حسبیله ترجمه قلندی صائب (بیت) برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها * بوندن بشقه لاد ایدی معنایه دخی کلور (اول دیوار درجه‌سی که ترکیده قورعریده مدماك دیرلر (ثانی بمعنی قماش لطیف (ثالث بمعنی خاك یعنی تراب (رابع بمعنی کل وشکوفه (خامس بمعنی آبادانی وتعمیر (سادس لادن لفظندن تخفیف اولنمشدر (سابع شهرلرك برنامی دخی لاد در (بنلاد) ترکیب اضافیدر چونکه بن باء موحده نك ضمی ونون ایله هرنسنه نك غایتی واغاجك کوکی وقیونك وحوضك قعری حاصلی بن لاد دیوار دبی معناسنه نته کیم سرلاد دیوار باشی معناسنه اولدیغی کبی کلامیٔ اصفهانی (بیت) یقین شناس که چندان بقانه خواهد ماند * بنای عمرعدورا چو بد بود بنلاد
چه میکویی نه سویلرسك نمی دانند بیلمزلر
(چه) نه معناسنه کامر غیر مرة (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کویی) مفرد مخاطبدر نتکیم متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامنده

كجدى (نميدانند) جمع غائب نفى حالدر چونكه نون مفتوحه نافيه در

﴿ كجايى قنقى يردنسك توبى بيكانه سن سك ياد ﴾

(كجايى) قنقى يردنسك وقندهايدك وقندن كلورسك ديمكدر چونكه آخرنده كى ياء تحتيه خطابيه در كما سبق فى الادوات البسيطة كجاقنده ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كجدى خواجه حافظ (بيت) صلاح كار كجا ومن خراب كجا * ببين تفاوت ره كز كجاست تا بكجا (توبى) تاء فوقيه نك ضمى وواو مجهول وياء تحتيهٔ ممدوده نك كسريله سن سك معناسنه حكيم سنايى (بيت) چه كنم رحمت توبى ودوبى * چو يقين شد كه من منم تو توبى * چونكه توسن ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده كجدى ياء تحتيهٔ اولى ثانيه يه مسند ومعتمد اولسون ديو زياده اولندى ياء ثانيه خطاب ايچوندر (بيكانه) باء موحدهٔ ممدوده نك كسرى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك ونون نك فتحه لرى وهاء رسميه ايله ياد واجنبى معناسنه كه مقابلى آشنادر مولانا صائب (بيت) اى دل ز اوضاع جهان بيكانه شو بيكانه شو * باآن نكار كه خانكى همخانه شو همخانه شو *

﴿ مفاعيلن مفاعيلن هزجدر بحر ينك آدى ﴾

يعنى بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر شوقدر كه ضربى مذالدر چونكه اذاله ديو سبب خفيف آخرينه برحرف ساكن زياده ايتمكه ديرلر مثلا مفاعيلن مفاعيلان اولور

﴿ ايشتدم خواجه دن بر برشنيدم يك يك از استاد ﴾

(شنيدم) قرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلن شنيدن لفظندن ماضئ متكلم وحده در (يك) برديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (از) بمعنى من على ماسبق فى الادوات المركبة (استاد) همزه نك ضميله معروف معلم وفنده ماهر كيمسه معناسنه در حكيم انورى (بيت) تمتعى كه من از خلق جهان دارم * همان جفاى پدر بود سلئ استاد * چونكه كسر الفله عربيدر بمعنى سيد وصاحب عبيد ومماليك وجوارى (تنبيه) عجم بو مقوله لرى تصرف ايدوب كندو لسانلرنده استعمال ايتدكلرنده بعضيجه ابدال حروف وابدال حركات ايدرلر فافهم خواجه دخى فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله ترجمه قلندى نتكيم قطعهٔ ثامنه نك بيت ثامنده معكوس اولديغى كبى

﴿ قطعهٔ معجز ادا در نزد هر مشكل پسند ﴾

(قطعه) بيانى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى (معجز) افعال بابندن اسم فاعل عربيدر (ادا) معروف معجز ادا سياه چشم كبى وصف تركيبيدر

معجزادالو معناسنه (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کچدی (نزد) یان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور هر ادات عمومدر (مشکل پسند) وصف ترکیبیدر چونکه مشکل افعال بابندن اسم فاعلدر پسند وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کچدی (حاصل معنی هر مشکل قبول ایدیجی عندنده معجزادالو قطعه یاخود برقطعه در

﴿ کبر ایدن خود بین کندوسین بکنمش خود پسند ﴾

(خود بین) وصف ترکیبیدر بمعنی متکبر ومعجب ابو المعانی (بیت) در دو عالم همی شود مذموم * نکند سود ظالم وخودبین * چونکه خود کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بین دیدن لغظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بیانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کچدی (خود پسند) دخی وصف ترکیبیدر علی ما عرفته آنفا کمال خجندی (بیت) بام خود را کرد ماندی کل از باد هوا * کفت در رویش صبا این خود پسندی تابکی *

﴿ هم اوزون بویلو یه هم ممتازه دیرلر سر بلند ﴾

(سر بلند) رانك سکونیله مرکبدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور بلند یوجه دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی ایکی معنایه کوره ده الویرر ابو المعانی (بیت) بجاه ورتبهٔ عشقش چو سر بلند شده ام * اسیر خال وخط وزلف در کمند شده ام *

﴿ بی نوا دیندی نصیبی اولمیان بیچاره یه ﴾

(بی نوا) مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ نوا نصیب وچاره دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشری شرحنده کلور بیچاره دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه ده ذکر اولندی

﴿ قلبی محزون هم نیاز اهلی دیمکدر مستمند ﴾

(مستمند) اسم منسوبدر ایکی معناده زیرا مست میمك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ایکی معنایه در (اول بمعنی غم واندوه وحزن (ثانی بمعنی نیاز وشکایت ورجا (مند) ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ مستمند بمعنی محزون وغمناك شیخ سعدی (بیت) آتش سوزان نکند باسپند * آنچه کند دود دل مستمند * و بمعنی نیاز مند ومنشکی کمال خجندی (بیت) کفتی بپرسش تو جوابم چه آورم * رحمی بیار برمن و بر مستمند *

﴿ دلستان ودلدار تعبیر اولنور دلبرلره ﴾

بو اوج کلمه‌دن هر بری وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو بو مصراع ثانیده
مذکوردر (ستان) قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلن ستادن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر نته کیم امر اولدیغی حالده اللی برنجی قطعه نك بیت
سابعنده کلور (دار) بو قطعه نك بیت سادسنده کلن داشتن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر (بر) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك
بیت خامسنده کچدی (فاما که دلبر فارسی ایکن ترکیده شیوعیله ترجمه قلندی

﴿ دل کوکلدر قلب معناسنده بغلامه مبند ﴾

(دل) دالك کسری ولام ایله قلب که ترکیده کوکل دخی یورك دیرلر ذاتنده
برکوشت پاره درکه صنوبری الشکل معلق بالکبد دیو تعریف ایدرلر حضرت
مولانا (بیت) سر نیشتر عشق بررك روح زدند * یکقطرهٔ خون چکید ونامش
دل شد (مبند) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر علی ماسبق
فی الادوات البسیطة بند بندیدن‌دن امر حاضر نته کیم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك
بیت سادسنده کچدی ﴿ آچلش اولدی کشایش بسته بغلنمش دیمك ﴾
(کشایش) کاف فارسیه نك ضمیله کشودن یاخود کشاییدن لفظلرندن امر حاضر
آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر نته کیم اسم فاعلی کشاینده
دیوان دردنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی میرنظمی (بیت) کشاید دهد
کارهارا خدا * عقیده ات شود کردرست با خدا (بسته) بستن لفظندن اسم
مفعولدر نته کیم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی بومناسبتله اکثر
اصول موسیقی یه مربوط اولان شعره ده بسته دیرلر کذا فی تحفة الاحباب همدخی
نسج قماش ایچون تخته پاره‌لرینه الوان حریر صاررلر اکا دخی بسته دیرلر کذا فی الجمع

﴿ هم دوکوم آدی کره اوچقوردر شلوار بند ﴾

(کره) کاف فارسیه نك ورانك کسره‌لری واظهارها ایله بمعنی عقده حتی باغ
وبنده خصوصا اوچقورده وقوشاقده اولان عقده یه کرهبند دیرلر ابو المعانی
(بیت) کشاد داد کرهبند پردهٔ نورش * بکف آورده مفتاح کنج پنهانش (شلوار
بند) وصف ترکیبیدر چونکه شلوار طون دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور بند بندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر کما سبق بیانه آنفا معنای
ترکیبیسی طون بغلایجی دیمکدر لکن اوچقورده غالب اولدی ابو المعانی
(بیت) شلوار بند بسته منقش کره بود * بر کنج شایکان چومار مطلسمست *

﴿ طاتلو کلمکدر شکرخند ولطیفه بذله در ﴾

(شکرخند) وصف ترکیبیدر ضدی زهرخند شاعر (بیت) خندهٔ ماهر و شکر خنداست * خندهٔ اهرمن زهرخنداست * چونکه شکر فارسیده و ترکیده معروفدر لکن فارسیده تشدید کاف ایله ده جائزدر عربیده سکر وقند دیرلر (زهر) معروفدر عربیده سم دیرلر (خند) اوتوزنجی قطعه نك بیت ثامنده کلن خندن لفظندن یاخود قرق بشنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلن خندیدن لغظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (بذله) باءِ موحده نك کسری وذالك سکونی ولامك فتحی وهاءِ رسمیه ایله بمعنی لطیفه لکن عربیده ایش اسبابی معناسنه در

﴿ کولمك استهزا ایله هم خنده ریش وریشخند ﴾

ترکیده معنای لغویسی اولان صقاله کولمك دخی بو معناده اصطلاح اولمشدر چونکه بونلر ترکیب اضافیلردرکه خند امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (ریش) صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور

﴿ داشتن طوتمق شنودن ایشدوب طوتمق دیمك ﴾

(داشتن) دال ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله طوتمق معناسنه مصدردر کرك محسوس کرك معنی خواجه سلمان (بیت) ملك را امید ازچرخ باید قطع کرد * چشم برکرد سمند شاه باید داشتن * مستقبلاتی شین معجمه نك راء مهمله یه ابدالیله دادر ودارند کلور (شنودن) شین معجمه نك ونون ممدوده نك ضمه لریله بمعنی استماع یعنی ایشدوب طوتمق که قبول ایتمك معناسنه مصدردر میرنظمی (بیت) شنودن آن سخن شهریار جهـان * بزانو نهاده سرفکرزان * مستقبلاتی شنود وشنوند کلور علی ما سبق بیانه فی سادس القطعة الاولی

﴿ هم قبول ایتمك پذیرفتن نصیحت اولدی پند ﴾

(پذیرفتن) باءِ فارسیه نك فتحی وذال معجمهٔ ممدوده نك کسری وراءنك فتحیله مصدردر مستقبلاتی علی الشذوذ پذیرد و پذیرند کلور یاخود قیاس اوزره پذیریدن لفظنـدن مشتق اوله (پند) باءِ فارسیه نك فتحی ونون نك سکونی ودال ایله بمعنی نصیحت همدخی زغن کبی چایلق معناسنه ده کلور

﴿ سرکش اولدرکیم اطاعتسز اوله بدخوی اوله ﴾

(سرکش) بو معناده انسانه وحیوانه صفت اولور حتی منحرف قطع اولنمش قلمه ده سرکش دیرلر اصلنده وصف ترکیبیدر باش چکیجی معناسنه زیراسر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور کش قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلن کشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی ایکی مطرب

وار ایدیکه برینه سرکش و برینه سرکب دیرلر ایدی زمانلرنده بی نظیر
استادلر ایدی (بد خوی) دخی فارسیدر اصلنده سیاه چشم قبیلندن وصف
ترکیبیدر رفنا طبیعتلو معناسنه چونکه بد فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه‌نك بیت اولنده
کلور خوی بمعنی طبیعت دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور

﴿ مشت یومرق سله در سیلی اوررلرمیزنند ﴾

(مشت) میمك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله یومرقکه عربیده
لکمه دیرلر بوندن بشقه اوج معنایه دخی کلور (اول بمعنی کف وراحه حتی
برآوج مقامنده یکمشت ومشتی دیرلر (ثانی بمعنی چیز اندك یعنی شیء قلیل دیمکدر
(ثالث بمعنی مالیدن یعنی مشتن لفظندن اسم مصدردر (سیلی) سین ولام
ممدودتینك کسره‌لریله صحیحی بووجهله درکه برآدم پارمقلرین راست
ایدوب نرمهٔ کف ایله خطا ایدن کیمسه نك بوینه تیغ واری اوررلر عامه غلط
ایدوب طبنجه دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تادست سبلی کنند * بسیلی
قفا کهش نیلی کنند * لکن طبنجه اولدیغنه بو بیت شاهددرهاتفی (بیت)
نخورده غزالی چوسیلی زشیر * کند جلوه در صید کاهش دلبر * چونکه
ارسلاندن وجه مذکور اوزره اورمق ملحوظدکلدر انجق کف ودستله
راست اورر (می) ادات حالدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة (زنند)
قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلان زدن لفظندن جمع مضارع غائبدر

﴿ یورغه آت اولدی تکاور یاغزه شبدیزدی ﴾

(تکاور) یورغه آت معناسنه اولدیغی کبی مطلق آت معناسنه ده کلور خواجه
سلمان (بیت) زتاب رخش تکاور بزبر اومی ماند * باتشی که برانکیزد آب حیوانش
فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه تك قوشش دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت اخیرنده
کچدی آور وصف ترکیبی اوله رق یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور
(شبدیز) باء موحده‌نك سکونیله هر سیاه آته دیرلر عموما زیرا شب کیجه معناسنه
اولدیغندن سیاه لازمیدر دیزلر دال ممدوده‌نك کسری وزای معجمه ایله اسب کبی آت
معناسنه‌در خواجه سلمان (بیت) از پی شبدیز شبدی شب رکاب زرزدند * نقرهٔ
خنك آسمانرا نعل زرین برزدند * هم دخی خسرو پرویزك مخصوص آتنك
اسمیدر که یاغز ایدی مجمع الفرسده نام اسب شیرین درکه خسروه ویرمش دیوب
بو بیتله تمسك ایلدی (بیت) چو پرویز آن سخن بشنید شد تیز * بجست از جای
وشد بر پشت شبدیز (فائده تاریخ طبریده مسطوردرکه مذکور آت دنیاده اولان

آتلردن درت قارش یوکسك ایدی وقویروغی سائر آتلرك ایکی قویروغی قدر
وارایدی وایکی بولك طورردی وهرایاغنه اون ایکی میخ ایله نعل اوررلردی
خسرو کندوطعامندن اکا یدیررایدی وهرنه طعام ایسه یردی مزبورات اولدکده
برمرمر شفافه صورتنی تصویر ایتدردی حالا اول طاش شهر کرمانده دردیرلر

﴿ اسب آت اشکنلو رهوار وقوله آتدر سمند ﴾

(اسب) همزه نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله مطلق آت معناسنه
عربیده فرس کبی (رهوار) سکون ها ایله یعنی فرس فاره زیرا راه یول دیو اوتوز
سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلوروار ادات نسبت وادات صفتدر علی ماسبق
فی الادوات المرکبة میرنظمی (بیت) زیراو راهوار خوش رفتار * بود درپی
صبا ندید غبار * میرخسرو (بیت) به ازعنان ادب درکشم درین میدان *
که نشیب وفرازش بپای رهوارست (سمند) سینك ومیمك فتحه لری ونونك
سکونی ودال ایله قوله آته ده دیرلر خصوصا آت معناسنه عموما حکیم
فردوسی (بیت) نشسته ابرتازی اسب سمند * همی تاخت ترسان زبیم گزند

﴿ کویلرك بیلکج کبی سوز صاحبی دهقان ایمش ﴾

(دهقان) دالك کسری وهانك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی ونون ایله
کویلرك سوز صاحبی معناسنه که اکا بعضیلر بیلکج وبیلجین دیرلر فرهنك
شعوریده کویلو معناسنه دیو تفسیر ایلدی کمال پاشا زاده مرحوم کندو تصرف
خاصیله بیورر که دهقان لفظ معربدر فارسیسی دهخان ایدی اصلی خان ده
علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی چونکه خان رئیس معناسنه (ده) قریه
معناسنه درنته کیم عمدة المحققین سعد الدین رحمه الله تعالی بیضاوی
حاشیه سنده تصریح ایتمشدر بوعباره سیله الدهقان رئیس القریة ومقدم
اصحاب الزراعة وهو معرب انتهی (بیت) چوآید بخت دهقان درکرانی *
دلش مائل شود برجفت رانی * کمال پاشا زاده بو بیتی مدعاسنه شاهد کتوردی
لکن شعوری مرحوم بیورد یکه بو بیتدن رئیس اولمق فهم اولنماز انجق کویلو
اولمسی فهم اولنور چونکه کویده رئیس اولان جفت سورمزانتهی فقیر شویله
فهم ایدرمکه شاعرك مرادی رئیس معناسی اولدیغی بعد تعمق النظر ظاهردر
همان ناظم نحریر بو اجلدن رئیس معناسنده اولان سوز صاحبی دیو تفسیر
ایلدی بلکه ناظمك تعبیرنده بوایکی میانده توفیقه دخی اشارت واردر کما لا یخفی

﴿ روستاوده دیمك کویدرهم اول معناده کند ﴾

(روستا) راء ممدوده نك ضمى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحيله بمعنى قريه حضرت مولانا (بيت) قول پيغمبر شنو آى اوستا * كور عقل آمد وطن در روستا * بونده واوسز رستا ايكى صورتده آخرنده ياء تحتيه ايله رستاى وروستاى دخى جائزدر بو تقديرجه بونده درت لغت واردر عرب تعريب ايدوب رستاق ديديلر كمال پاشا زاده مرحوم بونده دخى تصرف خاص ايدوب بيورركه فى الاصل روستا مزرعه معناسنه چونكه رست رستن لفظندن اسم مصدردر آى مد ايله آيدن ياخود آمدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (ده) دالك كسرى واظهار ها ايله ديه لفظندن مخففدر قريه معناسنه حضرت مولانا (بيت) ده مروچون مرد را احمق كند * عقل را بى نور بى رونق كند * (كند) كافك فتحى ونونك سكونى ودال ايله ده كبى قريه معناسنه كمال پاشازاده مرحوم ديركه كندى ارباب لغت كوى معناسنه تحرير ايتديلر اما بلد يلر بلكه مدينه يعنى شهر معناسنه در بومدعاسنه شاهد سمرقند كه اصلى شمركند ايدى تعريب ايدوب سمرقند ديديلر زيرا شهر مزبور شمر نام برجاريه ايچون بنا اولنمشدر اول امرده كند شمر دينلوب بعده علم اولمق ايچون مضاف اليه تقديم اولندى ابن خلكان تاريخنده يازمشكه ان شمر اسم جارية الاسكندر مرضت فوصف الاطباء ارضا ذات هواء طيب واشار اليه بظاهر صفة فاسكنه اياها فلما طابت بنى مدينة وكند بالتركى هو المدينة فكانه يقول بلد شمر بو سببدن سمرقند دينلمشدر انتهى لكن بو يله اولمقدن قريه معناسنه اولماق لازم دكلدر جائزكه ايكيسى بينندده مشترك اولسون بهر حال ناظم تحرير ارباب لغته تابع اولدى فلله دره بوندن بشقه كند اوچ معنايه دخى كلور (اول بمعنى شكر كه معربى قند در (ثانى بمعنى ريش يعنى جراحت (ثالث بمعنى كريز يعنى فرار

* آيغك باش اوزره قورلر اوكر نورسك معرفت *

ترجمه وتفسيردر * كر بياموزى هنر پاى ترا برسر نهند *

(كر) ادات شرطدر كما سبق فى الادوات المركبة (بياموزى) فرق ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلان آموختن لفظندن مضارع مفرد مخاطبدر اولنده كى باء موحده صله دركما سبق فى الادوات البسيطة (هنر) هانك ضمى ونونك فتحى ورا ايله بمعنى معرفت وصنعت مير نظمى (بيت) هنر صاحبش را بعالم همى * ميان كسان را كند آدمى (پاى) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور (ترا) تحقيق قطعه ثالثه نك بيت اولى شرحنده كچدى

فافهم (بر) ادات استعلادر علی معنا سنه کما سبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (نهد) نونك کسریله نهادن لفظندن مضارع جمع غائبدر نهادن مقامنده عربیده وضع وحط دیرلر

﴿قطعه در ذال بخوانش که کنی استلذاذ﴾

(قطعه درذال) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (بخوان) اوقودیو قطعهٔ اولانك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی ماقبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة (که) ادات ربطدر کما سبق ایضا کنی ایدرسك دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (استلذاذ) استفعال وزننده در (حاصل معنی حرف ذال حقنده اولان قطعه یی اوقو که استلذاذ ایده سك

﴿دور کردن اوزاق ایتمك که عربجه اشقاذ﴾

(دور کردن) مصدر مرکبدر چونکه دور اوزاق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (اشقاذ) افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی شین معجمه نك فتحی وقافله شقذ در بعد معناسنه

﴿دی قلدانمغه جنبیدن اومعناده نباذ﴾

(جنبیدن) جیمك ضمی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله مصدردر عربیده نون ممدوده نك باء موحده اوزره تقدیمی ایله نباذ دیرلر حرکته مراد فدر خواجه سلمان (بیت) صبا ببوی تو چندان دویده بود که دوش * نداشت تا بسحر که مجال جنبیدن

﴿زود رفتار اوکه پك یوریه یعنی حذحاذ﴾

(زودرفتار) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اصلی رفتار زود ایدی سیر سریع معناسنه زیرا زود تیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور رفتار یوریمك دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کچدی فبعد التقدیم والتأخیر سریع السیر معناسنه اولدی عربیده صلصال وزنی اوزره ایکی حاء مهمله ایله حذحاذ دیرلر

﴿پو په کردن یوریمك سرعتله هم احواذ﴾

(پو په کردن) مصدر مرکبدر عربیده افعال وزننده احواذ واسراع معناسنه زیرا پو په یلمك دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (کردن) قد سبق آنفا (احواذ) افعال وزننده مصدردر عربیده ثلاثیسی حاء مهمله نك فتحی وواو ایله حوذ بمعنی سرعت وشتابدر حاصلی بونده ثلاثی ومزید فیه برمعنایه در

﴿درشدن کرمکه دیرلر که آنك کبی وقوب﴾

(درشدن) رانك سكونيله مصدردر كيدر ايچرو كيرمك معناسنه عربيده دخول ووقوب ديرلر زيرا در بمعنى درون ديو قرق التنجى قطعه نك بيت رابعى شرحنده كلور شدن اولمق وكتمك ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسى متن وشرحنده كلور (وقوب) واو وقاف وباء موحده ايله وزن ومعناده دخول كبيدر

﴿ كذرانيدن ايمش يعنى كچورمك انفاذ ﴾

(كذرانيدن) كاف فارسيه نك ضمى ودال معجمه نك وراء ممدوده نك فتحه لرى ونون ممدوده نك كسريله كذاشتن لفظندن مصدر متعديدر عربيده افعال وزننده انفاذ معناسنه ثلاثيسى نفوذدر چغتايده اوتكارمك ديرلر

﴿ پاره پاره ديمه درلت لت وشقه شقه ﴾

(لت لت) لامينك فتحه لرى وتاء فوقيه نينك سكونلريله پاره پاره معناسنه عربيده قطعه قطعه وشقه شقه ديرلر زيرا بو لفظ مكرردر فقط لت طقوز معنايه در (اول بمعنى پاره وشقه (ثانى بمعنى ضرب يعنى اورمق (ثالث بمعنى كرز (رابع كتان بزى (خامس بمعنى درست وصواب (سادس قپوقنادى (سابع بارود خانه اسميدر (ثامن كوتك معناسنه (تاسع بمعنى شكم

﴿ پارچه مفهومى كراره هم اومعناده جذاذ ﴾

(كراره) كافك وراء ممدوده نك وراء ثانيه نك فتحه لرى وهاء رسميه ايله پارچه وجامۀ كهنه معناسنه عربيده جيمك ضمى وايكى ذال معجمه ايله جذاذ ديرلر همدخى راء ثانيه مقامنده دال ايله بو معنايه دركما فى المجمع حتى يدمزده اولان متن دخى دال ايله در

﴿ قاوغه دينلدى كلوته كه عماره كبيدر ﴾

(كلوته) كافك ولام ممدوده نك ضمه لرى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله قاوق كه عربيده قلنسوه وعماره ديرلر لكن عماره فتحله مطلق باشه كيلن نسنه در هرنه اولورسه اولسون اشته بودخى تعريف لفظيده جائزدر حكيم سوزنى (بيت)
صوفى شدى زصوف سيه شدلباس تو * چون صوفيان كلوته بسر برعقيق رنك

﴿ صارغك آدينه دستار دينور هم مشواذ ﴾

(دستار) عربيده عمامه كبى ميمك كسرى وشين معجمه وواو ايله مشواذ معناسنه همدخى مقرمه يه ودستماله ده دستار ديرلر شيخ سعدى (بيت) اى تهى دست رفته در بازار * ترسمت پرنياورى دستار * فى الاصل وصف تركيبيدر ال كتورر معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمى يدنجى

قطعه نك بيت رابعنده كلور (آر) مد همزه ايله آريدن لفظندن امر ياخود
اسم فاعل مخففدر فلله در الناظم النحرير كه تكثير فوائد ايچون
لفظ كلوته والفظ دستاری عربيده لغت غير مشهوره ايله تفسير ايلدی

﴿ اولدی قورتلمه رها يافتن هم استخلاص ﴾

(رها يافتن) مصدر مركبدر عربيده نجات واستخلاص معناسنه چونكه
رها قورتلمق ديو قطعهٔ اولی نك اون ايكنجی بيتنده كچدی يافتن بولمق ديو
الى يدنجی قطعه نك بيت حادی عشرنده كلور

﴿ دخی قورتارمه رهانيدن اويله انقاذ ﴾

(رهانيدن) رانك وهاء ممدوده نك فتحه لری ونون ممدوده نك كسريله رهيدن
لفظندن مصدر متعديدر عربيده نون وقافله افعال وزننده انقاذ كه انجا
معناسنه نظامی (بيت) من سركشته را زكار جهان * تو توانی رهاند باز رهان

﴿ ديديلر قورقاق اولان كيمسه يه غردل رعبوب ﴾

(غردل) غين معجمه نك فتحی ورانك سكونيله عربيده رعبوب وخائف ديرلر
فی الاصل مركبدر قحبه يوركلو معناسنه چونكه غر بمعنی قحبه دل كوكل ويورك ديو
اون يدنجی قطعه نك بيت ثالثنده كچدی نته كيم اكا مرادف شتردل دينديكی كبی
چونكه شتردوه معناسنه مير نظمی (بيت) نيايد كار مردان از شتردل * كه غردل
هم نباشد مرد مقبل (رعبوب) راوعين وايكی باء موحده ايله عصفور وزننده
مضبوطدر

﴿ دی صغنماغه پناهيدن اومعناده معاذ ﴾

(پناهيدن) باء فارسيه نك ونون ممدوده نك فتحه لری وهاء ممدوده نك
كسريله مصدردر عربيده فتح ميمله معاذ والتجا معناسنه حكيم فردوسی
(بيت) بديد از بد ونيك بازار او * بيزدان پناهيد از كار او *

﴿ باصمغه ديندی بهيدن كه مرادفدر دوس ﴾

(بهيدن) باء موحده نك فتحی وهاء ممدوده نك كسريله مصدردر
عربيده دوس ديرلر حتی پاپوشه مداس تعبيری بوندندر

﴿ غالب اولماغه دی فيروز ودخی استحواذ ﴾

(فيروز) فانك فتحی وياء تحتيه نك سكونی وراء ممدوده نك ضمی وزای معجمه ايله
عربيده ظفر وغلبه واستحواذ معناسنه عبد الواسع چلبی (بيت) دولت
فيروز ورای روشن وبخت جوان * همت والا وعزم فرخ امر روان * همدخی
فيروز برطاغ اسميدر وخمسهٔ مسترقه دن اوچنجی كونك اسميدر

وقباد شهر یارك پدری اسمیدر (استحواذ) استفعال وزننده مصدر غریبدر تنده کیم حق تعالی (استحوذ علیهم الشیطان) بیورمشدر

﴿ فارسی وعربی ایله سوزم شیروشکر ﴾

(فارسی) دیباجه نك یکرمی طقوزنجی بیتی شرحنده عربی دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده بیانلری کچدی (شیر) سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (شکر) معروف

﴿ اوقیان کودك نوساله ایدر استلذاذ ﴾

(کودك) چوجق دیو قطعهٔ سادسهٔ عشرك بیت ثامنده کچدی (نو) یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (سال) ییل دیو قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت ثامنده کچدی بونده اولان هاء رسمیه هاء مقداره قریب هاء نسبیه در (استلذاذ) بوقطعه نك عنواننده کچدی بوتقدیرجه کانه بوقطعه ده ردالعجز علی الصدر کبی صنعت واردر فاحفظ

﴿ قطعهٔ رائیه را ازهمه رنکین شمار ﴾

(قطعهٔ رائیه) حرف رایه منسوبه قطعه دیمکدر (را) ادات مفعولدر (از) بمعنی من کماسبق فی الادوات المرکبة (همه) هب دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت رابعنده کچدی (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی (شمار) صای دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور (حاصل معنی حرف رایه منسوبه اولان قطعه یی جمله سندن رنکلو وزیبا صای

﴿ یك بر ایکی دو سه اوچ درده دی چار وچهار ﴾

(یك) اصلنده یاء مثنات تحتیه نك فتحهٔ صریحه سیله اول مراتب اعداددر کاهی اماله ایله دخی تلفظ اولنور شاعر (بیت) یك ساعت یك لحظه یك دم * دکرکون میشود احوال عالم (دو) دالك ضمیله عدده ایکی معناسنه در افصحی بودرکه واو اشباع اولنمیه کاهی ضرورت وزن ایچون اشباع جائز اولور حکیم اسدی (بیت) بخنده عقیقین نفط میم کرد * شب آهنك درمیم دونیم کرد * وکاهی اولورکه آخرینه حرف یاء الحاق اولنوب موی وروی قافیه سنده استعمال اولنوب کمال اسمعیل (بیت) طاق وروانم زیکی طاق بود * خود بجهان طاق نبودست دوی * وکاهی آخرینه یاء مصدریه لاحق اولدقده البته واو ثابته اولور حکیم سنایی (بیت) چه کنم زحمت تویی ودویی * چو یقین شد که من منم تو تویی (سه) سینك بین الفتح والکسر اماله سی وهاء رسمیه ایله

مضبوطدر (چار) جیم فارسیهٔ ممدوه نك فتحی ورا ایله بمعنی ار بعه حکیم انوری (بیت) زحسن یوسف رایش بمصر چرخ چارم در * دل خورشید بابك خانمان درد زلیخایی * بوندن بشقه چاردن مخففده اولور همدخی برداق وابریق سفالین معناسنه ده کلور (چهار) جیم فارسیه نك وهاء ممدوده نك فتحه لری ورا ایله چارکبی بمعنی اربعه همدخی خرچنك یعنی سرطان معناسنه ده کلور

﴿ پنج یش والتی شش هفت یدی صای شمار ﴾

(پنج) باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله مراتب اعداددر بمعنی خمسه شیخ نظامی (بیت) پنج نمازست به از پنج کنج * به که بدین پنج شوی کنج سنج * (شش) شین معجمه نك فتحی وشین ثانیه ایله بمعنی ست از مراتب اعداد چغتایده التاو دیرلر التیسی بله دیمکده التاولا اوچاولا ایك ولا دخی بوکا قیاس (هفت) فتحیله بمعنی سبعه (شمار) شین معجمه نك ضمیله شمردن لفظندن امردر بوندن بشقه عدد وحساب معناسنه وموت ومحبت معناسنه ومثل ومانند معناسنه وصغالمسی محتمل جرح معناسنه ده کلور

﴿ هشت سکزنه طقوز ده دخی اوندر تمام ﴾

(هشت) فتحیله بمعنی ثمانیه از مراتب اعداد نته کیم سکز جنت معناسنه هشت بهشت دیرلر (نه) نونك ضمی واظهارها ایله بمعنی تسعه چغتایده توغوز دیرلر سبعهٔ سیاره ده افلاك حقنده دیر (بیت) نه بنه پرده لارا راپرده * بیر بیر ایچرا توغوزسرا پرده (ده) دالك فتحی واظهارها ایله بمعنی عشره از مراتب اعداد هم دخی دادن لفظندن امر حاضردر

﴿ بست یکرمی اوتوزسی وچهل قرقه وار ﴾

(بست) باء موحده نك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی عشرین از عقود ثمانیهٔ اعداد اصلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بیست ایدی ابو المعانی (بیت) چارده ساله کرچه محبوبست * بیست ساله جوان مطلوبست (سی) سین ممدوده نك کسریله بمعنی ثلثین (چهل) جیم فارسیه نك وهانك کسره لری ولام ایله بمعنی اربعین بونده هانك سقوطیله چل دخی دیرلر

﴿ اللی یه پنجاه دی شصت دینور التمشه ﴾

(پنجاه) باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله بمعنی خمسین از عقود ثمانیه (شصت) شین معجمه نك فتحی وصادك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی ستین فصیحی صاد مقامنده سین ایله

شست اما شیوعی صاد ایله در بوندن بشقه شین ایله شست سکز معنایه دخی کلور (اول اولته دیدکلری اکریجه تمور که آنکله بالق طوتارلر (ثانی باش پارمغك یای چکن یری (ثالث بمعنی نیشتر فصاد (رابع بمعنی زنار راهبان (خامس بمعنی مضراب که آنکله ساز چالارلر (سادس بمعنی تار طنبور (سابع بمعنی حلقهٔ رسن وحلقهٔ کمند واشالی نسنه لر (ثامن بمعنی زلف دلبران وکیسوی محبوبان

* یتمشه هفتاد یازد فتره ای نامدار *

(هفتاد) هانك فتحیله بمعنی سبعین از عقود ثمانیهٔ اعداد

* سکسانه هشتاد دی طقسان اولنجه نود *

(هشتاد) هانك فتحیله بمعنی ثمانین نود نونك وواوك فتحه لری ودال ایله بمعنی تسعین از مراتب اعداد میر نظمی (بیت) چون رسد عمر تو بسال نود * از جهان رخت زندکانی بند

* صد یوز اولور صاییده بیکه کلنجه هزار *

(صد) فتحیله بمعنی مائه از مراتب اعداد ظهوری (بیت) زراحت دل از پره خبر دید * که در سینه صد زخم غم سیر دید * چغتایده ضم همزه ایله اوزدیرلر بونك دخی فصیحی سین ایله چونکه فارسیده اصلی اوله رق صاد بولنماز دیو بوندن اقدم تصریح اولندی (هزار) فتحیله بمعنی الف آخر مراتب اعداد هم دخی هزار بلبل دیو قرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامس عشرنده کلور بلبله مشابه برقوش واردرا کا دخی هزاردستان دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره حافظ (بیت) صد هزاران کل شکفت و بانك مرغی برنخاست * عندلیبانرا چه پیش آید هزارانرا چه شد

* اوچده بری سه یکی درده بری چاریك *

(سه یکی) یاء تحتیه ایله سه یك یاء تحتیه سز اوچده بر معناسنه (چاریك) وچار یکی واشالی بو قیاس اوزره درنده کیم بیورر

* هب بو قیاس اوزره تا اونده قیلورسك قرار *

مثلا بشده بر پنج یك التیده بر شش یك دیرلر وقس علی هذا

* اخر آحاده برمیم کتورسك همان * مرهون

* جمله ایکنجی دوم کبی اولور آشکار *

مثلا ایکنجی مقامنده (دوم) دردنجی مقامنده چارم اوننجی یرنده دهم یکرمنجی یرنده بیستم دیرلر قاعدهٔ فارسیده ایکنجی واوچنجی واشالی مقاملرنده عدد آخرینه برماقبلی مضموم میم زیاده ایدرلر کما عرفت آنفا لکن سؤم واو اوزرنده همزهٔ مضمومه ایله اوچنجی معناسنه سی ام یاء تحتیه یه کسرهٔ صریحه

ویروب همزهٔ مفتوحه ایله اوتوزنجی معناسنه فاحفظ (تنبیه) بو تقدیرجه ناظم
نحریرك مرادی آحاددن عموم مجاز طریقیله افراد اعداد دیمکدر کرك بالذات
آحاد عرفیه دن اولسون کرك عقود عددیه دن اولسون تذییل عربیده عددی
فاعل وزننه قورلر مثلا ثالث ورابع دیرلر اوچنجی ودردنجی دیمك اولور وقس
علیه سائرهما ﴿ نیم یارم یاریسی نیمه بتون درست ﴾
(نیم) نون ممدوده نك کسری ومیم ایله بمعنی نصف شیخ سعدی (بیت) نیم نانی
کر خورد مرد خدا * بذل درویشان کند نیم دکر (نیمه) هاء رسمیه ایله مطلقا
نصف معناسنه کرد تمام نصفی وکرك نصف نصفی انکچون ناظم نحریر ایکی
معنایه احتمال ایله تفسیر ایلدی (درست) دالك ضمیله بتون وصحیح که ضدی
شکست معناسنه ﴿ صایسی قاجدر دیمك چند ایکی کره دوبار ﴾
(چند) جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی سؤال عن المقدار
عدد ده وغیریده استعمال اولنور میرزا فصیحی (مصراع) چند کفتم غم دل
با نوازان خوارشدم (دو بار) ایکی کره معناسنه زیرا دو قدسبق آنفا بار کره
معناسنه بارك باقی معنالری یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور
﴿ پانزده اون بش دیمك بشیوزه پانصد دینور ﴾
(پانزده) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونونك وزای معجمه نك سکونلری
ودالك فتحی واظهار ها ایله بمعنی خمسة عشر (پانصد) بمعنی خمسمائه
تتمه کیم اون بره یازده اون ایکی یه دوازده اون التی یه شانزده اون طقوزه
نوازده دیدکاری کبی بونلرك شرحی شاهدی شرحمزده مشروحدر
﴿ اون بیکه بیور دخی یوز بیکه دی صد هزار ﴾
(بیور) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی ورا ایله بمعنی عشرة آلاف حکیم
فردوسی (بیت) کجا بیور آن بهلوانی شمار * بود در زبانها دری ده هزار *
بولفظی محمود بیسحخانی باء فارسیه ایله ضبط وتصحیح ایلمش همدخی بیوارسب
لفظندن مخفف اولدیغی حالده ضحاك مارینك اسمیدر (صد هزار) یوز بیك
دیمکدر اکرهزار وصد دینسه بیك یوز دیمك اولور مفردلری ماسبقدن معلومدر
﴿ بویله جفاسن فلك صایسنز ایتدی بکا ﴾
ناظم نحریر جفایی حق تعالی یه اسناددن تأدب ایدوب انبت الربیع البقل اسلوبنده
اداء مرام ایلدی ﴿ چرخ چنین جور خود کرد مرابی شمار ﴾
(چرخ) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه ایله فلك معناسنه عموما

وفلك اطلس معناسنه خصوصا بوندن بشقه چرخ طقوز معنایه کلور (اول بمعنی دولاب وامثالی (ثانی مطلقا دوران صاحبی اولان نسنه لره چرخ دیرلر مثلا صو فیلرك دور وسماعی ودکرمنك معروف چرخی وعربه تکرلکی وامثالی والحاصل فی الجمله کندوده دور اولان اشیایه اطلاق اولنور انجق بعضیسی امتیازایچون اضافتله استعمال ایدرلر (ثالث بمعنی کریبان جامه (رابع بمعنی پیرامن واطراف (خامس غزنین مضافاتندن برقصبه اسمیدر (سادس بمعنی طاق ایوان ورواق کیوان (سابع برنوع بیاض کوکرك طوغانه دیرلر (ثامن فلکك حرکهٔ دوریه سنه اطلاق ایدرلر (حاصلی جمیع معنالرنده دور معتبردر و بالجمله کندوده دوراولان نسنه یه اطلاق اولنور (چنین) بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (جور) بمعنی الم وجفا (خود) کند ودیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (کرد) یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن ماضیدر (مرا) بکا دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچدی (بی ادات نفیدر لا معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة (شمار) بمعنی عدد کما سبق فی شرح عنوان هذا القطعة بوقطعه ده دخی رد العجز علی الصدر کبی صنعت واردرتمه بوقطعه لرك بحرلری ماسبقلردن معلوم اولمغله بیاننه تعرض اولنمدی

قطعه با صنعت اعنات لطافت کستر

(قطعه) معلوم مما سبق (با) بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبة (صنعت بومقامده مراد محسنات لفظیه دن ومحسنات معنویه دن بریدر مثلا ایهام وجناس کبی (اعنات) افعال وزننده لغتده برکیمسه کوجی یتدیکندن برایشی براقغه دیرلر اصطلاحده قافیه ده یاخود سجعه ده یاخود فاصله ده ردیف یاخود دخیل یاخود حرف مخصوص التزام ایتمکه دیرلر کقوله تعالی (واما الیتیم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر) وقوله علیه الصلوة والسلام (اذا اشتاط السلطان تسلط الشیطان) تذییل ردیف علم قافیه ده قبل حرف الروی متصلا واقع اولان حرف لینه دیرلر مثلا بال وتقریب و یعقوب کبی لفظلرده الف وباء وواوه ردیف دیرلر دخیل ردیفدن مقدم الفدنصکره واقع اولان حرفدر مثلا رواحل کبیده حاء دخیلدر (لطافت کستر) وصف ترکیبیدر چونکه لطافت معلومدر کستر کستریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدرتمه کیم امر حاضر اوله رق بوقطعه نك بیت ثالثنده کلور (حاصل معنی صنعت اعنات ایله لطافت دوشیجی قطعه چونکه بوقطعه ده سین

وتاء فوقيه حروف رويدن مقدم التزام اولندی (سؤال بوندن مقدم قطعه لرده دخی اعنات وار ایدی نیچون بومقامه تخصیص بالذکر اولندی (جواب انلرده بربر حرفله اعنات واردر تا بوقطعه یه کلنجه یه دکن فاما که بوقطعه ده ایکی حرفله اعنات واردر انکیچون تخصیص بالذکر اولندی

﴿ بارکش یوك چکجید ردخی خواهد استر ﴾

(بارکش) وصف ترکیبید رچونکه باریوك دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور کش وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ سابعهٔ عشرك بیت سابعنده کچدی (خواهد) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو معدوله ایله خواهیدن لفظندن مضارع مفرد غائبدر

﴿ خر الاغ اشکه دینلدی قاطردر استر ﴾

(خر) خاء معجمه نك فتحی ورا ایله اشك معناسنه عربیده اهلیسنه حمار وعیر دیرلر اما برانیسه حمار وحشی دیرلر که فارسیده کور دیرلر حضرت مولانا (بیت) کوش خر بفروش دیکر کوش خر * کین سخن را بر نیاید کوش خر * بوندن بشقه خرد رت معنایه دخی کلور (اول قره اوزلو بتاق چامور که حیوان دوشنجه چقمسی عسیر اوله (ثانی آلات لهوك کاسه لری اوزرنده قیللر چکیلان اغاج معناسنه (ثالث خریدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور (رابع بدلکی کاله ایرمش نسنه (آلاغ) همزه ولام ممدوده نك فتحه لری وغین معجمه ایله خرکبی اشك معناسنه دیوناظم تحریر ایراد ایلدی فاما که عندمزده موجود کتب لغاتده موجود اولمادی غالبا ناظم تحریرك بودخی مصححاتندندر (استر) همزه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله قاطر که عربیده بغل دیرلر

﴿ ممه پستان بکشا آچ قپامه یعنی مپوش ﴾

(پستان) باء فارسیه نك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ممه معناسنه عربیده ثدی دیرلر صائب تبریزی (بیت) عقل دوراندیش برماراروزی بستداست * ورنه هرنکست پستانیست طفل شیررا (بکشا) امر حاضردر مصدری کشایدن لفظیدر اسم فاعلی قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت اولنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (مپوش) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الاوات البسیطة مصدری باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله پوشیدن لفظیدر که متعدی

صورتنده لازمی پوشانیدن اولنوز التنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور
والحاصل بونده لازم متعدی و بالعكس در نته كیم عربیده كب ایله اكباب كبی

﴿ باقرم می نكرم هم دخی بنما كوستر ﴾

(می) ادات حالدر كما سبق فی الادوات المركبة (نكرم) اون دردنجی قطعه نك
بیت سادسنده كچن نكریدن لفظندن مضارع متكلم وحده در (بنما) امر حاضر در
اولنده كی باء موحده صله در مصدری نونك ومیم ممدوده نك ضمه لریله نمودن
لفظیدر زیرا مستقبلاتی واوك الف و یاء تحتیه یه ابدالیله نماید ونمایند كلور

﴿ نازبالش دیمه یوز یاصدیغی معناسنه در ﴾

(نازبالش) زای معجمه نك كسریله تركیب اضافیدر چونكه ناز جلوه دیو قطعهٔ
ثانیه نك بیت ثانیسنده كچدی كانه یوز یصدیغنه جلوه لازم كبی بر معتادر بالش
باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولامك كسری وشین معجمه ایله بالین كبی یاصدق
معناسنه عموما وقولتق یاصدیغی معناسنه خصوصا ابو المعانی (بیت) می نهد
برنازبالش آن پری رخسار رو * پرتو خورشید افتا دست بر كل توده را *

﴿ جامه خواب اولدی یتاق هم دوشه دیرسه كستر ﴾

(جامه خواب) یتاق معناسنه كه یورغان ودوشكدن عبارتدر اكا ترك عرفنده
یتاق دیرلر اصلی همزه ایله جامهٔ خواب ایدی مطلق او یقو اثوابی معناسنه علمیته
نقل اولیجق علامت اضافت اولان همزه حذف اولنمشدر مولانا جامی (بیت)
جدا كردیش یوسف ژرف یاب * ز پیش زلیخا بشب جامه خواب * چونكه
جامه اثواب دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور خواب او یقو دیو
قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده كچدی (كستر) كاف فارسیه نك ضمی
وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله كستریدن وكستردن لفظلرندن
امر حاضر در دوشه یعنی تمهید وتمكین وفرش ایله معناسنه شاعر (بیت)
اكر خواهی كه باشی جاودانه * بساط عدل كستر در زمانه * وصف تركیبی دخی
اولور شاعر (بیت) كریم كرم كستر كارساز * كه دارای خلقست ودانای راز *

﴿ دیندی یورغانه دواج ودخی یاصدق بالین ﴾

(دواج) دالك فتحی وضمی وواو ممدوده نك فتحی وجیم ایله یورغانكه عربیده
ملحفه دیرلر همدخی چادرشب كه نسوان عجم فراجه مقامنده طشره یه
چقدقلرنده بورینورلر اكثر دیار رومده انك یرینه فراجه كیرلر لكن بزم مملكتلرده
دخی چادرشب قوللنورلر میر نظمی (بیت) بپوشیده دواج از اطلس سرخ *

زتاب می رخش رنکین فرخ * وخاصة دالك فتحيله بخت وسرور وفرحی معناسنه ده کلور (بالين) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ونون ايله مطلق ياصدق معناسنه صائب اصفهانی (بيت) باخيال يار در يك پيرهن خوابيده ام * برندارد سر ببالين هر كه بيدارم کند * واعتماد معناسنه ده کلور

﴿چارشب چارشفه دیرلر که دوشکدر پستر﴾

(چارشب) رانك كسر وسكونيله چادرشبدن مخففدر دوشك چارشفی معناسنه وزنان باشلرینه بوريد كلری نسنه که بالکز چادر دخی دیرلر چونکه چادر جيم فارسيهٔ ممدوده نك فتحی ودال بعده رايله ايكی معنايه در (اول بمعنی خيمه (ثانی نسوان باشلرينه بوريدكلری اورتی (شب) كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدی بو تقديرجه چارشفه چارشب ديمك مناسب اولدی (پستر) پاء فارسيه نك كسری وسينك سكونی وتاء فوقيه نك فتحی ورا ايله دوشك ودوشمه كه عربيده فراش و بساط ديرلر طالب آملی (بيت) بيمار اشتياق ترا آتش فراق * اجزای آب كشته ز پستر فروچكد *

﴿هيزم وهيمه اودوندر كورآدی انكشت﴾

(هيزم) هاء ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی وميم ايله اودونكه عربيده حطب ديرلر (هيمه) آخرنده هاء رسميه ايله مثله خواجه سلمان (بيت) ناسزای كه آتش قهر تو در روی شعله زد * تاقيامت هيمهٔ دوزخ شد واينش سزاست * ارباب لغت فی الجمله هيمه وهيزم برمعنايه در ديديلر انجق كمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ايدوب يورر هيزم يمش ويرر اغاجلردن اولميوب وهنوز كسلمش اولوب يرنده بتر اوله نته كيم بو بيتدن ظاهردر (بيت) چو آمد بد آنكونه هيزم فراز * بدانست با لا و پست ودراز * فاما كه كسلدكدنصكره يانمق ايچون آماده اولمش اودونه هيمه ديرلر اصلنده دخی ميوه سز اوله انتهی (انكشت) همزه نك فتحی ونو نك سكونی وكافك كسری وشين معجمه نك سكونی وتاء فوقيه ايله بمعنی فحم شيخ نظامی (بيت) بباغ شعله درد هقان انكشت * بنفشه ميدرود ولاله ميكشت * فاما كه كاف فارسيه نك ضمه سيله پارمق معناسنه در

﴿قوره اخكر ديرلر هم كلنه خاكستر﴾

(اخكر) همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وكافك فتحی ورا ايله آتش قوری معناسنه كه زلك دخی ديرلر حكيم خاقانی (بيت) از درو مشرق آتش افروزد *

سوی هر روزن اخکر انداز (خاکستر) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی وکافك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله کل که عربیده رماد دیرلر صبریٔ سمرقندی (بیت) نسیم عبیری برخاکسترم کر بکذرد روزی * هزاران شعلهای غیرت ازخاکسترم ریزد * شعرا خاکستری طپراق یرینه استعاره طریقیله استعمال ایدرلر چونکه هرشی مقرر که بعد الفنا کل وطپراق اولور

﴿ اسکنه بورغو دیمکدر که دروکر دولکر ﴾

(اسکنه) همزه نك کسری وسینك سکونی وکافك ونونك فتحه لری وهاء رسمیه ایله نجار آلتلرندن بورغوکه انکله نسنه دلرلر عربیده بیرم دیرلر حضرت مولانا (بیت) جور وجفا ودوری کاکنکار میکند * بردل جانرا بتر زاسکنه کارمیکند (دروکر) اسم فاعلدر بمعنی نجار کمال خجندی (بیت) کجا کنند درست اهل زهد تختهٔ عشق * که مشکلست بمیون دروکری آموخت * چونکه درو اصلنده دالك وراء ممدوده نك ضمه لری ودال ایله درودایدی بیچمك معناسنه نتکیم قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی شرحنده کچدی بونده دال ثانیه نك حذفیله درو نته کیم ناظم تحریرك کلامنده اولدیغی کبی هم دخی دال وواوك حذفیله در جائزدر درکر ادات اسم فاعلدر بو تقدیرجه بونده اوچ لغت واردر ١ درودکر ٢ دروکر ٣ درکر بلکه دولکر دخی بوندن محرف اوله

﴿ بچقی اره دخی ال بچقسی اولمش دستر ﴾

(اره) همزه نك وراء مشدده نك فتحه لریله وهاء رسمیه ایله مطلقا بچقی معناسنه که عربیده منشار دیرلر تخفیف ایله دخی جائزدر میر نظمی در تعریف بسمله (بیت) نقطهٔ بانسکنهٔ سرآله * سین بود ارهٔ نخل کاه (دستر) مرکبدر بمعنی منشار یداصلنده دست اره ایدی حاصلی بونده اوچ لغت واردر (بری فقط همزه نك حذفیله (بری فقط هاء رسمیه نك حذفیله (بری ایکیسنك معا حذفیله نته کیم بو مقامده وارد اولان ثالثدر

﴿ قوندزك خایه سنه کند بدستر دینلور ﴾

(کندبدستر) کافك ضمی ونونك سکونی ودالك کسری وباء موحده نك فتحی وکسری ودالك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله قوندز دیدکاری حیوانك خایه سی که اطبا بعض معالجه یه ادخال ایدرلر اخراج ریحه ودفع امراض بلغمیه یه وسودایه نافعدر کاف موضعنده جیم ایله جندبدستر دخی بو معنایه در کذا فی فرهنك شعوری بو اضافتك مقتضاسی کند مطلق خایه

معناسنه اوله فاما که بدستر همدخی باء ممدوده نك فتحیله بادستر همدخی کسریله
بیدستر قوندز معناسنه دیو لغتلرده مسطوردر (قوندز) قافك ضمی ونونك
سکونی ودالك ضمی وزای معجمه ایله جانورلردن برجانوردر دریسنی قلپاق
ایدرلر لکن خایه سی نافعدر کما سبق (عجایب المخلوقات) کتابنده مسطوردر که دریا
کنارلرنده کندی ایچون اوپیار حتی متعدد اولر ایدر ایمش برینی کندی دیشی سیله
ساکن اولمق ایچون برینی یاوریلری ایچون ایدر ایمش وخدمتکارلری دخی
اولور ایمش انلر ایچون دخی او ایدرلر ایمش وهر اوه ایکی قپو قور ایمش بری دریایه
وبری قریه یه وصیادلرندن منقولدر کندوبی خایه سی ایچون صید ایلدکلرینی
حس ایدوب خایه سنی قوپاروب در کنارینه آتر وصیادی کوردکده ارقاسی
اوزره یاتوب خایه سی اولمدیغنی کوستر ایمش احمد کرمانی (بیت) عریان شود
ازسپهر بدرام * از قاقم صبح وقندز شام * سیاه لغندن کنایه در مجمع الفرسده
قندز ایکی معنایه در (اول نام ولایتدر (ثانی برجانوردر که دریسنی کورك
ایدوب سلاطین کیرلر وقلپاق ایدرلر کذا فی الادوات حکیم خاقانی (بیت)
ای چشم توفتنهٔ فلك قلاوز * وی ابروی تو برکلاه خوبی قندز *
غالبا عجم دیارنده غایت ابو تویلوسی اولور ایمش که سلاطین کورك
ایدر ایمش والا بزم بیلدیکمز برخشین تویلو دریسی اولوب لبسه صالح
اولمیوب قپلان پوستلرینه پرواز ایدرلر کذا فصله الشعوری

کندو سکلاب وسکاب ودخی بیدستر

(سکلاب) سینك فتحی وکاف فارسیه نك سکونی ولام ممدوده نك فتحی وباء
موحده ایله قوندز مرقومك کندو معناسنه مختاری (بیت) جویند چو سکلاب
باموی بخسبند * بیتی بکل وخشت برارند به بیکند * باء موحده یرینه
واو ایله سکلاو دخی جائزدر بو ایکی صورتده بادن وواودن صکره یاء تحتیه ایله
سکلابی وسکلاوی دخی جائزدر (سکاب) قوندز مرقوم معناسنه ایضا
بو لفظك بر وجه اضافت ترکیبندن ظاهر اولان صوایتی دیمك اولور بو تقدیرجه
بزم شهرمز البستانك وسطندن جریان ایدن جیحانده برحیوان اولور که اکا
دخی صوایتی دیرلر بعض دیارلرده صوسموری دیرلر فقیرك فهمنه کوره
اولحیوان بشقه قوندز بشقه غایت ما فی الباب نوع واحددن اوله سمور ایله
زردوا کبی (بیدستر) باء موحدهٔ ممدوده نك کسریله قوندز مذکور معناسنه
ایضا کما مر آنفا فرهنك شعوریده مسطوردر که اوحیوانه سك بحری دیرلر انتهی

این مثلث قطعه از پیمانهٔ حوراست خور

(این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (مثلث) تفعیل بابندن اسم مفعولدر اوچ کوشه لونسنه معناسنه وشول شرابه دیرلر که ثلثانی کیدوب برثلثی قالنجه قینادوب بعده اکشیه وکوپوکلنه فاما که بومقامده مثلث لفظنك ایرادی علی وجه التشبیهدر وتشبیهدن مقصود کرچه معنای ثانی اما معنای اوله دخی اشارت وایما واردر کما سیجیئ انشاءالله تعالی (قطعه از) قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده کچدی (پیمانه) قدح دیو اللی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (حور) حاء ممدوده نك ضمی ورا ایله جنت دلبرلرینه دیرلر فی الاصل عربیدر فارسیده دخی استعمالی شایعدر لکن عربیده جمعدر مفردی احور وحورا که صفة مشبهه صیغه سیدر سبحهٔ صبیان (بیت) اعین بیوك کوزلودرر عینا مؤنث جمعی عین * احور کوزی قاره تی غایتده آقدر جمعی حور* شوقدر که فارسیده حور حورا کبی مفرد اولدیغی حالده استعمال اولنور شیخ سعدی (قطعه) ای سیرترا نان جوین خوش نماید * معشوق منست آنکه بنزدیك توزشتست * حوران بهشتی رادوزخ بود اعراف * ازدوزخیان پرس که اعراف بهشتست * هاتفی (بیت) سمنبری پری چهره حوراسرشت * نه حور وبهشتی که خرم بهشت (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (خور) قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچن خوردن لفظندن امردر لکن بومقامده مجازا ایچ معناسنه درباقی سکر معناسی دخی واردر بوقطعه نك بیت ثالثی شرحنده کلور (حاصل معنی بومثلث قطعه در حورقدحندن ایچ یاخود بومثلث حورقدحندندر ایچ وعلی کلا التقدیرین مقصود ظاهری قطعه یی صفا بخش ایتمده شراب مثلثه تشبیهدر وبونکله برله بوقطعه ده ایراد وذکر اولنان کلماتك جمله سی اوچر حرفلو اولوب زیاده اولمدیغنه وهرمصراعده اوچر کلمه اولوب زیاده اولمدیغنه وبواوچر حرفلو کلماتك اولا سنك اولی مفتوح ثانیه سنك اولی مکسور ثالثه نك اولی مضموم اولدیغنه اشارت دخی واردر بلکه مقصود حقیقی بواشارتدر چونکه ناظم نحریر بوقطعه ده ایراد ایلدیکی کلمات فارسیه یی جهات ثلثه دن مثلث ایلدیکی کبی جهاتی اوچ ایتمسی دخی برتثلیث آخردر فلله دره (سؤال مصراعلرده حروف مدك اوچنه رعایتی تربیع جهات دکلمی (جواب تثلیث حروف مد تثلیث حرکاته رجوعندن بشقه اکثریدر کلی دکلدر

نته کیم زفت کبید رتخلف ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی مسکة

بار میوه بیریتاقدر فستقی رنك اولدی بور

بومصراعده تثلیثات ثلثه یه بعد الرعایه کلمه لرك اولی باء موحده آخری رادر (بار) مطلق میوه معناسنه درکرك استعماله قابل اولسون کرك اولماسون عربیده ثمر دیرلر شاعر (بیت) چو باشد بردولت برتو پربار * فروتر باش همچون شاخ پربار * خصوصیله انسان یدیکی میوه معناسنه درکه عربیده فاکهه دیرلر بوندن بشقه باریکرمی التی معنایه دخی کلور (اول اسم شریف خدای تعالی کماسبق فی الاسماء الحسنی (ثانی بمعنی کره ومره (ثالث بمعنی اذن ورخصت واجازت (رابع بمعنی بارکاه بطریق اختصار (خامس بمعنی بیخ وبن (سادس مرادف کار تکیم یکرمی دردنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کار و بارایش کوچ دیو کلور (سابع بمعنی جای جمعیت ومحل بسیاری (ثامن بمعنی بارنده که زلف مشکبار وابر باران دیرلر (تاسع بمعنی حاصل نباتات (عاشر غش اولمق که زعفران ومشك کبی نسنه لر غیر نسنه لره آمیخته اوله (حادی عشر بمعنی دیکدان یعنی ساج ایاغی (ثانی عشر بمعنی پرده وستره (ثالث عشر بمعنی دوست وصدیق (رابع عشر بمعنی حمل زنان وحمل سائر حیوان (خامس عشر بمعنی انبار که ایچنه غله ونخل قورلر (سادس عشر بمعنی قلعه وحصن (سابع عشر بمعنی بولك که کرك انسان ارقه سنده اولسون کرك حیوان ارقه سنده (ثامن عشر برکیمسنه ایله ملاقات ایلمك (تاسع عشر بمعنی طریق وسبیل (عشرون بمعنی کناه وذنب (حادی وعشرون بمعنی تمنی وترجی (ثانی وعشرون بمعنی دیوان شاهان (ثالث وعشرون بمعنی آلت لهو وساز (رابع وعشرون بوزه که برنج وطاریدن ایدرلر (خامس وعشرون بمعنی شکوفه (سادس وعشرون نیسابوره ضافاتندن برقریه اسمیدر (میوه) شرحی اللنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کلور (بیر) بوزن جیر بمعنی جامه خواب که یتاق دیو یکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی شمس فخری (بیت) توآن شهی که همیشه عادت میکویند * مسافران همه در راه وخفتکان در بیر * هم دخی صاعقه معناسنه دخی کلور (بور) بوزن نور فستقی رنك معناسنه ده بعضیلر قزیله مائل آت وبعضیلر دخی بوز آت دیدیلر هندستانده جمیع اهالیسی کفره برشهرك اسمیدر حتی عجمیلر کافر شدید وبی رحم مقامنده کافر بور دیدیلر

پار بیلدر قوجه آدم پیر اوغلدر داخی پور

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه‌لرك اولی پاء فارسیه آخری کذلك رادر (پار) بمعنی سال کذشته که ترکیده یلدر دیرلر کچن ییل معناسنه طالب آملی (بیت) طالب چراغ بخت ترا کم نکشته نور * امسال نیر بزم چو پار از تو روشنست * هم دخی پاره وقطعه معناسنه وپاریدن وپریدن معناسنه ود باعث اولنمش صغر جلدی معناسنه ده کلور (پیر) بمعنی مسن واختیار هم دخی مرشد طریقت معناسنه ده کلور خواجه حافظ (بیت) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما * چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما * وفتح پاء فارسیه ایله بوزن سیر فرهنك جهانکیریده بمعنی پدر مسطوردر (پور) بمعنی ولد حکیم خاقانی (بیت) دل در سخن محمدی بند * ای پور علی ز بوعلی چند * فرهنك جهانکیریده خاصة کتوج حاکمنه پور هم دخی فور دیرلر دیو مسطوردر نسخهٔ میرزا ابراهیمده بمعنی تجاهل یعنی کندینی جاهل کوسترمکه پور دیرلر دیو مسطوردر

﴿ تازتو یسز تازه کسکین تیز هم کسب ایله توز ﴾

بو مصراعك کلمه‌لری بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری زای معجمه در (تاز) بمعنی ساده در و محبوب که تازه دخی دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بد وکفت مادر که ای تاز نام * چه بودی که کشتی چنین زرد وام * هم دخی امرد فاسق وپشت اوغلان معناسنه وفرومایه و پس پایه معناسنه هم دخی تازیدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیده اولور (تیز) بوزن چیز بمعنی حدید یعنی کسکین که شمشیر وخنجر وسکین وامثالی نسنه‌لرده استعمال اولنور هم دخی اکشی وطاتلو واجی نسنه‌لرده استعمال اولنور مثلا تیر تیز وروغن تیز دیرلر هم دخی ریح سفلی که ضرطه وفسوه معناسنه ده کلور (توز) امر حاضردر مصدری توزیدن وتوختن لفظلریدر کسب ایله وحاصل ایله معناسنه درهم دخی کذار کبی ادا ایله معناسنه وکش کبی چك معناسنه وشتاب کبی سکرت معناسنه ده کلور وبو معنالرده وصف ترکیبی دخی اولور بونلردن بشقه اغاج قبوغنه وسرحد فارسده برشهره‌ده توز دیرلر

﴿ تار ظلمت حصه در تیر ودینور معشوقه تور ﴾

بونده دخی بعد رعایة التثلث اولی تاء فوقیه آخری رادر (تار) بمعنی ظلمت مطلقا ظلمت اللیل ولسون غیری اولسون بو معناده تاریك لفظندن مرخمدر حکیم انوری (بیت) ای بجنب همت تو پایهٔ اجرام پست * وی پیش

طلعت تو چشمهٔ خورشید تار * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور (اول ارشکه ضد پود در معا استعمال اید و ب تار و پود دیرلر (ثانی بولانق صو معناسنه در (ثالث ابرشیم تلی (رابع سازقلی (خامس یای کریشی کذا فی المجمع وفرهنك جهانکیری (سادس صحاحده بمعنی میان بند (سابع موی زلف محبوب (ثامن برنوع اغاجدر خرما اغاجنه بکزر (تاسع دپه معناسنه عربیده فرق دیرلر (تیر) بمعنی حصه ونصیب بوندن بشقه مجمع لفرسده وفرهنك جهانکیریده وسائر فرهنکلرده دسترس اولنان معنالری اوتوز اوجدر (اول هرماه شمسینك اون اوچنجی کونی اسمیدر (ثانی سال شمسینك ماه رابعی نامیدر هر برتام روزکه ماهه موافق کله فارسیان اول کونی مبارك عد ایدوب انده امور خیریه یی اتیان ایدرلر بوتقدیرجه بوماه رابعك یوم ثالث عشری روز مبارکدر شاعر (بیت) بروز تیر و مه تیر عزم شادی کن * که از سپهر ترا تیر نصرت آمد * بو بیتده تیر اول بمعنی روز مذکور تیر ثانی بمعنی ماه مزبور تیر ثالث بمعنی حصه ونصیب (ثالث برفرشته نك اسمیدرکه ستوران اوزره موکلدر وتدبیر امور ماه مزبوره معیندر (رابع بمعنی سهم ونشاب (خامس بمعنی کوکب عطارد (سادس سقف خانه تحته قونیلان عریض وطویل عمود که آکا ترکیده کرش دیرلر (سابع بمعنی قهر وغضب (ثامن بمعنی تنك وطار (تاسع بمعنی تاریك وتیره (عاشر بمعنی فصل خریف (حادی عشر بمعنی سرقوم ورئیس جماعت (ثانی عشر قاراویونلرندن برلعبك اسمیدر که اون سهم قلنور وهر سهمه برحصه تعیین اولنوب اوچ سهمی خالی قالورا کا تیر دیرلر هم دخی قداح میسردن هر برینه عربیده قدح دیدکاری کبی فارسیده تیر دیرلر (ثالث عشر کیلرده یلکن بغلدقلری سرن دیدکاری دیره که دیرلر (رابع عشر بمعنی قدر ومرتبه (خامس عشر هر طوغرو واوزن اغاجه دیرلر سقف خانه کریشی وکمی سرنی وتراز وکفه سنی اصدقلری اغاج ومعصره ایکی دیدکاری اغاج واوقلاغی ودخی هرنه که بونلره بکزر علی العموم آکا اطلاق اولنور (سادس عشر صبان اوقی خاصة (سابع عشر پنبه قوپاره جق اینجه واوزن تیمور (سابع عشر بمعنی صاعقه یعنی یلدرم (تاسع عشر بمعنی شکوفهٔ خرما که عربیده طلع دیرلر (العشرون بمعنی دلیل ورهبری (حادی وعشرون بمعنی تاب وتوان یعنی طاقت (ثانی وعشرون برنوع یلان که اینجه اولور چوق اوزن اولماز اما پرتاب ایتدکده تیموردن کجر حتی بعضی اتلونك اوزنکیسنی دلدیکی واقعدر (ثالث وعشرون جنس طیوردن برنوع قوشدر (رابع وعشرون

قفتان اتكينك طولامسى (خامس وعشرون اخكر سوزنده يعنى يانمش كوز
(سادس وعشرون برنوع قرنجه (سابع وعشرون بمعنى كرباس يعنى بز
(ثامن وعشرون نركس چيچكينه ديرلر (تاسع وعشرون شول نسنه يه ديرلركه
كندو جنسى افرادندن بر آراوله (الثلثون طوب وتوفنك كله سى (حادى وثلثون
بلوك معناسنه (ثانى وثلثون بمعنى موى يعنى قيل (ثالث وثلثون بمعنى رشته
يعنى ايپلك (تور) بوزن حور بمعنى معشوق حكيم قطرانى (بيت) هيچ تورى را
نفرمايد فلك پيكارتو * ور بفرمايد بخون اندر شود مستورتور * لكن اصل صددمز
مصراع ثانيده اولان تور لفظيدر انده ايسه عقله امس اولان معشوق
هيز معناسيدر نته كيم فرس قديمده اولديغى كبى كذا فصله فى فرهنك شعورى
(فاما كه فطن حاذقه خفى دكلدكه بيت مز بورده مطلق معشوق معناسنه اوله
بوندن بشقه تور اون معنايه دخى كلور (اول بمعنى بهادر و پهلوان نته كيم
بيت مز بورده كى تور اول كبى (ثانى فريدون شاهك بيوك اوغلونك اسميدركه
تورج دخى ديرلر توران زمين اكا منسوبدر (ثالث مملكت توراندركه
تخفيفا تور ديرلر (رابع بمعنى بيوه يعنى طول عورت معناسنه (خامس شرفنامه ده
دختر ايرجكه منوچهر اندن وجوده كلمشدر (سادس ادات الفضلاده نام
مهمانى واقعدر (سابع مجمع الفرسده بمعنى اوانى وظروف (ثامن قايمقلو
پشمش پالوده (تاسع بمعنى رم اوركمك كه توريدن ورميدن معناسنه (عاشر
بمعنى تجسس وتفحص (حادى عشر براكشى اوتكه طعامه قورلر

* خاك طپراقدر طلوم خيك اولدى خنزير آدى خوك *

بو مصراعده دخى بعد رعاية التثليث اولى خاء معجمه اخرى كاف اولان كلمه لردر
(خاك) طپراقكه چغتايده توفراغ ديرلر (خيك) بال وياغ وصو امثالى قويدقلرى
طلومه ديرلر (خوك) آزو سز كفره اولرنده تربيه ايلدكلرى خنزير اهلى
معناسنه اما وحشيسنه كراز ديرلر نته كيم بو بيتدن فهم اولنور (بيت) خوككه
دندان كرازى نمود * طعمهٔ سك شد زكرازى چه سود * لكن ناظم نحريرك
وشاهدى مرحومك تعبيرلرندن منفهم اولان على الاطلاقدر

* هم ديكندر خار شاشمس خير شمسك آدى خور *

بونده اولى خاء معجمه آخرى را اولاندر (خار) بمعنى شوك مطلقا شيخ سعدى
(بيت) جهان كرچه سراسر لاله زارست * برهنه پا مرو آنجا كه خارست *
بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور (اول بمعنى ناز وكرشمه (ثانى بمعنى ماه بدر

ماهتاب کبی (ثالث سنك خارایه جاردیرلر (رابع ری مضافاتندن برقصبه اسمیدر (خامس خاریدن لفظندن امر ووصف ترکیبیدر (خیر) بوزن شیر بمعنی سرکشته وحیران یعنی شاشمش حکیم قطرانی (بیت) ای بخوبی بربتان کابل وکشمیرمیر* ماندم از بس کاوری درعهدها تأخیرخیر* بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور (اول بمعنی هرزه وبی سبب (ثانی کوزده غبارمعناسنه (ثالث اعضاده اویوشق معنـاسنه (رابع بمعنی ناچار (خامس برشکوفه اسمیدر (سادس بمعنی رندودلبرودلاور بومعنالرك جمله سنده هاء رسمیه ایله خیره دخی جائزدر (خور) کونش معناسنه درتتمه کیم شرحی قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده خورشید مناسبتیله کچدی بوندن بشقه فقط خورسکز معنایه دخی کلور (اول شهور شمسیه نك اون برنجی کونی اسمیدر (ثانی بهرام کورك مشهور کوشکی اسمیدر قصرخورنق دیرلر (ثالث خوردن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور دیو بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی بومذکور درت معنایه مسعود سعدسلمان (بیت) روزخورستای بدوزخ هم چوخور* یافت خوراز چرخ فلك باده خور* رابع بمعنی لایق وسزادر خورکبی (خامس بمعنی شریك مثل وانباز (سادس بمعنی جانب مشرق مثل خاور (سابع بمعنی خوردنی کامر فی القطعة الثالثة (ثامن بمعنی کره ومره

داد ویردی دید کوردی هم توتون معناسی دود

بومصراعده بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه لرك اولی دال وآخری ایضا دالدر (داد) دادن لفظندن ماضیدر کاهی مصدر دخی اولور مثلا می باید داد دیرلر ویرمك کرك معناسنه بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول داد عدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (ثانی عدل اسمك معناسنه (ثالث بمعنی عمرسن (رابع برنوع قبرجق که عربیده قوباء دیدکلری علتدر (دید) قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلن دیدن لفظندن ماضیدرشاعر (بیت) نام بخته بینی اندرجام* دید باید هزارغورهٔ خام* وظاهر اولدی معناسنه دخی کلور (دود) بمعنی دخان اسم عامدر هرشیئك توتونه دیرلر همدخی لوله ده وجه معروف اوزره استعمالی شایع اولان توتون معناسنه که فارسیده تنباکو عربیده طبقه دیرلر فتحات ثلثه ایله دقیقه اکرچه مزبورتوتون محدثدر وحدوثی دخی تاریخ هجرت سکزیوزی کچوب طقوز یوزه قریب اولدقده یکی دنیایی بولدقلری اثناده ظاهر اولوب وکمال شهرتی بیك اون

تاریخنده اولدی لکن اولمرتبه قوت ظهور بولمشدرکه جهاندن رفعی درجهٔ محاله رسیده اولمشدر حتی بعض اولی الابصار ذوی الاعتباردن منقولدرکه لفظ طبقه ولفظ قهوه واسماء حسنی دن لفظ قوی هر برلری حسابده یوز اون التی اولوب مزبور طبقه وقهوه اسم قوی یه حسابده تساویلریله جهاندن رفعی ممکن اولمادی دیو بیوردیلر همدخی مجازا دود دل دیرلر غم واندوه معناسنه

دارطوت کیج اولدی دیرودیدیلر اوزاغه دور

بومصراعده اولی دال آخری رادر (دار) اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن داشتن لفظندن امر در ووصف ترکیبی دخی اولور بوندن بشقه دار بش معنایه دخی کلور (اول هردیکیلوب طوران اغاج معناسنه (ثانی آدم صلب ایتدکلری اغاج معناسنه (ثالث جانبازلرك اوینادیغی رسندن یوقارو دیکدیکی ایکی اغاج که ارالرنده اولان رسن اولقدر کرلمش دکلدر اول اغاجه جانباز اصطلاحنده دار واپینه اجل بشکی دیرلر و بعض نسخه ده جانبازاپینك جمله اغاجلرینه دیرلر (رابع سقف خانه یی اوزرینه قویدقلری اغاجه دیرلر (خامس هند ستانده مالده مضافاتندن برشهر اسمیدر (دیر) بوزن زیر کیج معناسنه شاعر (بیت) معشوقه که دیر دیر بینند * آخر به ازان که سیر بینند * ودخی اکلمك معناسنه دیرآمدن دیرلر وچوق معناسنی دخی افاده ایدر (دور) بمعنی بعید مقابلی نزدیکدر میر نظمی (قطعه) اکراز آستانت دورافتم * مپنداری که مدحترا نکفتم * دعا کوی توام نزدیك اکردور * میندا زاین دل محزون مهجور *

زفت ششمان قاره ساقز زفت هم آچ کوزلو زفت

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زای معجمه آخری تاء فوقیه واوسطی فادر (زفت) فتحیله ششمان و یوغون وقالین و بد اندام معناسنه شمس فخری (بیت) برو بزیرکابش چواسب تازی شد * مباش درره حکمش چوکاوکاهل وزفت * کتاب السامی فی الاسامیده ضیق ومحکوم دیو مسطوردر (زفت) کسر ایله معروف قاره ساقزکه عربیده قیر دیرلر (زفت) ضم ایله بمعنی بخیل وخسیس که اندن ترکیده آچ کوزلو دیو تعبیر ایدرلر شمس فخری (بیت) باعطای شیخ ابواسحق زاد * بحر وکان ممسك شمار وابر زفت *

ایکلیجی زاراشاغه زیرکوچ قوتده زور

بومصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زای معجمه آخری راء مهمله در

(زار) بمعنی نالان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول زاریدن لفظندن اسم مصدردر (ثانی بمعنی رقت حال (ثالث ادات اسم مکان اولور لاله زار و نمکزار کبی (زیر) اشاغی معناسنه مقابلی بالا که زیر و بالا دینلور شاعر در وصف اسب (بیت) زیر و بالا دوی چو باد صبا * که بیکدم شود جهان پیما * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول الت معناسنه مقابلی زیر که الت واوست دیمکه زیر وزبر دیرلر (ثانی بمعنی پوشیده و پنهان (ثالث باغ بوداینجق آلتدر (رابع هر نسنه که ضعیف اوله (زور) کوچ وقوت معناسنه برحالتدر که تاب ایله توان میانندہ اولور شاعر (بیت) چنان باشد اول که کویی تنش * دودل دارد از تاب وزور توان * بوندن معلوم اولدیکه زور تاب و تواندن غیری بر قوتدر اما اصح اولان بودر که زور کسبی اولان کوجدر که ادمالله زیاده اولور اما توان خلقی کوجدر که کسب ایله اولماز

کان معدن کین هم کزاوغضبدر دیر کون

بو مصراعده مذکور کلمه لرك اولی کاف و آخری نوندر (کان) بمعنی معدن همدخی کندن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور استاد فرخی (بیت) بارزوی کف راد اور کارکهر * کهر بزاید بی کوهکان و بی میتین * کین دروندہ کز اوغضب معناسنه میر نظمی (بیت) بدر کن ازدلت کین وعداوت * مکن از بهر دنیا را خصومت (کون) واو معروف ممدود ایله عربیده دبر واست معناسنه میرزا الوغ (بیت) تاتوانی کرد کونی کور کن * کاحسن الاشکال شکل مستدیر *

کار ایش کیر آلت معهوده اعمی داخی کور

بو مصراعده دخی مذکوره اولان کلمه لرك اولی کاف آخری رادر (کار) بمعنی شغل و عمل و ایش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول بمعنی زراعت کاریدن معناسنه اسم مصدردر و امر حاضر دخی اولور اك معناسنه (ثانی بمعنی جنك ورزم که کارزار دیرلر و پیکار دخی دیرلر (کیر) آلت معهوده اولدیغی عامه نك معلومیدر وشاهدی عندنده بله درحتی عصب علی عنقه جراب فیه بیضتان مفهومی کلبسنه حصرا ماصدقدر (نکته) ناظم تحریره صد هزار آفرین که هر کسی کورصانوب کون ایله کیر میاننده کارکتوردی (کور) اعمی و بی چشم معناسنه معروفدر (فاما که اصلنده اعمایه نابینا دیرلر کورصکره دن کوزی چیقانه دیرلر شاعر (بیت) سپهر اول کنندشم خرد کور * پس انکه برخرد منداف کند زور *

مردمك ماش وقیوندر مش داخی فاره موش

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث کلمه لرك اولی میم آخری شین معجمه درء

(ماش) حبوباتدن شول معروف دانه که اکا مردمك دخی دیرلر حکیم شیرازی
(بیت) بادنالک آمد نخودوهم خطیر * دجروفول وماش ومجوهم شعیر * هم
دخی مرکب اولور ما ایله شین معجمه دن برزنی معناسنه نتکیم برعورت خواجه
عبد الله انصاریدن بغدای التماس ایتدکده انبار دارینه بیورمشدر (بیت)
ارزنی آید کند مش دهید * ماش فرستادیم نخود آمده (مبش) قیون معناسنه
شمس فخری (بیت) کر از نهیب عدل تواند ردیار تو * از بیم مبش
بدرقه کیرو سك شبان * کوسفند کبی اهلیسی برانیسی میانده لافرق دکال پاشا
زاده نك اهلیسنه مبش دشتی سنه کوسفند دیرلر دیو تصرفی واهیدر چونکه
قیونی اکثر اوقاتده صحراده تربیه ایدرلر نادرا قیش اونجه اوده قالور بویله
اولنجه قیونده دشتی بشقه اهلی بشقه اولماز (موش) یعنی فاره شیخ سعدی
(بیت) کربه شیرست درکرفتن موش * لیك موشست درمصاف پلنك
ترکیده صیجان چغتایده چیچقان دیرلر فلله دره المصنف سوء تعبیر ایتدیلر

* مارخسته هم یلاند رمیر بك قارنجه مور *

بونده دخی اولی میم آخری رادر (مار) یعنی مریض وعلیل بیمار کبی و یعنی حیه
یعنی یلان یوندن بشقه بش معنایه دخی کلور (اول یعنی ام یعنی انا بوتقدیرجه
مادردن مخففدر (ثانی میارلفظندن مخففدر کتورمه معناسنه (ثالث حکام
غرجستاندرکه غرجستان خانلرینه شارمار دیرلر (رابع یعنی زدن (خامس
یعنی حساب وارقام (میر) هر زمره نك باشنه دیرلر حتی رئیس النحله عربیده
یعسوب فارسیده میر زنبور دیرلر (مور) یعنی نمله شیخ سعدی (بیت) هرکجا
چشمهٔ بود شیرین * مردم ومرغ ومور کردآیند * هم دخی جسم آهنده اولان
ایس پاس معناسنده کلور

* پرنشاط آور مثلثدر بونظم دلکشم *

(نشاط آور) وصف ترکیبیدر چونکه نشاط معروف آور همزهٔ ممدوده نك
وواوك فتحه لریله آوریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بولفظی
بعضیلر واوك ضمیله ضبط ایلمشلر لکن سودی مرحوم ضمیله ضبط ایده نك
آوردی یرتلسون دیو تشنیع ایدر (دلکش) کوکل چکیجی دیو
قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی (مثلث) قدسبق فی عنوان
هذه القطعة (نظم) دیباجه نك اون اوچنجی بیتی شرحنده کچدی

* نوش ایدن معنای رنکینی ایدر کسب سرور *

(نوش) نون ممدوده نك ضمیله اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن

لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در مطلق ایچمك معناسنه لکن باده ایچمکده حقیقت عرفیه اولمشدر کما هو المراد ههنا (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی (معنی وکسب وسرور) معروفلردر

زهی این قطعهٔ شاهانه چون افسر پراز کوهر

(زهی) نه کوزل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده کچدی (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنواننده کچدی (شاهانه) شاهه لایق معناسنه زیرا آخرنده کی الف بعده نون بعده هاء رسمیه لیاقت ایچوندر کما سبق فی الادوات (چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (افسر) تاج دیو بو قطعه نك بیت اولنده کلور (پر) طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (کوهر) دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (حاصل معنی جوهردن طولو تاج کبی شاهه لایق نه کوزل بو برقطعه چونکه مناسبت ظاهره در

اولو سلطانه شاهنشاه دی حکم ایدیجی داور

(شاهنشاه) ایکی الفله (شاهنشه) فقط الف اول ایله (شهنشاه) فقط الف ثانیه ایله (شهنشه) بلا الف جمله سی هاء اولانك کسری ونونك سکونی ایله اول اولو پادشاهه دیرلر که عصرنده اولان پادشاهلرك جمله سندن قوت وعسکر وشوکت وخزینه ومملکتی زیاده اوله وانك امدادیله نیجه لر مملکتنه سلطان وپادشاه اوله لر بو ذکر اولنان شروطك جمیعسی برذاتده بولنماینجه بو لفظلری اطلاق ایتمزلر چونکه بونلرك اصلی شاه شاهان ایدی اضافتله مضاف الیه مضافه تقدیم اولنوب وبعضی حروفی دخی حذف اولنوب وصف ترکیبی اولدی نته کیم تحقیق شاهدی شرحنده مهما امکن ذکر اولندی فارجع الیه (داور) دال ممدوده نك وواوك فتحه لری ورا ایله بمعنی صاحب حکومت شاعر (بیت) از تو بکه نالم که دکر داورنیست * وزدست تو هیچ دست بالاتر نیست * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول اسماء شریفه حاکم حقیق جلت عظمته دندر کما سبق فی الاسماء الحسنی (ثانی مجازا هر پادشاه عادله دیرلر بلکه اصلی دادور ایدی کثرت استعمال ایله دال ثانیه حذف اولندی بوتقدیرجه حقیقت اولور (ثالث بمعنی درمان ودوا (رابع بمعنی خصم

دخی اورنك تخت وتاج ایمش دیهیم هم افسر

(اورنك) همزه نك فتحى وواوك سكونى ورانك فتحى ونونك سكونى وكاف
فارسيله پادشاهلرك تختى معناسنه شمس فخرى (بيت) خديو ملك سليمان
ملاذ وسيف قلم * عزيز خلق جهان زيب افسر واورنك * بوندن بشقه
يدى معنايه دخى كلور (اول بمعنى عقل ودانش (ثانى بمعنى زينت وزيبايى
(ثالث بمعنى شادى وسرور (رابع بمعنى حيات وزندكانى (خامس كلچهر نام
محبوبه نك عاشق آديدر غايت مشهور ايدى شاعر در تعداد عشاق (قطعه)
بلبل چو شيرين كل همچو خسرو پروانه آتش هم شمع شيرين * آدم بحوا
يوسف زليخا مجنون ليلا فرهاد شيرين * كلچهر اورنك آرزوى قانبر كلشاه
ورقه ويسه برامين * افتاده كان عشق مجازى انجام ايشان شوق آلهى *
چونكه مجازى جسر حقيقى كفتند آنها اصحاب تمكين (سادس استعاره
طريقيله آسمانه ده اورنك ديرلر (سابع بمعنى مكر وحيله (تخت) دخى فارسيدر
تركيده شيوعى حسبيله ترجمه قلندى (ديهيم) دال وهاء ممدودتينك كسره لرى
وميم ايله عجم شاهلرينه مخصوص اولان مرصع تاجدر شمس فخرى (بيت)
شهريار جهان طلعت اوست * زينت تخت وزيور ديهيم * بونده ياء اولى يى
حذفله دهيم وياء ثانيه يى حذفله ديهم دخى بو معنايه در (حاصلى بونده اوچ
لغت وارد ر (افسر) همزه نك فتحى وفانك سكونى وسينك فتحى ورا ايله بمعنى
تاج مرصع ايضا حكيم سنايى (بيت) برافسر شهان جهانم بدى فخر *
كز باردم مركبش افسار منتى * همدخى افسار لفظندن مخففدر (تاج)
فى الاصل عربيدر فارسيده وتركيده شيوعى حسبيله تفسير وترجمه قلندى

دينورهم پادشاهه شهريار وخسرو ودارا

(شهريار) رادن صكره ياء تحتيه ايله زماننده اولان شاهلردن اعظم وذى قوت
پادشاه معناسنه كذا فى المجمع (پادشاه) بيانى قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى
شرحنده كچدى (خسرو) خاء معجمه نك ضمى وسينك سكونى ورانك
فتحى وواو ايله بمعنى پادشاه ذى قوت وذى قدرت ايضا همدخى اعلام
رجالدندر (دارا) دال وراء ممدودتينك فتحه لريله بمعنى پادشاه ذى شوكت
وذى هيبت ايضا بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور (اول شراب درديكه
كوپ دبنده قالور بو ايكى معنايه عنصرى (بيت) زمى كرنباشم زدارا كشم
اكر جند سلطان ودارا وشم * ثانى برمشهور پادشاه ناميدركه كيقباد
وداراب دخى ديرلر آنى اسكندر رومى قتل ايلدى (ثالث اسكندر رومى

دیمکله معروف اولان اسکندر ثانینك پدری اسمیدر چونکه اسکندر رایکیدر ذوالقرنین لقبیله مشهور اولان اسکندرك پدری فیلقوس حبری در دیرلر (رابع داشتن لفظندن مبالغهٔ اسم فاعلدر طوتوجی معناسنه

﴿عدالت داد اطاعت ایدیجید رامره فرمانبر﴾

(داد) بمعنی عدالت شیخ سعدی (بیت) پیش که هی برم زدستت فریاد * هم پیش توازدست تو میخواهم داد * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (فرمانبر) وصف ترکیبیدر چونکه فرمان پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولانك بیت خامسنده کچدی هاتفی (بیت) رسانند فرمان بفرما نبران * پذیرندهٔ آن همه سروران

﴿ستم ظلم وشکایتجیلره هم دادخواهان دی﴾

(ستم) بمعنی ظلم وجور ترکیده دخی معروفدر شاعر (بیت) بزخ بیضه که سلطان ستم روادارد * زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ * همدخی دیدن ودانستن معناسنه و عمدا و قصدا معناسنه ده کلور * دادخواهان وصف ترکیبی اولان دادخواهك جمعیدر آخرنده کی الف ونون علامت جمعدر چونکه داد بمعنی عدالت کما سبق آنفا خواه خواهیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نته کیم مضارعی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿جهان گیتی رعایا زیردست اقلیمدر کشور﴾

(گیتی) کاف فارسیه وتاء فوقیهٔ ممدودتینك کسره لریله بمعنی عالم کون وفساد یعنی دنیا وجهان شمس فخری (بیت) تاکه باقیست نام گیتی باد * ذات تو پادشاه درگیتی (جهان) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (زیردست) معنای ترکیبیسی ال التی دیمکدر چونکه زیر الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کچدی دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعده کلور لکن کتب لغتده زیردست رعایا وقول وخدمتکار معنالرنده حقیقت عرفیه اولمشدر نته کیم صاحبلرینه زبردست حقیقت عرفیه اولدیغی کبی شیخ سعدی (بیت) ای زبردست زیردست آزار * گرم تاکی بماند این بازار (کشور) کافك کسری وشین معجمه نك سکونی وواوك فتحی ورا ایله بمعنی اقلیم ومملکت وولایت شمس فخری (بیت) همچو شیراز خرم ازعدلت * نیست اقلیم درهمه کشور * کمال پاشا زاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بور رکشور لفظی کش ایله وردن مرکبدر اصلی کشت ورایدی

کشت اکین معناسنه ورزو معناسنه درکه اکینلو دیمك اولور بعد الترکیب ناحذف اولنوب کشور دیدیلر رعایانك اکوب بچوب اوتوردیغی یره دیرلر انتهی (اقلیم) بیانی دیباجه نك اوتوز برنجی بیتی شرحنده کچدی

﴿ مکان جای زمین یردر قلمروالده کی اولکه ﴾

(جای) جیم ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی محل ومکان ومنزل حقیقة ومجازا شاعر (بیت) بتون ویتیجه باب سیاه * بجایی که هرکز نروید کیاه (زمین) زای معجمه نك فتحیله بمعنی ارض مقابلی آسماندر کمال پاشازاده بونده دخی تصرف ایدوب بیورر زمین لفظی مرکبدر برجزئی زم صغوق معناسنه خاکك طبیعتی بارد ویابس اولغله برودت مقرره در ویاء تحتیه نسبت ایچوندر وآخرنده کی نون تأکید نسبتدر اول طریق ایله ارضه زمین تسمیه اولندی انتهی لکن بوکاکوره زای معجمهٔ مکسوره اوللوایدی فاما که کافهٔ کتبده مفتوحه در (قلمرو) اصلنده وصف ترکیبیدر قلم یوریجی دیمکدر چونکه قلم معروف رو رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (فاما که الده کی اولکا معناسنه اولدیغی فرهنکده بوقدر اشته بودخی ناظم نحریرك تصحیحاتندندر

﴿ بودر مشهوری مغرب باختر مشرق اوله خاور ﴾

(باختر) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله (خاور) خاء معجمهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لری ورا ایله مضبوطدر کلهلر تفصیلنه متأخرین خاور مشرق دیو و باختر مغرب دیو نص ایلدیلر امامتقدمین عکس اولمق اوزره بیان ایلدیلر یعنی خاور مغرب باختر مشرق دیو یازدیلر ناظم نحریر دخی متأخرینه تابع اولدی حتی آفتاب قصیده سنده بیورر (بیت) خاورستاندن کلوب هرکون ایدر وضع جبین * آستاننده نه در بیلم رجای آفتاب (تتمه) جمیع ارباب لغت بوایکی لفظده اختلافاتی فصل ایتمیوب باختری کیمی مشرق وکیمی مغرب دیو یازدیلر کانه هر بری شعرادن برینك شعریله استشهاد ایتدیلر مثلا شمس فخری معیارده باختر مشرق باشد پیش اغلب شعرا از باختر غرض مغرب واز خاور مشر قست دیوب بوبیتی نظم ایلمش (بیت) خورشید وار درایت صیت وصدای تو * بکرفت بخاور واز حد باختر * وهندوشاه صحاحده باختر مشرق وخاور مغربست دیمشدر بوقولی مؤید حکیم لامعی (بیت)

خورشید را چون بست شد از جانب خاور علم * پیدا شد اندر باختر برآستین شب علم * حکیم خاقانی خاور مشرق باختر مغرب اولمق اوزره یورر (بیت) ماه چون درجیب مغرب بردسر * آفتاب ازجانب خاور برار *

﴿ سپاه هم سپه لشکر دینور باشبوغه سرکرده ﴾

(سپاه) سینك کسری و باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله بمعنی لشکر وعسکر لکن سپاه جمعنه وافرادنه دینلور اما لشکر مجموع سپاهه دینلور الفك اسقاطیله (سپه) دخی جائزدر ماه ومه قاعده سی اوزره (سرکرده) رانك سکونیله باشبوغ ورئیس معناسنه معنای ترکیبیسی باش قلنمش دیمکدر چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیتاولندهکلور (کرده) رانك سکونیله قطعهٔ مزبوره نك بیت ثامننده کان کردن لفظندن اسم مفعولدر بوندن بشقه سرکرده ایکی معنایه دخی کلور (اول کاف عربیله ایشه باشلمق معناسنه (ثانی کاف فارسی ایله باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی بوایکی معنایه بروجه ترتیت شاعر (بیت) چو سرکرده بکار عشق خوبان * شود در دشت غم سرکرده حیران * باشبوغ معناسنه اولنجه بهر حال کاف عربیدر فلا تغفل

﴿ سپهبد دیندی سرداره سپهسالار سر عسکر ﴾

(سپهبد) سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی و باء موحده نك فتحی ودال ایله بمعنی سردار عسکر شمس فخری (بیت) بود ترك کردون کمینه سپهبد * وکررستمت کوبد ایام شاهی * معنای ترکیبیسی صاحب عسکر دیمك اولور چونکه سپه بمعنی عسکر کما سبق آنفا بد فرس قدیمده بمعنی صاحب (سردار) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف ترکیبیدر باش طوتیجی معناسنه چونکه سرباش معناسنه دارداشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر معجم البلدانده مسطوردرکه سپهبد طبرستان پادشهلرینه مخصوص لقبدر نته کیم قیصر وخاقان وفغفور ورای وکسری وتبع ونجاشی وامثالی هر برلری بر پادشاه مملکتنك لقب مخصوصلری اولدیغی کبی (سپهسالار) بمعنی سرعسکر میر نظمی (بیت) سپهسالاران رستم نهادان * پسند یده نکه کرد جنکه مردان * فقط جزء ثانی سالار دخی بومعنایه در (سرعسکر) دخی فارسیدر شیوعی حسبیله ترجمه قلندی بولفظلرك وامثالنك فرقلری هر دولتك وهر اهل مملکتك عرفلرینه کوره در

﴿ سپر قلقان زره جوشن جبه زرخ آدیدر جمله ﴾

(سپر) سینك كسری و باء فارسیه نك فتحی ورا ایله قلقانكه عربیده مجنه وجنه دیرلر همدخی سپریدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف تركیبی اولور تمام ایله وكیت معناسنه (زره) زای معجمه نك ورانك كسره لری واظهارها ایله تموردن منسوج معروف قفتانكه جنك ایامنده كیرلر تركیده دخی زره وزرخ دیرلر عربیده درع ولبوس دیرلر خواجه سلمان (بیت) كه دو پیكر زره كذارستان * شده یكتن چوتوامان باشد * بوندن بشقه زره ایكی معنایه دخی كلور (اول افراسیاب اقرباسندن بر پهلوان نامیدر (ثانی ولایت سهستانده برناحیه اسمیدر (جوشن) جیمك فتحی وواوك سكونی وشین معجمه نك فتحی ونون ایله زره مرقوم معناسنه تركیده دخی مستعملدر استاد فرخی (بیت) مژكانت همی كذر كند ازجوشن * مانند سنان كبود درجنك پشن * سین مهمله ایله دخی لغتدر (جبه) جیمك وباء موحده نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی جوشن مذكور هاتفی (بیت) رسیدن خوارزمیان فوج فوج * زد ازجبه پوشان همه دشت موج *

* قلج شمشیر وتیغ ونیزه مزراق دشنه درخنجر *

(شمشیر) اكرچه عامه لسانده شین اولی نك كسریله مشهوردر فاماكه افصحی فتحیله در بمعنی سیف (تیغ) تاء فوقیهٔ ممدوده نك كسر وغین معجمه ایله هركسكن وتیز اولان نسنه یه دیرلر عموما تیمور اولسون غیری اولسون فاماكه تفصیلی ازجمله قلج معناسنه شاعر (بیت) عالمی راكشت ودست وتیغ اورنكین نشد * تیزی شمشیر پاك ازخون كند شمشیررا * فارسیده وعربیده قلجك هر برنده فرقدن زیاده اسملری واردر دبوشعوری مرحوم تصریح ایلدی همدخی تیغ خنجر تیموری واوق تیموری ومزراق تیموری و بچاق تیموری ومجلد وسراج وكفشكر استعمال ایلدكاری بچق تیموری معنالرینه وطاغ دپه سنك سیوری یری وهر نسنه نك یوكسكی وسیوریسی وكنار سطوح معنالرینه وخرمن تیغی معناسنه وفروغ وروشنی معناسنه و برق وصاعقه معناسنه وكفشكر بزی معناسنه دخی كلور (نیزه) نون ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی مزراق تركیده سنكو دیرلر مزراق دخی عربیدر تركیده شیوعی ایله تفسیر قلندی (دشنه) دالك فتحی وشین معجمه نك سكونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله خنجر مخصوصك اسمیدر و برنوع خنجر تیغی كه اولقدر عریض اولماز ابو المعانی (بیت) زمژكان دشنه ها زد سینهٔ دل * شده حال دل بیچاره مشكل (خنجر) عربیدر تركیده شیوعی ایله تفسیر قلندی

تمور آهن قلای ارزیز باقر مس روی توجدرهم

(آهن) همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحه‌لری ونون ایله مطلق تیمور معناسنه
همدخی قلج معناسنه ده کلور (ارزیز) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای
معجمه نك کسری وزای ثانیه ایله معادندن قلایدر که عربیده رصاص دیرلر (مس)
میمك کسری وسین ایله معادندن باقر که عربیده نحاس دیرلر ابو المعانی (بیت)
اکر بخت کند یاری بهر کار * شود مس سیم وزر در دست بازار (روی) رانك
ضمی وواوك اماله سی و یاء تحتیه ایله توج عربیده صفر دیرلر فاما که اماله سز
بش معنایه در ازجمله بری یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور

دیمشلر قورشنه اسرب کومشدر سیم التون زر

(اسرب) همزه نك ضمی وسینك سکونی ورانك ضمی و باء موحده ایله
قورشونکه عربیده آنك دیرلر (فائده) بو قورشون بر معدندر که کمش ایله
بر معدنده حاصل اولور وزنده التون ایله جیوه دن ماعدا معدنلردن کران اولور
غایتده نرم اولور جمیع معادنلردن الیندر والماس که جمیع معادنلردن سختتردر
قورشون جمله دن نرم وسست ایکن صونپاره یی قورشونه قویوب الماس
تراش ایدرلر شاعر (بیت) آنچه در سختی بحد بوده است الماس بین *
این قدرستی ز اسرب میتراشد چون پنیر (سیم) سین ممدوده نك کسری ومیم
ایله کمش که عربیده فضه دیرلر فرهنك میرزاده برنوع بیاض بالغه ده سیم دیرلر
(زر) زای معجمه نك فتحی ورا ایله التونکه عربیده ذهب دیرلر کاهیجه تشدید را
ایله استعمال ایدرلر شاعر در معمای زر (قطعه) قطر آن دائره که دور محیط *
جذر تصحیف ضد نسئه بود * همنشینش مصحف کژدم * نام آنست که بنده را
نبود * شاعر در لغز (بیت) زرع کن زیرا که زرع ازجمله کاری به
ترست * زرع را ثلثان زرست ثلث باقی هم زرست * بوندن بشقه زر
ایکی معنایه دخی کلور (اول بمعنی پیر یعنی قوجه (ثانی نام پدر رستم جهانکیر
(تنبیه) اشبو معمای اولك توجیهی شویله در که ضد نسئه دن مراد نقد که
مصحفی تقد در تقد دخی حسابده درتیوز سکسان درت که جزری یکرمی
ایکیدر اشته بو یکرمی ایکینك قطری یدیدر اشبو یدیدن (ز) مراد در انك
انیسی مصحف کژدم در چونکه برج عقربك حرفی زای معجمه در مصحفی
راء مهمله در بو تقدیرجه زر حاصل اولمش اولور فاحفظ

دکز دریا کمی کشتی رئیسی ناخدا یل باد

(دریا) ترکیده دخی شایعدر شیخ سعدی (بیت) بدریادر منافع بی شمارست اکرخواهی سلامت درکنارست (کشتی) کافك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك کسریله کمی که عربیده زورق وسفینه ومرکب البحر دیرلر شمس فخری (بیت) چودین را تربیت فرمود رایش * همه کفار بکسستند کشتی (ناخدا) نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی مهتر ملاحان یعنی کمی رئیسی دیمکدر بولفظ مفرددر زنهار مرکب فهم ایلمه میر نظمی (بیت) چو ملاحان همه آماده بودند * زکشتی ناخدا آزاده بودند (باد) بمعنی ریح وهوا باقی اون معناسی دخی وارد رقطعهٔ ثانیه نك بیت سادسی شرحنده کچدی

﴾ آچق یلکن کشاده بادبان باغلو دمور لشکر ﴿

(کشاد) کاف فارسیه نك ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعول در کشادن لفظندن بوماده نك جمیعنی شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ذکر وایراد ایلدی فلا تغفل (بادبان) دالك سکونیله کمی یلکنی که عربیده شراع دیرلر حکیم انوری (بیت) آسمان درکشتیٔ عمرم کند دائم دوکار * کاه شادی باد بانی وقت انده لنکری (معنای) ترکیبیسی یله منسوب دیمکدر چونکه بان بومقامده اداتِ نسبت دیوادوات مرکبه ده کچدی بوندن بشقه بادبان ایکی معنایه دخی کلور (اول قفتان و پیراهن یقه سی (ثانی استعاره طریقیله بمعنی ساغر بعض فرهنکلرده سرن درکی دیو تفسیر ایلدی اما یلکن معناسنه اولمسی انسبدر (انکر) ترکیده دخی شایعدر نظم اللآل (بیت) لنکره مرسات دی یلکن شراع * اسکله کلا و جزیره اطا * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول بمعنی خانقاه یعنی تکیه (ثانی بمعنی وقار وتمکین (ثالث بمعنی مکار ومحیل وصاحب خدعه (رابع بمعنی قلندرخانه ومکان رندان

﴾ یقین اولمه مشو نزدیك سلطانرا سلاطینه ﴿

(مشو) قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدرکما سبق فی الادوات البسیطة میر نظمی (بیت) مشوتا این قدر پرجور وغدار * نماند آنچنین پرکرم بازار (نزدیك) نونك فتحی وزای معجمه نك سکونی ودال ممدوده نك کسری وکاف ایله یقین که عربیده قریب معناسنه اصلی نزد قرب معناسنه آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر کاف الحاقیله نزدیك دیرلر باریك وتاریك کبی وقرب معناسنه ده

كلور ابو المعانی (بیت) بنزدیك تو جای عاشقان نیست * كرفته جای نزدیك تواغیار (سلطانرا) آخرنده كی لفظ را ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات المركبة فاما كه سلاطینه دیوناظم نحریرك تفسیری حیز نفیده و نهیده واقع اولان نكره عمومی مفید اولدیغنه مبنی اوله فتأمل

﴿ اوزاقدن كور ببین ازدور دخی باق دیمك بنكر ﴾

(ببین) قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلان دیدن لفظندن امر حاضردر مستقبلاتنده اولمقامه رجوع اولنه اولنده كی باء موحده صله در كما سبق فی الادوات البسیطة صائب تبریزی (بیت) جلوهٔ مستانهٔ آن سروقامت راببین چشم بكشاموجهٔ دریای رحمت راببین * از بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة (دور) اوزاق دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (بنكر) اون دردنجی قطعه نك بیت سادسنده كچن نكریدن لفظندن امردر اولنده كی باصله در

﴿ زخویش آكاه باشد آنكه كرداین قطعه را ازبر ﴾

(ز) بمعنی من كما سبق فی الادوات (خویش) كندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور (آكاه) همزه نك مدیله خبیر دیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور (باشد) اوله دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده كچدی (آنكه) اولكم دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور (كرد) ایتدی دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنواننده كچدی را ادات مفعولدر (ازبر) همزه نك فتحی وزای معجمه نك سكونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله حفظ ایلمك معناسنه حكیم خاقانی (بیت) روزی هزار بار بخوانم كتاب صبر * چشم نیست لاجرم ازبرنمی شود حاصل معنی كندودن آكاه وخبیر اولور اول كمسه كه بو قطعه یی حفظ ایلیه

﴿ پدر بابا پسر فرزند اوغلد رهم انا مادر ﴾

(پدر) معروف باباواته عربیده اب دیرلر حضرت آدمه دخی پدر و باباو اب و آته دیرلر حافظ (بیت) پدرم روضهٔ رضوان بدوكندم بفروخت * ناخلف باشم كرمن بجوی نفروشم (پسر) باء فارسیه نك كسریله اوغل معناسنه (فرزند) فانك فتحیله بمعنی ولد اكرچه ذكر واثنایه شاملدر لكن ذكرده استعمالی غالبدر (مادر) بمعنی والده وام شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد ازخرمی * تاچو تو فرزند زادمادر ایام را

﴿ قرنداشدر برادر دادر و همشیره درخواهر ﴾

(برادر) باء موحده نك كسريله حقيقة قرنداش معناسنه هاتفى در ليلى ومجنون
(بيت) صد بار بود سك موافق * بهتر ز برادر منافق (دادر) بمعنى برادر ايضا
حضرت مولانا (بيت) تلخ خواهى كرد برما عمرما * كه بدين ميدار دى
دادرما * بعض نسخه ده يار مشفق ومحب صادق معناسنه مرويدر (خواهر)
خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو بعده الفله بمعنى همشيره
عربيده اخت ديرلر (همشيره) دخى فارسيدر تركيده شيوعيله تفسير قلندى

نيا اولدى بيوك بابا نبيره اوغلنك اوغلو

(نيا) نونك كسرى وياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحيله بمعنى جد يعنى بيوك بابا كه
تركيده دده دخى ديرلر (نبيره) نونك فتحى وباء موحده نك كسرى ورانك
فتحى وهاء رسميه ايله اوغل اوغلو تركيده طورن عربيده سبط وحفيد ديرلر
حكيم فردوسى (بيت) نبيره كه چشم اورد يانيا * هم ازابلهى باشد كيميا

نبيسه هم قز اوغلو در برادرزاده در افدر

(نبيسه) نونك فتحى وباء ممدوده نك كسرى وسينك فتحى وهاء رسميه ايله
قز اولادى حاصلى اوغل اولادى نبيره قز اولادى نبيسه (افدر) همزه نك
فتحى وفانك سكونى ودالك فتحى ورا ايله بمعنى برادرزاده بعض
فرهنكلرده بمعنى همشيره زاده ديو مسطوردر ابو شعيب (بيت) سلسله
جعدى بنفشه عارضى * كتستاوش افدر وپرويز جد

ديشى در ماده عورت زن دينور طول عورته كالم

(ماده) ميم ممدوده نك ودالك فتحه لرى وهاء رسميه ايله بمعنى انثى هرنه نك
اولورسه مقابلى نرلفظيدر دال مشدده ايله عربيده اصل معناسنه (زن)
زاى معجمه نك فتحى ونون ايله عورتكه عربيده امرأه ديرلر مقابلى مرد
لفظيدر شاعر (بيت) درين مزرع اكر مردست اكر زن * كسى كندم نخورد
ازكشت ارزن * همده نهى زدن لفظندن صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور
(كالم) كاف فارسيه نك ولامك فتحه لرى وميم ايله طول عورت معناسنه
شمس فخرى (بيت) دشمن دركه تراباشد * بچه دائم يتيم وزن كالم

ار اولادى شوى وشوهر يعنى زوج اركك ديمكدر

(شوى) شين معجمه نك ضمى وواو مجهول وياء تحتيه ايله بمعنى زوج يعنى
عورتك ارى وواو معروف ايله شستن لفظندن امر ووصف تركيبى دخى اولور
جامه شوى كبى (شوهر) شين معجمه نك فتحى وواوك سكونى وهانك فتحى

ورا ايله بمعنى زوج مذكور استادلبيى (بيت) زن دنيا عجوز حيله انديش * كند هر پنج روزى شوهر خويش (نر) نونك فتحى ورا ايله اركك معناسنه هرنه نك اولورسه بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول بمعنى آلت رجل كيركبى ثانى بمعنى زشت وقبيح ثالث نام پدر سام كه نرم ونريمان دخى ديرلر (رابع بمعنى موجهٔ آب خامس اغاج اورطه سنده اولان شاخلر بومعنالرده آخرنده هاء رسميه ايله نره وشده ايله نره دخى ديرلرته كيم قرق برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور

﴿دوكون سورايون بازى ضيافت اولدى مهمانى﴾

(سور) سين ممدوده نك ضمى ورا ايله دوكون معناسنه خواجه سلمان (بيت) حبذا سورى وسرورى كه اكردرنكرى * خانهٔ زهره بود برجى ازان عالم سور همدخى ايام سرور وهنكام حبورده اولان ضيافت معناسنه وقلعه سورى معناسنه ده كلور (بازى) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى وزاى معجمهٔ ممدوده نك كسريله بمعنى لعب يعنى اويون ابو المعانى (بيت) طفلى چوكند بجان عاشق بازى * بايد كه كند عاشق او سر بازى * بعض نسخده جانباز معناسنه ده كلور (مهمانى) آخرنده ياء مصدريه ايله بمعنى ضيافت وقونقلق ابو المعانى (بيت) خيال آن پرى كاشانهٔ دلرا اكر آيد * كنم باخون دل بخت جكر ترتيب مهمانى چونكه مهمان مسافر ديو قرق سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور

﴿سونمك شادمانى باكره دوشيزه قز دختر﴾

(شادمانى) دالك سكونى وضرورت وزنده كسرى وآخرنده ياء مصدريه ايله بمعنى فرح وسرور چونكه ياء تحتيه سز شادمان فرحناك معناسنه ابو المعانى (بيت) يكنفس باللطف جانانرا نكشتم شادمان * در همه عمرى ندانستم كه چون شادى شود (دوشيزه) دال ممدوده نك ضمى وشين معجمهٔ ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بكر قز معناسنه كمال اسماعيل (بيت) دوشيزكان خاطرمن بين كه غنچه وار * بررخ كرفته اند زتوشرمسار دوست * جمع قلندقده هاء رسميه كاف فارسيه يه ابدال اولنمه سى قاعدهٔ كليه در نكته بكر قز معناسنه باكره يى نه قدر كه غلط ديديلر ايسه ده لكن غلط مشهور لغت فصيحه دن اولى اولمغله غلط اختيار اولندى (دختر) دالك ضمى وخاء معجمه نك سكونى وتاء مثنات فوقيه نك فتحى ورا ايله بمعنى بنت راسز دخى بومعنايه در

﴿خصملر جمله خويشاوند ونزديكى يقينلقدر﴾

(خويشاوند) خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو مجهول

وياء تحتیه نك سكونی وشین معجمۀ ممدوده نك وواوك فتحه لری ونونك سكونی
ودال ایله بمعنی اقربا یعنی خصملرنته کیم مفردی خویش خصم دیو اوتوزنجی
قطعه نك بیت رابعنده کلور (حاصلی خویشاوند فی الجمله خلاف قیاس
اوزره جمعدر (نزدیکی) آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در نزدیك یقین دیو
یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

اوکی اوغل پسندرهم اوکی بابا پدر اندر

(پسندر) باء فارسیه نك ضمی وسینك فتحی ونونك سكونی ودالك فتحی ورا ایله
اوکی اوغل معناسنه عربیده ربیب دیرلر چونکه اوکی معناسنی مفید اولان
کلمه لرك اكثر آخرنی حذف ایدوب بعده برنون ساکن بعده بردال مفتوحه
بعده برراء مهمله کتوررلر نته کیم مادندر اوکی انا ودختندر اوکی قز معناسنه
اولدقلری کبی استاد عنصری (بیت) جز بماد ندر نماند این جهان کینه جو*
باپسندر کینه دارد همچو بادختندررا (پدراندر) راء اولی نك سكونی وهمزه نك
فتحیله اوکی بابا معناسنه رانك وهمزه نك حذفیله پدندر دخی دیرلر استاد لبیبی
(بیت) ازپدرچون ازپدندردشمنی بیند همی * مادرازکینه برد مانند مادندرشود *

کشی زاده اولان وآلانژاد پاك کوهردر

(وآلانژاد) کشی زاده معناسنه چونکه والا اعلی دیو قطعۀ خامسه نك
بیت ثالثنده کچدی (نژاد) نونك کسری وزای فارسیۀ ممدوده نك
فتحی ودال ایله بمعنی اصل (پاك کوهر) مثله چونکه پاك بمعنی طاهر
کوهر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

تبار وخاندان قوم وقبیله جمله سی یکسر

(تبار) تاء مثنات فوقیه وباء موحدۀ ممدوده نك فتحه لری ورا ایله بمعنی
قوم وقبیله عربیده تبار هلاك معناسنه در (خاندان) لغتلرده وفرهنکده
اهل بیت وحرمدن کنایه دیو مفسردر (فاما که قوم وقبیله معناسنه کلدیکی
یودخی ناظم نحریرك غالبا اهل ایراندن روایت خاصه سیدر (یکسر)
یاء تحتیه نك فتحی وکافك سكونی وسینك فتحی ورا ایله جمله سی معناسنه که
ترکیده اندن براوغوردن وباشدن باشه دیو تعبیر ایدرلر

فرومایه دی صویسز شخصه بداختراوغورسزدر

(فرومایه) معنای ترکیبیسی دخی اصلی الحق معناسنه زیرا فرو فانك ورانك
ضمه لری واخفاء واو واظهار ایله الحق ودون معناسنه (مایه) بمعنی اصل

شیخ سعدی (بیت) بافرومایه روزکار مبر* کزنی بوریا شکر نخوری (بداختر) بمعنی مشؤم الطالع و بد بخت یعنی اوغورسز چونکه بد فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلمور اختر طالع دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کچدی عبد الله هاتفی (بیت) زانعام واحسان صاحب قران* فراموش کردند بد اختران (فائده) فرو درت معنایه در (اول اشاغی والحق معناسنه (ثانی بمعنی بلع یعنی یوتمق (ثالث صویه طالمق معناسنه (رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور (مایه) بش معنایه در (اول بمعنی اصل مثلا سرمایه کبی (ثانی هرحیوانك دیشیسی عموما ودوه نك دیشیسی خصوصا (ثالث خمیر مایه سی (رابع بمعنی قدر ومقدار (خامس فریدونی تربیه ایتدکاری کاوه دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری

﴿ تلنکی آج ومحتاجه دینور جری اولان بیرز ﴾

(تلنکی) تاء فوقیه نك ولامك ضمه لری ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی آچ ومحتاج وسائل کمال اسمعیل (بیت) بکبش خام طمع خواند ویکی بی نفس* تلنکیٔ کائل بکبش خواری خار (بیرز) بمعنی فقیر ومسکین یعنی جری معنای ترکیبیسی التونسز واقچه سز دیمکدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ سخی آدم جوانمرد باغشلایجی بخشنده ﴾

(جوانمرد) نونك سکونیله بمعنی سخی وکریم النفس ترکیده جومرد بوندن غلطدر معنای ترکیبیسی کنج آدم دیمك اولور اما بومعنایه استعمالی یوقدر (بخشنده) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله بخشیدن لفظندن اسم فاعلدر جامی (بیت) جرم بخشنده وبخشاینده* دربروی همه کشاینده*

﴿ خسیس والچغه ناکس دینور استکلو خواهشکر ﴾

(ناکس) بمعنی خسیس وسفله ودون معنای ترکیبیسی آدم وانسان دکل دیمکدر چونکه نا ادات نفیدر کس آدم وانسان معناسنه معروفدر شیخ سعدی (بیت) هان کس نان کس نباشی* با کربهٔ خوان کس نباشی (خواهشکر) اسم فاعلدر چونکه خواهش خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو علامت والفله خواهیدن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر (کر) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

تفسیردر ﴿ عجمدن بن کتوردم بو یله انجو بو یله جوهرهم ﴿
﴿ ز ایران من بیاوردم چنین دروچنین کوهر ﴿

(ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (ایران) همزهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحی ونون ایله مجموع ولایت عراق وفارس وآذربایجان وخراسان مملکتلریدرکه فریدون شاه فرزند کبیری ایرج شاهه ویرمشیدی اول اجلدن ایران تسمیه اولنمشدر ونهر جیحونك اوته جانبی تور نام اوغلنه ویرمشیدی توران تسمیه اولنمشدر هم بدنجی ایران نام هوشنك شاه بن سیامك شاهدر (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی (بیاوردم) ماضی متکلم وحده در کتوردم معناسنه مصدری همزه نك مدیله آوریدن لفظیدر نته کیم وصف ترکیبی اولدیغی آوریکرمی یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در چونکه آوردم همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر علی ما سبق فی المقدمة (چنین) بو یله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (در) انجو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعنده کچدی (کوهر) معرب جوهردر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

﴿ قطعهٔ چون مهر رخشان درجهان پرتونثار ﴿

(قطعهٔ چون مهر) قطعهٔ خامسه نك عنوانده کچدی (رخشان) رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ایله رخشیدن لفظندن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر بمعنی لامع ومشرق ناصرالدین بلخی (بیت) رخ رخشان اوخورشید جان باد * لب لعلش حیات جاودان باد (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (جهان) بمعنی دنیا کما سبق آنفا (پرتونثار) وصف ترکیبیدر شعاع صاچیجی معناسنه چونکه پرتو شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلو رنثار نونك کسری وثاء مثلثهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله صاچوق وصاچیجی معناسنه میوه واقچه وامثالی لکن بومقامده اسم فاعل معناسنه در نته کیم کوهرنثار کله سنده اولدیغی کبی فی الاصل عربیدر فارسیده وانشالرده شایعدر جامی (بیت) اصبحت زائرا لك یاشحنة النجف * بهرنثار مقدم تونقد جان بکف * حاصل معنی شعله صاچیجی جهانده اشراق ایدیجی کونش کبی برقطعه یاخود قطعه در ماسبقلرکبی مناسبت ظاهره در

﴿ رخش آت پارلایجی رخشنده پارلاق تابدار ﴿

(رخش) رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی اسب یعنی آت

میر نظمی (بیت) رخش ودولت همیشه در زین باد * زود از کفش عنان مراد *
فی الاصل رخش رستمك مشهور ابرش دیدکلری آتنك دولی اسمی ایدیکه اکا
فردوسی بور ابرش دیو تعبیر ایدر صکره غلبهٔ استعمال ایله کیدرك مطلق آت
معناسنه اولدی هر نه رنکده اولورسه اولسون وشعرا استعاره طریقیله ممدوح آته
رخش دیرلر بوندن بشقه رخش بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی قوس قزح
(ثانی ضیا وفروغ (ثالث آینه وامثالی براق نسنه دن ظاهر اولان عکس معناسنه
(رابع بمعنی دورنك سرخ وسپید (خامس فرخ ومبارك (رخشنده) فتحیله
رخشیدن لفظندن اسم فاعلدر (تابدار) باء موحده نك سکونیله ضیالو
وحرارتلو معناسنه در اما اکثر فروغ وضیا وشعله معنالرینه استعمال اولنور
عنصری (بیت) کفتم تهی برین دلم آن تابدار زلف * کفتا که مشکناب ندارد قرار
وتاب *

پك لطافتلو طراوتلو دیمکدر آبدار

(آبدار) باء موحده نك سکونیله بمعنی طری ولطیف وتازه میوه اولسون غیری
اولسون بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی مرد مصاحب ومجلس
آرا (ثا بمعنی تیغ وخنجر جوهردار (ثالث برنوع کیاه که لیف خرمایه مشابه
براوتدر (فی الاصل آبدار وصف ترکیبیدر آب طوتیجی معناسنه
نتکیم تابدار تاب طوتیجی معناسنه اولدیغی کبی چونکه آب معنالریله قرقنجی
قطعه نك بیت اولی متن وشرحنده کلور تاب معنالریله قطعهٔ خامسه نك
بیت رابعنده کچدی دار داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

عاشقك معناسی اولمش دوستار ودوستدار

ایکیسیده وصف ترکیبیدر چونکه دوست معلوم آرمد همزه ایله آریدن
لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر دار داشتن لفظندن کذلك شاعر
(بیت) دوستدار الم ودشمن شادی شده ام * حالت عشق عجب حال دکرمی باشد

بر برینه راست کلمك دوچهار یله دوچار

بو ایکی لفظك معنای ترکیبلری ایکی درت دیمك اولور نتکیم اون طقوزنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی (دوچهار) استاد فرخی (بیت) هر که بانو
بجنك شد دوچهار * باظفر نزد او یکیست بجرب (دوچار) حضرت مولانا
قدس سره (بیت) بزد بامن میان راه تنککی * دوچاری ودوچاری
ودوچاری * بو ایکی بیتده مراد بر برینه راست کلمك معنالریدر

دادکر عدل ایدیجیدر جبر ایدیجی زورکار

داد کراسم فاعلدر بمعنی عادل چونکه دادعدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة مثلا عبد الواسع (بیت) کرچه چون ضحاك ظالم بر جهان وی ظلم کرد * داد چون نوشین روان دادکر خوار او * بوندن بشقه دادکر ایکی معنایه دخی کلور (اول حضرت حاکم حقیقی جل شانه کما سبق فی الاسماء الحسنی (ثانی مان ملکی جشنلرندن برجشن اسمیدر (زورکار) اسم فاعلدر بمعنی ظالم وجائر چونکه زور کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (کار) ادات اسم فاعلدر کما سبق

﴿ فرصت وعصر وزمان داخی هوادر روزکار ﴾

(روزکار) زای معجمه نك سکونیله اوچ معنایه در (اول بمعنی فرصت (ثانی بمعنی عصر وزمان (ثالث بمعنی هوا وباد معناسای ترکیبیسی کونجی دیمکدر لکن انده استعمال یوقدر

﴿ قوچغه دینده ی دراغوش ودخی آغوشتن ﴾

(دراغوش) اسم مصدر درامر صیغه سی اوزره چونکه در تحسین لفظ ایچوندر آغوش مد همزه ایله آغوشتن لفظندن مشتقدر یاخود در بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (آغوش) قوچاق دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور استاد لطیفی (بیت) وه که من وی نتوانم که ببوسم پی او * ای بسا کس بتصرف زد دراغوش کذشت (آغوشتن) همزهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر بمعنی درآغوش مذکور فرق اعتباریدر

﴿ هم قوجاق اولدی کنار آلمق قوجاغه درکنار ﴾

(کنار) آغوشکه قوجاق معناسنه عربیده حجر دیرلر طرف وجانب معناسنه ده کلور ایکی معنایه معکوسا حضرت سلطان ولد (بیت) خود حدیث عشق را نبود کنار * کیر دائم عشق را اندر کنار (درکنار) بونده در بمعنی فی در

﴿ ساختن دوزمك دخی یول طاقیدر برك ساز ﴾

(ساختن) مصدردر دوزمك و یاپمق وقلمق معناسنه مستقبلاتنده خاء معجمه زای معجمه یه ابدال اولنوب سازد وسازند دیرلر (برك ساز) بمعنی مهمات سفر ولوازم طریق ساز مقدم برك مؤخر اولدیغی حالده ساز برك دخی بو معنایه بو ایکی صورتده واو عطفله وواوسز دخی مستعملدر فقط لفظ برك وفقط لفظ ساز دخی بو معنایه در بو یله اولنجه بونده التی لغت واردر فافهم شاعر (بیت) راه تو دور آمد ومنزل دراز * برك راه توشهٔ منزل بساز * خواجه سلمان (بیت) ساقیا برك طرب سازکه از بلبل وکل * کار و بار چمن امروز ز بر کست

وساز (فائده) فقط برك اون معنايه دخى كلورتكيم اون بشنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى فقط سازاون معنايه درايضا (اول بمعنى تدارك سفر كماعرفت آنفا (ثانى بمعنى انتظام حال (ثالث بمعنى معروف (رابع بمعنى سامان اماسامانك اون ايكى معناسى واردر اكثرينه استعمال اولنور (خامس بمعنى سلاح جنك (سادس بمعنى تدارك ضيافت (سابع بمعنى مكر وحيله (ثامن بمعنى نفع وفائده (تاسع بمعنى مثل ومانند (عاشر صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور

﴿ منتظمدر سازمند وپك موافق سازكار ﴾

(سازمند) زاى معجمه نك سكونيله اسم منسوبدر چونكه ساز بمعنى انتظام كماعرفت آنفا مندادات نسبتدر كما سبق فى الادوات لمركبة شيخ نظامى (بيت) برين سازمندى جهانكير شاه * برافراخت رايت زماهى بماه (سازكار) زاى معجمه نك سكونيله ايضا چونكه كار ادات نسبت واسم فاعلدر مير نظمى (بيت) اى زلطفت سازكار عاجزان * كارعاجز سازواحسانت رسان * فاما كه كسر زاى معجمه ايله بمعنى آلت اهل صنايع معناى تركيبى يه دخى اوفق اولور

﴿ شولكه مأكولاتدن ميخوش اوله خوشخور دينور ﴾

(خوشخور) شين معجمه نك سكونيله اطعمه واشربه و ميوه لردن برمقدار حموضتلى اولانه ديرلر ناظم نحريرك مأكولاته قصرى تغليب ياخود مجازدر اصلنده وصف تركيبيدر چونكه خوش كوزل ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى (خور) خوردن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (ميخوش) دخى فارسيدر تركيبده شيوعى ايله تفسير قلندى

﴿ هم كواريدن سكرمك هضمى آسان خوشكوار ﴾

(كواريدن) كاف فارسيه نك ضمى واو ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر بمعنى هضم (خوشكوار) اصلنده وصف تركيبيدر هضمى آسان معناسنه واطعمه دن واشربه دن لطيف ولذيذ معناسنه ابو المعانى (بيت) چو با نقل خوشخوار وباربكو * مى خوشكوار ازكف خوبرو

﴿ اولدى فكر ايتمك نهيدن هم سكالش اويله در ﴾

(نهيدن) نونك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله مصدردر فكر ايتمك معناسنه همدخى غم خوردن معناسنه ونهادن معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك زفانكويا (سكالش) سينك كسرى وكاف ممدوده نك فتحيله سكاليدن لفظنك امرى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى فكر وانديشه

استادرودکی * ای مج کنون تو شعر من از بر کن و بخوان * ازمن دل وسکالش وازتوتن وزبان (مجمع الفرسده بمعنی اندیشه مند ومتفکر اسم فاعل دیومر ویدر کذا فی فرهنك میرزا ابراهیم همدخی حیله وخدعه معناسنه ده کلور

اشته تأخیر وتأنی ایلمکدر برد وبار

(برد و بار) باء موحده نك ضمی ورانك ودالك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله اشته تأنی وتأخیر وسكونت ووقار ایتمك معناسنه شیخ عطار (بیت) برد باری جوی وبی آزار باش * تا که کردد در هنرنام توفاش

صلح معناسنده در یعنی بارشمق آشتی

(آشتی) همزهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك كسریله بارشمق که عربیده صلح معناسنه عرفی مقابلی ایله ذكر ایلمشدر (بیت) جنك آتش آشتی آتش مدارا آتشست * خوش سروکاری ازان پدخومرانا آتشست

جنك ایمش پرخاش ورزم وكیرودار وكارزار

(پرخاش) پاء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وخاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله جنك وغوغا شمس فخری (بیت) کرا مجال که پادشاه ابواسحق * کند تصورکین وتخیل پرخاش (رزم) رانك فتحی وزای معجمه نك سكونی ومیم ایله بمعنی جنك وجدال ایضا خواجه حسین ثنائی (بیت) مردیش روز رزم نیست مرد * از برادر بخواهر اندازد * همدخی همه وهیزم معناسنه ده کلور (کیرودار) کاف فارسیهٔ ممدوده نك كسری ورانك ضمی وواو مجهوله ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی جنك وآشوب ایضا معنای ترکیبیسی اورطوت دیمكدر اکثر صفت جنك اولور ومطلق جنك معناسنه ده اولورنته کیم بو مقامده اولدیغی کبی میر نظمی (بیت) بجوش آمده شورش کیرودار * زهر دوطرف کشته شد بی شمار * بو معنایه دارو کیر دیرلر کذا فی فرهنك شعوری (کارزار) سكون راء ایله بمعنی جنك وجدال ایضا حکیم سوزنی (بیت) بنفشه سمن آمیغ تیغ توملکا بلاله * کاشتن دشت کارزار تو باد * معنای ترکیبیسی آهلو ایش دیمك اولور (جنك) دخی فارسیدر لكن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

طاسه لو اندوهکین وطاسه اولمشدر فزم

(اندوهکین) اسم منسوبدر چونکه (اندوه) همزه نك فتحی ونونك سكونی ودال ممدوده نك ضمی واظهارها ایله بمعنی غم وغصه کین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (فزم) فانك وزای معجمه نك فتحه لری ومیم ایله بمعنی

غم وغصه اندوه كبي وزاي فارسيه وراء مهمله ايله دخي مرويدر لطيفي
(بيت) چه شور از دلت اي شاه كرم * برهاند دل مارا از فزم
* قلبي محزون خاطري مجروحه ديرلر دلفكار *
(دلفكار) لامك سكونيله بمعنى محزون القلب ومجروح الخاطر معناي تركيبيسي
دخي بويله درچونكه دل قلب ديواون يدنجي قطعه نك بيت ثالثنده كچدي
(فكار) فانك كسري وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحي ورا ايله بمعنى مجروح
ومشوش كاهي مجروح خاطر معناسنه ده كلور ابوالمعاني (بيت)
رسد زخنجر جانان راحتي بدل * نهد بدست كرم سينهٔ فكارمرا *
* دازمفهومي بنادازارهم معمارايمش *
(داز) دال ممدوده نك فتحي وزاي معجمه ايله بمعنى بنا وبالحق همدخي تشديد
نون ايله بناء معناسنه كه يابوجي ديمك اولور و بغداي واريه سنبله سي قلچغي كه
داس معناسنه ده كلور (دازار) بمعنى معمار وبمعنى بناء يعني يابوجي همدخي
حق جل وعلا حضرتلرينه اطلاق اولنور كما سبق في الاسماء الحسنى اصلنده
وصف تركيبيدر چونكه (داز) بنا ديو آنفا كچدي (آر) مدايله آريدن لفظندن
امر ياخوداسم فاعل مخففدر اصلي آور ومصدري آوريدن ايدي
* يازاوي تخكم دخي محكم ديمكدر استوار *
(تخكم) تاء فوقيه نك فتحي وخاء معجمه نك سكوني وكاف فارسيه نك فتحي وميم ايله
بمعنى خانهٔ تابستان همدخي تركستانده براولكااسميدر (استوار) همزه نك ضمي
وسينك سكوني وتاء فوقيه نك ضمي وواو ممدوده نك فتحي ورا ايله بمعنى محكم
ومتين مسعود سعدسلمان (بيت) پايدارواستوارست ازتودين ومملكت * پايدار
و پايدارواستوار واستوار * بوندن بشقه درت معنايه دخي كلور (اول بمعنى
معتمد وامين (ثاني ايناننق معناسنه (ثالث بمعنى تمام شدن (رابع بمعنى برابر آمدن
* ريزه ريزه پاره پاره طارطغاندرترت مرت *
(ريزه) راء ممدوده نك كسري وزاي معجمه نك فتحي وهاء رسميه ايله بمعنى قطعه
وپارچه وخرده (پاره) پاء فارسيه ايله فارسيده وتركيده دخي شايعدر
بويله اولنجه ريزه ريزه معناسي پاره پاره ديمك اولدي (ترت مرت) تاء
فوقيه نك وميمك ضمه لري بعدهما را وتاء فوقيه ايله بمعنى تارمار يعني
طارطغان ديمك اولور توابع الفاظ قبيلندندر شمس فخري (بيت)
بدسكال نيكوخواهش تارمار * نيكخواه بدسكالش ترت مرت *

همد نخی ترت مرت بد اندام و بد اسلوب ونظرده حقیر معناسنه در فرهنك جهانکیریده فتحه ایله روایت اولنمشدر و برمعناسی دخی تاراج دیو منقولدر

﴿ خرد مرد اوفق تفك یعنی طاغلمش تارمار ﴾

(خرد مرد) خاء معجمه نك ومیمك ضمه لری بعدهما را ودال ایله توابع الفاظ قبیلندندر اوفق تفك معناسنه واو معروف ایله خرد مرد دخی بومعنایه در (تارمار) دخی توابع الفاظ قبیلندندر بمعنی پرا کنده و پریشان یعنی طاغلمش شمس فخری (بیت) عالمی کردی زتاب تیغ بران ترت مرت * کشوری کردی زسهم تیر بران تارمار * چغتـایده الاقاق دیرلر که الاق بولاق بوندندر قاعده توابع الفاظ قبیلندن اولمنك معناسی اکثر بر کلمه دنصکره کلمهٔ مذکوره نك حرف اولی یرینه میم کتوروب تکرار ایدرلر مثلا تارمار وخرد مرد کبی بوصورتده ایکی کلمه اراسنده کاتب واو یازمه ده وترکنده مختاردرلکن بهرحال واواوقونماز فاحفظ

﴿ ایش فیار ایشلیجی یه فیار آوردینور ﴾

(فیار) فانك و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحه لری ورا ایله بمعنی شغل وعمل لطیفی (بیت) نیست جز عشقت اختیار مرا * نیست جز ذکر تو فیار مرا (فیار آور) وصف ترکیبیدر چونکه فیار قدعرفت آنفـا آور وصف ترکیبی اولد یغی حالده یـکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچـدی

﴿ ایش طوتیجی کاردار ایش کوج دیمکدر کار وبار ﴾

(کاردار) وصف ترکیبدر چونکه کار ایش کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی دار داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بوندن بشقه کار دار جامع اموال وصاحب دیوان ووزیر معنالرینه ده کلور زاراتشت بهرام (بیت) درین خرجت زمان کـارداران * نکشت ای شه یکی از صرف هزاران (کاربار) رانك سکونی و بینلرنده واو غیرملفوظ ایله وواوسز ایش وکار وکسب معناسنه ابو المعانی (بیت) کاربارم درجهان شد عشق یار * زانکه نیستم درجهان بی کار وبار * فقط کار قد سبق آنفا فقط بار بمعنی عمل وکـار دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

﴿ آولامق اولدی شکردن هم دمیدن اویله در ﴾

(شکردن) شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر بمعنی اصطیاد حکیم فردوسی (بیت) جهان اندانم چرا پروری * که پروردهٔ خویش را بشکری ﴿ سورکون آوی چرکه وآودخی نخجیر وشکار ﴾

(چرکه) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله سورکون آوی معناسنه طالب آملی (بیت) بصحن دشت چوحکم شکار چرکه نمود * زمین چوکوی درحلقهٔ سوار افتاده (نخجیر) نونك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وجیم ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی صید یعنی آو میرخسرو (بیت) بازان سوار مست بنخجیر میرود * رستم زکارکار تدبیر میرود * همدخی آولنان جانور معناسنه عموما وطاغ کچیسنه دیرلر خصوصا (شکار) کسر ایله بمعنی صید نخجیر کبی

﴿هرنه استرسك استه دائما الاهدن﴾ تفسیر وترجمه در

﴿هرچه میخواهی بجو همواره از پروردکار﴾

(هرچه) هرنه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (خواهی) خواهیدن لفظندن مضارع مخاطبدرنته کیم مفرد غائبی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (بجو) جیمك ضمیله جوییدن وجستن لفظلرندن امردر استه وطلب ایله معناسنه اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در (همواره) دائم دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثانیسنده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (پروردکار) قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿این قطعهٔ شیرین بود دل تشنکانرا جوی شیر﴾

(این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی (شیرین) طاتلو دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (بود) اولور دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (تشنکان) تشنه آخرینه علامت جمع اولان الف ونون الحاقی وهاء رسمیه نك کاف فارسیه یه ابدالیله تشنه نك جمعیدر تشنه صوصامش دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کچدی (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (جوی) ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (شیر) سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور همدخی جوی شیر فرهاد معشوقی شیرین ایرماغی دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (حاصل معنی بو شیرین وطاتلو قطعه کوکلو صوسزلره سود ایرمغی اولور

﴿دلجو ودلاویزاولکه پك مقبول اوله هم دلپذیر﴾

بونلر وصف ترکیبلردر هر برلری محبوبه وامثالنه صفت اولور چونکه دل

بمعنی قلب کما سبق آنفا (جو) جو یدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
(آویز) همزهٔ ممدوده نك فتحی وواوك كسریله آویختن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه
ابدالیله آویزد وآویزند کلور (پذیر) اون یدنجی قطعه نك بیت
سادسنده کچن پذیرفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ داخی دلاور کبی هر صاحب شجاعتدر دلیر ﴾

(دلاور) وصف ترکیبیدر یورکلو وصاحب شجاعت وبهادر معناسنه چونکه
دل بمعنی قلب کما سبق آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی
قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (دلیر) دالك ولام ممدوده نك کسری ورا ایله
بمعنی شجیع وبهادر ایضا ثنایی (بیت) زقوت تهی مرد بازو دلیر * زبهر زبونی
سر افکنده زیر

﴿ اولدی نشیمن اوتوراق برخیز دینسه طورمه قالق ﴾

(نشیمن) نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك کسره لری ومیمك فتحی ونون ایله اوتوراق
واوتوراجق یر معناسنه شمس فخری (بیت) زتاب انتقام سطوت تو * کند
یکپاره کی ترك نشیمن (بر) ادات تحسین وتأکیددر کما سبق فی الادوات المرکبة
همان ناظم نحریرك طورمه لفظنی تفسیره ضمی بونك تأکید ایچون اولدیغنه مبنیدر
(خیز) خیزیدن یاخود خاستن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمهٔ
ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحیله خیزد وخیزند کلور تکیم ماضیسی
قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کچدی حافظ (بیت) ساقیا برخیز درده جام را * خاك
برسر کن غم ایام را

﴿ ثابت قدمدر پایدار یرلشمش اولان جای کیر ﴾

(پایدار) سکون یاء تحتیه ایله وصف ترکیبیدر بمعنی ثابت قدم ومحکم واستوار
وقائم چونکه پای ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (دار)
داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شیخ سعدی (بیت) یار ناپایدار
دوست مدار * دوستی را نشاید این غدار (جایکیر) بودخی یاء تحتیه نك
سکونیله وصف ترکیبیدر یرلشمش ویرنده ثابت وصاحب قرار معناسنه
چونکه جای مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی کیر
وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿ کهتر کوجورکدر دخی مهتر دیمکدر پك بیوك ﴾

(کهتر) اسم تفضیلدر بمعنی اصغر واحقر چونکه که کافك کسری واظهار ها ایله
بمعنی صغیر وحقیر (تر) ادات تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مهتر)

اسم تفضيلدر ايضا بمعنى اعظم واكبر زيرا مه ميمك كسرى واظهارها ايله بمعنى عظيم وكبير ابو المعانى (بيت) زنهار با مهتران عمر ومال وجاه را * بى توقف جرأت كفتار واوضاع مكن

﴾شهناى وخالو زورنه درطاول دهل كوس درتبير﴿

(شهناى) شاهنايدن مخففدر ايكيسيده هانك سكونيله زورنه ديدكلرى دودك معناسنه معناى تركيبيسى شاه دودكى ديمك اولور چونكه سلاطين عظام ووزراء كرام نوبت وقتنده طبل ونقاره ايله مزبور دوديكى آهنك ايتديرلر سين ايله سورنا دخى فارسيدر بومعنايه شاعر (بيت) شود انس وملكرا شوق افزون * اكر بشنيده شهناى ونفيرش (خالو) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحى ولام ممدوده نك ضميله شهناى مرقوم معناسنه همد نخى طابى معناسنه كه عربيده خال ديرلر (دهل) دالك وهانك ضمه لرى ايله طاولكه عربيده طبل ديرلر هاتفى (بيت) دهل زن فراموش كرد از دهل * بكردن دوالش شداز ديده عل (تبيره) تاء فوقيه نك فتحى و باء موحدهٔ ممدوده نك كسرى وراءنك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى كوس وطبل استاد منوچهرى (بيت) تبيره زن بزد طبل نخستين * شتربانان همى بنديد محمل *

﴾يولدن خبرايله كلوب كيدن ايمش پيك وبريد﴿

(پيك) باء فارسيه نك فتحى او ياء تحتيه نك سكونى وكاف ايله بمعنى قاصد ونامه وشاطر معناسنه ده كلور (بريد) باء موحده نك فتحى وراء ممدوده نك كسرى ودال ايله بمعنى قاصد ايضا شاعر (بيت) ناكهان ظاهر شد ازجانب بريد * كش پيام دوست دركوشم رسيد * عربيده اون ايكى فرسخه بريد ديرلر

﴾مژده نويد ومژده برمفهومى اولمشدر بشير﴿

(نويد) نونك فتحى وواو ممدوده نك كسرى ودال ايله بمعنى مژده ظهير فاريابى (بيت) مرا مبشر اقبال بامداد بكاه * نويد عاطفت آورد ازآستانهٔ شاه (مژده) دخى فارسيدر تركيده شيوعى ايله تفسير قلندى شاعر (بيت) مژده اقبال دارد جنبش ادبارها * يك دو خطوه باز رفتن پرده هد وثاب را * بوندن بشقه نويد اوچ معنايه دخى كلور (اول بمعنى متحر ولرزان (ثانى بمعنى نواله (ثالث بمعنى قوت (مژده بر) وصف تركيبيدر چونكه بر پيغمبرده كى بركيبدر (بشير) بوزن فعيل مژده جى معناسنه فى الاصل عربيدر فارسيده وتركيده شايعدر

﴾دريافتم بن اكلدم بشناس توسن اكله هم﴿

(دريافتم) ماضئ متكلم وحده درمصدرى دريافتن لفظيدرتنكيم امر حاضرى

﴾قطعهٔ﴿

قطعهٔ اولانك بيت سادسنده كچدى شاعر (بيت) بى هنرا اهل هنررا نشود دريافتن * سخن اهل هنرهم هنرست دريافتن * بو بيتده ايكنجى دريافتن ايرشمك و بولمق وملاقى اولمق معناسنه در (تنبيه) ناظم تحريرك بن لفظنى تفسيرده ادراجى مجرد رشاقت نظمه اصابت عين او لماسون ديو يوخسه چندان تفسيرده مدخلى يوقدر زيرا دريافتم لفظندن ترجمهٔ مطابقه سى لفظ بن اولمقسزين فقط اكلادم لفظيدر فاما كه تفسيرده بن اولنجه مفسرده من اولملوايدى كمالايخفى على من له معرفة بالتراجيم نته كيم بشناس توسن اكله هم قولى بوكا شاهد عدلدر (بشناس) اونبشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچن شناسيدن لفظندن امر حاضردر اولنده كى باء موحده صله در على ما سبق فى الادوات (تو) سن ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى

﴿غايت زكيدر تيزدل آكاه معناسى خبير﴾

(تيزدل) سكون زاى ايله اصلى تركيب توصيفى اوله رق دل تيز ايدى كسكين كوكل معناسنه فبعد التقديم و تأخير سياه چشم كبى وصف تركيبى اولوب كسكين كوكللو معناسنه اولدى چونكه تيز كسكين ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى دل بمعنى قلب (آكاه) همزه وكاف فارسيه نك مدلرى واظهار ها ايله بمعنى خبير و متيقظ مير نظمى (بيت) بپاى در رسيد ز آنسوى ناكاه * زاحوال ولايت كشته آكاه * هم دخى آكاهيدن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف تركيبيده اولور

﴿نوميد اوكيم مأيوس اوله حيف اولمش افسوس ودريغ﴾

(نوميد) نونك فتحى وواوك سكونى وميم ممدوده نك كسرى ودال ايله بمعنى مأيوس ومحروم (افسوس) همزه نك فتحى وفانك سكونى وسين ممدوده نك ضمى وسين ثانيه ايله بمعنى حيف وحسرت هم دخى متحير ومأيوس معناسنه ومنع وتقصير معناسنه ده كلور (دريغ) دال وراء ممدوده نك كسرى وغين معجمه ايله بمعنى حيف وحسرت و بمعنى منع وتقصير خواجه حافظ (بيت) قدم دريغ مدار ازجنازهٔ حافظ * اكرچه غرق كناهست ميرود ببهشت * اشته خواجه حافظ بيتنك كراماتوارى برقصهٔ مشهوره سى واردر

﴿هم انتقام آلمق دماوردن هم اولدى طوت بكير﴾

(دماوردن) دالك وميم ممدوده نك وواوك فتحه لرى ورانك سكونى ودالك فتحى ونون ايله بمعنى اخذ انتقام ومصدردر (بكير) كرفتن لفظندن امردر چونكه

مستقبلاتی کاف ممدوده نك کسریله کیردو کیرند کلورا ولنده کی باء موحده صله در

﴿ تنزوی تنسوخك آدی خوش بوی ایوقو قولیدر ﴾

(تنزوی) زای معجمه ایله تنسوخ معناسنه دیو عندمزده موجود لغتلرده رسیدهٔ نظراولمادی غالبا بودخی ناظم نحریرك مرویات خاصه سندندر (خوش بوی) بودخی سیاه چشم کی وصف ترکیبیدر چونکه خوش قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی بو قوقودیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور شیخ سعدی (بیت) کلی خوشبوی در حمام روزی * رسید ازدست محبوبی بدستم

﴿ غایت لطیف اشکرف ایمش تنسخ دیمکدر بی نظیر ﴾

(اشکرف) همزه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ورانك کسری وفا ایله غایت لطیف معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی بزرك مرتبه (ثانی بمعنی قوی وتوانا (ثالث بمعنی وقار وحشمت وتمکین (تنسخ) تاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی بی نظیر ونادر وغایتده نفیس عرب تعریب ایدوب تنسوق دیرلر

﴿ صوباشیه داروغه دی داخی کلانتر محتسب ﴾

(داروغه) دال ممدوده نك فتحی ورا ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله صوباشی معناسنه که حکام قبولرنده برشخص صاحب مرتبه نامیدر فی الاصل چغتای لسانیدر صوباشی نقد رصاد ایله معروف ایسه ده صحیحی سین ایله سوباشی دیمکدر بولك وطرف معناسنه فافهم (کلانتر) سکون نون ایله اسم تفضیلدر بمعنی محتسب و بمعنی اعظم و اکبر چونکه کلان کبیر دیو مصراع ثانیده کلور (تر) ادات تفضیلدر ابو المعانی (بیت) اکرچه دیده ام خرطوم پیلی * نباشد همچو بینی از کلانتر

﴿ کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر ﴾

(کلان) کاف ولام ممدوده نك فتحه لری ونون ایله بمعنی کبیر وعظیم وجسیم الجثه حکیم فردوسی (بیت) عدورا بکوچك نباید شمرد * که کوه کلان دیدم ازسنك خرد * ناظم نحریرك کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر دیمکدن مرادی چونکه محتسبه کلانتر دینور کلان دخی عظیم معناسنه اولدقده محتسب زیاده بیوك رتبه صاحبی اولمق اقتضا ایدر مع هذا محتسبلر پس پایه در دیو تلمیحدر مذکر اوائلده محتسبلرك رتبه سی بیوك اوله

﴿ مستفعلن مستفعلن بحر رجزدر بو کوهر ﴾

﴿ یعنی ﴾

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر چونکه بحر رجز مثمن سکز کره مستفعلن در

﴿ جوهر کبی حفظ ایلسه شایسته مخدوم وزیر ﴾

(جوهر) دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (حفظ) معروف (شایسته) انسب دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده کچدی (مخدوم) بیانی دیباجه نك اوتوز التنجی بیتی شرحنده کچدی (وزیر) معروف

﴿ قطعه در زاز کهرهاشده گنجینهٔ راز ﴾

(قطعه درزا) شلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی بو تقدیرجه زا حرفدر بوندن بشقه درزا دالك ضمیله بجو طغوریجی معناسنه (در زای لفظند ن مخفف وصف ترکیبیده اولسه جائز در چونکه دربجو معناسنه کما مر غیر مرة (زای) اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زاییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (کهرها) آخرنده علامت جمع اولان ها لفظی الحاقیله کهرك جمعیدر کهر دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی (شده) قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر (گنجینه) خزینه دیو اللی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (راز) راء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی سر کرك قول و کرك فعل شاعر (بیت) چو آمد برین روزکار دراز * سپهر آن زهر کس که میداشت راز * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور (اول بمعنی رنك دررنك (ثانی بمعنی خار پشت یعنی کرپی (ثالث باالحق ایله یاپلان دیوار معناسنه (رابع برشهر یاخود برقصبه نامیدر (خامس شهر سبزواره برفرسخ یرده واقع برقصبه اسمیدر (سادس برکتاب حاشیه سنده امام فخر الدین رازینك خطیله تحریر اولنمشکه زمان سابقده ایکی شاهزاده وارایدی برینك نامی راز برینك اسمی ری اتفاقله شهر بنا ایدوب هر بری کندو نامیله تسمیه مراد ایلدی میانه لرنده منازعه واقع اولوب محاربه یه مؤدی اولدقده عقلای رجال دولت ومدبران امور مملکت بویله معقول کوردیلرکه شهری برینك اسمنه مضاف واهل شهری برینك اسمنه مضاف ایلیه لر بناء علیه شهره ری واهل شهره رازدیدیلر اما عربیده رئیس المعمارین والبنائین معناسنه در کذا فی فرهنك شعوری (حاصل معنی حرف زا حقنده اولان قطعه خزینهٔ اسرار اولمش کهرلردندر

﴿ چوق رسا چوق یه بسیار مخور اندك آز ﴾

(رسا) رانك وسین ممدوده نك فتحه لریله بمعنی کثیر میر نظمی (بیت) بسلك خدم

کرد رایم روا * چو من بندکان دردا ورسا (بسیار) باء موحده نك کسری وسینك سکونیله بمعنی کثیر ایضا (مخور) قطعهٔ ثالثه نك بیتٔ عاشرنده کچن خورد ن لفظندن نهی حاضر د ر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة (اندك) همزه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وکاف ایله بمعنی قلیل که مقابلی بسیار مذکوردر میر نظمی (بیت) اندك اندك نوش کرد باده را * بهتر از بسیار خوار افتاده را

﴿اولدی خرسند قناعت ایدیجی حرصه دی آز﴾

(خرسند) خاء معجمه نك ضمی ورانك سکونی وسینك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی قانع وقناعت معناسنه ده کلور میر نظمی (بیت) افزود رخش بدیده ام نور خرسند نیم نظاره از نور (آز) همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی حرص وطمع حکیم خاقانی (بیت) افسر عقل بایدت برسر * ازسر آز خون دل چه کنی

﴿کندنا در پرصه سیر صارمساق قفو بوی﴾

(کندنا) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك ونون ممدوده نك فتحه لریله پرصه دیدکاری بد رایحه لو صرمساغك برنوعی مثللو سبزه درکه اسلامبولده غایت مبذولدر حکیم شفایی درهجو ملا خلیل طبیب (قطعه) بروزن فعولن فعول فعولان * خلیل منجم که ازطب نداند * سفوف زایارج شراب ازمعاجین * ندانسته ازکندنا دارچین * نرفته بریوند ازماه پروین * بدو کفتم ارطب چها خوانده کفت * کلستان وبستان وفرهاد وشیرین چونارنج خوان تو بپرسیدم ازوی * که کیلان بنا کردهٔ کیست چندین بکفت آن بنا را علیشیر کرد * بهندستان درحوالیٔ قزوین * بکفتم که رستم که بود دست دستان * فرامرز وکودرز بهرام وچوبین * چونکه بوقطعه نك صاحبه واری اولدیغنك حکمتی کیلان خوارزم اتصالنده عجم داخلنده برمملکتدر علیشیر پادشاه ترکستاندر قزوین دخی ایران داخلنده در رستم معروف پادشاهدر باباسی اسمی دستان ایدی اوغلونك اسمی فرامرز در کودرز طائفهٔ ساسانیاندن شابور اوغلودر چوبین دخی نام پادشاهدر بونلرك ماقبلی دخی معلومدر (سیر) سین ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی ورا ایله صرمساق که عربیده ثوم دیرلر فاما که قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده سیر طوق دیو کچدی اماله ایله در (بوی) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله بمعنی رایحه بوندن بشقه شرفنامه ده بش معناسنی دخی ذکر

ایلدیکه ۱ امید ۲ محبت ۳ طمع ٤ خوی ٥ پس روی

﴾ دینلور قوقمشه کندیده صوغان یعنی پیاز ﴿

(کندیده) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونیله کندیدن لفظندن اسم مفعولدر لکن متبادری بدقوقمش معناسنه در (پیاز) باء فارسیه نك کسری و یاء تحتیه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مطلق صوغان معناسنه عربیده بصل دیرلر میر نظمی (بیت) کرنباشد زیستن بابرك ساز * همچوسنبل میتوان بابك پیاز *

﴾ اولدی پروند قورمساق که دیمکدر پوزونك ﴿

(پروند) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله عاشق ایله معشوق میانده اولان واسطه که عجم قورمساق ترك پوزونك دیرلر بومعنایه میر نظمی (بیت) میان یار و بامن نیست پروند * مکر دل دامن آهم کند بند * مجمع الفرسده پروند بمعنی امرد یعنی ساده رو دیو تفسیر ایلدی

﴾ ابنه کانی وغلامپاره یه دیرلر بچه باز ﴿

(کانی) کاف ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله ابنه که یفعلمکه راضی اولان اوغلان یاخود عورت معناسنه لکن اوغلانده غالبدر (بچه باز) غلامپاره معناسنه فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه بچه یوری دیو بوقطعه نك بیت سادسنده کلور باز قرقنجی قطعه نك بیت ثامنده کلان بازیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (غلامپاره) دخی فارسیدر شیوعی ایله تفسیر قلندی چونکه باره باء عربیه ایله بمعنی دوست و یار ومائل لکن بین الناس باء فارسیه ایله مشهور اولمشدر (ابنه) همزه نك کسری ایله فی الاصل ابن لفظنك مؤنثیدر عربیدر لکن ترکیده وفارسیده معنای مزبورده غالب وشایعدر

﴾ مول اوینانش دخی دیوسه دینور کردنکل ﴿

(مول) میم ممدوده نك ضمی ولام ایله شول معشوقه که ترکیده اوینانش عربیده خدن دیرلر حضرت مولانا (بیت) آن زنك میخواست تابا مولی خویش * میرند در پیش شوکول خویش * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول مولیدن لفظندن امردر اکلن معناسنه (ثانی بمعنی صبر وتأخیر اسم مصدردر (ثالث بمعنی باز کشت (رابع بمعنی ناز وجلوه (کردنکل) کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی دیوث واحمق کدی ابو المعانی (بیت) نکند ضبط زن فاحشه اش * انکه کردنکل عالم باشد * معنای ترکیبیسی بوینی چامورلی دیمکدر چونکه کردن بیون

دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور کل چامور دیو قطعهٔ
عاشره نك بیت اولنده کچدی مناسبت ظاهره در نتکیم ترکیده بو یله کیسه یه
بو ینوزی چامورلو دیرلر (دیوث) آخرنده ثاء مثلثه ایله مضبوطدر کما
فی القاموس لکن ترکیده مثلثه اولمدیغی حسبیله اتراك سین ایله تکلم ایدرلر

﴿ روسپی یه جاف وجلب دی باشی آجق سرباز ﴾

(جاف) جیم ممدوده نك فتحی وفا ایله نساده روسپی وقحبه ورجالده بی وفا
معناسنه همدخی خشك معناسنه ده کلور (جلب) جیمك ولامك فتحه لری
و باء موحده ایله یعنی روسپی عورت ایضا شمس فخری (بیت) کسی که یکسرمو
ازهواش برگردد * یقین که مادراو زانیه است وزنش * برمعناسی دخی
زنی که چالارلر وترقنده اولان نسنه معناسنه ده کلور (سرباز) وصف
ترکیبدر باشی اچق معناسنه وشجیع و بهادر معناسنه ده کلور ایکی معنایه
(بیت) توان گفتن مرورامرد سرباز * شود در روزمیدان مرد سرباز *

﴿ یصی پهن اینجه ده باریك ستبرا ولدی قالن ﴾

(پهن) باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ایله یصی معناسنه درشاعر (بیت)
زررا برای صرف کند سکه دار پهن * لعنت برآن کسی که وراکرد میکند *
اما اصلنده عریض که اینلو معناسنه ده کلورکما سیجیٔ بعد المصراع (باریك)
باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری وکاف ایله اینجه واینجلمش
معناسنه باردخی دیرلر لکن بعض ارباب لغت فرق ایتدیلر فرق دخی ظاهردر
شاعر (بیت) چشمان خوش ومیان باریك * ما اطیب فاك جل باریك *
(ستبر) سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی و باء موحده نك سکونی ورا ایله
قالن و یوغن معناسنه اکثر ارباب کتابت بونی طا ایله سطبر یازرلر
وطا ایله اوقورلر لکن غلطدر چونکه فارسیده طا بولنماز دیو کچدی
حکیم فردوسی (بیت) چوجندی برآمد برش سالیا * به بد سرو بالاستبرش میال *

﴿ اینلو پهنا قصه کوته اوزن داخی دراز ﴾

(پهنا) باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ممدوده نك فتحیله اینلو که عرب
عریض دیر چونکه پهن الفسز ابعاد ثلثه دن برینك علی التعیین اسمیدر که
عرب عرض فرس پهن ترك این دیرلر (کوته) کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك
فتحی واظهار ها ایله کوتاه لفظندن مخففدر قصه که عرب قصیر دیرلر مقابلی
(دراز) دالك کسریله اوزونکه عرب طویل دیرلر بعض ترکیبلرده صفت واقع

اولور شب دراز و عمر دراز کبی شاعر (بیت) نکونسار کشتی بجاه دراز * که هر کراز او برنیایی دراز

* قوش یمی چینه و یوری بچه لانه یووه در *

(چینه) جیم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله قوش یمی معناسنه شیخ سعدی (بیت) مرغ آنجارود که چینه بود * نه بانجارود که چه نبود (بچه) باء عربیه نك وجیم فارسیه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله یوری معناسنه اسم عامدر ترسا ودهقان بچه کبی بوالسنه ده باء فارسیه مشهوردر اما فصیحی باء عربیه ایله در چونکه باء فارسیه ایله پچه صرماشق معناسنه در (لانه) بوزن دانه آشیان کبی یووه معناسنه در شیخ مغربی (بیت) مرغ دل ما زهر دو عالم * اندر برو کرفت لانه * فرهنك جهانکیریده آشیانهٔ پرنده دن غیری آشیانهٔ چرنده یه دخی دیرلر بوندن بشقه لانه اوچ معنایه کلور (اول بمعنی صدا ونغمه پردازی (ثانی بمعنی کاهل و بیکار وآواره (ثالث بمعنی خانهٔ زنبور

* مرغ قوش بال قناتدر دخی اوچمق پرواز *

(مرغ) میمك ضمی ورانك سکونی وعین معجمه ایله عموما قوش معناسنه عربیده طائر کبی بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول نیر اعظم اسماسندن براسمدر (ثانی بمعنی زنجبیل که مرباده اولور (بال) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله بمعنی جناح طائر همدخی سائر حیوان قنادی معناسنه ده کلور طالب آملی (بیت) باختلال نسیم صبا عجب نبود * که شمع کلبن پروانه را بسوزد * بال بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور (اول چارپا حیوانك اللرینه دیرلر (ثانی انسانك قوللرینه دیرلر (ثالث برنوع ماهی که غایت ایری اولور (رابع بمعنی نشو ونما (خامس پرچك که عورتك قصه صاچی (سادس بمعنی مال وکاله (پرواز) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله اوچمق وقناد اچمق معناسنه وقناد اچیجی معناسنه دخی کلور چونکه پر قناد معناسنه وآز واو ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی کشاده باز کبی شمس فخری (بیت) زمانه برمن چون مشفقی نهاد آغاز * کرفت مرغ دلم درهوای حق پرواز *

* فائده سود وکرند اولدی ضرر صاتدی فروخت *

(سود) سین ممدوده نك ضمی ودال ایله بمعنی فائده بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول سودن لفظندن ماضیدر واسم مصدر دخی اولور (ثانی بمعنی چشم وشادمانی عربیده اسودك جمعیدر چغتایده فائده یه اسیغ دیرلر اصی اندن عبارتدر چونکه لسان ترکده واقع اولان صادی انلر سینه قلب ایدر تکیم

دالی وطایی تاء فوقیه یه ابدال ایتدکلری کبی (کزند) کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی ضرر وزیان مقابلی سود مذکور میر نظمی (بیت) جوهر که کزند قصد دیکر کند * بجان خودش را کزند سر کند (فروخت) فانك وراء ممدوده نك ضمه لریله فروختن لفظندن فعل ماضیدر بولفظ فروختن ایکی معنایه کلور (اول بمعنی بیع (ثانی بمعنی احراق (لکن مستقبلاتی بیع معناسنه اولنجه خاء معجمه نك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشند کلور واکر احراق معناسنه اولورسه خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبیله فروزد وفروزند کلور خواجه حافظ (بیت) پدرم جنت رضوان بدو کندم بفروخت * ناخلف باشم اکر من بجوی نفروشم *

رایکان دی اوجوزه مفته هم اورتاق انباز

(رایکان) یاء تحتیه نك سکونیله ایکی معنایه در (اول بمعنی ضد کران یعنی اوجوز خواجه سلمان (بیت) رایکان درقدمش چون سرو زر باخته ام * سرچرا برمن دلخسته کران میدارد (ثانی بمعنی مفت یعنی بی مشقت و بی عوض اله کیره حکیم سنایی (بیت) هیچ طاعت یابد ازهمچنین بی علتی * رایکان ما آفریدی رایکان ما در پذیر * اصلی راهکان ایدی ها یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر (مفت) میمك ضمی وفانك سکونیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی ثابت (بیت) ثابت بزه انفاسی حساب اوزره ویررلر * برمفت صولق یوق یابوغوغا نه بلادر (انباز) همزه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی شریك میر نظمی در توحید (بیت) اوست درقدرت بصنعش بی نظیر * نیست وانباز ووکیل وهم وزیر *

صپانك آدی فلاخن چوبانه دینده شبان

(فلاخن) فانك ولام ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحه لری ونون ایله صپانکه انکله طاش اتارلر عربیده مقلاع دیرلر اکثر چوبان طائفه سی استعمال ایدرلر حکیم اسدی (بیت) بسنك فلاخن زصد کام خوار * بدو زند در خواه بیخ استوار * اکا فلاخان وفلاسنك وفلباسنك دخی دیرلر (شبان) شین معجمه نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله چوبان معناسنه کمال اسمعیل (بیت) بعهد عدل توکرك ازپی خوش آمد میش * چوخرس مصطبه بازی کند بچوب شبان * چوبان باء فارسیه ایله بودخی فارسیه در ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

اتمق انداختن طاش اتیجی سنك انداز

(انداختن) همزه نك ودال ممدوده نك فتحه لریله مصدردر اتمق معناسنه عرفی (بیت) ای متاع درد در بازار جان انداخته * کوهر هر سود در جیب زبان انداخته مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله اندازد و اندازند کلور (سنك انداز) وصف ترکیبید ر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی (انداز) آنفا مذکوردن معلوم در بوندن بشقه سنك انداز مدمن خمر معناسنه وقلعه کنکره سنده اولان اوفاق سوراخلر معناسنه دخی کلور

کرم وسرد ینه باقلماز بوفنا دنیانك

(کرم) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ایله بمعنی حار یعنی اسی که چغتایده ایسیغ وایسق دیرلر (سرد) سینك فتحی ورانك سکونی ودال ایله بمعنی صووق شاعر (بیت) روزست خوش هوا نه کرمست ونه سرد * ابر از رخ کلستان همی کرد شود

ایله وقتکی ضایع دیمه قیش یازاوقویاز

فلله در الناظم که زهی تجنیس سلیس تام ایلدیکه نظیر قبول ایتمز (تنبیه) بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر یعنی فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن لکن صدر وابتدا وحشولری بعضیلری مخبون و بعضیلری سالمدر و ضربلری بعضا مخبون مقصور و بعضا مخبون محذوف و بعضا اصلم وعروضلری مقصوره در

این قطعهٔ فرخنده دم چون روز روشن دلفروز

(این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانندہ کچدی (فرخنده) مبارك دیو اون التنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (دم) دالك فتحی و میم ایله بمعنی وزن شعر حضرت مولانا (بیت) بس کن وهیچ نکو کرچه دهان پر شکرست زانکه این وزن ودم وقافیه هم عیارند * بوندن بشقه اون طقوز معناسی دخی واردر نته کیم تفصیلی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور چون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (روز) کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی (روشن) آیدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور (دلفروز) وصف ترکیبیدر کوکل یاقیجی معناسنه لکن بو مقامده مجازا کوکل ضیالندیریجی دیمکدر چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (فروز) قطعهٔ سابقه نك بیت سابعنده تحقیقی کچدی (حاصل معنی بو مبارك وزنلو قطعه ایدین کون کبی کوکل ضیالندریجیدر

سرباش و پیشانی آلن ابرودی قاشه چشم کوز

(سر) معروف باش معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول هر نسنه نك اوجی وطرفی مثلا سرانکشت دیرلر (ثانی بمعنی هوس ومحبت بو اوچ معنایه خواجه سلمان (بیت) خاك بادا سرمن کرسر افسر دارم * تاز خاك سر کوی توسرم آنجو رست (ثالث بمعنی سر عسکر وسر قوم وسر کروه وتشدید ایله سربار معناسنه ده کلور (پیشانی) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله آلن معناسنه که عربیده جبین وجبهه دیرلر شیخ نظامی (بیت) به پیشانیش داغی برکشیده * چوخطی برخطایی برکشید * همدخی متابعت نفس ودلخواهی معناسنه ده کلور (ابرو) همزه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وراء ممدوده نك ضمی ایله قاش معناسنه عربیده حاجب دیرلر ایکی جانبی مراد اولدقده ابروان دیرلر شاعر (بیت) ابروانست طاق ایوان جمال * آب روی حسن خوبان ابرویت (چشم) جیم فارسیه نك فتحیله کوز معناسنه عربیده عین چغتایده قاراق وقاراغ دیرلر دیده ایله فرقی قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کلور بوندن بشقه چشم یکرمی اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی مفصل عضو (ثانی مجرم ایاغنه اوردقلری بوقاغی (ثالث صندوق وسپت قپاقلرینه وقپو وپنجره قناد لرینه میخلد قلری تیمور (رابع بمعنی قفل (خامس بمعنی مکر وحیله (سادس بمعنی ریا وفریب (سابع بمعنی عهد ویمین (ثامن بمعنی غم وغصه (تاسع بمعنی کره وعقده (عاشر صو بند یکه اکین وبستان ایچون ایدرلر (حادی عشر بمعنی خیال وملاحظه (ثانی عشر بمعنی توقع وامید (ثالث عشر کمر بند ومیان بند قوشق وقلج وتیرکش باغی (رابع عشر قبا باغلری که اینك ودوکمه یرینه (خامس عشر بمعنی رسمیان وطناب (سادس عشر ترجیع وترکیب بیتنه دیرلر که برقافیه ده برقاچ بیتدنصکره ایراد ایدرلر (سابع عشر بمعنی کرو یعنی رهن (ثامن عشر کورشیجی اویونی (تاسع عشر طومار کاغده دیرلر (عشرون دارالحربدن اسیر طوتمق (حادی وعشرون بچاق وامثالی نسنه لرك باغی (ثانی وعشرون چیلاق قوشی (ثالث عشرون بمعنی پستر

﴾ کرپك مژه مردم ببك بینی بوروندر روی یوز ﴿

(مژه) میمك ضمی وزای فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کرپك معناسنه که عربیده هدب دیرلر (مردم) میمك فتحی ورانك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله کوز ببکی عربیده انسان العین دیرلر خواجه سلمان (بیت) مملکت را مردم غین وعین مردمی * سلطنت را درة التاجی وتاج سروری * هم دخی آدم وانسان

معناسنه ده کلور (بینی) باء موحده نك ونون ممدودتینك کسره لری ایله بورونکه عربیده انف دیرلر هم دخی کوررسك معناسنه مضارع مخاطبدر (روی) راء ممدوده نك ضمهٔ صریحه سی و یاء تحتیه ایله یوزکه عربیده وجه دیرلر شاعر (بیت) محبوب خوب صورت و پاکیزه روی را * نقش ونکار وخاتم فیروزه کو مباش * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی زرق وریا (ثانی بمعنی امید وتوقع (ثالث بمعنی بیداد کردن وتفحص نمودن (رابع بمعنی سبب وعلت (خامس امانه ایله توچ دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

رخسار ورخ عارض یکاق دندان دیشدر لب طوداق

(رخسار) یکاق معناسنه عربیده خد دیرلر اکرچه رویدن غیری مخصوص یکاغك آدیدر اما اکثرا استعمال ایله رویه بدل جمله چهره یه دخی اطلاق اولنور کمال پاشا زاده نك بونده اولان تصرف خاصی ادوات مرکبه دن سار لفظی تحقیقده کچدی یعنی مرکب اعتبار ایلدی فاما که کتب معتبرهٔ لغاتده اسم مفرددر یکاق معناسنه ابوتراب (بیت) عمری نظران مهر برویت کردم * نظاره رخسار نکویت کردم (رخ) رانك ضمی وخاء معجمه ایله بودخی یکاق معناسنه حتی شعرا بعض تراکیبه جزؤ ایدوب مثلا کلرخ و پری رخ دیرلر غیاثای حلوایی (بیت) پیش کلزار رخت لیلی وکل مجنونست * سرو درپیش قدت مصراع ناموزونست * بوندن بشقه رخ بش معنایه دخی کلور (اول برعظیم الهیکل وکبیر الجثه قوشدر عنقا کبی وجود خارجیسی یوقدر شطرنج قطعه لرنده اولان رخ اول قوشدن عبارتدر یعنی انك اسمیله تسمیه اولنمشدر (ثانی بمعنی عنان اسب یعنی آت دیز کنی (ثالث برنوع تاجدر سلفده پادشاهلر کیرلر ایدی (رابع بمعنی سوی وجهت (خامس براوتدر (عارض) کسر را ایله بودخی یکاق معناسنه در فی الاصل عربیدر خواجه حافظ (بیت) زشرم روی توخورشید کشته غرق عرق * نزارمانده مه آسمان ازان عارض * بوندن بشقه عارض درت معنایه دخی کلور (اول بمعنی بنا کوش (ثانی بمعنی عسکر ولشکر (ثالث بمعنی نویسنده یعنی کاتب (رابع هنوز قناتلنمش قوش معناسنه عربیده سکز معنایه کلور محلنده مسطوردر (دندان) دالك فتحیله دیش معناسنه که عربیده سن دیرلر چغتایده تیش دیرلر (لب) طوداق معناسنه هم دخی کنار معناسنه ده کلور

اغز دهان دیل زبان کفتار ایمش معناده سوز

(دهان) دالك وهاء ممدوده نك فتحه لریله اغز معناسنه که عربیده فم دیرلر

الفسز دهن دخی بو معنایه در دهان ناسده دالك كسریله مشهور لكن فرهنك شعوریده ایكیسی ده دال مفتوحه ده ایراد ایلدی فلا تغفل (زبان) زای معجمه نك و باء موحده نك فتحه لریله بمعنی لسان زانك ضمه سیله دخی روایت اولنمشدر شیخ سعدی (بیت) زبان در دهان ای خردمند چیست كلید در كنج صاحب هنر * لكن فتح زای لازمدر (شو بیتده) جهنمدر عدونك صحبتی زیرا دلی طورماز * محبت اهلنه چونكه عذاب ایدن زبانیدر * و برقومك استعمال ایتدكلری لغته دخی زبان دیرلر لسان دیدكلری كبی (كفتار) كفتن لفظندن ماضی آخرینه الف ورا الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة حكیم فردوسی (بیت) بعبری زبان تیز بكشادهٔ * بكفتار داد سخن دادهٔ

﴿ سینه كوكس بوغاز كلو بشكنج مفهومی بلك ﴾

(سینه) معروفدر عربیده صدر دیرلر حكیم فردوسی (بیت) بر وسینهٔ آن صنم سیمرنك * همیداشت از تختهٔ سیم تنك (كلو) كاف فارسیه نك فتحی و لام ممدوده نك ضمی ایله بوغاز عربیده حلقوم دیرلر شانیٔ تكلو (بیت) بی تو هرمی كه زجانم بكلو میریزد بكلو ناشده ازدیده فرو میریزد (بشكنج) باء موحده نك فتحی وشین معجمه نك سكونی وكافك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بلك معناسنه كه عربیده ساعد دیرلر بعض فرهنكلرده بمعنی دست جب یعنی صول ال دیو مذكوردر

﴿ وارن دیمشلر دیرسكه پشت ارقه او لمش دوش اموز ﴾

(وارن) واو ممدوده نك ورانك فتحه لری ونون ایله دیرسك كه عربیده مرفق دیرلر ورانك كسریله دخی شایعدر اغاجی (بیت) زمانی دست كرده جفت رخسار زمانی جفت زانو كرده وارن (پشت) باء فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله ارقه معناسنه كه عربیده ظهر دیرلر همده نخی ولایت نیشابورده برشهر اسمیدر ونواحیٔ هر آتدن برقریه اسمیدر كذا فی المجمع (دوش) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله اوموز معناسنه كه عربیده منكب دیرلر هاتفی (بیت) كشیدند در دوش كردان كار * زرهای داودیٔ زرنكار * همده نخی دونكیجه معناسنه كه عربیده بارحه دیرلر

﴿ انكشت پرمق دست ال زانو دیز اولدی پای اباق ﴾

(انكشت) همزه نك فتحی و نونك سكونی وكاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله پرمق كه عربیده اصبع دیرلر محمد قولی سلیم (بیت) مكن بحلقهٔ آن زلف تابدار انكشت * كه هیچكس نكند دردهان مارا نكشت

(دست) معروف ال معناسنه كه عربيده يد ديرلر بروجه حقيقت ومجاز
شيخ سعدى (بيت) ازدست وزبانكه برآيد * كزعهدهٔ شكرش بدر آيد *
بوندن بشقه اون معنايه دخى كلور (اول بمعنى نفع وفائده (ثانى بمعنى نصرت
وظفر (ثالث بمعنى مقام عالى (رابع بمعنى صدر مجلس (خامس بمعنى قوت
وقدرت (سادس بمعنى غلبه وتسلط (سابع بمعنى طرز وروش (ثامن برنسنه تمام
اولمق (تاسع بمعنى كرته ومرتبه (عاشر بمعنى دستور واذن (زانو) زاى معجمهٔ
ممدوده نك فتحى ونون ممدوده نك ضميله ديز معناسنه كه عربيده ركبه ديرلر
ميرنظمى (بيت) بمانده دركل حيرت بزانو * ندارت پاى رفتن را بيكسو *
چغتايده تز ديرلر همد خى زانو تعظيم وتفخيم معناسنه ده كلور (پاى) باء
فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله اياق معناسنه كه عربيده رجل ديرلر
بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور (اول بمعنى تاب وطاقت (ثانى بمعنى مقاومت
(ثالث بمعنى اثر يعنى ايز (رابع پاييدن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى اولور

* هم طرنغه ناخن دينور قاشى بخار كراو يوز *

(ناخن) نون ممدوده نك فتحى وخاء معجمه نك ضمى ونون ايله طرنق كه
عربيده ظفر ديرلر ميرنظمى (بيت) خراشيده رخ دلجو بناخن * بجاى
اشك رفت ازديده اش خون * چغتايده تيرناغ ديرلر (بخار) خاء معجمهٔ
ممدوده نك فتحى ورا ايله خاريدن لفظندن امر در اولنده كى باء موحدهٔ مكسوره
صله در على ماسبق فى الادوات المركبة (كر) كاف فارسيه نك فتحيله
اويوز كه عربيده جرب ديرلر برعلتدر كه فضلات صفرا ورمندن وجود
انسانده ظاهر اولور حكيم ناصر خسرو (بيت) كرنخواهى رنج كراز كركيان
پرهيز كن * جهل كرست اى پسر پرهيز كن زين زشت كر * بوندن بشقه
درت معنايه دخى كلور (اول ادات شرطدر (ثانى ادات اسم فاعلدر على ماسبق
فى الادوات المركبة (ثالث بمعنى مقصود ومراد (رابع بمعنى قدرت ومكنت

* دكانلو يوللر كوچه وتجار درسودا كران *

(كوچه) كاف ممدوده نك ضمى وجيم فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله دكانلو
يوللر معناسنه بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور (اول بمعنى ارتحال وانتقال
(ثانى عظيم وكبير (ثالث قفتان وبنش مثللولر يقاسنه ديكلان دوكمه
(سوداكران) جمعدر بمعنى تجار چونكه سودا سينك فتحى وواوك سكونى
ودال ممدوده نك فتحيله سود كبى فائده معناسنه كر ادات اسم فاعلدر كماسبق

فی الادوات المرکبة الف ونون ادات جمعدر علی ما سبق فی قواعد المقدمة
کانه تاجرلر طالب فائده لر در انکیچون سودا کران دیو تسمیه اولندیلر
بوندن بشقه سودا ایکی معنایه دخی کلور (اول اخلاط ار بعه دن برینك اسمیدر
(ثانی بطریق الاستعاره شب تاریکه ده اطلاق اولنور مذکور اوچ معنایه
میرنظمی (بیت) تقاضا کرد سودا شام سودا * سفر کردد ازانجا بهر سودا *

﴿ دادستد آلش ویرش کالا قماش ارزان اوجوز ﴾

(دادستد) دال ثانیه نك کسریله بمعنی بیع وشرا واخذ واعطا بو ایکی لفظلر
ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلر در چونکه داد ویردی دیو یکرمنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی ستادالدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثامننده
کچدی همدخی دادستد انتقام معناسنه ده کلور لکن بو معناده دال ثانیه
موقوفه اولور (کالا) کاف ولام ممدودتینك فتحه لریله بمعنی قماش ومتاع
حکیم سنایی (بیت) چو علم آموختی ازحرص آنکه ترس کاندرشب * چو دردی
باچراغ آید کزیده تر بز وکالا * همدخی اثاث المنزل معناسنه وصوت وصدا
معناسنه ده کلور (ارزان) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحیله
اوجوزکه عربیده رخیص معناسنه میرنظمی (بیت) غم جانان بجان ارزان
ستانند * بمعنی تن دهند وجان ستانند * همدخی لایق وسزا معناسنه ده کلور

﴿ کرما وتابستان یاز ساحل محلدر کرمسیر ﴾

(کرما) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله یاز
فصلیدرکه مقابلی سرما که مصراع ثانیده کلور انجق بو مقامده یازدن مراد
فصل صیفدر فصل ربیع دکلدر چونکه وضع قدیمده ترك ربیعه زای معجمه ایله یاز
وصیفه یاء تحتیه ایله یای دیرلردی کیدرك ایکی فصله بردن یازدیدیلر لکن ینه
یازصیفده غالب اولدی اشته بونده مراد غالبدر شاعر (بیت) زمین پرنکار وهوا
مشکبار * نه کرمانه سرما همیشه بهار * معنای ترکیبیسی اسی کلیجی دیمکدر
چونکه کرم اسی دیو قطعهٔ سابقه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (آ) آییدن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (تابستان) باء موحده نك کسری
وسینك سکونیله کرما کبی بو دخی صیف معناسنه درمعنای ترکیبیسی اسم زماندر
زمان حرارت معناسنه درچونکه تاب حرارت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی
شرحنده کچدی ستان ادات اسم زماندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کرمسیر)
غایت اسی وحار موضع معناسنه نته کیم غایت صغوق موضعه سرد سیر

﴿ دیدکاری ﴾

دید کاری کبی معنای ترکیبیسی اسی طوق دیمکدر چونکه کرم اسی وسرد صغوق دیو کرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی سیر طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی

قبشدر زمستان ودی سرمادخی پاییز کوز

(زمستان) قیش فصلی معناسنه اکرچه زم زای معجمه ایله صغوق معناسنه درلکن السنه ده کسر زای ایله مشهوردر انکیچون ارباب لغت زمستان لفظنی کسر فصلنده یازدیلر علی ما صرحه فی فرهنك شعوری خواجه سلمان (بیت) شهاجهان خزف را کذشت فصل خریف * رسید کوکبهٔ موکب زمستانش (دی) دالك فتحی و یاء تحتیه نك سکونیله بوزنمی بودخی فصل شتا معناسنه امیرخسرو (بیت) بجان میداد راحت دیدن ازوی * چو برف اندر تموز وشعله دردی * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول سال شمسیدن اونجی ماهه دیرلر (ثانی برفرشته نامیدر که ماه دیده تدبیر امور ومصالحه موکلدر (سرما) سینك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله بمعنی فصل شتا ایضا (پاییز) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله بمعنی فصل خریف یعنی کوز میرنظمی (بیت) شراب کهنه خورددر فصل پاییز * بهار کهنه یاروساقی جائز *

یغمور باران برف قاردخی بولتدر ابرو میغ

(باران) معروف یغمور معناسنه همدخی باریدن لفظندن اسم فاعل اولور یاغیجی معناسنه و بهارده سحر وقتی رطوبت هوادن حاصل اولور اکا دخی باران دیرلر (برف) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وفا ایله قارکه عربیده ثلج دیرلر میرنظمی (بیت) پارهٔ یخ بودهٔ خنجر بکف * کرد بخیز دبسر دهد برف (ابر) همزه نك فتحی وباء موحده نك سکونی ورا ایله بمعنی سحاب یعنی بولت شیخ سعدی (بیت) ابر باد ومه وخورشید وفلك درکارند * تاتونانی بکف آری وبغفلت نخوری (میغ) میم ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله ابرکبی سحاب معناسنه همدخی طومان معناسنه ده کلور

بخنونه دیرلر شمشکه یخجه طاویخ اولدی یوز

(بخنونه) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ونون ممدوده نك ضمی ونون ثانیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی برق یعنی شمشك بخنود دخی دیرلر ابو المعانی (بیت) تاب رویش راببوشد طره ها * زیرتار زلف چون بخنونه است *

(یخجه) یاء تحتیه نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وجیمك فتحی وهاء رسمیه ایله طلو معناسنه كه تكرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر بدرالدین شاشی (بیت) درعنبر تو لالهٔ دررسید تو لولو * درغنچهٔ تونسرین در یخجهٔ آذر (یخ) یاء تحتیه نك فتحی وخاء معجمه ایله بوز كه عربیده جمد چغتایده موز دیرلر

كردن بیوندر ایتمكه كردن دی كردان دونیجی

(كردن) كاف فارسیه نك فتحی ورانك سكونی ودالك فتحی ونون ایله بیون معناسنه كه عربیده رقبه وعنق وجید دیرلر شاعر (بیت) تواضع ز كردن فرازان نكوست * كدا اكر تواضع كند خوی اوست * همدخی مكنت وقدرت معناسنه ده كلور (كردن) كاف عربی ایله ایتمك معناسنه مصدر در لكن اولدیغی حسبیله برنسنه یه اضافته محتاجدر مثلا كاركردن وعمل كردن كبی فعل عام چغتایده ایتماك دیرلر ماضیسنده ایتی دیرلر همدخی ایلاب دیرلر ایلیوب دیمك اولور وایلابان دیرلر ایلیوبن دیمك اولور ودخی ایتكای دیرلر ایده دیمكدر (كردان) كاف فارسیه نك فتحی ورانك سكونی ودال ممدوده نك فتحیله كردیدن لفظندن اسم فاعلدر مثلا چرخ كردان دیرلر چرخ دوار معناسنه همدخی كباب معناسنه ده كلور كه عربیده مشوی دیرلر

اولدی دكرمی كرده هم كرد ایتدی داخی كرد توز

(كرده) كاف فارسیه نك كسری ورانك سكونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله دكرمی نسنه معناسنه كه عربیده مدور دیرلر بونده هاء رسمیه سز كرد دخی بو معنایه در بوندن بشقه كرده اوچ معنایه دخی كلور (اول برنوع یوفقه اتمك معناسنه (ثانی برپارچه صاری بزكه یهود طائفه سی فرمان پادشاهله اموزلرینه دكرلر مسلماندن امتیاز ایچون اكا عربیده غیار دیرلر (ثالث بمعنی كرده بالش كرد (مصراع اولده یكین كردن لفظندن ماضیدر (كرد) كاف فارسیه نك فتحی ورانك سكونیله توز معناسنه كه عربیده غبار وقتره ونقع وهبا دیرلر شیخ نظامی (بیت) كرد بودخاك برانكیخته * خاك تهی به كه درآمیخته * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی كلور (اول كردیدن لفظندن امردر دوندر معناسنه (ثانی بمعنی كردون وفلك (ثالث نیر اعظم اسماسندن براسمدر (رابع بمعنی بوی خوش (خامس بمعنی نفع وفائده (سادس بمعنی فرح وسرور (سابع بمعنی غم واندوه (ثامن بمعنی عكس (تاسع ابرشمدن برنوع

مكرای مال وجاه رامیل ایتمه مال ومنصبه

(مکرای) نهی حاضردرمیل ایتمه معناسنه مصدری کافک کسری وراء ممدوده نك فتحی وسینك سکونیله کراستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك یاء تحتیهٔ مفتوحه یه ابدالیله کرايد وکرایند کلور (مال) معروف (جاه) منصب دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی

علم ومعارف کسب ایدوب جمله حسودك بغرین اوز

(علم ومعارف) فرقلری دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی کسب وجمله وحسود اصللری عربیدر انشالرده دخی شایعدر (تنبیه) اشته بوقطعه یکرمی یدنجی قطعه در وزنی بوندن اقدمکی یکرمی بشنجی قطعه نك وزنی کبی بحر رجز مثمن الاجزادندر یعنی هر بیتی سکز کره مستفعلن درفاحفظ

قطعه چون آب کهر پاس ومریز

(قطعه چون) قطعهٔ خامسه نك عنوانده کچدی (آب) صو دیو فرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کهر) دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی (پاس) اوتوز بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان پاشیدن لفظندن امردرحفظ ایله معناسنه باقی معنالری فرق سکزنجی قطعه نك بیت تاسعی شرحنده کلور (مریز) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدرنته کیم امرحاضری بوقطعه نك ایکنجی بیتنده کلور (حاصل معنی کوهر صویی کبی اولان قطعه یی حفظ ایله دوکمه بعض نسخه ده پاس موقعنه شین معجمه ایله پاش واقعدر بوصورتده کهرپاش کهرصاچیجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه پاش پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله پاشیدن لفظندن امرحاضر درفاحفظ

بعض برخی شمدی اکنون داخی نیز

(برخی) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده نك کسریله براز وبعضی معناسنه هم دخی فدا معناسنه ده کلور (اکنون) همزه نك فتحی وکافك سکونی ونون ممدوده نك ضمی ونون ثانیه ایله شمدی معناسنه عربیده حالا والان دیرلر عرفی (مصراع) خم بجوش آمدبکو که تو به اکنون * والفسز کافك کسریله کنون دخی دیرلر (نیز) نون ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله دخی معناسنه عربیده واو عاطفه معناسنه چغتایده داغی دیرلر

هست واردر نیست یوقدرنسنه چیز

(هست) هانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله واردر معناسنه چونکه

(ها) وار معناسنه است ادات ربط در علی ما سبق فی الادات المرکبة بو تقدیرجه هست اصلنده ها است ایدی الفی حذف اولنوب هست اولدی کاه اولور که فقط است معناسین مفید اولور شاعر (بیت) ببین دل من و پیکان بحساب دور * که هست کوه غم و چشمها آب دور * تکیم کاهی است هست معناسنی مفید اولدیغی کبی هستك مقابلی نون ممدوده نك کسریله (نیست) که یوقدر معناسنه خواجه حافظ (بیت) در عشق خانقاه و خرابات فرق نیست * هرجا که هست پرتو روی حبیب هست * چونکه نی نونك کسری و یاء تحتیهٔ مجهوله ایله حرف نفیدر یوق و دکل معناسنه عربیده لیس ولا چغتایده ایماس دیرلر حکیم انوری (بیت) چنان کامل که نی کرمست نی سرد * چنان عادل که نی خشکست نی تر * لکن نی لفظی است ایله یاخود میم متکلم ایله تعانق ایدنجه یاء مجهوله معروفه مبدل اولور است ایله تعانقی بومقامده کورلدی میم ایله تعانقی قرق یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (چیز) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسریله نسنه معناسنه عربیده شیء دیرلر شیخ سعدی (قطعه) کلی خوش بوی درحمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم * بدو کفتم که مشکی یا عبیری که از بوی دلاویز تو مستم * بکفتا من کلی ناچیز بودم * ولیکن مدتی با کل نشستم * کمال همنشین در من اثر کرد * وکرنه من همان خاکم که هستم

﴾ پك طلو سرشار دستیدر سبو ﴿

(سرشار) راء اولینك سکونیله بمعنی لبریز که پك طلو معناسنه صائب (بیت) یا رب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشار ده * چشم بینا جان آکاه و دل بیدار ده * معنای ترکیبیسی باشدن صوسی دیمکدر چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شار) شین معجمه نك فتحیله شاریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شاریدن صو آقرکن سسلنمکه دیرلر (سبو) سینك فتحی و باء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله دستی که ایچنه صو و شراب قورلر بابای فغانی (بیت) وقتست ای حریف که می در سبو کنند * دردی کشان بمنزل مقصود رو کنند

﴾ ایچ بنوش صاچ بیفشان دولك بریز ﴿

(بنوش) اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صله در علی ما سبق فی الادوات البسیطة کمال خجندی (بیت) بیاد لعل دلبرخون دل نوش * شراب لعل نوشیدن

چه کارست (بیفشان) قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان افشاندن لفظندن امر حاضر در چونکه اولنه صله اولان باء موحده داخل اولنجه ابتداده کی همزه یاء تحتیه یه ابدال اولندی علی ما سبق فی المقدمة (بریز) بیت مزبورده کچن ریختن لفظندن امر در چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زایه ابدالیله ریزد وریزند کلور اولنده کی باء موحده صله در

قول رهی بنده کوله زنکی عرب

(رهی) قول وبنده معناسنه کمال پاشا زاده بیوردیکه رهی یوله کیدوب کلان خدمتکاره دیرلر چونکه معنای ترکیبیسی یوله منسوب دیمکدر اوده خدمت ایدەنه غلام دیرلر نتکیم بو بیتدن فهم اولنور (شعر) پدری وبرادری بکذار * این رهی وآن غلام درهمه کار * بو فرقی مرحومدن ماعدا ارباب لغت ذکر ایتمامشدر انجق رهی بمعنی بنده دیو مطلق تفسیر ایلدیلر کذا فصله الشعوری لکن شوقدر که غلام خوبروکشی زاده اولسه رهی سیاه زنجی ویوللق یومشقلق اولسه جائزدر (بنده) مطلق قول معناسنه لکن ارکك اولمق شرطیله انکیچون کوله ایله تفسیر ایلدی کرك حقیقت وکرك مجاز وکرك کفاردن سبی اولسون وکرك اولماسون جمله یه اسم عامدر حکیم فردوسی (بیت) سیاه اندر ایران پراکنده شد * زن ومرد وکودك همه بنده شد (زنکی) زنك ولایتنه منسوب اولان سیاهکه اکا ترکیده عرب دیو تعبیر ایدرلر اکثرانلردن قول وکوله اولور وهر سیاه لون اولان آدمه دیرلر استعاره طریقیله جمعی زنکیان کلور خواجه نظامی ازاسکندر نامه (بیت) چواز زنکیان راندداستان * شد آن بزم همچون تن اهرمن

نغز دلبر جاریه اولدی کنیز

(نغز) نونك فتحی وغین معجمه نك سکونی وزای معجمه ایله بمعنی دلبرولطیف استاد عنصری (بیت) بکویش که من نامه نغز تاك * فرازآورید ستم از مغز پاك (کنیز) کافك فتحی ونون ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله بمعنی امه وجاریه حکیم اسدی (بیت) بروی کنیز بجسان دوست کشت * که تا کاه روزی بر وبرکذشت * هم دخی دختر یعنی مطلقا قز معناسنده ده کلور

دی نبهره ناسره قلب اقچه یه

(نبهره) نونك وباء موحده نك فتحه لری وهانك سکونی ورا ایله بجمزقلب اقچه وفنا نسنه وفرومایه آدم معناسنه هاء رسمیه ایله نبهره دخی دیرلر (ناسره) نون

ممدوده‌نك وسينك ورانك فتحه لری وهاء رسميه ايله بودخی نبهره كبی
قلب اقچه ومتاع كاسد معناسنه چونكه سره كچن اقچه ومتاع رايج
معناسنه هم دخی ناسره كشتزار يعنی اكنلك معناسنه ده كلور

اولمش الدانمق فريب پول پشيز

(فريب) فانك وراء ممدوده‌نك كسره‌لری وباء موحده ايله اوتوز التنجی قطعه‌نك
بيت سابعنده كلان فريبيدن لفظندن امر صيغه سی اوزره اسم مصدردر
شمس فخری (بيت) ايام عدل خسرو ورستم مهابتست * نه روز كار زرق
فسونست بافريب (پشيز) باء فارسيه‌نك فتحی وشين معجمه‌نك كسری
وزای معجمه ايله پول معناسنه كه باقردن وپرنجدن ايدرلر شيخ سعدی (بيت)
چنان روز كارش بكنجی نشاند * كه بريك پشيزش تصرف نماند * شمس فخری
بردرهم يرينه كچر اقچه ديو تفسير ايلدی مجمع الفرسده منقر ديو تفسير ايلدی

قورقودر بيم وهراس وترس وباك

(بيم) باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وميم ايله بمعنی خوف وخشيت شاعر
(بيت) هم اندرزمان روی اوشد سفيد * مرا ای خداوند بيم واميد (هراس)
هانك كسری ورانك فتحيله اوتوز التنجی قطعه نك بيت سادسنده كلان
هراسيدن لفظندن امر صيغه سی اوزره اسم مصدردر شيخ سعدی (بيت)
اميد وهراسش نباشد زكس * برينست بنياد توحيد بس (ترس) تاء فوقيه‌نك
فتحی ورانك سكونی وسين ايله ترسيدن لفظندن امر صيغه سی اوزره اسم
مصدردر (باك) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وكاف ايله بمعنی خوف ايضا
فاما كه بيم ايله بونك فرقی بودركه بيم اصلنده خوف معناسنه باك صكره دن
خوف واحتراز معناسنه شمس فخری (بيت) رحمتی آخرای مه بی باك * نظری
آخرای بت چالاك * حاصلی باك خوفه مخصوص دكلدركاه قورقودن كاه
اجتنابدن كاه حيادن اولور عربده اول حالاتی مبالات ايله تعبير ايدرلر

قاچه جق يردر دخی جای كريز

(جای كريز) تركيب اضافيدر بمعنی ملجأ وملاذ چونكه جای مكان
ديو يكرمی ايكنجی قطعه نك بيت رابعنده كچدی كريز قرقنجی قطعه نك
بيت ثالثنده كلان كريختن لفظندن امر صيغه سی اوزره اسم مصدردر

كت برو هم اورپزن بكريز قاچ

(برو) رفتن لفظندن امر درنته كيم مضارعی قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده

كچدى (بزن) قرقنجى قطعه نك بيت سابعنـده كلان زدن لفظندن امردر چونكه مستقبلاتى نون ايله زند وزنـده كلور (بكريز) كريختن مز بوردن امردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله كريزد وكريزند كلور يواو چ كلمه نك اولنده كى باء موحده صله در

﴿ قارشقلق شورش وغوغاستيز ﴾

(شورش) اون ايكنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن شوريدن لفظندن امر صيغه سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر قارشقلق وغوغا وفتنه معناسنه (ستيز) سينك وتاء فوقيهٔ ممدوده نك كسره لريله بمعنى غوغا وخصومت شيخ سعدى (بيت) چوجنك آورى باكسى درستيز * كه ازوى كريزت بود ياكريز (غوغا) دخى فارسيدر تركيده شيوعى ايله تفسير قلندى همدخى ستيز تعصب وسركشى معناسنه وخشم وكين معنـاسنه ده كلور

﴿ پويه يلمك يكچه قوشمق تركتاز ﴾

(پويه) باء فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحى وهاء رسميه ايله يلمك ويورمك معناسنه اسم مصدردر استاد لبيبى (بيت) بكرمى چوبرق و بجزمى چوابر * به پويه چورنك وبكينه چو ببر * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور (اول بمعنى آرزو بااضطراب (ثانى ديلى طائفه سندن برشخصك نامى درکه اولادى برمدت پادشاهلق ايلديلر طبقه لرى تواريخده مسطوردر آل پويه ديو تسميه اولنورلر زياده كزيده لرى عضد الدوله ايدى (تركتاز) تاء فوقيه نك ضمى ورانك سكونى وكافك كسرى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله يكچه سكرتمك وخبرسز چاپمق ويغمايه سكرتمك معناسنه حكيم سنـايى (بيت) تركتازى كنيم و برشكنيم * نفس زنكى مزاج دربازار * حامى آمدى (بيت) تركتاز ايلرايسم صيد كه معناده * بند فتراكم اولور صيد فروعيله اصول * اصلنده ترك ايله تاز لفظندن مركبدر چونكه ترك يغما وغارتده چاپكلردر تاز اسم مصدردر تكيم اسم مفعولى اوتوز بشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور

﴿ داخى پك چابك كيدندر كرمخيز ﴾

(كرمخيز) وصف تركيبيدر بمعنى سريع السير هاتفى (بيت) چودرپيش كيرندراه * كريز برانكيخت برتوسن كرمخيز * چونكه كرم حرارت ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى خيز خيزيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تكيم امراولديغى حالده يكرمى بشنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى

﴿شور طوزلو وژرف ومغ يعنى دريك﴾

(شور) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى ورا ايله بمعنى شئ مالح يعنى طعامده وذائقه ده طوزلو اولان نسنه بوندن بشقه سكز معنايه دخى كلور (اول بمعنى غوغا وفتنه (ثانى بمعنى نحس وشوم (ثالث بمعنى سعى وكوشش (رابع بمعنى نفير (خامس بمعنى ورزيدن يعنى اهتمام (سادس بر برينه اورمق معناسنه (سابع بمعنى مشغله (ثامن بمعنى غسل وشستن (ژرف) زاى فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وفا ايله بمعنى عميق يعنى دريك حضرت مولانا (بيت) صد هزاران ماهى ازدرياى ژرف * دردهان هريكى دريا شكرف * بوندن بشقه يدى معنايه دخى كلور (اول بمعنى بسيار وكثير (ثانى بمعنى بزرك وكبير (ثالث هر نسنه يى كنهيله بيلمجى معناسنه (رابع بمعنى دقيق (خامس بمعنى عاقبت وانجام (سادس بمعنى دوردراز (سابع بمعنى امعان نظر واتقان فكر (مغ) ميمك فتحى وغين معجمه ايله ژرف كبى دريك وعميق معناسنه صاحب فرهنك منظومه (بيت) ژرف زكفته اند مغ يعنى * كه بژكى دريك دور معنى * همدخى رود خانه معناسنه ده كلور

﴿قويى چاه وقيوجيدر چاهويز﴾

(چاه) جيم فارسيهٔ ممدوده نك فتحى واظهارها ايله مطلقا قويى معناسنه صويى اولسون اولماسون عربيده بئر وحفير ديرلر (چاهويز) هانك سكونيله قيوجى يعنى قيو پاك ايدجى وقيو پاك ايده جك آلته دخى ديرلر چونكه اصلنده وصف تركيبى كه ويز واو ممدوده نك كسريله ويختن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر فقير شويله ظن ايدرمكه ويختن بيختن معناسنه اوله يعنى اله مك وسجمك چونكه فارسيده بين الباء الموحده والواو تبادل شايعدر

﴿تند باد اولدى قصرغه زودتيز﴾

(تند باد) دال اولى نك كسريله قاصرغه وشديد روزكاركه عربيده اعصار ديرلر شاعر (بيت) كرتند باد برآيد زكنج * بخاك افكند نارسيده ترنج * چونكه تند تاء فوقيه نك ضمى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى تيز وكسكين باديل ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثامننده كجدى (زود) زاى معجمه نك ضمى ودال ايله بمعنى سريع وچابك يعنى تيز ديمكدر

﴿همدخى خشم وغضبدر تندتيز﴾

(تند تيز) بينلرنده واوسز بمعنى خشم وغضب واوايله تند وتيز كسكين وحديد معناسنه چونكه تند قد سبق آنفا تيز كسكين ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت

ثانیسنده کچدی ﴿مغز ابجدر کیم عربجه لب دینور﴾
(مغز) میمك فتحی وغین معجمه نك سكونی وزای معجمه ایله مثلا مغز بادم
ومغز فستق دیرلر وخاصة آدم بینی سنه ده مغز دیرلر شیخ سعدی (بیت)
باش تا دسنش ببندد روزكار * پس بكام دوستان مغزش برآر *
﴿پسته فستق درقوری اوزم مویز﴾
(پسته) باء فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله
فستق معناسنه درنته کیم اغزی آچلمش فستقه بسته وخندان دیرلر صائب تبریزی
(بیت) مهرزن بردهن خنده كه درباغ جهان * سرخود میخورد آن پسته كه
خندان باشد (مویز) میمك فتحی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله قوری
اوزم که عربیده زبیب دیرلر ﴿بادزن یلپازه در داخی دینور﴾
بو بیتك ایكی مصراعنده کلن لفظلری بالجمله یلپازه معناسنه كه عربیده مروحه
دیرلر جمله سنك جزء اولی باد لفظی جزء ثانیلری حركاتیله بیان اولنور (بادزن)
دالك سكونیله اصلنده وصف تركیبیدر چونكه زن قرقنجی قطعه نك بیت
سابعنده کلن زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانی (بیت)
آتش سوزدلم تسكین نكردد باد زن * شعلهٔ آتش شود افزون از بادوزان *
﴿بادبیزن بادباز باد بیز﴾
(بادبیزن) دالك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی
ونون ایله مضبوطدر كمال خجندی (بیت) باد بیزن كه كسی برمن بیمار زند * زضعیفی
چومكس باد بردپیكرمن (بادباز) بائین موحده نك فتحلری ودالك سكونی
وزای معجمه ایله محفوظدر (بادبیز) اصلنده یل صاچیجی معناسنه وصف
تركیبیدر چونكه بیز باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله الهمك
وصاچمق معناسنه اولان بیختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
﴿سن همان سعی ایله ای نور بصر﴾ لفظلری بیاندن مستغنیدر
﴿علم وعرفان صاحبن ایلر عزیز﴾
(علم وعرفان) فرقلری دیباجه نك یكرمنجی بیتی شرحنده مشبعا کچدی
(تنبیه) بو قطعه نك وزنی فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ایكی كره واكثر
عروضی محذوفدر كه فاعلن وزننده بعض عروضی وجمیع ضربلری
فاعلات وزننده مقصوردر فاحفظ
﴿قطعهٔ سینه را درسینه کن بهترهوس﴾

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (سینیه) حرف سینه منسوب دیمکدر (را) ادات مفعولدر (در) ادات ظرفدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة (سینه) کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (کن) ایت معناسنه امردر نته کیم بیانی قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی (بهتر) پك ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (هوس) میل دیو بوقطعه نك بیت اخیرنده کلور (حاصل معنی حرف سینه منسوب اولان قطعه یه سینه کده پك ایو میل ایله (نکته) کانه بوقطعه ده رد العجز علی الصدر رمشللو صنعت واردر

﴿ کلدی آمد کلدی خندید آنکه اولکیم کیمسه کس ﴾

(آمد) همزه نك مد یله ماضیدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور (خندید) قطعهٔ مزبوره نك بیت اخیرنده کلان خندیدن لفظندن ماضیدر (آنکه) همزهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سکونی وکافك کسری وهاء رسمیه ایله اسم موصولدر عربیده الذی والتی ترکیده اولکیم دیرلر عرفی (بیت) باانکه یقین است که فردوس * صد کل تهی دستیٔ هرخار فروشند (کس) کیمسه معناسنه ترکیده دخی شایعدر شیخ سعدی (بیت) افتاده ایست آزاده * کس نباید بجنك افتاده *

﴿ قویروغه دنباله ودم دی ببرمعناسی کس ﴾

(دنباله) دالك کسری ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك ولامك فتحه لری وهاء رسمیه ایله قویروق معناسنه هاء رسمیه سز دنبال ونون یرینه میم ایله دمبال ودمباله دخی جائزدر شاعر (بیت) مبادا هیچکس راتنکیٔ حال * بحال فرق نبود پیش دمبال * وکوز قویروغنه دمبال چشم دیرلر (دم) دالك ضمی ومیم ایله دمبال کبی قویروق معناسنه که عربیده ذنب والیه دیرلر (ببر) قرق سکزنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کلان بریدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صله در

﴿ صولومقدر دمزدن همدم مصاحب رازسر ﴾

(دمزدن) صولومقدر یعنی تیز تیز نفس ویرمك معناسنه مصدر مرکبدر چونکه دم نفس دیو بوبیتك مصراع ثانیسنده کلور (زدن) اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (همدم) سکون میم ایله مصاحب وقرین معناسنه چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات

مركبه ده كچدى (راز) سرديو يكرمى التنجى قطعه‌نك عنوانى شرحنده كچدى

﴾ اوفلمك هم ظاهر اولمقدر دميدن دم نفس ﴿

(دميدن) دالك فتحى وميم ممدوده نك كسريله مصدردر اوفلمك معناسنه همدخى ظاهر وآشكاره اولمق معناسنه ابوالمعانى (بيت) دميد صبح سعادت بروى خندانت * رسيد مژده بشب غم كشان هجرانرا * بونلردن بشقه درت معنايه دخى كلور (اول اورپرمك معناسنه مثلا سبزه بتمك كبى (ثانى بمعنى نمو يعنى اغاج واوت بتمك معناسنه (ثالث بمعنى لاف زدن (رابع بمعنى حمله آوردن (دم) دالك فتحى وميم ايله بمعنى نفس بوندن بشقه اون طقوز معنايه دخى كلور (اول بمعنى وزن شعرديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك عنوانى شرحنده كچدى (ثانى دم وقت ديو قرق اوچنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور (ثالث بمعنى فريب يعنى الدامق رابع بمعنى كبر ونخوت (خامس بمعنى بوى كه شم (سادس بمعنى آه وانين (سابع بمعنى افسون (ثامن بمعنى دهن (تاسع بمعنى ظاهر وآشكار (عاشر برايچم صو معناسنه (حادى عشر كورك كه دمورجى وقيومجى انكله آتش ياقرلر (ثانى عشر بمعنى عيش وعشرت (ثالث عشر قلج اغزى يعنى كسكين طرفى (رابع عشر اوق دمرنى ونيزه اوجى (خامس عشر مقراص اوجى (سادس عشر فرون اغزى (سابع عشر بمعنى دهن ماهى (ثامن عشر سرور وحبور (تاسع عشر بمعنى عجب ﴾ سو يلشدم كفتمى بلمش ايدم دانستمى ﴿

(كفتمى) ماضى متكلم وحده در آخرنده ياء تحتيه حال ماضيه‌يى حكايت ايچوندر على ماسبق فى الادوات البسيطة مصدرى اللى بشنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظيدر (دانستمى) هر وجهله كفتمى كبيدر مصدرى دانستن لفظيدر ﴾ بسكه از بسكه نيجه چوقدن يتر داخى زبس ﴿

(بس) باء موحده نك فتحى وسين ايله اوچ معنايه در (اول نيجه كه عربيده كيف معناسنه شيخ سعدى (بيت) اى بسا است تيز روكه بماند بس خر لنك جان بمنزل برد * ثانى بسيارد ن مخففدر چوق معناسنه وله ايضا (بيت) بس نامور بزير زمين دفن كرده اند * كز هستيش بروى زمين برنشان نماند * ثالث بمعنى كافى يعنى يتر وله ايضا (بيت) چو يكبار كفتى بكو باز پس * كه حلوا چو يكبار خوردند بس (بسكه) آخرنده‌كى كه لفظى ادات ربطدر (از) بمعنى من يعنى دن كما سبق فى الادوات المركبة (ز) مثله حاصلى بسكه بو مقامده ايكى معنايه در (برى نيجه

بری یتر ازبسکه چوقدن معناسنه زبس دخی چوقدن معناسنه فلا تغفل

﴿ اوکده کیدن پیشرو کبرو قلان پسمانده در ﴾

(پیشرو) وصف ترکیبیدر اوکده کیدن معناسنه مقدمهٔ جیش وغیری کبی شیخ سعدی (بیت) کرکدا پیش رواشکراسلام بود * کافر از بیم توقع برود نادرچین * وسازلرده مقدم ادا اولنان آهنك معناسنه ده کلور چونکه پیش اوك دیو قطعهٔ آتیه نك بیت اولنده کلور (رو) رفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدرنته کیم امراولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (پسمانده) بمعنی بقیه مثلا فضلهٔ طعام ومخلفات بیت کبی چونکه پس اکسه دیو مصراع ثانیده کلور مانده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن اسم مفعولدر

﴿ صکره سیدر واپسین هم صکره در هم اکسه پس ﴾

(واپسین) واو ممدوده نك و باء فارسیه نك فتحه لری وسین ممدوده نك کسری ونون ایله هرنسنه نك صوکی مثلا نفس واپسین دیرلر صوك نفس معناسنه (پس) باء فارسیه نك فتحی وسین ایله اکسه وقفا وارد معناسنه که عربیده وراء دیرلر مقابلی پیشدرنته کیم فردوسی (بیت) پس وپیش ترکان طاوس رنك * چپ وراست شیران پولادچنك * همدخی صوك معناسنه ده کلور عربیده بعد دیرلر شیخ سعدی (بیت) پس از مرك دشمن یکی شربت آب * به از ملك کاوس وافراسیاب

﴿ ساربان صوران دوه اشتر بولاریدر مهار ﴾

(ساربان) دوه جی معناسنه که ترکیده صوران عربیده جمال دیرلر چونکه سار سین ممدوده نك فتحی ورا ایله جمله معانیسندن بری دوه معناسیدر کما سبق فی المقدمة (بان) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة خواجه سلمان (بیت) کوس رحیل میزند ای خفته ساربان * برخیز وراه روکه روانست کاروان (اشتر) همزه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك ضمی ورا ایله دوه معناسنه عربیده اسماسی چوقدر مثلا جمل وناقه ومطیه وبعیر کبی همزه نك اسقاطی وضم شین ایله شتر دخی لغتدر شیخ سعدی (بیت) نه باشتری سوارم نه چواستر زیربارم * نه خداوند رعیت نه غلام شهریارم (مهار) میمك وهاء ممدوده نك فتحه لری ورا ایله دوه یولاریدر عموما میرنظمی (بیت) هزاران مهار اشتر سرفراز * که بارش متاعت بهر جهاز *

﴿ بانك ﴾

﴿ بانك پك سس چاك درا برآيده اولمش جرس ﴾

(بانك) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله پك سس كه عربيده صوت شديد ديرلر عرفى (بيت) مالب آلوده بهرتو بكشاييم ليك * بانك عصيان ميزند ناقوس استغفارما * هم دخى براغاجكه خوشبو شكوفه سى اولور عربيده قضيب البان ديرلر تخمنه حب البان ديدكلرى كبى (درا) دالك وراء ممدوده نك فتحه لريله دراى لفظندن مخففدر چاك معناسنه عربيده جرس ديرلر كاسترى حكيم انورى (بيت) آن يكى كه رقيب كرد نظر * وآن يكى كه سهيل بانك دراى * بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور (اول تمورجى چكيجى معناسنه (ثانى سوزه شروع ايتمك معناسنه (ثالث ايچرو كل معناسنه ووصف تركيبى دخى اولور (جرس) جيمك ورانك فتحه لرى وسين ايله چاك معناسنه عربيده وفارسيده شايعدر خواجه حافظ (بيت) مرادر منزل جانان چه جاى عيش چون هردم * جرس فرياد مى آرد كه بربنديد محملها * همدخى زندان يعنى سجن معناسنه ده كلور

﴿ عقربه كژدم دخى صدپايه ديرلر طرطله ﴾

(كژدم) زاى فارسيه نك سكونيله بمعنى عقربكه دائما قويروغنى اكرى طوتدوغندن اكرى قويرق ديو تسميه اولندى چونكه كژ كافك فتحيله اكرى معناسنه دم قويرق ديو بوقطعه نك بيت اولنده كچدى مشهور ومعروفدركه عقرب اناسندن طوغماز ولادتى قريب اولدقده قارننى يرترطشره چقار اناسى هلاك اولور ابو المعانى (قطعه) پس ناخلف چو بد بخنست * درحق اودعاى هردو رود * زانكه دررحم همچو كژدم او * بكشد مادر وشكم بدرد * (صد پايه) سكون دال ايله اغاج قوردىكه تركيده طورطور ديرلر كذا فى فرهنك شعورى تركيده لام ايله طرطل دخى لغتدر بعضيلر چيان دخى تفسير ايلدى تنه كيم شاهدى (مصراع) عقربله چيان آدى كژدم دى وصد پايه ابو المعانى (بيت) درخت اميدم سرايا نخورد * غم حسرت دل چوصدپايه بود معناى تركيبيسى يوز اياقلو ديمكدر چونكه آخرنده كى هاء رسميه نقله علامتدر ياخود نسبيه درزيرا مزبور حيوانده اياق كبى خورده نسنه چوقدر

﴿ هم اورمجكدر تنند اولدى سنك آدى مكس ﴾

(تنند) تاء فوقيه نك ونون اولى نك فتحه لرى ونون ثانيه نك سكونى ودال ايله اورمجك كه عربيده عنكبوت ديرلر استاد اغاجى (بيت) زتار يكى وسستى هردو پايم

تومیکوبی مکر پای تنندست * همدخی کاهل وتنبل معناسنه ده کلور (مکس) میمك وکاف فارسیه نك فتحه لری وسین ایله سنك كه عربیده ذباب دیرلر بال اروسنه دخی دیرلر نته کیم اکا ترکیده سکك دیدکاری کبی شاعر (بیت) یکی آن مکس كه انکبین کر بود * به از صد مکس که انکبین خور بود * بو بیتده مکس اول بمعنی نحل مکس ثانی بمعنی ذباب چغتایده کسرتین ایله چبین دیرلر

فشقی سرکین وسیلوب سپورمه اولمش رفت روب

(سرکین) سینك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله فشقی كه حیوانات ترسی معناسنه معربی سرقین لفظیدر ابو المعانی (بیت) روی ناشستهٔ اوکشته فراهم سرکین * ریش کج مج چو چمن پر سر سرکین رشته (رفت روب) سیاوب سپورمه معناسنه چونکه رفت قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر (روب) راء ممدوده نك ضمیله اسم مصدردر نته کیم وصف ترکیبی اولدیغی حالده اللی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور بوندن بشقه رفت روب چاروب کبی سپورکه معناسنه ده کلور

(چورچوبه سو پرندی یه خاشاك دی هم خار وخس

(خاشاك) خا وشین معجمتین ممدودتینك فتحه لری وکاف ایله چور چوب وسو پرندی كه عربیده فعفع وکناسه دیرلر (خار) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله (خس) خاء معجمه نك فتحی وسین ایله خاشاك مذکوره مراد فلردر شاعر (بیت) زخاشاك وازخار وشاخ درخت * یکی آتشی برفروزنده بخت * عطفله خس وخاشاك دخی خار وخاشاك بو معنا لرده شایعدر بوندن بشقه خار لفظنك درت معناسی دخی واردر نته کیم یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانی متن وشرحنده کچدی خس بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی فرومایه ومرد رزیل معناسنه (ثانی بمعنی بخیل وخسیس (ثالث صواوزرنده اوجار حیوان معناسنه (رابع طورنه دن کوچجك برقوشدر (خامس بمعنی کاهو یعنی ما رول دیدکاری سبزه در

آبدان یعنی مثانه بول ایمش شاشا چمین

(آبدان) باء موحده نك سکونیله بمعنی مثانه كه ترکیده قاوق دیرلر بوندن بشقه قاون وقاز پوز معناسنه وصو جمع اولدیغی یر معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی صو مکانی دیمکدر چونکه آب صو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلوردان ادات اسم مکاندر على ما سبق فی المقدمة (شاشا)

ایکی شین معجمهٔ ممدوده لرك فتحه لریله بمعنی بول (چمین) جیمك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی بول ایضا حضرت مولانا (بیت) چاره نبود درجهان از این چمین * لیك نبود این چمین ماء معین * غائط معناسنه دخی کلور وله ایضا (بیت) بلبلا نراجای میزیبد چمن * مرجعل را درچمین خوشترو طن

﴾ ضرطه تیز وفارسی کافیله کوه اولدی بخس ﴿

(تیز) بمعنی ریح سفلی که عربیده ضرطه دیرلر باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی متن وشرحنده کچدی میر نظمی (بیت) منکر هر نعمت حق مدبرست * تیز بد وسبلت هر که منکرست (کوه) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی واظهار هاایله بمعنی نجس وواوایله دخی مرویدر

﴾ اوکرنورسك بن کبی سن تو بیاموزی چو من ﴿

(تو) سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی (بیاموز) اوکرنورسك دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی المقدمة (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی

﴾ میل ایدرسك کریورکدن کرکنی ازدل هوس ﴿

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی المقدمة (کنی) یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامنده کچن کردن لفظندن مضارع مخاطبدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (دل) کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (هوس) بمعنی ارزو وخواهش ودلخواه فارسیده وعربیده وترکیده مستعملدر خواجه حافظ (بیت) حال دل باتو کفتم هوسست * خبر جان شنفتم هوسست * قاضی السعید ابن سینا (بیت) لا اسمع العذل انی عنه فی شغل * عذل العواذل اعلا رتبة الهوس *

﴾ قطعه درشین منشین تانکنی دردل خویش ﴿

(قطعه درشین) قطعهٔ اولی شرحنده کچدی (منشین) اوتورمه معناسنه نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة نشین اوتور دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی تا بمعنی حتی کما سبق فی الادوات المرکبة (نکنی) مضارع مخاطب منفیدر اکر اولنده کی نون مفتوحه اولورسه یاخود مخاطب مثبتدر اکر اولنده کی باء موحده مکسوره اولورسه مصدری یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامنده کچن کردن لفظیدر کما سبق آنفا (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (خویش) کندو دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کلور

(حاصل معنی حرف شین حقنده برقطعه اوتورمه حتی کندك درخاطر ایلیه سك یاخود حتی کندك درخاطر ایتمدکجه

* پیش اوکدر ایلرو ایلرو دی پیشا پیش *

(پیش) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله اولك معناسنه مقابلی پس افظیدر وایلر معناسنده کلور حکیم اسدی (بیت) اناهای الوان زصد کونه پیش * بخوانهای زرین نهادند پیش * عربیده امام دیرلر (پیشاپیش) ایلرو ایلرو معناسنه چونکه ایکی پیش اراسنده کی الف مساوات وتوسل ایچوندر کما سبق فی المقدمه

* اکسکه کم دینلور اولدی زیاده دخی بیش *

(کم) کافك فتحی ومیم ایله ابتدادن ناقص اولاندر مقابلی بیش مذکوردر شیخ سعدی (بیت) بشهر این مثل شهرهٔ عالمست * که هرکس هنر بیش روزی کمست * صکره دن نقصان پذیر اولانه کاست دیرلر همدخی کم مجازا قلیل یعنی آز معناسنه ده کلور (بیش) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله ابتداده زائد معناسنه درفاما که کیدرك آرتنه افزون دیرلر نته کیم قرق طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور همدخی برکوکدر که اصلدوب کاغده سوراندکده اسوده مائل ایدر

* خرده بین اولکه بقاردقتله هراشده *

(خرده بین) دالك فتحی وهاء رسمیه ایله همدخی خرد بین هاء رسمیه سز دالك سکونی ایله ایکیسیده وصف ترکیبیدر بمعنی مدقق ومحقق ودقتله بقان معناسنه کمال خجندی (بیت) تادهانت هست پیدا کر نظرها شد نهان * خرده بینان وصف آن بیداد پنهان کرده اند * چونکه خرد وخرده خاء معجمه نك ضمی ورانك سکونیله اوفاق وکوچجك معناسنه بین وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* هرشیك عاقبتن فکرایدیجی دوراندیش *

(دوراندیش) وصف ترکیبیدر چونکه دور اوزاق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (اندیش همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* قایمه درلغزش وغلطیده یوارلنمشدر *

(لغزش) لامك فتحی وغینك سکونی وزای معجمه نك کسریله لغزیدن لفظندن

امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه نك الحاقیله اسم مصدردر سورجمك وقایمق معناسنه عربیده زلل دیرلر (غلطیده) غین معجمه نك فتحی ولامك سكونی وطاء ممدوده نك كسریله غلطیدن لفظندن اسم مفعولدر یوارلنمش معناسنه ظهوری (بیت) زلطف صبا شاخ كل درچمن * چه مستانه غلطیده بریاسمن * بصانده تاء فوقیه ایله غلتیده بدی چونكه فارسیده طا اصلی اوله رق بولنماز دیو اون برنجی قطعه ده كچدی

﴿ قورو بالجق كه اياغه یاپشور دینیدی خلبش ﴾

(خلبش) خاء معجمه نك ولام ممدوده نك كسره لری وشین معجمه ایله شول قویو بالجغه دیرلر كه آدم باصدقده اياق كوجله قالقار كذا فی ادات الفضلاء

﴿ اكدن كندو بتن نسنه یه دیرلر خود رو ﴾

(خودرو) وصف تركیبیدر چونكه خود كندو دیو بومصراع ثانیده كلور (رو) راء ممدوده نك ضمیله رستن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونكه مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره سینك واو مدیه یه ابدالیله روید وروید كلور

﴿ كندو خود هم خصمه كندوسنه دیرلر خویش ﴾

(خود) خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول ودال ایله بوزن شد كندو عربیده بنفسه معناسنه ووا معروف ایله توغلغه كه عربیده مغفر دیرلر كه جنكده كید كاری تمورك لاهدر (خویش) خاء معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی ووا علامت و یاء تحتیه نك سكونی وشین معجمه ایله التی معنایه كلور لكن بومصراعده ایكی اولین مذكوردر (اول بمعنی قریب وذی رحم یعنی خصم (ثانی بمعنی خود یعنی كندو وكندوسی بومعناده خویشاوند دخی دیرلر (ثالث بمعنی كار آهن وخوش كارمز راغ (رابع بمعنی وجود وهستی (خامس بمعنی خوش وخوب (سادس برنوع غلیظ طوقنمش كتان

﴿ میده مستوره اولان یعنی عفیفه خاتون ﴾

(میده) میم ممدوده نك كسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله پاك دامن مستوره وعفیفه عورت معناسنه میر نظمی (بیت) یكی پیر بوده درانجامدام * زنش میده بود ست هم خوش خرام * خاتون دخی فارسیدر تركیده شیوعیله تفسیر قلندی

﴿ عاقله معتمده قادینه هم دینیدی خدیش ﴾

(خدیش) خاء معجمه نك فتحی ودال ممدوده نك كسری وشین معجمه ایله وزرا وامرا وسلاطین خانه لرنده كتخدا قادین كبی عاقله ومعتمده قادین

معناسنه که اکا کد بانو دخی دیرلر استاد رودکی (بیت) نکوکفت
مزد بور با آن خدیش * مکن بد اکر بد نخواهی بخویش *

پیش مزد اولکه مقدم ویریلور اجرتدن

(پیش مزد) اجیره واهل صنعته عملندن اول ویریلان اجرت معناسنه چونکه
پیش اوك دیو بوقطعه نك اولنده کچدی مزد اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نك
بیت خامسنده کلور میر نظمی (بیت) بوعدو صالش کجا شد بلی * بده پیش
مزدش اکر عاقلی

حاضر آماده دخی اوکده دیمکدر درپیش

(آماده) همزه ومیم ممدودتینك ودالك فتحه لری وهاء رسمیه ایله آمادن لفظندن
اسم مفعولدر بمعنی حاضر ومهیا میرخسرو (بیت) تودادی بدل کنج آماده را *
تو کردی بلند آدمی زاده را * همدخی اولمش وبتمش ودیزلمش معناسنه ده استعمال
اولنور (درپیش) اوکده معناسنه چونکه در بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة

قانه خون وطمره رك دی ایرکدر دخی ریم

(خون) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله قانکه عربیده دم دیرلر شیخ سعدی
(بیت) خونش بکردنم پدرت رابزن بکش * عیسیٔ مریمی تو پدر راچه میکنی
(رك) رانك فتحی وکاف فارسیه ایله طمرکه عربیده عرق دیرلر خواجه حسین
ثنایی (بیت) فسردهٔ که بخصم تو کرد خون دکر * رکش درون جکر کرد کار
چوبهٔ تیر (ریم) راء ممدوده نك کسری ومیم ایله ایرك معناسنه که
عربیده قیح دیرلر جراحتدن ودمامیلدن خروج ایدر شمس فخری (بیت)
بسکه پیوسته ریم ریزد خصم * کشت چشم عدوش همچو سقیم *

یاره ریش وآجیان قلبی کدردن دل ریش

(ریش) راء ممدوده نك بین الفتح والکسر اماله سی وشین معجمه ایله بمعنی جراحت
ویاره عموما میرزا فصیحی (بیت) بانقلاب دهرچه سازم که درد دوست *
دی روز ریش بوده وامروز مرهم است * همدخی شوربای غلیظ معناسنه که
شله اشلری اوزرینه دوکرلر اما که اماله سز کسرهٔ صریحه ایله صقال وقهر
ویوك دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی متنی وشرحنده کلور (دل ریش)
لامك سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کوکلی یاره لو معناسنه چونکه دل
کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی ریش یاره معناسنه کما سبق آنفا

ایکلیش نالش وزاری دخی کولمك خندن

(نالش) نالیدن امرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

زاری آخرنده‌کی یاء تحتیه مصدریه در زارایکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك
بیت خامسنده کجدی (خندن) خاء معجمه‌نك فتحیله بمعنی ضحك مصدردر
﴿ دینندی مسخریه ایله کولمکه هم خنده خریش ﴾
(خنده خریش) ایکی خاء معجمه‌نك فتحیله مضبوطدر فرخی (بیت) ای کرده
مراخنده خریش همه کس * مارازتو بس جانامارزتو بس * حونکه هارسمیه
ایله خنده بمعنی ضحك خریش خراشیدن معناسنه اسم مصدردر خاء ثانیه‌نك
حذفیله خنده ریش دخی بومعنایه درنته کیم اونیدنجی قطعه‌نك بیت خامسنده
کجدی ﴿ ماده کاو اولدی اینك بوزاغیسی کوساله ﴾
(ماده کاو) اینك معناسنه معنای ترکیبیسی دیشی صغردیمك اولور چونکه ماده
دیشی دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کجدی کاوصغردیو بومصراع
ثانیده کلور ابو المعانی (بیت) نیاید کارمردازدست نامرد * نباشد شیرنرهر
ماده کاوی (کوساله) کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمیله بوزاغی که عربیده عجل دیرلر
اصلی کاوساله ایدی استخفاف ایچون الف حذف اولنوب وکاف دخی مضموم
اولدی ﴿ هم صغرکاوقیونك دیشی سی مادهٔ میش ﴾
(کاو) کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ووا ایله اهلی صغردرکه اوکوز دیرلر شیخ
سعدی (بیت) اسب لاغرمیان بکارآید * روزمیدان نه کاو پرواری * هم دخی
برنوع صراخیدراوکوزصورتنده دوزب شراب ایچرلر (مادهٔ میش) دیشی
قیون معناسنه چونکه ماده قدسبق آنفا میش قیون دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك
بیت سابعنده کجدی ﴿ دی عناد اوزره اولان کافره ناکردیده ﴾
(ناکردیده) کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی مذکور اصطلاحدر
معنای ترکیبیسی دونمامش دیمکدر چونکه نا ادات نفیدرکما سبق
فی الادوات المرکبة کردیده کردیدن لفظندن اسم مفعولدرنته کیم
اسم فاعلی یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کجدی
﴿ پك جفا کاره ده تعبیر اولنور کافرکیش ﴾
(کافرکیش) رانك سکونی وکسریله بمعنی جفا کار اصطلاحدر معنای
ترکیبیسی کافرمذهبدر چونکه کیش ملت ومذهب دیو قطعهٔ
اولی‌نك بیت تاسعی متن وشرحنده کجدی مولانا جامی (بیت) این نه صوفی
کردی ونه درویش * نامسلمانی وکافرکیشست
﴿ زهر ایچمك کبیدر آجی سوز آدم اولانه ﴾ تفسیر وترجمه‌در

(سخن) سوز ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور (تلخ) آجى ديو قرق برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور (بمرد) لفظنده كى باء موحده ادات مفعولدر كما سبق فى الادوات البسيطة (مرد) آدم ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور (است) ادات ربطدر كما سبق فى الادوات المركبة (چو) ادات تشبيدر كما سبق ايضا (نوشيدن) نون ممدوده نك ضميله مصدردر ايچمك معناسنه شراب اولسون صو اولسون كمال خجندى (بيت) بياد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشيدن چه كارست (نيش) زهر ديو قرق برنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور

﴿ كويمت قطعهٔ رنكين بكوش ﴾

(كويمت) سويلرم سكا ديو قطعهٔ سابعه نك بيت ثامننده كچدى (قطعهٔ رنكين) قطعهٔ ثالثه نك عنوانده كچدى (بكوش) كاف عربيهٔ ممدوده نك ضميله چالش وطورش معناسنه امردر مصدرى كوشيدن لفظيدر اولنده كى باء موحده صله در كما سبق فى الادوات البسيطة ياخود كوش كاف فارسيه ايله قولق معناسنه در بو صورتده باء مفتوحه ادات مفعولدر كما سبق ايضا حاصل معنى قطعهٔ رنكينى سكا سويلرم طورش ياخود قطعهٔ رنكينى قولاغكه سويلرم

﴿ طوشنك آدى اكرچه خركوش ﴾

(خركوش) اصلنده رانك سكونيله سياه چشم كبى وصف تركيبيدر اشك قولاقلو ديمكدر چونكه خراشك ديو يكرمنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (كوش) قولاق ديو بو قطعه ده كلور طوشنك دخى قولاقلرى اوزن اولمغله خركوش ديو تسميه اولندى شاعر (بيت) كوش خر بفروش ديكر كوش خر * كين سخن رادرنيايد كوش خر

﴿ دى يلان وعده يه خواب خركوش ﴾

(خواب خركوش) باء موحده نك كسريله يلان وعده واصلسز سوز معناسنده اصطلاحدر تركيده دخى طوشان اويقوسى ويردى ديرلر ابو المعانى (بيت) بوعد وصلتش عمرم كذشت وماندم محروم * بجاى خواب راحت خواب خركوشم دهد هردم (خواب) اويقو ديو قطعهٔ خامسه نك بيت ثانيسنده كچدى

﴿ قاچدى بكريخت كرفته طوتمش ﴾

(بكريخت) كريختن لفظندن ماضيدر (اوكنده كى باء موحده صله در

(كرفته) كرفتن لفظندن اسم مفعولدر

﴿ كديه كربه دينور فاره يه موش ﴾

(كربه) كاف فارسيه نك ضمى ايله كدى معناسنه عربيده هره كبى موش بمعنى فاره كلستان (بيت) كربه شيرست دركرفتن موش * ليك موشست درمصاف پلنك

﴿ صاريلوب قوچمه درا غوش ديمك ﴾

بكرمى دردنجى قطعه نك بيت رابعده دراغوش قوچمغه ديندى ديو كچمسنده تكرار يوقدر زيرا قوچمه ايله صاريلوب قوچمه ميانده فرق ظاهردر حاصلى ايكى معنايه درفافهم

﴿ بر دينور كوكسه قوچاقدر آغوش ﴾

(بر) باء موحده نك فتحى ورا ايله كوكس معناسنه سينه كبى بوندن بشقه اون سكز معنايه دخى كلور (اول تحسين ايچون اوائل مشتقاته داخل اولور (ثانى بمعنى على استعلا ايچوندر (ثالث بمعنى فى ظرفيت ايچوندر (رابع بمعنى اطراف سينه (خامس بمعنى كنارۂ آغوش (سادس يكاغك جانب بالاسنه ديرلر كه عذاره مساوى اولان موضعدر (سابع فرهنك جهانكيريده مخفف برك استعمال اولنور (ثامن يرميوه ديواللنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور (تاسع بمعنى حاصل نباتات كه بستانده وتارلاده اولور (عاشر بمعنى بذر يعنى تخم (حادى عشر بمعنى نصيب وحصه (ثانى عشر بمعنى قرارگاه وخانه ومسكن ووطن (ثالث عشر بردن لفظندن صيغۂ امر ووصف تركيبيدر دلبر وهوشبر كبى (رابع عشر بمعنى پهنا يعنى يصى (خامس عشر بمعنى زن تازه (سادس عشر بمعنى يادوحفظ مثلا از بر حفظدن معناسنه (سابع عشر بمعنى طرف وجانب (ثامن عشر بمعنى نزد وقرب (آغوش) همزۂ ممدوده نك فتحى وغين معجمۂ ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله قوجق كه عربيده حجر فارسيده كنار ديرلر شيخ سعدى (بيت) در آغوش آنچنان كيرم تنت را * كه نبود آكهى پيراهنت را * هم دخى قوچاغه المق معناسنه وقوچاغه صغاجق نسنه معناسنه وبنده يعنى قول معناسنه ده كلور

﴿ هم قولق توزى بناكوش اولدى ﴾

(بناكوش) باء موحده نك كسرى ونون ممدوده نك فتحى وكاف فارسيه ايله عربيده عذار ديدكلرى قولاغك توزى يعنى دبنده بياض يرى شعرا شعرلرنده چوق استعمال ايدرلر صائب (بيت) از خجلت روى تو كه سرجوش بهارست * شبنم عرق شرم بناكوش بهارست * و قولاغك كوپه طاقه جق يرى

معناسنه ده كلور شيخ سعدى (بيت) انكشت خو بروى و بنا كوش دلفريب *كوشوار وخاتم پيروزه شاهدست

﴿ كوپه منكوش قولقد ردخى كوش ﴾

(منكوش) ميمك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيۀ ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله كوشوار كبى كوپه معناسنه عربيده قرط ديرلر چغتايده ايسيرغه ديرلر (كوش) كاف فارسيۀ ممدوده نك ضميله بوزن هوش بش معنايه در (اول قولاق معناسنه بومقامده مراد دخى بودر (ثانى بمعنى كوشه و پيغوله (ثالث برفرشته اسميدر كه امور مهمات خلائقه موكلدر (رابع شهور شمسيه نك اون دردنجى كونى آديدر كه بو كونى عيد جشن ايدوب عظيم اعتبار ايدرلر (خامس بمعنى نظر وانتظار

﴿ صاحب عقله خرد مند دينور ﴾

(خرد مند) اسم منسوبدر چونكه خرد خاء معجمه نك كسرى وراءنك فتحى ودال ايله بمعنى عقل وبصيرت (مند) ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة

﴿ عقله اوص دير چغتاى يعنى هوش ﴾

(هوش) هاء ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله بمعنى عقل كذا فى المجمع تركيده اوص ديرلر اصلى چغتايدر فرهنك شعوريده هوش اكرچه عقل ديو نقل ايدرلر (اما اصحى عقلك وراسنده اولور برحالتدر كه كسب ايله تزايد ايدر ضدينه عربيده اغما تعبير ايدرلر چونكه عقل كند و ذاتنده زياده ونقصان قبول ايتمز فطريدر مكر علت واقع اوله ديو بيورد بخى محل تأملدر شمس فخرى (بيت) زبنده كئ شهى چون توسر چرا نابد * كسى كه باشديك ذره عقل او باهوش* بوندن باشقه هوش اوچ معنايه دخى كلور (اول بمعنى جان يعنى روح (ثانى بمعنى هلاك ومرك (ثالث بمعنى زهر يعنى سم

﴿ عقلى نقصانه سراسيمه دينور ﴾

(سراسيمه) بمعنى متحير وعقلى نقصان شاعر (بيت) مايم سراسيمه در اطراف جهان * ازنيك وبد خلق روكردان* كمال پاشازاده بونده دخى تصرف خاص ايدوب بيورر كه سراسيمه لفظى مركبدر برجزئى سرباش معناسنه وبرجزئى دخى آسيم لفظيكه وزن ومعناده آسيب كبى فتنه معناسنه دربلكه آسيب لفظنده كى باء موحده ميمه قلب اولنمش اوله آخرنده كى هاء رسميه نقله علامتدر انتهى

﴿ بايلوب كندوبى بيلمز مدهوش ﴾

(مدهوش) بوزن مفعول اصلى عربيدر فارسيده وعربيده شايعدر شمس فخرى (بيت) حديث خلق تو ميكفت دوش باد صبا * بباغ بلبل اذان كشت واله ومدهوش *

﴿ مى ومل باده شرابك آديدر ﴾

(مى) ميمك فتحى وياء تحتيه ايله بمعنى شراب انكورديو معروفدر مجازا مايهٔ عشق معناسنه ده كلور خواجه حافظ (بيت) بده ساقى مى باقى كه در جنت نخواهى يافت * كنار آب ركنا باد وكل كشت مصلارا * همدخى مى پياله وجام معناسنه، وكلاب معناسنه ده كلور (مل) ميمك ضميله بمعنى شراب ايضا خواجه حافظ (بيت) در حلقهٔ كل ومل خوش خواند دوش بلبل * هاتوا الصبوح هبوا يا ايها السكارى (باده) بمعنى شراب ايضا لكن هر شراب مسكره باده ديلمز انجق تازه اوزمدن پخته اولانه باده ديرلر همدخى پياله معناسنه ده كلور حكيم سنايى (بيت) چون شوخ نه بسان نركس * يك باده دهد ز باده رنكت * بادهٔ اول بمعنى پياله بادهٔ ثانى بمعنى شراب چغتايده شرابه چغير وچاقير ديرلر تركيده سچى عربيده خمر ديرلر عربيده اسامسى قتى چوقدر صبوح كبى

﴿ بزه درجرم وكناه ايچمه منوش ﴾

(بزه) باء موحده نك وزاى معجمه نك فتحه لرى وهاء رسميه ايله بمعنى جرم وكناه وخطا شيخ عطار (بيت) خلق خود را پاكدارا زهر بزه * تانيفتى در وبال ودر بزه * عربيده دخى بو معنايه در عماد الكتاب الاصفهانى (بيت) وعزيز على ان اصطبارى * فيه قدغرة الغرام وبزه (منوش) قطعهٔ سالفه نك بيت اخيرنده كچن نوشيدن لفظندن نهى حاضر در ايچمه معناسنه اولندهكى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة

﴿ سوز سخن سويليجيدر كويا ﴾

(سخن) سينك ضمى وخاء معجمه نك فتحى وعكسيله سوز معناسنه عربيده كلام كبى لفظى ونفسى قسملرينه شاملدر لفظ كبى دكلدر شيخ نظامى (بيت) فاتحهٔ فكرت وختم سخن * حمد خدا ييست بروختم كن * كويا كفتن لفظندن امر آخرينه الف الحاقيله اسم فاعلدر نته كيم مضارع متكلم وحده سى قطعه سابعه نك بيت ثامننده كچدى همدخى كويا مثلا ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت خامسنده كچدى فارجع الى شرحه

﴿ تن زده سويلميان يعنى خموش ﴾

(تن زده) بمعنی ساکت وصامت که خموش معناسنه خواجه سلمان (بیت)
روان شد مرکب جانان چرا تن میزنی ای جان * چو خواهی
رفت ازین خوشتر نخواهی یافت همراهی * معنای ترکیبیسی دوکلمش
بدن معناسنه اما عرفده حصرا خموش معناسنه درچونکه تن بدن دیو
قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (زده قرقنجی قطعه نك
بیت سابعنده کلان زدن لفظندن اسم مفعولدر

اولدی یغمورلق ادی بارانی

(بارانی) آخرنده یاء تحتیهٔ نسبیه یغمورلغك علمیدر باران یغمور دیو یکرمی
یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی حکیم انوری (بیت) تاچه
ابریست کمان شانکه چو باران بارد * آسمان برسر خورشید کشد بارانی *

اویله اوسته کیلن بالاپوش

(بالاپوش) رومده قونتوش وفراجه وغیری اسملری واردر اصلنده وصف
ترکیبیدرچونکه بالایوجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچدی
(پوش) پوشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتدکیم نهی
حاضری یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

بویله سن کند وقاشك صاتمه

تفسیر وترجمه در

توچنین کالهٔ خودرا مفروش

(تو) سن دیو چنین بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسی وثالثنده کچدیلر
(کاله) قماش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اخیری شرحنده کچدی
خود کندی دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (را) ادات
مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مفروش) نهی حاضردر
مصدری فانك ضمیله فروشیدن لفظیدر صاتمق معناسنه اولندکی
میم مفتوحه ادات نهیدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة

زصاد قطعهٔ صافیست پاك وخالص وخاص

(زصاد قطعه) مثلی قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی (صافی) بمعنی خالص
ضد مغشوش (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة
(پاك) بمعنی طاهر (خالص وخاص) عربیلردر انشارده دخی مستعملاردر
(حاصل معنی حرف صاددن صافی و پاك وخالص وخاص بر قطعه
یاخود قطعه در بعض نسخه ده خاص الخاص واقعدر

﴿ نغو ومینه اریك آیدرعربجه اجاص ﴾

(نغو) نونك وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمه لریله اریك معناسنه هم میوه سنه وهم اغاجنه اطلاق اولنور (مینه) میم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله نغو کبی اریك معناسنه عربیده همزه نك کسری وجیم ممدوده نك تشدیدیله اجاص دیرلر فارسیده آلو دخی اسمیدر

﴿ دراز دیندی اوزون نسنه یه هم اویله شناس ﴾

(دراز) دالك کسریله اوزنکه طویل معناسنه مقابلی کوتاهدر شاعر (بیت) نکو نسار کشتی بجاه دراز * که هرکز ازو برنیابی دراز * عربیده شین معجمه نك ونونك فتحه لریله شناص طویل کبی مستعملدر هم دخی دراز ارغاج معناسنه ده کلور تارکبی

﴿ کروغ اولدی یلان زور ایله مرادفدر ﴾

(کروغ) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك ضمه لری وغین معجمه ایله وزن ومعناده دروغ کبی یلان معناسنه عربیده زور وکذب دیرلر حکیم فردوسی (بیت) یکی دیکری زن برین برنشان * کروغ ازکجاهست برسرکشان *

﴿ دروغزن دی یلانجی یه همدخی حراص ﴾

(دروغزن) وصف ترکیبیدر عربیده کذاب وحراص معناسنه ابوالمعانی (بیت) دروغزن شده برشاخ کل هزار چمن * اکر بعشق صداقت بری نکردد فاش * زیرا دروغ یلان دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (حراص) حاء مهمله ایله وزن ومعناده کذاب کبی

﴿ تکوقورجق اولان صاچه دیندی جعدکبی ﴾

(تکو) تاء فوقیه نك فتحی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله قورجق صاچ معناسنه که عربیده جیمك فتحی وعین مهمله ایله جعد دیرلر کذا فی المجمع وفرهنك جهانکیری امیرخسرو (بیت) ای نکارسیه چشم وتکوموی * سروقد ونکوروی ونکوکوی * ونسخهٔ میرزا ابراهیمده مطلق موی معناسنه مرویدر

﴿ دی چیزه قیل یولاجق نسنه یه داخی منماص ﴾

(چیزه) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله جنبستره معناسنه که برنمور آلتدر انکله قیل یولرلر وخرده نسنه لری طوتارلر عربیده منماص دیرلر میرنظمی (بیت) بوده در حسن خط ناچیزه *

موى روكرده پاك باچيزه (ممصاص) ذاتنده اسم آلتدر قيل يولدقلرى معهود نسنه در مصدرى نونك فتحيله نمص قيل يولمق معناسنه حتى ماشطه يه نامصه ديدكلرى قيل يولديغيچوندر

﴿ توانكرى ديمه زنكنلك اولدى يعنى غنا ﴾

(توانكرى) قطعهٔ ثالثه نك بيت ثامنده كچن توانكر لفظنك آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله زنكنلك معناسنه عربيده غنا ديرلر

﴿ زوكرده خشته دينور هم زوكرتلكده خصاص ﴾

(خشته) خاء معجمه نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله عربيده مفلس وخصيص دركه عربيده مصدرى افلاس وخصاصه وخصاص لفظلريدر حتى حق تعالى (ويؤثرون على انفسهم ولوكان بهم خصاصة) بيورمشدر كسر خاء معجمه ايله خشته دخى مرويدر

﴿ شونسنه كه اوله اكرى دينور كج ومعوج ﴾

(كج) كافك فتحى وجيم ايله اكرى معناسنه كه عربيده معوج وسقيم چغتايده ايكمه واكرى ديرلر كسر الفله بوندن بشقه كج اوچ معنايه دخى كلور (اول كرج كه عربيده جص ديرلر (ثانى ابرشيمك فناسى كه كژدخى ديرلر (ثالث قانجه كه اوجى اكرى تمور (معوج) افعلال بابندن اسم فاعل عربيدر ثلاثيسى عوجدر

﴿ دى طوغرى ايتمكه راست كردن واتراص ﴾

(راست كردن) مصدر مركبدر عربيده اتراص وتصويب وتقويم ديرلر چونكه راست طوغرو ديو قطعهٔ اولى نك بيت خامسنده كچدى (كردن) ايتمك ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى (اتراص) افعال وزننده مصدر عربيدر ثلاثيسى تاء فوقيه نك فتحيله تراص بمعنى صوابدر

﴿ زيل آدى تال دخى صنج ايمش اومعناده ﴾

(تال) تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى ولام ايله زيل كه كوچكلر پارەلرينه طاقوب چالوب اوينارلر عربيده اكا صنج ديرلر اشته بودخى ناظم تحريرك كشف وحل ايلديكى الفاظدندر چونكه لغتلرده رسيدهٔ نظر اولان بومعنى مقامنده تال برنجدن ايكى كوچك طبقدر كه رقاصلر رقص ايدركن زيل كبى بربرينه اوروب اوصوله آهنك ايدرلر كه اكا چارپاره دخى ديرلر امثالى عبارتدر عينيله زيل ديو تصريح كورلدى همدخى صنج معرب چنك كه برمعروف سازو آلت لهودر ديو ذكر اولندى عينيله زيل ديو تصريح كورلمدى لكن صنج

حقنده ناظم تحریرك كشفنی تأیید وتقویه ایدر شیخ نظامینك شو بیتی
ره بط باز تیز آهنك میزد * برقص كبك شاهین چنك می زد

﴿ كوچك كه اوینایه بازیكر اولدی هم رقاص ﴾

(بازیكر) بمعنی رقاص اسم فاعلدر چونكه بازی اویون دیو یكرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت رابعنده كچدی كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات المركبة

﴿ مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات ﴾

یعنی بو قطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصلی مستفعلن فاعلات درت كره مخبون ومقصورلردر

﴿ بو بحر ایچنده بولور كوهر استین غواص ﴾

بونده ایهام حسن وارد رهم دخی مراعات نظیر صنعتندن ایهام تناسب نوعی واردر چونكه بحر وكوهر وغواص بر برینه مناسبدر

﴿ قطعه در ضاد بخوان سینه تهی از اغراض ﴾

(قطعه در ضاد) قطعهٔ اولی عنوانده مثلی كچدی (بخوان) اوقو دیو قطعهٔ اولینك بیت سادسنده كچدی (سینه) كوكس دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (تهی) بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی (از) بمعنی من كما سبق فی الادوات (اغراض) همزه‌نك فتحی وكسری بومقامده ال ویرر فتح صورتنده غین معجمه ایله غرضك جمعی اوله یاخود مهمله ایله عرضك جمعی اوله عین مهمله ایله عرض مرضدن وغیریدن انسانه عارض اولان نسنه ودراهیم ودنانیردن وسائر امتعه دن مال معناسنه ودخی كتب كلامیه ده و حكمیه ده جوهرك مقابلیدر كه اعراض تسعه ومقولات تسعه دیرلر (لنامقه) بشنو از من ده مقولات حكم * یك بیك از بر بكن شو محترم * جوهر وفعل وانفعال ووضع وملك * هم متی واین اضافت كیف وكم * حاصل معنی ضاد حقنده قطعه یی اوقو سینه اغراضدن خالی اولدیغی حالده

﴿ یاقق افروختن اولدی عربیسی ارماض ﴾

(افروختن) همزه‌نك فتحیله مصدردر یاقمق معناسنه چراغ اولسون آتش اولسون كمال خجندی (بیت) شبی كز آتش عشق توجانم سوختن كیرد * چراغ دوشم آن شب زسر افروختن كیرد * عربیده افعال وزننده ارماض وایقاد واشعال دیرلر لفظ ارماضك ثلاثیسی رمض رمضانك دخی مأخذ اشتقاقیدر

﴿ شعشعك چاقه سیده رخشش ایمش هم ایماض ﴾

(رخشش) رانك فتحيله رخشيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله شمشك چاقمه سى معناسنه اسم مصدردر يعنى برق اورمه سى عربيده همزهٔ ممدوده نك كسريله افعال وزننده ايماض ديرلر همدخى سائر منور نسنه لرك برق اورمه سنه ده ديرلر نتكيم يكرمى دردنجى قطعه نك بيت اولنده رخشنده گچدى

برزه قرپندى ديمكدر كه قراضه كبيدر

برزه) باء موحده نك فتحيله بوزن هرزه قرپندى كه بريدهٔ مقراضدر عربيده قراضه ديرلر فائده قافك ضميله فعاله عربيده فضله و بقيه معناسنه وزن شايعدر نتكيم كناسه وسپرندى عصاره صقندى كساره قرپندى معنالرينه مستعملدر

كاردو ديندى مقص آدينه يعنى مقراض

(كاردو) كاف ممدوده نك فتحى ورانك سكونى ودال ممدوده نك ضميله مقص كه عربيده مقراض ديرلر مقص دخى عربيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى لكن عربيده ميمك كسرى لازمدر همدخى كاردو خرما چچكى معناسنه و بيات اولمش نسنه معناسنه ومقصدن چيقان قرپندى معناسنه ده كلور

ايش كورن آلديغيدر ساره مالى رشوت

(ساره) سين ممدوده نك ورانك فتحه لرى وهاء رسميه ايله بوزن چاره بمعنى رشوت يعنى ايش كورن آدمك آلديغى نسنه در همدخى هندولر كيرلر برنوع سرپوش معناسنه وهندستانده اشلنور برنوع فوطه معناسنه و پرده كه حجاب معناسنه ده كلور

قرض باشك هم اودنج آلمق ايمش استقراض

(باشك) باء موحدهٔ ممدوده نك وشين معجمه نك فتحه لرى وكافله لغت جديده اولمغله غالبا بودخى مصحفات ناظمندندر

ديده بان كوزجى ديمكدر هم اومعناده رقيب

(ديده بان) عربيده رقيب معناسنه اسم فاعلدر چونكه ديده كوز ديو فرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة جلالى (بيت) برآن كوه سربانك زد ديده بان * كه از كرد شد تيره روى جهان

همدخى كوز قپامق اولدى كلوج واغماض

كلوج) كاف فارسيه نك ولام ممدوده نك ضمه لرى وجيم ايله كوز قپامق كه سويلركن يا مخفى اشارت اوله ياخود معتاد ايدنمش كوز قپارق بونلر عربيده افعال وزننده اغماض ديرلر مير نظمى (بيت) مكر بوده كلوجى اندران بزم * كشيده اينچنين وضع آن پرى شرم

دينلور باغچى يه رزبان دخى ناطور اويله

(رزبان) باغچی معناسنه اسم فاعلدر عربیده ناطور دیرلر چونکه رز رانك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی درخت انکور یعنی اوزم چبوغی کما سبق فی دخترز فی سادس الثانية (ناطور) بوزن لاهور باغ بکجیسی معناسنه عربیدر

﴿ باغچه پالیز دیمك روضه کبی جمعی ریاض ﴾

(پالیز) پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله باغچه وبستان که عربیده روضه دیرلر جمعی ریاض کلورهم دخی لفظ مزبوری تعریب ایدوب فالیز دخی دیرلر

﴿ صاقلمق اولدی نکه داشتن وخول دیمك ﴾

(نکهداشتن) هانك سکونیله مصدردر مرکبدر صاقلمق وکوزتمك ومحافظه ایتمك و بصیرت اوزره اولمق معناسنه چغتایده ایسرامق دیرلر چونکه (نکاه) نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وهانك اظهاریله باقمق وکوزتمك معناسنه الفك حذفیله نکه دخی بو معنایه داشتن طوتمق دیواون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (خول) خاء معجمه نك فتحی وواوك سکونی ولام ایله بمعنی محافظه عربیدر

﴿ صغناجق یرك آدیده پناکاه اضاض ﴾

(پناکاه) اسم مکاندر عربیده اضاض وملجأ معناسنه اصلی پناه‌کاه ایدی تخفیفا هاء اولی حذف اولندی چونکه پناه اظهارها ایله اون سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچن پناهیدن لفظندن اسم مصدردر کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة (اضاض) کسر همزه ایله مضاعف عربیدر فافهم

﴿ اممکه دیندی مزیدن دخی مص اویله ایمش ﴾

(مزیدن) میمك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی مکیدن یعنی اممك عربیده مضاعفدن مص دیرلر حکیم سوزنی (بیت) در رخ چون جنبش کردم نکاهی هر زمان * ازلب چون کوثرش بوسه مزیدم چون شکر * دخی طاتمق وچیمك معناسنه ده کلور

﴿ دی اصرماغه کزیدن هم اودر عض وعضاض ﴾

(کزیدن) کاف فارسیه نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله مصدردر اصرمق معناسنه عربیده مضاعفدن عض وعضاض دیرلر کمال خجندی (بیت) کفتمش ازدهانت ای بت حق * کام من غیرلب کزیدن نیست * زای فارسیه ایله کزیدن دخی جائزدر

﴿ اولدی ایندرمه فروکردن اهباط اویله ﴾

(فروکردن) مصدر مرکبدر عربیده افعال وزننده اهباط

معناسنه ثلاثیسی هبوطدر (فرو) بونده تحسین لفظ ایچون دکلدر بلکه فرواشاغی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کچدی (کردن) ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

﴿ دینلدی قالدرمغه افراشتن هم انهاض ﴾

(افراشتن) همزه نك فتحیله مصدردر عربیده افعال وزننده انهاض معناسنه ثلاثیسی نهوضدر شیخ سعدی (بیت) چه میخواهی ازطارم افراشتن * همینست بس از بهر بکذاشتن ﴿ بزه یارب ایکی دنیاده ایشی آسان ایت ﴾

ترجمه درمترجمی محضا عربیدر کانه انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش حدیث شریفنه اشارت بیوردی زیراضاد عربه مخصوصدر

﴿ سهل الامر بدارین لنا یا فیاض ﴾

(سهل) تفعیلدن امردر (الامر) مفعول صریحیدر (لنا) غیرصریحیدر یاحرف ندادر (فیاض) وزن ومعناده وهاب کبی حق تعالینك اسم شریفیدر فافهم ﴿ قطعه درطا که زخوبیست بحد افراط ﴾

(قطعه درطا) مثلی قطعهٔ اولی عنواننده کچدی (که) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات (خوبیست) مرکبدر چونکه خوب کوزل دیو اونبجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیهٔ مزبوره مصدریه در است ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (بحد) غایتده دیمکدر چونکه باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر بمعنی فی کما سبق فی الادوات البسیطة حد بمعنی نهایت وغایت (افراط) ضد تفریط (حاصل معنی حرف طاده قطعه کوزللکده غایتده افراطدر

﴿ یوله هنجار دینور مش عربیسنده صراط ﴾

(هنجار) هانك فتحی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی طریق وصراط وسبیل ونهج شیخ نظامی (بیت) زهنجار دیکر برآمد بروم * فرومانده کنج اندران مرز بوم * تحفة الاحبابده ایشلك اولمیان یول معناسنه فرهنك وفایده یولدن چقوب یوله برابر یردن کتدکلری موضع که ترکیده اکا جاق دیرلر ومجازا اسلوب وروش معناسنه ده کلور

﴿ هم اوزاقلق دیمه مفهومیده دوری وشطاط ﴾

(دوری) یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچن دورآخرینه یاء مصدریه الحاقیله اوزاقلق معناسنه عربیده فتح شین معجمه ایله مصدردر مضاعفدن

شطاط و بعد دیرلر *صقالك پك قباسی بلمه وهلوفه ایمش*

(بلمه) باء موحده نك فتحی ولامك سكونی ومیمك فتحی وهاء رسمیه ایله قبا صقالكه بلمه ریش دیرلر حضرت مولانا (بیت) آنچه كوسه داند از خاك كسان * بلمه از خاك خورش كی داند آن * عربیده هانك كسری ولام مفتوحه نك تشدیدیله سنوره وزننده هلوفه دیرلر (فائده) مفتاح السعاده ده یازركه حضرت معاویه حضرت علی حقنده (هلوفة یحملها مائق) دیو تعریض ایتدیلر حضرت علی دخی حضرت معاویه یه (والذی خبث لایخرج الا نكدا) دیو تعریض آمیز اشراب جواب ایلدیلر رضی الله تعالی عنهما ونفعنا من بركاتهما

كوسه یه دیندی تنك ریش اومعناده سناط

(تنك ریش) سیاه چشم قبیلندن وصف تركیبیدر طار صقاللو معناسنه كوسه ده حقیقت عرفیه در چونكه تنك طار دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثامنده كچدی ریش صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور (عربیده كوسه یه سینك كسری ونون ایله سناط دیرلر (كوسه) دخی فارسیدر تركیده شیوعیله ترجمه قلندی حتی معربی كوسج در

قره قولاغه فرانق دینلور داخی عناق

(فرانق) فانك وراء ممدوده نك ونونك فتحه لری وقاف ایله قره قولاق دیدكاری حیوانكه عربیده تفه وعناق دیرلر ومنقولدركه دائما ارسلانك اطرافنده تعیش ایدر یعنی ارسلانه قلاغوز اولوب شكاركوسترر والدیغی شكارك فضله سندن غدا ایدینور نته كیم شاعر ایبورر (مثنوی) فرانق شیر را جاسوس بوده * همیشه شیر را صیدی نموده * چو صیدی میكند كه كه آن شیر * ازان صیدش فرانق میشود سیر (عناق) عینك فتحی ونون ایله مضبوطدر

ایری ارسلان دیمه در شیر ژیان كبی عطاط

(چونكه شیر) ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور (ژیان) زای فارسیه نك ویاء تحتیه ممدوده نك فتحه لری ونون ایله یعنی خشمناك ومهیب هر مرد شجیعه صفت واقع اولور وزای فارسیه بدلنه غین معجمه ایله ویاء تحتیه بدلنه را ایله غران وغرین دخی لغتدر عربیده شیر ژیان مقامنده فتح عینله مضاعفدن عطاط دیرلر میر نظمی (بیت)

در آمد بمیدان چو شیر ژیان * نموده هنر آن یل پهلوان *

اوكی قوشنه دینور كوف دخی ضوع اویله

(کوف) کاف ممدوده نك ضمی وفا ایله اوکی قوشی که عربیده فتح ضاد معجمه وواو وعینله ضوع وهامه دیرلر شمس فخری (بیت)
جمال ملك ودین کاندر دیارش * ندارت هیچ مأوی ومقر کوف

﴿ پراسه آدی شب انکیز هم اولدر وطواط ﴾

(شب انکیز) بمعنی شب پره که عربیده خفاش ووطواط دیرلر نته کیم امام ابی یوسف (لبن الوطواط کنی الرجال) بیورمشدر همدخی کیجه ظاهر وآشکار اولیجی معناسنه وصف ترکیبی دخی اولور جونکه شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی انکیز همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله انکیزیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر انکیزیدن ظاهر وآشکار اولمق معناسنه مصدردر

﴿ طسه معناسی فرزم کربه مرادفدرهم ﴾

(فرزم) فانك وزای معجمه نك فتحه لری ومیم ایله بعض نسخه ده زای فارسیه ایله دخی مرویدر طاسه معناسنه که عربیده کربه وغصه دیرلر

﴿ شادکامی دی سونمکلکه مانند نشاط ﴾

(شادکامی) آخرنده یاء مصدریه ایله سونمك که عربیده نشاط وفرح دیرلر چونکه شاد کام شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودالك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ایله بمعنی مسرور وفرحناك ملاهاتفی (بیت) که اعدای دین شادکامی کنند * بجزیه رهی کند کامی کنند (مانند) ادات تشبیهدر تفسیری داخلنده در

﴿ یاورنده دخی یاردمجی معاون کبیدر ﴾

(یاورنده) یاء تحتیهٔ ممدود نك فتحیله یاوریدن لفظندن اسم فاعلدر یاردمجی که عربیده معاون ومعین ونصیر دیرلر

﴿ دادکردن دیمه عدل ایتمك ایمش هم اقساط ﴾

(دادکردن) مصدرمرکبدر عربیده افعال وزننده اقساط معناسنه ثلاثیسی قسطدر چونکه داد عدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی کردن ایتمك دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

﴿ بالواسه دینلور ایبلکه برآدیده خیط ﴾

(بالواسه) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولامك سکونی وواو ممدوده نك وسینك فتحه لری وهاء رسمیه ایله طوقمق ایچون حاضرلنمش ایبلك که تانه دخی دیرلر عربیده خیط کبی کذا فی فرهنك جهانکیری

﴾ اكنه نك يورديسى سوفار دخى سم خياط ﴿

(سوفار) سين ممدوده نك ضمى وفاء ممدوده نك فتحى ورا ايله اكنه دليكى معناسنه عربيده سم الخياط ديرلر وچوالدز دليكنه وهر طار دليككه سوفار ديرلر حكيم سوزنى (بيت) بايد برون زخانهٔ اخوان حسود تو * تا درنشد بسوفار سوزن درجمل * بوندن بشقه اوق كزى معناسنه وسفالدن اولان ظروف وكؤس معناسنه ده كلور (سم خياط) تركيب اضافى عربيدر چونكه سم فتحله يوردى ودلك معناسنه خياط اكنه معناسنه ابره كبى نته كيم حق تعالى (حتى يلج الجمل فى سم الخياط) بيورمشدر

﴾ دى اورشماغه زدش يعنى تضارب ديمه در ﴿

(زدش) زاى معجمه نك فتحى ودالك كسرى وشين معجمه ايله امر حاضر آخرينه شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر اصل مصدرى زديدن لفظيدر اشته بودخى غالبا لغتلرده بولنميوب مصححات ناظمندندر بوتقديرجه زدن ايله زديدن ميانبده فرق زدن اورمق زديدن اورشمق معناسنه در فافهم

﴾ اولدى غوغا غلبه لنبرانك كبى هياط ﴿

(غوغا) بمعنى غلبه وجمعيت تركستانده قرلتاى وبزم ولايتلرده قريباق ديرلر حكيم سوزنى (بيت) شه غوغاء غوغا شكن كز تيرو وهم او * بنات النعش بركردون زپروين بشكنند غوغا * عربيده هانك كسرى وياء تحتيه ايله هياط ديرلر ويقال (الغوغا من الناس الكثير المختلطون) هم دخى محاربه وهنكامه معناسنه ده كلور بومعنى جمله خلقك معلوميدر (لنبر) لامك فتحى ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى ورا ايله غوغا كبى غلبه معناسنه فرهنك جهانكيريده بمعنى فربه وشيرين ديو مسطوردر

﴾ ديده دن قطرهٔ اشكم دوكلوردل مجروح ﴿

مرهوندر بو ايكى مصراع ناظم تحريرك اسمى حقنده معمادر

﴾ اسمى خون دلمدن ايده سن استنباط ﴿

(ديده) كوز ديو فرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور (قطره) طامله معناسنه عربيدر انشالرده دخى مستعملدر (اشك) كوز ياشى ديو قطعهٔ رابعه نك بيت عاشرنده كچدى (دل) قلب ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (مجروح) معلومدر (اسم) بمعنى نام (خون) قان ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى (دل) قد سبق آنفا (استنباط) بمعنى استخراج

حل معمی دیده دن چشم مراد در نقطه لر دوكلوب قلبی یعنی سین مجروح ومسقوط
اولنجه حم قالور بعده خوندن دم مراد در حم ایله ترکیب وقلب اولنجه محمد اولور
بو تقدیرجه بونده اعمال معمویه دن ترادف واسقاط وانتقاد وترکیب وقلب
عمللری واردر (همدخی بونده حل معمی بشقه کونه ده ممکندر مثلا خون دل
لفظنك انتقاد قاعده سیله دیده سندن قطره یعنی اولندن نقطه دوكلوب
همدخی قلبندن واو مجروح وساقط اولنجه درت حرف اوزره خندل قالور كه
حساب جمله ده طقسان ایکی عدد اولور محمد دخی طقسان ایکی عدد در چونكه
اسم ناظم نحرير محمد در مخلصی وهبی در كه دیده ایله وهبی حسابده مساویلردر
بویله اولنجه بونده اعمال معمویه دن انتقاد واستعاره واسقاط وامثالی نسنه لر
واردر (سؤال ناظم نحریر اسمنی معمایه بو قطعه آخرینی تخصیصك وجهی
نه در (جواب حروف تهجیٔ مزدوجه یکرمی طقوز اولدیغی قول اوزره
حرف طاءین وسط حقیقیدر یکرمی سکز اولدیغنه کوره نصف نصف
وسط حقیقیدر ومن حیث الابیات دخی بیت معمی وسط تقریبیدر (سؤال عین
وسط حقیقی اولنجه نه کونه اولور ونصف نصف وسط حقیقی اولنجه نه کونه
اولور (جواب اسامیٔ حروفك حرفلرینی تعداد ولام الفی دخی التی حرف
حساب ایدنجه طانك ما قبلی اوتوز سکز حرف اولدیغی کبی ما بعدی دخی
اوتوز سکز حرف اولور اشته بو صورتده طاءین وسط حقیقی اولمش اولور
همدخی حروف مزدوجه یی حروف منفرده کبی طبایع عناصره دیباجه ده
ابجد شرحنده کچدیکی وفقنجه تقسیم اولنسه شو ترتیب اوزره اولور

نار	ا	ج	ذ	ش	ظ	ق	ن
هوا	ب	ح	ر	ص	ع	ك	و
ماء	ت	خ	ز	ض	غ	ل	ه
تراب	ث	د	س	ط	ف	م	ی

اشته بو تقدیرجه نصف نصف وسط حقیقی اولور (سؤال نصف نصف
نیچون اعتبار اولندیده عین وسط اعتبار اولنمدی (جواب نصف نصف
مزبور عین وسط حقیقیٔ مرتبهٔ اوخری اولمغله كانه (انما الاعمال بالخواتیم)
مضمونه رعایت ایلدی فافهم

قطعه درظا كه بظاهر اهمه رنکین الفاظ

(قطعه درظا) قطعهٔ اولی عنوانده مثلی کچدی (كه) ادات ر بطدر كما سبق

فی المقدمة (بظاهر) اولنده کی باء موحده ادات ظرفدر کبی (همه رنکین)
اون طقوزنجی قطعه نك عنواننده کچدی (الفاظ) جمع لفظ عربیدر
(حاصل معنی حرف ظا حقنده قطعه که ظاهرده جمله رنکین الفاظلو

﴿ دیندی خشم ایتمکه ارغیدن وتازیده نکاظ ﴾

(ارغیدن) همزه نك فتحی رانك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك کسریله
مصدردر بمعنی خشم وغضب وتهور (تازیده) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وزای
معجمهٔ ممدوده نك کسریله یلمك اوسکرتمك وعجله معناسنه که عربیده نون ایله
نکاظ دیرلر

﴿ بدمنش اولدی فناخو یلوهم اویله جنعاظ ﴾

(بدمنش) بمعنی سیئ الخلق عربیده جیمك فتحی ونونك سکونی وعین مهمله
ممدوده ایله جنعاظ دیرلر چونکه بد باء موحده نك فتحی ودال ایله فنا وکتو
معناسنه مقابلی نیك لفظیدر شیخ سعدی (بیت) پرتونیکان نکیرد هر که
بنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون کردکان بر کنبدست *
اسلامبولده واطراف مما لکده اکثری کتو مقامنده فنا دیرلر ناظم تحریر دخی
اکا تابع اولدی (منش) طبیعت دیو قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کچدی
(خوی) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه دن جزؤ قلندی

﴿ جنکه پیکار دینورمش مترادفدر حرب ﴾

(پیکار) باء فارسیه نك فتحی وباء تحتیه نك سکونی وکاف ایله بمعنی جنك
وجدال عربیده حرب دیرلر شیخ سعدی (بیت) به پیکار دشمن دلیران
فرست * هزبران نیاورد شیران فرست * باء مکسوره ایله دخی جائزدر

﴿ دخی جنك ایتمه ستیزیدن هم اویله تماظ ﴾

(ستیزیدن) سینك وتاء فوقیه وزای معجمهٔ ممدوده نك کسره لری ودال ونون ایله
مصدردر بمعنی جنك وعناد ولج عربیده تماظ دخی دیرلر شاکر بخاری (بیت)
هرانکس که جانش زدانش تهیست * ستیزیدنش مایهٔ ابلهیست (تماظ) تاء
مثنات فوقیه ایله تفاعل بابندن مصدر عربیدر تماظ القوم دیرلر کذا فی وانقولی

﴿ دیدیلر اویقودن اویانمغه بیدارشدن ﴾

(بیدارشدن) مصدر مرکبدر چونکه بیدار اویانق دیو قطعهٔ خامسه نك
بیت ثانیسنده کچدی (شدن) قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

﴿ کوزیکی آچ که اومعناده ایمش استیقاظ ﴾

یعنی اکله وکوزیکی آچ که بیدارشدن مقامنده عرب استفعال

وزننده استيغاظ در بونده دخی لطائف وارد رفلله دره

﴿ هم فروزنده وبارق ديمه درپارلیجی ﴾

(فروزنده) فانك وراء ممدوده نك ضمه لريله فروختن لفظندن اسم فاعلدر عربيده باء موحده ايله بارق معناسنه چونكه فروختن ايكی معنايه در (اول بمعنی بروق وشروق ولمعان (ثانی بمعنی بيع وشرا لكن مستقبلاتی صورت اولی ده قياس اوزره خاء معجمه نك زای معجمه يه قلبی ايله فروزد وفروزند كلور صورت ثانيه ده شذوذ اوزره خانك شين معجمه يه ابداليله فروشد وفروشند كلور مولانا جامی (بيت) نقطهايش چوفروزنده نجوم * بشياطين قوی وهم رجوم *

﴿ آتشك شعله سنه ديندی تبش يعنی شواظ ﴾

(تبش) تاء فوقيه نك فتحی وباء موحده نك كسری وشين معجمه نك سكونيله تاب معناسنه اسم مصدردر عربيده شين معجمه ايله شواظ ديرلر يعنی شعلهٔ نار ديمك همدخی حرارت وكرميت معناسنه ده كلور شيخ سعدی (بيت) همی برفلك شد زمردم خروش * دماغ ازتبش می در آيد بجوش * فرهنك جهانكيريده تابش لفظنك مخففی ديو مسطوردر

﴿ كزلنن اولدی نهفته دخی مكتوم اويله ﴾

(نهفته) اون دردنجی قطعه نك بيت خامسنده كچن نهفتن لفظندن اسم مفعولدر عربيده مستور ومكتوم ديرلر

﴿ ديندی حفظ ايتمكه پاسيدن او معناده لحاظ ﴾

(پاسيدن) باء فارسيهٔ ممدوده نك فتحی وسين ممدوده نك كسريله مصدردر بمعنی حفظ ونكهبانی عربيده كسر لامله لحاظ ديرلر

﴿ ديمش ايو درمكه اعجال وشتابانيدن ﴾

(شتابانيدن) شين معجمه نك كسريله شتايدن لفظندن مصدر متعديدر عربيده اعجال ديرلر لازمنده عجله ديدكلری كبی

﴿ يعنی تعجيل آنك كبی هم اويله انكاظ ﴾

يعنی عربيده افعال بابندن اعجال ديدكلری كبی تفعيل بابندن تعجيل وافعال بابندن نون ايله انكاظ ديرلر ﴿ كوشواره كوپه معناسنه درقرطه مثال ﴾

(كوشواره) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضميله كوپه معناسنه كه عربيده ضم قافله قرط ديرلر ميرنظمی (بيت) سخنهايش چودر شاهواره * بكوش آويزه كرد چون كوشواره * هاء رسميه سز كوشوار دخی ديرلر

﴿ طوت قولاغك كه لاٰلى كبيدر بو الفاظ ﴾

(لاٰلى) جمع لؤلؤ عربيدر بو مصراع اخيرك مصراع اوله ارتباطنده لطافت واردر

﴿ قطعه در عين وعيان چون مهر از خيط الشعاع ﴾

(قطعه در) قطعهٔ اولى عنوانده كچدى (عين) حرف معروف وكنش وچشم معنالرينه در (عيان) معروف (چون) كبى ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثالثنده كچدى (مهر) كنش ديو اول خامسه ده كچدى (از) بمعنى من كما سبق فى المقدمة (خيط الشعاع) بمعنى ابيض كه حق تعالى (حتى يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود) بيوردى بو مقامده مقصود نه اولد يغى حاصل معنادن ظاهر اولور (حاصل معنى بو قطعه عين حقنده وظهورده خيط ابيضدن كنش كبى يعنى خيط ابيض عقبنده ظاهر اولان كنش كبى چونكه بو قطعه ايچنده كونش وسائر ظاهر اولان نسنه لر واردر

﴿ قوله بازو ديندى معناسى عربجه اولدى باع ﴾

(بازو) باء موحدهٔ ممدودهنك فتحى وزاى معجمهٔ ممدودهنك ضمى ايله قول معناسنه در همدخى قولك طرف بالاسى كه تركيده فراجه عربيده باء موحده ايله باع ديرلر شيخ سعدى (بيت) هر كه باپولاد بازو پنجه كرد * ساعد سيمين خودرا رنجه كرد

﴿ كز دخى ارشون ديمكدر كيم مراد قدر ذراع ﴾

(كز) كاف فارسيهنك فتحى وزاى معجمه ايله ارشون معناسنه كرباسى اولسون نجارى اولسون عربيده ذراع ديرلر بوندن باشقه درت معنايه دخى كلور (اول كزيدن لفظندن امر ووصف تركيبى اولور (ثانى براغاچدرا كثرصو كنارلرنده بتر وايلغون اغاجى دخى اولمق مرويدر (ثالث برنوع يلاندر (رابع برنوع اوقدر بى پر و پيكان

﴿ ايچمك آشاميدن وهم اقتباع واقتماع ﴾

(آشاميدن) همزهنك وشين معجمه نك مد لريله مصدردر مطلقا ايچمك معناسنه عربيده اقتباع واقتماع ديرلر ايكيسيده معا افتعال بابندن مصدر عربيلردرشو قدر وار كه برينك عين الفعلى باء موحده برينك عين الفعلى ميمدر

﴿ يوتمغه ديندى فرو بردن دينور هم ابتلاع ﴾

(فرو بردن) مصدر مركبدر يوتمق كه عربيده افتعال وزننده ابتلاع معناسنه واشاغى ايلتمك معناسنه ده كلور چونكه فرو اشاغى ديو بكرمى اوچنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كچدى (بردن) باء موحده نك ضميله ايلتمك معناسنه افعال عامه دن مصدردر هاتفى (مصراع) فرو برد سر در كريبان فراغ *

﴿اولدی نو پیدا و محدث یکی ایجاد اولنان﴾

(نو پیدا) عربیده اسم مفعول وزننده محدث معناسنه چونکه نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلوز (پیدا) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی ظاهر وروشن وآشکار مقابلی نهاندر شیخ سعدی (بیت) بکفت احوال مابرق جهانست * دمی پیدا ودیکر دم نهانست

﴿دخی پیدا کردن ایجاد ایلك هم اختراع﴾

(پیدا کردن) مصدر مرکبدر عربیده ایجاد واختراع معناسنه چونکه پیدا قد سبق آنفا کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

﴿شید اولمشدر کنش داخی آنك کبی ذکا﴾

(شید) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال ایله کنش معناسنه عربیده ذال معجمه نك ضمیله ذکا کبی حکیم فردوسی (بیت) بد وکفت ازان سو که تابنده شید * برآید بکی پرده بینم سپید * بعده خور لفظیله ترکیب اولنوب خورشید دخی دیرلر لکن مرکبی مفردندن شایعدر نته کیم تفصیلی قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کچدی

﴿ایشغه آید ینلغه پرتو دینور یعنی شعاع﴾

(پرتو) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وواو ایله عربیده شعاع وضیا معناسنه عموما سیف الدین اسفرنکی (بیت) بیاض صبح نمود ازدل شب دیجور * چنانچه پرتو نور از سواد دیدهٔ خور

﴿شمشکه دیرلر درخش اولمش هم اول معناده برق﴾

(درخش) دالك کسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ایله شمشك که عربیده برق دیرلر عنصری (بیت) کربلرزانیش باد ست ازبجانی درخش * اوبند ازیش تیرست ازنجمانی کمان * همدخی درخشیدن لفظندن امر واسم مصدر اولور

﴿پارلمق اولدی درخشیدن نظیری التماع﴾

(درخشیدن) مصدردر عربیده افتعال وزننده التماع چقتایده ایشتامق ترکیده پارلمق معناسنه نته کیم ماه درخش قمر لامع معناسنه

﴿دیندی قورقتمغه باکانیدن وترهیب هم﴾

(باکانیدن) باکیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده ترهیب وتخویف معناسنه نته کیم اسم مصدر لازمی یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿خوف﴾

﴿ خوف ایتمکدر هراسیدن ماکی ارتیاع ﴾

(هراسیدن) هانك كسريله مصدردر عربیده خوف وروع وارتیاع معناسنه کمال اسمعیل (بیت) چه بایه دش زستمکارکان هراسیدن * کسی که حفظ خدایش نکاهبان آمد * ارتیاع اصلنده ارتواع ایدی واو یاء تحتیه یه ابدال اولندی

﴿ الدامق اولدی فریبیدن که غبن آنك کبی ﴾

(فریبیدن) فانك وراء ممدوده نك كسريله مصدردر عربیده غبن وتغریر معناسنه مولانا جامی (بیت) تا درین طبع فریبنده سرای * ننهند حادثهٔ زلزله پای * چغتایده الداغ دیرلر

﴿ دی فریبانیدن الدانمغه یعنی انخداع ﴾

(فریبانیدن) مصدردر الدنمق که عربیده انخداع دیرلر بولفظ نقدر فریبیدن صیغه سندن متعدی صورت ایسه ده لکن فریبیدن متعدی فریبانیدن لازمدر عربیده دخی بونك نظیری واردر که ثلاثیدن کب لفظی یوزی اوزره دوشرمك معناسنه افعالدن اکباب یوزی اوزره دوشمك معناسنه حاصلی بویله محللرده اللازم متعد والمتعدی لازم دینسه صحیح اولور فلا تغفل

﴿ اولدی پوشانیدن اورتنمك تستر کیبدر ﴾

(پوشانیدن) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله مصدردر اورتنمك معناسنه عربیده تستر کبی صورتده پوشیدن لفظندن متعدی صیغه سی (فاما که فی نفس الامر معکوسدر کما سبق آنفا

﴿ هم آچلمقدر کشانیدن مثالی انجلاع ﴾

(کشانیدن) مصدردر عربیده انجلاع معناسنه عندمزده اولان نسخه ده نون ممدوده نك كسرى ودالك فتحيله واقعدر غالبا کشادن لفظندن متعدی صورتنده در (فاما که بنه آنفا کچن اللازم متعد والمتعدی لازم قاعده سی اوزره اولمغله انفعال بابندن انجلاع ایله تفسیر ایلدی فلله دره

﴿ حقدر انجق قائل اولماغه هم اویماغه سزا ﴾ ترجمه‌در

﴿ انما الحق حقیق بالرضا والاتباع ﴾

بوقطعه سه زبان اولدیغی حسبیله بو بیتده مفسردر محضا عربیدر (انما) ادات حصردر (حقیق) بمعنی سزا ولایق باقی لفظلر معلومدر

﴿ قطعه درغین بعین دل وطبعست فروغ ﴾

(قطعه درغین) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (بعین) لفظنك اولنده‌کی

باء موحده بمعنی فی ظرفیت ایچوندر (عین) کوز یاخود کنش معناسنه
عربیدر (دل) قلب دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (طبع)
بمعنی مزاج عربیدر (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة
(فروغ) آیدنلق دیو بوقطعه نك بیت ثالثنده کچدی اور (حاصل معنی
عین حقنده اولان قطعه قلب وطبعك کوزنده نوردر یاخود کونش کبی
اولان دل وطبعده ضیادر بهمه حال است معناده فروغ لفظنه مرتبطدر

﴿ کسترش اولدی نمایش یوجه رتبه آمروغ ﴾

(نمایش) نونك ضمی ایله نمودن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور
شین معجمه الحاقیله اسم مصدر چونکه نمودن مستقبلاتی واولك الفه و یاء تحتیه یه
ابدالیله نماید ونماینده کلور میر نظمی (بیت) که دربر بوده زیب وزر نمایش *
که یعنی داده درجنبش فزایش (آمروغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیمك
وراء ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی قدر ومرتبهٔ عالیه کذا فی فرهنك
جهانکیری ابوشکور (بیت) نداند دل آمروغ پیوند دوست * نداند که بی دوست
کارش نکوست * همدخی مقدار جزئی معناسنه ونفع وفائده معناسنه ده کلور
لکن بولفظ آمروغ فرهنك شعوریده بواوچ معناده رادانصکره واوسز واقعدر

﴿ هم اوزن بویلویه هم دینلدی وقاره آموغ ﴾

(آموغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله ایکی
معنایه در (اول بمعنی طویل القد والقامة ونفس قد وقامه معناسنه ده کلور
(ثانی بمعنی وقار وهیبت میر نظمی (مثنوی) بکیرد لرزه دراندام شیران * زآموغ
ووقار شاه ایران * نکیرد جای هرکز کوه از بیم * که آموغ شاه ازتاج ودیهیم *

﴿ اسنمك یازه وخمیازه ککرمك آروغ ﴾

(یازه) یاء تحتیهٔ ممدوده نك وزای معجمه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله اسنمك که
عربیده تثاوب دیرلر بوکا فارسیده آسا دخی آساوه دخی پاسك دخی
دهانده دخی فاژه مرادفلردر مؤید الفضلاده یازه بمعنی لرزه دیو مسطوردر
(خمیازه) خاء معجمه نك فتحی ومیمك سکونیله یازه کبی اسنمك معناسنه بومعناده
یاء تحتیه بدلنه باء موحده ایله دخی مرویدر ابو المعانی (بیت) ازشراب عشق دل
خمیازهٔ حسرت کشد * درهمه بزم محبت رانشد مست وصال * وخاء
معجمه دنصکره الفله خامیازه دخی دیرلر شیخ عطار (بیت) خامیازه فعل
شیطانست وقی * ای پسر ایمن مباش ازمکروی (آروغ) همزهٔ ممدوده

وضم راء مهمله وغين معجمه ایله ككرمك كه طعام معده ده غلیان ایدوب هضمه قریب اولدقده ریح عارضی حركت ایدوب فم معده‌دن ظاهر اولان صدادر عربیده جشاء دیرلر

﴿ اولدی آمیغ قارشمش دینور آزنسنه یه شوغ ﴾

(آمیغ) همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك كسری وغین معجمه ایله بمعنی آمیخته ومختلط حكیم خاقانی (بیت) بحر یست كفش كه ماهیش تیغ * برماهئ بحر كوهر آمیغ * همدخی مجامعت ومباشرت معناسنه ده كلور (شوغ) شین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی اندك چیز یعنی شئ قلیل

﴿ روشنایی دینور آیدنلغه روشن ایدین ﴾

(روشنایی) آخرنده یاء تحتیه ایكی معنایه در (اول بمعنی آیدنلق وضیا معناسنه اكر یاء تحتیه مصدریه اولورسه (ثانی بمعنی ذی شعاع وذی ضیا اكر یا نسبیه اولورسه چونكه روشنا راء ممدوده‌نك ضمی وشین معجمه‌نك كسری ونون ممدوده‌نك فتحیله بمعنی ضیا وآیدین كمال خجندی (بیت) دارم اندك روشنایی درنظر * درجمال اوولی فیه نظر * بو بیتك مطابقی معنای اوله ظاهره در (فاما كه فرهنك شعوریده معنای ثانی یه شاهد ایلدی (روشن) راء ممدوده‌نك ضمی ایله ایدین معناسنه بعض نسنه‌لره صفت اولور روز روشن وهوش روشن وراه روشن كبی حسین ثنایی (بیت) پای تاسر سوزم وروشن نكردد دانشم * كی دهد از بس كدورد آتشی ماروشنی *

﴿ دخی آیدنلغه هم پارلایشه دینلدی فروغ ﴾

(فروغ) فانك وراء ممدوده‌نك ضمه‌لری وغین معجمه ایله ایكی معنایه در (اول بمعنی ضیا وشعاع یعنی آیدنلق (ثانی بمعنی شروق ولمعان یعنی پارلامق كمال اسمعیل (بیت) شب سیاه فروغ بیاض دیوارش * مؤذنانرا ازصبح دركمان افكند *

﴿ شیر سود ماست یوغرتدر تره یاغی مسكه ﴾

(شیر) شین معجمهٔ ممدوده‌نك كسرهٔ صریحه سی وراء ایله سود كه عربیده حلیب ولبن دیرلر ملا وفائی مروی (بیت) نی جنونم بجنون ماند ونی عقل بعقل * آنچه مادر بكلو ریخت مرا شیر نبود * بوندنصكره شیر ارسلان دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده كلور لكن انده اماله ایله در (ماست) میم ممدوده‌نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله یوغرتكه عربیده لبن ورائب دیرلر (مسكه) میمك فتحی وسینك سكونی وكاف فارسیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله

تره یاغی که ترکیده تاء فوقیه مقامنده قافله کره یاغی دیو تعبیر ایدرلر حکیم شیرازی (بیت) حلیه و کنجد چکنند رانکبین * مسکه وهم روغن کاو اینچنین *

﴿ فله دیرلر آغزه قیغه تو ایران دوغ ﴾

(فله) فانك حرکات ثلاثه‌سی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله آغز که سوددن اولور عربیده لبأ دیرلر تحفة الاحبابده پینر تازه دیو تفسیر ایلدی بو لفظده لامك تخفیف وتشدیدی جائزدر منوجهری (بیت) نوای مطربان داریم وبربطهای کوینده * مساعد ساقیان داریم وساعدهای چون فله * بو بیتده پینر تازه معناسنه اولمسی عقله امسدر (تو) تاء فوقیه نك ضمی وواو معروف ایله سود قیماغیکه عربیده قشطه دیرلر بوندن بشقه قات معناسنه و پرده معناسنه‌ده کلور حضرت مولانا در معنای قات (بیت) من این ایوان نه تورا نمیدانم نمیدانم * من این نقاش جادو را نمیدانم نمیدانم * همدخی توسن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی لکن انده واو مجهول ایله در (دوغ) دال ممدوده نك ضمی وغین ایله آیرانکه یوغرتدن اولور کاهی یوغرت معناسنه کلور حکیم شیرازی (بیت) هم بصل در دوغ آغشته بخور * بازازان دوغ ترش کشته بخور *

﴿ یقامق شستن ویقانمشه شویده دینور ﴾

(شستن) شین معجمه نك ضمی وسینك سکونیله مصدر در عربیده غسل دیرلر (شویده) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله شویدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مغسول کبی ابو المعانی (بیت) نشویده همه در عمر رویش * مکر شوید در آخر مرده شویش *

﴿ چرك دی کیره دخی کیر ایله پاسه آژوغ ﴾

(چرك) جیم فارسیه نك کسری ورانك سکونی وکاف ایله کیر و پاس معناسنه همدخی ایرك که جراحتدن وچشمدن چقارا کا شوخ وشوغ وشوق دخی دیرلر میر نظمی (بیت) هیچ رویش نشسته آن بد حال * کوش و بینی زچرك مالامال (آژوغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله کیر و پاس که تمورده وامثالنده اولور ابو المعانی (بیت) خصمت نتواند که کشد تیغ ازنیام * از وهم تو آژوغ کرفتست در بغل *

﴿ دیریلوب دیوشریلن چیده و برچیده ایمش ﴾

(چیده) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسریله چیدن لفظندن اسم مفعولدر خواجه سلمان (بیت) بغیر برك کانکان نمیتوانم چید * که هیچ روی مرا نیست برکل برچیدن

(برچیده) دخی چیدن مذکوردن اسم مفعولدر چونکه بر تحسین لفظ
ایچون زائد در علی ماسبق فی الادوات البسیطة عمعق بخاری (بیت) هوای
قیرکون برجه نقاب قیرکون ازرخ * سپهر ساج کون بنهادتاج عاج کون برسر *

﴿ دیندی پروند قماش صارقبسنه بوغچه یه بوغ ﴾

(بوغ) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بوغچه که ایچنه البسه
واثواب قورلر میر نظمی (بیت) بنا اهلان چنان ارزان فروشند * متاع دلبران
در بواغ بستند

﴿ قلبزن کیسه دیه دیوثه دغلزن دینلور ﴾

(دغلزن) لامك سكونیله ایکی معنایه در (اول بمعنی قلبزن که قلب اقچه کسیجی
(ثانی بمعنی دیوثکه فاحشه عورتلو کاهی زن لفظی تقدیم اولنوب زن دغل
دخی دیرلر میر نظمی (بیت) میکنم کار دغل ای زن چیل * تابکی این کار بدای
زن دغل * زیرا دغل دالك وغین معجمه نك فتحه لری ولام ایله باطنی ظاهرینه
موافق اولمیانه دیرلر وقلب اقچه وعیب وفساد معنالرینه ده کلور زن وصف
ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی
همدخی زن عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
(قلبزن) فارسیده وصف ترکیبیدر شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

﴿ دخی مجهول اولان نسنه یه دیرلر آشوغ ﴾

(آشوغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه
ایله شئ مجهول معناسنه حکیم طرطری (بیت) چه کنم از جفای
دهرکه من * هستم آشوغ درمیان شما

﴿ طتلو دیللو یه دینور جرب زبان شیرینکو ﴾

(جرب زبان) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر بمعنی فصیح اللسان
وشیرین سخن وخوش صحبت ولطیفه کو ابو المعانی (بیت) لسان منطلقم
بسته ازغم هجران * که شرح دل نکنند هیچ کلك جرب زبان * چونکه
جرب یاغلو دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (زبان) دل
دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (شیرینکو) وصف
ترکیبیدر چونکه شیرین طتلو دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده
کلور (کو) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی

﴿ شاعره دیندی سخنساز ویلان اولدی دروغ ﴾

(سخنساز) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك

بيت ثامنده کچدی سازیکرمی دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کچن ساختن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (دروغ) دالك وراء ممدوده نك
ضمه لری وغین معجمه ایله بمعنی کذب ومین مقابلی راستدر کما
قال شیخ سعدی * دروغ مصلحت آمیز * به از راست فتنه انگیز

﴿ جاهله جاهله رفعتمی کلور عالمده ﴾

جونکه معرض بیانده سکوت حصری مفید اولور قاعده سنه مبنی اولدیغی
حالده حق تعالی (یرفع الله الذین آمنو والذین اوتوا العلم درجات) بیوردی
نته کیم ادات حصر صریحله (انما یخشی الله من عباده العلماء)
بیوردیغی کبی (لکن آیت ثانیه ده مدار استدلال لفظهٔ جلالك رفعیله
علمانك نصبی قراءتیدر (نکته) بو مصراعده جناس تام واردر فلله دره

﴿ علم افراز معارفدر اولان صاحب طوغ ﴾

(علم افراز) وصف ترکیبیدر بیراق قالدریجی معناسنه چونکه علم بیراق دیو
قرق اوچنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کلور (افراز) همزه نك فتحی
وفانك سکونی وراء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله افرازیدن لفظندن
امر یاخود اسم فاعل مخففدر (معارف وصاحب) معروفلردر (طوغ)
مشهوری طا ایله در لکن فصیحی تاء مثناة فوقیهٔ مضمومه ایله در شول
معروف الاجه قیلدرکه نیزه باشلرینه ایدرلر انجق دولت علیهٔ عثمانیه ده
شول معروف نسنه درکه وزیر اوچنی میر میران ایکیسنی میرلوا برینی طاشرلر
وهر طائفه نك اعتباریده انکله دربلکه بو مقامده ناظم تحریرك مرادیده
بو اولمسی غالبدر زیرا زمانه ده اندن اعظم باعث رفعت اولور نسنه یوقدر فافهم

﴿ قطعهٔ چون بوی عنبر قوت آرد درد ماغ ﴾

(قطعهٔ چون) قطعهٔ خامسه ده کچدی (بوی) قفو دیو یکرمی التنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (عنبر) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولی
شرحنده کلور (قوت) بمعنی قدرت عربیدر (آرد) همزهٔ ممدوده نك
فتحیله آریدن لفظندن فعل مضارعدر (در) بمعنی الباء الجارة
کما سبق فی الادوات المرکبة (دماغ) معروف (حاصل معنی رایحهٔ
عنبرکبی دماغه قوت کتورر برقطعه

﴿ سرچه کنجشك وکوکر جند رکبوتر قارغه زاغ ﴾

(کنجشك) کافك ضمی ونونك سکونی وجیمك کسری وشین معجمه نك سکونی

وكاف ايله سرچه معناسنه عربيده عصفور ديرلر خصوصا وسائر كوچك قوشلره ديرلر عموما شمس فخرى (بيت) خسرو درزمان معدلت * ندهت باز زحمت كنجشك (كبوتر) كافك فتحى وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وتاء فوقيه نك فتحى ورا ايله انواع كوكرجنه اطلاق اولنور عربيده حمامه ديرلر حكيم خاقانى (بيت) آنكسانكه طريق توميروند * زاغند وزاغ راروس كبك آرزو * همدخى كوشهٔ كمان معناسنه وعلم موسقيدن برلحن معروف معناسنه ده كلور

﴾ خنج بايقوش اوكيكدر فاخته قوزغون كلاغ ﴿

(خنج) خاء معجمه نك ضمى ونونك سكونى و جيم ايله بوزن قفل بايقوش كه عربيده بوم ديرلر (فاخته) لغت مشتركه در عربيده دخى بومعنايه درذاتنده برخوش آوازوخوب اندام قوش اولمغله اكثر شعرا شعرلرنده ذكر ايدرلر عربيده جمعى فواخيت كلور ابو المعانى (بيت) سحر كه برسر سرو سرافراز * شود فاخته بعشق ياردمساز (كلاغ) كافك ولام ممدوده نك فتحه لريله قوزغون كه عربيده غراب ديرلر استاد عنصرى (بيت) هركه را رهبرى كلاغ كند * بيكمان دل بزخمه داغ كند * بومضمونى عربيده دخى نظم ايتمشلردر (شعر) اذا كان الغراب دليل قوم * سيهديهم الى دار البوار

﴾ داخى قرلنقچ پرستو آشيان اولدى يووه ﴿

(پرستو) باء فارسيه نك وراءنك كسره لرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمى ايله قرلنقچ كه عربيده خطاف ديرلر شمس فخرى (بيت) هماى فتح برايوان قدرت * نهادست آشيانه چون پرستو (آشيان) آخرنده هاء رسميه سز وهاء رسميه ايله يووه معناسنه عموما عربيده وكر دخى عش ديرلر عرفى (بيت) اى نه فلك زخوشهٔ صنع تودانهٔ * درجنب كبراى تو عرش آشيانهٔ * وقوش يووه سنه ديرلر خصوصا كاهى وطن معناسنه ده كلور

﴾ كاغ آتش قارغه وقوزغون صداسى كاغ كاغ ﴿

(كاغ) كاف ممدوده نك فتحى وغين معجمه ايله آتش كه عربيده نار ديرلر حكيم قطران ارموى (ازابر تيره برق بتابد بروز پاك * چون سرخ زاغ ازشب تيره زدود كاغ * بوندن باشقه ايكى معنايه دخى كلور (اول كويش كه حيوانات يديكى علفى چيقروب تكرار چينيوب يودار (ثانى ناله وفرياد عموما وناله كلاغ خصوصا مجمع الفرسده نالهٔ طاوس ديو مسطوردر (كاغ كاغ) مكرر اولديغى حالده قرقه وقوزغون آوازى برهان الدين بزاز (بيت) شد زلون

مختلف چون جامهٔ صباغ باغ * زاغ بیرون شد رزاغ وماندا ند رکاغ کاغ

﴿ زندکانی دیرلك اولدی زندکی صاغلق دیمك ﴾

(زندکانی) آخرنده یاء تحتیه ایله بمعنی حیات (زندکی) کذلك چونکه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه ادات جمع یاخود یاء تحتیهٔ مصدریه لاحقه اولنجه هاء مزبوره کاف فارسیه یه ابدال اولنور دیو مقدمه ده کچدی شیخ عمرخیام (رباعی) می نوش که عمرجاودانی اینست * خودحاصلت ازروزجوانی اینست هنکام کل وباده ویاران سرمست * خوش باش دمی که زندکانی اینست

﴿ جان روان مرك اولمدرمرده اولمش زنده صاغ ﴾

(جان) بمعنی روان وبالعکس ارباب لغت اکرچه جانی روان وروانی جان ایله تفسیر ایتمشلر در فاما که بینلرنده فرق واردر چونکه روان انسانه مخصوص اولان روح که سائر حیوانده اولماز اکا علوم عقلیه ده نفس ناطقه ولسان حکماده نفس مجرده ولسان صوفیه ده روح انسانی دیرلر حق سبحانه وتعالی انك حقنده (یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی) بیورمشدر راشته روان بودر اما جان روح حیوانی که هر زنده ده اولور حتی حکیم ابن سینا رسالهٔ معراجیه سنده مراد از روان نفس ناطقه باشد واز جان روح حیوانیست دیمشدر رحمه الله روانك روح انسانی معناسنه اولدیغنی شیخ سعدی بو بیتده تصریح ایتمشدر (بیت) سپردم ترا جان ورفتم بخاك * ببردم روان روان رابیزدان پاك * جانك روح حیوانی معناسنه اولدیغنی بو بیتده ناطقدر (بیت) کر بجسان زندکیست حیوانرا * زندکانی تومیدهی جانرا * فرهنك شعوریده کاهی روان جان معناسنه ده استعمال اولنور (حکیم اسدی) ززخم سنان بیش زخم زبان که این تن کند خسته وآن روان * دیو مسطوردر ناظم نحریر دخی ارباب لغتك تفسیرلری وبو استعمال اوزره تفسیر بیوردیلر باقی تفصیل دیباجه نك بیت سادسنده کچدی (نکته) معلوم اولسونکه ترتیب مصراعه کوره جان مفسر روان تفسیردر مشهوره کوره معکوسدر (مرك) میمك فتحی ورانك سکونی وکاف ایله بمعنی موت هاتفی (بیت) بودمرك به ازبون زیستن * به اززهرخندست بکریستن (مرده) میمك ضمیله مردن لفظندن اسم مفعولدر (زنده) زای معجمه نك کسریله بمعنی حی که مقابلی مرده در شیخ عمرخیام (رباعی) در پای اجل چون افکنده شوم * وزدست غمش زبیخ برکنده شوم * زنهارکلم بخرصراحی میکند * تا چونکه زباده پرشوم زنده شوم * بوندن باشقه درت

معنایه دخی کلور (اول بمعنی فقیر ودرویش (ثانی ولایت اصفهانده بر نهر عظیم اسمیدر که زنده رود دخی دیرلر (ثالث بمعنی بزرك وعظیم (رابع توران پهلوانلرندن بر پهلوان نامیدر که انی رستم برمشت ایله هلاك ایتمشدر

﴿ یك طولی لبریز اومعناده لبالب اویله در ﴾

(لبریز) وصف ترکیبیدر یك طولی معناسنه ودوداغندن طاشوب دوکلن نسنه معناسنه حوض اولسون غیری اولسون زیرا لب دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ریز قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلن ریختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر رشید قمی (بیت) ساغر جانم بزهر غصه لبریزست ومن * تابکردد مدعی خوش دل تبسم میکنم (لبالب) الف توسل ایله مثله (مصراع) لبا لبست زخون جکر پیالهٔ ما *

﴿ همدخی ساغر قدحدر یك بیوك اولسه تفاغ ﴾

(ساغر) غین معجمه نك فتحیله بمعنی قدح صبری سمرقندی (بیت) من آن شیدایم ای صبری که دست ساقیٔ کوثر * اکر درخلد باشم زهر غم درساغرم ریزد * فی الاصل شراب طولی قدحه دیرلر دی صکره مطلق قدحده استعمالی غالب اولدی (تفاغ) تاء فوقیه نك وفاء ممدوده نك فتحه لری وغین معجمه ایله بمعنی قدح عظیم وساغر بزرك انکله آخر بزمده طولی ایچرلر شمس فخری (بیت) در بزم عیش دولتی بادا هزار سال * بردستکیر نوش بکن کاسهٔ تفاغ * همدخی آهیانه یعنی قفا کوکی معناسنه ده کلور معنای اولده بومعنادن استعاره طریقیله در چونکه زمان اولده مشاهیر شجعان دیو کله سن ساغر ایدوب شراب ایچرلر ایدی کیدرك ساغر معناسنه اولدی

﴿ چاغ وقت اما عجم خاطر سؤال ایتدکجه دیر ﴾

(چاغ) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی وقت وهنکام کبی همدخی عنکبوت معناسنه ده کلور بولفظ اصلنده چغتای لسانیدر

﴿ صاغ اولاسك یرینه باشد دماغت کوك چاغ ﴾

معنای ترکیبیسی دماغك زمانی اوزن صدالو اولسون دیمکدر چونکه باشد مضارع صیغه سنده امر غائبدر (دماغ) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تاء فوقیهٔ ساکنه ضمیر خطاب متصلدر (کوك) کاف ممدوده نك ضمی وکاف ثانیه ایله بمعنی آواز بلند وصوت اعلا همدخی مارول معناسنه ده کلور اکا کاهو دخی دیرلر عربیده خس دیدکلریدر خاصه سی جلب نوم وتصفیهٔ دمدر (چاغ)

زمان ووقت دیو آنفا کچدی (بوتفصیل معلوم اولدیسه کانه دماغ اعضای
رئیسه دن اولدیغی علاقه سیله مجازا جماداتدن عبارتدر بوتقدیرجه برذاتك
زمانی اوزن صدالو اولماسنه صاغلق لازم کلور اشته بوتوجیه فقیرکدر لکن
بعضیلر بویله توجیه ایتدیلرکه کوك چاغدن مراد مارول وقتی دیمکدر یعنی وقت
ربیع وفصل بهار معناسنه بوتقدیرجه باشد دماغت کوك چاغ ترکیبنك معناسی
دماغك وقت ربیع کبی پرنشو ونما اولوب طراوتلو وملاحتلو اولسون دیمکدر

﴿ جوی شیراول صوکه اقش برزمان شیرین ایچون ﴾

(جوی شیر) اضافتله جوی شیرین لفظندن مخففدر معنای ترکیبیسی
شیرین ارماغی دیمکدر چونکه جوی ارماق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده
کچدی (شیرین) فرهادك معشوقه سی اسمیدر قصه لری محلنده مسطوردر

﴿ کوهکن فرهاد وکوه بی ستون دلدیکی طاغ ﴾

(کوهکن) فرهادك اسمیدر اصلنده وصف ترکیبی ایدی طاغ قازیجی معناسنه
چونکه کوه طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی (کن) اللی اوچنجی
قطعه نك بیت سادسنده کلجك کندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
فرهاد چالشوب طاغی قازدیغیچون کوهکن دیو مسمی اولدی (کوه بی ستون)
دیار عجمده برمشهور طاغدرکه فرهاد انی کسوب صوکتورمك قصدیله بوقدر
زمان عشق شیرین ایچون چالشوب وهرکسدیکی طاشه شیرینك صورتنی
قازوب نقش ایتمشدر معنای ترکیبیسی دیرکسز طاغ یعنی اغاجسز طاغ دیمك
اولورچونکه (کوه) قد سبق آنفا (بی) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة
(ستون) دیرك دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

﴿ اصفهان شهرنده کی نهرك آدی زاینده رود ﴾

(زاینده رود) یعنی نهر مزبورکه زنده رود دخی دیرلر کما سبق فی شرح هذه
القطعة معنای ترکیبیسی طوغیجی چای دیمك اولور نته کیم زنده رود دیری چای
معناسنه اولدیغی کبی چونکه زاینده اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن
زاییدن لفظندن اسم فاعلدر (رود) راء ممدوده نك ضمیله چای ونهر معناسنه

﴿ برمزین باغچه در یاننده انك چارباغ ﴾

یعنی شهر اصفهانده زاینده رود عندنده برعظیم ومعمور ومشهور باغچه درکه
شاه باغچه سیدر حقنده دینلمشدر (بیت) کرندیدی درجهان باغ ارم * کن تماشا
چارباغ پرنعم * حتی ناظم نحریرایرانه سفارتله کتدکده باغچهٔ مزبوره‌یی ونهر

(کل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله هرنقد ر ورد معناسنه ایسه ده لکن استعاره طریقیله قغلجم که شرارهٔ آتش معناسنه استعمال اولنور نته کیم شعوری مرحوم تصریح ایدر زیرا ارباب لغت کاهیجه معانئ مجازیه دخی بیان ایدرلر میرخسرو (بیت) برك میریزد زکل دائم خزان خواهد رسید * میهمان آید بخانه چونکه کل بارد چراغ (خف) خاء معجمه نك فتحی وفا ایله بوزن کف قاو که عربیده حروقه دیرلر (بزدن وغیریدن ایدرلر شمس فخری (بیت) آتش زنهٔ سنك شبانان شمار * ازاطلس افلاك دهد چرخ برین خف * هم دخی ایچنده اسباب قودقلری بوغچه معناسنه ده کلور

﴿ صاحب بخت خنك داخی صووق ﴾

(خنك) خاء معجمه نك ونونك ضمه لری وکاف فارسیه ایله ایکی معنایه در (اول بمعنی صاحب بخت ومسعود طالع شیخ سعدی (بیت) نیك وبد چون همی بباید مرد * خنك انکس که کوی نیکی برد (ثانی بمعنی سرد عربیده برد دیرلر کمال خجندی (بیت) باشد اینها حرکات خنك وبادسری * که دران روضه کتی کشته شبستان کستاخ

﴿ سنکچه دی طلویه قاره خشف ﴾

(سنکچه) سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك وجیم فارسیه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله طلو که یخچه وتکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر (خشف) خا وشین معجمه نك فتحه لری وفا ایله بمعنی برف که عربیده ثلج ترکیده قار دیرلر

﴿ اولدی یانمق اریمك سوز وکداز ﴾

(سوز) سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله سوختن یاخود سوزیدن لفظندن اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور عالمسوز کبی (کداز) کاف فارسیه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله کداختن وکدازیدن لفظندن اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور (جانکداز کبی استاد لطیفی (بیت) تانمودی زحب شیوه وناز * کارمن شدبدرد سوز وکداز

﴿ سوخته یانمشه دی یالکه تف ﴾

(سوخته) سین ممدوده نك ضمیله سوختن لفظندن اسم مفعولدر هم دخی حروقه که قاو معناسنه ده کلور شیخ سعدی (بیت) درسوخته نتوان نهان داشتن آتش * ما هیچ نکفتیم وحکایت بدر افتاد (تف) تاء فوقیه نك فتحی وفا ایله یالك وپرتو وروشنی معناسنه حکیم خاقانی (بیت) آه من چندان فروزان شد که کوران نیمشب * ازتف این آه سوزان رشته درسوزن کشند *

هم دخی حرارت معناسنه وبخاره معناسنه ده کلور

﴿ صاقسینك آدی سفال اما کیم ﴾

(سفال) سینك کسریله صاقسی و چناق وچولمك وامثالی نسنه‌لرکه عربیده خاصة فخار وفاخور دیرلر شمس فخری (بیت) بکاه بخشش ازغایت سخاوکرم چه لعل وکوهر نزدیك اوچه سفال * همدخی جوزوفستق وبادم وامثالی نسنه‌لرك قبوغنه سفال دیرلر

﴿ مشترکدر عربی ایله خزف ﴾

(خزف) خا وزای معجمه تینك فتحه لری وفا ایله سفال مذکور معناسنه عربیده وفارسیده علی الاشتراك مستعملدر میر نظمی (بیت) کهر بود نطقت که دارد شرف * که کفتار می بود اینجا خزف

﴿ قور بغا غوك دی ارغه کاریز ﴾

(غوك) غین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وکاف فارسیه ایله قور بغا که عربیده ضفدع دیرلر فارسیده وزغ و جغز دخی دیرلر امیر خسرو (بیت) مکو بشهو تیان ماجرای عشق مپرس * حدیث بحر زغوکی که درسمر باشد (کاریز) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله صو یولی که باك اولسون چرکاب اولسون ترکیده ارق عربیده نهر صغیر دیرلر شمس فخری (بیت) زلطف طبعش اکر باد وآب رخ یابد * زسنك خاره بهر سوروان کند کاریز

﴿ دیندی قابلومبغه یه داخی کشف ﴾

(کشف) کافك وشین معجمه نك فتحه لریله قبلومبغه که قبلومبغه وطو سبغه دخی دیرلر عربیده سلحفات دیدکلریدر خواجه سلمان (بیت) اژدهای را بتت دردامن آخر زمان * فتنه ها را چون کشف سر درکریبان یافته * بوندن باشقه برج سرطان معناسنه ویصی بردق معناسنه ده کلور

﴿ انجو معناسنه درمروارید ﴾

(مروارید) میمك ضمی ورانك سکونی وواو ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری ودال ایله انجو که عربیده لؤلؤ ودر دیرلر ابو المعانی (بیت) حباب بادهٔ کلکون بساغر * چومروارید ولعل اندر کشیده (در) دالك ضمیله فارسیده دخی شایعدرنته کیم در شهوار دیرلر یك ایو انجو معناسنه بویله اولنجه ناظم نحریرك بو بیتنده ایهام حسن واردر فلله دره

﴿ کوش ماهی اشیدرسك دی صدف ﴾

کوش ماهی) یعنی صدفکه ایچنده انجو اولور امیرخسرو (بیت) چو لؤلؤ
باشد اندر کوش ماهی * سرش را باز کن کردید خواهی * همدخی یعنی بیاض
بونجقلرکه دریا کنارلرنده اولور دوشروب دوه وقاطر یولارلرینه دیکرلر اکاده
کوش ماهی دیرلر معنای ترکیبیسی بالق قولاغی دیمك اولور چونکه کوش
قولاق دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی ماهی بالق دیو قطعهٔ
رابعه نك بیت ثامننده کچدی بویله اولنجه ایشیدرسك لفظی دخی بومقامده
ملاحتدن خالی دکلدر فلله دره (صدف) بیانی بوقطعه نك عنوانی
شرحنده کچدی (فائده) صدف ذاتنده قابلومبغه کبی برحیواندر اکثر هند
وچین دریالرنده اولور ماه نیسان نصفیله یکرمیسی بیننده غالبا اون سکزنجی
کوننده دریا یوزنده اغزین آچر یغان یغمور قطره لرندن بر دوشرسه برتك
انجو اولور اکا دریتیم دخی فریده دیرلر واکر ایکی دوشرسه اکا اخوان دیرلر
لکن قیمتده اولکنه اصلا مماثل اولماز بوندن صکره اوچ قطره یه اوچ انجو
درت قطره یه درت انجو وقس علی هذا حاصلی عددی زیاده اولدقجه بهاسی
ناقص اولور (حکمت) صدف ابتداء امرده حیوان بعده انجویی آلنجه قعر دریایه
چوکر اغاج کوکی کبی یره کوك صالر بعده طاش کبی اولور برطرفه حرکت
ایتمز حاصلی اطوار ثلاثه صاحبی اولور طور اول حیوانیت که انجو تحملنه قابل
اولمق ایچون طور ثانی شجریت که فی الجمله نمایه قابل اولمق ایچون طور ثالث
حجریت که حرکت ایله حمله فساد ایرشماسون دیو (عبرت) صدف تحمل در
ایچون نیسانك یوم معروفنده یغموردن قطره الدیغی کونده یلان یوریلری
کزك یرده وکرك بحرده اغزین آچر حاصلی صدفه دوشن قطره انجو
اولور یلان اغزینه دوشن قطره زهر قاتل اولور (قطعه) اری الاحسان
عند الجود زینا * وعند البذل منقصة وذما * کقطر الماء فی الاصداف درا *
وفی جوف الافاعی صار سما * سبحان الذی تحیر العقول فی عجایب صنعه

﴿ هم ستور اولدی بنك حیوانی ﴾

(ستور) سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمه لری ورا ایله رکوب حیوانی که
دوه وآت وقاطر امثالی شیخ سعدی (قطعه) آن شنید ستی که وقت تاجری در *
بیابانی که افتاد از ستور * کفت چشم تنك دنیادار را * یا قناعت پر کند یا خاك کور *

﴿ داخی حیوان یه جك نسنه علف ﴾

(لفظ علف) فی الاصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر

﴿ مشترك جمله لسانده صابون ﴾

(صابون) معروف هرلسانده صابون دیرلر سبب تسمیه سنده شویله روایت ایدرلر که موجدی شمس المعارف صاحبی شیخ عبد الرحمن البونی ابتـدا صابونی ترتیب ایتدکده برمناسب اسم لازم اولمغله اصاب البونی دیدیلر یعنی بونی اصابت ایلدی دیمك اولور بعده مرور ایام ایله تخفیف اولنوب صابون دیدیلر میر نظمی (بیت) بکیرد وسخ ازغم ماجرا * بصابون باده بشوی سینه را * کذا فی فرهنك شعوری فقیر کوتاهیه مقتبسی صاحب فرائد الفنون عبدالله افندی مرحوم ومغفورله حضرتلرینه بیك یوزطقسان درت سنه سی ایدی سلطـانم عند شریفکزده فرهنك شعوری وارمی دیو سؤال ایلدم جوابده نیلرسك برکذابی که زمان سعادتده موجود اولان صابونی شمس المعارف صاحبنه اسناد ایدردیو بیوردیلر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

﴿ فارسیده کیوکه دیرلر کف ﴾

(کف) فارسیده ایکی معنایه در (اول مطلقا کپوك معناسنه دریانك اولسون غیرینك اولسو ن (ثانی مشاطه لر زنانك ابروسنه سوردکاری وسمه یه دیرلر بو ایکی معناده فانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر عربیده کف اوچ معنایه در (اول الآیه سی که راحه دخی دیرلر (ثانی بمعنی منع وزجر (ثالث بمعنی کفایت ایلدی

﴿ اب وجدك کبی جد اوزره اولوب ﴾

(لفظ جد فتحیـله بمعنی دده کسر ایله بمعنی سعی عربیـدر بونده ناظم نحریر باباسنك ودده سنك اهل فضل اولدیغنه اشارت ایلدی

﴿ ایله کسب هنر ای خیر خلف ﴾

(خلف) لامك فتحیله نتیجهٔ خیرده لامك سکونیله نتیجهٔ شرده مستعملدر لکن خیر خلف دیو السنه ده شهرتکیر اولدیغی تجرید وتأکیده محمولدر

﴿ سیمرغ کوه قافست این قطعه ام برونق ﴾

(سیمرغ) عنقادیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور مرغ مز بورك کوه قافه نسبتی واردر حتی حضرت اسکندر ذو القرنین کوه قافه واردقده اسکندره بولوشوب سویلشمش انسان کبی تکلم ایدر ایمش دیو قطعـهٔ مز بوره نك بیت سادسی شرحنده کلور (کوه) طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی (قاف) اوچ معنایه در (اول مشهور طاغدر که دنیایی احاطه ایتمشدر فقیـرك ریحـانیه نام برقصیده مز وار انده ابیات مبـاهات

مزبوری سیروتماشا ایلمش نتکیم بو قطعه سنده دیر (قطعه) شکایت کرچه تیر غمزهٔ جادولرندندر * بنم جکدکارم اما کمان ابرولرندندر * صفاهانده کوروب برچار ابرویی خطن صوردم * دیدی بوچار باغك سنبل وشبولرندندر * همدخی چار باغ عناصر اربعه معناسنه ده کلور نتکیم اصطلاحك بیت خامس عشرنده کلور معنای ترکیبیسی درت باغ دیمك اولور باغك بیانی بو قطعه نك بیت اخیرنده کلور

﴿ راه یول کمراه ازغون ضایع اواش کم شده ﴾

(راه) اظهار ها ایله مطلق یول که عربیده طریق دیرلر شیخ عمر خیام (رباعی) راهیست بمیخانه بمقصد پیوست * وزجانب میخانه ره دیکر هست * لیك ره میخانه زابادانی * راهیست که کام میتوان داد بدست * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور (اول بمعنی رسم وعادت (ثانی بمعنی کره ومره (ثالث بمعنی هوش وعقل (رابع بمعنی مقام موسیقی (خامس بمعنی سخن (سادس بمعنی درون شخص (سابع هندستان پادشاهلرینه رای دیدکاری کبی راه دخی دیرلر بو سکز معناده الفك حذفیله ره دخی جائزدر (کمراه) وکمره ایکیسیده ازغون ویولنی یترمش معناسنه محسوسده ومعقولده مستعملدر منلا جامی (بیت) آن نمیکویم که بودم سالها در راه تو * هستم آن کمره که اکنون رو براه آورده ام * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه کم کاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه (راه) قد سبق هنا (کم شده) ضایع اواش معناسنه چونکه شده قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلن شدن لفظندن اسم مفعولدر

﴿ هم قلاوز رهنما وبدرقه رهبر سراغ ﴾

(رهنما) الفله راهنمادن مخفف وصف ترکیبیدر بمعنی مرشد ودلیل وهادی چونکه راه یول دیو آنفا کچدی (نما) نونك ضمیله نمودن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نته کیم امر اولدیغی حالده یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ابو طالب کلیم (بیت) صاحب قران وشاه جهانکه زبخت او * هر لحظه اش بعمر آمد رهنما شود (بدرقه) باء موحده نك فتحی ودالك سکونی ورانك وقافك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی مرشد وهادی ودلیل ایضا میرنظمی (بیت) راه طلب بدرقه در پیش کیر * نیت صافی زهمه خویش کیر * (رهبر) بو دخی الفله راهبردن مخفف وصف ترکیبیدر چونکه بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی خواجه حسین ثنایی (بیت) رهنمای رهی که سختیٔ آن * هر قدم پای رهبراندا زد (سراغ) سینك

ضميله بمعنى رهنماى ايضا محتشم كاشى (مصراع) سراغ يوسف من كن كه بنده وآزاد * بوندن بشقـه ايكى معنـايه دخى كلور (اول يول صورمق معنـاسنه (ثانى بمعنى ضال يعنى ازغون عربيده بمعنى سؤال وتفقد وطلب

﴿ ياق بيفروز بيار اينجا كتور بونده ديمك ﴾

(بيفروز) اوتوزاوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچن افروختن لفظندن امر حاضردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله افروزد وافروزند كلور اولنده كى باء موحده صله در اوائل مشتقاته داخل اولنجه الفات ياء تحتيه يه منقلبه اولور ديو مقدمه ده كچدى (بيار) واوك حذفيله آوردن لفظندن امر حاضردر تكيم مضارع متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (اينجا) بونده معناسنه مركبدر چونكه اين بو ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنـده كچدى جا مكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

﴿ شمعدان اولدى لكن يانمش فتيله دى چراغ ﴾

(لكن) لامك وكاف عربيه نك فتحه لرى ونون ايله بمعنى شمعدان شيخ سعدى (بيت) ميل درسر مدان چنين سخت * كن بن شمع درسر لكنى * بوندن بشقه التى معنايه دخى كلور (اول بمعنى آفتاب (ثانى بمعنى شمعدان تپسيسى (ثالث بمعنى فانوس كوملكى (رابع آتش منقلى (خامس بمعنى بخوردان وعود سوز (سادس كارى بوكسك طبق معناسنه (چراغ) جيم فارسيه نك فتحى وكسريله يانان شعله نك آديدر همدخى مجازا ايچنده ياغ وفتيل قيوب ياقدقلرى آلته ده ديرلر كذا فى الجمع

﴿ باقى ايچون شول تموردن داغلغى داغينه هم ﴾

(داغينه) آخرنده نسبت ايچون ياء تحتيه ونون مفتوحه وهاء رسميه الحاقيله داغ اوراجق تمور آلت كه عربيده مكوات تركيده داغلغى ديرلر ابو المعانى (بيت) آسمان ازمقدمش يافته شرف * مهر بر پيشانيش داغينه است * ناظم تحرير بو بيتده ايهـام سيـاقى بى شمار لطـافت ايلدى فلله دره

﴿ كى قچن داغى عربجه ياقيدركى يعنى داغ ﴾

(كى) كافك فتحيله فارسيده درت معنايه در (اول زمان مجهولدن سؤال كه تركيده قچن عربيده متى ايله تعبير ايدرلر لطيفى (بيت) تراكى خداداده قدر وجلال * خداداده رانيست هر كز زوال (ثانى كى پادشاه ديو اللى التنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور (ثالث عناصر اربعه دن هر برينه كى ديولر جمع مراد اولندقده كيان وكيانا ديرلر (رابع بمعنى پاك وپاكيزه عربيده كى ايكى معنايه در (اول بمعنى داغ كه آتش

ایله یقارلر خواجه حافظ (بیت) بصوت بلبل وقری اکرنوشی می * علاج کی کنمت آخر الدواء الکی (ثانی ادات تعلیلدر ایچون معناسنه عربیده فارسیده داغدن حاصل اولان بدن انسانده و بدن حیوانده اولان داغ نشانه سنه ده دیرلر

﴿ بو کتابم برکلستاندر اوقو بلبل کبی ﴾

(کلستان) کلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی (بلبل) ضمتین ایله معروف قوشدر عربیده وفارسیده وترکیده مستعملدر (قطعه) اذا اهتاج قمری وقدناج بلبل * لازهار روض فوق غصن مسوّل * فنادتهما الببغاء فی السجن حسرة * قفانبك من ذکری حبیب ومنزل * عربیده خاصة اسمی عندل وعندلیب وحوجم لفظلریدر مزید زاده درمستزاد نظم الفرائد (بیت) فی جنتك عندل وصلی لینادی * اروجهلك باورد * باغکده سنك بلبل کوکلم ایدر آواز * کوستر یوزك ای کل (مثنوی) فلك از بسکه بارد برسرم خون مراشد طرهٔ دستار کلکون * دمادم بلبلان بوسند دستم * که پندارند کل برسر زدستم شاعر ترکی (بیت) اکرزاغ اولمیوب بلبل اولورسك * نه غم یرسك سنکدر آشیانه

﴿ سیر کلزاره نه حاجت اشته بود رباغ راغ ﴾

(کلزار) کلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی (باغ) معروف و باغچه وتفرجکاه واشجار وازهاری مشتمل مسیره کاه صائب تبریزی (بیت) چندانکه بهارست وخزانست درین باغ * چشم دل شبنم نکرانست درین باغ (راغ) راء ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی چمنزار وشکوفه زار وتفرجکاه شاعر (بیت) نابران مرکب تو پی سپر * همه تن روی کشته لالهٔ راغ * کذا فی المجمع ودامن کوه وقلهٔ جبال معنالرینه ده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری و بعضیجه ایکسی برارادن باغ راغ دخی دیرلر کما کان هنا

﴿ قطعه درفا زکهر پرچو صدف ﴾

(قطعه درفا) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (کهر) بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (پر) طولی دیو قرقمی قطعه نك بیت اولنده کلور (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (صدف) فتحتین ایله انجو قابی که انده انجو اولور مولانا جامی (بیت) شاه والاکهر ودریا کف * که فلك کوهر اوراست صدف * عربیده فتحتین وضمتین ایله یوکسك اولوطاغ معناسنه وقرأن عظیم الشانده واقعدر (بین الصدفین) ای بین الجبلین المرتفعین همدخی هرنه که مرتفع اوله اکا دیرلر وداخل الاذنین

معناسنه ده کلور (حاصل معنی کهردن طلو صدف کبی حرف فا حقنده قطعه

﴿ رده و رسته وزده جمله سی صف ﴾

(رده) رانك ودالك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی صف مطلقا حکیم فردوسی (بیت) رده برکشیدند ایرانیان * بیستند خون ریختن رامیان * همدخی خرمن سوره جك دوکن معنا سنه ده کلور که عربیده مرضه دیرلر (رسته) رانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله رده کبی صف معناسنه تکیم رستهٔ مردم ورستهٔ لشکر ورستهٔ دندان دیرلر لطیفی (بیت) خروشید بر رسته وآمیخت کرك * پراکنده کردش چوکله زکرك * بوندن باشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی خلاص شده یعنی قورتلمش (ثانی بمعنی بازار یعنی سوق (ثالث بمعنی شارع عام وشاهراه (زده) زای معجمه نك ودالك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی صف ایضا حکیم فردوسی (بیت) کشیدن کردان زده برزده * بطوق بزنجیر زرین زده * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور (اول بمعنی خورده (ثانی بمعنی بریده (ثالث بمعنی ظهور کرده (رابع زدن لفظندن اسم مفعولدر بعض تراکیبده صفت واقع اولور سودازده ودم زده کبی (سادس بمعنی سطور کتاب (سابع بمعنی کهنه

﴿ سو بسو هر یکا در سوی طرف ﴾

(سو بسو) میانه ده باء موحدهٔ توسلیه ایله هر یکا وهر طرف معناسنه چونکه سوی سین ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله بمعنی جانب وطرف میر نظمی (بیت) اشارت ازشه عالم بدیدند * پرستاران بهر سویش دویدند * بونده یانك حذفیله سو دخی دیرلر

﴿ زند وآتش زنه چاقق آدیدر ﴾

(زند) زای معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بوزن بند چاقق که تیمور دن ایدرلر بو معناده عربیله مشترکدر خاصهٔ عربیده مقدحه دیرلر حکیم سوزنی (بیت) چون خاطر من مدح تو زاید چون زند * اشکسته بود زند وفرزند شکسته * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول بزرك وعظیم (ثانی موردآغاجی که اکا عربیده آس دیرلر (ثالث نام کتاب مجوس (رابع بعض فرهنکلرده صحف ابراهیم معناسنه وفرس قدیمده جان وذی روح معناسنه ده کلور (آتش زنه) فی الاصل وصف ترکیبی ایدی آتش اوریجی معناسنه آخرنده علامت نقل ایچون هاء رسمیه کتوروب چاقق معنا سنه خاص اولدی چونکه زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ کل قفلجم دیمه در قاو دزخف ﴾

شاعرانه مردن بر (بیت) جبل قاف کالم یم ادراکی محیط * فلك اطلس علم کرهٔ
دانشه سور (ثانی حروف هجادن بر حرفدر (ثالث بمعنی خشك یعنی قوری
عربیده بمعنی طویل ودراز هم قرآن عظیم الشانك اسمیدر نظم اللآل (بیت)
کون و بولات وشق ومصحف کورتون قتی خمر وبالق * عین وغین وفا وقاف
وکاف ولام ومیم ونون (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة
(این) بودیو قطعهٔ ثانیه نك بیت رابعنده کچدی (قطعه) وهمزه سی قطعهٔ
اولی عنوانی شرحنده کچدی میم ساکن متکلم وحده ایچوندر (برونق)
لفظنده باء موحده ظرفیت ایچوندر رونق حسن وزینت دیو اون بشنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی (حاصل معنی بو قطعه م رونقده جبل قافك
سیمرغیدر (نکته) کانه بو قطعه یی کوه قافه تشبیه ایلدی چونکه قاف نه کونه
دنیایی محیط ایسه بو قطعه دخی معناده دنیا قدر معنیدار الفاظی محیطدر
بوتقدیرجه بو قطعهٔ مطبوعه کوه قافك سیمرغنه مشابه اولمش اولدی فافهم

﴿ بوشدر تهی طولی پر صوآب کوزه بردق ﴾

(تهی) تاء فوقیه نك فتحی وکسری وهاء ممدوده نك کسریله بوش که
عربیده صفر وخالی دیرلر (پر) باء فارسیه نك ضمی ورا ایله طولو که عربیده
مملو معناسنه چغتایده تولون وتولا دیرلر هم دخی کثیر و بسیار معناسنه ده
کلور صائب تبریزی (بیت) چار بازار عناصر پرمکدر کشته است * وقت
آن آمد که برچیند این بازارها (آب) همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله
صویك مخصوص اسمیدر سراج الدین بلخی (بیت) آب دارد طبع آتش
راست کویی درتموز * فعل آتش خاصیت پیدا کند درطبع آب * بوندن
بشقه یدی معنایه دخی کلور (اول بمعنی لطافت وملاحت (ثانی بمعنی رونق
وزینت (ثالث بمعنی طرز وروش (رابع بمعنی قدر واعتبار (خامس بمعنی مراد
ومقصود (سادس بمعنی طریق وسبیل (سابع شهور رومیه دن آخر صیف که
آغستوس دخی دیرلر (کوزه) بردق معناسنه که عربیده دخی مستعملدر
(نکته) بو مصراعده تهی مقابلی پر اولمغله جمع الاضداد صنعتی واردر فلله دره

﴿ تیره شده بولانق هم جو یبار ارمق ﴾

(تیره شده) اسم مفعول مرکبدر چونکه تیره بولانق دیو قطعهٔ
رابعه نك بیت خامسنده کچدی شده اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی
قطعه نك بیت سادسنده کلور (جویبار) یاء تحتیه نك سکونی ایله

ارمق معناسنه که عربیده نهردیرلر همدخی اقارصو وکنارآب معنالرینه ده کلور اصلنده اسم منسوبدر چونکه جوی ارمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (بار) ادات اسم منسوبدر کماسبق فی الادوات المرکبة میر نظمی (بیت) پسند اهل دل فصل بهارست * کنارجو بیاروسبزه زارست *

﴿ اصمارلمق سپردن کوندردی هم فرستاد ﴾

(سپردن) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر عربیده تفویض دیرلر سپاریدن کبی (فرستاد) فانك کسریله ماضیدر مصدری اون ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

﴿ سچمك کزیدن اولدی داخی ستادن المق ﴾

(کزیدن) کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی انتخاب واختیار وتمییز مصدردر (ستادن) سینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر بمعنی اخذ وقبض

﴿ قاپمغه دی ربودن یلك دخی دویدن ﴾

(ربودن) رانك وباء موحده نك ضمه لریله مصدردر عربیده حفظ ترکیده قاپمق دیرلر قاعده اوزره واو مستقبلاتنده الف وباء تحتیه یه مبدل اولوب رباید وربایند دیرلر (دویدن) دالك فتحی وواو ممدوده نك کسریله مصدردر یلك وسکرتمك معناسنه عربیده رکض وعدو دیرلر کمال خجندی (بیت) مادرد تورسیم که رفتی بصد شتاب * کی عمر رفته کس بدویدن کرفته است *

﴿ قاچمق کریختن هم پوییدن اولدی قوشمق ﴾

(کریختن) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسره لری وخاء معجمه ایله قاچمق معناسنه مصدردر عربیده فرار دیرلر مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله کریزد وکریزند کلور (پوییدن) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وباء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله یلك وقوشمق معناسنه مصدردر عربیده عدو دیرلر کمال خجندی (بیت) این خبرجستن وپرسیدنست * این طلب کیست چه پوییدنست *

﴿ بون کیمسه یه دی کودن فرتوت هم بونامش ﴾

(کودن) کاف فارسیه نك فتحی وواوك سکونی ودالك فتحی ونون ایله بون واحمق معناسنه ضدی زیرکدر سلطان ولد قدس سره (بیت) این جهان منزل بکذشتنست * دل نهادن درجهان ازکودنیست * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول قوجه یاشلو یوریمز بارکیر (ثانی برکوجك قوشدر که مزروعاتده وصو

کارلرنده اولور (فرتوت) فانك فتحیله زیاده پیرلکدن بونامش که عربیده معتوه
دیرلر شمس فخری (بیت) شاه آفاق شیخ ابواسحق * عقل بارای اوشود فرتوت

﴿ شیدا دلو دیمکدر کالیوه شاشقن احمق ﴾

(شیدا) شین معجمه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ایله
سوداغلبه سی یاخود عشق استیلاسی ایله آشفته دماغ اولانه دیرلر کثرت
استعمال ایله دیوانه معناسنه ده استعمال اولنمشدر شیخ سعدی (بیت) چه خوش
کفت شیدای شوریده * چو آیی که اشاید نوشتن بزر (کالیوه) کاف ممدوده نك
فتحی ولام ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی سرسم ومختل
الدماغ وابله وشاشقن احمق منوجهری (بیت) نالهٔ بلبل سحرکاهان باده شکبو
مردم سرمست راکالیوه وشیدا کند * همدخی صاغرو کندفهم معناسنه ده کلور

﴿ پیرایه وزیب وزیور آرایش اولدی زینت ﴾

(پیرایه) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك فتحی
وهاء رسمیه ایله زینت وبزك ورونق ویاقشق معناسنه پیراستن لفظندن اسم
مصدردر حکیم انوری (بیت) بهتر از کوهر تو دست قضا * هیچ پیرایه برزمانه
نیست (زیب) زای ممدوده نك کسری وباء موحده ایله پیرایهٔ مذکور معناسنه
زیبیدن لفظندن اسم مصدردر خواجه سلمان (بیت) سایهٔ لطف خدا شیخ
اویس انکه ازوست * زیب وتاج وشرف سلطنت عزت دین (کاهی فرلفظیله
مرادف ذکر ایدرلر (زیور) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی ورا ایله
پیرایه کبی زینت ورونق وبزك معناسنه کرك التون وکمش وکرك اقمشه وکرك
جواهر حاصلی هرنه ایله اولورسه اولسون (آرایش) مصراع ثانیده کلان
آراستن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر
بمعنی پیرایهٔ مذکور عرفی (بیت) تابرم این تحفه بتکمیل عرش * نوکنم آرایش
قندیل عرش * بوندن باشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول بمعنی رسم وآیین
(ثانی علم موسقیده برنوا اسمیدر بوالفاظك جمله سی مفسردر الا زینت تفسیردر

﴿ آراستن بزتمك پیراستن طونا تمق ﴾

(آراستن) همزه وراء ممدودتینك فتحه لری وسینك سکونیله بزتمك وتزیین
ایتمك معناسنه مصدردر مستقبلاتی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله آراید وآرایند
کلور بولفظده رادن صکره الفك حذفیله آرستن دخی جائزدر عنصری
(بیت) بنام کنیئت آرسته بادا * ستایشکاه شعر وخطبه تاحشر * پیراستن

باء فارسیهٔ ممدوده نك كسری وراء ممدوده نك فتحی وسینك سكونی ایله جمیع فرهنكلرده برتمك وطوناتمق معناسنه همد نخی اغاج وباغ بودامق وزراعت ایچون تارلا اصلاح ایتمك وجقورطولدرمق معنالرینه ده كلور مصدردر فاما كه فرهنك جهانكیریده پیراستن ضد آراستن ازان جهت كه آراستن بمعنی افزون كردن است و پیراستن بمعنی كم كردن بو معنایه شاهد اولدركه شول وقت كه سلطان محمود خاص ایازه امر ایلدیكه زلفن كسوب كیده ره ایازامری یرینه كتوریجك سلطان محمود بی تاب اولدیغنی عنصری نظم ایتمشدر (رباعی) كرعیب سرزلف بت ازكاستن است * چه جای بغم نشستن وخاستن است جای طرب نشاط می خواستن است * كاراستن سرورا پیراستن است

﴿ آبستن وسترون یوكلو قصردیشیلر ﴾

(آبستن) همزهٔ ممدوده نك فتحیله یوكلو عورت ویوكلو حیوانه دیرلر عربیده حامل معناسنه ابو المعانی (بیت) حوادث را فلك آبست است هرشام حكمت زای * كه صد كونه حوادث زاید ازوی پیش خورشید ش * فارسیلر شب آبستنست دیرلر اللیلة حبلی معناسنه (سترون) سینك وتاء فوقیه نك فتحه لری ورانك سكونی وواوك فتحی ونون ایله قصر عورت وحیوانكه عربیده عاقر وعقیم دیرلر حسن كاشی درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه (بیت) كرنبودی ذات پاكش آفرینش راسبب * تا ابد حوا سترون بودی وآدم عزب (نكته) ناظم نحریرك دیشیلری دیو تصریح ایتمه سی ایركك سترون دینمز ایمش دیو اشارت وارد رنته كیم تركیبده قصر دیشی دیمدیكی كبی فافهم

﴿ طوغماغه دیندی زادن هم زاستن طغورمق ﴾

(زادن) مصدردر طوغمق وطغورمق معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده تولد وولادت دیرلر شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد ازخرمی * تاچوتو فرزند زاد مادر ایام را (زاستن) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی وسینك سكونی ایله طوغرمق معناسنه مصدر در مستقبلاتی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله زاید وزایند كلور

﴿ اورمق زدن لكدزن تپه اوریجی یعنی ﴾

(زدن) زای معجمه نك ودالك فتحه لری ونون ایله مصدردر اورمق معناسنه هرنه اولورسه اولسون مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك داله تقدیمیله زند وزنند كلور (لكدزن) وصف تركیبدر بمعنی چفته زن یعنی تپه اوریجی قاطرودوه امثالنده استعمال اولنور چونكه لكد لامك وكافك

فتحه لری ودال ایله تمپه که اپاق اورمق معناسنه انسانده اولسون حیوانده
اولسون زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ چکمك کشیدن اولدی انکیختن قوپارمق ﴾

(کشیدن) کافك فتحیله چکمك معناسنه مصدردر عربیده جر وسحب دیرلر
میر نظمی (بیت) چو بر کل بنفشه رسیدن کرفت * بزنجیر دل را کشیدن کرفت
(انکیختن) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری
وخاء معجمه ایله مصدردر قوپارمق معناسنه ابو المعانی (بیت) چو باغبان فلك دید
قامت خوبت * بدست رشك برانکیخت سروها از باغ * بوندن باشقه اوچ
معنایه دخی کلور (اول بمعنی دور کردن (ثانی بمعنی پیدا کردن (ثالث بمعنی برکشیدن

﴿ اوینار ایکن یوتولمق معناسی باختن هم ﴾

(باختن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله مصدردر لعب
معناسنه در رقص معناسنه دکلدر مثلا کوی وچوکان وشطرنج وقمار اوینامق
کبی کمال اسمعیل (بیت) مهرها چشم کردانی و یار پنهانی * تو حریفی شوخ
چشمی باتو نتوان باختن * لکن اوینار ایکن یوتلمق تعبیری دخی غالبا مصححات
ناظمندندر فافهم مستقبلا تنده خاء معجمه زایه قلب اولنور بازدر بازند دیرلر
اما بو قول نعمة الله وحلیمی وامثالی کیمسه لرك قولیدر (فاما که مولانا شارح
کلستان ودیوان حافظ اولان سودی مرحوم بو سوزه راضی اولمیوب باختنك
مضارعی بازد کلمه که سبب ندر انجق بازد بازیدن لفظندن اولمق فصاحت
و بلاغته انسبدر دیدی وحق یدنده در نته کیم مقدمه ده بیان اولندی

﴿ بازیدن اوینامقدر بازیچه در اویجق ﴾

(بازیدن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مصدردر اویون
اوینامق وکیرو ایتمك واوچمق معنالرینه (بازیچه) اسم تصغیردر
چونکه بازی اویون دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی چه
ادات تصغیردر کما سبق فی الادوات هم دخی بازیچه ناز کلك وخرده کاری
وملعبه معنالرینه ده کلور مثلا نظیریٔ بخاری (بیت) صنعت بازیچه
چند ست وما را همچون طفل * بهر دفع کریه مشغول تماشا ساخته

﴿ مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن ﴾

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر لکن عروضی وضربی وایکی حشولری
خبن وقطع ایله در ﴿ حقه توکل ایدن دائم اولور موفق ﴾

بونده اولان کلمات معروفه در ﴿ قطعهٔ کافی که معنی را کند اکسیر رنگ ﴾
قطعه بیانی قطعهٔ اولی بیانده کچدی (کافی) حرف کافه منسوب معناسنه در
همدخی کیمیا اربابی کاف دیو تعبیر ایدرلر بو مقامده اکا دخی رمز وایما واردر
بونلردن باشقه کاف کافتن لفظندن یارمق معناسنه اسم مصدر اولور
همدخی امر ووصف ترکیبده اولور کمال پاشا زاده مرحوم دقایق نام کتابنده
یازمشکه ارباب لغت کافی شکافله تفسیر ایتمشلر لکن فرقی وارایدوکین بلمامشلر
چونکه کافده ایریلوب کتمك لازم دکلدر انجق یارقدر اما شکافده ایرلمق
لازمدر لسان عربده فصم ایله قصم کبی لکن ینه مجازا بر بری مقامنده استعمال
اولنور (که) ادات ربط دیو ادواتده کچدی (معنی) معلوم (را) ادات
مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کند) اید ردیو اللی اوچنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده کلور (اکسیر) بوزن قطمیر کیمیا معناسنه عربیده وفارسیده
مستعملدر (رنك) کونه دیو بو قطعه نك بیت خامسنده کلور (حاصل معنی
کافه منسوب بر قطعه که معنایه کیمیا رنکی ایلر یعنی کیمیا رنکی ویرر

﴿ شیوه کردر جلوه لی نازك کوزلدر شوخ وشنك ﴾

(شیوه کر) اسم فاعلدر جلوه لی معناسنه چونکه شیوه جلوه دیو اون اوچنجی
قطعه نك بیت ثالثنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة
همدخی شیوه کر محبوب ظریف معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) تنها نکنند
عاشق ازین جور توفریاد * عالم همه آشوب باین جلوه کری داد (شوخ) شین
معجمهٔ ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی نازك وکوزل وکشاده رو وآسوده
طبع ولطیفه کو وحاضر جواب وشاطر کار بو معنالر بری برینه قریبدر خواجه
حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهر آشوب * چنان بردند صبر
از دل که ترکان خوان یغمارا * همدخی شوخ چرك معناسنه ده کلور نته کیم
شوخ کین دیرلر چرکین معناسنه (شنك) شین معجمه ایله بوزن رنك بمعنی دلبر
شیرین حرکات ومحبوب پری صفاتکه دلبر شوخ وشنك دیرلر خواجه سلمان
(بیت) جوان شنك وسماع وسماع چنك وشراب * شراب لعل صبوح
وصبوح عیش بهار * بوندن بشقه بش معنایه دخی دیرلر (اول بمعنی
قطاع طریق (ثانی بمعنی خرطوم فیل (ثالث تخو ملق خیار که
بوستانده الیقورلر (رابع بمعنی درخت وسرو (خامس بمعنی مکابره ومجادله

﴿ عشوه ناز وبوس او بوشدر شرم او تمق عارنك ﴾

(عشوه) عینك کسریله بمعنی نازوغنج ودلال خواجه حافظ (بیت) عشوه میدار که ازکوی ارادت نروم * دید آخر که چنان عشوه خریدیم وابرفت (بوس) باء ممدوده نك ضمیله او پوش معناسنه عربیده قبله دیرلر لکن فارسیده باء موحده فارسیه در تعریبله عربیده عربیه درفافهم اصلنده پوسیدن لفظندن اسم مصدردر وصف ترکیبی دخی اولور دامن بوس کبی وامر حاضر دخی اولور مثال امر میر نظمی (بیت) ببوس خاك درش ای نسیم وقت سحر * رشام حسرت دل عرضه ده بخاك نیاز (شرم) شین معجمه نك فتحی ورانك سكونی ومیم ایله بمعنی حیا وحجاب لطیفی (بیت) شد بچکانم که درآداب رخت * شرم جوانم بگذارد زنان * همدخی آلت رجل معناسنه ده کلور (ننك) نون اولی نك فتحی ونون ثانیه نك سكونی وکاف فارسیه ایله عار وناموس میر نظمی (بیت) نیست پروا هرکرا ازننك وعار * نیست آدم هرکز او عاقل مدار *

بیوه طول کرمیده قرمشدر زبقچی سعتری

(بیوه) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله طول عورتکه بیوه زن دخی دیرلر مولانا جامی (بیت) هیچ غم نیست کرش غصب کنان * شحنهٔ ده کند از بیوه زنان * عربیده ارمله چغتایده تول دیرلر (کرمیده) کاف فارسیه نك فتحیله کرمیدن لفظندن اسم مفعولدر قرمش معناسنه (سعتری) سینك فتحی وعینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وراء ممدوده نك کسریله زبقچی عورت معناسنه اصلنده اسم منسوبدر چونکه سعتر زبق معناسنه آخرنده کی یا نسبیه در مولانا جامی (بیت) نفس را پند از کلوکن کر زنان سعتری * فارغست انکس که قوت اوزنان وسعترست *

هم زبق آدی مچاچنك اولدی داخی چیرچنك

(مچاچنك) میمك وجیم فارسیهٔ ممدوده نك وجیم فارسیه نك فتحه لری ونونك سكونی وکاف ایله ترکیده زبق دیدکاری آلتدر که عورتلر بللرینه بغلیوب بربرلرینه جماع ایدرلر آلت رجله مشابه اغاجدن یاخود دریدن ایدوب اوزرینه قطیفه چکرلر عورتلر عرضی خوفیله زعملرنجه کویا زنادن قاچوب بونی استعمال ایدرلر شمس فخری (بیت) کند اعدای جاهت ماده وز * رمفر ودست نقل و پا مچاچنك (چیرچنك) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك سكونی وجیم فارسیه نك فتحی ونونك سكونی وکافله بودخی زبق معناسنه

کان جماع آلت معهوده نك آدی نره در

(كان) كاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله بمعنى جماع ابو المعانى (بيت) سرفروچون كيردارد هركه باشدكان دوست * باخصوصا باشد اوراكان كردن پيره زن (نره) نونك وراء مشدده ومخففه نك فتحه لرى وهاء رسميه ايله بمعنى آلت رجل يعنى ذكر انسان بوندن بشقه بش معناسى دخى واردرنته كيم يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى

﴿فرج كس هم آب پشت اولمش منى اركن ملنك﴾

(كس) كافك ضمى وسين ايله بمعنى فرج زن يعنى موضع معهودهٔ نسوان عربيله مشتركدر شاعر (بيت) زجركس آمده وغارت اولس كرده * دو برك كل بهم آورد ونام كس كرده (آب پشت) تركيب اضافيدر يعنى نطفه يعنى منى ابو المعانى (بيت) آن قدر دارد فضائل ازنيا وازپدر * آرد ازسر چشمهٔ عرفان كو يا آب پشت * معناى تركيبيسى ارقه صويى ديمكدر چونكه آب صو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى پشت ارقه ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (ملنك) ميمك ولامك فتحه لرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى مرد مجرد يعنى اركن كه عربيده عزب ديرلر بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور (اول باشى واياغى آچق وچبلاق معناسنه شاهد اعىٔ شيرازى (بيت) صفات نورتورومى زخان بسته نقاب * صفات ظلمت تورنكيان عور وملنك * ثانى نهى حاضر در اقسمه معناسنه

﴿كورنابينا ودغسر باشى طازلق كل كچل﴾

(نابينا) بمعنى كور يعنى اعمى خواجه سلمان (بيت) درادراك كمالات خرت چندانكه ميكوشد * همان مقدارمى بايد كه ازآينه نابينا * اصلنده مركبدر چونكه نا ادات نفيدر بينا كوريجى ديو قطعهٔ اولى نك بيت ثالثنده كچدى (كور) اعمى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى انجق نابينا كوزسز طوغان معناسنه عربيده اكا اكمه ديرلر اما كورصكره دن اولانه ديرلر ديو بيت مزبور شرحنده كچدى لكن بومقامده تفسير اولديغى تركيده مطلقا اعمايه كور ديو شيوعه مبنيدر (دغسر) دالك فتحى وغين معجمه نك سكونى وسينك فتحى ورا ايله باشنده قيل اولميان آدم تركيده اكا طازلق ديرلر كذا فى فرهنك جهانكيرى بوندن منفهم اولان دغ لفظى قيلسز وتويسز معناسنه ايمش (كچل) كافك وجيم فارسيه نك فتحه لرى ولام ايله باشى كل آدم معناسنه كه عربيده اقرع ديرلر شريف تبريزى (بيت) زسركدام كچل شوره

ریخت وز کون ریخ * که باشدت ز پی نوره آهك وزرنیخ * همدخی اکری
ایاقلو آدم وحیوان معناسنه و برمخصوص جانور معناسنه ده کلور

﴿ کر صاغر دیرلر چولاغه چنك دی طو پاله لنك ﴾

(کر) کافك فتحی ورا ایله صاغر که عربیده اصم واطرش دیرلر (چنك)
جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله چولاق که عربیده
اشل دیرلر بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور (اول برمعروف ومشهور آلت
لهو معناسنه (ثانی بمعنی خمیده یعنی اکری ومنحنی (ثالث بمعنی چنکال (رابع
بمعنی قلاب عموما وقلاب فیل خصوصا بوددرت معنایه حکیم سوزنی (بیت)
پیران چنك پشت وجوانان چنك زلف * درچنك جام باده ودرکوش بانك
چنك (خامس نام نکارنامهٔ مانی که ارچنك لفظندن مخففدر (سادس درنده
قوشلرك طرناغی (سابع مزامیردن برمشهور مزماردر (ثامن طریق استعاره ایله
پنجهٔ انسانه ده دیرلر (لنك) لامك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله
طو پال که عربیده اعرج واغسق معناسنه وآلت رجل معناسنه ده کلور

﴿ قرمزی سرخ سیاه قاره یشل سبز اق سفید ﴾

(سرخ) خصوصیله بمعنی لون احمر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور طالب
آملی (بیت) رسید از آتش می چهره چون کلستان سرخ * بخون اهل وفا دست
سرخ ودامان سرخ * همدخی زنجفره وزنجفره دن یاپلان مرکبه ده دیرلر
(سیاه) وسیه اظهارها ایله قاره معناسنه که عربیده اسود دیرلر بوندن بشقه
التی معنایه دخی کلور (اول بگکین سرخوش که سیه مست دیرلر (ثانی بمعنی
غلام هندی وچاکر حبشی (ثالث خطوط سبعهٔ جام جمدن برینك اسمیدر
(رابع بمعنی شوم ونحس (خامس اسفند یارك برسیاه رنك آتنك اسمیدر
(سادس مصنفات زردشتدن برکتاب نامیدر (سبز) یشل معناسنه که
عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اخضر دیرلر بوندن بشقه سکز
معنایه دخی کلور (اول سیاه چرده محبوبه دیرلر بوایکی معنایه هاتفی (بیت)
درختان سبزش همه دلپسند * چوسبزان رعنای بالابلند (ثانی بمعنی سیاه
صافی (ثالث پولادکبی ازرق اللون اولانه دیرلر (رابع بمعنی تیغ جوهردار
(خامس بمعنی خنجر (سادس تموردن اولان جوشن معناسنه (سابع بمعنی چشم
کبود (ثامن بمعنی چایروچمن (سفید) سینك کسریله بمعنی ابیض که عارضه
ومعروضه اطلاق اولنور همدخی فا موضعنه باء فارسیه ایله سپید دخی بومعنایه در

کوك کبود صاری زرد بویه فام کونه رنك

(کبود) کافك فتحی و باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله کوك رنك که عربیده ازرق دیرلر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور ابو المعانی (بیت) میرود براوج هردم دود دل * زانکه بسته آسمان رنك کبود * همدخی برماوی قوزی دریسی که اعلاسی خراسانده اولور قلپاق ایدرلر (زرد) صاری لون که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اصفر دیرلر شاعر (بیت) روی زرد وجامه زرد وریش زرد * قلتبان درزعفران غلطیدهٔ (فام) فاء ممدوده نك فتحی ومیم ایله بویه معناسنه در لکن اکثری کلمه آخرینه لاحق اولوب اوچ جهتدن استعمال اولنور (اول لون ورنك جهتندن مناسبتی اولان نسنه لر ایله مثلا ازرق فام وسبزفام دیرلر مراد رنککی بیاندر خواجه حافظ (بیت) ساغرمی برکفم نه تازسر * برکشم این دلق ازرق فام را (ثانی طعم جهتیله میرخسرو (بیت) نواسازی که بودش باربد نام * ندامت ساخت آروز انکبین فام (ثالث جنسیت جهتیله خواجه حافظ (رباعی) انصاف بده ای فلك مینا فام * تازین دوکدام خو بتر کرد خرام * یامهر جهانکرد تو ازمشرق صبح * یاماه جهانکیر من ازجانب شام * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول بمعنی دین مثل وام (ثانی خراسان مضافاتندن برولایت آدیدر حتی اکمل الشعرا شهاب الدین فامیناك جای ولادتیدر (رنك) معروف کونه که لون معناسنه محتشم کاشی (بیت) صدرنك بوالعجب هست درحسن لیك ازانها * بالاتر ازسیاهی بالای چشم ابرو * بوندن بشقه اوتوز ایکی معنایه دخی کلور ١ بمعنی حصه ٢ بمعنی عیب وشین ٣ بمعنی رنج ومحنت ٤ بمعنی قوت وزوری ٥ بمعنی جان وروح ٦ بمعنی شترقوی که نتایج ایچون بسلرلر یعنی دیشی دوه یه اشرمق ایچون ٧ بمعنی ذهب یعنی التون ٨ بمعنی نفع ومنفعت ٩ بمعنی حالت واحوال ١٠ بمعنی چاره وامداد ١١ بمعنی طمع وامید ١٢ بمعنی ژنده یعنی ثوب مرقع وخرقه ١٣ بمعنی طرز وروش ورسم ١٤ بمعنی بزکوهی یعنی طاغ کچیسی ١٥ بمعنی مکر وحیله ١٦ بمعنی رستن یعنی بتمك مثلا خود رو اولان نبانه خود رنك دیرلر ١٧ بمعنی خوبی ونیکی ١٨ بمعنی خوشی ١٩ بمعنی خجلت وشرمندهکی ٢٠ بمعنی خون یعنی قان ٢١ بمعنی رونق کار ٢٢ بمعنی مایهٔ اندك ٢٣ بمعنی زر وسیم ٢٤ بمعنی میسر وقمار ٢٥ بمعنی والی وخداوند ٢٦ بمعنی

بد بو وكريه الرايحه ٢٧ بمعنى نقطه ٢٨ بمعنى شيرين كار ٢٩ بمعنى خلاخل ٣٠ بمعنى خشم وغضب كه خجالتدن عارض اولور ٣١ بمعنى شبيه ومانند ٣٢ بمعنى خيالات (كونه) فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى كوناكون كبي (نكته) بو بيتده جمع الاضداد صنعتى واردر

﴿ منج وزنبور آرى كندو قوغان بال انكبين ﴾

(منج) ميمك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى زنبور عموما شرف شفروه (بيت) قهراندرد ودۀ غوغا بيان * همچنان دود يست درمنج آشيان * وبمعنى زنبور عسل خصوصا استاد منجيك (بيت) هرچند حقيرم سخنم عالى وشيرين آرى عسل شيرين نبايد مكر از منج (زنبور) آرى معناسنه درلكن بال آريسى اولميوب نيشتر شديد صاحبى صارى آرى اولدى يعنى تصحيح ايلمشلردر عربيده مشتركدر شاعر (بيت) كه بافت اين قصب سكرى بقامت نى * كه دوخت اين عسل خرقه برقد زنبور (كندو) كاف فارسيه ايله بال قوانى كه ايچنده آرى بال ايدر شاعر (بيت) قلم زنبور وكاغد راچو كندو * حروفش همچو شهد انكبين است (انكبين) همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى وباء موحدۀ ممدوده نك كسرى ونون ايله بال كه عربيده شهد وعسل ديرلر

﴿ طاتلو نوشين آجى تلخ وزهر نيش وهم شرنك ﴾

(نوشين) نون ممدوده نك ضمى وشين معجمۀ ممدوده نك كسرى ونون ايله بمعنى شيرين وطاتلو خواجه سلمان (بيت) آن خداوندى كه چون از عدل ميران سخن درتن نوشين روان نوشين روان مى آورد * بو معناده فقط نوش دخى ديرلر (تلخ) تاء فوقيه نك فتحيله آجى كه عربيده مر ديرلر خواجه حافظ (بيت) بدم كفتى وخرسندم عفاك الله نكو كفتى * جواب تلخ ميزيبد لب لعل شكر خارا * (نيش) نون ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله ايكى معنايه در (اول زهرناك خيوانلرك اكنه سى وعقرب وزنبور امثالى شيخ عطار (بيت) زنيش پشه سازد ذوالفقارى * چنان كز عنكبوتى پرده دارى (ثانى فصاد نيشترندن مخففدر كمال پاشازاده مرحوم بونده دخى بيورر كه نيش سورى نسنه درحتى دشتى طكوز ديشنه ده ديرلر كذا فصله الشعورى (فاما كه ناظم تحريرك زهر ايله تفسيرى مجازيدر فافهم (شرنك) شين معجمه نك ورانك فتحه لرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله زهر معناسنه عربيده سم كبي ملا وقوعى تبريزى (بيت) انچنان هوش ربانيده زدلهاست كه كام * شهد را وقت تماشا نشناسد

چوشرنك (زهر) دخی فارسیدر عربیده سم ترکیده اغو دیرلر لکن ترکیده آه شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ سعدی (بیت) رشکم از پیرهن آید که در اغوش توخسبد * زهرم از غالیه آید که باندام توساید * بوندن باشقه زهر فارسیده غضب وخشم معناسنه وغم وغصه معناسنه ده کلور عربیده شکوفه معناسنه ده در

﴿خرس آیو پوزینه میمون سك کوپکدر کرك قورد﴾

(خرس) خاء معجمه نك كسری وراءنك سكونی وشین ایله آیو که عربیده دب دیرلر میر نظمی درصفت ابله وکول (بیت) چنان کردند تعلیم وتفهیم * که نتواند کند چون خرس تقلید (پوزینه) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله میمونکه کتی دخی دیرلر عربیده قرده معناسنه بونده زای فارسیه ایله بوژینه دخی جائزدر (سك) کاف فارسیه ایله کوپك اولدیغی معلوم عالمیاندر (کرك) کاف فارسیه نك ضمی وراءنك سكونی وکاف عربیه ایله قورد که عربیده ذئب وسرحان دیرلر شیخ سعدی (بیت) عاقبت کرك زاده کرك شود * کرچه باآدمی بزرك شود

﴿شیر ارسلان دلکی روباه ودخی قپلان پلنك﴾

(شیر) شین معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ایله ارسلان معناسنه عربیده اسد دیرلر وچوق اسامیسی دخی واردر اما کسرهٔ صریحه ایله سود دیواوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (روباه) راء ممدوده نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله دلکو که عربیده ثعلب دیرلر او ج نوعی اولور بیاض وصاری وسیاه اعلاسی سیاه درغایت ذی قیمت اولور طالب آملی (بیت) چوعدل او کند امداد عاجزان شاید * که پوستین ازتن شیر برکشد روباه * دلکی کورکی تازه جوانه ومحرور المزاجه مناسب دکلدر اما پیر واختیاره وبارد المزاجه نافعدر چفتایده تلکو دیرلر (پلنك) باء فارسیه نك ولامك فتحه لری ونونك سكونی وکاف فارسیه ایله قپلان که عربیده نمر کبی شعوری مرحوم بولفظی کاف عربی ایله ضبط ایلدی فاما که شیخ سعدی ناظم نحریر کبی کاف فارسیه قافیه سنده ایراد ایلدی (قطعه) کرچه شاطر بود خروس بجنك * چه زند پیش بازوروبین چنك * کربه شیرست درکرفتن موش * لیك موشست درمصاف پلنك * جائز که ایکیسیده مروی اوله شوقدر که شیخ سعدی یه اقتدا اعلمه اقتدادر

﴿قور بغایه دی وزغ قبلومبغایه سنك پشت﴾

(وزغ) واوك وزای معجمه نك فتحه لری وغین معجمه ایله قور بغا که عربیده

ضفدع کبی فارسیده غوك وجغرذ نجی دیرلر (سنك پشت) قپلوبغه که عربیده سلحفات کبی هاتنی (بیت) کروهی چوکفت سفیهان درشت * وطن سنکلاخ وخورش سنك پشت * معنای ترکیبیسی طاش ارقه لو دیمکدر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی مناسبت خفیه دکلدر

﴿ ینکجه خرچنك وکرپی خارپشت و پنجه چنك ﴾

(خرچنك) خاء معجمه نك فتحی ورانك سکونی و جیمك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله ینکج که عربیده سرطان دیرلر شاعر (بیت) چو برزد سر چنك خرچنك مور * جهان کشت روشن بسان بلور (خارپشت) سکون را ایله کرپی که عربیده قنفذ دیرلر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر دیکن ارقه لو معناسنه چونکه خار دیکن دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی پشت قد سبق آنفا مناسبت ظاهره در شاعر (بیت) فتاده برآن پهن دشت درشت * سرنا تراشیده چون خارپشت (چنك) طقوز معنایه دربری پنجه معناسنه که قوش پنجه سی اولسون انسان پنجه سی اولسون شیخ نظامی (بیت) ره بط بازتیز آهنك میزد * برقص کبك شاهین چنك میزد * باقی معنالری بوقطعه نك بیت رابعی متن وشرحنده کچدی

﴿ کبك ککلك اتمجه باشه طوغان شهبا زهم ﴾

(کبك) کافك فتحی وباء فارسیه نك سکونی وکاف فارسیه ایله ککلك که عربیده حجل وقبجه دیرلر خواجه سلمان (بیت) درزمان توهرآن باز که رفت درپی کبك * رشته کم کرد زحسرت سرانکشت کزید (باشه) باء موحدهٔ ممدوده نك وشین معجمه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بوزن لاشه اتمجه دیدکاری ایلجی قوش که عرب تعریب ایدوب باشق دیدیلر هاتفی (بیت) زباشه چه اندیشه دارد عقاب * جهست کوه نزد بلند آفتاب (شهباز) مشهور پادشهلر عندنده معروف طوغان که عربیده بازی دیرلر شاعر (بیت) بکف شهباز ودر زیراسب تازی * سلاح آرسته بنمودی بازی

﴿ چایلغك آدی غلیواژ وزغن طورنا کلنك ﴾

(غلیواژ) غین معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وواو ممدوده نك فتحی وزای فارسیه ایله چیلاق قوشی معناسنه که عربیده حداءه دیرلر شاعر (بیت) مکوای ژاژخای بیهده ژاژ * ببانك بدتراز بانك غلیواژ * زای فارسیه موقعنه جیم عربی

ایله غلیواج دخی مرویدر (زغن) فتحتین ایله غلیواژ مرقوم معناسنه (عجیبه منقولدرکه بوقوش التی ماه ارکك والتی ماه دیشی اولورایمش وهو علی کل شیئ قدیر امیرخسرو (بیت) بهراین مرد ارچندت گاه زاگاه زور * چون غلیواجی که شش مه ماده وشش مه نرست * بعضیلردیدیلرکه بریپل ارکك وبریپل دیشی اولورحکیم انوری (قطعه) عنقا که زنازك منشی جای نکه داشت * هرکز طرف دامنش ازعار ترآمد * وزهرزه دوی سرچو بهرجای فروکرد * یکساله زغن ماده ویکساله نرآمد (لطیفه) برکیمسه بوچیلاغك حالی عجبا واقعمیدر دیو برظریفه سؤال ایدنجه ظریف جوابنده بومقوله نسنه یی تصحیح برقاچ سنه چیلاق اولمغه محتاج دیو الزام بیوردیلر (کلنك) کاف فارسیه نك ضمی ولامك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طورنه قوشی که عربیده کرکی دیرلر

﴿ یای کمان زه کرش پیکان دمرن نوك اوچ ﴾

(کمان) معروف یای که عربیده قوس دیرلر هم دخی برج قوسه اطلاق ایدرلر حکیم فردوسی (بیت) بسلم اندرون جست زاختر نشان * ستاره زحل بود وطالع کمان (زه) اظهار ها ایله یای کریشی که عربیده وتر دیرلر خواجه سلمان (بیت) چو ازشست بکشاد خسروکره * زهرگوشه برخاست آوازه زه * بوبیتده صنعت تجنیس وار در معناسی خسرو یایه کشاد ویرنجه عسکر دخی هرطرفدن کریشه کشاد ویردی بوندن باشقه التی معنایه دخی کلور (اول تحسین معناسنی افاده ایدر زهی کبی (ثانی بمعنی خوش (ثالث بمعنی کریبان یعنی یقه (رابع بمعنی کناروطرف (خامس بمعنی اغریکه عورت اوشق طوغوررکن اولور (سادس زهیدن لفظندن امردر (پیکان) باء فارسیه ایله اوق دمرنی ومزراق حربه سی طالب آملی (بیت) خدنك آتشین پیکان اوکاند رد ل اعدا * خیالش حلقه چشم زره را کرده مژکانی (نوك) نونك فتحی وواوك سکونی وکاف فارسیه ایله هرسوری نسنه نك اوجی معناسنه قلم وتیر ونیزه ودیکن وقیل وامثالی عموما وخصوصا شمس فخری (بیت) چوکیرد شهنشه قلم دربنان * رخ شیرکردون بخارد بنوك

﴿ هم نشان آماج اوقدر ناوك وتیر وخدنك ﴾

(آماج) همزه ومیم ممدود تینك فتحه لری وجیم ایله اوق وامثالی نشانه معناسنه عربیده هدف کبی لطیفی (بیت) هرتیرکه ازشصت قضا وقدر آید * پیشش تن بدخواه شهنشه شده آماج * بوندن باشقه بش معنایه دخی کلور (اول قیلدن برطوربه ایچنه پنبه قویوب اوق اتمغه انکله مشق ایدرلر (ثانی باغ جبوغی (ثالث

ارباب زراعت آتلرندن برآلتدر (رابع بمعنی تخت شاهی (خامس برفرسخلك یکرمی درت بلوکده بر بلوکی معناسنه (ناوك) واوك فتحیله اوق معناسنه عموما عربیده سهم کبی وقوغوش اوقنه دیرلر خصوصا که زنبرك ایله اتیلور شمس فخری (بیت) دیدهٔ دوست باتوروشن باد * سینهٔ خصم پرزناوك چرخ * بونده تجنیس واردر که ایهام معناسنه چونکه خصوصیله اولیجق زنبرك اوقی اولور زیراچرخ زنبرك معناسنه درعمومیله اولورسه فلك معناسنه اولان چرخلك اوقی دیمك اولور (تیر) اوق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ومعنای سائره سی دخی انك شرحنده بیان اولندی مناسبتلریله اولدیغندن تکرارعد اولنمدی (خدنك) خاء معجمه دالك فتحه لری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله اصلنده قاین اغاجنك اسمیدرکه اندن اوق ایدرلر حتی اندن دوز یلان اوقه تیرخدنك دیرلر صکره کثرت استعمال ایله تیرحذف اولنوب خدنك اوقه علم اولمشدر حضرت مولانا (بیت) جمله ادراکات برخرهای لنك * اوسوار بادپران چون خدنك * نعمة الله نسخه سنده کرپی اوقنه دخی ینکیچه ده خدنك دیرلر دیو واقعدر فاما که شعوری مرحوم استعاره طریقیله کرپی اوقنه خدنك دینسه جائزدر اما ینکیچه مناسبتی بوقدر دیو طعن ایلدی فقیرظن ایدرمکه مشترك اولسون نه فساد وار

* دزد خرسزایب رسن آورکتورآویزآص *

(دزد) دالك ضمیله خرسز معناسنه که عربیده سارق دیرلر همدخی دزدیدن لفظندن اسم مصدردر وامرحاضردخی اولورمیرنظمی (بیت) نکو بوده است انجادزدبدنام * که دزدد سرمهٔ از چشم بهرام (رسن) فتحتینله ایب که عربیده مشترکدر ابوطالب کلیم (بیت) شهاب دائم ازرشك رای روشن او * همی به پیچد برخود چوتاب داده رسن * للشیخ بهاء الدین الاملی (بیت) من فتی لم یعشق الوجه الحسن * قدم الرجل الیه والرسن (آور) همزهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لری ورا ایله آوریدن لفظندن امرحاضردر مطلق کتورمعناسنه نکیم وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (آویز) همزهٔ ممدوده نك فتحیله آص معناسنه امرحاضردر هرنه اولورسه اولسون کمال خجندی (بیت) نارکه ولطف دزدنداز بناکوش تودر * غوطهادر آب دادند آنکهش آویختند * مصدری اویختن لفظیدر مستقبلاتنده خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزند بعض نسخه ده دزدخرسز

ایب رسن اصمق دخی آویختن واقع اولمشدر لکن اول افید در فانظر

﴿یول کسیجی راه زن شهر تلوسی شنك ومشنك﴾

(راه زن) وصف ترکیبیدر بمعنی قطاع طریق چونکه راه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی همدخی راهزن سرود کوی ومطرب معناسنه ده کلور (شنك) شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله (مشنك) میمك وشین معجمه نك فتحه لری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بوایکی لفظدن هر بری مشهور راهزن آدلری وعلملری ایدی صکره مرور ایامله هر دزد وراهزنه اطلاق اولندی حکیم سوزنی (بیت) ای خسرو سیادت برملکت شرف * ملك تو بی مخافت تاراج دزد وشنك * همدخی شنك دلبر شیرین حرکات وپری صفات معناسنه ده کلور حتی دلبر وشوخ وشنك دیرلر

﴿بنمشه دیرلر سوار و یول دوریجی رهنورد﴾

(سوار) سینك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی فارس وخیال وراکب خواجه سلمان (بیت) هر سواری بوده کاهی جمله دردشت نبرد * آهن کوهی روان درعرصه کاهی محشری (رهنورد) یول دوریجی ویورغه آت معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه راه یول معناسنه کما سبق آنفا (نورد) نونك وواوك فتحه لری وال ایله نوریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر شاعر (بیت) اسب تازی بود چندان رهنورد * وقت رفتن میرساند چرخ کرد *

﴿هم پیان کتمك پیاده رفتن اکلنمك درنك﴾

(پیاده) باء فارسیه نك کسریله پیانکه عربیده راجل معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول برنوع کل (ثانی شطرنج قطعه لرندن برقطعه که عربیده بیدق دیرلر (ثالث برنوع سکودر (رفتن) رانك فتحیله کتمك معناسنه مصدر که عربیده رواح وذهاب دیرلر تکیم ماضیسی قطعهٔ ثانیه ده وتاسعه ده کچدی مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره فانك واوه ابداليله رود وروند کلور امیناى نجفی (بیت) رفتن نکونبود چورفتی ببزم خیر * خواهی بنوش باده وخواهی نماز کن (درنك) دالك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی آرام وثبات یعنی اکلنمك همدخی خلود وابدی معناسنه ده کلور بوایکی معنایه حکیم فردوسی (بیت) چوسازی درنك اندرین جای تنك * شود تنك برتوسرای درنك * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور (اول بمعنی وقت

وساعت وزمان (ثانی بمعنی رنج ومحنت (ثالث سازوناقوس وشکستن چینی وشیشه صداسی (رابع درنکیدن لفظندن امرحاضر واسم مصدر ووصف ترکیبی اولور

﴿ فهم ودانشله اولور اقران ایچنده سرفراز ﴾

(فهم) معروف (دانش) علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلدی (اقران) معروف (سرفراز) ایکی معنایه در (اول بمعنی ممتاز ومقبول (ثانی بمعنی قد بالا وقامت بلند ایکی معنایه میر نظمی (بیت) شده در حسن وخوبی را سر افراز * بباغ حسن شد سرو سر افراز * اصلنده وصف ترکیبیدر. سرافراز لفظندن مخففدر همزه برای تخفیف حذف اولندی چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی افراز افرازیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ کیم اوقورسه بوکتابی باشنه طاقسون چلنك ﴾

﴿ قطعه درلام همالش بجهانست محال ﴾

(قطعه درلام) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کلدی (همالش) اونك مثلی دیمکدر چونکه همال مثل دیو بوقطعه نك بیت ثانی عشرنده کلور شین معجمه ضمیر غائبدر کماسبق فی الادوات البسیطة (بجهانست محال) دنیاده محالدر معناسنه چونکه باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی فی کماسبق فی الادوات (جهان) بمعنی دنیا کماسبق مرارا است ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (محال) معلوم (حاصل معنی لام حقنده اولان قطعه نك دنیاده مثلی ونظیری محالدر

﴿ غازه کلکونه قزلجه که ایدر رخلری آل ﴾

(غازه) غین معجمهٔ ممدوده نك وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قزلجه که زنان رخلرین انکله آل ایدرلر بونده زای فارسیه ایله غاژه دخی مرویدر عربیده غمره دیرلر میرخسرو (بیت) کلکونه مردانست سیه رویی کونین * غازه بجز از لعبت فرخار نیاید * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی ندا وصدا (ثانی بمعنی بیخ دم وبیخ پر یعنی قویرق وقناد کوکاری (ثالث یاریغه چاقدقلری چوی (کلکونه) ایکی کاف فارسیه نك ضمه لریله مرقوم قزلجه معناسنه غازه کبی خواجه سلمان (بیت) برعارض نسرین چوزند صبح سپید * کلکونه کند باغ رخ لاله ستانرا * غین معجمه ایله کلغونه دخی بومعنایه در هاء رسمیه یی حذف ایله کلکون دخی جائزدر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کل رنکلو معناسنه چونکه کل معروف کونه رنك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی

﴿ وسمه قاشه چكيلان راستغه ديرلر بكه خال ﴾

(وسمه) واوك فتحى وسينك سكونى وميمك فتحى وهاء رسميه ايله چويد يپراغيكه زنان عجم دوكوب وقينادرب قاشلرينه سوررلر سياه ايدرهم قاشلرينك بياض قللرينه خضاب ايدرلر تركيده اكا راستق وحداد ديرلر خواجه سلمان (بيت) كه از قوس قزح يابى هوا را وسمه رنك ابرو * كه از نجم وشجر بينى زمين را آسمان آسا (خال) بك معناسنه كه عربيله مشتركدر فارسيده شام وشامه كبى محبوبلرده بك مقبول اولمغله شعرا استعارات ومجازاتله مدح ايدرلر نقدر سياه وايرى اولسه مقبولدر مير نظمى (بيت) آن خال سياه عنبر آكين * از مردم ديده بود رنكين * بوندن بشقه اون معنايه دخى كلور (اول بمعنى جفت (ثانى برقوشكه جثه سى قارغه كبى اتى طعمده قازاتنه بكرز (ثالث بمعنى تيروسهم (رابع بمعنى سياه (خامس بمعنى ابربارنده (سادس بمعنى نشان روى (سابع شتربزرك (ثامن يرديمانك برنوعنه ديرلر (تاسع بمعنى اثروخبر (عاشر هندپادشاهلرينه ديرلر عربيده برادرمادره خال ديرلر

﴿ بر ولايت آديدر فرخار كه دلبرى چوق ﴾

(فرخار) فانك فتحى ورانك سكونى وخاء معجمه ممدوده نك فتحى ورا ايله ولايت تركستانده برشهرك اسميدر محبوبلرى غايت چوق اولور لطيفى (بيت) بفرخار درماهرويان بسى * چنان شهر مردم نه بيند كسى * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور (اول برمشهور بتخانه در بويله منقولدركه يتمش عدد قزلر اولور نفسلرين بت خدمتنه وقف ايلمشلر ايچلرندن برى اولسه انك مثلى برآخر دختر دخى كتوررلر اعظم خدمتلرى بودركه اكر بركافر كلوب اول بتلره سجده ايلسه بعده اول بتخانه راهبلرى مزبوره قزلرى عرض ايدرلر هر قنغيسنه ميل ايدرسه اول قز اكا انقياد ايدوب خلوته كيروب مرادين حاصل ايدر زعمنده چوق خدمت ايدوب وچوق ثواب تحصيل ايتمش اولور (ثانى مصراع ثانيده كلن فرخال معناسنه چونكه اومعنى هم را ايله وهم لام ايله لغتدر

﴿ هر طرفدن صالنان صاچه دينورمش فرخال ﴾

بومعنايه كاكله فرخاك دخى ديرلر كتاب السامى فى الاساميده فرخال اى الشعر الذى لاجعودة فيه يعنى اول صاچ كه قورجق اولميه

﴿ چشم زخم اولدى نظردكه نعوذ بالله ﴾

(چشم زخم) كوزدكك كه عربيده اصابت عين ديرلر عين دخى ديرلر ابو المعانى (بيت) فلك كه عقد ثريا ازبهر دفع كرند * ز چشم زخم زمانه بكردنش آويخت

اصلنده زخم چشم ایدی تخفیف ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی
معنای ترکیبیسی کوز یاره سی دیمکدر (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی (زخم) یاره دیو قرق سکزنجی قطعه نك
اون یدنجی بیتنده کلور (نکته) نعوذ بالله قولنك تفسیرده دخلی
یوقدر فاماکه (العین حق) حدیثنه اشارت ایلدی فلله دره

﴿ دشمنك داخی فنایوروه سی صانوسی شکال ﴾

(شکال) شین معجمه نك فتحی وکاف ایله بمعنی مکر دشمان وحیلهٔ عدوکه
اشکیل واشکل دخی دیرلر حضرت مولانا (بیت) چون ازغم از درون همه
پرزهر از برون * چرکبش رنك رنك شکال شکن نیند * همدخی حیوان
ایاغنه اوردقلری کوستك عموما وآت ایاغنه اوردقلری کوستك
خصوصا مجمع الفرسده شکال بمعنی شغال دیو مسطوردر

﴿ قیروان کوکلرك اطرافی ستاره یلدز ﴾

(قیروان) قاف ممدوده نك کسری ورانك سکونی وواو ممدوده نك فتحی
ونون ایله بمعنی اطراف آسمان خواجه سلمان (بیت) ای رسیده عدلت اندر
غرهٔ صبح شهاب * همچو نور آفتاب ازقیروان تاقیروان * همدخی مشرق
ومغرب طرفلرینه یعنی برجانبدن برجانبه وارنجه معناسنه ده کلور مجمع الفرسده
اطراف معموره معناسنه دره عربیده لشکر عظیم معناسنه وقافله
وکاروان معناسنه فاحفظ (ستاره) سینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك
فتحی ورا ایله اختر کبی یلدز معناسنه عربیده نجم وکوکب کبی جمعی
ستار کان کلور اختران کبی کانه ذی روح منزلنه تنزیل اولنور یاخود اهل
فرس کوکبه ذی روح دیو اعتقاد ایدرلر اوله میرنظمی (بیت) چنان روشن
شده کویاکه روزست * ستاره هریکی مشعل فروزست * بوندن بشقه
بش معنایه دخی کلور (اول برنوع چارکه زنان باشلرینه اورترلر (ثانی مسطره که
انکله جدول چکرلر (ثالث اوچ قیللی طنبوره (رابع بمعنی پرده قمارك اوچنجی
اویونی معناسنه (خامس بمعنی بخت وطالع بومعنی یلدز واسطه سیله در

﴿ یکی آی ماه نو اولدی عربی ادی هلال ﴾

(ماه نو) عربیده هلال معناسنه اصلنده مرکبدر چونکه ماه آی دیو قطعهٔ
خامسه نك بیت اولنده کچدی نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده
کلور همدخی استعاره طریقیله محبوبلرك قاشنده ده ماه نو دیرلر بوندندرکه

بر کیسه بر کیسه دن نفع کورد کده ماه نو بروی اودیدم لفظیله ضرب
مثل ادرلر خواجه حافظ (بیت) عیداست وموسم کل ویاراند ر انتظار
ساقی بروی شاه ببین ماه نوی بیار

﴿ چشم سوزن دیمه مفهومیدر اکنه دلکی ﴾

(چشم سوزن) اکنه وچوالدز دلکی معناسنه عربیده سم الخیاط کبی شمس
فخری (بیت) بوده چو چشمهٔ سوزن بچشم اعدایت * زبس بلا ومحن عالمی
بدین فرخار * معنای ترکیبیسی اکنه کوزی دیمکدر چونکه چشم کوز دیو
آنفا کچدی سوزن اکنه دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

﴿ هم او معناده دخی اوق کزی اولمش سوفال ﴾

(سوفال) سین ممدوده نك ضمی وفاء ممدوده نك فتحی ولام ایله ایکی معنایه در (اول
اکنه وچوالدز دلکی خصوصا وسائر امثالی دلکی عموما (ثانی اوق کزی
معناسنه شمس فخری (قطعه) نیافت ازفلك ملك چون شهنشه مهر * ترست
درچمن عدل همچوشاخ نهال * چوغرق کشته زسهم توجانهای کمان * بغیرره
نکرفت ایچ دردهان سوفال * همدخی سفال کبی ساقسی معناسنه ده کلور

﴿ آدی عنقا قوشنك وار ایسه سیمرغ ایمش ﴾

(سیمرغ) سین ممدوده نك کسری ومیمك ضمی ورانك سکونی وغین معجمه ایله
عربیده عنقا دیرلر برعظیم الهیکل عجیب الخلقه برقوشدر حضرت سلیمان
علیه الصلاة والسلامك دیوانه حاضر اولور ایمش اندن صکره بنی آدم
کورمدی وربع مسکونه چقمدی دیرلر بعض روایتده حضرت اسکندر
ذوالقرنین کوه قافه واردقده اسکندره بولشوب سویلشمش انسان کبی تکلم
ایدر جمله طیورك پادشاهی اول ایمش العلم عند الله تعالى الحالة هذه بین
الناس موجود الاسم ومعدوم الجسم دیو معروف و مشهور اولدیغنه ناظم
نحریر وارایسه قولیله اشارت ایلدی فلله دره

﴿ قنادك باشلری شهپر دخی اویله شهبال ﴾

(شهپر) هانك سکونی ایله بمعنی رأس الجناح خواجه حافظ (بیت) شکر
خدا که بازدرین اوج بارکاه * طاوس عرش میشنود صیت شهپرم *
اصلنده ترکیب اضافیدر تخفیف ایچون آخر مضاف اسکان اولندی قنادك
اعلاسی معناسنه چونکه شه شاهدن مخففدر هرشیئك ممتازی واعلاسی
دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (پر) باء فارسیه نك فتحیله

قساد معناسنه (شهبال) دخی هر جهتله شهپر کبیدر فاحفظ

﴿ دیشی آیویه چقل کاهیجه طاغلرده آشوب ﴾ مرهون

﴿ طوغرر آیواوحیوانی که دیرلر کرشال ﴾

(کرشال) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله برنوع حیوان وحشی که آیوایله چقالدن تولدایدر چقال آیویه آشیجه اولمقوله بوالعجب حیوان متولد اولورایکبسندن دخی نصیب خاصیتی واردر ابو المعانی (قطعه) طرفه شخص حرامزاده شود * کربکویند نام اوکرشال * مادرش بوده خرس بد هیأت * پدرش در دکار همچو شغال

﴿ خاکسار اولکه طوز وطپراغه بولشمش اوله ﴾

(خاکسار) اسم منسوبدر چونکه خاك طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (سار) ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ابو المعانی (بیت) آن همای اوج استغنا مکرروزی بلطف * سایه اندازسراین خاکساران میشود

﴿ ایق التنده سورنمش دپه لنمش پامال ﴾

(پامال) اصلی یاء تحتیه ایله پای مال ایدی وصف ترکیبیدر چونکه پای اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مال مالیدن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر همدخی پا مال لفظی استعاره طریقیله زبون وحقیر معناسنه ده استعمال اولنور میرنظمی (بیت) شدم پامال جور چرخ غدار * که آه وناله شد شام وسحرکار * ابو المعانی (بیت) پای مال غم هجران تو بودم اکنون * مددم کن رسی حال دکرکون باشد

﴿ دیندی آموختن اوکرنمکه کسب ایلمکه ﴾

(آموختن) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه مصدردر اول اوکرنمك واوکرتمك معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده تعلیم وتعلم کبی بوتقدیرجه اوکرنمك لفظی نون ایله اوقونسه لازم اولور تاء فوقیه ایله اوقونسه متعدی اولور حاصلی خط مساعد درفلله دره (ثانی کسب ایلمك معناسنه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آموزد وآموزند کلور

﴿ هم حرام اولدی شفور دخی مسراد حلال ﴾

(شفور) شین معجمه نك وفاء ممدوده نك ضمه لری ورا ایله بمعنی حرام که ضد حلالدر همدخی پورسق دیدکلری جانور معناسنه ده کلور که مزبور حیوان دوکدکجه سمرر ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی (بیت) هرکه

از تیر شغو رکردد روی * نام مردی شغور باد اورا (مسراد) میمك فتحی وسینك سكونی وراء ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی حلال میر نظمی (بیت) هرانکس را به نیکی بود معتاد * همه کارش شود تحصیل مسراد

﴿ صاچمق افشاندن وریختن اولمش دوکمك ﴾

(افشاندن) فتحیله صاچمق وسپله مك وسلكمك معناسنه مصدردر افشانیدن کبی مستقبلاتی افشاند وافشانند کلور (ریختن) راء ممدوده نك کسری وخاء معجمه نك سكونیله دوکمك معناسنه مصدردر عربیده صب کبی مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله ریزد وریزند کلور کمال خجندی (بیت) خواهیم نقد جان وسردر پای جانان ریختن * درخاك کویش خون اشك از چشم کریان ریختن

﴿ پرشده طولمش اولان پك طولید رمالامال ﴾

(پرشده) اسم مفعول مرکبدر چونکه پرطولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شده) اسم مفعول بسیطدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (مالامال) ایکی مال میاننده الف توسل ایله زیاده طولی معناسنه در شمس فخری (بیت) کرفته عرصهٔ مکرم ثنات میلامیل * کشیده طبعم جام هوات مالا مال * فاما که فقط لفظ مال بمعنی قرار وآرام ومالیدن لفظندن امر واسم مصدر ووصف ترکیبیدر

﴿ اولدی قالیچه نهال کچه نك ادی نمد ﴾

(نهال) نونك وهاء ممدوده نك فتحه لری ولام ایله بساط وفراش یعنی قالیچه وکچه واکا مشابه نسنه (نمد) نونك ومیمك فتحه لری ودال ایله کچه معناسنه عربیده لبد کبی هاتفی (بیت) خروشی چوابر بهار ازستم * نکردن نمد کرده ازدیده کنم

﴿ هکبه خرچین وغرار ایمش اوقیل قاره چوال ﴾

(خرچین) خانك ضمی وجیم فارسیه ایله کانه یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤکده ایله هکبه معناسنه که عربیده عیبه دیرلر فارسیده وعربیده وترکیده خرج دیرلر (غرار) غین معجمه نك وراء ممدوده نك فتحه لری وراء ثانیه ایله معروف کچی قلندن طوقنمش چوال که اکثری قاره اولمغله تغلیبا قاره ایله تقیید ایلدی

﴿ یاشده کیم اولسه برابر اکا همزاد دینور ﴾

(همزاد) سكون میم ایله بمعنی همسن وهمال یعنی یاشداش بوندن باشقه ایکی معنایه دخی کلور (اول بمعنی رفیق که زادوزواده لری برمحلده اوله (ثانی

اهل فرس زعمنجه بر ولد دنیایه کلنجه برجنی دخی دنیایه کلور ایمش دائما کا همراه
وهمنشین اولور ایمش اول جنه همزاد دیرلر چونکه هم بمعنی مع کما سبق
فی الادوات المقدمة (زاد) زادن لفظندن اسم مصدردر تولد معناسنه

دخی مانندکبی مثل ونظیر اولدی همال

(مانند) بمعنی مثل ونظیردر نته کیم قطعهٔ ثانیه نک بیت خامسنده
کچدی لکن تکرار عد اولنماز چونکه بومقامده همال لفظنه مشبه
اوله رق تفسیر داخلنده در فاما که سابقده مفسردر (همال) هانك
ومیم ممدوده نك فتحه لری ولام ایله بمعنی مثل ونظیر مانندکبی طالب آملی
(بیت) عدیل خواهی درساحهٔ زمانه عدیل * همال جویی درعرصهٔ
جهان همال * همدخی محنت ومودت معناسنه ده کلور (مثل ونظیر)
عربیلردر اصطلاحده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

غصه دن ایکلمه فکر ایلمه شکر ایت حقه   تفسیر وترجمه در

شکر ایزدکن از اندوه میندیش ومنال

(شکر) معروف (ایزد) همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك دخی
کسری ودال ایله حق تعالانك اسماء شریفه سندندر کذا فی فرهنك
شعوری لکن محل آخرده زای معجمه نك فتحی وکسری جائزدر لکن فتح
فصیح کسر شایع دیو رسیدهٔ نظر اولمشدر شیخ سعدی (بیت) اول
دفتر بنام ایزد دانا * قادر روزی رسان حی وتوانا (کن) قطعهٔ سادسه نك
بیت اخیرنده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (اندوه)
همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ممدوده نك ضمی واظهارها ایله
بمعنی غم وغصه (میندیش) همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن نهی
حاضردر اولنده کی ادات نهی اولان میم مفتوحه اوائله داخل اولنجه الفات
اوائل یاء تحتیه یه منقلب اولمسی قاعدهٔ مقرره در (منال) دخی نهی حاضردر
مصدری مالیدن لفظیدر اولنده میم ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

این قطعه را کشیده ام از میم در رقم

(این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی (را) ادات مفعولدر کما سبق فی
الادوات المرکبة (کشیده ام) همزه نك فتحیله اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضی
متکلم وحده در همان بواجلدن میمدن مقدم اولان همزه مفتوحه درمصدری
قرفتحی قطعه نك بیت سابعنده کچن کشیدن لفظیدر چونکه احیانا ماضی

فارسیده اسم مفعول صیغه سی اوزره کلور لکن مش معناسنی متضمن اولور کما ذکره السودی رحمة الله علیه (ازمیم) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (در) بمعنی فی کما سبق ایضا (رقم) فتحتین ایله یازی ویازلمش ونشان اولمش معناسنه ابو المعانی (بیت) قضا که دردغم در ازل رقم کرده * برای صورت حسن تراقلم کرده * حاصل معنی بوقطعه یی حرف میمدن رقمه چکمشم

﴿کاتب دبیر وخامه وکلك اولدی هم قلم﴾

(دبیر) دالك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی کاتب که پناغ دخی دیرلر عنصری (بیت) ببوسه ده دن نامش بمدح درعنوان * فرور وبصبر ازدیده سوی دست دبیر (خامه) بمعنی قلم که یازی یازرلر هاتفی (بیت) این نامه که خامه کرد بنیاد * توقع قبول روزیش باد * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی صراحی (ثانی یعنی که کومه اولمش نسنه (ثالث قلدن طوقنمش او معناسنه (کلك) کافك کسری ولامك سکونی وکاف ثانیه ایله کافك ایکیسیده عربیدر قلم اولان قامشه دیرلر خصوصا حکیم انوری (بیت) کلکت چه قابلیست صاحب قران نطق * یعنی که نفس ناطق درجنبش الکنست * وهر قامشه دیرلر عموما حضرت مولانا (بیت) نه هر کلکی شکردارد نه هر زیری زبردارد * نه هر چشمی نظردارد نه هر بحری کهردارد * بعض نسخه ده کلك شول قامش که یونلمامش اوله عربیده یراعه دیرلر یونلدقدنصکره یازو یازمغه صالح اوله خامه دیرلر بو بیتدن فهم اولنور * نو یسنده از کلك چون خامه کرد * شوی مادر روشنك نامه کرد (قلم) تراشیده وناتراشیده سنه علی الاطلاق شاملدر فی الاصل عربیدر فاما که فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی همدخی تقدیر ازلی یه ده قلم دیرلر ابو المعانی (بیت) شدنی شد چون شد آخر زچه فریاد کنی * درقلم از بدونیك هرچه که میرفت قلم *

﴿مکتوبك آدی نامه یازلمش نوشته هم﴾

(نامه) شول مکتوب که اولنده یاخود آخرنده اسم یازلمش اوله وکتاب معناسنه ده کلور شرفنامه وشهنامه کبی ترکیده بتی دیرلر همدخی سیلاب معناسنه ده کلور (نوشته) نونك وواوك کسره لریله اسم مفعولدر نته کیم ماضیسی قطعهٔ عاشره نك بیت رابعنده کچدی

﴿کزلك قلمتراشه وعینك دی کوزلکه﴾

(کزلك) کاف فارسیه نك فتحی وزای معجمه نك سکونی ولامك کسری وکاف ایله

برنوع قلمتراشدر که اوجی کیرو دونمش اوله انکله غلط حك ایدرلر اکرچه مشهوری فتح لامله در امافرهنك جهانکیریده کسرایله ضبط اولنمشدر حکیم خاقانی (بیت) کزلك شاه سعد ذابح دان* که بمریخ ماند ازکهراو (عینك) عینك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ونونك فتحی وکاف ایله کوزلك که هرشیئی ایری کوستررظهوری (بیت) توان دید رازدرون بی نقاب* اکرعینك آرد قدح ازحباب

﴿ پشم دوات کرچه دیمش لیقه یه عجم ﴾

(پشم دوات) میمك کسری ایله شمس فخری و بعض اصحاب فرهنك دوات لیقه سی دیو تفسیرایلدیلر ومعنای ترکیبیسی دخی بویله در (اما شرفنامه ده کیجه لرده صبحه قریب اولان برودت دیو واقعدر معنای ترکیبیسی ایسه بونی اقتضا ایتمز چونکه پشم یولك دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی (دوات) دالك وواو ممدوده نك فتحه لری وتاء مثنات فوقیه ایله معروف ترکیده دخی مستعملدر میرنظمی (بیت) چونزدیك بوده دوات قلم* نوشته برآن نامهٔ پرستم* عربیده دوات دیدکاری کبی محبره دخی دیرلر (کرچه) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی وجیم فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله مفرد درمذکور لیقه معناسنه کذا فی نعمة الله

﴿ درهم اودرکه بورتشه قارش بورش اوله ﴾

(درهم) دالك فتحی ورانك سکونی وهانك فتحی ومیم ایله دوریلوب جمع اولمق مثلا یوز پوریشوب قارش بورش اولمغله روی درهم کشید دیرلر حکیم انوری (بیت) تاره درهم نیاید کرد کیت* ثابت ارکان ترزخرم استوار* وانیجنمکدن کنایه ایدوب درهم شد دخی دیرلر

﴿ بربرینه یپاشمش اولانه دینور بهم ﴾

(بهم) بربرینه متصل اولان شیلره دیرلر چونکه هم بمعنی مع باء موحدهٔ مفتوحه اداتدر کما سبق فی المقدمة

﴿ دیوان خانه آدیده تالار ایمش دخی ﴾

(تالار) تاء فوقیه ولام ممدودتینك فتحه لری ورا ایله دیوان خانه که درت یاخود زیاده عمود اوزره وضع اولنمش اوله میرنظمی (بیت) نشسته برسریرچارپارا* شده تالارعزوجاه مأوی* فرهنك جهانکیریده درت صفه لو کوشك معناسنه دیو مذکور در

﴿ شبخانه پادشاه سراینده کی حرم ﴾

(شبخانه) سكون باء موحده ايله حرم سراى پادشاهان ودخى بعض فرهنكلرده اول خانه يه ديرلركه انده كيجه احيا اولنوب عبادت اولنه كذا فى المجمع معناى تركيبيسى دخى بو يله اقتضا ايدر فافهم جونكه شب كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى خانه اوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدى

﴿ اولمش پرسته بسلمه عورت مقوله سى ﴾

(پرسته) باء فارسيه نك ورانك كسره لرى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله عورت خدمتكاره ديرلر كذا فى فرهنك جهانكيرى مجمع الفرس‌ده فتح باء موحده ايله مرويد رشمدى تركيده اكا بسلمه ديرلر

﴿ چاكرقول اولدى دخى پرستارايمش خدم ﴾

(چاكر) جيم فارسيهٔ ممدوده نك وكافك فتحه لرى ورا ايله مطلقا بنده معناسنه اركك اولسون ديشى اولسون ميرنظمى (بيت) بندهٔ حلقه بكوش فرمانيم * چاكر خاندان سلطانيم (پرستار) باء فارسيه نك ورانك فتحه لرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله خدم معناسنه مطلقا فردوسى (بيت) پرستارزاده نيايد بكار * اكر باشدش خود پدر شهريار * لكن بو بيتده جاريه معناسنه در اصلنده وصف تركيبيدر چونكه پرست ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدردر مصدرى پرستن لفظيدر

﴿ يك قوتلونسنه اولدى همايون هماكبى ﴾

(همايون) اسم منسوبدر همايه منسوب معناسنه واو ونون نسبت ايچوندر لكن قوتلو ومبارك معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه هماسايه سى مبارك برقوش ديومشهوردر حتى هر كيمك باشنه سايه سى دوشسه پادشاه اولور ديرلر شيخ سعدى (بيت) كس نيايد بريرسايهٔ بوم * كرهمااز جهان شود معدوم * بوتقديرجه همايه بركت لازم كلور همان بواجلدن ارباب لغت هما وهمايون لفظلرينى مطلقا مبارك وخرم وسعد وعالى معنالرينه استعمال ايلديلر شمس فخرى (بيت) شكرحق كرشكوه طلعت شاه * طالع سلطنت همايونست * خواجه سلمان (بيت) اى هماى همت ممتازعنقايافته * آن همايون مرغ همتا برنتابد پيش ازين * حالا خاندان سلاطين آل عثمان ابدهم الله تعالى الى آخرالزمان حضراتلرينى تعظيمده سائرناسدن تمييز ايچون انلره متعلق اولان امورى همايون لفظيله توصيف ايدرلر مثلا طبع همايون وسراى همايون كبى

﴿ وقت مباركه ديئلورهم خجسته دم ﴾

(خجسته دم) بمعنی وقت مبارك مركبدر چونكه خجسته خاء معجمه نك ضمی وجیمك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی میمون ومبارك عنصری (بیت) مكن خلاف دل ازنا خجستگی برهان * خلاف كردن اوسخت تاخجسته بود * برمعناسی دخی برنوع صاری كلدر وسطنده سیاهی اولور (دم) وقت دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانی شرحنده كچدی

خم كوب دیمكدر اكری خم وكژ دینور دخی

(خم) خاء معجمه نك ضمی ومیم ایله كو بكه عربیده دخی كوب همدخی دن دیرلر حتی میخانه یه خمخانه دیرلر شراب كوبلری اولمغله میرنظمی (بیت) بخمخانه آی و بعشرت بكوش * ببند از ساغر بخم می بنوش * شیخ بهاء الدین آملی (بیت) هاتها صهباء من خمر الجنان * دع كؤسا واسقنیها بالدنان * بو بیت عربیدر دنان جمع دندر بوندن بشقه خم مزبور اوچ معنایه دخی كلور (اول بمعنی كوس رحیل كه اكثری دوه اوزرنده چالارلر (ثانی بمعنی قبه وكنبد (ثالث بمعنی خاموش وسكوت فاما كه فتحله خم بوزن دم اكری معناسنه كه عربیده منحنی ومعوج دیرلر شمس فخری (بیت) خم كردون زطاق حشمت او * یافت چون قامت حسودش خم * بوندن بشقه التی معنایه دخی كلور (اول بمعنی صف (ثانی بمعنی تابخانه (ثالث بمعنی طاق ایوان وكمر وعمارت (رابع بمعنی پیچ وتاب كمند (خامس بوكلم كه خمیدن لفظندن مأخوذدر (سادس بمعنی كریز وهرب (كژ) كافك فتحی وزای فارسیه ایله اكری معناسنه كه خم ثانی كبی جیم ایله كج دخی دیرلر حكیم سنایی (بیت) خلق سایه است وشاه پرمایه * پایهٔ كژ كژ افكند سایه * مقابلی راستدر همدخی احوال معناسنه وكژی دیدكاری حریر معناسنه ده كلور

بو كلمنوب طولاشمش اولان نسته خم بخم

(خم بخم) بو ایكی خم میانندهٔ باء موحدهٔ مفتوحه الف توسل معناسنه در خم اندر خم دخی بو معنایه در

پاپوشه پایدان ودخی كفش وسر دینور

(پایدان) تركیده جیم ایله پاپوج دیرلر عربیده مداس معناسنه اصلنده اسم مكاندر اایاق محلی دیمكدر چونكه پای اایاق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (دان) ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة پاپوج دخی فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف تركیبی ایدی

چونكه پوش وصف تركيبى اوله‌رق اوتوز برنجى قطعه‌نك بيت تاسعنده كچدى (كفش) كافك فتحى وفانك سكونى وشين معجمه ايله پايدان كبى پاپوج وپاشمق معناسنه (سر) سينك ضمى ورا ايله كذلك حتى كفشكره سركر دخى ديرلر وچارق معناسنه ده كلور شمس فخرى (بيت) درباديهٔ مانده پراز خار وخشك * نه نان ونه آب مانده ونه كفش ونه سر

﴿ هم جزمه موزه وچاروغك آديدر شمم ﴾

(موزه) ميم ممدوده‌نك ضمى وزاى معجمه‌نك فتحى وهاء رسميه ايله جزمه كه عربيده جرموق وجغتايده اوتوك ديرلر (شمم) فتحتين ايله چارق معناسنه شاعر (بيت) هر انكس كه نبود بطبعش كرم * بكف باد عصا وبپايش شمم * چارق لفظ تركيدر فارسيده بلكه عربيده مستعملدر شرف الدين يزدى درمعماى چارق (قطعه) نقش تصحيف دودسينهٔ من * بردل جان اكر شود ملحق * باز مجذور ربع دامن ما * كر بپايش رسد شود مطلق * توجيه معما بويله دركه دود عربيدر فارسيده كسر ايله كرم معناسنه كرمدن مراد مصحفى فتحيله كرم اندن دخى مراد عربيسى حار انى دخى نقطه ايله تصحيف ايتدك چار اولدى جاندن مراد روحدر قلبى واودر چارو اولدى دامن مادن مراد القدر القدن مراد يكى لفظيدر يكى حسابده قرقدر ربعى اون اونك مجذورى يوز يوزك حرفى قافدر چاروق اولدى فافهم

﴿ مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن ﴾

يعنى بو قطعه صدر وابتداسى اخرب وحشولرى مكفوف وعروض وضربى محذوف اولان بحر مضارعدندر زيرا اصل مضارع مفاعيلن فاعلاتن مفاعيلن فاعلاتن مرتين چونكه خرب مفاعيلن اولندن ميم وآخرندن نون اسقاط اولنوب فاعيل قالدقده مفعول يرينه وضع اولنجه اكا اخرب ديو تسميه اولنور كف يدنجى ساكنى اسقاطه ديرلر كه فاعلاتن ومفاعيلن آخرلرندن نون دوشوب فاعلات ومفاعيل اولمغله مكفوف ديو تسميه اولنور حذف قد سبق

﴿ رايتكشان علم ومعارف اولور علم ﴾

(رايتكشان) بيراق چكيجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه رايت عربيدر فارسيده دخى مستعملدر كشان امر حاضر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعلدر مصدرى قرقنجى قطعه‌نك بيت سابعده كچدى علم ايله معرفت فرقلرى ديباجه‌نك يكرمنجى بيتى شرحنده كچدى (علم) فتحتين ايله سنكر معنايه كلور (اول

شول عالم وفاضله دیرلر که بین الناس مشهور اوله بومقامده مراد دخی بودر (ثانی بمعنی جبل یعنی طاغ (ثالث قفتان یقاسنه واوکلرینه دیزدکلری انجومعناسنه (رابع کاو بحری ترسی یعنی زبلی (خامس بمعنی نشان وعلامت (سادس ذی قیمت اثواب واقمشه‌یه اوردقلری تمغا معناسنه (سابع سنجف که اثوابك کنارینه ایتدکلری علم معناسنه (ثامن اوست دوداغك یاریغنه وکدیکنه ده دیرلر

قطعه چومشك ختن بوی دهد درمشام

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنواننده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مشك) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور (ختن) خاء معجمه نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مشهور ومعروف برمملکتدر که انده بی نظیر قاشلر ومتاعلر ونازك محبوبلر اولور وآهوی مشك انده چوق اولور حتی مشك ختن دیرلر خواجه حافظ (بیت) باهمه عطر دامنت آیدم ازصبا عجب * کرکذر توخا کرامشك ختن نمیکند (بوی) ققودیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (دهد) دهیدن لفظندن فعل مضارعدر ویرر معناسنه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (مشام) میمك فتحیله مشم لفظنك جمعیدر اصلی عربیدر انشالرده دخی مستعملدر (حاصل معنی مشك ختن کبی قطعه مشامه ققو ویرر

بام سحر قوشلغه چاشت دی اخشام شام

(بام) باء مفتوحه نك فتحیله بمعنی سحر ووقت صباح شیخ سعدی (بیت) نیمشب دیدهٔ مؤذن شام * دیده این سوی شام وزانسو بام * بوندن باشقه اوچ معنایه دخی کلور (اول طام دیو بوقطعه ده قریبا کلور (ثانی طنبورده بم دیدکلری قباصد الوقیل معناسنه (ثالث بمعنی وام یعنی بورج (چاشت) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله قوشلق وقتی که عربیده ضحی دیرلر همدخی اولوقتده تناول اولنان طعام معناسنه که عربیده اول طعامه غدا دیرلر (شام) بمعنی اخشام که عربیده مغرب دیرلر همدخی اخشام طعامنه ده شام دیرلر نتکیم عربیده عشا دیدکلری کبی ابو المعانی (بیت) شود خون جکر روزم مرا چاشت * چنان باشد غم وآلام شامم * وعربیده شام ایکی معنایه در (اول بمعنی خال یعنی بك که فارسیله بومعناده مشترکدر (ثانی عربستانده برنیجه شهردن عبارت ولایتدر که دمشق وایالتی وحلب وایالتی بعضیلر عندنده جانب جنوبی عریش نام محلدن تا جانب شمال وغربده جیحان صویی

کارینه کلنجه جمله شام اعتبار اولنور اراضیٔ مقدسه دندر (فائده) بوتقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان قصبه سی اراضیٔ مقدسه دن اولور چونکه جیحانك وسطنده در فاماکه مقبره سی وقرلجه اوبه نام محله سی اراضیٔ مقدسه دن اولمسنده اشتباه یوقدر زیرا محلهٔ مز بوره ومقبره جنوب نهر مزبورده در چونکه جیحان نهر مصیصه که منبعی قصبهٔ البستاندن نصف ساعت یوقروده در سیحان نهر ادنه در جیحون نهر بلخ و بخارا وسمرقند که ماوراء النهر مملکتنه وجه تسمیه بودر سیحون هندده بر نهر عظیمدر

﴿چاشته یمك ایمش وقت ضحاده طعام﴾

(چاشته) اختصاص ونسبت ایچون هاء رسمیه ایله بمعنی طعام مزبور جاشت قد سبق آنفا

﴿سایه دینور کولکه یه سایه زده جن طوتان﴾

(سایه) کولکه که عربیده ظل دیرلر همدخی مازندران دیولرندن برمشهور دیو معناسنه خصوصا ومطلق دیو معناسنه عموما همان بو اجلدن جن طوتمشه سایه زده دیرلر وسایه داردخی دیرلر امیر خسرو (بیت) بسکه زمین شد بعلم سایه دار ماند چوسایه زدکان بیقرار * لکن بونده اولان سایه دار معنای مزبوره دکلدر کذا فی المجمع

﴿قوکشویه همسایه دی طامه دخی دیندی بام﴾

(همسایه) بمعنی جار چونکه هم لفظنده معیت ومقارنت معناسی وار سایه قد سبق آنفا (بام) بمعنی سطح یعنی طام باقی تفصیلی آنفا کچدی شیخ نظامی (بیت) زحل بر بام اواز پاسدا ران * فلك بردرکهش از روزبانان

﴿باور ایناتمق یمین آدیدہ سوکندایمش﴾

(باور) قطعهٔ اولی نك بیت ثامنده کچن باوریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شیخ سعدی (بیت) ملحد کرسنه وخانهٔ خالی برنان * عقل باورنکند کز رمضان اندیشه (سوکند) سینك وكاف فارسیه نك فتحه لری وواوك ونونك سکونلری ودال ایله آندکه عربیده یمین وحلف وقسم دیرلر میر نظمی (بیت) همیکیرد سوکند بیزدان پاك * نبودش خبر کشته شه شرمناك

﴿شاهده دیرلر کواه رهنه کرو بورجه وام﴾

(کواه) کاف فارسیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله بمعنی شاهد میر نظمی (بیت) زغم عشق توشد قدم دوتاه * روی زرد ودیدهٔ پرخون کواه (کرو) کاف فارسیه نك کسری ورانك فتحی وواو ایله بمعنی رهن ایکی جهتدن اطلاق اولنور یادین مقابله سنده اوله یاخود قمار وميسر مقابله سنده اولان

شرط اوله ابو المعانی (بیت) نرد عشقش را بدل بازیده ام دلدار کفت * غیر نقد جان نمی خواهم که می باشد کرو (وام) واو ممدوده نك فتحی ومیم ایله بمعنی دین یعنی بورج شاعر (بیت) زن نخواهی اکرت دختر قیصر بدهند * وام مستانی اکر وعده قیامت باشد * همد خی بام کبی سطح معناسنه ده کلور

﴿ ترکی یه فتراك دی کسمه یه برکستوان ﴾

(فتراك) فانك کسری وتاء فوقیه نك سکونی وراء ممدوده نك فتحی وکاف ایله ترکی معناسنه که عربیده کفل وردف دیرلر جامی (بیت) صید را زخم فتراك آویخت * جانب پیر جنیبت انکیخت * وترکی باغی معناسنه ده کلور دیو مروید ر (برکستوان) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وسینك اسکونی اوتاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحه لری ونون ایله ایر اوزرندن اوردقلری کسمه معناسنه کمال اسمعیل (بیت) از تیغ مهر وناوك انجم خلاص یافت * این ابلق زمانه ز برکستوان *

﴿ زین ایر درکه دیز کینه دیرلر لکام ﴾

(زین) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری و نون ایله ایر که عربیده سرج دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تا رخش را زین کنند * دم اندر دم نای زرین کنند * هم دخی زین بوندن معناسنه چونکه ز بمعنی من کما سبق این بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (لکام) لامك کسری وکاف فارسیه ایله اویان معناسنه که کم و دیزکین وباشلق مجموعنه دیرلر معربی لجام در شاعر (بیت) طبع را کرچه خوش آید دلبران شوخ طبع * ضبط از ممکن نباشد همچو اسب بی لکام *

﴿ کام دماغه دینور داخی مراد ومرام ﴾

(کام) کام لفظنك بو مصراعده کافی عربیدر وایکی معناسی مذکوردر (اول دماغ که اغزك ایچنده اولور عربیده ادیك دیرلر بو تقدیرجه دماغ دالك فتحیله در کسریله دکلدر فلا تغفل (ثانی بمعنی مراد ومرام بو ایکی معنایه جامی (بیت) کسی که کام درین بحر مینهد پرکام * بکام میرسد آخر ولی بکلم نهنك * بو بیتده درت کام واردر (اول بمعنی خطوه یعنی آدیم (ثانی کذلك (ثالث بمعنی مراد ومرام (رابع دماغ معناسنه در بونلردن باشقه کاف عربیله کام اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی کوارنده یعنی طعامی هضم ایتدیرن هرنه اولورسه بعض نسخه ده بمعنی لقمهٔ خایده (ثانی اغاج کلید معناسنه

(ثالث اغيل كه ایچنه قویون وصغر یاتوررلر (فاما كه كاف فارسیه ایله كام
اوچ معنایه در (اول بمعنی خطوه در نته كیم بومصراعده مذكوردر

﴿آدیمه هم فارسی كافله آد اولدی كام﴾

شاعر (بیت) كوشد كیران ستوده نام بود * كوچه كردان فراخ
كام بود (ثانی بمعنی لكام یعنی تخفیفا لام محذوفدر (ثالث طماق
معناسنه ایضا چونكه بومعناده كاف هم فارسی وهم عربیدر فاحفظ

﴿نام دیمك آدایمش آدی چقان نامدار﴾

(نام) آد معناسنه كه عربیده اسم وجغتایده آت دیرلر شیخ سعدی (بیت) بنام
خداوند جان آفرین * حكیم سخن درزبان آفرین (نامدار) وصف تركیبیدر
چونكه داروصف تركیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كجدی

﴿شهرت وشانی اولان كیمسه یه دیرلر بنام﴾

(بنام) باء موحده نك فتحیله بمعنی نامدار معروف ومشهور اسدی (بیت)
سرا پردهٔ شاه ایران تمام * بكرد آمده پهلوان بنام * همدخی باء موحده
معیت ایچون اولوب بنام فلان دینسه فلا نك اسمیله دیمك اولور

﴿تربیه سز شخصه ناپخته دیمك اصطلاح﴾

(ناپخته) بمعنی تربیه سز چونكه نا ادات نفیدر كما سبق فی الادوات
پخته پشمش دیو مصراع ثانیده كلور ناظم تحریر در قصیدهٔ سخن
(بیت) برالای شاعر ناپخته لری عصرمزك * نظم رسوایی ایله ایلدی
رسوای سخن * همدخی ناپخته خام یعنی جیك معناسنه ده كلور بلكه معنای
تركیبیسی ده بودر معنای اول بوندن منقول اولمغله اصطلاح دیو تعبیر بیوردی

﴿پخته دینور پشمشه جیك دیمه معناسی خام﴾

(پخته) اسم مفعولدر مصدری باء فارسیه نك ضمیله پختن لفظیدر همدخی
جهان دیده وكرم وسرد كشیده معناسنه مستعار ومصطلحدر ابوالمعانی
(بیت) معنی نتوان كفته نادرنكند سفته * بسیار تعب باید تاخام شود پخته (خام)
ضد پخته در طعامده وناده ومیوه ده مستعملدر عربیده نی دیرلر شرفنامه ده
بی تجربه دیو مسطوردر شاعر (بیت) صوفی نشود صافی تادرنكشد جامی *
بسیارسفر باید تاپخته شود خامی * ابوالمعانی (بیت) تاچند مرا تجربه باجور
وستم * درعشق تراپخته شدم خام نیم * بوندن بشقه التی معنایه دخی كلور
(اول شرابك براسمیده خام (ثانی بمعنی جلد غیرمدبوغ (ثالث بمعنی كمند (رابع

﴿ساز﴾

ساز قیلی ایتدکاری ابرشیم معناسنه (خامس ابرشیمدن ایتدکاری دام مرغان معناسنه (سادس خامه دن مخفف قلم معناسنه

﴿ رم سوری داخی رمه اورکمشه رمکرده دی ﴾

(رم) رانك فتحی ومیم ایله سوری معناسنه که حیواناتدن هرنه سوریسی اولورسه اولسون حتی انسان جماعتنه ده دیرلر شاعر (بیت) زهر سورم آهو ورنك وعزم * زدلهادم کل زدانیده کرم * عربیده ثله وطائفه دیرلر (رمه) هاء رسمیه ایله کذلك فردوسی (بیت) کراین خواسته وبریزم همه * رمق کرده آزاده شاه (رمه رمکرده) اورکمش معناسنه چونکه رم سوری معناسنه اولدیغی کبی اورکمك معناسنه اولان رمیدن لفظندن اسم مصدردر کرده قطعهٔ ثانیه نك بیت ثامننده چکن خویکرده نك کرده سی کبیدر

﴿ دکانش آرام ایمش یعنی مطیع اولدی رام ﴾

(آرام) همزهٔ ممدوده نك فتحیله آرامیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر عربیده قرار وسکون معناسنه امر حاضردخی اولور ایکی معنایه سیف الدین زهری (بیت) ای برده زمن قرار وآرام * نزد من بی قرار آرام (رام) راء ممدوده نك فتحیله بمعنی مطیع ومنقاد وفرمانبر همدخی شهور فارسیه نك یکرمی ایکنجی کونی اسمیدر بوایکی معنایه مسعود سعد سلمان (بیت) رام زورست بخت ودولت رام * ای دلارام خیزو درده جام * بوایکی معنادن بشقه بش معنایه دخی کلور (اول بمعنی عیاش وخوش وقت (ثانی ویسه نام محبوبه نك عاشنك اسمیدر چونکه عاشق مزبورك اسمی رامین ایدی تخفیف ایدوب رام دخی دیرلر شاعر (بیت) اکر مرغ جم صید بلقیس کشت * دل آرام مهزلکه ویسه کشت (ثالث نام پادشاه مملکت سند (رابع بمعنی روان (خامس برشخصك اسمیدرکه چنکی اختراع ایتمشدر

﴿ آه وفغان ایتمکه ماتمه شیون دینور ﴾

(آه) همزهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله کلمهٔ عذابدر مریض ومعلول ومتألم کیمسه لرك درونلرندن خروج ایدن صوتدر (حاصلی اهل درد والم نفسیدر (فغان) کرچه بومقامده تفسیردر لکن مفسر اولدیغی حالده اون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (شیون) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی ونون ایله بمعنی ماتم ویاس همدخی نوحه وفغان معناسنه ده کلور (ماتم) عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر

قلندی همدخی ماتم فارسیده دیشی کوپك معناسنده کلور ایکی معنایه بروجه ترتیب میر نظمی (بیت) نجوید کیر کاینده چو ماتم * نمی باید اکر ماند بماتم *

﴿ دخی مراده ایرن کیسه یه دیرلر بکام ﴾

(بکام) باء موحده نك فتحیله درباسی بنام مذکورك باسی کبیدر کام مراد آنفا کچدی

﴿ هرچه بخواهی بجو هر نه دیلرسك دیله ﴾

(هرچه بخواهی بجو) بوترکیب عینیله یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی لکن انده میخواهی بونده بخواهی واقع اولشدر

﴿ لطف ایدر احسان ایدر ساکه او رب الانام ﴾

(لطف واحسان) معروفلردر (رب الانام) مربی الخلایق معناسنه عربیدر

﴿ زحرف نون بود این قطعه ام شایان فهمیدن ﴾

(زحرف نون) مثلی قطعهٔ اولی وثانیه عنوانلرنده کچدی (بود) مضارعدر اولور دیو بوقطعه نك بیت عاشرنده کلور (این قطعه ام) قرقنجی قطعه نك عنواننده کچدی (شایان) سکزنجی قطعه نك بیت اولنده انسب دیو کچدی (فهمیدن) اکلمق دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (حاصل معنی حرف نوندن بو قطعه م اکلمغه انسب اولور

﴿ افندی اکله کم دشمنلك ایتمکدر افندیدن ﴾

(افندیدن) همزه نك فتحیله مصدردر بمعنی خصومت کردن میر نظمی (بیت) بد ستش تیغ و پیرامن بکردید * بعزم قتل او از جان افندید * افندی لفظی بومقامده لطافت ایچون خطاب طریقی اوزره کتوردی والا که افندی فی الحقیقه ترکیده مالك عبید واماء وصاحب حواشی وطواشی وخدمتکار معناسنه تفسیرده مدخلی یوقدر

﴿ جفا وجور ایمش آزار وانجتمکده رنجیدن ﴾

(آزار) همزهٔ ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحه لری ورا ایله آزاریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر متعدیدر بمعنی جور وجفا خواجه حافظ (بیت) مباش درپی آزار هرچه خواهی کن * که درشریعت ماغیر ازین گناهی نیست * همدخی امر حاضر ووصف ترکیبیده اولور دل آزار کبی (رنجیدن) رانك فتحیله انجتمك وزحمت چکمك معناسنه مصدر لازمدر ولی دشت بیاضی (بیت) ای سوی غیر هر نفس ازدیدن دکر * وی هرنکاه باعث رنجیدن دکر *

﴿ دخی دشنام سوکمك سرزنش توبیخ ایتمکدر ﴾

(دشنام) دالك ضميله سوكمك ونفرين ايتمك كه عربيده شتم وسب وقذف ديرلر كمال خجندی (بيت) كفنی دهمت هزاردشنام * دشنام مكودعاست اينها (سرزنش) رانك سكونيله معنای تركيبيسی باشه اورمق و باشه قاقق تركيسی كبی لوم وتوبيخده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه سرباش ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك بيت اولنده كچدی زنش زدن لفظندن امر حاضر آخرينه شين معجمه الحاقيله اسم مصدر ردر ابو المعانی (بيت) زعيش صحبت نادان بخود را سرزنش آرد * هرانكس را نداند قدر دانايان زنادانی

﴿ ملامت ايلمك بد سويلمك اولدی نكوهيدن ﴾

(نكوهيدن) نونك كسريله مصدر ردر بمعنی لوم كردن وبدكويی كردن ابو المؤيد (بيت) درنكوهيدن كسان دارد * صد زبان و بعيب خويش آخرش

﴿ تأسف ايتمه در افسوس كردن طعنه درنفرين ﴾

(افسوس كردن) مصدر مركبدر چونكه افسوس همزه‌نك فتحی وفانك سكونيله بركلمه دركه متحير حالت حيرتده تكلم ايدر ودريغ وحسرت وحيف معناسنه‌ده كلور كردن ايتمك ديو يكرمی يدنجی قطعه نك بيت ثامننده كچدی ابو المعانی (بيت) آنچه كرده غمزهٔ خونی بجان * هركه ديده پردلم افسوس كرد (نفرين) نونك فتحی وفانك سكونی وراء ممدوده نك كسری ونون ايله بمعنی طعن وذم اصلی نا افرين ايدی تخفيف ايچون الفلری حذف اولنوب نفرين اولدی

﴿ ستوهيدن طارلمقدر هم اول معناده غرميدن ﴾

(ستوهيدن) سينك وتاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمه‌لری وهاء ممدوده‌نك كسريله مصدر دربمعنی غضب ودلتنكی همدخی عاجز وسركردان ايلمك معناسنه ده كلور استاد لطيفی (بيت) چوكردد برباز چيره خروه * بماند بچنكالش آخر ستوه (غرميدن) غين معجمه نك ضميله بمعنی غضب ودلتنكی مصدر ردر ايضا شاعر (بيت) تأنی وآرام ازعاقلیست * كه غرميدن بی محل از جاهليست

﴿ تملق لابه يالطقلنمق اولدی جابلوسيدن ﴾

(لابه) لام ممدوده نك وباء موحده‌نك فتحه‌لری وهاء رسميه ايله اسم مصدر ردر يالطقلنمق كه عربيده تملق ديرلر حكيم خاقانی (بيت) بس لابه كه نمودم دلدار نپذيرفت * صدبارفغان كردم ويكبار نپذيرفت * بوندن بشقه اوچ معنايه دخی كلور (اول بمعنی اظهار عجز (ثانی بمعنی باخلاص نياز كردن (ثالث بمعنی لعب ولطيفه (جابلوسيدن) مصدر ردر بمعنی لابهٔ مذكور در معنای اول بوتقدير جه

ناظم نحریر برنده عربی برنده ترکی ایراد ایلدی فلله دره

﴿دینور عذر ایتمکه پوزش هم آنك کبی پوزیدن﴾

(پوزش) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك کسری یله پوزیدن لفظندن امر صیغه سنك آخرینه ما قبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاق قیله اسم مصدردر اعتذار یعنی عذر دیلمك معناسنه شیخ سعدی (بیت) خداوند وبخشنده ودستگیر * کریم وخطا بخش پوزش پذیر * همدخی مطلق عذر معناسنه ده کلور لکن بومعناده شین جوهر کلمه دن جزء اولور مصدریه اولماز دیو شعوری مرحوم تصریح بیوردی لکن مطلق عذر معناسنه اولسه ده اسم مصدر اولمغه منافی دکلدر فافهم

﴿فراموشی اونتمق یاد کردن یعنی انکمقدر﴾

(فراموشی) آخرنده یاء تحتیه ایله دخی یاء تحتیه سز ایکسیده اسم مصدردر مصدری فراموشیدن لفظیدر نسیان وسهو معناسنه بو ایکی لفظ ایله ابو المعانی (بیت) رفتم ازکویت شها ازدل فراموشم مکن * کرچه خوبانرا فراموشی زحسن شیوه است (یاد کردن) مصدر مرکبدر ذکر ایلمك معناسنه چونکه یاد یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله تذکر (کردن) ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

﴿هدیه اولدی دستآویز ایرشدرمك رسانیدن﴾

(دستآویز) بمعنی هدیه وتحفه شاعر ترکی (بیت) اکر کوش ایتمیدم قصهٔ مور سلیمانی * قناعتمی ایدردم بوبله دستاویزنا چیزه * اصلنده وصف ترکیبیدر الده طوتیلان نسنه معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی آویز قرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچن آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (رسانیدن) مصدر متعدیدر لازمی رسیدن لفظیدر

﴿شود هم میشود اولور دخی اولماز ایمش نبود﴾

(شود) مضارعدر مصدری مصراع ثانیده کلان شدن لفظیدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره شین معجمه نك وواوك فتحه لری ودال ایله شود وشوند کلور (میشود) کذلك لکن می ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (نبود) مضارع منفیدر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ باء موحده نك ضمی وواوك فتحیله بود کلور اولنده کی نون مفتوحه نافیه در کما سبق فی الادوات البسیطة (ناظم نحریر در قصیدهٔ سخن (بیت) بود ومیشود وباشد وآمد شد ایله * فارسی اولدی صا نور یابد یعنی صاچمای سخن

﴿ شدن باشیدن اولمقدر دخی صاچمقده پاشیدن ﴾

(شدن) شین معجمه نك ضمی ودالك فتحیله مصدر ردر اولمق معناسنه عربیده صیرورت دیرلر مثلا شدنی شد دیرلر اولاجق اولدی معناسنه همدخی بوندن باشقه اوج معنایه دخی کلور (اول کیتمك معناسنه عربیده ذهاب کبی بونده دخی شدنی شد دیرلر کیده جك کیتدی معناسنه بوایکی معنایه مثال قی (بیت) شدم بباغ که تسکین دل رهم دیدم * میان بلبل وکل کرمئ که داغ شدم * (ثانی قوت اولمق (ثالث زائل اولمق (باشیدن) باء عربیه ایله اولمق وطورمق معناسنه مصدردر عربیده صیرورت وکینونت وتوقف کبی (پاشیدن) باء فارسیه ایله صاچمق وطاغتمق معناسنه مصدر ردر ظهیرفاریابی (بیت) مرغی کز آشیانهٔ اقبال او پرده * از اختران ثابته پاشند ار زنش

﴿ بکیدن کبی کاهیدن دیمکده اکسك ایتمكدر ﴾

(بکیدن) کافك فتحیله اکسك معناسنه مصدر ردر عربیده تنقیص دیرلر ابو المعانی (بیت) افسوس نفس شوم کنه برمرا فزود * عمر کرا نمایه بکیدن کرفته است (کاهیدن) کذلك لکن لازم دخی اولور نقصان معناسنه ظهوری (بیت) نکاهیدهٔ یك جواز بود خویش * زخلوت نشینی بکوسود خویش

﴿ صغمق اولدی کنجایش آنك مفهومی کنجیدن ﴾

(کنجایش) کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله کنجیدن مذکورك امر حاضری آخرینه ما قبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ کنجاید و کنجایند کلور ابو المعانی (بیت) بصد طومار ودفتر امحالست حرفی کنجیدن * اکر کویم یکی از صد هزاران درد هجرانم * لکن بو بیتده صغمق وصغدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدیدر متنده التجا معناسی مذکوردر چونکه کنجیدن اوج معنایه کلور (اول بمعنی التجا واستعاذه (ثانی بمعنی دخول ونفوذ (ثالث بمعنی ادخال وانفاذ

﴿ براقمق اولدی افکندن یوارلانمقدر غلطان ﴾

(افکندن) همزه نك فتحیله براقمق معناسنه مصدردر فکندن دخی دیرلر عربیده حذف واسقاط وقذف معنالرینه (غلطان) غین معجمه نك فتحیله غلطیدن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در عربیده متدحرج دیرلر تکیم اسم مفعولی اوتوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی حاصلی غلطان عموما هرمدور نسنه یه وخصوصا مدور انجویه دیرلر خواجه سلمان (بیت) برامید انکه میدارد

یتیمانرا عزیز * دربدر کاه توغلطان آمد بحر عدن *

﴿ دینورهم دوشمکه افتادن آنك كبی افتیدن ﴾

(افتادن) همزه نك ضمیله مصدردر عربیده سقوط همدخی وقوع معنالرینه (افتیدن) بمعنی افتادن مذکور

﴿ صقلمش نسنه درافشرده طوکمش نسنه افسرده ﴾

(افشرده) همزه نك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه نك ضمیله افشردن لفظندن اسم مفعولدر عربیده عصیر دیرلر (افسرده) سین مهمله ایله اسم مفعولدر میر نظمی (بیت) هنرپرورانرا خوش آید سخن * دل افسردکانرا نباشد سخن

﴿ فراهم آمدن جمع اولمه بومشاتمقده فرخیدن ﴾

(فراهم آمدن) مصدردرمرکبدرچونکه فراهم فانك وراء ممدوده نك وهانك فتحه لری ومیم ایله بعض افعال ومصادراوائلنه ادخال اولنوب جمع واجتماع معناسنی مفیداولور مثلا فراهم آمدن وفراهم شدن وفراهم آوردن دیرلر بریره جمع اولمق و بریره جمع ایتمك معنالرینه هاتفی (بیت) فراهم شد ازشام چندان سیاه * کران خیره شد دیدۀ مهر وماه (فرخیدن) فانك فتحیله مصدردر اصلی سین ایله فرخسیدن لفظندن سینك حذفیله مخففدر عربیده تلیین وتدقیق معناسنه همدخی رقص یعنی اوینامق معناسنه ده کلور ابوالمعانی (بیت) نی در دهن مطرب ازعشق تونالید * ساغر بکف ساقی ازشوق توفرخید

﴿ کچن اولور برابر دیمك ایمش کی بودیکسون ﴾

(کی) کچن دیواوتوزسکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی بود مضارع مثبتدرتکیم منفیسی بوقطعه نك بیت سادسنده کچدی (یکسون) بمعنی برابر ومتساوی یکسان دخی بومعنایه درتکیم قرق التنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلورهمدخی بوایکی لفظ دائما وهمیشه معناسنه ده کلورلر شمس فخری (قطعه) بلفظ یکسون پیوسته تابود یکسان * همایه تاکه نیاید حمیت ازمأبون * مخالف توکه کمتر زهیز ومأبونست * نه دست برد فنا باد زمین یکسون

﴿ ایشتمکدر شنیدن دیده کوز کورمك دخی دیدن ﴾

(شنیدن) شین معجمه نك فتحی وکسری ونون ممدوده نك کسریله بمعنی استماع شنویدن کبی (دیده) کوز معناسنه چشم کبی اکن چشم ایله فرقی وارچونکه چشم مجموع سیاه وبیاض وقپاغندن عبارتدر فاما که دیده فقط شاهك یاخود سیاهك اسمیدرکه اکا فارسیده مردم چشم عربیده انسان العین دیرلر شاعر

﴿ بیت ﴾

(بيت) شبی همچون سواد دیده پرنور * هوا عنبرفشان چون طرهٔ حور * بوندن بشقه دیده اوچ معنایه دخی کلور (اول بمعنی مشاهده ومعاینه (ثانی بمعنی دیده بانکه پشته یاخود درخت اوزره اوتورر (ثالث بمعنی محل دیده بان (دیدن) مصدردر مستقبلاتی علی الشذوذ بیند و بینند کلور تتکیم امر حاضری یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی خواجه سلمان (بیت) جمال روی تورا تابدید دیدهٔ من * نمیتوانم از ین رشك دیده را دیدن *

دینور شاباش تحسین وآفرین ایتمك محلنده

(شاباش) کلمهٔ تحسین که آفرین دیمکدر شادباش دخی بو معنایه در بلکه شاباش دالك حذفیله اندن مخففدر بوتقدیرجه معنای ترکیبیسی مسرور اول دیمك اولور چونکه شاد بمعنی مسرور باش آنفا کچدی باشیدن لفظندن امرحاضردر حکیم سوزنی (بیت) کرسیم دهی هزار حسنت * ور زر بخشی هزارشاباش (آفرین) همزه نك مدیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ عطار (بیت) آفرین جان آفرین پاك را * آنکه جان بخشید وایمان خاکرا * بو بیتده آفرین ثانی وصف ترکیبیدر یارادیجی معناسنه

کزیده منتخب نسنه بکنمکدر پسندیدن

(کزیده) کاف فارسیه نك ضمیله کزیدن لفظندن اسم مفعولدر کما سبق فی خامس القطعة الاولی (پسندیدن) باء فارسیه نك فتحیله مصدردر

دوکشدن قاچق ایمش کال بوزغنلق دیمکدرهم

(کال) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله جنکدن قاچق وهزیمت عسکری شمس فخری (بیت) بغیر کنج عدم خود کریز کاهش نیست * اکر زتیزیٔ تیغش بود عزیمت کال *

شخوده یاره لو آت کشنمك اولدی شخولیدن

(شخوده) شین معجمه نك ضمیله شخودن لفظندن اسم مفعولدر مطلق مجروح معناسنه لکن شعوری مرحوم طرنق ایله یاره لو دیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) کمند ش کردن احداث بسته * شناس روی ماه وخود شخوده * (شخولیدن) شین معجمه نك ضمیله بمعنی صهلهٔ فرس یعنی آت کشنمك همدخی صفیر زدن مرغان یعنی قوشلرك صقلق کبی صداسی معناسنه ده کلورمیر نظمی (بیت) شخولیدن طیر وانعام ورخش * بود حمد وتسبیح ارزاق بخش *

چه دوشسه باغه قطره قطره دیرلر ژاله وشبنم

(ژاله) زای فارسیه نك فتحیله شول قطره دركه هوادن یغار كبی كورینور اما اوراق واشجار اوزرنده كورینور ودخی هوادن حاصل اولوب آخر نسنه دن حاصل اولمماز نتكیم بو بیتدن فهم اولنور شمس فخری (بیت) ابرا كرفیض دست اویابد * درهواچون كهرشود ژاله * همدخی تكرك یعنی طولو معناسنه ده كلور (شبنم) سكون باء موحده ایله مذكورچه كه عربیده ندی دخی طل دیرلر فرهنك شعورده ژاله مطلقا چه نك اسمیدر شبنم كیجه ایله دوشن چه نك اسمیدر دیو فرق ایتدی فاما كه ناظم نحریرك سوق نظمندن ظاهر اولان ترادفدر فقیر شویله فهم ایدرمكه شعوری مرحوم بو فرقی لفظ شبنمدن الدی زیرا معنای تركیبیسی كیجه یاشی دیمكدر (اصلی اضافتله نم شب ایدی فارسیده مضاف الیهی تقدیم جائزدر بوصورتده شو وجه اوزره جواب ممكن اولوركه نم معنای تركیبیسی بونی اقتضا ایدر لكن چه اكثری كیجه ده واقع اولمغله تغلیبا مطلق چه یه علم قلندی حتی علامت نقل مضاف الیه تقدیم اولندی وجوه اخری ایله دخی جوابلری ممكن اما خوف اطناب ایچون طی اولندی

﴿شكفتن كبی معناده آچلمقدر شكوفیدن﴾

(شكفتن) شین معجمه نك وكافك ضمه لری وفانك سكونی ایله شكوفه وبرچین اولان هرنه اولورسه آچلمق معناسنه مصدردر هاتفی (بیت) چوكل شاه بشكفت زكار او * وزان كرده شد كرم بازار او (شكوفیدن) واومعروفله مثله

﴿صالنمقدر خرامیدن چمانیدن چمیدن هم﴾

(خرامیدن) خاء معجمه نك كسریله مصدردر صالنمق معناسنه (چمانیدن) جیم فارسیه نك فتحیله مثله (چمیدن) كذلك شرف الدین یزدی (بیت) چوسرو تودامن كشان می چمید * چمن دامن ازشرم برسر كشید * بو بیت معمادر اسم نجم چقار

﴿بیومك اوزامق نشو ونما بولمقده بالیدن﴾

(بالیدن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر شاه ناصر خسرو (بیت) زبالیدن قد آن دلبرانرا * بكل سر وآزاد راماندهٔ پا *

﴿نوا نغمه هزار خوشنوا صوتی ایو بلبل﴾

(نوا) نونك وواو ممدوده نك فتحه لریله بمعنی نغمه عموما شیخ نظامی (بیت) نوای بلبل وآوای دراج * شكیب عاشقانرا كرده تاراج * همدخی نصیب وحصه معناسنه وچارهٔ رونق معناسنه واون ایكی مقامدن بری معناسنه وطوطی معناسنه ده كلور (هزار) بمعنی بلبل همدخی بیك دیو اون طقوزنجی

﴿قطعه﴾

قطعه نك بيت رابعنده كچدى (خوش) يعنى خوب ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى (نوا) يعنى نغمه كما سبق آنفا (بلبل) السنهٔ ثلاثه ده مستعمل ديو اوتوز سكزنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

﴿سرايدن قوش اوتمك نغمه ايتمكدر سرايدن﴾

(سرايدن) سينك وراء ممدوده نك فتحه لرى وباء موحدهٔ ممدوده نك كسريله قوش اوتمك معناسنه تخصيص ايتمشلر باء موحده موضعنه ياء تحتيه ايله سرايدن مطلق تغنى معناسنه شاعر (بيت) سرايدن بلبلان درچمن * بود رنك غم از دل مرد وزن *

﴿بو باغ ايچنده اولدم كل كبى كولمك ايچون صولمش﴾ تفسيردر

﴿درين كلشن شدم پژمرده چون كل بهر خنديدن﴾

(در) يعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (اين) بوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى (كلشن) كلى چوق يرديو قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثنده كچدى (شدم) بوقطعه نك بيت سادسنده كچن شدن لفظندن ماضئ متكلم وحده در (پژمرده) باء فارسيه نك فتحى وزاى فارسيه نك سكونيله صولمش ومتغير الحال معناسنه شكوفه ده وغيريده مستعملدر تركيده دخى شايعدر (چون) كبى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى (كل) قطعهٔ رابعه نك عنوانى شرحنده كچدى (بهر) ايچون ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كچدى (خنديدن) مصدردر كمال خجندى (بيت) اين چه خنديدن وشيرين ترلبست * لب دكر باشد كل خندان دكر *

﴿اين قطعه شايان از بهر ياران﴾

(اين قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده كچدى (شايان) انسب ديو قطعهٔ ثامنه نك بيت اولنده كچدى (از) يعنى من كما سبق فى الادوات (بهر) ايچون ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كچدى (ياران) دوستلر معناسنه يارك جمعيدر چونكه يار دوست معناسنه ومعين وناصر معناسنه در حاصل معنى بو قطعه دوستلر ايچون انسب

﴿خوبان كوزللر كوليجى خندان﴾

(خوبان) جمع خوبدر خوب كوزل ديو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كچدى (خندان) آنفا كچن خنديدن لفظندن اسم فاعلدر همدخى استعاره طريقيله بعض شيلره صفت واقع اولور كل خندان وروى خندان كبى

﴿بوسيدن اويمك عهد اولدى پيمان﴾

(بوسيدن) باء موحدهٔ ممدوده نك ضميله مصدردر عربيده تقبيل معناسنه كمال خجندى (بيت) كرآزاد جان بلب عاشق درين كار* لب معشوق بوسيدن چه كارست (پيمان) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونيله يعنى عهد وميثاق همدخى اقربا ومتعلقات معناسنه ده كلور آخرنده هاء رسميه ايله پيمانه بيوك قدح واوچلك ديو اللى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

﴿صالينجى يه ديرلر چمان هم﴾

(چمان) جيم فارسيه نك فتحيله قرق بشنجى قطعه نك اون دردنجى بيتنده كچن چميدن لفظندن اسم فاعلدر خواجه حافظ (بيت) شدچمان درچمن حسن وملاحت روزى* دركلستان وصالش نچميديم برفت* همدخى پيالهٔ شراب معناسنه ومجلس خاص معناسنه ده كلور

﴿اويله ديمكدر دخى خرامان﴾

(خرامان) كسر ايله بيت مزبورده كچن خراميدن لفظندن اسم فاعلدر ايضا ابو المعانى (بيت) خرامان سوى من آمد نهادم روى برپايش* متاع معتبر كردند پاى انداز شاهانرا *

﴿بينند مارا بيزى كوررلر﴾

(بينند) قرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچن ديدن لفظندن مضارع جمع غائبدر (ما) بزديو قطعهٔ ثالثه نك بيت اولنده كچدى (را) ادات مفعولدر

﴿باقق نكاه وكوزجى نكهبان﴾

(نكاه) نونك كسرى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحيله باقق وكورمك وكوزتمك وبلمك معناسنه اسم مصدردر همدخى نكاهيدن لفظندن امر دخى اولور والفك حذفيله نكه دخى بويله در (نكهبان) دخى نكاهبان اسم فاعلدر چونكه بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة ميرنظمى (بيت) كمان بدند ازان سوى عدو را * نكاهبانان نكهدارند اورا*

﴿رانديد ازدرسوردى قپودن﴾

(رانديد) راء ممدوده نك فتحى ونونك سكونيله ماضيدر مصدرى رانديدن لفظيدر عربيده طرد وابعاد كبى لكن بودخى مصححات ناظمدندر چونكه لغتارده راندن موجوددر رانديدن يوقدر (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات المركبة (در) قپو معناسنه حضرت مولانا (بيت) ازدر اهل صفا دورمشو

ای دل من * هر که دوست ازین در بجدا نزدیکست * بوندن بشقه سکز معنایه
دخی کلور (اول بمعنی باب که کتابلرده ذکر اولنور مثلا عجم بر کتاب تألیف ایلسه
این کتاب برسه در دیر (ثانی بمعنی نوع وجنس (ثالث بمعنی درون وداخل (رابع
بمعنی وادئ جبل (خامس تحسین لفظ ایچون اوائل افعال ومصادره ادخال اولنور
(سادس بمعنی فی کما سبق فی المقدمة (سابع بمعنی کره ومره (ثامن دریدن
لفظندن امر ووصف ترکیبی اولورقپویه عربده باب چغتایده ایسك دیرلر

﴿ بکشود آچدی قاپوجی دربان ﴾

(بکشود) کاف فارسیه نك وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمه لری ودال ایله
کشودن لفظندن ماضیدر نتکیم امر حاضری بکشا آچ دیو یکرمنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (دربان)
عربده بواب وحاجب معناسنه چونکه (بان) ادات اسم فاعلدر
کما سبق شیخ سعدی (قطعه) در میرو وزیر وسلطانرا * بی وسیلت مکرد
پیرامن * چو به بیند تراسك ودربان * این کریبان کرفت آن دامن

﴿ راندن نه دیرسك سورمك دیمکدر ﴾

(راندن) مصدر در مذکور راندیدن کبی حکیم خاقانی (بیت) جرب
وشیرین نعمت دنیا * بمکس راند نش نمی ارزد

﴿ اولمش سنکلك آدی مکسران ﴾

(مکسران) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مکس سنك دیو یکرمی طقوزنجی
قطعه نك بیت سادسنده کچدی (ران) مذکور راندن لفظندن امر حاضر یاخود
اسم فاعل مخففدر همدخی مکسران یلپازه یعنی مروحه معناسنه ده کلور خواجه
سلمان (بیت) طوطئ لفظ شکرخای تو برخوان سخن * پرطاوس ملائك را
مکسران یافته

﴿ کردم رفوشه ایتدم کناهی ﴾

(کردم) ماضی متکلم وحده در (رفوشه) رانك فتحی وفاء ممدودنك ضمی وشین
معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کناه میر نظمی (بیت) رفوشه نکردم مرا جرم
چیست * که هرکز بسویم نکاه تونیست * همدخی سخره ولاغ معناسنه ده کلور

﴿ همنادم اولدم کشتم پشیمان ﴾

(کشتم) کاف فارسیه نك فتحیله ماضئ متکلم وحده در مصدری قطعهٔ رابعه نك
بیت سادسنده کچن کشتن لفظیدر لکن انده انقلاب ودوران معناسنه در بونده
شدن معناسنده در (پشیمان) باء فارسیه نك فتحیله بمعنی تأسف وندامت

ترکیده دخی مستعملدر ﴿ کزلو نهسان و بللو هویدا ﴾
(نهان) نونك کسریله بمعنی خفی (هویدا) هانك ضمیله بمعنی ظاهر و آشکار
لکن بعض فرهنکلرده آشکار ظهور خارجیده هویدا ظهور عقلیده مستعمل
دیو فرق ایتدیلر حکیم خاقانی (بیت) خط استوا و خط محور * فلك راتا صلیب
آید هویدا ﴿ کورینجیدر یعنی نمایان ﴾
(نمایان) نونك ضمیله اصلنده نمودن لفظندن اسم فاعلدر چونکه مستقبلانی
نماید و نمایند کلور ﴿ آلدایجی یه دینه دی فریبا ﴾
(فریبا) امر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعلدر مصدری اوتوز
التنجی قطعه نك یدنجی بیتنده فریبیدن دیو کچدی
﴿ دیو اهرمن هم جنیله شیطان ﴾
(دیو) دال ممدوده نك کسری و واوایله بمعنی جن و شیطان و اولادی (اهرمن)
همزه نك فتحی وهانك سکونی و رانك فتحی و کسری و میمك فتحی و نون ایله بمعنی
مذکور شیخ سعدی (بیت) دوکس برحدیثی کارند کوش * ازان تا بان اهرمن
تاسروش * لکن مجوس خالق الخیر یزدان و خالق الشر اهرمن دیو اعتقاد ایدرلر
لعنهم الله تعالی ﴿ شیبازبان دی سوزی فصیحه ﴾
(شیبازبان) بمعنی فصیح اللسان ابو المعانی (بیت) بودرزنده زعشقت مرده دلها
شود زیبا زبان هر لال و الکن * معنای ترکیبیسی دیلی روشن دیمك اولور
چونکه شیبا شین معجمهٔ ممدوده نك کسری و باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی
روشن و آشکار زبان دیل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی
﴿ سوز بیلن آدم مرد سخندان ﴾
(مرد) آدم دیو الّلی اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلور (سخندان) وصف
ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی
(دان) دانستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر
﴿ آغاز اول ایش باشلمقدر ﴾
(آغاز) همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحه لری وزای معجمه ایله ابتدا
وشروع صائب (بیت) در تلاش جست وجیت سربهم آورده اند * مقطع
انجامها ومطلع اغازها * همدخی صدا وندا معناسنه وقصد وعمد معناسنه ده
کلور ﴿ صوکینه دیرلر انجام و پایان ﴾
(انجام) بمعنی آخرکار مقابلی اغاز شمس فخر (بیت) چون فلك جاه اوست

بی اغاز * چون قضا حکم اوست بی انجام (پایان) باء فارسیه ایله بمعنی انجام مسعود سعد سلمان (بیت) نیست پایان شغل من پیدا * هست یك شغل نیست پایانی

﴿ آغر کران و یینی سبك هم ﴾

(کران) کاف فارسیه نك کسریله بمعنی ثقیل محسوسا ومعقولا حکیم انوری زهد توفضلهٔ وضو کر بسپهر درزدی * کوه کران حلمت ازکاه سبکتر آمدی همدخی قیمتلو و بهالو معناسنه وحظ وغلا معناسنه ده کلور (سبك) سینك فتحی وباء موحده نك ضمی وکاف ایله بمعنی خفیف خواجه سلمان (بیت) معدهٔ کو بکذرند سنك خارا راسبك * لیکن آب خوش کوارش برمزاج آید کران

﴿ انلردر آنهـا بونلردر ایشـان ﴾

(آنها) قطعهٔ ثانیه نك بیت ثالثنده کچن آن لفظنك جمعیدر چونکه ها ادات جمعدر (ایشان) همزهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ضمیر غائبدر شاعر (بیت) ایشان دل من دارند ایشان دارند * ایشان سر زلف پریشان دارند (تحقیق) آن اسم اشارتدر بعید ایچون عربیده ذلك وذاك کبی ترکیده اماله وواو معروفله شو کبی جمعی آنان وآنها کلور عربیده هؤلاء ترکیده شونلر کبی (این) اسم اشارتدر قریب ایچون عربیده هذا وذا کبی ترکیده بو همدخی اماله سز وواو مجهول ایله شو کبی (او) ضمیر غائبدر ترکیده دخی مستعملدر عربیده هو کبی جمعی ایشان کلور عربیده هم ترکیده اونلر کبی بو تحقیق معلوم اولدی ایسه ناظم نحریر بو مصراعی شونلردر آنها اونلردر ایشان دیسه همدخی قطعهٔ ثالثه ده چیست ندر آن شونچون چرا بیورسه چیست ندر آن اونچون مقامنده اوفق اولوردی لکن بر بری مقامنده مستعملدر فافهم

﴿ یکسـان نباشد اولمـاز برابر ﴾

(یکسان) بمعنی برابر تنکیم تفصیلی قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (نباشد) مضـارع منفیدر چونکه نون مفتوحه نافیه درکما سبق فی الادوات البسیطة تنکیم مضارع مثبتی ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿ پردل بهـادر قورقاق هراسان ﴾

(پردل) بمعنی شجیع وبهادر وصاحب فکر ورأی شمس فخری (بیت) کجاست درهمه ایوان همچو توشاهی * کریم وپردل ودانا وعاقل وکامل * معنای ترکیبیسی طولو کوکل دیمك اولور چونکه پر طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی دل کوکل دیو اوندنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

(هراسان) ها نك كسريله هراسيدن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر كما سبق مير نظمى (بيت) ازان بيشه هراسان ميكذشته * همه بركار زار آماده كشتند

﴿ كيراتر اولكم پك طوتيجيدر ﴾

(كيرا) كرفتن آخرينه الف الحاقيله اسم فاعلدر (تر) ادات افعل تفضيلدر كما سبق

﴿ شولكيم قاچيجى اولدى كريزان ﴾

(كريزان) كريختن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر

﴿ شايد سزادر بايد كركدر ﴾

(شايد) شين معجمه ممدوده نك و ياء تحتيه نك فتحه لرى ودال ايله بمعنى لايق وسزا بومعناده في الاصل شايستن لفظندن مضارعدر نته كيم اسم مفعولى سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى شاعر (بيت) نشايد نقش برطاوس كردن * نه دانش بيش بطلميوس كردن * همدخى شايد احتمال معناسنه ده كلور بومعناده تركى ايله مشتركدر (بايد) باء موحده ممدوده نك و ياء تحتيه نك فتحه لرى ودال ايله بايستن لفظندن مضارعدر كرك ولازم معناسنه نته كيم اسم مفعولى بومصراع ثانيده كلور شيخ سعدى (بيت) چه مى بايد ازضعف حالم كريست * كه كرمن ضعيفم پناهم قويست

﴿ بايسته لازم چوقدر فراوان ﴾

(بايسته) باء موحده ممدوده نك و ياء تحتيه نك فتحه لريله اسم مفعولدر بمعنى لازم همدخى ضرورى معناسنه ده كلور ميرخسرو (بيت) سائل عزيز ترشده ازآب نشسته را * خواهنده هم زخواسته بايسته تربسى (فراوان) فانك كسريله بمعنى كثير بسياركبى و واسع يعنى بول معناسنده ده كلور ايكى معنايه ابو المعانى (بيت) فراوان كرده چه جورجانان * ولى درما تحمل شد فراوان

﴿ مستفعلاتن بحر رجزدر ﴾

يعنى بو قطعه بحر رجز مربع كه جمله اجزاسى مرفلدر چونكه ترفيل اصطلاح عروضيده مستفعلن ياخود متفاعلن ياخود فاعلن آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر حاصلى آخرى وتد مجموع اولان جزئك آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر مثلا مستفعلن مستفعلاتن متفاعلن متفاعلاتن فاعلن فاعلاتن اولوب مرفل ديو تسميه اولنور (سؤال بومقامه درت جهتدن اعتراض ممكن اولور اولا ترفيل بحر كامل بحرنوه مختصدر بحر رجزده وغيرنده يورىمزنته كيم فاضل خرزجى مقام بيانده تنصيص وتخصيص ايدوب دير (بيت)

فرد سببا خفيفا لترفيل كامل * بغايته من بعد جزء له اهتدى * بوتقديرجه
تعريف ترفيلى تخصيص ايتملوايدى (جواب عروض فارسى عروض عربى يه
احكام وقواعد ده قياس اولنماز نعم احدهما آخره اعانهٔ تامه د ن خالى اولماز
حتى هر برلرى بشقه علم عد اولنور خزرجى حضرتلرى ايسه انجق عروض
عربى يى نظم والتزام ايلدى (ثانيـا ترفيل علتدر انجق عروض وضربه
عارض اولور حشو وصدر وابتـداده يوريمز تحكيم خزرجى بيورر (بيت)
مواقعها اعجازالابيات ان اتت * عروضا وضربا ماعدالخزم فابتدا *جواب
مذكوردرچونكه علت ايله زحافى فرق ايدن ارباب عروض عربيدر فاما كه
اصحاب عروض فارسى علل وزحافاته جميعا زحاف تعبيرايدرلر اصلا بربرندن
فرق ايتمزلر و بالجمله علله زحافات حكمنى ويررلر عروض وضربه تخصيص
ايتمزلر (ثالثا عروض فارسى نسخه لرندن متداول اولنلركه وحيد تبريزى
وملاجامى عروضلرى كبى رساله لرده بحر رجز مرفل ديو تصريح يوقدر
نيچون ناظم تحرير عروض فارسى حكمنى ويرمدى (جواب افواه اساتذه ده
حذاقدن بالمشافهه مسموعدركه كتب عروض فارسى مقدمه لرنده جمله
زحافاتى ومعروضاتنى بيان بوخصوصده كفايت ايدر تعداد بحور ايدركن
موقعلرين تفصيله حاجت يوقدر فقيرشويله فهم ايدرمكه بومسموع ارباب
عروض فارسى جمله علله زحاف ديوب وزحاف حكمنى اجرا ايتملرينه متفرعدر
(رابعا بعض معاصرلريمزدن مسموعدركه شاهدى مرحوم * مستفعلاتن
مستفعلاتن سن سندن اولمه غافل ايكنده *بيتنده خطا ايتدى صواب اولان
بحر متقارب اخرمدن اوله رق فعلن فعولن فعلن فعولن اولملو ايدى (جواب
بوحكمك منشائى فارسى عروضنى عربى عروضنه قياس ايله بركلام جزافيدر
همان قلت بضاعه يه راجع برمعنادر چونكه كتب مشهوره ده تعداد
بحورايدركن بحر متقارب اخرم ديه رك وزن وموزون بيان ايتديلر بحر رجز
مرفل ديوتصريح ايتديلر (فاما كه جواب ثانى وثالثده اكاحاجت يوغيديغى
معلوم اولدى همان بواجلدن ناظم تحرير مستفعلاتن بحر رجزدرديو انلرى
ردايچون تصريح ايلدى فلله دره همدخى ناظم تحريردن وشاهدى مرحومدن
ماعدا عامهٔ ارباب منظومه دخى بوقطعـه عديلى عروضنى يـا نده
بويله تصريح ايتديلر (نظم اللآل بيت) مستفعلاتن مستفعلاتن * فهم ايت
رجزدن ترفيلى سنده (نظم الفرائد بيت) مستفعلاتن مستفعلاتن * بحر رجز

خوش ترفیل ایله کاه سبحهٔ صبیان (بیت) مستفعلاتن بحر رجزدر * بالك كركدر وزن ایله اوزان * همان ناظم نحریر بو تحقیقاته اشارت ایچون بیوردی

﴿اوکرن بیاموز قولایدر آسان﴾

(بیاموز) امر حاضردر تتمه کیم مضارع مخاطبی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در داخل اولدیغی کلمه نك الفات اوائلنی یاء تحتیه یه ابدال ایدر کما سبق فی المقدمة (آسان) همزه نك مدیله عربیده اسهل واهون معناسنه مقابلی دشوار لفظیدر جلالای شیرازی (بیت) باسان برنمیکیرم دل ازلعل لبت آری * مکس آسان بشهد افتد ولی دشوار برخیزد *

﴿قطعه چون جامهٔ چسپیده ببالای سخن﴾

(قطعه چون) قطعهٔ خامسه عنوانده کچدی (جامه) اثواب دیو بو قطعه نك بیت اولنده کلور (چسپیده) جیم فارسیه نك فتحی وسینك سکونی وباء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله یاقشمش ومناسب قلنمش و یاپشمش معناسنه اسم مفعولدر مصدری چسپیدن لفظیدر تتمه کیم اسم فاعلی چسبان مناسب دیو سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بالا) بوجه دیو ایکنجی قطعه نك برنجی بیتنده کچدی لکن بومقامده بوی معناسنه در قد وقامت کبی اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه الصاق ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (حاصل معنی سوزك بوینه اویغون یاپشمش طون کبی قطعه

﴿جامه اثوابه دی طونلق تنه تن داخی بدن﴾

(جامه) اسم جنسدر جمیع اثوابه وهر لباسه اطلاق اولنور بلکه مفروش وملبوسدن اعمدر حتی ملبوسه تن جامه ویتاغه خواب جامه دیرلر شیخ سعدی (بیت) پیراهن برك بردرختان * چون جامهٔ عید نیکبختان * همدخی هر نسنه نك محیطنه وظرفنه جامه دیرلر مثلا مطهره یه آب جامه و بستانه شهر جامه دیرلر (تنه) هاء رسمیه ایله بدنه منسوب معناسنه ایدی بعده طونلغه علم اولدی (تن) تاء فوقیه نك فتحی ونون ایله کوده و بدن معناسنه لکن باش وال وایاق خارجه در نتکیم بدندن عربیده اطراف مذکور خارج اولدیغی کبی شاعر (بیت) درغم آن واله خال سیاه * جمله تن شد خال اودر روی ماه *

﴿طونه شلوار دینور کوملکه هم پیراهن﴾

(شلوار) ترکیده طون وطومان عربیده سراویل چغتایده ایشتان دیرلر همدخی

چقشور وچنتیان معناسنه دخی کلور (پیراهن) باء فارسیه ممدوده نك کسریله عربیده قمیص معناسنه طالب آملی (بیت) غافل از مصر بکنعان مرو ای بادصبا * که بتاراج دهی درنکهت پیراهن * الفك حذفیله پیرهن وایکی الفله پیراهان دخی جائزدر ﴿پوستین کورك کریبان یقه قفتان قبا﴾

(پوستین) پوست لفظنك آخرینه نسبت ایچون یاء تحتیه ونون الحاقیله پوسته منسوب دیمکدر لکن کورك معناسنه علم اولمشدر (کریبان) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسریله یقه که عربیده جیب کبی میر نظمی (بیت) کریبان چاك کرده تابدامان * نمانده فرق دامان ازکریبان * الف ونونك حذفیله کریب دخی بومعنایه در (قبا) قفتانك مخصوص اسمیدر پنبه اولسون غیری اولسون جامی (بیت) سرو قدش زقبا یافته زیب * عقل رانرکس اوداده فریب * همد نخی قبا تنك آید ضرب مثلدر مضطرب اولمقدن کنایه ایدرلر قباده اوغری اچق اولمق شمرطدر عربیده دخی قبا دیرلر لکن مد وقصر عربیده جائزدر ﴿ آستین یك یکی نو اولدی اتکدر دامن ﴾

(آستین) همزه نك مدیله یك که عربیده کم دیرلر محمدجان قدسی (بیت) دارم ولی اماجه دل صدکونه حرمان دربغل * چشمی وخون درآستین اشکی وطوفان دربغل * یاء تحتیه نك حذفیله آستن دخی بومعنایه در (نو) نونك فتحیله یکی که عربیده جدید کبی (دامن) دخی میمك نصکره الفله دامان ایکیسیده اتك معناسنه عربیده ذیل کبی شاعر ترکی (بیت) قالمزسه اکر کوشهٔ دامان الیمزده * الدن نه کلور چاك کریبان الیمزده ﴿ خلعت فاخره اکسون پرند اطلسدر ﴾

(اکسون) همزه نك فتحی وکافك سکونی وسین ممدوده نك ضمی ونون ایله برنوع فاخر سیاه جامه که اکثری مهابت ایچون سلاطین کیرلر ظهیر فاریابی (بیت) برسم خدمتی اندر پی جنیبت تو * فکنده دهر زروز اطلس وزشب اکسون * کذا فی المجمع اما صحاحده نوعی از دیبا باشد بسیاهی زند دیو مسطوردر وفرهنك جهانکیریده دیبای سیاه رنك که ازغایت نفیسی قیمتدار باشد دیو واقعدر همان ناظم تحریر جمله یه مراعات ایدوب خلعت فاخره دیو تفسیر ایلدی فلله دره (پرند) باء فارسیه نك وراءنك فتحه لری ونونك سکونی ودال ایله اطلس معناسنه مطلقا (فاما که منقشنه پرنیان دیرلر دیو مصراع ثانیده کلور شمس فخر (بیت) ای که برتیغ وتیر تو یکسان * سنك وسندان پرند وپرنیان * ﴿پرنیان نقشی اولان نوعه دینور اطلسدن﴾

(پرنیان) باء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی ونونك كسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله بمعنی اطلس منقش مذكور پرند بوندن احمد در شمس فخری (بیت) آنكه باشد پیش رأیش سر غیب * روشن وظاهر چو نقش پرنیان * نون اولی نك حذفیده جائزدر

﴿ كیش سموره دخی پك ایو كوركه دینلور ﴾

(كیش) كاف فارسیهٔ ممدوده نك كسری وشین معجمه ایله سمور كورك معناسنه هاتفی (بیت) بمنعم نه زر بفت ونه كیش ماند * نه صد پاره خرقه بدرویش ماند * همدخی مطلق زیاده ایو كوركه ده اطلاق اولنور قاقم ووشق وامثالی وله (بیت) خاركش راكه پشت بود زكیش * دیده بردوش خویش خلعت وكیش * همدخی سمور معناسنه كاف عربیله دخی مستعملدر تكیم قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی شرحنده كچدی هكذا البیان فی عامة الكتب

﴿ لیك شیرازده خلعت دیو كوش ایتدم بن ﴾

بونده ظاهر اولان ناظم سفارتله ایرانه كتدیكنده مدینهٔ شیرازده ودائرهٔ شاهده خلعك اسمی كیش ایمش واو حوالینك عرفا واد باسندن دخی بویله تصحیح ایلمش هاتفی (بیت) برون رفت قوت زدست دبیر * ز تفضیل كیش وكتان حریر * هاتفینك بو بیتی دخی خلعت معناسنه اولدیغنی اشعار ایدر بویله اولنجه ناظم تحریرك دیباجه ده * كشف وحل ایتمشیدم نیجه لغات * وار ایمش بزده مكر چوق غلطات * بیتنك ماصدقی اولمش اولدی فتأمل

﴿ جشن بیرامه ضیافت كونه دیرلرهم ﴾

(جشن) جیمك فتحی وشین معجمه نك سكونی ونون ایله ایكی معنایه در (اول بمعنی عید و یوم عید (ثانی ضیافت كونه ومجلسنه ونفس ضیافته دیرلر حكیم انوری (بیت) درجشن آسمان وش تو ریخته نیاز * ساقی ماه روی تودر ساغر آفتاب * جیم فارسیه ایله دخی مروی ومستعملدر

﴿ چوق جواهرلو اولان تاجه دینورمش كرزن ﴾

(كرزن) كاف فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله چوق جواهرلو تاج معناسنه درشاهدی مرحوم همان تاج دیو تفسیر ایلدی لكن فرهنك شعوریده مسطوردر كه كرزن برنوع تاجدر دیرلر اوزرنده سرچه یموطه سی قدر آبدار انجولر واكا كوره لعل و یاقوت وزمرد والماس ایله مزین ایدی وزیاده آغرلغندن باشه كیمك ممكن اولمیوب آلتون زنجیر ایله تخت اوزرنده آصلو طوروب پادشاه اوتوردقده تاج باشی اوزرنده كیلمش كبی كورینور

ایدی اسکندر ذوالقرنین اختراع ایلمش اندنصکره پادشاهلره انتقال ایلمش
و بعضیلر نوشروانک اختراعیدر دیرلر الآن نیچه قراللری اول تاجه قورینا
دیرلر اسکندردن بزه انتقال ایلدی دیرلر اول تاجه هر کیم مالک اولسه
سائر پادشاهلره تفوق ایلر شهنشاه اطلاقی اول تاج اعتباریله دردیوب بودعوای
باطله دوشمشلر درحضرت مولانا مز بورتاجی ذکر ایلدی (بیت) سرنادان
شود پست ودل غافل شود ناری * ازین افروخته درها برین افراخته کرزن

﴿ خاتمک آدی نکین ویوزکک انکشتر ﴾

(نکین) نونک وکاف فارسیهٔ ممدودهنک کسرهلری ونون ایله بمعنی خاتم ویوزک قاشی
شاعر (بیت) نقش نکین مهرتو یاسید البشر * برسینهٔ دلم شده کالنقش فی الحجر
(انکشتر) همزهنک فتحی ونونک سکونی وکاف فارسیهنک ضمی وشین معجمهنک
سکونی وتاء فوقیهنک فتحی ورا ایله یوزک معناسنه مهر اولسون غیری اولسون
(حاصلی پارمغه طاقیلورنسنه معناسنه محمد قلی سلیم (بیت) جهان بزیر
نکین تو باچو انکشتر * کند بچشم حسود توروزکار انکشت (خاتم) تاء فوقیهنک
فتحیله لغت مشترکدر خواجه حافظ (بیت) کرچه شیرین دهنان پادشهانندولی
آن سلیمان زمانست که خاتم با اوست * کسرتا ایله اسم فاعل عربیدر

﴿ درزینک یوکسکی انکشتنه ایکنه سوزن ﴾

(انکشتنه) همزهنک فتحی ونونک سکونی وکاف فارسیهنک ضمی وشین معجمهنک
سکونی وتاء فوقیهنک دخی سکونی ونونک فتحی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر
(سوزن) سین ممدودهنک ضمی وزای معجمهنک فتحی ونون ایله عربیده ابره معناسنه
میر نظمی (بیت) همیرذ برونیزهٔ جان ربود * کهسوزن زاطلس کذر کرده بود

﴿ درز یوبخیه نکنده یمه لیدرزنده ﴾

(درز) دالک فتحی ورانک سکونی وزای معجمه ایله یوکه باشده والده وایاقده
واثوابده واغاجده وبناده مستعملدر عربیله مشترکدر رشید الدین یوسف بن
لولو (بیت) موشقة قد بنت الظل دیلها * وکف حواشیها واکامها درزا
(بخیه) باء موحدهنک فتحی وخاء معجمهنک سکونی ویاء تحتیهنک فتحی وهاء
رسمیه ایله بمعنی نکنده ها تنی (بیت) کهی خرقه دوزیٔ آن خضروش *
شدی سوزن عیسی اش بخیه کش (نکنده) نونک کسری وکاف فارسیهنک
فتحی ونونک سکونی ودالک فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده دخی نکنده دیدکاری کبی
جامه تکشی که بزم بلادمزک اصطلاحنده لامک کسریله لباده وصر قلو دیدکاری

اسبابك صوغ صوغ تكشى اسميدر (حاصلى نكنده فارسى ايله تركى بيننده مشتركدر فارسيده خاصة آچيده دخى سوزنى ديرلر عربيده غرر ديرلر (ژنده) زاى فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله يمالو اثواب معناسنه عربيده مرقعه كبى حكيم سنائى (بيت) ديده وقتى كه يك پراكنده * ژندهٔ ريزهر جامه ژنده * همدخى اسكيمش ويرتلمش معناسنه ده كلور مطلقا مفروش وملبوسده مستعملدر

﴿ يمه نك آدى دژنك انكله دى دوكمه يه سن ﴾

(دژنك) دالك وزاى فارسيه نك فتحه لرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله كه عربيده رقعه ديرلر (انكله) همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله دوكمه كه ايلكه كبى اثيرالدين الاخستكى (بيت) هرآن انكله زرين كه چرخ ازاختران سازد * لباس عمراورا بر كريبان زمان زيبد * همدخى ايلك معناسنه ده كلور مسعودسعدسلمان (بيت) من دريده جيب اندر كردن آن سيمتن * دستها افكنده درهم همچوكوى وانكله * چونكه بوبيتده كوى دكمه معناسنه در همدخى صحبت بالته سى انكل معناسنه ده كلور

﴿ پينه دوز اسكى ديكيجى وكراده اسكى ﴾

(پينه دوز) وصف تركيبيدر چونكه پينه اسكى يما معناسنه فارسيده وتركيده مستعملدر (دوز) مصراع ثانيده كلان دوختن لفظندن اسم فاعل مخفف ياخود امر حاضردر حضرت مولانا (بيت مسمط) آن پسر پينه دوز * شب همه شب تابه روز * بانك زند چون خروش * اسكى پاپوچ كيمده وار (كراده) كافك ضمى وراء ممدوده نك فتحى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى كهنه واسكى اثواب هاء رسميه سز كراد دخى بو معنايه در تركيده قافله قراده ديرلر

﴿ دوختن ديكمك ايمش داخى بريده كسيلن ﴾

(دوختن) دال ممدوده نك ضميله مصدردر ديكمك معناسنه جامه اولسون غيرى اولسون كمال خجندى (بيت) ززلفت بايدش عمردرا زورشته زان افزون * كه اين جاك كريبا نها رفيق دوختن كيرد * مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابدا ليله دوزد ودوزند كلور (بريده) باء موحده نك ضمى وراء ممدوده نك كسريله اسم مفعولدر مصدرى بريدن لفظيدر كمال خجندى (بيت) لرزان دلم چو بيم جدايست همچو برك * بنكر زشاخ نرزه بوقت بريدنش * كرى رانك تخفيفيله در لكن تشديدى دخى جائزدر

وله ایضا (بیت) بمهر یوسف ازجان قطع کن * تیغ دست بریدن چه حاجت

﴾ برمغـازودخی فغیـازدیمك شربتلك ﴿

(برمغاز) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی ومیمك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحه لری وزای معجمه ایله بمعنی شاکردانه یعنی استادك وایش ایشلدنلرك شاکرده ویردکلری شربت بها معناسنه در لکن شربتلك دیو تفسیرك عمومی اولمغله کمال ایضاح ایچون بیورر ﴾ یعنی بخشش دیو شاکردك الینه ویریلن ﴿ کرك استاد ویرسون کرك ایش ایشلدن کیسه ویرسون آخرنده هاء رسمیه ایله برمغازه دخی بو معنایه در (فغیا ز) فانك فتحی وغین معجمه نك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله برمغـاز مرقوم معنـاسنه یعنی شاکرده ویریلان مزد واجرت معناسنه شمس فخری (بیت) بهرطریق که خواهی همیشه مال دهد * به بخشش وبصله خیرو صدقه و فغیـاز * فاموقعنه باء موحده ایله بغیاز دخی بو معنایه در کذلك شاکردانانه وریلان میر نظمی (بیت) بشاکردانه باشد لابد استاد * بخدمت داده شاکردانکی باد

﴾ درخور آنکه نیم اوکا که لایق دکلم ﴿

(درخور) دالك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه نك ضمی وواو مجهول ورا ایله بمعنی لایق وسزا وار کمال غیاث (بیت) معشوق من که رشك مه وغیرت خورست * حاش فدا کنم که بدین پایه درخورست * آنکه اولکیم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (نیم) دکلم معناسنه چونکه نی نونك بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیهٔ مجهول ایله ادات نفیدر لکن بومقامده یامتحرکه درچونکه حرکه میم متکلم ایله تعلقك اقتضاسیدر

﴾ ویردی الله بکا بارخدا داد بمن ﴿

(بارخدا) بونده برقاچ اعتبار وار (اول لفظ بارك یکرمی یدی معناسندن بری نام حق جل وعلا در خدا دخی کذلك بوتقدیر جه ایکیسی بردن حق تعالایه مخصوص علم اولدی غیره اطلاق اولنماز (ثانی بار مجازا مخلوق وانام معناسنه وخدانك برمعناسی دخی صاحبدر کمامر فی شرح البیت الاول من قطعة الاولی (حاصلی بارخدانك اصلی خدای بار ایدی علم اولیجق مضـاف الیه تقدیم اولندی بوصورتده معناسی صاحب مخلوق دیمك اولور بوتقدیر اوزره دخی اللهه مخصوص آخره اطلاق اونمـاز (ثالث بار لفظی بارکاهدن مخففدر بوتقدیرجه الهك غیرنه ده اطلاق اولور منوچهری (بیت) شاه ملکان پیشرو

بارخدایان * زایزد ملکی یافته وبارخدایی * بو اوج اعتبارده حرف را ساکن اعتبار اولور (رابع بار لفظی عربیدر اصلی باری ایدی خالق معناسنه بو تقدیرجه دخی حق تعالی یه مخصوصدر حکیم انوری (بیت) ای براطراف ملك فرمانده * وی برابنای دهر بارخدا * ناظم تحریرك ایرادی بو اعتباره مبنیدر چونکه را مکسوردر (بمن) بکا معناسنه چونکه باء موحدۀ مفتوحه ادات مفعولدر من بن دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ قطعۀ کوهر که قدرش می شناسد قدردان ﴾

(قطعۀ کوهر) نظیری اون اوچنجی قطعه نك عنوانده کچدی (که) ادات ربطدر (قدرش) شین معجمه ضمیر غائبدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات (شناسد) مضارع غائبدر اکلر معناسنه مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (قدردان) وصف ترکیبیدر مقدار بیلیجی معناسنه چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده قرق التنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی (حاصل معنی بو بر کوهر قطعه سی که قدرنی قدر بیلان اکلر

﴿ ذی مسافر قوند یغی او صاحبینه میزبان ﴾

چونکه میز مسافر دیو مصراع ثانیده کلور (بان) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة شمس فخری (بیت) آزرادیکر نماند آرزو * هر کجا انعام اوشد میزبان ﴿ هم مسافر میز و مهمان اولدی داخی میهمان ﴾

(میز) میم ممدوده نك کسری و زای معجمه ایله قونق که عربیده مسافر وضیف کبی شمس فخری (بیت) مکارم نعمت باد میزبان کرم * بخوان جود تو صاحب دلان شاهان میز (مهمان) بمعنی میز مذکور کمال پاشا زاده بونده دخی تصرف ایدوب یورر مهمان وصف ترکیبیدر عظیمه بکزه یجی معناسنه چونکه مه میمك کسری واظهارها ایله اولو وعظیم معناسنه مان ماندن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو تقدیرجه مسافر واجب التعظیم ولازم التکریم اولمغله هر قونغه مهمان دیو تسمیه اولندی شاعر (قطعه) ماسمت العجم المهمان مهمان * لاجل اجلال ضیف کان من کانا * فالمه اکبرهم والمان منزلهم * والضیف سیدهم مالزم المانا فتأمل (میهمان) میم ممدوده نك کسریله بمعنی مهمان ایضا ابوتراب بك (بیت) خد نکت دردلم بنشست وجان چون صاحب خانه * کهی بیرون رود کاهی بکردد میهمان کردد

﴿ بر بری آردنجه پی در پی سکر ایزداخی پی ﴾

(پی در پی) بربری اردنجه معناسنه متصل دیمکدر چونکه پی باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه ایله ایز وعقب معناسنه مطلقا کمال اسمعیل (بیت) دوراهرو که براهی رود بریك سمت * عجب نباشد اکر افتد پی اندر پی * همده خی سکر که عربیده عصب معناسنه کلور بونلرد ن یشقه برای کبی اجل معناسنه ده کلور ادات علت اولور نتدکیم مصراع ثانیده کلور

﴿ هم سنکچون از پی تو آنکچون بهر آن ﴾

(از) بمعنی من اجلیه پی بمعنی برای یعنی اجل معناسنه ادات علتدر (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بهر) ایچون دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (آن) او دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

﴿ از برای او دخی آنك ایچون اورا اکا ﴾

(از) قدسبق آنفا (برای) باء موحده نك وراء ممدوده نك فتحه لری و یاء تحتیه ایله عربیده لام تعلیل کبی ادات علتدر صائب (بیت) کرچه سایه ام منشوردولت دربغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم چون هما باشم (اورا) قطعهٔ ثالثه ده متفرقا کچدیلر

﴿ بونجلاین زینسان وآنجلاین آنچنان ﴾

(زینسان) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ونونك سکونی وسین ممدوده نك فتحی ونون ایله بونجلاین و بونك کبی معناسنه تخفیفا یاء تحتیه نك حذفیله زنسان دخی دیرلر (آنچنان) همزه نك فتحی ونونك سکونیله آنجلاین معناسنه اولنده آن اولمیان چنان دخی بو معنایه در نتکیم اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

﴿ آنشان اونلرك هم اینشان بونلرك ﴾

(آنشان) دخی اینشان اول همزهٔ ممدوده نك فتحی ثانی همزهٔ ممدوده نك کسری ایکیسنده ده نونك سکونیله مضبوطدر بومقاملرده فرق التنجی قطعه نك اون برنجی بیتنك شرحنه نظر اولنه حقیقت حاله واقف اولورسز

﴿ پادشهلردر کیان کیملردیمك اولدی کیان ﴾

(کیان) کافك فتحیله بوزن بیان پادشهلر معناسنه کی لفظنك جمعیدر چونکه کی پادشاه دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور شمس فخری (بیت) جهان پناهی وشاهنشهی که می نازد * زفرق فرقد سایش همیشه تاج کیان * همده خی پاد شاهان قدیمه دن برطائفه درکه اولی کیومرث آخری کیخسرو در کیانیان دیمکله مشهورلردر حکیم اسدی (بیت) کیان رفته اند کیان آمده * بجای هما ما کیان آمده * عناصر اربعه یه ده کیان دیرلر (کیان) کافك کسریله بوزن

(جهان) کیم معناسنه اولان که لفظنك جمعیدر چونکه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اولنجه که لفظنده کی هاء رسمیه یاء تحتیهٔ مفتوحه یه منقلب اولور نتکیم حکیم اسدینك بیتنده کی ایکنجی کیان کیملر معناسنه اولدیغی کبی

﴿ چتر چادر اوبه خرگاه واوتاقدر بارگاه ﴾

(چتر) جیم فارسیه نك فتحی وتاء فوقیه نك سکونی ورا ایله چادر وخیمه وشمسیه وزنان باشلرینك اورتوسی معناسنه جامی (بیت) چترفر وزندهٔ فرقت سحاب * سایه نشین چتر ترا آفتاب * لکن شعوری مرحوم چتر یوکسك دپه لو چادردیو تخصیص ایلدی (چادر) دخی فارسیده وترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی (حاصلی چتر مرقومه جمیع معانیسنده مرادفدر الوغ بیك (بیت) غلامپاره نیم من ندارم آن * مذهب هلاك چادرم وکشتهٔ جلك پوشم (خرگاه) اکراد وترکمان اوبه سی معناسنه در وکچه وقلدن ایتدکاری او معناسنه ده کلور همدخی پادشاهلرك اوطاغی معناسنه ده کلور خواجه سلمان (بیت) باهمه قدر ومرتبت بست کمر نهاد تو * چنبر خرکهی تراخرکه جرخ چنبر ست * معنای ترکیبیسی اشك مکانی دیمکدر چونکه خر اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة مناسبت ظاهره در شرفنامه ده کسر خا ایله مضبوطدر بوتقدیرجه معنای ترکیبیسی خوش مکان معناسنه خر کسر خا ایله بمعنی خوش وخوب (بارگاه) چادر اوتاغی پادشاهلر قپوسی وپادشاهلر عظمتله دیوان سوردکاری موضع معنالرینه خواجه حافظ (بیت) مرو بخواب تو حافظ ببارگاه قبول * زورد نیمشب وآه صبحگاه منست * معنای ترکیبیسی بار مکانی دیمکدر بارك تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی بو ایکی لفظده الفك تخفیفیله خرگه وبارگه دخی جائزدر

﴿ پك بیوك چادر دیمك هم کولکه لکدر سایبان ﴾

(سایبان) هر کولکه لکه دیرلر عموما وبیوك چادره دیرلر خصوصا خواجه عصمت بخاری (بیت) سی بیست چتر تو بالای کردون * که خرشید رامیکند سایبان * معنای ترکیبیسی کولکه جی معناسنه در جونکه سایه کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن بومقامده تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولندی بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات

﴿ کوك سپهر اولدی زحل کیوان عطارد تیر ایمش ﴾

(سپهر) سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ورا ایله لفظ مفرد در بمعنی فلك عموما و بمعنی فلك اطلس خصوصا شیخ نظامی (بیت) كفته حصاریٔ تو اورا سپهر * كای فلك تو بكهن دارمهر (كیوان) كافك فتحیله بمعنی ستارهٔ زحل حكیم انوی (بیت) كیوان موقفان ترا كرجكر خورد * نسر ین چرخ راجكر جدی بسته باد * وفلك زحله دخی كیوان دیرلر (تیر) اوتوز درت معناسیه كلور بری اسم ستارهٔ عطارد در حكیم انوری (بیت) كرنامهٔ دهد نهٔ بپروانهٔ توتیر * سفلش فروكشاده ودستش بسته باد * باقی معنالری یكرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده كچدی

﴿ اولكره پروین دیرلر عرش اعلا كرزمان ﴾

(پروین) باء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وواوممدوده نك كسری ونون ایله یكرمی سكز منازل قمردن برینك اسمیدر اكا عربیده ثریا دیرلر نظام استرآبادی (بیت) نكو پروین نماید برسواد شب كه این خازن * بروی نطع مشكین ریخت مشت لولوی لالا (كرزمان) بوزن مهتران عرش اعلی معناسنه بعض نسخه ده مطلق آسمان معناسنه مرویدر لكن عرش معناسنه اولدیغی اصحدر معیار جمالیده شمس فخری كاف فارسیه نك كسری ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحیله بوزن مهتران دیو بیان ایدوب بوابیاتی نظم ایلدی (قطعه) تابود خرشیدومه بركرزمان * تابود دركان عقیق بهرمان * پیش تیغ خسرو آفاق بود * كوه خارا برومثال بهرسان * باد باقی ساقیٔ تعظیم او * تا كه باشد نام لوح وكرزمان * لكن فرهنك شعوریده رانك كسری وزای معجمه نك سكونی ایله دیو صبط ایدوب بوابیاتی شاهد كتوردی (قطعه) مه وخورشید و با بهرام برجیس * زحل باتیر بازهره كرزمان * همه حكمی بفرمان تو دارند * كه ایزد مرترا دادست فرمان * انده‌نصكره معیار جمالینك بیانی ایراد ایلدی انتهی (فاماكه ناظم تحریرك سوق نظمی معیار جمالینك هموزانیدر فاعرف هم دخی میم موقعنه باء موحده ایله كرزبان دخی بومعنایه در

﴿ مشتری برجیس ومریخك آدی بهرام هم ﴾

(برجیس) باءموحده نك فتحی ورانك سكونی وجیم ممدوده نك كسری وسین ایله كوكب مشتری همدخی سودلودوه معناسنه ده كلور ابو المعانی (بیت) شاهی كه بعطای اوشد كدایان * همچون عربی كه اشترش برجیس (بهرام) باءموحده نك فتحیله بمعنی كوكب مریخ سراج الدین قمری (بیت) ای زبدهٔ وجود جهانت بكام

باد * کیوان ترا مسخر و بهرام رام * همدخی بر پادشاهك اسمی و بر فرشته نامیدر

﴿ زهره ناهید صمان اوغریسی اولمش کهکشان ﴾

(ناهید) نون ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی کوکب زهره محمود بن یمین (بیت) تیر کردون همه انواع فضائل دارد * لیك درملك طرب کامروا ناهیدست * زهره یه چغتایده چولبان دیرلر (کهکشان) آسمانده سحاب طویل کبی کیجه کورینور اما حقیقتده بولوت دکلدر خرده کواکب ونجومك تراکمندن ناشی اویله کورینور سما ایله برابر دکرمن کبی دونر ترکیده اکا حاجیلر یولی وصمان اوغریسی وچرخ فلك وعربیده مجره وحبیکه دیرلر شاعر (بیت) شهی که چرخ شد از بندکان درکاهش * زکهکشان شده است سایبان خرکاهش * معنای ترکیبیسی صمان چکیجی دیمکدر چونکه که کاهدن مخففدر صمان دیواللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلور کشان اسم فاعلدر مصدری کشیدن لفظیدر قرقنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی

﴿ مرز بوم اولدی وطن سرحد سنور یدردخی ﴾

(مرز بوم) ایکی معنایه در (اول بمعنی وطن (ثانی سرحد سنوری ابو المعانی ایکی معنایه (بیت) نکهبان کشتم کنون مرز بوم * را که مرز بوم من ناید بخاطر * فرهنك شعوریده مرز ایله بوم بیننده واو عاطفه یازدی لکن ناظم بحر برك عند مرده موجود اولان نسخه واوسزدر فاما که فقط مرز مصراع ثانیده کلور بوم باء موحده نك ضمیله وطن دخی یریورت معناسنه فارسیده وعربیده بیقوشه دخی بوم دیرلر ﴿ مرز سرحد آدیدر سرحد اغاسی مرزبان ﴾

(مرز) میمك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه ایله بمعنی سرحد وسنور نتکیم سرحد اغاسنه مرزبان دیرلر چونکه بان ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة خواجه سلمان (بیت) شاخ بان بکرفت مرز باغ و بستان از تیغ * سرفرو نرکس بپیش مرزبان می آورد * همدخی زمین ومملکت معناسنه ده کلور

﴿ پاس حفظ ایتمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك ﴾

(پاس) باء فارسیه ممدوده نك فتحی وسین ایله بمعنی حفظ وحراست و بمعنی ربع اللیل کذا فی فرهنك شعوری فرهنك جهانکیریده کیجه نك سکز بخشندن بر بخشی دیو واقعدر حکیم فردوسی (بیت) یکی کفت صدره زیزدان سپاس * نیایش کنم روز وشب درسه پاس * همدخی تنکیٔ دل وغم واندوه وخوف وهراس معنالرینه ده کلور ﴿ بوسیبدن کیجه بکجیسنه دینمش پاسبان ﴾

همدخی مطلق بکجی معناسنه ده کلور چونکه بان ادات اسم فاعلدر عربیده پاسبان معناسنه حارس دیرلر

﴿ ران اویلق چاقشره شلواره ده رانین دینور ﴾

(ران) راء ممدوده نك فتحی ونون ایله اویلق معناسنه عربیده فخذ کبی میرنظمی (بیت) بزیر ران شده اسب مرادش * همه کام جهان اودست دادش همدخی راندن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور (رانین) چاقشر وشلوار وتومان معناسنه چونکه یاء تحتیه ونون نسبت ایچوندر شاعر (بیت) چرا بجد مکس دستار وفوطه * چرا دارد ملخ رانین دیبا

﴿ قوله آت یکران بنلمشدن کنایه زیر ران ﴾

(یکران) یاء تحتیه نك فتحی وکافك سکونی وراء ممدوده نك فتحی ونون ایله قوله آت معناسنه بعض فرهنکده چیل آت دیو منقولدر فرهنك جهانکیریده اسب ممتاز دیو واقعدر کمال اسمعیل (بیت) نشسته آب زرشك لطافتت در رخاك * چنانکه باد برآتش زنعل آن یکران

﴿ دیندی زردشت اکه کیم یاپمش مجوس ایچون کتاب ﴾

(زردشت) زای معجمه نك فتحی ورانك سکونی ودالك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله دین مجوسده مذهب مغانی اول ایجاد واحداث ایدوب دین باطلی حقنده برکتاب تألیف ایدن شخصك اسمیدر شمس فخری (بیت) چه کونه میتوان درملك کردون * حدیث ومذهب زردشت وبرزین * کتاب مزبورك اسمی زای معجمه نك فتحیله زند قودی وبوکتاب بکا طرف حقدن کلدی دیو نیجه کیمسه لری اضلال ایلدی حکیم خاقانی (بیت) آتش زمن بنهفت دم کرزند خوانم دید کنم * مصحف زمن بکریخت هم کز اهل ایمان نیستم محمد کشمیری تألیفنده ذکر ایدرکه زردشت منوچهر نسلندن ایدی نبوت دعواسی ایلدی ابتداسنده اقلادوس حکیمك شاکردی ایدی واقلادوس فیثاغورش حکیمك شاکردی ایدی تمام علم حکمتی تحصیل ایدوب سیلان حدودنده برمعظم طاغده منزوی اولوب ریاضته مشغول اولدی انجام برکتاب تصنیف ایدوب نامنه زند تسمیه ایلدی اولوقت کشتاسب شاهك سلطنتندن اوتوزسنه کچمش ایدی طاغدن اینوب بیاض جامه لرله آتش پرستان رداسنی کیوب کشتاسبه کلوب ادعای نبوت ایلدی کشتاسب علماسیله امتحان ایلدی معجزه طلبلرنده زردشت اشارت ایلدی برمقدار باقری آتشده اریدوب

باشنه دوکدیلراصلا بریرینه ضررایتمدی زیرا حکمتله کندویه علاج ایتمشدی آتشك ضررنی دفع ایدردی کستاشبه اعتمادکلی کلوب پیشوای دین مغان ایلدی ابتدا فاعل خیر یزدان وفاعل شر اهرمن دیمك اندن ظهور ایلدی واول کتاب نوشروان زماننده احراق اولندی فاماکه ینه جابجا بقیه بولنوردی

﴿هم مجوسك اوقومشلارینه دیرلرموبدان﴾

(موبدان) جمعدرآخرنده کی الف ونون ادات جمعدر مفردی موبد میمك فتحی وواوك سکونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله عالم مجوسدر لکن فی الاصل عربیدر جمعی موابدکلور نتکیم عالم نصارایه راهب دینوب جمعی رهبان کلوب عالم یهوده حبر دینوب جمعی احبار کلدیکی کبی

﴿بیلکوطاشی فسانه سحر افسون وفسون﴾

(فسانه) فانك فتحیله بیلکو معناسنه عربیده محده وعیسی کبی همدخی بی فائده حکایه وقصه معناسنه ده کلورهاء رسمیه سز فسان دخی مرویدر وکسر فا ایله بعض فرهنکارده مضبوطدر حکیم انوری (بیت) بادام دومغز ست که در خنجر الماس * تاداده لبش بوسه سراپای فسانرا (افسون) همزه نك فتحیله بمعنی سحر وکهانت حکیم انوری (بیت) از نهیب معدۀ اوهرشبی تابامداد * اهل شهر وروستا برنان همین افسون کنند * همدخی حیله ومکر معناسنه وحیوانات موذیه وجن ایچون ایتدکاری تعویذ معناسنه ده کلور (فسون) فانك ضمیله افسون مذکوردن مخففدر اوچ معناسنده مشترکدر بمعنی سحر شیخ نظامی (بیت) فسون چندبا خواهش برآمود * فسون کردن ببابل کی کند سود

﴿دخی افسانه حکایت هم دینورمش داستان﴾

(افسانه) همزه نك فتحیله بمعنی حکایه وبی فائده کلمات خواجه حافظ (بیت) ده روزه مهر کردون افسانه است وافسون * نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا جغتایده چورچك دیرلر (داستان) بمعنی حکایه ایضا ومثل مشهور حضرت مولانا (بیت) بشنوید ای دوستان این داستان * درحقیقت نقد حال ماست آن

﴿بیخته اولمش النمش نسنه پرویزن الك﴾

(بیخته) باء موحده ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله اسم مفعولدر مصدری بیختن لفظیدر ابوالمعانی (بیت) خاکراهت دیده باغ کان حسرت بیخته * تانباشد پای آزرده خیال نازکت (پرویزن) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله الك معناسنه عربیده

منخل كبي شيخ سعدى (بيت) بپرويزن معرفت بيخته * بشهد عبارت برآميخته * بولفظده ياء تحتيه نك حذفيله پروزن دخى جائز در

﴾دوكه در كوپيدن ومهراس معناسى هوان﴿

(كوپيدن) كاف ممدوده نك ضمى وباء فارسيهٔ ممدوده نك كسريله مصدردر دوكك واورمق وسحق ايتمك معنالرينه در (مهراس) ميمك كسريله هوانكه ايچنده اجزا دوكرلر عربيدر اورتاسى اويوق طاش ونام پدرخضر نبى ع م

﴾آقيجى جويان جكيدن طملامق بارد ياغر﴿

(جويان) جيم ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحيله اسم فاعلدر چونكه الف ونون ادات اسم فاعلدر وهمده دخى تجسس وتفحص ايديجى معناسنه ده كلور (چكيدن) جيم فارسيه نك فتحيله مصدر در مطلقا طملامق معناسنه كمال خجندى (بيت) باز آتشى بسينه رسيدن كرفته است * خون از دل كباب چكيدن كرفته است (بارد) باء موحده نك فتحيله مضارع غائبدر مصدرى باريدن لفظيدر مطلقا ياغمق معناسنه يغمور اولسون غيرى اولسون

﴾هم اولق ميزاب ايمش التون اولق زرناودان﴿

(ميزاب) اصلى عربيدر فارسيده دخى شايعدر ابو المعانى (بيت) بدستش خامه شد ميزاب رحمت * كه ريزد از وى آب زندكانى (زر) التون ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك يديجى بيتنده كچدى (ناودان) مطلقا اولق معناسنه دكرمن اولغنه وسائرينه شاملدر رهاتنى (بيت) زنم قطره ها كايد از ناودان * زراعت باميد اوكى توان * اصلنده اسم مكاندر چونكه ناو نون ممدوده نك فتحى وواو ايله بمعنى قطره (دان) ادات اسم مكاندر

﴾اولدى صابجلش خليده سيخ شيش بريان كباب﴿

(خليده) خاء معجمه نك فتحى ولام ممدوده نك كسرى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله اسم مفعولدر صابجلش وايچنه طوغرو كتمش معناسنه كذا فى المجمع حكيم انورى (بيت) هرساعتش از غصه كلى تازه شكفته * وزغصه چوخارش همه دردل بخليده (سيخ) سين ممدود نك كسرى وخاء معجمه ايله مطلقا شيش معناسنه تيمور اولسون اغاج اولسون كباب شيشى اولسون اخرى اولسون شيخ سعدى (بيت) به پنج بيضه كه سلطان بستم روا دارد * زنند لشكريانش هزار مرغ به سيخ (بريان) ضمله سوكلمه وكباب معناسنه تركيده دخى شايعدر عربيده شوى ديرلر شاعر (بيت) پس از مردن اكر مرغى نشيند بر سر سنكم * شود بريان اكر آهى بر آرم

ازدل • نته کیم کباب مثله شاعر (بیت) هیچ نعمت نمیرسد بکباب * هیچ شربت نمیرسد بشراب

﴿ میچکد طاملر دیمك قاز طاملیجی خونچکان ﴾

(می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (چکد) مضارع غائبدر مصدری چکیدن لفظیدر آنفا کچدی (خون) قان دیو اوتوزبجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی (چکان) چکیدن مزبوردن اسم فاعلدر

﴿ بسمل اولمشدر بوغازلنمش بریدن کسمه در ﴾

(بسمل) باء موحده نك کسری وسینك سکونی ومیمك کسری ولام ایله بمعنی مذبوح خواجه آصفی (بیت) قاتل من چشم می بندد بسمل مرا * تابماند حسرت دیدار او دردل مرا * وتیغ ایله کشته اولانه ده بسمل دیرلر (بریدن) باء موحده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی قطع کمال نجندی (بیت) لرزان دلم چو بیم جدا یست همچو برك * بنگر زشاخ لرزه بوقت بریدنش * بونده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر لکن بومقامده مخففدر

﴿ مخ ایلك معناسنه کلمش کمکدر استخوان ﴾

(مخ) میمك ضمی وخاء معجمه ایله ایلك وبین معناسنه عربیله مشترکدر لکن عربیده مشدددر حکیم سنائی (بیت) کوپی کهنترسم همه عالم دیوار * ازمیخ چه ترسد چو مرا اوراتبود مخ (استخوان) همزه نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك ضمی وخاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو مجهول ونون ایله کمك معناسنه عربیده عظم دیرلر همدخی اساس معناسنه ومیوه چکردهکی معناسنه کلور

﴿ یاره زخم و یاره لو زخمین وداخی زخمناك ﴾

(زخم) زای معجمه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی یاره وجراحت شمشیر وخنجر وتیر امثالی همدخی آهوی بیاض معناسنه ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) تیغ غمزه زخم کرده سینه ام * چون بچشمی زخم مارابنگرد (زخمین) بمعنی مجروح آخرنده کی یاء تحتیه ونون نسبت ایچوندر (زخمناك) مثله چونکه ناك ادات نسبتدر کما سبق

﴿ دی تشنج اولمشه ناسور و پرخون طولوقان ﴾

(ناسور) نون ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك ضمی ورا ایله تشنج اولمش اوکلماز یاره معناسنه ابو المعانی (بیت) نشدبه در رسید عمر آخر * مکراین زخم دل ناسور بودست (پر) طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (خون) قان دیو اوتوزبجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی

﴿ بل ميان اولمش وسط معناسنه داخی کلور ﴾

(ميان) ميمك كسريله ايكی معنايه در (اول بلكه عربيده صلب كبی (ثانی بمعنی وسط وارالق ايكی معنايه كاتبی (بيت) بی كه باغ پراز كل شود بنكهت كل * چوكلبن ار بكشايد ميان باغ ميان * همدخی هميان لفظندن مخففدر

﴿ قوشاغه ديرلركمرهم انجه بللو موميان ﴾

(كمر) تركيده دخی قوشاق معناسنه دركمال اسمعيل (بيت) چون سنان ازسر فرازی باشدش درصدر جای * هر كه اندر خدمتت چون تيغ در بندد كمر * همدی طاق معناسنه ده كلور مثلا كمرايوان كبی (مو) اللنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كان موی لفظندن مخففدر لكن بومقامده انجه معناسنه در مجازا (ميان) آنفا كچدی تفسيردر

﴿ فارسی اوكرندم اولدم بويله طاتلو ديللو بن ﴾

﴿ پارسی آموختم كشتم چنين شيرين زبان ﴾

(پارسی) معربی فارسيدر چونكه وقت تعريبده باء فارسيه فايه ابدال اولنور مشبعا بيانی ديباجه نك يكرمی طقوزنجی بيتنده كچدی (آموختم) ماضیء متكلم وحده در مصدری قرق ايكنجی قطعه نك طقوزنجی بيتنده كچدی (كشتم) قرق التنجی قطعه نك التنجی بيتنده كچدی (چنين) اوچنجی قطعه نك اوچنجی بيتنده كچدی (شيرين) طاتلو معناسنه مقابلی تلخ لفظيدر حكيم خاقانی (بيت) جرب وشيرين نعمت دنيا * بمكس راندنش نمی ارزد (زبان) يكرمی يدنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كچدی (سؤال بومقامده بن مقابلنده من اولملوايدی (جواب همان تتميم ايچوندر يوخسه مقامده دخلی يوقدر

﴿ قطعهٔ خوب بمعنيست چنين عشوه نمون ﴾

(قطعهٔ خوب) ايكنجی قطعه نك عنوانده متفرقا كچدی (بمعنيست) باءموحدهٔ مفتوحه ظرفيت ايچوندر معناسی معلوم لكن فارسيده نون كسرايله اوقونسه جائزدر است ادات ربطدر كما سبق فی الادوات المركبة (چنين) اوچنجی قطعه نك اوچنجی بيتنده كچدی (عشوه نمون) وصف تركيبيدر ناز ايديجی وجلوه كوستريجی معناسنه چونكه عشوه ناز ديوقرق برنجی قطعه نك بيت اوانده كچدی (نمون) وصف تركيبی اولديغی حالده اللی برنجی قطعه نك التنجی بيتنده كلور (حاصل معنی بركوزل قطعه كه معناده بويله جلوه ايديجيد

﴿ طشره بيرون و برون ايچرويه ديندی درون ﴾

(بيرون) باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وراء ممدوده نك ضمی ونون ايله بمعنی خارج وطشره ابوتراب بك (بيت) خدنكست دردلم بنشست وجان چون صاحب

خانه * کهی بیرون رود گاهی بکردد میهمان کردد * بو لفظ بیرونی باء موحده نك فتحیله اوقورلر غلطدر وفصیح وصوابی کسر ایله در برون باء موحده نك کسریله بیرون مذکوردن مخففدر همدخی برای واجل معناسنه ده کلور مثلا برون تودیرلر سنك ایچون معنا سنه (درون) دالك فتحیله بمعنی داخل اندرون لفظندن مخففدر ابو المعانی (بیت) درون سینهٔ من مخزن خیال تو بود * چنانکه رسم قدیمست کنج در ویران

﴿ چوره پیرامن اومعناده ایمش پیرامون ﴾

(پیرامن) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله چوره معناسنه عربیده اطراف وحوالی کبی شیخ سعدی (بیت) درمیرو وزیر وسلطان را * بی وسیلت مکرد پیرامن * ومیم ممدوده ایله (پیرامون) دخی بومعنایه در ابوشکور (بیت) به پیرامون آندر بود کوهی * کراز بدر دل کردون شکوهی *

﴿ اولدی مفهوم خداوند همان صاحب ورب ﴾

(خداوند) خاء معجمه نك ضمیله بمعنی صاحب ورب مطلقا ماله وعمله وملکه مضاف اولور کاهی اضافتسز مطلقا خداوند دیرلر (لیذهب السامع کل مذهب) بوتقدیرجه کاف عربیله ده وکاف فارسیله ده معنی دار اوله رق ایش وعمل صاحبی معناسنه اولان خداوندکار لفظنی ناس اختصار ایدوب سلاطین آل عثمان حضراتنه خنکار دیو تعبیر ایدرلر

﴿ یوق نظیری ومثالی دیمك اولمش بیچون ﴾

(بیچون) مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ چون کبی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی بومقامده مثل معناسنه در مرهوندر

﴿ دینلور مانئ نقاش کتابنه دخی ﴾

﴿ کرچه انجیل شریفك آدیدر انکلیون ﴾

(انکلیون) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ولامك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معنایه در (اول بمعنی انجیل شریف حکیم سنایی (بیت) تادم عیسی چلیپا کرشد اکنون بلبلان * بهر انکلیون سرایدن بترسایی شدند (ثانی نقاش مانینك انواع نقوشی نقش وتصویر ایدوب جمیع ارباب نقوشه دستور العمل ایلدیکی کتابك اسمیدر رشید الدین وطواط (بیت) زنقشهای بدیع وزشکلهای غریب * صحیفه های چمن شد چو صحف انکلیون * حاصلی حضرت عیسی علیه السلام یاخود چلیپا یاخود زنار ذکر اولندیغی محلده مذکور اولورسه مراد انجیلدر واکر نقش وصورت ورسم

ونكار وامثالى ذكر اولنديغى مقامده مذكور اولورسه مراد كتاب مذكوردر

﴿ كله مند اولدى شكايت ايده احوالندن ﴾

(كله مند) اسم منسوبدر چونكه كله كاف فارسيه نك كسرى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى شكايت هاتفى (بيت) رعيت زبيداد شان دركله * لكن كرك را پاسبان كله * مند ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة

﴿ زحمت ودردى اولاندر دخى رنجور وبخون ﴾

(رنجور) بوزن قنبور وسنطور بمعنى عليل وخسته مثال اول ابوطالب كليم (بيت) تاريك و بيم وراه بس دور * ازان كرديده ام زينكونه رنجور * مثال ثانى ميرزا فصيحى (بيت) خون ميچكد زناله فصيحى مكر اجل * پيكانه امشب ازدل رنجور ميكشد * همدخى ابنه معناسنه ده كلور ميرنظمى (بيت) مكن بارى بهر رنجور وا پشت * كه كردد مرترا رسواى عالم (بخون) باء موحده نك فتحى وخاء معجمه نك ضمى ونون ايله بمعنى رنجور مذكور ميرنظمى (بيت) زعشقت تلخ شرين راچشيدم * بدين سودا بخون دل كشيدم

﴿ ديديلر تنبل اولان كيمسه يه نكش وهوشا ﴾

(نكش) نونك كسرى وكافك سكونى وشين معجمه ايله بمعنى كاهل وتنبل وسست وبيكار ميرنظمى (بيت) بودنكش وكاهل وبيكار وسست * ليك بوده درخورش چالاك وجست (هوشا) هاء ممدوده نك ضمى وشين معجمهٔ ممدوده نك فتحيله بمعنى نكش مذكور (تنبل دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى كمال اسمعيل (بيت) در كنج خانه پشت بديوار دادنش * ترخشك زاهد پست ازرق وتنبليست

﴿ ايشنى كورمكه پك سعى ايدن آدم بشكون ﴾

(بشكون) باء موحده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وكاف ممدوده نك ضمى ونون ايله اشغالنه حريص وامورينه مقدم معناسنه ميرنظمى (بيت) بسعى قسمت روزى نميشود افزون * چرا بكوشش بى فائده شوى بشكون * نون محلنه لام ايله بشكول دخى بو معنايه در

﴿ اتلوجانلويه تنومند دى فربه سمزه ﴾

(تنومند) اسم منسوبدر بمعنى لحيم ومحكم بدنلو كرك انسان اولسون وكرك غيرى اولسون جمله حيوانه اطلاق اولنور چونكه تنو تاء فوقيه نك فتحى ونون ممدوده نك ضميله بمعنى بدن تن كبى لكن تندن ابلغدر مند ادات نسبتدر كما سبق آنفا (فربه) فانك كسرى ورانك سكونى وباء موحده نك كسرى واظهار هاايله سمز معناسنه ضدى لاغردر جامى (بيت) بزكه لاغر بودوسك فربه * هست ازين

فربهت آن لاغربه * ﴿دخی لاغر اریغه دینلدی نزار اولدی زبون﴾

(لاغر) فتح غین معجمه ایله مضبوطدر شیخ سعدی (بیت) اسب لاغر میان بکار آید * روز میدان نه کاو پرواری (نزار) نونك كسری وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ضعیف وزبون محمد بن یمین (بیت) زهی بسلسلهٔ زلف مشکبار مجعد * دل شکستهٔ چون من نزار کرده مقید * تفسیردر

﴿ترسنه دونمشه معکوس اولانه منحوسه﴾

﴿باز کونه دینلور همدخی وارون ونکون﴾

(باز کونه) ایکی معنایه در (اول بمعنی معکوس ومنکوس ومقلوب حقیقة ومجازا (ثانی بمعنی مشئوم ومنحوس ومنکوب ایکی معنایه بروجه تشویش فرخی (بیت) بازکونه دشمانش راز بیم کلك تو * موی کردد بازکونه بر بدن دندان مار * معنای ترکیبیسی دخی بو معناره قریبدر چونکه باز باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله کیرو معناسنه کونه درلو دیمکدر جك بیتده کلور (وارون) واو ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معناده بازکونه کبی لبی (بیت) ندانم بخت را با من چه کینست * بکه نالم بکه زین بخت وارون * شمس فخری (بیت) ایا شهی که هر انکو خلاف اندیشد * بود هر آینه وز بخت دولت وارون (نکون) نونك كسری وكاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله بودخی ایکی معناده بازکونه کبی هاتفی (بیت) بس زکشتن وبستن بی قیاس * نکون کشت خوارزمیانرا اساس

﴿غیری درلو دیمه معناسی دکرکون اولمش﴾

(دکرکون) رانك سکونیله غیر درلو وبشقه کونه معناسنه میر نظمی (بیت) دل از آرام نشد بالطف مقرون * ز جور یار شد حالم دکرکون * اصلنده مرکبدر چونکه دکر دالك كسری وكاف فارسیه نك فتحی ورا ایله غیر وبشقه معناسنه اصلی یاء تحتیه ایله دیکر لفظیدر نته کیم قطعهٔ اخیره نك عنوانده کلور (کون) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله درلو ورنك معناسنه خواجه سلمان (بیت) یار کندم کون سنبل زلف خرمن سوزم * جو بجو بر باد خواهم راند چون خواهم نکر * بو بیتده کندم کون اسمر اللون معناسنه یعنی بغدای رنکلو معناسنه درنته کیم مصراع ثانیده کلن کونا کون دخی بوندندر بینلرنده کی الف توسل ایچوندر

﴿درلو درلو یه جك یرده دینور کونا کون﴾

شیخ سعدی (قطعه) روضة ماء نهرها سلسال * دوحة سجع طیرها موزون * آن پر از لالهای رنکارنك * وین پر از میوهای کونا کون *

﴿ محفه نك آدی کجاوه عربه کردونه ﴾

(کجاوه) کافك وجیم ممدوده نك وواوك فتحه لری وهاء رسمیه ایله یعنی محفه عربیده هودج کبی (کردونه) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله عربه معناسنه که عربیده عجله چغتایده آرابه کبی

﴿ دوندیکیچون دیدیلر کوکلره چرخ کردون ﴾

(چرخ) فلك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (کردون) مطلق دونیجی معناسنه عربیده دوار کبی بوتقدیرجه عربه معناسنه اولان کردونه لفظنده کی هاء رسمیه علامت نقل یاخود ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم انوری (بیت) وراز مراد توپی باز پس نهد کردون * باضطرار چو کردون بارکش دون بود

﴿ کاست نقصان دخی پك اکسکه کمتر دینلور ﴾

(کاست) کاف ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر مصدری کاستن لفظیدر شاعر (بیت) شمار اسخن کاست باید همی * ره خویشتن خواست باید همی * همدخی ناقص واکسك معناسنه ده کلور لکن کم لفظیله فرقی وارد رچونکه کم ابتدادن ناقص اولاندر کاست صکره دن ناقص اولاندر (کمتر) اسم تفضیلدرچونکه کم اکسك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (تر) ادات اسم تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی (بیت) بعشق از دیکران کمتر نباشم * همان در عشق باشم کر نباشم

﴿ هم کمینه دیمك ایکسکلو زیاده افزون ﴾

(کمینه) اسم منسوبدرچونکه کم آنفا کچدی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکید نسبت ایچوندر هاء رسمیه علامتدر میر نظمی (بیت) کمینه بندهٔ درکاه جانان کند خد متکذاری از دل وجان (افزون) همزه نك فتحیله یعنی زیاده بیش کبی لکن فرقلری بیش ابتدادن زیاده اولاندر افزون صکره دن زیاده اولاندر کم ایله کاست کبی حکیم انوری (بیت) همیشه تا بجهان در کمی وافزونیست * حسود جاه توکم باد عمرت افزون باد

﴿ رنك نیرنکنه الدانمه بو چرخ دونك ﴾

(رنك) کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی لکن بومقامده حیله وخدعه معناسنه (نیرنك) نون ممدوده نك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله اوچ معنایه کلور (اول یعنی مکر وحیله حکیم اسدی (بیت) جهانرا چنین دست بازی بسست * زهر رنك ونیرنك سازی بسست (ثانی یعنی

سحر وافسون شمس فخری (بیت) تراز کید بدان حفظ حق نکهبانست * زحرز ورقیه وافسون وحیله ونیرنك (ثالث نقاشلرك نقش وتصویردن اقدم ایتدکاری رسم معناسنه مؤید الفضلاده بمعنی طلسم دیو واقعدر (حاصلی بو مقامده جمله معانیسی الویرر بونلردن باشقه نیرنك دکل معناسنه مرکبده اولسه ینه الویرر چونکه نی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (چرخ دون) بمعنی فلك دنی

نقش الوان دیو کوستردیکیدر بوقلمون

(بوقلمون) باء موحده ممدوده نك ضمی وقافك فتحی ولامك سکونی ایله التی معنایه کلور (اول برجانوردرکه کونشده قارشو طورر کونش طوقوندقجه التون کبی پارلر (ثانی الوان سرجه که مینا دیرلر (ثالث انواع شکوفه واغاج چیچکلری شیخ سعدی (بیت) باد درسایهٔ رختانش * که ترانیده فرش بوقلمون (رابع دیبای منقش منوچهری (بیت) فروزان تیغ وی هنکام هیجا * چنان دیبای بوقلمون نموده (خامس برقوشدر صو یه باتدقجه تویلری الوان کورینور (سادس روزکار متلون الاحوال اولمغله اکاده بوقلمون دیرلر تحقیق بودرکه هرنه که الوان ورنکارنك کورینورا کا بوقلمون دیرلر بو مقامده مقصود دخی بودر بو تقدیرجه ناظم نحریر جامع الکلم برمعنی ایلدی فلله دره

قطعه درواو چونو باوهٔ باغ مینو

(قطعه درواو) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات (نوباوه) ترفنده یمش دیو بوقطعه نك بیت عاشرنده کلور (باغ) بیانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (مینو) جنت دیو بوقطعه نك بشنجی بیتنده کلور (حاصلی معنی جنت باغنك طرفنده یمشی کبی حرف واوده برقطعه در

شرمکین اوتانیجی اولدی قادند ربانو

(شرمکین) اسم منسوبدر چونکه شرم اوتنق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کین) ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات (بانو) باء موحده ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله بمعنی خاتون خانه نشین که ترکیده اکا قادین دیرلر میرخسرو (بیت) همین بانو چو آمد پیش شرین * نصیحت کرده ازکفتار پیشین

پیره زن قوجه قاری سحر ایدیجیدر جادو

(پیره زن) رادن صکره هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز مستعملدر میر نظمی (بیت) پیره زن دهر طلاقش بده * برسراو پای مرادت بنه * معنای ترکیسیده

يو يله درچونکه پیرقوجه ديو يکرمى برنجى قطعه نك بيت اوننده کچدى (زن) عورت ديو يکرمى او چنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده کچدى (جادو) جيم ممدوده نك فتحى ودال ممدوده نك ضميله سحر ايديجى معناسنه همدخى استعاره طريقيله چشم محبوبه ده اطلاق اولنور شانى تكلو (بيت) چشم توجادويست كه صورت فرنك * دريك نكاه باهمه كس آشنا شود

﴿ بربيرينه طولاشمش ديمه در پيچاپيچ ﴾

(پيچاپيچ) اكثرى انسانده وموى زلفده وكيسوى دلبرده مستعملدر چونكه ميانه ده كى الف توسل ايچوندر پيچ طولاشق ديو بشنجى قطعه نك دردنجى بيتنده كچدى ﴿ موى قيل شانه طراق ساچ بولكيدر كيسو ﴾

(موى) ميم ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله مطلقا قيل ويوك معناسنه عربيده شعر كبى (شانه) طرق معناسنه عربيده مشط كبى كمال خجندى (بيت) شانه زد باد زلف يارمرا * اصلح الله شانه ابدا * همدخى شانه حيوانك كوركى كمكى كه بر يصى كمكدر اوزرنده قرمزى خطوطى اولور بعض ناس اول خطلردن احكام استخراج ايدرلر اكثر تارتار واوزبك طائفه سى ايو بيلورا كاچقنتايده اسابقوردير لرحتى ماينلرنده معتبر اولمغله مسافر عزيزاوغرينه اول كمكى قورلر كانه زياده اعتبار ايتمش اولنور (كيسو) كاف فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وسين ممدوده نك ضمى ايله صاچ بلوكى معناسنه استاد دقيقى (بيت) آن دو كيسودل زماى برد وميكويى كه برد * نيستى آكه كه مى آيند دزدان ازقفا

﴿ قاسغك آدى زهار اولدى بغل قولتقدر ﴾

(زهار) زاى معجمه نك كسرى وهاء ممدوده نك فتحى ورا ايله قاصق وقاصغك قيلى معناسنه ابو المعانى درهچوزنى (بيت) كه نتوان شديقين اوراز بدبو * نكايد هم خراز بسيار زهارش (بغل) باء موحده نك وغين معجمه نك فتحه لرى ولام ايله قولتوق كه عربيده ابط كبى صائب (بيت) اكرچه سايه ام منشور دولت در بغل باشد براى استخوان سركشته دائم چون هما باشم * عربيده بغل ديو قاطره ديرلر

﴿ هم تراش ايتمه ستوردن ايكو در پهلو ﴾

(ستوردن) سينك كسرى وتاء فوقيه نك ضمى ورانك سكونيله مصدردر قازيمق وتراش ايتمك معناسنه شيخ نظامى (بيت) استره هرچندم تيزيافت * موسترد ونتواند شكافت (پهلو) باء فارسيه نك فتحى وهانك سكونى ولام ممدوده نك ضميله ايكو كه عربيده ضلع كبى همدخى يانكه عربيده جنب كبى

حکیم شفایی (بیت) پرستاری ندارم برسر بالین بیماری * مگر آهم از ین پهلو بآن پهلو بکرداند * فاما که لامك فتحیله پهلولغات فارسیه دن برنوعدر

﴿ پهلوانه یل والب وکورشه کشتی دی ﴾

(یل) یاء تحتیه نك فتحی ولام ایله بمعنی پهلوان و بهادر و دلاور حکیم فردوسی (مثنوی) بروز نبرد آن یل ارجمند * بتیغ و بخنجر بکرز وکمند * برید ودرید وشکست و ببست * یلا نرا سر و سینه و پا و دست * بو ایکی بیتده چاراندر چارولف ونشر صنعتی واردر (یعنی تیغ ایله برید وخنجر ایله درید وکرز ایله شکست وکمند ایله ببست وتیغ بسر وخنجر بسینه وکرز بپا وکمند بدست (الب) همزه نك فتحی ولامك سکونی وباء موحده ایله بوزن قلب بمعنی پهلوان ایضا بوتقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان لغتده پهلوان محلی وبهادر مکانی دیمك اولور پهلوان فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم فردوسی (بیت) کسی کو بود پهلوان جهان * میان سپه درنماند نهان (کشتی) کافك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك کسریله کورش معناسنه نته کیم کشتی کرفت دیرلر کورش طوتدی دیمکدر بونده سین مهمله ایله کستی دخی مرویدر

﴿ کوچلو قوتلو توانا دخی قوت نیرو ﴾

(توانا) تاء فوقیه نك ضمی وواو ونون ممدودتینك فتحه لریله توانستن لفظندن اسم فاعلدر چونکه الف علامت اسم فاعلدر (نیرو) نونممدوده نك کسری وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی قوت وزور شمس فخر (بیت) ابواسحق ای کرده مسخر * ممالك رابعدل ودادونیرو * شیخ سعدی (بیت) درختی اکنون کرفتست پای * بنیروی شخصی برآید زجای *

﴿ جاودانی ایله جاوید ابدی ودائم ﴾

(جاودانی) بونده درت لغت واردر جاویدانی واودن ونوندنصکره ایکی یاء تحتیه ایله جاودان ایکی یاء تحتیه سز جاویدان یاء ثانیه سز جاودانی یاء اولی سز جاوید واوممدوده ایله دالدنصکره الف ونونسز لغت خامسه در

﴿ راحت آسایش جنت کبی همچو مینو ﴾

(آسایش) امرحاضر آخرینه ماقبلی مکسورشین معجمه الحاقیله اسم مصدردر مصدری همزه وسین ممدودتینك فتحه لریله آسودن لفظیدرچونکه مستقبلاتی واوك الف و یاء تحتیه یه ابدالیله آساید وآساینده کلور خواجه حافظ (بیت)

آسایش دوکیتی تفسیر این دوحرفست * باد وستان تلطف بادشمنان مدارا
(همچو) هانك فتحی ومیمك سکونی وجیم فارسیه نك ضمی وواو مجهوله ایله
ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مینو) میم ممدوده نك کسری ونون
ممدوده نك ضمیله بمعنی جنت بهشت کبی شیخ نظامی (بیت) یکی مجلس آراست
ازرودمی * زسرمش برآورد خوی * همدخی زمرد ازجواهر معناسنه ده کلور

﴿سیب الما در ایو به دخی به ایوادر﴾

(سیب) سین ممدوده نك کسری و باء موحده ایله الما معناسنه عربیده تفاح کبی
کمال خجندی (بیت) کفتم ازسیب سمرقندی به ازنار خجند * بازنخدان لب چون
قند کفتا به نبود (به) باء موحده نك کسری واظهار ها ایله ایکی معنایه در (اول
ایو معناسنه نیك کبی شاعر (بیت) کفتی که ستارۀ تو سعدست * من طالع خود از
تو به بدانم * بعضیلر نیك ایله به لفظنی فرق ایدرلر ترکیده نیك ایو ایله تعبیر اولنور
به یك ایو نتکیم بورباعیدن فهم اولنور (رباعی) شیری که شکاری نکند روبه به *
عمری که بتلخی کذرد کوته به * انکس که حق نان ونمك نشناست کر * یوسف
مصری بود اندرچه به (ثانی ایوادیدکاری میوه معناسنه عربیده سفرجل کبی

﴿نار انار واریك انواعنه دیرلر آلو﴾

(انار) همزه نك فتحیله میوۀ معروفه که ترکیده نار عربیده رمان دیدکاریدر
حتی خبرده وارد اولمشدر که (من اکل رمانة انار الله قلبه اربعین یوما)
همدخی قرآن عظیمده (فیها فاکهة ونخل ورمان) وارد اولمشدر فرهنك
شعوریده انار همزه ایله فارسیدر همزه سز نار ترکیدر ناظم نحریرك سوق
کلامی دخی بونی اقتضا ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی مذاق لکن بعضیلر
معکوسدر دیدیلر یعنی همزه ایله ترکیدر همزه سز فارسیدر نتکیم بوقطعه دن
فهم اولنور (قطعه) نار بخور رنك کانار شود * قهوه بخور عقل
تو بسیار شود * دردالم دفع کند تنبا کو * باده مخور عقل تو کراه شود * شوقدر
وار که ایکیسی علی الاشتراك فارسیده وترکیده مستعمل اوله فافهم (آلو)
همزۀ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ایله انواع اریك معناسنه در
مثلا زردالو بمعنی مشمش سیاه آلو بمعنی برقوق شفتالو بمعنی خوخه

﴿اصمه تاك واوزم انکور قورقدر غوره﴾

(تاك) تاء فوقیۀ ممدوده نك فتحی وکاف ایله اصمه واوزم چبوغی معناسنه ظهوری
(بیت) ثنامیکنم ایزد پاکرا * ثریاده طارم تاکرا (انکور) فتحله تازه اوزم معناسنه

عربیده عنب کبی طالب آملی (بیت) شراب کهنهٔ ماشیره کشت ازواژ کون بنفتی * اکرز پنسان بماند هفتهٔ انکورمیکردد * حتی صحیح شرابه شراب انکور دیرلر (غوره) غین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله قورق معناسنه عربیده حصرم کبی همدخی هنوز آچلمامش پنبه قوزاغی معناسنه ده کلور بو ایکی معنایه شمس فخری (قطعه) ورکنی باد لفظ اودر باغ * شهد کردد بعزم درغوره * ابراز فیض دست ابو اسحق * ورکنند پمبه وان درغوره *

اولدی کلنار کراز وشنه درآلو بالو

(کلنار) کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی ونون ممدوده نك فتحی ورا ایله کراس دیدکلری معروف میوه که طب کتابلرنده اکا قراصای حلو دیرلر همدخی برقرمزی رنکین چیچکدر براغاچده بتر اول اغاچ انار اغاجنه بکزر لکن اناری اولماز انجق محصولی چیچکدر بعضیلر اکا انار بری دیرلر عربیده جلنار وشوکة المصری دیرلر همدخی شیرازده واطرافنده کل صد برك دیرلر شیخ نظامی (بیت) شدم از سرخ وروبی تیزچون خار * خوش آن خار یکه آرد سرخ کلنار (آلو بالو) همزهٔ ممدوده ایله وشنه دیدکلری میوه که کراس انواعندن حتی شعوری مرحوم کراس دیو تفسیر ایلدی میر نظمی (بیت) چنانست آبدار وتازه وتر * شد آلو بالو همچون لعل دلبر *

انبرودوالکل انبرد دینور امروده

(انبرود) همزه نك ونونك سکونی و باء موحده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ودال ایله بمعنی امرود عربیده کمثری کبی صاحب کامل التعبیر (بیت) امبرودست مایهٔ شادی * مال وازقید محنت آزادی (انبرد) واوك حذفیله بوندن مخففدر (لکل) لامك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ولام ایله بمعنی امرود ایضا کذا فی فرهنك زفانکویا (امرود) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لکن اکثری ترکیده رایی میم اوزره تقدیم ایدوب ارمود دیرلر

شفترنك ایله هلو ایکیسیده شفتالو

(شفترنك) شین معجمه نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك ورانك فتحه لری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی شفتالو عربیده دراقی وخوخه کبی ساعر (بیت) نقلی توخشك میوه ونقل منست تر * چون سیب آبی وشکر امرود وشفترنك (هلو) هانك ولام ممدوده نك ضمه لریله بمعنی شفتالو ایضا (شفتالو) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

﴿ دیندی بارنك تورنجه بیوکیدر نارنك ﴾

(بارنك) باء موحدهٔ ممدوده نك ورانك فتحه لری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله بمعنی تورنج عربیده اترج كبی میر نظمی (بیت) همه نارك وجود وعشوه آهنك * همه سیمین وتن بستان بارنك (نارنك) باء موحده موقعنه نون ایله بارنك كبیر لكن شعوری مرحوم مطلق تورنج دیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) برای زینت بزمش فلك دهد دائم * ز آفتاب ترنج وزمشتری نارنك * بونك معربی جیم ایله نارنج لفظیدر شاعر عربی (بیت) ان فی بستاننا نارنجنا * من جنی نار بجا ناراجنی * معرب مذكور فارسیده دخی مستعملدر استاد فرخی (بیت) همیشه تازه درخت سمن نیاید كل * برون نیاید ازشاخ نارون نارنج * بونلردن منفهم اولان دخی نارنك مطلق تورنج معناسنه اوله (ترنج) تاء فوقیه ایله رامیاننده واوسز فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شوقدر كه تركیده واو رسمی یازارلر

﴿ دخی لیمون اغاجی اولدی درخت لیمو ﴾

(درخت) دالك كسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله هنوز مقطوع اولمیوب یرنده طوران اغاج معناسنه میوه دار اولسون ولماسون یاش اولسون اولماسون فاما كه كسلدكدنصكره اوزن وهموار اولورسه ستون دیرلر دكل ایسه یعنی اوطون ایسه هیمه وهیزم دیرلر بوسببدن جمعی ردختان كلور شیخ سعدی (بیت) برك درختان سبز درنظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت كردكار * عربیده درخته شجر جغتایده بیغاج دیرلر (لیمو) نونسز لام ممدوده نك كسری ومیم ممدوده نك ضمیله بمعنی لیمون كه معروف میوه در طالب آملی (بیت) زترنج ذقنی ده كه طبیبم دل من * نشكند تلخی صفرات بدین لیموها (لیمون) نون ایله السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر

﴿ بار و بر میوه وترفنده یمش نو باوه ﴾

(بار) میوه دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی لكن بومقامده مرادفیله معاً ذكر اولنمغله تكرار عد اولنمدی (بر) مطلقا میوه معناسنه بار كبی شیخ سعدی (بیت) درخت كرم هر كجا بیخ كرد * كذشت از فلك شاخ بالای بر * باقی معنالری اوتوز برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی (میوه) میم ممدوده نك كسریله فارسیدر تركیده استعمالی حسبیله تفسیر قلندی لكن تركیده میمك فتحیله شایعدر (نو باوه) نونك فتحی وواوك سكونی

وباء موحدهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لرى وهاء رسميه ايله بمعنى نورسيده ميوه يعنى ترفنده يمش شمس فخرى (بيت) شهريارا تا ابد هرلحظه باد* باغ اقبال ترا نو باوهٔ* واو ثانيه موقعنه را ايله نو باره دخى بو معنايه در بو تقديرجه عنوانده اولانى را ايله كتورسه افيد اولور ايدى

﴿ بهترين يك ايو سيدر ايونيك ونيكو ﴾

(بهترين) آخرنده كى ياء تحتيه نسبت ايچوندر نون انى مؤكد در (بهتر) اسم تفضيلدر چونكه به ايو ديو بو قطعه نك التنجى بيتنده كچدى تر ادات تفضيلدر كما سبق فى الادوات المركبة (نيك) نون ممدوده نك كسرى وكاف ايله بمعنى خوب يعنى ايو شيخ سعدى (بيت) هركه اونيك ميكند بايد* نيك وبد هرچه ميكند بايد (نيكو) آخرنده واو ايله مثله

﴿ هندوانه دينلور قار پوزه قاون كرمك ﴾

(هندوانه) قار پوز معناسنه عربيده دخى مستعملدر عربيده خاصة جبس ديرلر

﴿ خربزه ايكيسنك آدى قباق اولدى كدو ﴾

(خربزه) خاء معجمه نك فتحى ورانك سكونى وباء موحده نك ضمى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله خربوزه لفظندن مخفف لفظ مشتركدر عربيده بطيخ كبى بسحاق اطعمه (بيت) پنير وخربزه بينى شهيد كن خودرا* كه مركهاى چنين ديرديرمى آيد (كدو) كافك فتحى ودال ممدوده نك ضميله قباق معناسنه عربيده قرع ويقطين كبى مثل مشهورده كيربينى وكدو نبينى واقعدر اصلى بر عورت كندو يى براشكه يفعللدر ايمش بركون اول عورت طشره كتمش مكر برجاريه سى وار ايمش فرصت بولوب قادينندن كورديكى كبى اشلدى اشك دخى اساسه جه ادخال ايدنجه جاريه طاقت كتوره مدى هلاك اولدى مكر اول قادين حاجتى قدرينك ماعداسنه بر قباق بچرر ايمش قادين كوربجك كيربينى كدو نبينى ديدى

﴿ زيره كمون ويوزرلك تخمى داخى سپند ﴾

(زيره) زاى معجمهٔ ممدوده نك كسرى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله عربيده كمون ديدكارى تخم كه ولايت كرمانده غايت اعلاسى اولديغندن كمون كرمانى ديو يازرلر كمال خجندى (بيت) ميارند كونا زاينجا وحسن* كه زيره بكرمان ندارد رواج (سپند) سينك كسرى وباء فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله يوزرلك تخمى كه عربيده حرمل ديرلر اصابت عينى

دفع ایچون اطفاله بخور کبی یاقرلر شمس فخری (بیت) دفع عین الکمال ملك ترا* سوخته در مجمرش سپهر سپند

چورك اوتونه دی بوغنج ومارولدر کاهو

(بوغنج) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله چورك اوتوکه عربیده شونیز وحبة السودا دیرلر کذا فی نعمة الله (کاهو) کاف ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله مارول که عربیده خس دیرلر وهم تابوت معناسنه ده کلور

این سخن را بو سوزی نیك شنودکله ایو

(این سخن را) بوسوزی دیو یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (نیك ایو) دیو آنفا کچدی (شنود کله) دیو قطعهٔ اولی نك التنجی بیتنده کچدی

فارسی بلمیان آدم اوله مز نادره کو

(نادره کو) نادرسو یلیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بشنجی بیتنده کچدی

همچو کهرهاست این قطعه بدیهیم شاه

(همچو) کبی دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی (کهرها) جمعدر چونکه هاء ادات جمعدر (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانندە کچدی (بدیهیم) اولنده کی باء موحده ظرفیت ایچوندر (دیهیم) تاج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شاه) پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی حاصل معنی بوقطعه پادشاه تاجنده جوهرلر کبیدر (نکته) کهرها لفظنده بوندنصکره کلان قطعه لری حرف ها حقنده اولدیغنه تلمیح واردر فافهم

خشك قوری یاش تر اوتلغه دیرلر کیاه

(خشك) خاء معجمه نك ضمیله قوری معناسنه عربیده یابس کبی ضدی تردر مجازا ناکس وبخیله ودرشت طبع آدمه دخی دیرلر اطنبی (بیت) چه سود آیدم از نوای شخص خشك * که کر بزیدی نامدی از تو بشك * چغتایده قوروغ دیرلر (تر) تاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یاش معناسنه عربیده رطب کبی شاعر (بیت) کوش شه خالی وبانك غلغلش درد سرست * هر که قانع شد بخشك وترشه بحر وبرست * کاهی زیاده یاش دیه جك یرده وزیاده لطیف مقامنده تازه وتر دیرلر همدخی ترادات تفضیلده اولور (کیاه) کاف فارسیه نك

کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وا ظهارها ایله اوتلق واوت معناسنه عربیده مرتع وحشیش کبی هاتفی (بیت) نه شهرست آرایش ملك شاه * نه صحرا نروید بغیر کیاه

﴿ قوری چراکاه ایمش اولدی صمان آدی کاه ﴾

(چراکاه) اسم مکاندر قوری معناسنه عربیده حمی ومرعی کبی چونکه چرا جیم فارسیه نك وراء ممدوده نك فتحه لریله اوت معناسنه در عربیده نبات کبی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کاه) کاف عربیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله صمان معناسنه عربیده تبن کبی بونده تخفیفله که دخی جائزدر شاعر (بیت) زشوقی روی توشاهان بدین اسیر فراق * همان رسید کراتش بروی کاه رسید

﴿ کیجه یی احیا ایدن شخصه دی شب زنده دار ﴾

(شب زنده دار) وصف ترکیبیدر چونکه شب کیجه دیو ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی زنده صاغ ودری دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

﴿ همدخی شبخیز او در وقت سحر بامکاه ﴾

(شبخیز) دخی وصف ترکیبیدر شب زنده دار معناسنه چونکه خیز وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی میر نظمی (بیت) بذیم شب بازا کرشبخیز باشم * بشب بازی هوس را تیز باشم (بامکاه) اسم مکاندر بمعنی وقت سحر چونکه بام سحر دیو قرق درد نجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کاه) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات ابو المعانی (بیت) بودمی تنها بشب آمد خیالش دربرم * زشبانکه ذوق وصلت کرده ام تابامکاه

﴿ ایله توکل دیمك اولدی پناوه بکن ﴾

(پناوه) باء فارسیه نك ونون ممدوده نك وواوك فتحه لری وهاء رسمیه ایله بمعنی توکل واعتماد (بکن) امر حاضردر قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی

﴿ صاقلانه چق یر کمین یعنی صغنمق پناه ﴾

(کمین) کافك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله پوصو وصاقلانجق یر معناسنه عربیده قلعه ومناص کبی خسرو (بیت) ای سراپای معدن جرمی * چشم تودلم زیاده کمین * همدخی اکسکلو معناسنه ده کلورنته کیم کمینه قرق طقوزنجی قطعه نك اونجی بیتنده کچدی (پناه) امر صیغه سی اوزره اسم مصدردرنته کیم مصدری اون سکزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی میر خسرو (بیت) ای بدرماندکی پناه همه * کرم تست عذرخواه همه * وصف ترکیبی دخی

اولور ﴿ کلبه کوچك حجره در مختصری خانه وش ﴾

(کلبه) کافك ضمی ولامك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمه ایله بمعنی خانهٔ مختصر ومنزل محقر وبیت صغیرکه تنك وتاریك اوله حکیم انوری (بیت) محنت زده که کلبهٔ داشت بدست * با نعمت ونازدیده مش دی میکشت * بعض فرهنکلرده کردك خانهٔ مزین دیو تفسیر ایلدیلر (مختصر خانه وش) تفسیر تتمه سندن اولسه ده جائز وکلبه لفظنه مرادفده اولسه ده جائز لکن لفظ وش کبی معناسنه ادات تشبیه اوله رق نه قدر فارسی ایسه ده تفسیردن اولمق لازمدر فافهم ﴿ حق یولنده یاپلان تکیه کبی خانقاه ﴾

(تکیه) معروف فی سبیل الله بنا اولان مسکن فقرا ومقر درویشان معناسنه عربیده مطلقا طیانمق معناسنه بومعنی فارسیده ده شایعدر صائب (بیت) بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها (خانقاه) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی واظهارها ایله بمعنی تکیهٔ مرقوم خواجه حافظ (بیت) در عشق خانقاه وخرابات فرق نیست * هرجا که هست پرتو روی حبیب هست * قاف موضعنه کافله خانکاه دخی بومعنایه الفك تخفیفیله خانقاه وخانکه دخی جائزدر

﴿ کاغد زردی برات اسمنه طغرا نشان ﴾

(کاغدزر) بمعنی یرلیغ مشهوریعنی اصحاب وظائف وارباب تیماره ویریلان براتکه بوممالکتلرده برات ماوراء النهرده یرلیغ جغتایده اولجار دیرلر شیخ سعدی کلستان دیباجه سنده همچون کاغدزر می برند بیوردیغندن منفهم اولان جزیه کاغدلرینه ومیری فرمانلرینه ومنصب امرلرینه ده اطلاق اولنور ایمش بعض شراح کلستان التون ورق معناسنه دیولغتنه بنا قلد قلری کبی مراد دکلدر بلکه مرام معنای عرفیدر چونکه معنای ترکیبیسی التون کاغدی دیمك اولور زیرا کاغد غین معجمه نك فتحیله مضبوطدر لکن بعض اوقور یازار کسرایله سویلرلر غلطدر صواب اولان فتحله در زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (برات) السنهٔ ثلثه ده مستعملدر شاعر (بیت) هرکس بقدر خویش کرفتار محنتست * کس را نداده اند برات مسلمی (طغرا) طانك ضمی وغین معجمه نك سکونی وراء ممدوده ایله برات وفرمان اولنده اولان القاب ونشان معناسنه میرنظمی (بیت) از صنع خداست آن دوابرو * طغرای لطیف حسن دلجو * والقاب که عنوان مکتوبده ومنشورده یازیلور

﴿پادشاهك ويرديكى ديرلك ايمش نان شاه﴾
چونكه نان اتمك ديواونبجى قطعه نك اونبجى بيتنده كجدى (شاه) پادشاه ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى

﴿صارپه كريوه دى يول كوستريجى رهمون﴾
(كريوه) كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرى وواوك فتحى وهاء رسميه ايله طاغلرده اولان صارب وبيلاك معناسنه شيخ اوحدى (بيت) ديده انداز پس كريوهٔ غيب * رب خودرا بديدهٔ لاريب (رهمون) وصف تركيبيدر چونكه نمون نمونيدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر ياخود اصلى نمونهٔ راه ايدى بعد التقديم والتأخير تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولنوب رهمون اولدى نمونه چشنى ونمايش معناسنه عرب تعريب ايدوب نموزج ديديلر

﴿ايشلك اولان اولو يول آدى ايمش شاهراه﴾
ابو المعانى (بيت) زشاهراه محبت بمنزل مقصود * روم عنايت و لطفت اكر شود همراه * معناى تركيبيسى يولك پادشاهى ديمكدر

﴿ويرمه مده چك بكش قومه ديمكدر منه﴾
(مده) نهى حاضردرنته كيم امر حاضرى قطعهٔ اولانك يدنجى بيتنده كجدى اولنده كى ميم ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة (بكش) امر حاضردر مصدرى كشيدن لفظى قرقنجى قطعه نك يدنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در (منه) اظهارها ايله نهى حاضردرنتكيم جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى اولنده كى ميم ادات نهيدر كما سبق آنفا

﴿آل بستان استه جوى استمه ديلسه مخواه﴾
(بستان) امر حاضردر مصدرى ستادن لفظيدر قرقنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى چونكه مستقبلاتى شذوذ اوزره نونك دال اوزرينه تقديميله ستاند وستانند كلور اولنده كى باء موحده صله دركما سبق فى الادوات البسيطة (جوى) امر حاضردر يكرمى دردنجى قطعه نك وقرق دردنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (مخواه) نهى حاضردر مضارع مخاطبى محل مزبورده كچدى اولنده كى ميم ادات نهيدر

﴿آنسز اولان ناكهان همدخى ناكاه ايمش﴾
(ناكهان) كاف فارسيه ايله آنسز يعنى بى وقت معناسنه كمال اسمعيل (بيت) ازين بشارت خرم كه ناكهان آمد * هزار جان غمين كشته شادمان آمد *

(ناكاه) مثله لطيفى (بيت) آنكه ناكاه كسى كشته بجايى نرسيد * وين بتمكين فضيلت بكذشت ازهمه چيز * بو ايكى تركيده دخى مستعملدر

﴿ وقته دى هنكام وكاه كاهيجه ديمكده كاه ﴾

(هنكام) كاف فارسيه ايله بمعنى وقت وزمان مثلا هنكام كل وهنكام جوانى ديرلر شاعر (بيت) كريزى بهنكام فرزانكيست * ستيزى نه برجاى ديوانكيست (كاه) كاف فارسيه ايله بمعنى وقت وزمان هنكام كبى حكيم سنائى (بيت) كاه آن آمد كه بامردان سودى ميدان شويم * يكره از كيوان برون آييم بركيوان شويم * همدخى مكان ومحل معناسنه ده اولور همان بو اجلدن هم اسم زمان وهم اسم مكان اداتى دخى اولور لكن آخره لحوق شرطيله مثال اسم زمان سحركاه وصبحكاه كبى مثال اسم مكان تكيه كاه وتخته كاه كبى ايكى معنايه شيخ نظامى (بيت) بآيين جمشيد هر روزكاه * شدى برسر كاه هر صبحكاه * وكاهيجه معناسنه كلديكى دخى بوندندر

﴿ استريسك معرفت يانمه كلده ديله ﴾ تفسيردر

﴿ كرتو بخواهى هنر نزد من آو بخواه ﴾

(كر) ادات شرطدر كما سبق فى الادوات المركبة (تو) سن ديو اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (بخواهى) يكرمى دردنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (هنر) معرفت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (نزد) نونك فتحى وزاى معجمه نك سكونى ودال ايله عربيده عند وحضرت معناسنه مثلا نزد من ديرلر بنم يانمده ديمكدر شيخ عمرخيام (رباعى) كفتى كه كنه بنزد من سهل بود * اين نكته نكويد انكه ازاهل بود * علم ازلى علت عصيان بودن * نزد عقلا زغايت جهل بود (من) بن ديو اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (آ) مد ايله امر حاضردر كل معناسنه اصلى ياء تحتيه نك سكونيله آى ايدى مصدرى آيدن لفظيدر تتكيم اسم فاعلى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى ضمه له واو عاطفه در تتكيم ادوات بسيطه ده كچدى (بخواه) امر حاضردر مضارعى آنفا كچدى باء موحده صله در

﴿ بود اين قطعه ام رخسار دانش راچو آيينه ﴾

(بود اين قطعه) يكرمى بشنجى قطعه نك عنوانده كچدى (ام) همزه نك فتحيله ضمير متكلمدر كما سبق آنفا فى الادوات (رخسار) يكاق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (دانش) علم ديو اون التنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (را) ادات مفعولدر كما سبق فى الادوات (چو) ادات

تشبیهدرکما سبق ایضا (آیینه) فارسیدر ترکیده دخی شایعدر عربیده مرأت
کبی ترکیده کوزکی دیرلر شیخ سعدی (بیت) تأمل درآیینهٔ دل کنی * صفای
بتدریج حاصل کنی * حاصل معنی بو قطعه م علم یکاغنه آیینه کبی اولور

دی رسم وعادته آیین البته هرآیینه

(آیینه) همزهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك کسری ونون ایله بمعنی رسم
وعادت و بمعنی روش واسلوب وطرز شیخ سعدی (بیت) کس این رسم وترتیب
وآیین ندید * فریدون باآن شکوهی ندید (هرآیینه) بمعنی لابد والبته خواجه
سلمان (بیت) کر بنکرد عروس جمالت درآیینه * خود بین شود هرآیینه آن به که
نکرد *

قدیمی اولدی دیرین هم اول معناده دیرینه

(دیرین) آخرنده یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤکده ایله بمعنی قدیمی وازلی چونکه
دیرکیج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی دیرینه هاء رسمیه ایله مثله
ابو المعانی (بیت) بندهٔ دیرینه را لطف کرم داشتن * عادت دیرینه است درشیم
مهتران *

بو لنمش برخزینه خسرو پرویز وقتنده

بو مصراع تفسیردر مفسری مصراع ثانیده کلور خسرو پرویز نوشروان
اوغلو هرمز تاجدارك اوغلونك اسمیدر شیرین ایله حکایه سی مشهوردر
اکا خسرو پرویز دیو وجه تسمیه ده براز وجوه واردر چونکه خسرو
پادشاه دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی کلهلم پرویز
باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله
مضبوطدر بش معنایه کلور (اول بمعنی منصور ومظفر (ثانی بمعنی عزیز
ومحترم (ثالث بمعنی هادی ورهبر (رابع بمعنی ماهی چونکه شاه مزبور
بالغی سورایدی (خامس شکری سوزوب صافی ایده جك آلتدر بو نلرك
جمله سندن خسرو مذکوره پرویز تسمیه سنده مناسبت ظاهره در

که کنج شایکان دیرلر خزینه دخی کنجینه

(کنج شایکان) خزینهٔ مزبوره نك اسمیدر خواجه سلمان (بیت) یك حدیث
تراخورد بخرد * ور بصد کنج شایکان باشد * خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان
دیو تسمیه ده وجوه متعدده واردر چونکه کنج خزینه دیو اون اوچنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی (شایکان) شین معجمه ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك
سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله اوچ معنایه کلور (اول بمعنی
کثرت و بسیاری (ثانی بمعنی وسعت وفراخی (ثالث اجرتسز ایش

معناسنه شاهكان كبی خزینهٔ مزبوره یه كنج شایكان دیدكلری كثرتندن ووسعتندن واجرتسز الهكچدیكندن ایچوندر زیرا اصلی شویله دركه شاه مزبورك زماننده برحریف چفت سوررکن صبان تموری حلقه یه کچوب قوپاردقده برعظیم دفینه ظاهر اولور واروب خسرو پرویزه خبر ویرر خسرو دخی معتمد آدملر كوندروب خزینه یی چقاردر اولوقتدنبرو اول خزینه یه كنج شایكان دیو تسمیه ایلدیلر كنج لفظی اولمقسزین فقط شایكانی دخی شایكان اول معنایه در شمس فخری (قطعه) شیخ ابواسحق ابن محمود شاه * شاه عادل هست شاه غیبدان * آنكه باشد پیش رایش سرغیب * روشن وظاهر چونقش پرنیان * انكه باشد كمترین بخشایشی * ازكف او كنجهای شایكان * كمال پاشا زاده دقایقده دیركه شایكان اصلنده شاهكان ایدی شاهه لایق وقیمتلو نسنه معناسنه معنای كلمسی حسبیله نیچه مقاملرده استعمال اولنور ازجمله شعرا شعرلرنده قافیهٔ شایكان دیوب كثرتدن كنایه ایدرلر وقافیه نك برنوعنه دخی شایكان دیرلر مقبول دكلدر عوامه نسبت ایدوب شایكانی دیرلر (كنجینه) كاف فارسیه نك فتحیله بمعنی خزینه كنج كبی بعض فرهنكلرده كلاردیو مسطوردر

﴿ بوجق پیغوله كاشانه دیمكدر مختصرخانه ﴾

(پیغوله) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی كوشه و بوجق امیرخسرو (بیت) همی هستیٔ خود بیكسو كنم * به پیغولهٔ نیستی خود كنم (كاشانه) كاف ممدوده نك فتحیله بمعنی مختصرخانه كذا فی فرهنك جهانكیری شیخ سعدی (بیت) چوخلقت درمیان آمد بخواهم شمع كاشانه * تمنای بهشتم نیست چون دیدارمی بینم * فرهنك شعوریده قیش اوی وشاهنشینلو خانه وجای عشرت وآشیانهٔ مرغان واقعدر

﴿ دوشرمیكسترد یوكدن طوقنمش نسنه پشمینه ﴾

(می) ادات حالدر كماسبق فی الادوات المركبة (كسترد) كاف فارسیه نك ضمیله كستریدن لفظندن مضارعدر تتكیم امرحاضری یكرمنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی (پشمینه) یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤكده وهاء رسمیه ایله یوكدن طقونمش نسنه چونكه پشم یوك دیو ایكنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده كچدی همدخی تل حلواسی كه كتان حلواسی معناسنه ده كلور

﴿ خصومت دشمنی ودوستی معناسی خلتدر ﴾

(دشمنی ودوستی) آخرلرنده اولان یاء تحتیه مصدریه در دشمن ودوست ترکیده دخی شایعلردر شاعر (بیت) مترس ازدشمنی که دوست خویست * حذرازدوستی که دشمن خویست (خلت) عربیدر دوستلق معناسنه

﴿ کوکلده اولمسه کیرلی عداوت دیندی بیکینه ﴾

(بی) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کینه) هاء رسمیه ایله بمعنی عداوت خفیه نتکیم کین کیرلو غضب دیویکرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی میرنظمی (بیت) مکن باهیچ کسی زنهارکینه * زکینه دارصاف وپاك سینه

﴿ طوداق طوداغه اولسه لب بلب امك مکیدن هم ﴾

(لب بلب) بینهماده اولان باء موحدۀ مفتوحه ادات توسلدر لب طوداق دیویکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (مکیدن) میمك فتحیله مصدردر عربیده مص ورضاع کبی کمال خجندی (بیت) بچین زلف رخت رشك صورت چینست * زوقت شیرمکیدن لب توشیرینست *

﴿ کوکس کلسه کوکس اوستنه دیرلر سینه برسینه ﴾

(سینه) کوکس دیویکرمی یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (سینه) قد سبق آنفا

﴿ دینورمش زنکله چق چق ایدن خلخاله آیقده ﴾

(زنکله) زای عربیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ولامك فتحه لری وهاء رسمیه ایله خلخال پرجلاجل که عورتلر قولنه واباغنه طقارلر صدا ویرر

﴿ بلازك کیم طاقر محبوبه لر قولینه دستینه ﴾

(دستینه) یاء تحتیۀ نسبیه ونون مؤکده وهاء رسمیه ایله بلازك مرقوم معناسنه چونکه دست ال دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی همدخی دستینه لعل و یاقوت وامثالندن مرصع قولباغی معناسنه ده کلور جامی (بیت) زدستینه دوساعد داده رونق * ز زرکرده دوماهی را مطوق

﴿ سه شنبه صالی کوندر چارشنبه اربعادرهم ﴾

بومصراعله اوچ کلمه جك مصراعده ایام اسبوعك اسامیسنی بیان ایلدی چونکه (شنبه) شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحده نك کسری واظهارهاایله جمعه ایرته سینك اسمیدر صائب تبریزی (بیت) فکرشنبه تلخ دارد جمعۀ اطفال را * صحبت امروز بی اندیشۀ فردا خوشست * باقیسنك اسماسنده ترتیب اوزره اسماء عددی شنبه اولنه کتوروب یوم احده

(یك شنبه) یوم اثنینه (دوشنبه) یوم ثلثایه (سه شنبه) یوم اربعایه (جهارشنبه) یوم خمیسه (پنجشنبه) (جمعه یه) آذینه دیرلرتکیم بونلری بودرت مصراعده بیان ایلدی (نکته) یوم ثلثایه اهل اسلامبول واطرافی صاد ایله صالی بزم حوالیمزده سین ایله سالی دیرلر فاحفظ

﴿خمیسه پنجشنبه دیندی یوم جمعه آذینه﴾

(پنجشنبه) قد سبق آنفا (آذینه) همزهٔ ممدوده نك فتحی وذال ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله جمعه معناسنه حاتم کاشی (بیت) خامس نشود طفل دبستان محبت * این مدرسه را شنبه وآذینه نباشد * اصلی هاء رسمیه سز پادشهلرك بزکی وطوناتمسی معناسنه اولان آذین ایدی ایام جمعه وعید معناسنه نقل ایدوب علامت ایچون هاء رسمیه زیاده ایلدیلر

﴿دی شنبه یوم سبته هم احدیکشنبه اولمشدر﴾ بیانی قد سبق آنفا

﴿مبارك یوم اثنینك دوشنبه دیندی آدینه﴾

(یوم اثنینه) مبارك دیو یوردی نفس الامرده کانه معناده ختامه مسك ایلدی فلله در (تنبیه) اسامی اسبوعده شنبه ایله مرکب اولان اسماء عددك آخرلری ساکندر نهایت حرکه ویراسه ضرورت شعر ایچون اولور همدخی شنبه لفظی مفرد اولسون یاخود غیر ایله مرکب اولسون هانك اظهاری وماقبلنده باء موحده نك کسر ایله درهاء رسمیه اوقومق غلطدر فاحفظ

﴿شکرکفتار اولوردی طوطیٔ طبعم کبی هرکس﴾

(شکرکفتار) راء اولی نك سکونیله وصف ترکیبیدر شکرسوزلو معناسنه چونکه شکر بیانی اون بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی کفتار سوز معناسنه در بیانی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی (طوطی) معروف ومشهور قوشدر خواجه حافظ (بیت) واله وشیداست دائم همچو بلبل درقفس * طوطیٔ طبعم زعشق شکر وبادام دوست فضولی (بیت) ایلسك طوطی یه تعلیم ادای کلمات * سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

﴿مصفا ایتمیجه سینه سین مانند آینه﴾

(مصفا) اسم مفعول عربیدر مصدری تصفیه در (مانند) کبی دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچدی آینه بیانی بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

﴿قطعهٔ همچو کلی درشیشه﴾

(قطعه) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (هم) دخی معناسنه کما سبق فی الادوات

(چو) کبی دیواللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی (کلی) یاء تحتیه وحدت ایچوندر (در) بمعنی فی ادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شیشه) بوقطعه نك دردنجی بیتنده کلور حاصل معنی قطعه دخی برکل کبی شیشه ده

کار پنهان دخی کیزلو ایشه

(کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی (پنهان) کیزلو معناسنه مقابلی پیدا وآشکاردر خواجه حافظ (بیت) دل میرود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

بیلدی جاسوس بدانست ایشه

(بدانست) ماضیدر یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده بردخی کچدی اولنده کی باء موحده صله درکما سبق فی الادوات البسیطة (ایشه) همزهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی جاسوس دیده بان کبی ابوالحسن شهید (بیت) درکوی توچوایشه همیکرد نکاه * وزدیده تامکرت ببینم پیام رود * همدخی اورمان معناسنه ده کلور بیشه کبی

کاردان ایش بیلیجی مرد آدم

(کاردان) وصف ترکیبیدر چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده قرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی فکراید ریعنی کند اندیشه

(کند) کافك ضمی ونونك فتحیله مضارع مفرد غائبدر نفس متکلم وحده سی اوچنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کچدی (اندیشه) همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه هاء رسمیه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فکر وتأمل شاعر (قطعه) بارها باخود این قرارکنم * که روم ترك عشق یارکنم * باز اندیشه میکنم که اکر * نکنم عاشق چه کارکنم

مقصه کاز و بیغه دی بروت

(کاز) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله انواع مقص معناسنه عربیده مقراض کبی مقص دخی عربیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیرقلندی حکیم انوری (بیت) پایم ازخط فرمان تو بیرون نشود * سرم ازپیش توچون شمع ببرند بکاز (بروت) باء موحده نك وراء ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه ایله بیق که عربیده شارب کبی فارسیده سبلت دخی دیرلر

هم صقال ریش صچاقدر ریشه

(ریش) راء ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی وشین معجمه ایله صقال که عربیده لحیه

کبی کمال اسمعیل درحق کمال خجندی (بیت) آن ملحد خجندی ریش بزرك دارد
ازغایت بزرکیش ده ریش میتوان کفت * همدخی یولك وتوی معناسنه ده کلور
فاما که اماله ایله ریش یاره دیواوتوزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (ریشه)
هاء رسمیه ایله صچاق معناسنه هرنه نك اولورسه اولسون صائب تبریزی (بیت)
باعقل کشتم همسفریك کوچه راه ازبیکسی * شد ریشه ریشه دامنم
ازخار استدلالها * همدخی وجودده بتن قیل معناسنه ده کلور

﴿ مشکن قیرمه حذر قیل زنهار ﴾

(مشکن) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر مصدری شکستن
لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك نونه ابدالیله شکنند وشکنند کلور
تنکیم ماضیسی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (زنهار) زای
معجمه نك کسریله امر حاضردر بونده یاء تحتیه ایله زینهاردخی لغتدر مصدری
زینهار یدن لفظیدر شیخ سعدی (بیت) زینهار ازقرین بد زنهار * وقنار بنا
عذاب النار * بوندن باشقه امان وعهد وپیمان وشکایت معنالرینه ده کلور

﴿ آبکینه دخی مینا شیشه ﴾

(آبکینه) همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده نك سکونی وکاف فارسیهٔ
ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله صرحچه شیشه معناسنه حکیم
سوزنی (قطعه) زان شرابی خوردباید خرم ویاقوت فام * کزفروغش سیمکون
ساغرشود یاقوت سان * زآبکینه عکس اوچون نور بردست افکند * دست
بیرون کردپنداری کلیم ازبادبان * همدخی شراب معناسنه والماس معناسنه ده
کلور کمال پاشازاده بیوررکه آبکینه لفظ مرکبدر آب ایله آکین لفظندن چونکه
آکین ایچ وجوف معناسنه در الفی تخفیفا حذف اولنوب آبکین اولدی
بعده علامت نقل هاء رسمیه زیاده اولدی بوتقدیرجه ایچنده شراب اولمق
شرطدر دیدی انتهی (مینا) میم ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله
یعنی شیشه وصرحچه ایضا شوکت (بیت) بیاض کردن مینا نمودم اهل
تقوی را * کشیدم سرمهٔ ازآب ذمرد چشم افعی را * شیشه دخی فارسیدر
ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی استعاره طریقیله افلاکه دخی دیرلر شاعر
(بیت) طبیبانرا مکراین نکته حل نیست * که درنه شیشه داروی اجل نیست

﴿ اجرتیله ایش ایدندر مزد ور ﴾

(مزدور) اسم منسوبدر چونکه مزد اجرت دیو مصراع ثانیده کلور ورا ادات

نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة حكيم سنائى (بيت) همه شاكرداومدرس شان همه مزدوراومهندس شان ﴿مزد اجرت دخی صنعت پیشه﴾

(مزد) میمك ضمى وزاى معجمه نك سكونى ودال ايله بمعنى اجرت وجزا وثواب (پيشه) باء فارسية ممدوده نك كسرى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى صنعت وحرفت ﴿بیخ کوك اولدی قوپرمق کندن﴾

(بيخ) باء موحدۀ ممدوده نك كسرى وخاء معجمه ايله كوك واصل درخت معناسنه شيخ سعدى (بيت) اكر زباغ رعيت ملك خورد سيبى * بر آورند غلامان درخت او ازبيخ (كندن) كافك فتحيله مصدردر قوپرمق و قازيمق معناسنه عربيده قلع وحك كبى

﴿نى قمشدر مېشه لكدر بيشه﴾

(نى) نونك فتحى وياء تحتيه نك سكونى ايله ناى لفظندن مخففدر مطلقا قمش معناسنه عربيده قصب كبى همدخى برمعروف دودك معناسنه حضرت مولانا (بيت) بشنوازنى چون حكايت ميكند * ازجدايى ها شكايت مى كند (بيشه) باء موحدۀ ممدوده نك كسرى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله مېشه لك وچنكلستان ونيستان معناسنه شاعر (رباعى) درقلب سيه تيغ زدن پيشۀ ماست * مردى وهنر همېشه انديشۀ ماست * هرشيركه درجهان شكارى كيرد * مردان دانندكه آن هم بيشۀ ماست

﴿دیرکه دینندی ستون بالته تبر﴾

(ستون) سينك وتاء فوقيۀ ممدوده نك ضمه لرى ونون ايله ديرك اغاج اولسون وطاش اولسون نتكيم قبه يه رواق بى ستون ديرلر فاماكه عربيده اغاج ديركه خشب وطاشه عمود ديرلرهاتفى (بيت) ستونهاى دولت بدولتسراى * ستون وارهرسو ستاده بپاى (تبر) تاء فوقيه نك وباء موحده نك فتحه لرى وراايله بالته معناسنه عربيده فاس كبى ﴿دورپو سوهان كسردر تیشه﴾

(سوهان) سين ممدوده نك ضمى وهاء ممدوده نك فتحى ونون ايله دورپو وايكه معناسنه ابوالمعانى (بيت) شاخ عمرنازنين راصد دريغ * كردمحنت قطع باسوهان غم * الفك حذفيله سوهن دخى ديرلر (تيشه) تاء فوقيۀ ممدوده نك كسرى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله كسركه عربيده قدوم كبى همدخى طاش كسدكارى كوانك معناسنه ده كلور شاعر (بيت) عاشق ازهمه فن باعث فارغ باالبست * كوهكن سنك تراشت بهم تيشۀ ما

﴿ کیجه کوندزده شبانروز همان ﴾

﴿ اوقو میل ایله ذوق وعیشه ﴾

(عیش) بمعنی عشرت وراحت عربیدر فارسیده دخی شایعدر (شبانروز) بینهماده اولان الف توسل ونون تأکید توسل ایچوندر روزوشب ایکنجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی ﴿ خوشا این قطعهٔ رعنا بمصراعهای نوجسته ﴾

(خوشا) خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحه لریله نه کوزل معناسنه عربیده طوبی کبی حکیم رکنا (بیت) خوشا هنکامهٔ عشق مجازی * خوشا هنکام عشق وعشقبازی (این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی (رعنا) بیانی قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی (بمصراعهای) اولنده کی باء موحده مع معناسنه مصراعها جمع مصراعدر چونکه ها ادات جمعدر (نوجسته) واو ایله وزن ومعناده بوقطعه نك بیت خامسنده کلن برجسته معناسنه در (حاصل معنی نه کوزل بودلبر قطعه ایو مصراعلر ایله

﴿ قررسك بشکنی یب یب دیمك آهسته آهسته ﴾

(بشکنی) مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در تتکیم نهی حاضری بوندن مقدم کچن قطعه نك بیت رابعنده کچدی (آهسته آهسته) همزه لرك مدیله صائب (بیت) بساغر نقل کرد از خم شراب آهسته آهسته * برآمد از پس کوه آفتاب آهسته آهسته * حکیم شفایی (بیت) آهسته صبادست در آن پیرهن انداز * یك کل ز کریبانش بدزدو بمند انداز * آهسته بو بیتده مکرر دکلدر ﴿ قدح طولسه پیاله دی قرلمش داخی اشکسته ﴾

(پیاله) باء فارسیه نك کسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك ولامك فتحه لری وهاء رسمیه ایله شراب طولو قدح معناسنه طالب آملی (بیت) اوراق کهنه کریمی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در رساله نیست (اشکسته) همزه نك کسریله اسم مفعولدر مصدری اشکستن لفظیدر همزه نك حذ فیله مخففی شکستن لفظیدر

﴿ تماسی اولمیان یعنی جماداته دی بربسته ﴾

(بربسته) معنای ترکیبیسی بغلنمش میوه دیمکدر چونکه (بر) میوه دیو اللنجی قطعه نك اونجی بیتنده کچدی (بسته) بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك دردنجی بیتنده کچدی بوتقدیر اوزره معنای مزبوره مناسبت ظاهره در

﴿ انك ضدی دخی بیره دوشمش سبزه بررسته ﴾

(بررسته) معنای ترکیبیسی صف اولمش میوه معناسنه چونکه رسته صف

دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنـده نچدی بونده دخی منـاسبت غیر خفیـه در (سبزه) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنـده نچدی لـکن بو مقـامده تفسیردن جزدر

﴿ آکابرقاپوسی اشکینه درکاه دیرلرکیم ﴾

(درکاه) بو معناده مجازدر فاما که حقیقتده حق تعالانك باب معنویسیدر خواجه حافظ (بیت) هر که خواهد کو بیـا وهرچه خواهد کو بکو * کبروبازوحاجب ودربان این درکاه نیست * لکن معنای مجازی متعارف اولمغله ناظم نحریرانی اخذایلدی اصلنده اسم مکاندر چونکه درقپودیو قرق التنجی قطعه نك دردنجی بیتنده نچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

﴿ ایشکدرآستان وآستانه داخی آخسته ﴾

(آستان) همزه نك مدیله مطلقا ایشك معناسنه عربیده عتبه کبی خاصة درکاه پادشاهان ومراقد انبیا علیهم السلام معناسنده کلور طالب آملی درمنقبت علی رضی الله تعـالی عنه (بیت) همانکه فخرکنان زآستان او روند * مقدسان فلك باجباه کرد جباه (آستـانه) هاء رسمیه ایله مثله وله (بیت) رخ سوده کعبه بردر ودیوارخانه ات * کلهـای بوسه ریخت برآستـانه ات (آخسته) همزهٔ ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحه لری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله مثله ایضـا میرنظمی (بیت) فرق دارد درقدمهای زنان * یمن درآخسته هم درآستان *

﴿ طبیك باقدیغی قاروره آدی پیشیار اولمش ﴾

(پیشیار) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشینك سکونی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله تشخیص علت ایچون علیلك بولنی الدقلری قاروره معنـاسنه شاعر (بیت) دشمنت درجنك مرکست وحسود * بودنش پیش حکیمان پیشیار *

﴿ علاجك آدینه دارودینور بیمارایمش خسته ﴾

(دارو) دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی دوا وعلاج ومرهم ابوالمعـانی (بیت) مریض عشق شدم ای طبیب خستهٔ غم * بغیرنوش لبت داروبی نیـاید خوش (بیمار) باء ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی خسته وعلیل مقـابلی تندرست لفظیدر عرفی (بیت) کفن بیـار وتابوت وجامه نیلی کن * که روزکار طبیبست وعافیت بیمار * واستعـاره طریقیله چشم دلبرانه ده بیمـار دیرلر

اما خسته دیمز. (خسته) فارسیده وترکیده مستعملدر

﴿ اکرچه صچرامق قاچمق خلاص اولمق ایمش جستن ﴾

(جستن) جیمك فتحی وسینك سکونیله مصدردر اوچ معنایه کلور (اول صچرامق معناسنه عربیده وثبه کبی (ثانی بمعنی کریختن عربیده فرار وحذر کبی شاعر (بیت) که نتوانی زبند چرخ رستن * زتقدیری که یزدان کرد جستن * (ثالث بمعنی خلاص شدن خواجه سلمان (بیت) من مسکین بسودای پری روی کرفتارم * که باد صبح نتواند زبند زلف اوجستن

﴿ ایومصراعه وصف اصطلاحی اولدی برجسته ﴾

(برجسته) مذکورجستن اوزرینه تحسین ایچون برلفظی زیاده ایله برجستن لفظندن اسم مفعولدر بوتقدیرجه مذکوراوچ معنانك برینه اولملوایدی لکن ایومصراعه وصف اولمسی اصطلاح اولمش فلامشاحة فی الاصطلاح فی نفس الامر عنایت اولنسه مناسبت دخی ممکن اولور نون وواو ایله نوجسته دخی بومعنایه در نون وواو ایله نورسته دخی کذلك (فائده) نورسته اصلنده یکی قورتلمش معناسنه در همدخی نورسیده یعنی تازه تمام اولمش معناسنده کلور بعضیلر نورسته یی رانك ضمیله اوقورلر وتازه بتمش معناسنه دیرلر چونکه رستن رانك ضمیله بتمك معناسنه بوصورتده فتحله اوقومق تحریف وغلط دیو حکم ایدرلر

﴿ مألی شوی دیده ارکوروب ثیب اولان عورت ﴾

(شوی دیده) یاء تحتیهٔ اولی نك سکونیله مطلق ارکورمش معناسنه چونکه شوی اردیو یکرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی دیده اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی لکن برقاچ قوجه دن قالوب ثیب اولان عورته عرف اولدی شاعر (قطعه) جوهرروزی بروشوهررسیده * زن دنیاهزاران شوی دیده * مشوناداں بکرداومکر دید * فریبیدی ترا آن شوی دیده

﴿ نکاحك آدیدر کابین ایاغی باغلو پابسته ﴾

(کابین) کاف ممدوده نك فتحی وباء ممدوده نك کسری ونون ایله مهرمعناسنه که اکا شمدی عرف ناسده نکاح دیرلر مجازا حتی فلان عورت نکاحنی باغشلدی دیو تعبیر ایدرلر شیخ سعدی (بیت) باجوانی چولعبت سیمین * عقد بستش بمبلغ کابین (پابسته) مرکبدر چونکه پا اپاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی بسته باغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ بودستاویز سنبل زاده دراربابِ عرفانه ﴾

(دستاویز) هدیه دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی سنبل زاده ناظم تحریرك کنیه سیدر کما سبق فی الدیباجة

﴿ کلستان معارفدن کتورمش تازه کلدسته ﴾

(کلستان) دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (معارف) معرفتك جمعیدر (کل) معروف (دسته) دالك فتحیله کل وریحان ولاله وسنبل وامثالی شکوفه وسبزه دسته سنه وطوپنه دیرلر محمد شمسی بغدادی (بیت) صددسته بادازکل اقبال درکفت * برفرق دشمنان توتیغ دو دسته باد * بونلردن بشقه برقاچ معنایه دخی کلور (اول قبضهٔ خنجر وشمشیر وامثالی معناسنه (ثانی اهل صنایعك آلتلرینك یاپشاجق یری معناسنه (ثالث بچلمش اکین معناسنه بواوچ معنایه ترکیده صاب دیرلر همدخی کلدسته مناره دیو اصطلاحانده کلور فانتظر

﴿ قطعه از درج سخن چون کهر ناسفته ﴾

(قطعه از) ایکنجیده متفرقا قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (درج) دالك ضمی ورانك سکونی وجیم ایله بمعنی حقه وبویه دان یعنی زباد وغالیه قویدقلری حقهٔ صغیره وقیمتدار جواهر حفظ ایتدکاری حقه یه ده دیرلر واستعاره طریقیله محبوبلرك دیشلرین انجویه تشبیه ایدوب دهاننه درج دیرلر ابو المعانی (بیت) بدستش درج پرازلعل ویاقوت * نهد بردرج دیکر درخوشاب * بو بیتده درج اولدن مراد ساغر پرمی ودرج ثانیدن مراد دهن محبوبدرکانه بردرجی بردرج اوزرینه قودی دیمك استر (سخن) سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (چون کهر) متفرقا یکرمی سکزنجی قطعه نك عنوانده کچدی (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (سفته) دلنمش دیو بوقطعه نك بیت رابعنده کلور (حاصل معنی دلنمدك کهرکبی کلام حقه سندن قطعه

﴿ عقلی طاغلمشه حیرانه دینور آشفته ﴾

(آشفته) همزه نك مدیله آشفتن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی سراسمه ومختل الدماغ وسرکردان وحیران طالب آملی (بیت) آشفته دماغم سر وبرك سخنم نیست * دامن چه کشایم که کلی درچمنم نیست *

﴿ هم اومعناده هم آلشمش اولان آلفته ﴾

(آلفته) ایکی معنایه در (اول وزن ومعناده آشفته کبی لطیفی (بیت) چودل در آل غم آلفته باشد * همه حال بدن آشفته باشد (ثانی آلشمش والفت وانسیت پیدا ایتمش معناسنه ابو المعانی (بیت) بدرد هجر آلفتن تجبتر حال

دشوارست * کرافلاطون کررستم کشیدن چارناچارست

﴿ دلکشا قلب آچیجی اولدی مسیره کلکشت ﴾

(دلکشا) روی محبوبه ومکان خوبه وامثالنه صفت واقع اولور مثلا روی دلکشا ومکان دلکشا دیرلر اصلنده وصف ترکیبیدر قلب آچیجی معناسنه چونکه دل قلب دیواون یدنجی قطعه نك اوجنجی بیتنده کچدی (کشا) کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی همدخی دلکشا شیرازده بر باغچه دیومثنوینك یوز یتمش سکزنجی بیتنده کلور (کلکشت) کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی وکاف ثانیهٔ فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا مسیره وتفرجکاه وچمزار معناسنه ابوالمعانی (بیت) اکر یاری کند بختم که باری * یان کلرخ روم کلکشت صحرا * بعضیلر کاف ثانیهٔ عربیه مکسوردر کل اکنلکی معناسنه دیو ضبط وبیان ایلدکاری زعم باطلدر صواب اولان فقیرك ضبط وبیان ایلدیکی کبیدر چونکه کشت کاف فارسیه نك فتحیله سیر وتماشا معناسنه درنتکیم بومقامك بعض تفصیلی دخی مثنوینك یوز یتمش طقوزنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر

﴿ هم شکوفه چیچك آچلمش اولان اشکفته ﴾

(شکوفه) شین معجمه نك ضمیله مطلقا چیچك معناسنه کرك اغاجده وکرك یرده حاصل اولسون بعضیلر شین معجمه نك کسریله ضبط ایلدیلر (اشکفته) همزه نك ضمیله اسم مفعولدر مصدری اشکفتن لفظیدر نتکیم مخففی قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده کچدی

﴿ طتلو اویقویه شکرخواب دی خفتن اویومق ﴾

(شکرخواب) رانك سکونیله طتلو اویقو معناسنه چونکه شکر معروفدر لکن بومقامده مجازا طتلو معناسنه (خواب) اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی کاهیجه خوابی حذف ایدوب طتلو اویقو معناسنه شکر دخی دیرلر (خفتن) خاء معجمه نك ضمیله مصدردر عربیده نوم کبی خواجه حافظ (بیت) کفتم ای مسند جم جام جهان بینت کو * کفت افسوس که آن دولت بیدار بخفت

﴿ او یومش یاتمشه خسبیده دینور هم خفته ﴾

(خسبیده وخفته) ایکیسیده خاء معجمه نك ضمه لریله اسم مفعولدر اولك مصدری خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله

خسبیدن لفظیدر ﴿ پیلور چرچی دیمك پیله حریره دینلور ﴾
(پیلور) بونجق وبونجق امثالی نسنه صاتن کیمسه معناسنه اکثر کیده چرچی دیرلر شیخ سعدی (قطعه) زبان در دهان ای خرمند چیست * کلید در کنج صاحب هنر * چو در بسته باشد نداند کسی * که جوهر فروشست یا پیلور * اصلنده اسم منسوبدر چونکه (پیله) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله ابریشیم وحریر معناسنه وچرچی آلاتی معناسنه ایدی ادات نسبت اولان ور ایله تعلق ایدنجه تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب پیلور اولدی
﴿ پولیچه سفته ایمش داخی دلنمش سفته ﴾
(سفته) سینك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله برشهرده برآدمه بر مقدار اقچه ویروب شهر آخرده باشقه آدمدن المق اوزره اولان معامله درکه عربیده سفتجه ولسان رومده پولیچه دیرلر (سفته) سینك ضمیله سفتن لفظندن اسم مفعولدر دلنمش معناسنه عربیده مثقوب کبی همدخی هدیه وتحفه معناسنه وحلقهٔ زرین معناسنه ده کلور
﴿ فهه وفه کورکه دیندی سپورکه چاروب ﴾
(فهه) فانك وهانك فتحه لری وهاء رسمیه ایله کورك معناسنه درکرك چامور کورکی اولسون کرك کمی کورکی اولسون عربیده کلامده عاجز اولانه فهه دیرلر (فه) فانك فتحی وهانك اظهاریله مثله (چاروب) سپورکه معناسنه عربیده مکنسه کبی خواجه سلمان (بیت) روضهٔ پاك حسین است اینکه مشکین زلف حور * خویشتن رابسته برچاروب این جنت سرا * اصلنده وصف ترکیبیدر مکان سپوریجی معناسنه چونکه (جا) مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (روب) رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکیم اسم مفعولی مصراع ثانیده کلور بعضیلر باء فارسیه ایله اوقورلر غلطدر بعض نسخده چاروب موقعنه خاکروب واقع اولمشدر (جهت ترکیبی چاروبدن منفهمدر چونکه خاك طپراق دیو قطعهٔ مثلثه ده کچدی
﴿ خاکروبه سپورندی سپورلمش رفته ﴾
(خاکروبه) هاء رسمیهٔ نسبیه ایله سپورندی معناسنه عربیده کناسه کبی (رفته) رانك ضمی وفانك سکونی ایله رفتن لفظندن اسم مفعولدر میر نظمی (بیت) بمژکان خاکراه یار رفته * در دریای اشك چشم سفته * مستقبلاتی فانك یاء موحده یه ابدالی وقبله بر واو زیاده سیله روبد وروبند کلور

﴿ تو مپندار که سن صانمه که دانم بیلور ﴾

(تو) سن دیواوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (مپندار) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات المرکبة پندار باء فارسیه نك کسریله امر صیغه سی اوزره اسم مصدر اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (دانم) مضارع متکلم وحده در بیانی قطعهٔ اولینك بیت ثالثی شرحنده کچدی ﴿ سویلمك کفتن سو یلمشه دیرلر کفته ﴾

(کفتن) کاف فارسیه نك ضمیله مصدردر عربیده قول وتکلم معناسنه شاعر (بیت) شعر کفتن کرچه در سفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود (کفته) اسم مفعولدر ﴿ دکله جوهر کبی بیل قدرینی ایتمه ضایع ﴾ جوهر مرارا ﴿ کوشوار اولسه سزا بویله درنا سفته ﴾

(کوشوار) کوپه دیواوتوز بشنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی سزا لایق دیو قطعهٔ اولانك بیت سادسنده کچدی (در) انجو دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (نا) ادات نفیدر (سفته) قدسبق آنفا ﴿ چه رنکین قطعه هر حرفش بصد رنکست اندوده ﴾

(چه) نه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (رنکین قطعه) اوچنجی قطعه نك عنوانده کچدی (هر) ادات حصر بمعنی کل وجمع (حرفش) انك حرفی معناسنه چونکه شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق (بصد رنکست) یوز رنکله در دیمك چونکه باء موحده ادات مفعولدر صد یوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (رنك) کونه دیو قرق رنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (اندوده) صوانمش دیو بو قطعه نك بیت تاسعنده کلور حاصل معنی نه رنکین قطعه که انك هر حرفی یوز رنکله صوانمش و یالدزلنمشدر ﴿ ازلمش هم سوزلمش نسنه سایده دخی سوده ﴾

(سایده) سین ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله اسم مفعولدر ازلمش وسوزلمش معناسنه مصدری سایدن لفظیدر عربیده ایکی معنایه بردن سحق دیرلر وخاصة معنای اوله تدقیق ومعنای ثانیه مس ومسح دیرلر شاعر (بیت) بی مشقت نیست هر کاری ز صندل کن قیاس * درد سرکم دارد وسایدنش در سرست (سوده) سین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر ایکی معناده سایدن کبی مصدری سودن لفظیدر ابو المعانی (بیت) دیدن وکفتن

وشنیدن بود نست * لیك ازین بدست سینه سود نست * وطلا معناسنه ده کلور

اوزلمشدر کسسته آشوب یبرانسه فرسوده

(کسسته) کاف فارسیه نك ضمی وسین اولی نك کسری وثانیه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله اسم مفعولدر اوزلمش واوزمش معناسنه مصدری کسستن لفظیدر کاف فارسیه نك ضمی وسین اولا نك کسری وسین ثانیه نك سکونی (فرسوده) فانك فتحی ورانك سکونی وسین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر یبرانمش وآشنمش معناسنه مصدری فرسودن لفظیدر شمس فخری (بیت) جمال دینی و دین پادشاه کشورکیر * زهی سمند تو پشت سپهر فرسوده * بونده واوك حذفیله فرسده دخی جائزدر

ستوده مدح اولنمش آزموده هم صنانمشدر

(ستوده) سینك ضمیله بمعنی ممدوح اسم مفعولدر فاما که قطعهٔ اولانك بیت خامسنده کچن ستوده لفظیدر لفظیله مصدر ومحلی اولمغله محمد دیو تفسیر ایلدی چونکه الالفاظ قوالب المعانی معلومدر بویله اولنجه تکرار عد اولنمدی فلله دره (آزموده) همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه نك سکونیله اسم مفعولدر صنانمش وصنامش معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور کار آزموده کبی ایکی معناده شاعر (بیت) در جهان او آزمود میشود * باشد او کار آزموده در جهان * مصدری آزمودن لفظیدر

امین وسالم ایمن یعنی راحت اولمش آسوده

(ایمن) همزه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی امین وسالم وآسوده حال ومستریح البال صائب (بیت) بخاموشی زمکر دشمن بدرك مشو ایمن * که توسن کوش خوباند لکدها در قفا دارد (آسوده) همزهٔ ممدوده نك فتحیله اسم مفعولدر بمعنی مستریح صائب (بیت) در تمام عمر اکر یکروز عاشق بودهٔ * درحساب زندکانی روز حشر آسودهٔ * مصدری آسودن لفظیدر بو بیتده دخی چوق ملاحت وارد رفافهم

خدیو وکی دیمکدر پادشاه وامر ید رفرمان

(خدیو) خاء معجمه نك ودال ممدوده نك کسره لری وواو ایله بمعنی پادشاه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور کما سبق فی الاسماء الحسنی شیخ سعدی (بیت) خدیو خردمند فرخ ژاد * که شاخ امیدش برومند باد (کی) کافك فتحیله بمعنی پادشاه شمس فخری (بیت) شاه دوران شیخ بواسحق * ای کلاه تو

رشك افسركی * باقی معنالری اوتوز سكزنجی قطعه نك بيت عاشری شرحنده كچدی (نكته) فرهنك شعوريده خديو اولو پادشاه ديو واقع اولدی شاهدی مرحومكی اولو خان ديو تفسير ايلدی شو تقديرجه ناظم تحريرك پادشاه ديو تفسيری پادشاه اولو سلطانده حقيقت عرفيه اولديغنه مبنيدر فلله دره كه شعوری كبی اطناب ايتمدی فافهم (فرمان) فانك فتحيله بمعنی امر سلطان همدخی منشور وبرات سلطانی معناسنه ده كلور ايكی معنايه (بيت) كرد فرمان آن شه حسن وبها * درميان عاشقان فرمان روا *

﴿بيورمق اولدی فرمودن بيورلمشده فرموده﴾

(فرمودن) فتحله مصدردر مستقبلاتی واوك الف وياء تحتيه يه ابداليله فرمايد وفرمايند كلور (فرموده) اسم مفعولدر

﴿ايولك صاغلق اولمش تندرستی كبی بهبودی﴾

(تندرستی) آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله صاغلق معناسنه چونكه تندرست بمعنی صحيح البدن وتام القوی چونكه تن بدن ديو قرق يدنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی درست بتون ديو اون طقوزنجی قطعه نك بيت سابعنده كچدی ميرنظمی (بيت) ميشود لاغر وضعيف وزار * نشود تندرست عاشق زار (بهبودی) باء موحده نك كسری وهانك سكونيله ايو اولمق وايو وصف ايتمك وايو اولمش معناسنه ميرنظمی (بيت) بيهوده مده در دسرم بهر علاج * زخم دل ماقابلی بهبوده نبود * معنای تركيبيسی دخی بويله در چونكه به ايو ديو اللنجی قطعه نك التنجی بيتنده كچدی بوده مصراع ثانيده كلان بودن لفظندن ماضی صيغه سی اوزره اسم مصدر ياخود اسم مفعولدر بوتقديرجه هاء رسميه ايله وهاء رسميه سز جائزدر لكن نسخهٔ صحيحه هاء رسميه بدلنه ياء تحتيه ايله بهبودی اولمقدر فاحفظ

﴿ايدی بود اولمغه بودن دينور اولمش دخی بوده﴾

(بود) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ايله حكايت عن حال الماضی اداتيدر عربيده كان تركيده ايدی كبی همدخی (بودن) لفظندن ماضی صيغه سيدر واسم مصدر دخی اولور (بوده) اسم مفعولدر (فائده) سيد شريف قدس سره حاشيهٔ تجريدده وجودی بودن ايله تفسير ايلدی نه كوزلدر فاماكه بعده بودنی لفظيله هستی مرادف ايلدی نه سبب ايله مرادف ايلدی ديو شعوری مرحوم ليت شعری مقامنده استشعار ايلدی چونكه بودنی

اولاجق معناسنه در تكيم بو بيتده مصرحدر شاعر (بيت) كذشته خود كذشت و بودنى بود * پشيمانى بهيچ دارد كنون سود * زيرا آخرنده كى ياء تحتيه لياقت ايچوندر كما سبق فى المقدمة

﴿قارشمق اولدى آميزش دخى آميختن اويله﴾

(آميزش) اسم مصدردر مصدرى همزۀ ممدوده نك فتحى وميم ممدوده نك كسرى ايله آميختن لفظيدر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله آميزد وآميزند كلور اسم مصدرى امرك آخرينه ما قبلى مكسور شين معجمه الحاقيله آميزش لفظيدر كمال خجندى (بيت) تلخكامى مى برد از ما بدور آن دولت * ساقيان در باده ها كويا شكر آميختند *

﴿بولاشق اولدى آلوده بولاشمش نسنه آلوده﴾

(آلوده) بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن آلودن لفظندن اسم مفعولدر ايكى معنايه كاور (اول بولاشق (ثانى بولاشمش نسنه معناسنه بو ايكى معنى بيننده فرق اول ايس و پاس وزفر وامثالى نسنه ديمكدر ثانى انلرك اصابت ايتديكى نسنه ديمكدر همدخى آلوده مرتكب معاصى معناسنده كاور عرفى (بيت) مالب آلوده بهر توبه بكشاييم ليك * بانك عصيان ميزند ناقوس استغفار ما بعض نسخه ده اول مصدر صيغه سى اوزره واقعدر لكن تكرار اولور فافهم

﴿دى سوزكى ادينه پالونه پالودن دخى سوزمك﴾

(پالونه) باء فارسيۀ ممدوده نك فتحى ولام ممدوده نك ضمى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله سوزكى معناسنه كه كفكير وامثالى كبى حكيم خاقانى (بيت) هرمى كه ريخت بخت بپالونه مژه * باد خيال انس رسان توخورم (پالودن) باء فارسيۀ ممدوده نك فتحيله سوزمك وصاف ايتمك معناسنه مصدردر فاما كه باء عربيه ايله بولانمق و بولاندرمق معناسنه درهم لازم وهم متعدى اولور كانه اولك ضديدر

﴿سوزلمشدن كنايه پلته نك آديده پالوده﴾

(پالوده) باء فارسيۀ ممدوده نك فتحيله پالودن مذكوردن اسم مفعولدر ايكى معنايه كلور (اول سوزلمش وغل وغشدن صاف اولمش معناسنه (ثانى معروف طعام كه اكا پلته ديرلر فرهنك جهانكيريده بمعنى پلۀ ترازو ديو واقعدر پلۀ ترازو بمعنى كفۀ ميزان

﴿ييوك اولسه قدح پيمانه دى اوچلك ديمكدرهم﴾

(پيمانه) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وميم ممدوده نك ونونك فتحه لرى

وهاء رسميه ايله بيوك قدح معناسنه واوچلك معناسنه عربيده كيل وقفيز كبى شاعر (بيت) پيمانهٔ خرمن غم توشد دل من * بكشا زسر زلف وفا مشكل من * و پيمودن لفظندن اسم مصدرده اولور اوچمك معناسنه

جهان پيما كزن دنيايى اوچولمشده پيموده

(جهان پيما) وصف تركيبيدر جهان اوچوجى معناسنه در لكن جهان كزيجى معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه جهان دنيا ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (پيما) پيمودن لفظندن اسم فاعل ياخود امر حاضردر (پيموده) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى ايله پيمودن لفظندن اسم مفعولدر مستقبلاتى واوك الف وياء تحتيه يه ابداليله پيمايد و پيمايند كلور صائب (بيت) جز پشيمانى ندارد حاصل طول امل * چند پيمايى مكرر اين ره پيموده را *

قبيله دودمان ودوده اول معناده در انجق

(دودمان) دال ممدوده نك ضميله قبيله معناسنه عموما واولو قبيله وجماعت عظيمه معناسنه خصوصا رشيدالدين وطواط (بيت) خداى داند كز تو بدودمان نروم * اكر برآرد دودم زدودمان آتش (دوده) بوزن بوده ايكى معنايه كلور (اول بمعنى دودمان مذكور (ثانى مصراع ثانيده كلور

تتوندن مومدن حاصل اولان ايسدر دخى دوده

كما قال الشاعر فى وصف المركب (بيت) همسنك زاج دوده همسنك هردود مازو * همسنك هرسه صمغست وآنكاه زور بازو

نكاريدن دينور نقش ايتمكه نقشه نكار اما

(نكاريدن) نونك كسرى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحيله نقش معناسنه مصدردر (نكار) ايكى معنايه كلور (اول امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر نقش معناسنه (ثانى محبوب ديو مصراع ثانيده كلور

دخى محبوبه ديرلر هم صوانمش اولدى اندوده

(اندوده) همزه نك فتحيله اسم مفعولدر مصدرى اندودن لفظيدر مطلقا صوامق و يالدزلمق وطلا ايتمك معناسنه هرشيئه شاملدر

سپرز اولمش طلق اود زهره داخى آق جكر درشش

(سپرز) سينك وباء فارسيه نك ضمه لرى ورانك سكونى وزاى معجمه ايله طلق معناسنه عربيده طحال كبى اخلاط اربعه دن محل اجتماع سودادر

ابو المعانی (بیت) ذکر محل عناصر ندارد م کو یا * بجز سپرز که سودا بدل شده غالب * چونکه طعام معده ده انهضام بولد قد نصکره صاف وخلاصه سی جکره واروب انده دخی طبخ اولنوب بعد النضج صافیسی دم وکوپوکی صفرا وناپخته سی بلغم ودردی یعنی اشاغه چوکنی سودا اولوب جکردن دونوب طحاله وارر انده قرار بولور مکانی جانب یسارده تحت القلبدر (زهره) زای معجمه نک فتحیله اود معناسنه عربیده مراره کبی محل اجتماع صفرادر چونکه آجی اولوب آغویه مشابه اولمغله فارسیده هاء رسمیهٔ نسبیه ایله زهره عربیده مراره دیدیلر شیخ نظامی (بیت) زهره ندارمکه ببوسم لبت * تیر وکمان دارد ابروی تو (شش) شین معجمه نک ضمی وشین ثانیه ایله آق جکر که اکا ترکیده اویکن دیرلر یکی از حکما (بیت) چوازسل دورمی باشد سلامت * که زیرا میشود درشش جراحت *

﴿ دینور هم بوکرکه کرده باغرصق آدیدر روده ﴾

(کرده) کاف فارسیه نک ضمی ورانک سکونی ودالک فتحی وهاء رسمیه ایله بوکرک معناسنه عربیده کلیه کبی (روده) راء ممدوده نک ضمی ودالک فتحی وهاء رسمیه ایله بغرسق معناسنه عربیده معاء کبی ابو المعانی (بیت) حسود جاه واقبالش همیشه میشود دررنج * زرشکش پیچ وتابی روده را اندر شکم کیرد *

﴿ دینور کهسار طاغه تیغ کوه اوستنده سوریسی ﴾

(کهسار) اصلی واو ایله کوهسار در طاغ معناسنه عربیده جبل کبی هم دخی طاغستان وطاغ دپه سی معناسنه ده کلور چونکه کوه طاغ دیو اوتوز سکزنجی قطعه نک بیت سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (تیغ کوه) یعنی سرکوه ترکیب اضافیدر چونکه تیغ قلج معناسنه کلدیکی کبی هر نسنه نک یوکسک یرینه ده تیغ دیرلر

﴿ دپه معناسیدر پشته یغین مفهومیدر توده ﴾

(پشته) باء فارسیه نک کسری وشین معجمه نک سکونی وتاء فوقیه نک فتحی وهاء رسمیه ایله دپه معناسنه عربیده تل کبی ومجازا یغین معناسنه ده کلور (توده) تاء فوقیهٔ ممدوده نک ضمی ودالک فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا یغین معناسنه در حکیم اسدی (بیت) بهاتوده کردند زر وکهر * بها برکرفت آن خر چاره کر *

﴿ توا محو وتلف اولمق تباه آنک کبی اولمش ﴾

(توا) تاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحه لریله بمعنی محو وتلف اولمق وبمعنی ضایع (تباه) تاء فوقیه نك و باء موحده ممدوده نك فتحه لری واظهارها ایله مثله همدخی بر احسن حالدن براقبح حاله دونمك معناسنه ده کور خواجه سلمان (بیت) کرتو کنی حمایت کو کردرا از آتش * یاقوت وش نباید تاب تب تباهی *

دخی هیچ اولدی پوچ وهم عبث شولدر که بیهوده

(پوچ) باء فارسیه ممدوده نك ضمی و جیم ایله هیچ ایله مراد فدر یعنی برایشه یرامز ومعدوم معناسنه صائب (بیت) ککفتکوی پوچ ناصحرا نمی فهمم که چیست * این قدر دانم که جای پنبه در کوشم تهیست * (هیچ) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (بیهوده) کسر ایله بمعنی عبث وباطل وبی معنی وواوك حذفیله بیهده دخی بو معنایه در اصلنده مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة هوده وهده ایکیسده بمعنی حق وصواب وصحیح

همان آثار فیضا فیض وهبیٔ الهیدر

(همان) ادات حصردر (آثار) جمع اثردر (فیض) بمعنی جوشیٔ آب ازلب وادی عرفده هبه معناسنه درانکیچون حق تعالی یه فیاض دینلدی وهاب معناسنه کذا فی حاشیة المطالع (فیضا فیض) التی ملازمت ایچوندر فیض فیضه معناسنه درمراد فیوضات وافره دیمکدر (وهبیٔ) نه قدر ناظم نحریرك مخلصی ایسه ده بو مقامده معنای لغویسی مقصود اولدیغنه اله کلمه سنه اضافتی شاهد عدلدر زعم مخلص ناظم نحریره وناظم نحریرك کندوسنه وهبیٔ الهی دیو تلقینه تلمیحدن دخی خالی دکلدر چونکه ناظم نحریر سخن نام قصیده سنده دیر (بیت) نوله وهبیٔ الهی دیو مشهور اولسم * هبه درموهبه در با که عطایای سخن * وفی نفس الامر شعرانك بیت تخلصده علی طریق التلمیح سملرینه اشارتلری تصریحلرندن ظریفدر (سؤال بو قطعه بو تلمیحه نیچون تخصیص اولندی (جواب عادت شعرا غزللرده بیت اخیرده تخلص ایدرلر لکن طویل الذیل قصیده لرده برقاچ بیت قاله رق تخلص ایدرلر ناظم نحریر دخی اکا قیاسا برقاچ قطعه قاله رق تخلص ایلدی فلله دره

دکلدر کسبله حسن ادا طبع سخنکوده

(سخنکو) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولینك بیت خامسنده

لجدی قطعهٔ کوهر زدریای دلم دیکر بجوی

(قطعهٔ کوهر) اون اوچنجی قطعه نك عنوانده لجدی (ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (دریا) دکز دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده لجدی (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك او چنجی بیتنده لجدی میم ضمیر متکلم وحده در کما سبق فی الادوات البسیطهٔ (دیکر) دال ممدوده نك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ورا ایله ترکیده بردخی ایله تعبیر اید رلرنته کیم بو بیتدن فهم اولنور شاعر (بیت) زمان چون رفت دیکر یافت نتوان * عنان زندکانی تافت نتوان * همدخی تکرار اولان نسنه نك ایکنجیسنه ده دیکر ایله تعبیر ایدرلر مثلا صلاة ظهره نماز پیشین وصلاة عصره نماز دیکر دیرلر و باشقه معنایه ده کلور بونده یاء تحتیه نك حذفیله دکر دخی جائزدرنته کیم قرق طقوزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی خواجه حافظ (بیت) رونق عهد شبابست دکر بستانرا * میرسد مژده کل بلبل خوش الحانرا (بجوی) استه دیو اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطهٔ (حاصل معنی کوکلم دریاسندن بردخی کوهر قطعه سی استه بعض نسخه ده بجوی موقعنه مجوی واقع اولمشدر بو صورتده اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر

خالصه سارا دینورمش یعنی عنبرشاه بو

(سارا) سین وراء ممدوده نك فتحه لریله بمعنی خالص وصافی جامی (بیت) چه حاصل زانکه دانی کیمیارا * مس خودرا نکردی زر سارا * اکثر صفت استعمال اولنورمشك سارا وعنبر سارا کبی همدخی بحر عمان ساحلده برمکانك اسمیدر که انده بی نظیر عنبر اولور (شاه بوی) هانك سکونیله بمعنی عنبر وعود واشالی شمس فخری (بیت) شه عادل جمال دولت ودین * که خاك درکه اوشاه بویست * معنای ترکیبیسی اعلا قوقو دیمکدر (عنبر) فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (فائده) عنبرك حصولنده روایات کثیره واردر (اول دریای محیط بالقلرندن اولوب سواحل محیطده اولان بلادك اهالیسی انی جمع ایدرلر (ثانی دریا کنارنده بتربالق یودر اول سبیله مست کبی اولوب کندو یی کناره اورر صیادلری وقتنی بلور اصطیاد ایدرلر (ثالث ارجح اولان بودر که ساحل محیطده بنی آدم سکناسی اولمیان محلرده بی نهایه خوشبو شکوفه لر اولوب یوکسك یالچین قیالرده خدایی بال ارولری واردر اول شکوفه لردن چیچك الوب اول

قیا یارقلرنده بال ایدرلر حرارت شمسدن بال اریوب اقار ویغمور وسیل مومنی دریایه دوشورر امواج دوکه دوکه کناره کتورر موسمنی بیلورلر واروب جمع ایدرلر (رابع بقر بحر تزکیدردیرلر اکثری شعرا زلف وخال محبوبه یی عنبره تشبیه ایدرلر خواجه حافظ (بیت) صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست * بیار نفحهٔ از کیسوی معنبر دوست

﴿ پك ایوسی عود مندل عود اغاجی داربوی ﴾

(عود) معروف پك اعلاسی بویتدن فهم اولنور شاعر (بیت) سنکین وساه وسخت باید عود * سست وسبك وسفید باید عنبر * عربیده بعد القطع هر اغاجه عود دیرلر (مندل) میمك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ولام ایله بمعنی عود خام محمد بن یمین (بیت) از برای قوت دل کر بخوری بایدم * صندل ومندل نیایم غیرچون ارس وتاغ * عجائب البلدان نام کتابده ذکر ایدرکه مندل هند ستانده برشهردرکه انده عود غایت چوق اولور بوسببدن عود مندلی دیرلر لکن عود اراضیسنده بتمز بلکه عود ما وراء خط استواده برجزیره ده بترباذن الله تعالی بنفسه قیریلوب دریایه دوشر امواجله شهر مندله کلورشوقدرکه یرندن یاش قوپمش ایسه قامرونی دیرلر اکر قوری قوپمش ایسه مندلی دیرلر ثقیل ومصمت اولانی اعلادر (داربوی) رانك سکونیله بمعنی عود ایضا اصلی بوی دار ایدی علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی شمس فخری (بیت) ببزمش جام زرین آفتابست * خطب درمطبخ او داربویست * چونکه دارهردیکلن اغاج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی بوی ققودیو یکرمی التنجی قطعه نك ابکنجی بیننده کچدی

﴿ نافهٔ مشك اول کوبکدرکیم دوشر جیراندن ﴾

(نافهٔ مشك) اضافتله معروف آهوکوبکی در چونکه نافه آدم وحیوان کوبکی عموما ونافهٔ مشك خصوصا هاتفی (بیت) بصحرای چین نافه چینی کنیم * ده بارکه فرش چینی کنیم * ودریسی کورك اولان حیوانك قارنی التنده اولان دریلره ده نافه دیرلر مثلا نافهٔ روباء ونافهٔ وشق ونافهٔ سمورکبی (مشك) میمك ضمی وشین معجمه نك سکونی ایله کاف ومیمك کسریله مسك معناسنه در ولایت چین ودیار ختن ومملکت خطاده حاصل اولور بلکه اول مملکتلره مخصوصدر (فاما که ناظم تحریرك مصراع ثانیده چین اقلیمنه تخصیصی ختن وخطا ملحقات چیندن اولدیغیچوندر

﴾چين اقليمنده در اما اوآهو باشقه صوى﴿

حتى چين ديارنده حاصل اولان مشكك خالصى استشمام اولنسه بورندن قان كلور واعلاسنى دخى امتحان بووجه اوزره درچين جانب شرقيده وراء هندده اقصاى معمورات طوليه ده برمشهور مملكتدر هركيم اكا پادشاه اولسه فغفور ديرلر تكيم فن جغرافياده طولى وعرضى واحوال سائره سى مشروحدر تفصيلن مرادايدن جهان نمايه مراجعت ايده عرب تعريب ايدوب صين ديرلر (آهو) همزۀ ممدوده نك فتحى وهاء ممدوده نك ضميله جيران معناسنه تركيده كيك ديرلر همدخى عيب معناسنده كلور ايكى معنايه شاعر (بيت) بتيه حرص چون آهو چه تازى نفس همچون سك * بصحراى قناعت روكه بى آهوست آن صحرا *

﴾خط برآورده هنوز تو يى بلورمش تازه﴿

مير نظمى (بيت) چوشد آن شوخ پرآشوب آفاق * خط آورده براى قتل عشاق فرهنك شعوريده خط برآورده بمعنى چار ابرو محبوب ديو واقع در اصلنده مركبدر چونكه خط عربيدر لكن شعرا عندنده هنوز كورنمش صقال وبيق معناسنه حقيقت عرفيه اولمشدر مير نظمى (بيت) بديد آمد چو برلب خط دلجو * كار آب حيوان سبز خود رو * ابو المعانى (بيت) شود از خط يار چار ابرو * چهار اركان عشق خلق محكم (برآورده) كستورلمش معناسنه اسم مفعولدر چونكه برادات تحسيندر كما سبق فى الادوات المركبة (آورده) همزۀ ممدوده وواوك فتحه لريله كتورمك معناسنه مصدردر

﴾دى تكل تو يسزاولان محبوبه يعنى ساده رو﴿

(تكل) تاء فوقيه نك فتحى وكافك كسرى ولام ايله بمعنى ساده رو يعنى امرد اوغلان شمس فخرى (بيت) بدر دانى چراست خفت خسوف * زانكه تمام بود وديو تكل * ساده رو دخى فارسيدر چونكه ساده نقوشدن عارى وجنس آخر اختلاطندن خالى معناسنه قاشده وامثالنده مستعملدر واستعاره طريقيله اصطلاحات وتعبيراتى اوليان نظم ونثره ده ديرلر ابو المعانى (بيت) كرنه نظم ساده لوحانرا نباشد اصطلاح * همچو قلب خويش كويد نظم ساده ساده دل (رو) يوز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى مير نظمى (بيت) نباشد درجهان هرساده رويى * دلارا دلفريب خوب كويى (تنبيه) لفظ تكل ولفظ ساده رو ذكوره مخصوص وصفدر اناثده استعمال اولنماز فاحفظ

﴾جانفزا جان ارتورن مردمكش آدم اولدورن﴿

(جانفزا) وصف ترکیبیدر حقیقة ومجازا مستعملدر ابو المعانی (بیت) ای لب میکون لعلت جانفزای عاشقان * وی غم هجران وصلت دلکشای عاشقان * چونکه (جان) روان دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی فزا کسر ایله وصف ترکیبی اولدیغی حالده بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (مرد مکش) وصف ترکیبیدر چونکه مردم آدم دیو قطعهٔ اولی نك یدنجی بیتنده کچدی کش کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم کش اولدر دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی

﴿ دیدیلر معشوقه جانان ومحله آدی کوی ﴾

(جانان) جیم ونون ممدوده نك فتحه لری ونون ثانیه ایله بمعنی معشوق ومحبوب ابو المعانی (بیت) اکر جان خواهدت جانان بده منت بکیر از جان * نباشد خوبتر از جانکه جان دان بجانان را (کوی) کاف ممدوده نك ضمی ویاء تحتیـه ایله بمعنی محله واوبه خاقانی (بیت) چوآیم جانب کویت دوصد منزل یکی سازم * اکر بیرون روم در هرقدم صد جا کنم منزل *

﴿ انجمن مجلس قزشدقجه دی کرما کرم اکا ﴾

(انجمن) همزه نك فتحی ونونك سکونی وجیمك ضمی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مجلس ومجمع فردوسی (بیت) بشادی یکی انجمن برشکفت * شهنشاه کیتی زهازه کرفت (کرما کرم) میـانه ده الف توسل ایله قزشمش مجلسده اصطلاح اولمشدر نه قدر معنـای لغویسی اعم ایسه ده چونکه کرم بمعنی حاردیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی

﴿ اولدی کرم الفت ایو کورشمه تردرداخی خوی ﴾

(کرم الفت) معنای اصطلاحیسی ولغویسی اظهردر (خوی) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو مجهول ویاء تحتیه ایله ترمعناسنه عربیده عرق کبی لکن وزنه رعایت ایچون بهرحال بالفظ خوبی سائره لره یاخود سائری خویه تطبیق لازمدر ﴿ رستمك باباسیدر زال دخی پك اختیار ﴾

(زال) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحیله نام پدر رستم جهانکیردر چونکه اصل معناسی پیر سالخورده دیمکدر زال مزبور اناسندن قاشی وکرپکی آق اولدیغی حالده طوغدیغندن زال دیو تسمیه اولندی (رستم) ایرانده مشهور پهلواندر شهنامه ده دلاورلکی مفصلدر شمس فخری (بیت) جمال دولت ودین شاه کرمکار که هست * هزار حاتم طایی هزار رستم زال * چونکه رستمه باباسی نامیله

رستم ذال دید کلری کبی زاله دخی باباسی آدیله زال داستان دیرلر زیرا فارسیده علمین بیننده ابن کلمه سنك اسقاطی قاعده در

قیرصقاللویه دینورآمیزه موی وهم دوموی

(آمیزه موی) مرکبدر چونکه آمیزه همزهٔ ممدوده نك فتحی وآخرنده هاء رسمیه ایله اون ایکنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچن آمیخته کبی قارشمش معنا سنه نتکیم آویزه آمیخته معناسنه اولدیغی کبی علی ما سبق فی قواعد المقدمة (موی) قیل دیواللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی دقیقی (بیت) اکرشاه هرهفت کشور بود * چوآمیزه مو شد مکدر بود * (دوموی) مثله چونکه دوایکی دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اوانده کچدی

جندیلرایچنده پك اعلا بنیجی شهسوار

(شهسوار) هانك سکونیله ملوکانه آته بنوب اوزرنده دلیرانه حرکت ایدن کیمسه معناسنه ابوالمعانی (بیت) زیرپایت یك نکه کن تاناباشد پایمال* شهسوار طرزخاست میکند عالم خراب * چونکه (شه) شاهدن مخففدر (سوار) بنش دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی

توسن اول آتدرکه پك سرت اوله یعنی تند خوی

(توسن) تاء فوقیه نك فتحی وواوك سکونی وسینك فتحی ونون ایله سرت وسرکش آت معناسنه خواجه سلمان (بیت) عنان توسن دولت بدست توشد رام * بکام خویش برغم حسود میرانش * سرکشلکندن کنایه طریقیله فلکده استعاره ایدرلر (تند خوی) مثله چونکه تند بمعنی تیز وحدید دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی خوی بمعنی طبیعت وعادت ترکیده دخی مستعملدر

اوجی اکرلمش جریت چوکان دخی هم صولجان

(چوکان) جیم فارسیه نك فتحی وواوك سکونی وکاف فارسیه ایله ایکی معنایه در (اول هراوجی اکری جریت معناسنه حتی طبل وکوس طره سنه ده دیرلر (ثانی معروف باشی اکری براغاج که انکله میدانده طوب اوررلر چونکه کوی چوکان متعارف اویوندر غایت سلاحشور وجندیلر اوینارلر هرآدم ایده مز (صولجان) صادك فتحیله معرب چوکاندر فارسیده دخی مستعملدر ابوالمعانی (بیت) من سردل کوی میدان محبت کرده ام * تازند باصولجان زلف جانانم بکی * نته کیم مصراع ثانیده افصاح ایدر

جندیلر انکله آتوب طوتدیغی طوپه دی کوی

(كوى) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله بمعنى مذكور خصوصا وبمعنى كل مدور وغلطان عموما همدخى كفتن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى اولور ايكى معنايه شيخ سعدى (قطعه) فهم سخن تانكند مستمع * قوت طبع ازمتكلم مجوى * فسحت ميدان ارادت بيان * تابزند مرد سخن كوى كوى شاهدى (بيت) صورر يسك صولجان نه اوله چوكان * بووه لنان طوپچغز كويك غلطان

﴾ اولدى اكرلمش خميده بوكلان پيچيده هم ﴿

(خميده) بوزن رسيده اسم مفعولدر مصدرى خاء معجمه ايله خميدن لفظيدر مير نظمى (بيت) شوى بهر تواضع قد خميده * نهال كشته برميوه خميده (پيچيده) باء وجيم فارسيتين ممدودتينك كسره لريله اسم مفعولدر مصدرى پيچيدن لفظيدر

﴾ ايكى قات نسنه دوتا وقات قات اولمش توى توى ﴿

(دوتا) ايكى قات معناسنه چونكه دو ايكى ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (تا) قات ديو ايكنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى (توى توى) قات قات معناسنه چونكه تو تاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله قات معناسنه كه چوقه والاجه وصوغان وشلغم وكاغد قاتلرى كبى

﴾ شوخ اچق مشرب بلونازك طبع هم حاضر جواب ﴿

(شوخ) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وخاء معجمه ايله بمعنى كشاده مشرب ونازك طبع وحاضر جواب ولطيف كوى وشاطر كار نتكيم شوخ نازك وكوزل ديو قرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى همدخى شوخ چرك وكير وپاس معناسنه ده كلور نته كيم بو مصراعده كلور

﴾ كيرلو پاسلو شوخكين ويقه مقدر شست وشوى ﴿

(شوخكين) اسم منسوبدر چونكه كين ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة (شست شوى) ييقمق معناسنه در (تنبيه) بو بيتده شست وشوى وكله جك ايكى بيتده جستجوى وكفتكوى حاصلى بو اوج كلمه دن هر برى ماضى ايله امردن مركب مبالغهٔ مصدردر چونكه شست ماضيدر مصدرى اوتوزيدنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى (شوى) امردر اسم مفعولى بيت مزبورده كچن شويده لفظيدر (كفت) ماضيدر قطعهٔ عاشره نك بيت سادسنده كچدى (جست) جيمك ضميله ماضيدر مصدى جستن لفظيدر (جوى) امردر اللى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى وبالجمله بونلر نقدر كه ماضى وامر صورتنده ايسه ده اسم مصدردر عند التركيب مبالغه افاده ايدر فاما كه

کفت وشنید لفظی وآمد وشد لفظی دخی بونلره قریب اسم مصدر در
لکن میانه‌لرنده فرق واردر فافهم

کم ایتکدر ضایع اولمش نسنه در کمکشته هم

(کم) کاف فارسیه‌نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه عربیده
ضاله چغتایده یاوه کبی (کمکشته) اسم مفعول مرکبدر چونکه کشته
کاف فارسیه نك فتحیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر نته کیم
ماضیٔ متکلم وحده سی فرق التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

یافتن بولمق دیمك هم آره مقدر جستجوی

(یافتن) یاء تحتیهٔ ممدوده‌نك فتحی وفانك سکونی ایله مصدر در بولمق
معناسنه عربیده وجدان کبی مستقبلاتی فانك باء موحده‌یه ابدالیله یابد
ویابند کلور (جستجوی) قد سبق آنفا احمد کرمانی (بیت)
مستغرق جستجوی کشتم * مستهلك شست شوی کشتم *

قارشق غوغا ایله صیت وصدا شور وشغب

(شور) بمعنی غوغا وقارقاشه‌لق غزالیٔ مشهدی (بیت) شوری شد وازخواب
عدم چشم کشودیم * دیدم که باقیست شب فتنه غنودیم * باقی معنالری
یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی (شغب) شین معجمه وغین
معجمه‌نك فتحه‌لری وباء موحده ایله بمعنی صیت وصدا وفریاد وغریو کاهی
بوایکی لفظی ذکرایدوب شور وشغب دیرلر همدخی شغب حیا وادب معناسنده‌ده
کلور شاعر (بیت) عاشق شغب نداند درکوی عشق جانان * شام سحر برآرد
ازدرد آه وافغان (غوغا) بومقامده تفسیردر لکن قارشقلق دیو یکرمی سکزنجی
قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی (صیت) دخی تفسیر در لکن فی الاصل
عربیدر فارسیده دخی شایعدر آواز معناسنه (صدا) مثل صیت مذکور
میر نظمی (بیت) رسیده بکوشم زسو یش صدا * بجوش آمده این دل بی نوا

فتنه آشوب وزیان آسیب وسوز صا وکفتکوی

(آشوب) همزهٔ ممدوده‌نك فتحی وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله
بمعنی فتنه وغوغا همدخی آشفتن لفظندن وصف ترکیبی اولور دل آشوب کبی
حافظ (بیت) فغانکین لولیان شوخ شیرینکار وشهرآشوب * چنان بردند صبر
ازدل که ترکان خوان یغما را (آسیب) همزهٔ ممدوده‌نك فتحی وسین
ممدوده‌نك کسری وباء موحده ایله بمعنی زیان وخسران خاقانی (بیت) چوآزادند

درویشان زآسیب کرانباری * چه محتاجند سلطانان باسباب جهانیانی همدخی آفت وصدمه وکلفت معناسنه ده کلور (زیان) دخی فاسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (کفتکوی) قد سبق آنفا

﴿ کرتودانی سن بلورسك به ازین بوندن ایو ﴾

(کر) ادات شرطدرکما سبق فی الادوات المرکبة (تو) سن دیواوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (دانی) مضارع مفرد مخاطبدر مصدری دانستن لفظیدر نته کیم نفس متکلم وحده سی اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (به) ایو دیواللنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات (این) بو دیوقطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ می شناسم اکلرم فرما بیورسویله بکو ﴾

(می) ادات حالدرکما سبق فی الادوات المرکبة (شناسم) مضارع متکلم وحده در مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (فرما) امردر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (بکوی) امردر مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (نکته) ناظم تحریر ابتداء نامهٔ نظمنی خامهٔ براعت استهلال ایله طغرا الدیغی کبی بومقامده دخی آخر قطع اولدیغی حسن حسبیله تخلص دفترکما لاتی کلك زرین زبانله تمهیر وامضا ایلدی فلله دره

﴿ مثنوی در اصطلاحات عجم ﴾

(مثنوی) هر بیت که ایکی قافیه طوته مثلا بوکتابك دیباجه سی سراپا مثنویدر بوندنصکره دخی الی آخره مثنویدر بویله اولدیغی حسبیله بونده دخی چوق ملاحت واردرهمدخی اهل مقام نوالرین مثنوی ایله مسکی الختام ایلمکی عادت ایتدکاری کبی بومنظومه دخی اهل کماله واصحاب دله مقام نواده برمعنی اولمغله مثنوی ایله اتمام ایلدی فلله دره (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (اصطلاحات) اصطلاحك جمعیدر اصطلاح لغتده صلحلشمغه دیرلر اصطلاحده اتفاق قوم علی استعمال اللفظ فی معنی معین لکن لایکون فی اصل الوضع کذلك (عجم) قطعهٔ خامسه نك بیت اخیرنده کچدی (حاصل معنی اصطلاحات عجم حقنده مثنویدر (تمهید) معلوم اولسونکه استعارات واصطلاحات وضروب امثال نادرات که معنای اصلیدن باشقه بالمناسبه برمعنی قصد اولنوب مقصود اولان معنای ثانی دخی ترکیب کلمه دن معلوم

اولیوب بلکه سماعه موقوف اولدیغی اجلدن (ناظم نحریر طویل الذیل مثنوی ایله حوصلهٔ منظومه سنك هضمی و بنان بیاننك نظمی قدرین انتخاب وعاءهٔ اهل دله برياد كار پراعتبار قلدیکه سائر ارباب نظامك برندن مسموع دکلدر فلله تعالی دره

﴾ کاتب جان باریٔ رحمتآب ﴿

(کاتب جان) باء موحده نك كسريله بمعنی حق جل وعلا كذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی جان یازیجیسی دیمکدر (باریٔ رحمتآب) تفسیردر (تنبیه) معلوم اولسونکه بواصطلاحانده معانیٔ اصلیه ایله معانیٔ مقصوده میانده مناسبت ملحوظه درفافهم

﴾ فخر عالم شحنهٔ چارم کتاب ﴿

(شحنهٔ چارم کتاب) همزه نك كسری ومیمك سكونی ایله بمعنی سلطان انبیا علیه افضل التحیات كذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبیسی دردنجی کتابك شحنه سی دیمکدر چونکه شحنه شین معجمه نك فتحی وحانك سكونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله شهری یاخود مملکتی شر وردن محافظه ایدیجی معناسنه مولانا جامی درمنقبت علی رضی الله عنه (بیت) اصبحت زائرالك یاشحنة النجف * بهرنثار مقدم تونقد جان بکف (چارم) دردنجی معناسنه مثلی اون طقوزنجی قطعه ده کچدی (نکته) بو بیتده حق تعالی نك اسمی و بعده فخر عالم علیه السلام اسمیله تبركا ابتدا ایلدی

﴾ آب خضر اولمش دخی علم لدن ﴿

(آب خضر) باء موحده نك كسريله بمعنی علم لدن كذا فی مؤید الفضلا علم لدن علم باطن كه حق تعالی حضرتلری عباد خواصندن برنيچه طائفه یی انكله ممتاز وامثالی اوزره سرفراز قلدی نتكیم حق سبحانه وتعالی حضرت خضر علیه السلام حقنده (وعلمناه من لدنا علما) بیوردی لدن لامك فتحیله بمعنی عند فارسیده نزد تركیده قت دیرلر آب خضرك معنای تركیبیسی خضر صویی دیمکدر (خضر صاحب عصا موسی علیه الصلاة والسلامدر اصل اسمی بلیابن ملكان ایدی اكا خضر دینلدیكی مرور وعبور ایتدیكی مكانلر سبزرنك نبات اولدیغیچوندر بوندن باشقه آب خضر آب حیات معناسنه ده کلور

﴾ ایلیوب ازبر اوتمه یاد کن ﴿

(یاد کن) امر حاضر مركبدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده

کچدی (ازبر) دخی فارسیدر بیانی یکرمی او چنجی قطعه نك عنوانده کچدی (سؤال) یادکن لغتده دخی بومعنایه در (میان) اصطلاحاتده نیچون کتوردی (جواب بومثنوینك اصطلاحده اولدیغی اکثرید رنتکیم قطع سابقه لر بو مثنوی یه مقابله قرینه سیله معانئ لغویه یه متکفله ایکن احیانا بعض اصطلاحی دخی مشتمله درکه نیچه سن حاصل معنی یازدم اصطلاح او زره نه رعنا یازدم * دیو دیباجه ده تصریح بیورمشلر ایدی مثلا اوتوزیجی قطعه نك بیت عاشرنده کافر کیش جفا کار دیو واوتوز برنجی قطعه نك بیت اولنده خواب خرکوش یلان وعده دیو کچدی بونلرك اصطلاحاتدن اولدیغی خفی دکلدر حتی قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده اصطلاح اولمش دینورفکر وتلاشه پیچ وتاب واقعدر بوندن باشقه عنایت اولسه یادکن اصطلاحه ادخالده اولنورفتأمل

* پادشاهدر سایهٔ یزدان دیمك *

(سایهٔ یزدان) همزه نك کسریله بمعنی پادشاه و خلیفه کذا فی شرفنامه نتکیم عربیده ظل الله دیدکاری کبی معنای ترکیبیسی تکری کولکه سی دیمکدر چونکه یزدان تکری دیو قطعهٔ اولی نك بیت اولنده کچدی سایه کولکه دیو قرق درد نجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* بارداده ایلمش دیوان دیمك *

ابوالمعانی (بیت) نشستنست و برسرش افسرنهاده * زبهر کارمردم بارداده معنای ترکیبیسی دیوان ویردی دیمکدرچونکه بار دیوان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی (داده) اسم مفعولدر ماضیسی قطعهٔ مزبوره نك بیت رابعنده کچدی (دیوان) عربیدرفارسیده وترکیده دخی شایعدر پادشاهلرك ووزرانك رؤیت مصالح وبدل عطایا ومواجب ایتدکاری محلدر همدخی خریطهٔ دفاتر معناسنه ومجموعهٔ اشعار شعرا معناسنده ده کلور فرهنکده شعوری وجه تسمیه سنده شویله نقل ایدرکه نوشروان عادل ارکان دولتنك شیطنته اجتماعلرین کوردکده اینها دیوان بیوردی بونلرشیطانلردردیمکدرجونکه دیوان جمع دیو بمعنی شیطان بعده مذکورمحل اجتماعده علم غالب اولدی انتهی لکن اصح اولان عربی اولدیغیدر نقدرکه جمع ممکن ایسه ده کمالایخفی علی من له ادنی مهارة فی اللغات

* روزنوروزئ نودینسه مأل *

عربيده يوم جديد زرق جديد تركيده ييل يكى رزق يكى ديرلرنهايت ترك كون
يرينه ييل ديرلر شيخ نظامى (بيت) اكر ازعمر پيشى رفت كورو * كنون روز
نوست ورزئ نو * كذا فى فرهنك شعورى چونكه (روز) كون ديو ايكنجى
قطعه نك بيت سابعنده كچدى (نو) يكى ديو قرق يدنجى قطعه نك ايكنجى
بيتنده كچدى (روزى) رزق ديو قطعهٔ اولى نك بيت رابعنده كچدى

﴿ رزقكى احسان ايدر اول لايزال ﴾

يعنى (روزنو وروزئ نو) ومرادلرى حق تعالى رزقكى لاينقطع احسان ايدر
معناسنده اصطلاح اولمشدر بوتقديرجه لايزال نه قدر كه حق تعالادن عبارت
ايسه ده لاينقطع مفهومنه دلالت ايتمديكى بللى لكن عندمزده موجود اولان
نسخه ده نوموضعنه سن معناسنه اولان تولفظى واقعدر فاما كه قلم ناسخدن
سهو اولمسى راجحدر نه قدرترجه ده رزقكى لفظى مستدعئ خطاب ايسه ده
لكن روزئ تو دخى اولسه معنا يه خلل كلمز زيرا مادام يكى كونه يتشدك
البته رزاق عالم اوكونده رزقكى ويرر ديمك اولور لكل وجهة فافهم

﴿ ديد يلر اصحاب كهفه هفت تن ﴾

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى يدى بدن ديمكدر چونكه هفت يدى
ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (تن) بدن ديو قرق يدنجى
قطعه نك بيت اولنده كچدى (فائده) اصحاب كهف كلام قديمده
مذكوردر نه قدر كه عددلرنده اختلاف وار ايسه بومذكور اكثر رواياته
مبنى اوله واسملرنده دخى اختلاف اولندى اكثر اسملريله تبرك ايدرلر
ومقاملرنده دخى اختلاف ايتديلر بعضيلر طرسوس قربنده ديرلر و بعضيلر
موضع آخرده ديرلر شيرازده دخى برمغاره وارد راسمنه هفت تن ديرلر اصحاب
كهف مقاميدر ديو خواجه حافظ آنى عباد تكاه ايدوب اول محلده واصل
رتبهٔ كرامت اولمشدر ديو ايرانيلر ميانده مشهوردر حتى ناظم نحرير چوق كره
زيارت ايلدم ديو بيورمشلرايدى لكن مسقط رأسمز اولان البستان قضاسنده
اورته نيابت نام ناحيه ده شهره بش ساعت مسافه ده واقع محلده برغاره
ملوك ماضيه دن نيجه كيمسه لر اصحاب كهفك غارى بو ديو چوق بنا وضع
وبى نهايه اوقاف تعيين ايتمشلردر وبوندن باشقه بو اولديغنه نيجه نيجه
قرائنلر وعلامتلر واردر و حالا اولديغى محله برساعت مسافه ده برقريه
واردر كه اسمنه افسوس ديرلر والسنه ده دخى دقيانوسك قديمده شهرى

بودیو واقعدر فی الحقیقه آثار بناءانده فتی چوقدر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

﴿هم کنشدر یوسف زرین رسن﴾

معنای ترکیبیسی آلتون ایپلی یوسف دیمکدر چونکه زرآلتون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی یاء تحتیه نسبیه ونون مؤکده در (رسن) ایپ دیو قرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی (تمه) وجه شبه حضرت یوسف علیه السلام کشورحسن و بهاده ضرب مثل شامل وفرد کامل اولوب قلوب عشاقه رسنهای علاقاتله کمال پرداز جمال اولدیغی کبی کنش دخی ساحهٔ عالمه حبال شعاع ایله پرتوانداز دلال اولماسیدر بهمه حال رسن مشبه ومشبه به ده مخیلدر فاحفظ

﴿آب مریم دی صلاح وعفته﴾

معنای ترکیبیسی مریم صویی دیمکدر مناسبت ظاهره در ابوالمعانی (بیت) معجز حسنت کند تکمیل ایمانم هنوز * زآب مریم کرد کویا عیسیٔ عشقت ظهور

﴿داخی سرسبزی دینورمش دولته﴾

خواجه حافظ (بیت) بسرسبزی نوای سرو که خاك توشوم * نازازسرینه وسایه برین خاك انداز * معنای ترکیبیسی یشللو باش دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبیه در

﴿عیسیٔ ششماهه اولمش میوه لر﴾

معنای ترکیبیسی آلتی آیلق عیسی دیمکدر چونکه (شش) آلتی دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی هاء رسمیه مقدار ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (تمه) وجه شبه کأنه میوه لر مادرلری منزله سنده اولان اشجاردن پدر صورپسز حصولده حضرت عیسی بن مریم علیهما السلام کبیدر فاما که آلتی آیه تخصیص وجهی اکثری میوه لر آلتی آی مقدارنده حاصل اولدیغیچوندر فاحفظ

﴿پیش رس ترفنده در اول بتر﴾

هاتفی (بیت) بمنزل رسید ازهمه پیشتر * بود عزت پیش رس پیشتر * اصلنده وصف ترکیبیدر اوکدن ویریجی معناسنه (پیش) اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (رس) وصف ترکیبی اولدیغی حالده طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی حاصلی بومصراعده لغوی وعرفی ایکیسیده مجموعدر

﴿ دیدیلر انجام بی شرم وادب ﴾

(بی) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شرم) اوتنمق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ادب) معلوم (انجام) جمع عجمدر

﴿ کعبهٔ علیایه خاتون عرب ﴾

(خاتون عرب) نونك بالاضافه کسریله خاتون کائنات دخی دیرلر ناظم تحریر نه کوزل تأدیب انجام ایدوب کانه تجمیلکلرینه تنبیه ایلدی فلله دره

﴿ چرخ زرین کاسه یعنی آسمان ﴾

(چرخ زرین کاسه) بمعنی آسمان یعنی کوك لکن فرهنك شعوریده چرخ چارم یعنی دردنجی کوك دیو واقعدر وبونده مناسبت زیاده در چونکه معنای ترکیبیسی التون کاسه لو فلك دیمکدر چونکه (چرخ) فلك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (زرین) بومثنوینك بیت خامسنده کچدی (کاسه) چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ هم کنشدر زمزم آتش فشان ﴾

کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی آتش صاچیجی زمزم دیمکدر چونکه زمزم مکهٔ مکرمه ده معروف قیودر (آتش) معروف (فشان) افشان لفظندن مخفف امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری افشاندن قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (خاتمه) کانه کنش توجهکاه عالمیان اولمقده زمزمه بکزر لکن زمزمك طبعی بارد ایکن مشابهندن صادر اولان حرارتدر بوتقدیرجه امعان نظر اولنسه بونده جمع الاضداد صنعتی واردر لکن زمزم دخی اراضئ حاره ده واقع اولمسی وجه شبه اوله بیلور کما لایخفی

﴿ ظلمت اولدی رنك شاه زنکبار ﴾

(رنك شاه زنکبار) بمعنی ظلمت وسیاهی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی زنج مملکتنك پادشاهنك رنکی ولونی دیمکدر چونکه رنك کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی شاه معلوم زنکبار زنجیلر مملکتی دیو فرهنك شعوریده بالمناسبه یازر چونکه زنکی سیاه حبشی یه دینلدیکی یکرمی سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتی شرحنده منفهم اولدی بار بمعنی جای جمعیت ومحل کثرت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

﴿ صو کنارینه دینورمش رودبار ﴾

(رودبار) سکون دال ایله اوچ معنایه در (اول بمعنی کنار آب (ثانی بمعنی نهر عظیم

﴿ کذا ﴾

كذا فی شرفنامه (ثالث لاینقطع همیشه صویی اقان ایرماق چونکه
(رود) راء ممدوده نك ضمیله چای وایرماق معناسنه (بار) آنفا کچدی

﴿ کیجه معناسنده در زلف زمین ﴾

کذا فی شرفنامه ایضا چونکه (زلف) بمعنی کیسوی دلبران (زمین)
یردیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ استدیکی یرده طوران خوشنشین ﴾

وحشیٔ یزدی (بیت) مامردمان خانه بدوشیم خوشنشین * هرجاکه میرویم
شود خانمان ما * اصلنده وصف ترکیبیدر خوش اوتوریجی دیمکدر
چونکه نشین نشستن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

﴿ راحتیله خوش کچن ییل شاه سال ﴾

دهکی (بیت) نخل قدت سال عشا قست ای شاه بتان * شاد شد چون
شاه سال اینچنین درویش دید * معنای ترکیبیسی ییل پادشاهی دیمکدر چونکه
شاه بمعنی پادشاه (سال) ییل دیو اون دردنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی

﴿ شیرمرغ اول نسنه کیم اوله محال ﴾

شیخ نظامی (بیت) علفکاه مرغان این کشور اوست * اکر شیرمرغان
بخواهی دراوست * معنای ترکیبیسی قوش سودیدر ترکیده دخی محاله قوش
سودی دیرلر چونکه (شیر) سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده
کچدی (مرغ) قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿ یل شدید اسدکده دیرلر دیو باد ﴾

(کردباد) دخی دیرلر ترکیده قاصرغه عربیده اعصار کبی کذا فی شرفنامه
شیخ (بیت) چوزان دشت بکذشت چودیو باد * قدم در وکرد دیولاخی نهاد *
استعاره طریقیله غایت یوکرك آته ده دیو باد دیرلر معنای ترکیبیسی
جن یلی دیمکدر چونکه (دیو) جن دیو قرق التنجی قطعه نك سکزنجی
بیتنده کچدی (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿ مرکب جم بوهوایه اولمش آد ﴾

(مرکب جم) بمعنی هوا وریح جامی (بیت) کرکشدورنه آن مرکب جم * که برون
آورد ازهند حشم * بومقامده جم بمعنی سلیمان عم چونکه جم جیمك فتحی ومیم
ایله هرسلطان صاحب اقتداره اطلاق اولنور شاعر (بیت) جهاندار والا کهر
کیقباد * جمی بود بافسر وآیین داد * لکن هریرده که جم ذکر اولندقده خاتم

وتخت وباد وهوا وبلقيس وآصف وديو وامثالى ذكر اولنه مراد حضرت
سليمان عليه الصلاه والسلام اولور شاعر (بيت) اكر تخت جم رفت بر باد سخت *
مرا باد دانيد جمال درخت * واكر مقابله وآيينه وسد وحكمت وسياحت وامثالى
ذكر اولنه مراد اسكندر ذو القرنين اولور حافظ (بيت) آيينهٔ سكندر جام جست
بنكر * تا بر تو عرض دارد احوال ملك دارا * واكر پياله وجام وشراب وامثالى
ذكر اولنه مراد جمشيد اولور شاعر (بيت) كردانى از خسروان عجم * زعهد
فريدون وضحاك وجم ﴿سوز بيوكارده سخن در آفتاب﴾
شيخ نظامى (بيت) چنين مهد يكه ماهش در نقابش * زمه بكذر سخن
در آفتابش * معناى تركيبيسى سوز كنشده ديمكدر چونكه (سخن)
سوز ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت ثامنده كچدى (در) بمعنى فى كما سبق
فى الادوات (آفتاب) كنش ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدى
﴿كشتئ زرماه نواى كامياب﴾
(كشتئ زر) يكى آى معناسنه عربيده هلال فارسيده ماه نو كبى كذا فى شرفنامه
وفرهنك شعورى معناى تركيبيسى التون كمى ديمكدر ديدى چونكه كشتى كمى ديو
يكرمى ايكنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى زر التون ديو بيت سابعنده كچدى
(ماه نو) يكى آى ديو قرق ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى لكن بو مقامده
تفسيردر (كامياب) مرادينه ايرن ديو قطعهٔ خامسه نك اوچنجى بيتنده كچدى
بونك بو محلده تفسير ومفسرده مدخلى يوقدر همان تتميم وزن ايچون خطاب
قلندى ﴿نه صدف اولدى طقوز قات آسمان﴾
(نه صدف) بمعنى تسعهٔ افلاك معناى تركيبيسى طقوز صدف ديمكدر عرفى
(بيت) ديدم وچيدم تمام آبى ورنكى نداشت * ميوهٔ اين چارباغ كوهر اين
نه صدف * چونكه نه طقوز ديو اون طقوزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى
صدف بيانى اوتوز طقوزنجى قطعه نك عنوانى شرحنده كچدى (آسمان)
كوك ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدى بو مقامده تفسير دن جزردر
﴿چارباغ ايسه عناصر درهمان﴾
همدخى (چارباغ) اصفهانده برمزين باغچه ديو اوتوز سكزنجى
قطعه نك بيت سابعنده كچدى معناى تركيبيسى انده مذكوردر
﴿آخشيجان هم عناصر آديدر﴾
(آخشيجان) مد همزه ايله بمعنى عناصر اربعه همدخى مواليد ثلث

معناسنه ده كلور بلكه بالجمله اضداده اطلاق اولنور مثلا فصول اربعه واخلاط اربعه كبى نتكيم مصراع ثانى انى مشعردر

﴾ چونكه بيرى بيرينك اضداديدر ﴿

(چونكه آخشيج) همزهٔ ممدوده نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وشين معجمهٔ ممدوده نك كسرى وجيم ايله فى الاصل ضد معناسنه درآخرينه ادات جمع الف ونون لاحق اولنجه اضداد معناسنه اولدى لكن عناصر اربعه ده وموالید ثلثه ده علم غالب اولدى بلكه مفرد مقامنده مستعمل اولدى مژكان كبى حكيم انورى (قطعه) تاسه فرزند مواليد آخشيجان * چار ما در چنانكه نه پدر ست * باكزير زمانه بادبقات * تاز چار و نه وسه نا كذ رست * الف مقصوره ايله اخشيج واخشيجان دخى ديرلر شمس فخرى مقصوره ايله معناى اصليسنى ومعناى صطلاحيسنى جمع ايده رك دير (بيت) چون طبايع بيكدكر ضدند * زان سبب كفته اند اخشيجان

﴾ دين فروشان اولمش اصحاب ريا ﴿

كذا فى شرفنامه چونكه (دين فروشان) صاحب ريا معناسنه اولان دين فروشك جمعيدر دين فروش اصلنده وصف تركيبيدر دين صاتيجى معناسنه چونكه فروش فانك ضميله امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر نته كيم نهى حاضرى اوتوز برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

﴾ كچمز انجه داخى نقد ناروا ﴿

استرآدى (بيت) پاى قبول باطنت همچو ظاهر ست * كان زر كه روى بست چو زنقد و نارواست * معناى تركيبيسى دخى بويله درچونكه (نقد) معلوم (روا) رايج ديو قطعهٔ اولى نك سكزنجى بيتنده كچدى (نا) ادات نفيدركما سبق فى الادوات

﴾ پك قديمى نسنه در پاى چنار ﴿

معناى تركيبيسى چنار اياغى ديمكدر چونكه پاى اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (چنار) جيم فارسيه نك ونون ممدوده نك فتحه لريله معروف براغاجدركه جوق يشارمرور ايامله كندودن برآتش پيدا اولوب اشاغبسنه قدر ينار

﴾ سال خورده اولدى غايت اختيار ﴿

(سال خورده) بمعنى مسن و پير وچوق عمر كورمش خواجه حافظ (بيت) غم كهن بمى سال خورده دفع كنيد * كه تخم خوش دلى اينست پيردهقان كفت * كذا فى فرهنك شعورى معناى تركيبيسى ييل يبجى ديمكدر چونكه (خورده) اسم مفعولدر مصدرى قطعهٔ ثالثه نك بيت

عاشرنده کچدی فاما که خاء معجمه دنصکره واوسز سال خرده بمعنی قلیل السن وشاب چونکه (خرد) بمعنی قلیل واوفاق کما سبق

﴿ دیندی تعظیم ایتمکه زانو زدن ﴾

ظهوری (بیت) صراحی بخورشید بهلوزند * حریفان بناهید زانو زند * معنای ترکیبیسی دیز اورمق دیمکدر چونکه (زانو) دیز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زدن) اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ ناوك اندازاولدی خلقه طعن ایدن ﴾

معنای ترکیبیسی اوق آتیجی دیمکدر چونکه (ناوك) اوق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (انداز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿ دولت واقبال آب بی لجام ﴾

صائب (بیت) میکند کارشراب تلخ آب بی لجام * این سخن ازمستی ارباب دولت روشنست * معنای ترکیبیسی دیزکنسز صودیمکدر چونکه (آب) معروف (بی) ادات نفیدر (لجام) معرب الکام دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ آب در جوی تو دولت سنده تام ﴾

کذا فی المجمع وامور عالم سنك تصرفکده معناسنه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ارماغکده صو دیمکدر چونکه (آب) معروف (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات (جوی) ارمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ لطفله احسان ایدر برپا کند ﴾

معنای ترکیبیسی اایاق اوزره ایلر دیمکدر چونکه (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (پا) اایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کند) ایلر دیو اللی اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ آشکار ایلر دیمك پیدا کند ﴾

چونکه (پیدا) بمعنی ظاهر وآشکار دیو اوتوزالتنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (کند) آنفا کچدی (آشکار) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیردن جزقلندی

﴿ فائده کوردی دیمکدر طرفه بست ﴾

معنای ترکیبیسی فائده ونفع وحصه ومال جدید باغلدی دیمکدر چونکه

(طرفه) طانك ضميله بمعنى نفع وفائده وحصه ومال جديد وتحفه و بو العجب
(بست) باغلدى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى
﴿ همدمى يارموافق يك نشست ﴾
كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى براوتوردى ديمكدر چونكه (يك) برديواون
طقوزنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى (نشست) طقوزنجى قطعه‌نك بيت
رابعنده كچدى ﴿ فكرى يك يكلش اولان كوتاه بين ﴾
كمال خجندى (بيت) بعهد قامتت بركند بادا چشم كوته‌بين * كه چون نركس
نظر برسرو و برشمشاد ميدارد * اصلنده وصف تركيبيدر قصه كوريجى
معناسنه چونكه (كوتاه) كاف ممدوده‌نك ضمى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك
فتحى واظهار ها ايله قصه و قصير معناسنه (بين) وصف تركيبى
اوله رق اون يدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى
﴿ مشورت ييرينه ديرلر كلزمين ﴾
همدمى موضع عشرت معناسنه ده كلور آصفى (بيت) دردهر كلزمينى دارند
شكل نركس * پيران باده پيماپركرده جامه باد * معناى تركيبيسى كللومكان ديمكدر
چونكه (كل) معروف شكوفه (زمين) برديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت
رابعنده كچدى اصلى زمين كل ايدى بعد التقديم والتأخير وصف تركيبى اولدى
﴿ كيجه‌لك كتدى ديمك شب دركذشت ﴾
معناى تركيبيسى كيجه كتدى ديمكدر چونكه (شب) كيجه ديوايكنجى
قطعه نك بيت سادسنده كچدى (در) ادات تحسيندر كما سبق فى الادوات
المركبة (كذشت) كاف فارسيه‌نك ضمى وذال معجمه‌نك فتحى وشين معجمه‌نك
سكونى وتاء فوقيه ايله كذشتن لفظندن ماضيدر كچدى معناسنه
﴿ هم ايش ايشدن كچدى آب ازسر كذشت ﴾
خواجه سلمان (بيت) غمش درياى بى پايان ومارا دستكيرنى * كذشت آب
ازسرت سلمان چه پايى دست و پايى زن * معناى تركيبيسى تركيده صو
باشدن كچدى مضموننده در چونكه (آب) معروف (از) بمعنى من
كما سبق فى الادوات (سر) باش معناسنه (كذشت) قد سبق آنفا
﴿ كل شكفته كزلو اولمشدر عيان ﴾
سيفىٔ بخارى (بيت) هست ازدهنت دردل هرغنچه سخنها * كلها شكفند كر
بكشايند دهنها * معناى تركيبيسى آچلمش كول ديمكدر چونكه شكفته

اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده کچدی

﴿استخوان بست اصلنی ایتدی بیان﴾

آصفی (بیت) استخوان من که ازسنك جنون صد جا شکست * استخوان قصهٔ فرهاد ومجنون بسته اند * معنای ترکیبیسی کمك باغلادی دیمکدر چونکه استخوان کمك دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کچدی (بست) قد سبق آنفا

﴿اصلی یوقدرته ندارد این سخن﴾

معنای ترکیبیسی بوسوز تمل طوتمز دیو ترکیده دخی اصطلاحدر چونکه (ته) تاء فوقیه نك کسری وهانك اظهاریله آلت وتمل معناسنه عربیده تحت واساس کبی (ندارد) نفی استقبالدر چونکه نون ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (دارد) مضارعدر مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (سخن) سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

﴿آره اغزین برلبش انکشت زن﴾

عرفی (بیت) زخم هرچند که انکشت زند برلب تاز * ناله از بیم نیارد که برآرد آواز * معنای ترکیبیسی دوداغنی اوزره پارمق اور دیمکدر چونکه (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (لب) دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر (انکشت) پارمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زن) امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿کلدی اکلندی رفت وسنك بست﴾

معنای ترکیبیسی کندی وطاش باغلادی دیمکدر جونکه (رفت) کندی دیو ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (سنك) طاش دیو ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (بست) آنفا کچدی

﴿تمسه برایش دینور صورت نبست﴾

شاعر (بیت) داشت تصویر رخش صورتکر چین آرزو * بست چندین صورت وصورت نیست این آرزو * ترکیده صورت بغلمدی مضموننده در چونکه نون نافیه‌در

﴿بولسه ایش صورت دی آب آمد بکار﴾

ترکیده بو مضموننده ایش صوینه کیردی دیرلر معنای ترکیبیسی صو ایشه کلدی دیمکدر چونکه (آب) صو معناسنه (آمد) کلدی دیو یکرمی

طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (بکار) اولنده کی باء موحده تعدیه ایچوندر (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿آش پختن ایشه و یرمکدر قرار﴾

معنای ترکیبیسی طعام بشرمك معناسنه در چونکه (آش) طعام معناسنه (پختن) مصدردر اسم مفعولی قرق دردنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿پك قولای ایشه دینور موی وخمیر﴾

چونکه خمیردن قیل چکمك قولای اولور بومعناده موی وروغن دخی دیرلر ترکیده قولای ایشه یاغدن قیل چکمه دیرلر معنای ترکیبیسی قیل وخمیر دیمکدر چونکه (موی) قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (خمیر) اصلی عربیدر

﴿موزه وکیل اولدی معناده عسیر﴾

حکیم انوری (بیت) نادی مثل اومثل موزه وکل بود * اکنون مثل اومثل موی وخمیر است * ترکیده ایش چاموره دوشدی دیرلر معنای ترکیبیسی جزمه وچامور دیمکدر چونکه (موزه) جزمه دیو قرق اوچنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (کل) چامور دیو قطعهٔ عاشره نك بیت اولنده کچدی

﴿خاك رنکین دینسه التوندر مراد﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی رنکلو طپراق دیمکدر چونکه (رنکین) اوچنجی قطعه نك عنوانده کچدی (خاك) طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

﴿فرصت ال ویردی دیمکدر دست داد﴾

شاعر (بیت) تشریف دست بوس تو آنرا که دست داد * می افتدش بسان زمین چرخ درقدم * معنای ترکیبیسی ال ویردی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿کچدی فرصت دملری آهو کذشت﴾

شاعر (بیت) غافل آن وحشی غزالم تنداز پهلو کذشت * پیش می رفتم تبسم کرد وکفت آهو کذشت * معنای ترکیبیسی جیران کچدی دیمکدر چونکه (آهو) جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (کذشت) کچدی

﴿یقلوب کنسون دیمکدر سك بدشت﴾

معنای ترکیبیسی کوپك اووه یه دیمکدر چونکه (سك) کوپك دیو قرق برنجی

قطعه نك بيت سابعنـده كچدى (بدشت) اولنده كى باء موحده ادات تعديه در (دشت) اووه ديو طقوزنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى

﴾بخت دندان خاى پك منحوس بخت﴿

كذا فى شرفنـامه اصلنده وصف تركيبدر چينيجى ديش ديمكدر چونكه (بخت) معروف (دندان) ديش ديو يـكرمى يدنجى قطعـه نك ايكنجى بيتنده كچدى (خاى) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله خايدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر چينيجى معنـاسنه

﴾هم دينورمش مشكل ايشه كار سخت﴿

چونكه (كـار) ايش ديو يكرمى برنجى قطعـه نك بيت سادسنده كچـدى (سخت) قتى ديو ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچـدى

﴾منصبه ايردى رقم برسر كرفت﴿

معنـاى تركيبيسى باش اوزره فرمان طوتدى ديمكدر (رقم) رانك وقافك فتحه لرى وميم ايله نقدر خط ويازى معناسنه ايسه ده فرمان پادشاهى معناسنه اهل فارس ميانده عرف اولمشدر ابو المعانى (بيت) قضا كه درد وغم در ازل رقم كرده * براى صورت حسن ترا قلم كـرده (بر) بمعنى على كما سـبق فى الادوات المركبـة (سر) باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (كرفت) طوتدى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

﴾هم قبول ايتدى ديمكدر بر كرفت﴿

خواجه حافظ (بيت) من اين دلق ملمع را بخواهم سوختن روزى * كه پير ميفروشانش بجامى برنميكيرد * معناى تركيبيسى كوكس طوتدى ياخود يوقارو طوتدى ديمكدر چونكه (بر) كوكس ديو اوتوزبرنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى و بر على معناسنه اولديغى علو افاده ايدر (كرفت) قد سبق آنفا

﴾كبر وعنوان ايليانه در سر كران﴿

معنـاى تركيبيسى باشى آغر ديمكدر چونكه (سر) باش معنـاسنه كما سبق (كران) آغر ديو قرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كچدى

﴾دخى معزوله دينور قرآن خوان﴿

كذا فى مؤيد الفضلا عميد الدين (بيت) نميدانست در وقت عمل الحمد وشد ناكه * بحكم شاه قرآن خوان بحمد الله بحمد الله * زيرا اكثر اهل مناصب بعد العزل صورت صلاحده نمـاز قيلمغه وقرآن اوقومغه مشغول اولد قلرى مشهور

اولمغله خوش لطیفه لو مثلدر اصلنده وصف ترکیبیدر قرآن اوقویجی
معناسنه چونکه خوان امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نته کیم
امر حاضر اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی

﴿هم ایو کون دوستی یارنو بها﴾

شیخ نظامی (بیت) زنی نوکن ای یارنو بهار * که تقویم پارینه ناید بکار *
معنای ترکیبیسی یکی یاز دوستی دیمکدر چونکه (یار) معلوم (نو) یکی
دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بهار) بمعنی فصل ربیع

﴿دم مخور الدائمه سن ای کامکار﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی قویرق یمه دیمکدر چونکه (دم) قویرق
دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (مخور) یمه دیو یکرمی
التنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کامکار) اسماء حسنی شرحنده
کچدی لکن بومقامده تفسیر ومفسرده دخلی یوقدر مجرد تتمیما موزن خطابدر

﴿عزلت ایتدی روی بردیوار کرد﴾

بومعناده روی بدیوار آورد دخی دیرلر خواجه آصفی (بیت) آصفی روی
برآورد بمحراب دعا * روز ابروی بتان روی بدیوار آورد * معنای ترکیبیسی
یوزی دیواره ایلدی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی (بر) ادات تعدیه در کما سبق فی الادوات
المرکبة (دیوار) اون التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی
(کرد) ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿آشکاره ایلدی دیدار کرد﴾

حکیم فردوسی از یوسف وزلیخا (بیت) دوچشم اززمین سوی دیوار کرد *
زلیخا ز دیوار دیدار کرد * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه (دیدار) دال
ممدوده نك کسری ودال ثانیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ظاهر وآشکار (کرد)
قد سبق آنفا

﴿یالیمی الحق اولان دیوار پست﴾

هاتفی (بیت) چه صفای جرکه بهم داد رست * شد آن پیکران دشت
دیوار پست * معنای ترکیبیسی الچق دیوار دیمکدر چونکه (دیوار)
قد سبق آنفا (پست) الچق دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

﴿یعنی بو اسلوب اوزره زین دست﴾

خواجه حافظ (بیت) کرتو زین دست مرا بیسر وسامان * داری من باد سحرت

زلف مشوش دارم * معنای ترکیبیسی بو الدن دیمکدر چونکه (ز) بمعنی من کما سبق (این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿خانه کن شولدرکیم اوله ناخلف﴾

کذا فی شرفنامه اصلنده وصف ترکیبیدر او قوپاریجی معناسنه چونکه (خانه) اودیو اوچنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (کن) فتحله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری کندن لفظیدر اللی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (ناخلف) بد بخت و بی اصل و باباسی یرینی طوتمیان کمسه معناسنه تفسیردر

﴿بی محابا بولدیغن یرخوش علف﴾

خواجه حافظ (بیت) صوفی شهر بین که چون لقمهٔ شبهه میخورد * پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف * معنای ترکیبیسی ظاهر (بی محابا) تفسیردن جرزدر چونکه بی ادات نفیدر محابا احترازدیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿اولدی معناده زدستش شدعنان﴾ مفسردر تفسیری

﴿اختیاری قالمادی الده همان﴾ بومصراعدر

معنای ترکیبیسی الدن دیزکن کتدی دیمکدر چونکه (ز) بمعنی من (دست) بمعنی ید کما سبق آنفا شین معجمه ضمیر غائبدر (شد) کتدی دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی (عنان) کسر ایله دیزکن معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر

﴿دل نموده التفات ایتمش دیمك﴾

معنای ترکیبیسی کوکل کوسترمش دیمکدر چونکه (دل) کوکل دیو اونیدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (نموده) نونك ضمیله اسم مفعولدر

﴿دامن افشاندن هم اعراض ایلمك﴾

خواجه سلمان (بیت) تانه پنداریکه سلمان دامن ازدلبر فشاند * دامن ازدلبر فشاند ودامن دلبر کرفت * معنای ترکیبیسی اتك صاچمق یعنی اتك سلکمك دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (افشاندن) صاچمق دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

﴿خاتم کویا دهان دلبران﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی سویلیجی مهر دیمکدر چونکه (خاتم) بیانی قرق بدنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی (کویا) سویلیجی دیو

اوتوز برنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی (دهان دلبران تفسیر در فاحفظ

﴿ همدخی منقار كل اولمش زبان ﴾

كذا فی مجمع الفرس معنای تركیبیسی كل بورنی دیمكدر چونكه (منقار) میمك كسریله قوش بورنی معناسنه اصلی عربیدر (زبان) تفسیردرلسان معناسنه چونكه (دهان) اغز دیو (زبان) دل دیو یكرمی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی

﴿ قاچدی معناسنه كلمش پشت داد ﴾

تركیده دخی بو معناده ارقه ویردی دیرلر چونكه (پشت) ارقه دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (داد) ویردی دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی

﴿ عزلت ایتدی در پس زانو نهاد ﴾

معنای تركیبیسی اكسه سنه دیز قودی دیمكدر چونكه (در) بمعنی فی كما سبق فی الادوات المركبة (پس) كسه دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (زانو) دیز دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (نهاد) ماضیدر جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده كچدی

﴿ كرد ازو پهلو تهی دینسه همان ﴾ مفسر در تفسیری

بو مصراعدر ﴿ آنی ترك ایتدی دیمك اولور عیان ﴾

معنای تركیبیسی اندن ایكوسنی یعنی یانی بوش ایتدی دیمكدر چونكه (كرد) ایلدی دیو یكرمی یدنجی قطعه نك سكزنجی بیتنده كچدی (از) بمعنی من (او) ضمیر غائبدر كما سبق فی الادوات (پهلو) ایكو دیو اللنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (تهی) بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی

﴿ حاضر اولمش پایچه با آلا زده ﴾

واتك درمیان ایتمش معناسنده كلور میر خسرو (بیت) ساخته طاوس ملائك شعار * پایچه با آلا زده طاوس وار * معنای تركیبیسی اتكی یوقارو واوردی دیمكدر چونكه (پایچه) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی وجیم فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله اتك وشلوار پاچه سی معناسنه (با آلا) یوجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده كچدی (زده) اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی

﴿ دست برافشانده اولكیم ترك ایده ﴾

معنای تركیبیسی ال سلكمش دیمكدر نته كیم بیانی بوندن یوقارو دردنجی بیتك شرحنده كچدی

﴿ مار خوردن درد وزحمت چكمه در ﴾

كذا فی مؤید الفضلا خواجه سلمان (بیت) لعل روان زجام زر نوش وغم جهان

(مخور) زین فلك دمر دین بهرچه مار مخوری معنای ترکیبیسی یلان دیمکدر چونکه (مار) یلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (خوردن) یمك دیو اوچنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

﴿ دم فرو رفتن مشقت چکمه در ﴾

معنای ترکیبیسی نفس اشاغی کتمك دیمکدر چونکه (دم) نفس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (فرو) اشاغی دیو اوتوز اوچنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (رفتن) کتمك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی ﴿ کرك باران دیده کورمش روز کار ﴾

معنای ترکیبیسی یغمور کورمش قورد دیمکدر چونکه (کرك) قورد دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (باران) یغمور دیو یکرمی یدنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (دیده) کورمش معناسنه مصدری دیدن لفظیدر

﴿ یعنی چوق شیلر دن المش اعتبار ﴾

بو مصراع انجق مصراع اولی ایضاح ایچوندر یاخود یالکز ایضاح ایچون اولمیوب مسبوق التجارب معناسنی افاده ایچون دیمك دخی احسندر

﴿ سرنی افشا ایدن کوتاه بام ﴾

دون همت معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی قصه یعنی الچق طاملو دیمکدر چونکه (کوتاه) قصه دیو بومثنوینك یکرمی اوچنجی بیتی شرحنده کچدی (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ مغز پوسیده دکلمش عقلی تام ﴾

معنای ترکیبیسی بینی چوریمش دیمکدر ترکیده دخی بویله آدمه بینی چورك دیرلر چونکه (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (پوسیده) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وسین مهمله ایله چوریمش معناسنه اسم مفعولدر مصدری پوسیدن لفظیدر

﴿ همدخی بیدار مغز اولدی رشید ﴾

معنای ترکیبیسی بینی اویانق دیمکدر چونکه (بیدار) اویانق دیو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی (مغز) قد سبق آنفا

﴿ نو خبر الدی دیمك چشمش چهید ﴾

(چشمش چهید) مطلوبدن یکی خبر الدی معناسنه کمال خجندی (بیت) جان من میر قصد ازشادی مکر پا رامداست * می چهید چشم همانا

وقت دیدار آمداست * معنای ترکیبیسی کوزی سکردی واویتادی دیمکدر
مناسبت ظاهره درچونکه (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
اولنده کچدی (شین) معجمه ضمیر غائبدر (چهید) جیم فارسیه نك فتحی
وهاء ممدوده نك کسریله چهیدن لفظندن ماضیدر

﴿یوریتلر ناز ایله دامنکشان﴾

معنای ترکیبیسی اتك چکیجیلر دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی
قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (کش) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون
یدنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر

﴿یك اوزن بویلو کوزل سرو روان﴾

شاعر (بیت) آنچنان سرو روان نبود که در باغ جنان * کر بود درباغ حسن آن
قامت موزون یار * معنای ترکیبیسی کیدیجی سرو دیمکدر چونکه سرو
معروف اغاجدرکه اوچ نوعی واردر بری سرو نازکه شاخلری هرطرفه
متمایل اولور (وبری دخی سرو آزاد که شاخلری طوغری بتمش سراپا هموار
وموزون اولور (وبری دخی سرو سهی که اصلی ایکن طوغرو بتمش شاخ اولور
(روان) کدیجی معناسنه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿یوز کورملکی دیمکدر رونما﴾

یعنی کویکونك کلنه ویردیکی هدیه که اکا ترکیده یوز کورملکی دیرلر خواجه
سلمان (بیت) آن ماهرو اکر بنماید شبی مرا * دروجه اونهیم دل وجان برونما *
اصلنده وصف ترکیبیدرچونکه (رو) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
اولنده کچدی (نما) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز سکزنجی قطعه نك
سکزنجی بیتنده کچدی ﴿هم مصورآیدر چهره کشا﴾

خواجه سلمان (بیت) ورق دفتر نقاش فروشو که کنون * باد برهرطرفی چهره
کشایی دارد (اصلنده وصف ترکیبیدر یوزآچیجی معناسنه چونکه چهره
معنی مجموع وجه (کشا) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر
نته کیم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿پافشرد اولدی دیمکدر برقرار﴾

معنای ترکیبیسی اياق صقلدی دیمکدر چونکه (پا) اياق دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی (فشرد) فانك کسریله فشردن لفظیدر اصلی
افشردن ایدی نته کیم اسم مفعولی قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

فرهنك شعوريده شين معجمه ايله واقعدر لكن ناظم نحريرك عندمزده موجود نسخه سنده سين مهمله ايله واقعدر بو تقديرجه اياغى طوكمش معناسنه اولور اولكندن انسب اولور نته كيم افسرده طوكمش ديو بيت مزبورده كچدى

﴿ باز آورد ايتدى يعنى اعتذار ﴾

كاتبى (بيت) كفتم از كويش روم باز آمدم باصد نياز * هر كه كويد ناسزايى باز آوردى كند * معناى تركيبيسى كيرو كتوردى ديمكدر چونكه (باز) كيرو ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى (آورد) ماضئ مفرد غائبدر نته كيم ماضئ متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

﴿ اعتذار ناملايم عذر لنك ﴾

صائب تبريزى (بيت) چون پذيرد از تو عذر لنك از بهر سفر * باد پاى همچو حال بى قرارت داده اند * بو مضمونى باقى افندى لطيف نظم ايتمشدر (بيت) هزاران عذر لنك ايلر فخر كلمزدى ميدانه * اكر خونريز چشمك دعوت ايتسه جنكه تيمورى * معناى تركيبيسى طوپال عذر ديمكدر چونكه (لنك) طوپال ديو قرق برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

﴿ پك طارلدقده دينور آمد بتنك ﴾

ميرخسرو (بيت) ناله را هرچند ميخواهم كه پنهان مى كشم * سينه مى كويد كه من تنك آمدم فرياد كن * معناى تركيبيسى طارلغه كلدى ديمكدر چونكه (آمد) كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (تنك) طار ديو اون بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات تعديه در

﴿ طار يلورسه دينلور آمد بهم ﴾

معناى تركيبيسى مشقته كلدى ديمكدر چونكه (هم) بمعنى غم وغصه ومشقت لكن فارسى اوله رق باكاده ميم قافيه سنده بعض نسخه يه كوره بر برينه قارشمش اولانه دينور بهم معناسنه تطبيق اولنسه ده ممكن اولور فافهم

﴿ دى بجاى اوانك حقنده هم ﴾

معناى تركيبيسى انك يرنده ديمكدر چونكه (جاى) مكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات ظرفدر او ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات المركبة ﴿ پك غضبلندى ديمكدر تيره شد ﴾

معناى تركيبيسى بولانق ديمكدر چونكه آخرنده كى هاء رسميه ايله تيره شد بولانق ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

﴿ عقلى ﴾

﴿ عقلنی شاشرسه دیرلر خیره شد ﴾

معنای ترکیبیسی شاشمش اولدی دیمکدر چونکه (خیره) هاء رسمیه ایله یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچن خیر معناسنه در (شد) معلوم

﴿ سرد ایدی پك یومشدی آمد فرود ﴾

معنای ترکیبیسی اشاغی کلدی دیمکدر چونکه (آمد) قد سبق آنفا (فرود) فانك وراء ممدوده نك ضمه لری ودال ایله اشاغی معناسنه

﴿ دولتی ارتارسه دی آبش فزود ﴾

معنای ترکیبیسی صوبی ارتدی دیمکدر چونکه (آب) معروف صو معناسنه شین معجمه ضمیر غائبدر (فزود) فانك حرکات ثلثه سی وزای معجمهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله فزودن لفظندن ماضید ر نته کیم بوندن مشتق فزای قطعهٔ خامسه نك عنواننده کچدی

﴿ مضطرب اولسه کشی شد دسته دی ﴾

معنای ترکیبیسی دسته اولدی دیمکدر چونکه دسته نك تفصیلی اللی دردنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (شد) اولدی معناسنه کما سبق

﴿ هم مناره آدینه کلدسته دی ﴾

هاتفی (بیت) مؤذن ز کلدسته شد نغمه ساز * چو بلبل که برشاخ کل شد طراز * معنای ترکیبیسی کل طوپی دیمکدر

﴿ غالب اولدقده دینورمش سکه زد ﴾

معنای ترکیبیسی سکه اوردی دیمکدر چونکه (سکه) السنهٔ ثلثه ده ضربه معناسنه مستعملدر (زد) اوردی دیوطقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی جامی (بیت) چوزدسکه برنقد قبجاقیان * می فتح خورد ازکف ساقیان *

﴿ منتخب نسنه دخی روی سپد ﴾

طالب آملی (بیت) ما کلخنیان سنبل ونسرین نشناسیم * آتش بود آتش کل روی سپد ما * معنای ترکیبیسی یریوزی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سپد) سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی ودال ایله بمعنی زمین لکن باء عربیه ایله ترکجه سبت معناسنه در

﴿ دیندی خود سرا که کیم بی باك اوله ﴾

معنای ترکیبیسی کندو باشنه دیمکدر چونکه (خود) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (سر) باش معناسنه (بی باك) دخی فارسیدر

لكن تفسيردر ﴿سینه برطاق اولكه باغری چاك اوله﴾
(سینه برطاق) یعنی عاشق بی قرارو باغری چاق نیشابوری (بیت) دل مجروح حاجتمند مشتاق * بیاد ابرو یت شد سینه برطاق * معنای ترکیبیسی طاق اوزره کوکس دیمکدر چونکه (سینه) کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (بر) یعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (طاق) قبه وکمر ومصندره وقات معناسنه حتی ایکی قات اولان نسنه یه ذوالطاقین دیرلر
﴿چوق یلوب کزدی دیمکدر قطره زد﴾
معنای ترکیبیسی یوریمکده لنکه اوردی دیمکدر چونکه (قطره) یوریمکده لنکه دیرلر همدخی طمله معناسنه ده کلور بلکه بونده طمله معناسی دخی انسبدر زیرا کثرت حرکت ایله درلدی دیمکی ایهام ایدر فافهم (زد) قد سبق آنفا
﴿هیچ کاره بوش سورینن شخص بد﴾
(هیچ کاره) بوش یلرو بیهوده سورینور معناسنه معنای ترکیبیسی عبث وبیهوده ایشه منسوب دیمکدر چونکه هیچ بیهوده وعبث دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی کاره ایشه منسوب معناسنه چونکه هاء رسمیه ادات نسبتدر
﴿پك معاند کیمسه کافرماجرا﴾
(کافرماجرا) یعنی معاند شدید ومتمرد امیدی (بیت) سپاه فتنه چونکه فرصتی کرد * سپهر سفله کافرماجرایی * معنای ترکیبیسی ظاهردرشوقدرکه عجملر علی غیرالقیاس فتح فا ایله کافر اوقورلر وقافیهٔ مفتوحه ده استعمال ایدرلر فاحفظ ﴿همدخی ناداشت بی شرم وحیا﴾
شیخ نظامی (بیت) چنین آمد ست از بزرکان پیر * که باهیچ ناداشت کشتی مکیر * معنای ترکیبیسی طوتمدی دیمکدر (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (داشت) ماضیدر مصدری اوتوز اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (بی شرم وحیا) تفسیردر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق شرم اوتنق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی
﴿حدنی بیلدردی دیمکدر مراد﴾ تفسیردر مفسری
بومصراعده ﴿دینلورسه برخرش کاله نهاد﴾
معنای ترکیبیسی اشکنه قماشی قودی دیمکدر چونکه (بر) یعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطه (کاله) قماش معناسنه

نته کیم هاء رسمیه موقعنه الفله (کالا) قماش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
خامسنده کچدی (نهاد) قودی دیو بومشونك قرق ایکنجی بیتی شرحنده
کچدی

غالب اولدقده دینورمش دست برد

معنای ترکیبیسی ال التدی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی (برد) التدی معناسنه ماضیدر مصدری
اوتوز التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

بوز یلوب مغلوب اولدی بازخورد

خواجه سلمان (بیت) لعل روان زجام رزنوش وغم وجهان مخور *
زین فلك دمردین بهرچه بازی می خوری * معنای ترکیبیسی کیرو یدی
دیمکدر چونکه (باز) کیر و دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانی
شرحنده کچدی (خورد) یدی دیو ماضیدر نته کیم متکلم وحده سی
خوردم یدم دیو اون دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

اشتلم کرد ایلدی غوغا نزاع

چونکه (اشتلم) همزه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك ولامك
ضمه لری ومیم ایله بمعنی غوغا ونزاع (کرد) ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك
بیت ثامننده کچدی

همدخی شبخوش کرد ایتدی وداع

کمال اسمعیل (بیت) روز خوشرا دل من شبخوش کرد * تا که اوراست
شب خوش زلفت * معنای ترکیبیسی کیجه یی خوش ایلدی یعنی کیدرکن
کیجه کز خیر اولسون و کیجه کز خوش اولسون مقامنده استعمال
ایدرلر چونکه (شب) کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی
(خوش) خوب وکوزل معناسنه (کرد) قد سبق آنفا

اولدی رسوا برسرش بیضه شکست

معنای ترکیبیسی باشی اوزره یمورطه قردی دیمکدر چونکه (سر)
باش دیو مرارا کچدی (شین) معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات
البسیطة (بیضه) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (شکست) قردی
دیو طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

کلدی اوحاله بروز اونشست

معنای ترکیبیسی اوکونه اوتوردی دیمکدر چونکه (روز) کون دیو ایکنجی
قطعه نك بیت سابعنده کچدی اولنده کی باء موحده ادات تعدیه در (او)

ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات (نشست) اوتوردی دیو قطعۀ تاسعه نك بیت رابعنده کجدی ﴿بی سر و پادر پریشان حال اولان﴾
خواجه سلمان (بیت) کر نباشد مددی لطف تو پیدا باشد * کرچه ازدست من بی سر و پا برخیزد * معنای ترکیبیسی باشسز و ایاقسزدیمکدر چونکه (بی) ادات نفیدر (سر) باش (پا) اياق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی
﴿جو نمانده صکره دن بی مال اولان﴾
معنای ترکیبیسی ارپه قالمامش دیمکدر چونکه (جو) ارپه دیو قطعۀ عاشره نك بیت تاسعنده کجدی (نمانده) قالمامش معناسنه اسم مفعولدر مصدری ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کی ماندن لفظیدر اولنده کی نون ادات نفیدر کما سبق فی الادوات
﴿چشم دارنده شوکیم امید ایدر﴾
معنای ترکیبیسی کوزطوتیجی دیمکدر چونکه (چشم) کوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی لکن ترکیب مزبورده مجازا امید معناسنه در (دارنده) اسم فاعلدر طوتیجی معناسنه مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی ﴿کوزلکه چشم فرنکی دیدیلر﴾
شاعر (بیت) ز بهر دیدن روی تو روز و شب حمام * هزار چشم فرنکی نهاده بر در و بام * معنای ترکیبیسی ظاهردر
﴿التونه غرق ایلدی در زر کرفت﴾
خواجه حافظ (بیت) بدین شعر تر شیرین زشاهنشه عجب دارم * که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمیکیرد * معنای ترکیبیسی التونه طوتدی دیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (زر) التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (کرفت) طوتدی دیو قطعۀ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی ﴿دخی طوتدی شعله لندی در کرفت﴾
خواجه سلمان (بیت) بازدل سودای آن زنجیر مو ازسر کرفت * آتشم بنشسته بودش شمع رویش در کرفت * معنای ترکیبیسی طوتدی دیمکدر چونکه (در) بونده ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کرفت) قد سبق آنفا
﴿دیمك اولمش آتش آید از چنار﴾ مفسر در تفسیری مصراع ثانیدر ﴿اوممدیغك یردن اولور آشکار﴾
حکیم انوری (بیت) آبی از روی کار اکر ببرم * آتشی دانکه از چنار آید * معنای

ترکیبیسی چناردن آتش کلور دیمکدر چونکه (آتش) معروف (آید) کلور دیوایکنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (چنار) جیم فارسیه‌نك فتحیله معروف اغاجدر عربیده داب دیرلر مشهور ومتواتردر که مرور ایامله کندودن آتش پیدا اولوب تا اشاغیسنه قدر یقار حتی عرفی برقصیده‌سنده دیر (مصراع) عجب نبود کر آتش برآورم چو چنار

هم کدویی و چناری دیسه‌لر

کما فی السابق مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

بر برینه اویمز ایکی نسنه‌لر

معنای ترکیبیسی برقباق وبرچنار دیمك چونکه (کدو) قباق دیوالنجی قطعه‌نك بیت حادی عشرنده کچدی (چنار) قدسبق آنفا آخرلرنده‌کی یاء تحتیه وحدت ایچوندر وجه مناسبت چنار کثیر العمر وشجر غیر مثمر وقباق قلیل العمر وضعیف الجسمدر که هر وجهله مخالفدر همدخی بونده یاء مصدریه ده اوله بیلور زیرا قباغك چناره اعتلاسنده اسان حالله وقت خزانده کوررسین دیو خطابی بطریق المثل مشهور اولمغله مصدریه یه کتورمك قابلدر فافهم

تفسیردر مفسری مصراع ثانیدر — بر برینه کفؤ اولانلر نیك وکم

همسر طاوس طاوس است هم

صکره‌کی هم لفظ ناظمکدر نظامی (بیت) مرا چون من کسی ناید بناموس * که باشد همسر طاوس طاوس * معنای ترکیبیسی طاوسك برابری طاوسدر دیمك چونکه همسر ایکی معنایه دور (اول جاهده ورتبه ده وسن وسالده برابر معناسنه (ثانی زوجه ومنکوحه معناسنه (طاوس) دم وبالی منقش برقوشدر که حسن وجمالده ضرب مثلدر خواجه سلمان (بیت) آستان سدره یعنی باغ وطاوسان ملك * از کبوترخانهای کعبهٔ قدر ترا * دنیایه کلزدن اول جنتده خرامان اولوب حضرت آدم علیه السلام ایله جنتدن چقد یعنی منقولدر (نکته) عربیده لفظ داود فارسیده لفظ طاوس ایکی واو ایله اوقنور بر واو ایله یازیلور فاحفظ

پیشکش معناسی اولمش ترجمان

(پیشکش) ایکی معناده اصطلاحدر (اول ایکی لغتی بربرندن برینه نقل ایدن کیمسه معناسنه اکا فارسیده وعربیده ترجمان دیرلر (ثانی معروف سلاطینه ویریلان هدیه معناسنه بومعنایه دخی فارسیده وعربیده ترجمان دیرلر هاتفی (بیت)

پی توره زانو زنانش کشید * که در پیش خان ترجمانش کشید * معنای ترکیبیسی اوك چکیجی دیمکدر چونکه (پیش) اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کش) وصف ترکیبی اوله رق اونیدنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (نکته) بو ایکی معنی اعتبار یله بین التفسیر والمفسر تعاکس جائزدر لکن سوق نظم اول مفسر ثانی اولمغی اقتضا ایدر بونده دخی ناظم نحریر چوق حذاقت ایلدی فلله دره ﴿ سنبل تر دخی زلف دلبران ﴾

معنای ترکیبیسی یاش سنبل دیمکدر چونکه (سنبل) معروف شکوفه در تفصیلی اواسط دیباجه شرحنده کچدی (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی ﴿ قوتی وار زور دارد در جکر ﴾

معنای ترکیبیسی جکرده قوت طوتر دیمکدر چونکه (زور) قوت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (دارد) مضارعدر مصدری اونیدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کچدی (جکر) ترکیده دخی مستعملدر عربیده کبد دیرلر ترکیده بو اصطلاح محلنه یورکلو دیو تعبیر ایدرلر بعض نسخده آب دارد واقع اولمشدر معنای ترکیبیسی جکرده صو طوتر دیمکدر ﴿ یعنی عفو ایله دیمکدر درگذر ﴾

معنای ترکیبی کچ دیمکدر چونکه (در) ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات (گذر) امر حاضردر تتمه کیم ماضیسی بو مثنوینك یکرمی دردنجی بیتنده کچدی ﴿ ترك ناموس ایتمه آب رو مریز ﴾

کمال خجندی (بیت) چند ریزد دیدهٔ ما آب رو * نیست آب روی مردم آب جو * معنای ترکیبیسی یوز صویی دوکمه دیمکدر چونکه (آب) معروف (رو) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (مریز) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر امر حاضری یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ﴿ مرحمت ایله دیمك ریزی بریز ﴾

حکیم خاقانی (بیت) ای فیض رحمت توروان عاصیان را * ریزی بریزی بردل خاقانی ازصفا * معنای ترکیبیسی دوکرسك دوك دیمکدر چونکه (ریزی) مضارع مفرد مخاطبدر فارسیده استفهام چوق کره مقدر اولور ﴿ برایونسنه تلف اولسه اکر ﴾ تفسیردر مفسری مصراع ثانیدر ﴿ دینلور دیکرنمی بند دکر ﴾

شیخ عبد الله انصاری (بیت) هرکه جز موی میان او خیالی بسته است* درمیان عاشقان دیگرنمی بندد کمر * معنای ترکیبیسی بردخی قوشاق بغلمز دیمکدر چونکه (دیگر) بردخی دیواللی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی نون مفتوحه ادات نفیدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات (بندد) مضارعدر ماضیسی بند دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی (کمر) قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی

﴿کر دینورسه طشت ازباعش فتاد﴾ مفسر د رتفسیری

مصراع ثانیدر ﴿سری فاش اولدی دیمك اولور مراد﴾

هلالی (بیت) طشت شهزاده چون زبام افتاد * آن صدا درمیان عام افتاد * معنای ترکیبیسی طشتی طامدن دوشدی دیمکدر چونکه (طشت) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تشت معناسنه یعنی باقردن معمول بیوك لکن که اکثر انده خاتونلر اثواب بیقارلر معروفدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق (فتاد) ماضیدر اصلی افتاد ایدی نته کیم مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿ایشیدلسه سری کیم مکتوم ایدی﴾ تفسیردر مفسری مصراع

ثانیدر ﴿بخیه اش برروی کار افتاده دی﴾

معنای ترکیبیسی انك نکنده سی ایش یوزینه دوشدی دیمکدر چونکه (بخیه) نکنده دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (اش) ضمیر غائبدر (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات (روی) قد سبق آنفا (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (افتاده) دوشکن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سادسنده کچدی

﴿کوردیرن یوالسز ایشن خلقه همان﴾ کما سبق تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر ﴿مار میکیرد بدست دیکران﴾

نظامی (بیت) چو ازدست تو ناید هیچ کاری * بدست دیگران میکیر ماری * بو عباره ایکی وجهله استعمال اولنور (اول معنای مذکوردر ترکیده انك مقامنده ایلانی آخره طوتدیر کوزینه کنند و بقر دیرلر (ثانی ایل الیله ایلان طوتر یعنی ایشنی کندو الیله کورر آخره انانمز دیمك بوتقدیرجه اضداد اصطلاحاتدن اولور وعلی کلا التقدیرین معنای ترکیبیسی ایلان طوتار

غیر یلر الیله دیمکدر چونکه (مار) ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (می) ادات حالدر (کیرد) مضارعدر امر حاضری وصف ترکیبی اوله رق طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اولنده کی باء موحده ادات تعدیه در (دیگران) جمع دیکردر قد سبق آنفا

﴿کیرلو مفسد اولدی کوته آستین﴾

معنای ترکیبیسی یکی قصه دیمکدر چونکه (کوته) قصه دیو بو مثنوینك یکرمی اوچنجی بیتنك شرحنده کچدی (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿عیب فاحش باز کونه پوستین﴾

معنای ترکیبیسی ترسنه دونمش کورك دیمکدر چونکه (باز کونه) ترسنه دونمش دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (پوستین) کورك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿کیجه کوند زجبهٔ خورشید وماه﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی آی وکون جبه سی دیمکدر چونکه (جبه) معروف (خورشید) کون (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی

﴿شخص مشؤمه دینور زاغ سیاه﴾

معنای ترکیبیسی قاره قارغه دیمکدر چونکه (سیاه) معروف (زاغ) قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك اولنده کچدی زیرا قاره قارغه ایله تشأم اولنمق بین العرب دخی جاری ایدوکی نیجه امثال عربدن منفهمدر

﴿کیرلو معنایه دینورمش درلباس﴾

بابا فغانی (بیت) کند قتل محبان در لباس آن ترك می ترسم * کزین خونهای پنهان دامنش پرخون شود روزی * معنای ترکیبیسی لباسده دیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (لباس) معروف

﴿هم منجم آید راختر شناس﴾

جونکه (اختر) یلدز دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولده کچدی (شناس) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخفف رمصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

﴿حوض ماهی آسمانده برج حوت﴾

معنای ترکیبیسی بالق حوضی دیمکدر چونکه (حوض) معروف (ماهی) بالق دیو قطعهٔ رابعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

(برج حوت) عربیدر ارباب اصطلاح میاننده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

﴿ همدخی دم درکشید ایتدی سکوت ﴾

معنای ترکیبیسی نفس چکدی دیمکدر چونکه (دم) نفس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (در) ادات تحسینندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کشید) چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ ناتوان بین دشمن وداخی حسود ﴾

(ناتوان بین) ایکی معنایه در (اول بمعنی دشمن (ثانی بمعنی حسود وبدخواه هاتفی (بیت) زمن ناتوان بین بود درحجاب * چو شبپرکه کوری کشد آفتاب * اصلنده ضعیف کوریجی دیمکدر چونکه (ناتوان) ضعیف دیو قطعهٔ سابعه نك بیت خامسنده کچدی (بین) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ پك فقیره دیدیلر کهسه کبود ﴾

معنای ترکیبیسی کوك کهسه لو دیمکدر چونکه (کبود) کوك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (کهسه) معروف طولو اولسون بوش اولسون

﴿ هم نشان فقر ایمش انکشت نیل ﴾

شیخ سعدی (بیت) یامرو با یار ازرق پیرهن * یا بکش در خانمان انکشت نیل * معنای ترکیبیسی چوید پارمق دیمکدر چونکه (انکشت) پارمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (نیل) چوید که انکله بویه ایدرلر هم دخی نهر مصر معناسنه ده کلور هم دخی نیل مصردن کورینن علامت خط اوله رق دست یعنی الدرکه قصه سی مشهوردر اول الده اولان پارمق معناسنه دخی احسندر

﴿ شول کران جان وکران سایه ثقیل ﴾

(کران جان وکران سایه) بو ایکی لفظندن هر بری ثقیل وکاهل معناسنه اصطلاح اولمشلردر ترکیده بومعناده جانی آغر وکولکه سی آغر دیدکلری کبی لکن ترکیده کولکه سی آغر دیو مهیب ووقور آدمه دیرلر معنای ترکیبیلری دخی بویله در چونکه کران آغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی (جان) معلوم (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ اولدی خسپوشی نفاقیله ریا ﴾

کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی چور چوب اورتوجیلکی دیمکدر چونکه

(خس) چور چوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (پوش) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز برنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در

﴿ آب زیرکاه مکر ناسزا ﴾

(آب زیرکاه) بمعنی حیلهٔ ناسزا معنای ترکیبیسی صمان التی صویی دیمکدر چونکه (آب) معروف (زیر) الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (کاه) صمان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بومعنی ترکیده دخی مثل مشهوردر که صمان التندن صو یورودر دیرلر

﴿ عهدنی بوزن کشی زینهار خوار ﴾

نظامی (بیت) ولیکن بود صحبت زینهاری * نکردند وفا زینهار خواری * معنای ترکیبیسی عهد ییجی دیمکدر چونکه (زینهار) عهد دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (خوار) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

﴿ هم سیاه کاسه لئیم نابکار ﴾

(سیاه کاسه) بمعنی لئیم وخسیس ونابکار خواجه حافظ (بیت) برو ازخانهٔ کردون بدرونان مطلب * کین سیاه کاسه درآخر بکشد مهمان را * ترکیبی دخی قاره چناقلودیو بومعناده ضرب مثلدر همدخی سیه کاسه برقوم ایمش که مسافرلرینی بعد الاطعام والاکرام کیجه ایله قتل واعدام ایدوبماللرینی الورلر ایمش دیو بعض کتبده منظورمز اولمشدر (سیاه) معلوم (کاسه) چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی (نابکار) فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی زیرا نابکار ایکی معنایه در (اول بمعنی مفسد وصاحب فعل نامعقول (ثانی بمعنی آواره و بطال کذا فی فرهنك شعوری

﴿ دست و پازد ایتدی سعی واهتمام ﴾

کاتبی (بیت) برای کشتن خود دست و پازدم بسیار * ولی بکوشش خود سرخ روی نتوان شد * معنای ترکیبیسی ال وایاق اوردی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو (پا) ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ پرشده پیمانه اش عمری تمام ﴾

معنای ترکیبیسی انك قدحی طولو اولمش دیمکدر چونکه (پر) طولو دیو قرقنجی

قطعه نك بيت اولنده كچدى (شده) اسم مفعولدر مصدرى قرق بشنجى
قطعه نك بيت سادسنده كچدى (پيمانه) قدح ديو اللى التنجى قطعه نك
بيت سابعنده كچدى (اش) ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات

﴿ خست اولدى كربه درزندان سرا ﴾

(كربه درزندان سرا) غايت بخلمدن كنايه دركديى حفظ ممكن دكل ايكن زندانده
حبس ايدر ديمكدر كذا فى مؤيد الفضلا چونكه (كربه) كاف فارسيه نك ضمى
ورانك سكونى وباء موحده نك فتحى وهاء رسميه ايله تركيده كدى وچتك وعربيده
هره وسنور وقيم وقط ديرلر (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (زندان)
معروف حبس خانه (سرا) او ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت سابعى شرحنده كچدى

﴿ يوزه كوليجى ايمش كندم نما ﴾

معناى تركيبيسى بغداى كوستريجى ديمكدر چونكه (كندم) بغداى
ديو قطعهٔ عاشره نك بيت تاسعنده كچدى (نما) وصف تركبى اولدبغى
حالده اوتوز سكزنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

﴿ كزلو حيله كربه درانبان ايمش ﴾

حكيم انورى (بيت) طمع كو كربه در انبان فروشد * كه بخل امروز باسك
درجوالت * معناى تركيبيسى كدى طغرجقده ديمكدر چونكه (كربه)
قد سبق آنفا (در) قد سبق آنفا (انبان) همزه نك فتحى ونونك سكونى
وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ونون ثانيه ايله طغرجق كه دريدن ايدرلر

﴿ خوابكاه غول بودوران ايمش ﴾

(خوابكاه غول) بمعنى دنيا كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى غول يتاغى ديمكدر
جونكه (خواب) او يقو ديو قطعهٔ خامسه نك ايكنجى بيتنده كچدى (كاه)
ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة (غول) جندن برطائفه دركه
بيابان وصحرالرده اشكال مختلفه ايله متشكل اولوب يولدن آدمى ازدروب هلاك
ايدر همدخى قيون اغلنه ده غول ديرلر بوايكى معنايه ترتيب اوزره شمس فخرى
(بيت) كاه چون غول در بيابانها * كاه چون كوسفند درتن غول *

﴿ پك فنا ايله سورلدكده ايو ﴾

بو تفسيردن جزدر مفسرى بومصراعده در

﴿ طعن ايدوب ديرلر شتر كربه ديو ﴾

معناى تركيبيسى دوه ايله كدى ديمكدر چونكه (شتر) دوه ديو يكرمى

طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (کربه) کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله کدی دیو آنفا کچدی بو اصطلاحك نظیری عربیده (ما ارخص الناقة لولا الملعونة فی عنقها) دیو مثل جاریدر کانه دوه بر التونه کدی بیك التونه دوه نك سایه سنده کدی دخی صاتلور چونکه ایو یانده کوتو دخی سوریلور

﴿ خاك شد خور وحقیر اولدی دیمك ﴾

معنای ترکیبیسی طپراق اولدی دیمکدر چونکه (خاك) طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (شد) اولدی دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی ﴿ مار شیدایی نه دیرسك انکرك ﴾

معنای ترکیبیسی دلیك ایلانی دیمکدر چونکه (مار) ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (شیدا) دلی دیو قرقنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایچوندر

﴿ دستکاری ایلمکدر کسب وکار ﴾

معنای ترکیبیسی ال ایشی دیمکدر چونکه (دست) قد سبق آنفا (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در فافهم ﴿ صاغ الك آدینه دیرلر دست کار ﴾

بونده آخرنده یاء تحتیه سزدر اولکی کبی دکلدر بوندن بشقه مصنع وموزون نسنه یه ده دستکار دیرلر

﴿ یان ویروب صاوماغه چب دادن دینور ﴾

(چب) جیم فارسیه نك فتحی وباء موحده ایله مطلق یان معنا سنه عموما وصول یان معناسنه خصوصا مقابلی راست لفظیدر میر نظمی (بیت) نه فهمد زیر از بالاست هرکز * ندانسته چبش از راست هرکز (داد) ویرمك معناسنه مصدردن ماضیسی یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ قوچیه غمازه ناخن زن دینور ﴾

قاضیٔ نور اصفهانی (بیت) چو اوسوار شود ماه نو زند ناخن * که درمیان دو خرشید کرده غوغایی * فی الاصل طرنق اوریجی معناسنه چونکه (ناخن) طرنق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زن) وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ هم چب انداز اولسه ایشی ترس اوله ﴾

﴿ چونکه ﴾

چونکه (چپ) صول دیو آنفا کچدی (انداز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی چپ انداز دخی فرهنکده یوقدر

﴿ راه خوابیده دینور ایشلك یوله ﴾

معنای ترکیبیسی اویومش یول یاخود اویونمش یول دیمکدر چونکه (راه) یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی (خوابیده) اسم مفعولدر قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿ رخت بسته ایلمش عزم سفر ﴾

چونکه (رخت) بش معنایه در (اول اسباب وتجملات خانه معناسنه (ثانی یعنی اسب وفرس (ثالث یعنی غم وغصه (رابع راست ودرست (خامس یعنی طعام (بسته) بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ خیمه زد دیرلر مقیم اولسه اکر ﴾

وحشیٔ یزدی (بیت) خیمه ساز از غیر دل وزخود تهی شو چون حباب * کز سبکروحی تواند خیمه زد برروی آب * معنای ترکیبیسی خیمه اوردی دیمکدر یعنی خیمه قوردی معناسنه چونکه (خیمه) معلوم (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ آچدی سرین عود در مجمر نهاد ﴾

معنای ترکیبیسی بخور دانه عود قودی دیمکدر چونکه (عود) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (در) یعنی فی کما سبق فی الادوات (مجمر) عربیدر بخوردان معناسنه فارسیده دخی شایعدر (نهاد) ماضیدر جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

﴿ آشکار اولدی دیمکدر روی داد ﴾

معنای ترکیبیسی یوز ویردی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (داد) ویردی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی ﴿ کزلو سوز مفهومی اولمش زیرلب ﴾

معنای ترکیبیسی دوداق التی دیمکدر چونکه (زیر) الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کچدی (لب) دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ بردلم اتمك لبی چکمه تعب ﴾

(لبی) بردلم معناسنه اتمك اولسون قاون وقربوز وغیری اولسون امیرخسرو

(بيت) اى قرص آفتاب كه دورى ز چشم ما * مارا لبى ببخش كه خسرو كداى تست * معناى لغويسى بردوداق ديمكدر چونكه ياء تحتيه وحدت ايچوندر فاما ناظم نحريرك ايمكه تخصيص ايتديكى چكمه تعين تمهيد ايچوندر مقصدى لطافتدر ﴿ دى سماطك آدينه خوان دراز ﴾

معناى تركيبيسى اوزن سفره ديمكدر چونكه (خوان) خاء معجمه نك بين الفتح الضم اماله سى وواو مجهول والف ايله سفره معناسنه وهرنسنه كه ايچنده طعام آراسته اولمش اوله صحاحده مائده ايله خوان اراسنده فرق ايچنده طعام اولورسه مائده ديرلر اولمازسه خوان ديرلر لكن عربيده خانك كسرى وواوك تلفظيله استعمال اولنور (دراز) اوزن ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

﴿ پك ملوث اكل ايدن شطرنج باز ﴾

اصلنده شطرنج اوينايجى ديمكدر چونكه (شطرنج) معروف (باز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى

﴿ ابله واحمق اولاندر خيره سر ﴾

معناى تركيبيسى باشى شاشمش ديمكدر چونكه (خيره) بيانى بومثنوينك اللى دردنجى بيتى شرحنده كچدى (سر) باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ﴿ هر ايشن خوش فهم ايدندر ديده ور ﴾

ابو المعانى (بيت) كر خرد دارى تماشا كن برين صنع شريف * هر كه باشد ديده ور بيند هم آثار لطف * اصلنده اسم منسوبدر چونكه (ديده) كوز ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (ور) ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة ﴿ دى تواضع ايديجى يه سرفكن ﴾

چونكه (سر) قد سبق آنفا (فكن) فانك كسريله امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر اصلى افكن ايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى سرفكن فرهنكده يوقدر وكذا دل شكن وكذا خوان دراز وكذا شطرنج باز اشبو لفظلر غالبا ناظم نحريرك ديباجه ده وعد بيورديغى اوزره كجمده تصحيح ايلدكلريدر

﴿ آدمى تكدير ايدندر دلشكن ﴾

وصف تركيبى درچونكه (دل) كوكل ديواون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (شكن) امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر نته كيم ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك بيت خامسنده كچدى

﴿مدعی وخصم دامنکیر ایمش﴾

اصلنده اتك طوتیجی دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی ﴿خاطری قالمش اولان دلکیر ایمش﴾

خواجه سلمان (بیت) نیست سودای سر زلف تو کار همه کس * کان طریقست خم اندر خم دلکیر و دراز * معنای ترکیبیسی ظاهردر ﴿دارد او در زیر دامانش چراغ﴾ مفسر در تفسیری

مصراع ثانیدر ﴿شاهدی حاضر درایله سن فراغ﴾

معنای ترکیبیسی اتکی التنده او چراغ طوتاردیمکدر چونکه (دادر) مضارعدر تتمه کیم مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (او) ضمیر غائبدر (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کچدی (زیر) الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کچدی (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (شین) ضمیر متصل غائبدر دیو ادوات بسیطه ده کچدی (چراغ) معروف ﴿شخص مصروعه دینورمش سایه دار﴾

میرخسرو (بیت) سایه دارم هر شب زسودای زلفش چون کنم * چند کرد خود کهی سحر و کهی افسون کنم * معنای ترکیبیسی کولکه طوتیجی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (دار) وصف ترکیبیسی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی ﴿نعل در آتش اولاندر بی قرار﴾

ترکیده دخی معنای ترکیبیسنی ضرب مثل ایدوب نعلی قزقن دیرلر فاحفظ ﴿اولمش ابروزن اشارت ایدیجی﴾

اصلنده قاش اوریجی دیمکدر ترکیده قاش آتیجی معناسنه چونکه (ابرو) قاش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (زن) وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿کرم ران آتن سوروب پك کیدیجی﴾

چونکه (کرم) حار دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (ران) وصف ترکیبی اوله رق قرق التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی ﴿ترك دنیا ایلین خانه فروش﴾

چونکه (خانه) او دیو اوچنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (فروش)

امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدرنته کیم نهی حاضری اوتوزبرنجی قطعه‌نك
بیت اخیرنده کچدی ﴿ بی عیال وسرسری خانه بدوش ﴾
وحشیٔ یزدی (بیت) مامر دمان خانه بدوشیم وخوش نشین * نی زان کروه خانه
نکهدار عالمیم * ترکیده دخی بومقامده اوی اوموزنده دیرلر چونکه (خانه)
آنفا کچدی (دوش) اوموز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی
اولنده کی باء موحده صله درکما سبق فی الادوات البسیطة
﴿ بی سبب مغرور اولاندر بادسر ﴾
ترکیده دخی مغروره باشی بللی دیرلر چونکه (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك
سکزنجی بیتنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی
﴿ پك رذیل آدم کس زن کون خر ﴾
(کون خر) بمعنی رذیل واحمق ارکك اولسون عورت اولسون معنای ترکیبیسی
اشك دبری دیمکدر چونکه (کون) دبر دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت
سادسنده کچدی (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی
(وکس زن) عورت فرجی دیمکدرانکدخی فرضا رذیل آدم معناسنه استعمالی
وارایمش لکن ناظم نحریر زندوست نهاد اولدیغی جمله اشعارندن دخی معلوم
ایکن کس زنانده معنای رذالتی نیجه تجویز ایتمشدر دیو تعجب اولنمازمی
﴿ دستخرکر سو کیجی بدسوزلودر ﴾
چونکه (دستخر) ایکی معنایه در (اول دشنام ونفرین معناسنه (ثانی اشك
الی دیمکدرچونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی
(کر) ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن بعض نسخده
کرموضعنه واو ایله (کو) واقع اولمشدر لکن ینه معنایه خلل کلمز چونکه
کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی
﴿ سرکه ابرو اولکه اکشی یوزلودر ﴾
معنای ترکیبیسی قاشی سرکه‌لو دیمکدر چونکه (سرکه) معروف عربیده
خل کبی (ابرو) قاش دیو آنفا کچدی ﴿ ابله واحمق اولاندرکاوریش ﴾
خاقانی (بیت) کی عجب کرکاوریش زرکر کوساله سار * طبع صاحب کف
بیضا برنتابد پیش این * معنای ترکیبیسی صغر صقاللو دیمکدر چونکه
(کاو) صغر دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (ریش)
صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

﴿ بی سبب عذر و بهانه خشك ریش ﴾

انوری (بیت) خشك ریشت كند فلك مپذیر * تا برد خشك و تر ز حوت و حمل معنای تركیبیسی قوری یاره دیمكدر چونكه (خشك) قوری دیواللی برنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی (ریش) یاره دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی ﴿ سبز پای و شوم پی مذموم اولان ﴾

مثال سبز پای میرخسرو (بیت) چو سر سبزهٔ خواجه باشد بجای * چه اندیشد از دشمن سبز پای * معنای تركیبیسی یشل ایاق دیمكدر چونكه یشل باشده مقبول اولور اباقده اولنجه محلنك غیرنده اولمغله مذموم اولور فافهم چونكه (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی (پای) اباق دیو یكرمی یدنجی قطعه‌انك بیت رابعنده كچدی مثال شوم پی خواجه سلمان (بیت) كو صفدری كه وغا خصم شوم پی * می جست همچو تیر ز شست كمان او * معنای تركیبیسی شوم ایز دیمكدر چونكه شوم معروف (پی) ایز دیو قرق سكزنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی

﴿ نامبارك مقدمی مشئوم اولان ﴾

احتمالكه بو مصراع مصراع اولی ایضا ایچون اوله یاخود نامبارك مفسر اولوب مقدمی مشئوم تفسیر اوله انجق مصراع اولی تفسیر اولدیغی اظهردر

﴿ دیندی بد پرتو اكا كیم بختی زشت ﴾

(بد پرتو) بمعنی طالع شوم و بخت زشت معنای تركیبیسی كتو شعاعلو دیمكدر چونكه (بد) كتو وفنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی (پرتو) شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (بخت زشت) تفسیردر چركین بختلو معناسنه چونكه زشت چركین دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده كچدی ﴿ هم تكبر ایلیان گردون سرشت ﴾

معنای تركیبی كوك طبیعتلو دیمكدر چونكه (گردون) كوك دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده كچدی (سرشت) طبیعت دیو قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده كچدی

﴿ شولكه مضحك اوله رسوای وملوم ﴾ تفسیردر مفسری مصراع ثانیده كلور ﴿ در عجم بازیچهٔ زنگی وروم ﴾

كذا فی شرفنامه معنای تركیبیسی روم و زنكینك اویونجغی دیمكدر چونكه (بازیچه) اویونجق دیو قرقنجی قطعه نك سكزنجی بیتنده كچدی (زنگی)

یکرمی سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (روم) معروف مملکتدر

﴿ قاضیٔ کیرنك اوکیم خوشکوی اوله ﴾

(قاضیٔ کیرنك) کاف فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله برقصبه اسمیدر (خوشکوی) خوب سویلیجی دیمکدر چونکه (خوش) خوب دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی کوی وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی حاصلی بمعنی لطیفه کوی ظهیر فاریابی (بیت) برات بخشش تو بر وجود عامل مرو * معاش دشمنت ازنقد قاضیٔ کیرنك * اصلنده قاضیٔ کیرنك نصر الدین خواجه کبی بر بذله کوی اوغوز آدم ایمش لسانندن بعض لطیفه واغوزانه سوزلر نقل ایدرلر کذا فی شرفنامه بویله اولنجه مصراع ثانی تتمهٔ تفسیر اولور

﴿ خواجه نصر الدین کبی دلجوی اوله ﴾

(دلجوی) یك مقبول دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ عارسز جراره دیرلر جسته کیر ﴾

معنای ترکیبیسی دیلك طوتیجی دیمکدر چونکه (جسته) جیمك ضمیله جستن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره اسم مصدردر امر حاضری یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿ هم میان کیر اوله بی عار وحقیر ﴾

(میانکیر) کوشه باشلرنده بکلیوب خلق عالمدن جر وسؤال ایدن بی عار وحقیر آدمه دیرلر لکن کثرت استعمال ایله مطلق جراره علم اولمشدر کاتبی (بیت) کرمیانکیر کیرمت عیب مکن * پیش میانکیری اعجب نبود زدرو یش * معنای ترکیبیسی بل طوتیجی دیمکدر چونکه (میان) بل دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی (کیر) آنفا کچدی

﴿ شوخ چشم اول یوزی آچق بی حیا ﴾

خواجه حافظ (بیت) کرچه کرد آلود فقرم شرم باد ازهمتم * شوخ چشم کرنظر درچشمهٔ حیوان کنم * معنای ترکیبیسی چرك کوزلو دیمکدر چونکه (شوخ) خوب معناسنه کلدیکی کبی چرك معناسنه ده کلور اضداددندر (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ زور ایله آلان دلنجی خرکدا ﴾

شیخ نظامی (بیت) یاوه طبعان خر کدایی را * چه عجب بخل میکنند مردم * معنای ترکیبیسی اشك دلنجی دیمکدر چونکه (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کدا) دلنجی دیو قطعهٔ ثالثه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿ چاوشك آدی سیه پوش اولدی هم ﴾

معنای ترکیبیسی قاره کیجی دیمکدر چونکه (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچـدی (پوش) وصف ترکیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی (تنبیه) چاوشان قدیم الایامده مهابت ایچون سیاه کیرلر ایدی صکره علم اولدی

﴿ محضر قاضی یه ده اولمش علم ﴾

بونلرده دخی علمدر کذلك سیاه کیدکلری اجلدن

﴿ قول دیمك مفهومیده حلقه بکوش ﴾

کمال خجندی (بیت) زائر کعبه را بکو حلقه بکوش این درم * کوش که میکنند دکر ذکر حجاز میکنی * معنای ترکیبیسی قولقده حلقه دیمکدر چونکه (حلقه) بومقامده مجازا کوپه دیمکدر چونکه هرنه که اورتاسی بوش ودکرمی اوله اکا حلقه دیرلر اصلی عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (کوش) قولق دیو اوتوز برنجی قطعه نك دردنجی بیتنده کچـدی

﴿ هم کوله معناسی اولمش سفته کوش ﴾

ابو المعانی (بیت) ازمهد سفته کوش تو بودم بمن عشق * اکنون بفردرد وغمت نامورشدم * معنای ترکیبیسی دلنمش قولق دیمکدر چونکه (سفته) دلنمش دیو اللی بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کوش) آنفا کچدی

﴿ قاپو یولداشیله اقران همکنان ﴾

لغوی معناسی معلومدر واصطلاحیسی ظاهردر

﴿ جمله سینك سوزی بردریك زبان ﴾

چونکه (یك) بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (زبان) دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ اولدی خدمتکارك آدی پیشکار ﴾

همدخی امین شهر ومملکت معناسنه وشاکرد وتلمیذ معناسنه ومعین وناصر معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی اوك ایشلو دیمکدر چونکه (پیش) اوك دیو اوتوزنجی قطعـه نك بیت اولنده کچـدی (کار) ایش دیو

يكرمى برنجى قطعـه نك بيت سادسنده كچدى

﴿ هم كمر بسته دخى خد متكذار ﴾

نثارى (بيت) فلك زخيل كمر بسته هاى اوست كه بندد * زشكل قوس قزح برميان خويش مناطق * معناى تركيبيسى باغلنمش قوشاق ديمكدر چونكه (كمر) قوشاق ديو قرق سكزنجى قطعه نك اون سكزنجى بيتنده كچدى (بسته) باغلنمش ديو اون يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

﴿ حاضر اولمشده طورر جان برميان ﴾

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى جان بل اوزرنده ديمكدر چونكه (جان) معروف (بر) بمعنى على كما سبق فى الادوات المركبة (ميان) آنفا كچدى

﴿ اوصانوب بيزار اولان آمد بجان ﴾

شاهى (بيت) ناله ام راه كلو بستد بحدى كه نفس * تا برون مى رود ازسينه بجان مى آيد * معناى تركيبيسى جانه كلدى ديمكدر چونكه (آمد) كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (جان) معروف باء موحده تعديه ايچوندر كما سبق فى الادوات

﴿ ايلرو چكدى ديمكدر بركشيد ﴾

معناى تركيبيسى كوكس چكدى ديمكدر چونكه (بر) كوكس ديو اوتوز برنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (كشيد) چكدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت خامسنده كچدى ياخود بر على معناسنه اوله رق افادهٔ علو ايله يوقارو چكدى ديمك دخى محتملدر فافهم

﴿ اكلدى مفهومى اولمش بررسيد ﴾

كمال اسمعيل (بيت) بيمارئ من بچشم خود بر بين * اشكفته يم تير ززلفت بررس * معناى تركيبيسى كوكس ايردى ديمكدر چونكه (بر) آنفا كچدى (رسيد) ايرشدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت سابعنده كچدى

﴿ حاضر اولور آستين برمى زند ﴾

تركيده دخى بو مقامده يكلرين صغادى ديرلر چونكه (آستين) يك ديو قرق يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (بر) كوكس معناسنه كلديكى كبى يوقارو معناسنه ده كلور (مى) ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة (زند) مضارع مفرددر جمع غائبى اون يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى هاتفى (بيت) بكار آوران آستين برزنند * كز آن كز زياده بزين برزنند *

﴿ هم اكا لايق ديمك اورارسد ﴾

خواجه سلمان (بيت) مرا رسد كه توام تو به دادهٔ كفتن * شنيدم آيت تو بوا الى الله ازلب حور * معناى تركيبيسى اكا ايرى ديمكدر چونكه اورا اكا ديو قرق سكزنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (رسد) مضارعدر ماضيسى آنفا كچدى

﴿ اينجه فكر ايدنجى اشتر بين ايمش ﴾

شاعر (بيت) غافل شدى زحالم باآنكه شتر بينى * عاجز شدم زدسنت باآنكه ذو فنونم * تركيده بونك مقامنده قوزغون فكرلو ديرلر معناى تركيبيسى دوه كوريجى ديمكدر چونكه (اشتر) دوه ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى (بين) وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى معناى اصطلاحى يه مناسبت دوه ده حدت بصر بلكه شائبهٔ بصيرت دركاردر فافهم

﴿ دخى اشترخوى صاحب كين ايمش ﴾

اثيرالدين اخسيكتى (بيت) درمرتبه ها كفت كمال تو نباشد * كردون شتر خوى كه كوزهان قرآرد * معناى تركيبيسى دوه طبيعتلو ديمكدر چونكه (اشتر) آنفا كچدى (خوى) طبيعت ديواللى يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى چونكه دوه خويلو ديمك غايت كينلو ديمكدر اول سببدنكه بحكمة الله تعالى دوه طارلديغى آدمه كينينى اظهار ايتميوب نيجه زمان كتم ايتدكدنصكره انتهاز فرصت ايتدكده باشنه چوكوب هلاك ايلديكى بالدفعات مشاهده اولنمشدر

﴿ قاپوجيلر كتخداسى ميربار ﴾

معناى تركيبيسى اذن ورخصت وديوان بكى ديمكدر چونكه (بار) اذن ورخصت وديوان شاهان ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى (مير) بك معناسنه امير لفظندن مختصردر بوتقديرجه فرهنك شعوريده ميربار قپوجى باشى ديو وبعض فرهنكلرده چاوش باشى ديو تفسير ايلديكينك وجهى ظاهردر (كتخدا) فصيح اولان كدخدادر دال ايله فاما كه عوام دال اولى بدلنه تاء فوقيه اوقيوب تحريف ايلديلر

﴿ اسكيدر چوق ايش بيلور كهنه سوار ﴾

معناى تركيبيسى اسكى بنمش يعنى اسكى آتلى ديمكدر (كهنه) كافك ضمى وهانك سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله اسكى معناسنه عربيده عتيق كبى (سوار) بنمش ديو قرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كچدى

﴿ طبل پنهان می زند دینسه مأل ﴾

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

﴿ شول ایشی صاقلرکه ستر ایتمك محال ﴾

خواجه سلمان (بیت) عشقم ازروی طبق پردهٔ تقوی برداشت * طبل پنهان چه زنم طشت من ازبام افتاد * معنای ترکیبیسی طاولی کیزلو اورر دیمکدر چونکه (طبل) معروف عربیدر جمعی طبول کلور جامیٔ آمدی (بیت) حمد لله هنرم شهرتمه غالبدر * صوتی عالی ایچی خالی دکلم همچو طبول (پنهان) کیزلو دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (می زند) بوندن یوقارو دردنجی بیتنده کچدی

﴿ حشمت ودارا تله بارنك وبوی ﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی لونله وقوقوایله دیمکدر چونکه (با) بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبة (رنك) کونه دیوقرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (بوی) قوقودیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ سوزی بی معنی اولاندر مرده کوی ﴾

معنای ترکیبیسی اولمش سویلیجی دیمکدر چونکه (مرده) اسم مفعولدر مصدری مردن لفظیدر (کوی) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی ﴿ دیدیلر حاضر جوابه ترزبان ﴾

عرفی (بیت) چون درآید همت مطلب شکافت در سؤال * ترزبانی چون تمی خشك ماندد رجواب * معنای ترکیبیسی یاش دللو دیمك چونکه (تر) یاش دیواللی برنجی قطعه بیت اولنده کچدی (زبان) دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

﴿ فکری دقتلو اولاندر خرده دان ﴾

معنای ترکیبیسی اوفاق بیلیجی دیمکدر چونکه (خرد) اوفاق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی لکن بومقامده هاء رسمیه ایله در فاحفظ (دان) وصف ترکیبی اوله رق قرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

مفسردر ﴿ اکا دیرلر کیم زبان زرکری ﴾

تفسیری مصراع ثانیدر ﴿ اوله معهوده اشارت سوزلری ﴾

کذا فی فرهنك جهانکیری معنای ترکیبیسی قویمجی دیلی دیمکدر چونکه (زبان) آنفا کچدی (زر) التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك

بيت سابعنده كچدى (كر) ادات اسم فاعلدر ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق في الادوات ﴿ زيرو بالاكوى شوالكم خلطى چوق ﴾
معناى تركيبيسى اشاغى يوقارو سويليجى ديمكدر چونكه (زير) اشاغى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى (بالا) يوجه ديو ايكنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (كوى) وصف تركيبى اولەرق قطعهٔ اولى نك بيت خامسنده كچدى ﴿ زيروبالا نيست شك وشبهه يوق ﴾
معناى تركيبيسى اشاغى يوقارو يوقدر ديمكدر چونكه (زيروبالا) آنفا كچدى (نيست) يوقدر ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ﴿ كيزلو سر بسته معين سرزده ﴾
(سربسته) بمعنى مستورومخفى خواجه حافظ (بيت) رازسر بستهٔ مابين كه بدستان كفتنده * هرزمان بادف ونى برسر بازاردكر * معناى تركيبيسى باشى باغلنمش ديمكدر چونكه (سر) باش ديو (بسته) باغلنمش ديو بوندن مقدملرده كچدى (سرزده) بمعنى معين وظاهر خواجه سلمان (بيت) من سرچوقلم برخط سوداى تودارم * باآنكه من سرزده راسرزده باز * معناى تركيبيسى باش اورمش ديمكدر چونكه (زده) اسم مفعولدر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى ﴿ منتظر درامره فرمان برزده ﴾
چونكه (فرمان) پادشاه امرى ديو اللى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (بر) كوكس ديو اوتوز برنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (زده) آنفا كچدى ﴿ مفسد والحق منافق زرده كوش ﴾
شاعر (بيت) برواى زرده كوش وازرق پوش * شيخ وزراق وشوخ وزرق فروش * معناى تركيبيسى زرده آرايجى ديمكدر چونكه (زرده) معروف طعامدر كوش كوشيدن لفظندن امر حاضردر ياخود اسم فاعل مخففدر ياخود كوش قولاق معناسنه اولوب صارى معناسنده اولمغله هاء نسبيه ايله قولاغى صاررمش ديو معناى مستهزيانه دخى انسبدر بو صورتده كاف فارسيه اولور فافهم ﴿ كندوبى مدح ايليانلر خود فروش ﴾
مير نظمى (بيت) چوواعظ مباشيد بيهوده جوش * ببالاى كرسى مشو خود فروش * معناى تركيبيسى كنديني صاتيجى ديمكدر چونكه (خود) كندو ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (فروش) وصف تركيبى اولەرق بو مثنوينك يوزدردنجى بيتنده كچدى

فاسق وفاجر دیمك سایه پرست

ابو المعانی (بیت) نباشد درمیان عشق دستان * سزای عشق تو سایه پرستان * معنای ترکیبیسی کولکه‌یه طاپوجی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (پرست) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت حادی عشرنده کچدی

شیرکیر اولدرکیم اوله نیم مست

(شیرکیر) بمعنی نیم مست یعنی کجکن اولمدق سرخوش معناسنه خواجه حافظ (بیت) بده تاروم برفلك شیرکیر * بهم برزنم دام این کرك پیر * شیرکیر اصطلاحی چمشید برزمان خمری یساغ ایدوب صکره سراینده بوشنان ارسلانی برنیم مست طوتدقده ینه شرابه اذن ویروب انجق قرغه کوزینی اویاجق مرتبه ایچمیوب ارسلان طوته جق قدر ایچلسون دیو اذن ویردیکی مفصل حکایهٔ مشهوره‌یه مبنیدر معنای ترکیبیسی ارسلان طوتیجی دیمکدر چونکه (شیر) ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی (نیم مست) تفسیردر یارم سرخوش معناسنه در چونکه (نیم) یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (مست) سرخوش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کچدی

شیشه آب خشك ورونق آب وتاب

(آب خشك) بمعنی شیشه قنبرنیشابوری (بیت) ازبرای دفع یأجوج هوا ازآب خشك * خاك بیزان بین که سدازآتش ترکرده اند * معنای ترکیبیسی قوری صودیمکدر چونکه آب معروف (خشك) قوری دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آب وتاب) بمعنی رونق ولطافت معنای ترکیبیسی صووطاقت دیمکدر چونکه تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی

آتش تراولدی معناده شراب

قنبرنیشابوری (بیت) آب خشك این اسمان وآتش اوانجم است * برخلاف زآب خشك این آتش ترکرده اند * معنای ترکیبیسی یاش آتش دیمکدر چونکه آتش معروف (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

دست شست اولدی دیمکدر نا امید

ابو المعانی (بیت) دیکران راوفاچوکردنهان * دست شستند عاشقان ازجان *

معنای ترکیبیسی ال یقادی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (شست) ماضیدر مصدری اوتوز یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴾ دلبرك ممتازی آهوی سفید ﴿

معنای ترکیبیسی آق جیران دیمکدر چونکه آهو جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (سفید) آق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴾ یعنی دعوت ایلدی آوازه داد ﴿

معنای ترکیبیسی صدا ویردی دیمکدر چونکه (آوازه) همزه وواو ممدود تینك وزای معجمه نك فتحه لری وهاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز بمعنی صوت وصدا (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴾ داخی رام اولدی دیمکدر تن نهاد ﴿

معنای ترکیبیسی بدن قویدی دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی نهاد ماضیدر نتکیم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

﴾ پرنیان خوی اولکم اوله خلقی خوش ﴿

معنای ترکیبیسی اطلس منقش خویلو دیمکدر چونکه (پرنیان) اطلس منقش دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (خوی) بمعنی طبیعت فارسیدر ترکیده دخی مستعملدر

﴾ اولدی بدآغار خو یسر سوزی بوش ﴿

معنای ترکیبیسی کتو خمیر دیمکدر چونکه (بد) فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آغار) همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحه لری وراء مهمله ایله بمعنی خمیر عربیده عجین کبی بونده راء مهمله در فلا تغفل

﴾ شولکه پك احمق اوله دامن دراز ﴿

معنای ترکیبیسی اتکی اوزون دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (دراز) اوزون دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴾ ساده لوح اولمش اومعناده مجاز ﴿

صافی درون معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی خالی تخته دیمکدر چونکه (ساده) نقوشدن خالی اللی یدنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی (لوح) عربیده تخته معناسنه

﴾ صنعتنده ماهره پرکاردی ﴿

معنای ترکیبیسی طولی ایش دیمکدر چونکه (پر) طولی دیو قرقنجی قطعه نك

بيت اولنده كچدى (كار) ايش ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

﴿چيره دست اولمش داخى آنك كبى﴾

معناى تركيبيسى چابك ال ديمكدر چونكه (چيره) جيم فارسيهٔ ممدوده نك كسرى وراتك فتحى وهاء رسميه ايله چابك معناسنه ضدى جيم موصعنه خاء معجمه ايله خيره درخواجه حسين وفايى (بيت) از پى اين شبان كرك مزاج * كرك را چيره برشبان كردم * خواجه سلمان (بيت) بياض ديدهٔ نركس نكر تعالى الله * كه خيره كشت درو ديدهٔ اولى الابصار * يو بيتده كوزقاشدى ديمكدر (دست) آنفا كچدى

﴿سعى ايدوب چوق ايش كورندر ديو دست﴾

معناى تركيبيسى جن اللو ديمكدر چونكه (ديو) جن ديو قرق التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (دست) آنفا كچدى

﴿يابدى مشكل ايشلرى برباد بست﴾

معناى تركيبيسى يل اوزره باغلدى ديمكدر چونكه (بر) ادات استعلا ديو ادوات مركبه ده كچدى (باد) يل ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (بست) باغلدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدى

﴿يك كوكلسز ايش طوتيجى كاردزد﴾

معناى تركيبيسى خرسز ايشى ديمكدر چونكه (كار) آنفا كچدى (دزد) خرسز ديو قرق برنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كچدى

﴿ديديلر اياق ترينه پاى مزد﴾

يعنى اجرت قدم چونكه (پاى) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (مزد) اجرت ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

﴿ديندى مغلوب وزبونه سست كوش﴾

عبدالله هاتفى (بيت) بود قبهٔ باج ده نزد هوش * به از شاه رشوت ده سست كوش * معناى تركيبيسى كوشك وياوش سعى ايديجى ديمكدر ياخود كوشك قولاق ديمكدر (فاما كه معناى اولده كاف عربيه ايله در ثانيده فارسيه ايله در چونكه (سست) سين اولى نك ضمى وسين ثانيه نك سكونى وتاء فوقيه ايله ياوش وكوشك معناسنه عربيده فاتر كبى مقابلى سخت در (كوش) وصف تركيبيدر نتكيم اسم مصدرى سكزنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى همدخى كوش قولاق ديو اوتوز برنجى قطعه نك دردنجى بيتنده كچدى

﴿تن زند معناسيدر اولور خموش﴾

شیخ عطار (بیت) عشق آتش در همه خرمن زند * ارهٔ فرقش نهند وتن زند * معنای ترکیبیسی بدن اورر دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (زند) اورر معناسنه مضارعدر نته کیم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

قوت وقدرت دیمکدر دستکاه

هم دخی کان وقماش طوقودقلری آلت معناسنه وکثرت اموال معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی ال محلی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو آنفا کچدی (کاه) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة

کرك یوسف متهمدر بی کناه

(بیت) بیخبر ازجرمم وکرد ند اعدا متهم * دامن پاکم دروغ آلوده کرك یوسفم * معنای ترکیبیسی یوسف قوردی دیمکدر چونکه (کرك) قورد دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

سن چکرسك فکر ایتمه کار بد

تفسیردر مفسری مصراع ثانیده کلور

هر که سك رامی کشد اومی کشد

بو مقامده ترکیده ایتی اولدورنه سوریدررلر دیدکلری کبی ابو المعانی (قطعه) دوش دیدم درسر کوی‌ش رقیب * برسرش سنکی زدم آزرده کرد * کشته دوشم بار وکفتند این مثل * هر که سك رامی کشد اومی کشد * معنای ترکیبیسی هر کیم کوپکی اولدورر او چکر دیمکدر چونکه (هر) ادات سورکلیدر * که کیم دیو اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (سك) کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (را) ادات مفعولدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کشد) کافك ضمیله کشتن لفظندن مضارعدر نته کیم امر حاضری قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی (کشد) کافك فتحیله مضارعدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

تیشه سوی خود زند دینسه اکر

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

اولدی مقصد کندوسی نفعن ارر

معنای ترکیبیسی کسری کندی طرفنه اورر دیمکدر چونکه (تیشه) کسر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (سوی) طرف دیو

اوتوز طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (خود) کندو دیو
اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زند) آنفا کچدی

﴿ روی او بیند دیمك مفهومی هم ﴾

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

﴿ یعنی انك جانبیدر ملتزم ﴾

یعنی انك طرفن طوترشاعر (بیت) ریش داری اکرش باپسری بخت افتد * هر که آید بمیان روی پسر می بیند * معنای ترکیبیسی انك یوزینی کورر دیمکدر چونکه (روی) یوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (او) ضمیر غائبدر کما فی الادوات (بیند) مضارعدر جمعی قرق التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

﴿ شویله در معناده کج دار و مریز ﴾

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

﴿ قارده کز اما بلورسز اولسون ایز ﴾

بو ترجمه ترکیده دخی ضرب مثلدر معنای ترکیبیسی اکری طوتده دوکمه دیمکدر چونکه (کج) اکری دیو اوتوز ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (دار) طوت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (ریز) دوك دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (میم) مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

﴿ دیسه لردر آستین اینست و بس ﴾

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

﴿ بولنان بو غیریدن امیدی کس ﴾

معنای ترکیبیسی یکده بودر و یتشور دیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بس) یتشور دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ درچه تیری دینسه مفهوم مآل ﴾

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

﴿ رتبه و حالندن ایتمکدر سؤال ﴾

معنای ترکیبیسی نه مرتبه ده سین دیمکدر چونکه (در) آنفا کچدی (چه) نه دیو اون التنجی قطعه نك بیت ثانی عشری شرحنده کچدی (تیر) مرتبه دیو یکرمی برنجی

قطعه نك بيت ثانيسى شرحنده كچدى آخرنده كى ياء تحتيه ادات خطابدر كما سبق فى الادوات ﴿ دينلورسه نان در روغن فتاد ﴾
ايضا مفسر درتفسيرى مصراع ثانيده كلور
﴿ بى مشقت دولته ايردى مراد ﴾
معناى تركيبيسى اتمك ياغه دوشدى ديمكدر چونكه (نان) اتمك ديو قطعهٔ عاشره نك بيت عاشرنده كچدى (در) آنفا كچدى (روغن) ياغ ديو اون اوچنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (فتاد) ماضيدر اصلى افتاد ايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى
﴿ ريش ناطورى كند يالطقلنور ﴾
يعنى سزا وناسزا ديمیوب هركسه تملق وتواضع ايدر ابو المعانى (بيت) شد انكس ازمرؤت در جهان دور * كه ريش خود كند چون ريش ناطور * معناى تركيبيسى ناطور صقاللولق ديمكدر چونكه (ريش) صقال ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (ناطور) حمام خدمه سندن و باغچه خدمه سندن برينك اسميدر آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در (كند) ايلر ديو قطعهٔ مزبوره نك ايكنجى بيتنده كچدى ﴿ بازىٔ خايه عبث ايشه دينور ﴾
معناى تركيبيسى خايه اويونى ديمكدر چونكه (بازى) اويون ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (خايه) معروف خصيه معناسنه در و بومثل عينى ايله اسان فرنكيده قيوناريه ديمكدر ديو ريم پاپالردن برينك قصهٔ غريبه سنه مبنيدر ديو ناظم نحرير نقل بيورمشلر ايدى زيرا ناظم مشار اليه لاتين وتاليان ويونان لسانلرنده دخى ماهردرلر وانلردن دخى نيجه علوم مطالعه ايتمشلردر ﴿ سنك در قنديل پر فكر وتلاش ﴾
معناى تركيبيسى طاش قنديلده ديمكدر چونكه (سنك) طاش ديو ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (قنديل) قافك كسريله معروف السنهٔ ثلثه ده مستعملدر
﴿ غافل اولمه حاضر وقنديل باش ﴾
نته كيم شيخ نسيمى قدس سره مرشدى فضل الله وليدن سياحته اذن طلب ايلدكده كشف طريقيله بيورمشلر (بيت) كر بسفر ميروى ازحلب انديشه كن * ور بحلب ميرسى حاضر وقنديل باش * معناى تركيبيسى قنديل وحاضر اول ديمكدر چونكه (باش) امر حاضردر مصدرى

قرق بشنجی قطعه نك بيت سادسنده كچدی

﴿ این باو پهلو زند دیئسه تمام ﴾

مفسر درتفسيری مصراع ثانيده كلور

﴿ بوا كا بكزر ديمك اولورعرام ﴾

معنای تركيبيسی بواوكه يان اورر ديمك اولور چونكه (این) بو ديوقطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدی (باو) اوكا معناسنه چونكه باء مفتوحهٔ موحده ادات مفعولدر (پهلو) يان معناسنه (زند) زدن لفظندن مضارعدر

﴿ خانه تبريك ايتسه فرزند عجم ﴾

تفسيردر مفسری مصراع ثانيده كلور

﴿ ديرايمش كيم بوريايی ميكنم ﴾

فرهنك شعوريده بوريايی كنم واقعدر معنای تركيبيسی حصيری قفولوايليم ديمكدر چونكه (بوريا) حصيردیو قطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدی (بوی) (قفو) ديو يكرمی التنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كچدی آخرنده كی یاء تحتيه ادات نسبتدر كماسبق (كنم) ايدرم ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانی عشرنده كچدی لكن روايت فرهنك خطادر زيرا بوريايی ميكنم ديمكده كمال تواضع واردر حصيركبی بوخانه ده اياق التنده دوشنورم ديمك مفهومی هويدادر مكر بوی لفظی باء موحدهٔ مفتوحه ايله ضمير غائب اولان ويدن مركب اوله فافهم

﴿ رند فرزنداولدی غايتده ظريف ﴾

معنای تركيبيسی ظريف وعياراوغل ديمكدرچونكه (رند) رانك كسری ونونك سكونی ودال ايله بمعنی عيار و قلاش وظريف ولاابالی وباده خوار وكارنده متبصر معنالرينه دردر (فرزند) اوغل ديو يكرمی اوچنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی بوايكی لفظدن هربری باشقه باشقه دخی غايت ظريف معناسنه مستعملدرنته كيم رندان عجم وعجم فرزندی ديرلر

﴿ ميوهٔ دل شعروانشای لطيف ﴾

كذا فی شرفنامه اما مؤيد الفضلاده بمعنی فرزندان واقعدر شعر وانشايه دخی زادهٔ طبيعت ديمكله كلامين بينی توجيه قابلدر بومعنايه عربيده ثمرهٔ فؤاد ديرلر چونكه (ميوه) ميمك كسريله يبانی اللنجی قطعه نك بيت عاشرنده كچدی (دل) قلب ديو اون يدنجی قطعه نك بيت ثالثنده كچدی

﴿ خواجه اولمش ناوك اند از ادب ﴾

حکیم خاقانی (بیت) من که آن طفل دبستان معانی پرورم * عقل کل آنجا نباشد ناوك انداز ادب * معنای ترکیبیسی ادب اوقینی آتیجی دیمکدر چونکه (ناوك) اوق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (انداز) وصف ترکیبی اولەرق یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (ادب) معروف

﴿ پیچ اوشاغه دیدیلر مادر جلب ﴾

معنای ترکیبیسی روسبی انا او دیمکدر چونکه (مادر) انا دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (جلب) روسبی دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ حرف سا کنند رزده ای پرهیز ﴾

معنای ترکیبیسی اورلمش معناسنه (زدن) لفظندن اسم مفعولدر عربیده مضروب معناسنه (ای پرهیز) تفسیردر مفسرده دخلی یوقدر

﴿ اسره اوستون آدیدر زیر وزبر ﴾

معنای لغویلری زیر اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (زبر) زای معجمه نك وباء موحده نك فتحه لری ورا ایله یوقارو معناسنه عربیده فوق کبی

﴿ پك پریشان یازیدر پای کلاغ ﴾

معنای ترکیبیسی قوزغون اياغی دیمکدر چونکه (پای) اياق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کلاغ) قوزغون دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی عربیده بومقامده خط بط دخی خط مخبطه دیرلر شاعر (قطعه) اتانا عنکم خط * کخط البط فی الشط * فلا ترسل بناخطا * والاجیء مع الخط

﴿ بوصویه کیرسه دی کرده پای زاغ ﴾

معنای ترکیبیسی قارغه ایا قلنمش دیمکدر چونکه (کرده) اسم مفعولدر مصدری یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (پای) آنفا کچدی (زاغ) قارغه دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ جامۀ مویی دخی مویینه کورك ﴾

(جامۀ مویی) کورك معناسنه عربیده فرو کبی معنای ترکیبیسی قیللو اثواب دیمکدر چونکه (جامه) اثواب دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (موی) قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه نسبتدر (مویینه) یعنی کورك ایضا چونکه هاء رسمیه تأکید ادات نسبتدر

﴿ دیر عجم شاعرلری محبوبه ترك ﴾

خواجه حافظ (بیت) اکرآن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال

هند و یش بخشم سمرقندی و بخارارا * بوندن باشقه ترك دیو خطا و ختن ودشت قبچاق خلقنه دیرلر که انلرك عادتلری یغما وغارتدر وبو مملکتلرده ده ترك دیرلر بوندن ظاهراولدیکه محبوبلر شیوه ونازایله صبر وقرار عشاقی غارت ایتدکلری ایچون ترك تسمیه اولنمش اوله

﴿بی ادبلك ایتسه هم برشخص بد﴾

تفسیرك برمقداری دخی مرهوندر

﴿طعن ایدوب دیرلر که ترکی میکند﴾

شیخ نظامی (بیت) اگر چشم زنگی ترکی کرد * بعذر آمد چو هندوی جوانمرد * معنای ترکیبیسی ترکلك ایدر دیمکدر چونکه (ترکی) آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر (می) ادات حالدر (کند) ایدر دیو اللی اوجنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

﴿پك بیاض اولسه ایو اولسه شکر﴾

تفسیر درمفسری مصراع ثانیده کلور

﴿آدینه آنك طبرزد دیدیلر﴾

چونکه شکرك اعلاسی بیاض وسخت وسنکین اولوب شویله که تبرایله قرلدیغندن اکا تبرزد دیدیلر بعده تعریب اولنجه تاء فوقیه طایه قلب اولنوب طبرزد دیدیلر شاعر (بیت) طبرزد سکر وقند ونباتش * بهر حالت بیفزاید خیالش * معنای ترکیبیسی بالته اوردی دیمکدر چونکه (تبر) بالطه دیو اللی اوجنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿پنجره معناسی اولمش تابدان﴾

جامی (بیت) تادر آید آفتاب دولتش روزی زدر * تابدان ماند بردر چشمها در انتظار * معنای ترکیبیسی محل ضیا دیمکدر چونکه (تاب) ضیا دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (دان) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

﴿باجه موری کیم چقر آندن دخان﴾

(موری) میم ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله اوجاغك تتون چقان محلی که اکا ترکیده باجه دیرلر جامی در سلسلة الذهب (بیت (زنگئ روی چون در دوزخ * بینی اش همچو موریٔ مطبخ * هم دخی موری صو بورینکی معناسنده ده کلور اکا کونك دخی دیرلر عربیده قنات کبی اصلنده اسم منسوبدر ایسلو و پاسلو معناسنه چونکه (مور) ایس پاس دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

﴿پاکی﴾

﴿ پاکی وموسی دیمکدر استره ﴾

(پاکی) استره معناسنه اصطلاحدر ابو المعانی (قطعه) سرتراشی ماهرو پیشم کرفت * فرق سر ازرنك روکلکون شده * ازسر بی پاك چندان پاکی زد * سر بسر ببرید و پاکی خون شده * ازسر تسلیم پرسیدم ازو * کفت صبر عاشق ازمون شده * اصلنده اسم منسوبدر چونکه پاك طاهر دیو قطعهٔ اولی نك بیت حادی عشرنده کچدی آخرنده یاء تحتیه ادات نسبتدر (موسی) بو معناده اصلنده عربیدر فارسیده دخی مستعملدر شاعر (قطعه) تجرد للحمام قشر لؤلؤ فالبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسی لتزیین رأسه * فقلت لقد اوتیت سؤلك یاموسی (شاعر ترکی) الدیغنده اله موساسنی بر عبسی * کوستردی ید بیضایی کمشدن بلکی (فائده) حضرت موسی علیه الصلاة والسلامك كمال صلابت شرعیه وحدت دینیه سی اولمغله موسی دیو تسمیه اولنمش اوله

﴿ اولدی ابروکن دخی جنبستره ﴾

(ابروکن) بر آلتدر که انکله یوزدن وسائر بشره دن قیل قوپاررلر اکا ترکیده جنبز دیرلر بو لفظك معنای ترکیبیسی قاش قوپاریجی دیمکدر چونکه (ابرو) قاش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (کن) وصف ترکیبی اوله رق اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

﴿ دی بولت آدینه پیل آبکش ﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی صوچکیجی فیل دیمکدر چونکه (پیل) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولام ایله معروف جانوردر معربی فیل لفظیدر (آب) معروف (کش) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ همدخی شیرسوار اولمش کونش ﴾

کذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبیسی بنمش ارسلان دیمکدر چونکه قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده (شیر) ارسلان دیو و بیت ثانی عشرنده سوار بنمش دیو کچدی

﴿ امتزاجی بد اولاندر بدقمار ﴾

معنای ترکیبیسی فنا اویونلو دیمکدر چونکه (بد) فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (قمار) نرد لعبلرندن برلعب معروفدر

﴿ کیك درشلوار بی صبر وقرار ﴾

حکیم انوری (بیت) چرخ را باشرفش سنك فتد درموزه * کوه را باسخطش کیك فتد درشلوار * معنای ترکیبیسی پره شلوارده دیمکدر چونکه (کیك) پره

دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده كچدی (در) بمعنی فی كما سبق فی الادوات
المركبة (شلوار) طون دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی
﴿نسنه ضایع اولسه دی سیماب شد﴾
معنای تركیبیسی ژیوه اولدی دیمكدر چونكه (سیماب) ژیوه دیو قطعهٔ رابعه نك
بیت تاسعنده كچدی (شد) اولدی دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده كچدی
﴿پك خجیل اولدی دیمكدر آب شد﴾
میرخسرو (بیت) تا كل از شرم رویت آب شده * یكزمان دور كن از چهره نقاب *
معنای تركیبیسی صو اولدی دیمكدر بعض نسخه ده بی آب شد واقع اولمشدر
معنای تركیبیسی صوسز اولدی دیمكدر لكن نسخهٔ اولی نك احسن اولدیغنه بیت
مزبور دلالت ایدر همدخی تركیده بونك مقامنده درلدی ووجودی صو اولدی
دیرلر ﴿سوزده یكلش طوتیجیدر حرفكیر﴾
شرفنامه ده عیب كیر دیو تفسیر ایلدی چونكه (حرف) عیب
وسقط دیو قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده كچدی (كیر) وصف
تركیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده كچدی
﴿خرده كیر اول عیب ارایجی حقیر﴾
شیخ سعدی (بیت) توان كفت بااٰن حقایق شناس * ولی خرده كیرند اهل
قیاس * معنای تركیبیسی اوفاق طوتیجی دیمكدر چونكه (خرده) اوفاق دیو
یكرمی دردنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده كچدی لكن انده هاء رسمیه سزدر
﴿سوزیمه دخل ایتدی دیمكدر مراد﴾
تفسیردر مفسری مصراع ثانیده كلور
﴿دیرایسم انكشت برحرفم نهاد﴾
كمال خجندی (بیت) چون قلم انكشت برحرفم منه صوفی كه من * خرقه كردم
رهن ومستان سخن در دفترست * معنای تركیبیسی عیبمه پارمق قویدی
دیمكدر چونكه (انكشت) پارمق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت
رابعنده كچدی (بر) بمعنی علی كما سبق فی الادوات المركبة (حرف)
آنفا كچدی آخرنده كی میم مفتوحه ادات متكلمدر كما سبق ایضا
(نهاد) ماضیدر جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده كچدی
﴿بكذر ازمن قوینی حالیمه سن﴾
معنای تركیبیسی بندن كچ دیمكدر چونكه (بكذر) امر حاضردر ماضیسی

بومثنوينك يكرمى دردنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات (من) بن ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت اولنده كچدى سن لفظنك تفسير ومفسرده مدخلى يوقدر قافيه يه رعايت ايچون كتوردى

﴿ يعنى اينجتمه بنى مشكن بمن ﴾

معناى تركيبيسى قيرمه بنى ديمكدر چونكه (مشكن) قيرمه ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (بمن) بنى معناسنه قرق يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده بمن بكا ديو كچدى على ما يقتضيه المقام

﴿ پك غضبنا كه دينورمش خيره شير ﴾

معناى تركيبيسى شاشمش ارسلان ياخود شاشمش سودلو ديمكدر چونكه (خيره) شاشمش معناسنه نته كيم مخفى يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (شير) ارسلان ديو آنفا كچدى (سود) ديو اوتوزيدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى لكن سود معناسى نابجادر ارسلان معناسى انسبدر

﴿ ظلم دست انداز اوتمه يادكير ﴾

معناى تركيبيسى ال آتيجى ديمكدر چونكه (دست) ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى (يادكير) امرحاضر مركبدر بومثنوينك اوائلنده كچن يادكن معناسنه (كير) طوت ديو يكرمى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

﴿ چشم دلبر آهوى دنباله دار ﴾

عبدالواسع (بيت) دنبال خودم مى كشد آن نركس جادو * من بندهٔ آن آهوى دنباله كشيده * معناى تركيبيسى قويرق طوتيجى جيران ديمكدر چونكه آهو جيران ديو اللى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى (دنباله) قويرق ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (دار) وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (چشم دلبر) تفسيردر

﴿ پك كوچك محبوبه ديرلر نى سوار ﴾

معناى تركيبيسى قامش آتلو ديمك اولور چونكه (نى) قمش ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى (سوار) بنمش ديو قرق برنجى قطعه ده كچدى

﴿ اصلى نسلى پاك اولاندر كوهرى ﴾

حتى كحيلان آته دخى ديرلر هم دخى جواهر ايله دوزلمش نسنه معناسنه وجوهر فروش معناسنه ده كلور

﴿ نازلی بسلمکده سایه پروری ﴾

وحشی (بیت) پیش روی تو افتاب زلف * زیر زلف توسایه پرور کل *
معنای ترکیبیسی کولکه بسلمکلکی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو
قرق دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (پرور) وصف ترکیبی
اوله رق دیباجه نك اواسطنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدریه در

﴿ اولدی نوکیسه یکی دولت بولان ﴾

امیریادکار (بیت) برتنت پیراهن کتان زتحریك نسیم * هست چون نوکیسهٔ
لرزنده بر بالای سیم * معنای ترکیبیسی یکی کیسه دیمکدر چونکه (نو) یکی دیو
قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (کیسه) معروف طولو اولسون بوش
اولسون ﴿ داخی هندوزاده دربد اصل اولان ﴾

خواجه سلمان (بیت) ازبد اندیشت که هندوزاده است ایمن مباش * چون توان
بوده خلاف سنت پیغمبری * معنای ترکیبیسی هندواوغلودیمکدر چونکه (هندو)
هانك کسری ونونك سکونی ودال ممدوده نك ضمیله خصوصا اهل هند کفره سنه
اطلاق اولنور وعموما دیارهندده ساکن اولان انسانه دیرلر چونکه آخرنده کی واو
ادات نسبتدر آخر دیاردن کلوب هندده ساکن اولانه وهندده حاصل اولان
نباته هندو دیمز بلکه یاء نسبیه ایله هندی دیو تعبیر اولنور همدخی واو نسبیه
ایله هندوخال دلبرانه ده اطلاق اولنور یاخود صفت اولورمناسبت سیاهلقدر
(زاده) اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

﴿ باد هرزه وعده درکیم اصلی یوق ﴾

کذا فی المحمودی معنای ترکیبیسی باطل یل دیمکدر چونکه (باد)
یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (هرزه)
باطل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ هم سیه کار اولکه کذب وفسق چوق ﴾

معنای ترکیبیسی قاره ایشلودیمکدر چونکه (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك
بیت خامسنده کچدی (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده
کچدی ﴿ بی وفا مفهومیدر یاران فروش ﴾

معنای ترکیبیسی دوست صاتیجی دیمکدر چونکه (یاران) دوست
ومصاحب معناسنه لکن قیاس بوایدیکه جمع یار اوله امامفرد دخی استعمال
اولنور (فروش) وصف ترکیبی اوله رق بومثنوینك یوزدردنجی بیتنده کچدی

﴿ مرغ دل معناسی اولمش عقل وهوش ﴾

معنای ترکیبیسی قلب قوشی دیمکدر چونکه (مرغ) قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (دل) قلب دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

﴿ شخص مأنوسه دینور کیم کرمخون ﴾

ترکبسی دخی قانی ایلیجق دیو ضرب مثلدر چونکه (کرم) بمعنی حار دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ الفتی اوله صفا بخش درون ﴾

معنای ترکیبیسی ایچرویه صفا ویریجی معناسنه چونکه صفا معلوم (بخش) بخشیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر (درون) ایچرو دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ کیجه کوندز آدی اولمش خشك وتر ﴾

میرزا فصیحی (بیت) آهوی آتشین دم چون ازبره برآید * کافور خشك کرددبامشك تربرابر * بو بیتده آهوی آتشین دم کنشدر بره برج حمل کافورخشك روز مشك هم دخی خشك وتر اصطلاحده نیك وبد معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی قوری ویاش دیمکدر چونکه (خشك) قوری دیو (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ پك دلیدر خشك مغز وخشك سر ﴾

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبلری قوری بین وقوری باش دیمکدر چونکه (خشك) آنفا کچدی (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

﴿ کرچه شاهد اوله معناده کوزل ﴾

عربیده بمعنی زبان زلف ومرد حاضر وبرنسنه یی بیان ایدیجی وروز جمعه ویوم عرفه یه ده دیرلر کذا فی فرهنك شعوری

﴿ شاهد بازار اما مبتذل ﴾

شاعر (بیت) درمیان پلاوهای شله خوب * نرم دسنست چون شاهد بازار * معنای ترکیبیسی بازار کوزلی دیمکدر استانبولده تعیینجی دیرلر

﴿ برمحلده دینسه شهری وکلی ﴾

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

بلده نك ممتازی بودر حاصلی

معنای ترکیبیسی شهرلو وکویلودیمکدر چونکه (شهر) معروفدر (کل) کافك ضمی ولام ایله کوی وقریه معناسنه ده کلور آخرلرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

بلبل اولمش زند باف وزند خوان

هر برلری باشقه باشقه بلبلك اسملریدر * خاء معجمه یرینه را ایله (زندران) وواو ایله (زندوان) دخی مرویدر

اصفهانده باغچه درنقش جهان

(نقش جهان) اصفهانده بر باغچه معناسنه معنای ترکیبیسی ظاهردر که اول باغچه صفهان نهری زاینده رود کنارنده واقع چارباغ مقابلنده شاه طهماسبك برعظیم ومفرح نیجه قصرلر ایله مزین جهانده مثلی نادر باغچه سی اولمغله ناظم تحریره انده برتکلفلو ضیافت اولدیغنی نقل بیورمشلر ایدی

دلکشا شیرازده برباغچه هم

معنای ترکیبیسی قلب آچیجی دیواللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده یجدی مزبور باغچه شیرازدن اوچ چاریك مقداری مسافه ده واقع اتابکیان زماننده بی نظیر قصرلر ایله مشحون بر باغچه در یوقاروسندن بر نهر جاری اولوب باغچه نك اورته سندن آقارهر قدمه ده برحوض لطیف اولمغله درونده بی نهایه بالقلر واردر شیخ سعدی بالغی دیو کیمسه طوتماز زیرا شیخ سعدی حضرتلرینك مرقدی منوری نهر مزبورك منبعی اوزرنده در حتی منبعی ماده اولمغله مرقد مزبورخرابه مشرف اولدیغنه بناء ناظم تحریرغالبا شیخ حضرتلری سنی اولمغله مرقدی تخریب اولنمشدر دیو تعریض ایتمکله قرق کون ظرفنده غیرت عجمانه ایله شاه مجددا بنا وغایت تکلفلی تزیین ایتدکدنصکره نزاکت ایله ناظم تحریره انده برکون عظیم ضیافتلر واکراملر ایتدیکنی مشار الیه حضرتلری کذلك نقل بیورمشلر ایدی

شیخ سعدی آنده مدفون ارم

بو مصراعی زیاده ایضاح ایچون کتوردی (مدفون ارم) جنت ایله شیخه دعادر چونکه (ارم) معروف شداد بن عادك ارم ذات العماد جهانك مال منالنی وتحف جواهرینی جمع ایدوب جنت دیو ایتدیکی باغك اسمیدر عربیده وفارسیده شایعدر شاعر (بیت) چون کوی تو بر اهل کرم باغ ارم نیست * باغ ارم آن خلد برین جای خرم نیست *

﴿ داخی گلگشت مصلی خوش مکان ﴾

معنای ترکیبیسی مصلی مسیره سی دیمکدر چونکه (گلگشت) مسیره دیواللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن (مصلی) لفظنه مضاف اولنجه شیراز جبانه سنك قربنده برتفرجگاه مشهورك اسمیدر نته کیم ناظم تحریر اندن افصاح ایدوب بیورر

﴿ خواجه حافظ انده فردوس آشیان ﴾

نته کیم خواجه حافظ کرامت کبی نطق ایدر (بیت) بده ساقی می باقی که درجنت نخواهی یافت * کنار آب رکناباد وگلگشت مصلی را * فی الاصل معنای ترکیبیسی مصلانك گل مسیره سی وتماشاسی دیمکدر چونکه (گل) معروف (گشت) کاف فارسیه نك فتحیله فی اصل اللغه سیر وتماشا معناسنه در فاما که حافظ شارحلری کشتك بو معنایه گلدیکنی فهم ایتمیوب مصلی گللکی یعنی مصلانك گل اکیلکی دیو تفسیر ایلدیلر چونکه کشت کاف عربیه نك کسریله اکین معناسنه در لکن صواب اولان اولکیدر فاحفظ (فردوس آشیان) باغ ارم قبیلندن خواجه حافظه جنت ایله دعادر چونکه (فردوس) جنت باغچه لرندن برینك اسمیدر اصلنده روم لغتندن تعریب اولنمشدی ایچنده اغاچ ومیوه اولان باغچه معناسنه جمعی فرادیس گلور حتی بعض لغت صاحبی الفردوس حدیقة فی الجنة واسم روضة فی الیمامة والفرادیس موضع بالشام بیوردی (آشیان) همزه نك مدیله یوه معناسنه عموما وقوش یوه سی معناسنه خصوصا کامر

﴿ آب رکنی هم انك ارماغیدر ﴾

اصلی آب رکن آبادایدی عربیده نسبتك قاعده سی اعلام مرکباتده مابه الامتیاز اولان جزئنه نسبت اولنوب غیری جزلری حذف اولنور مثلا عبد اللهه عبدی وابن عمره عمری دیرلر بو مقامده دخی آباد حذف اولنوب آب رکنی دیو نسبت اولندی (سؤال عربیه لسان فرسده نه کونه اجرا اولنور (جواب نقدر ما نحن فیهمز عربی دکل ایسه ده بویله خصوصده قیاس اولنور یاخود نیجه شیلر عربی قواعدی اوزره فارسی یه نقل اولنور معنای ترکیبیسی اصل صحراسی صویی دیمکدر چونکه (آب) معروف (رکن) ضمله بمعنی اصل وجزء (آباد) صحرا دیو اون التنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

﴿ منبعی الله اکبر طاغیدر ﴾

(الله اکبر) شیراز ناحیه سنده برطاغ اسمیدر معهود ارمق اول طاغدن چیقوب

رکن آباد کارند ن جاری اولور کذا فی فرهنك شعوری ناظم تحریر بو مقاملری
بالجمله سیر وتماشا ایلدی انك ایچون لغتلرده ناموجود بعض کلام لطیف
سویلدی نته کیم طنانه نام قصیده سنده وسخن نام قصیده سنده و بو تحفه نك
دیباجه سنده واثناسنده اشعار وتصریح ایدوب حتی نزدکاه محروسهٔ شیرازده
الله اکبر طاغی بر متوسط جبلدر لکن خلقت پوشان نام طریقدن کاوب اول
جبله صعود اولندقده دفعهٔ سواد اعظم شیراز مشهود اولمغله تعجبا الله اکبر
دینلدیکی اجلدن اول جبله الله اکبر تسمیه اولنوب ورکن آباد صویی اول جبلدن
قنوات ایله خواجه حافظك مرقدی اولان کلکشت مصلایه جاری اولدیغی
وکلکشت مصلایه عجملر حافظیه دیدکارینی ناظم تحریر نقل بیورمشلر ایدی

﴾ قارشق سوزصاو دیمك کفت وشنید ﴿

معنای ترکیبیسی دیدی وایشتدی دیمکدر چونکه (کفت) دیدی دیو
قطعهٔ عاشره نك بیت سادسنده کچدی (شنید) ماضیدر نته کیم
ماضیٔ متکلم وحده سی اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

﴾ ترك واعراض ایلدی دامن کشید ﴿

معنای ترکیبیسی اتك چکدی دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی
قطعه ایکنجی بیتنده کچدی (کشید) چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت
خامسنده کچدی ﴾ پرده افکن اولدی شخص بی حیا ﴿

کذا فی المحمودی اصلنده وصف ترکیبیدر حجاب برتجی دیمکدر چونکه (پرده)
حجاب دیو قطعهٔ سابعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (افکن) امر حاضر یاخود
اسم فاعل مخففدر نته کیم مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴾ هر کیمی کورسه سون زود آشنا ﴿

مقتضاء ترکیب دخی بویله در چونکه (زود) تیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك
طقوزنجی بیتنده کچدی (آشنا) مد همزه ایله بلش معناسنه ضد بیکانه در

﴾ تن فرودادہ شوکیم غایت مطیع ﴿

معنای ترکیبیسی بدن ویرمش دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی (فرو) تحسین لفظ ایچون صله در کما سبق
فی الادوات المرکبة لکن صله یه حمل اولنیوب بدنی اشاغه ویرمش معناسنده
اولمسی دخی احسندر (داده) ماضیسی داد ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت رابعنده کچدی ﴾ دست مردی دینسه مفهومی شفیع ﴿

كذافي مؤيد الفضلاء معناى تركيبيسى آدمه منسوب ال ديمكدر چونكه (دست) ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (مرد) آدم ديو اللى اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات البسيطة

﴿دى انايى اكه كيم جهلى عيان﴾

(انايى) همزه نك ونون ممدوده نك فتحه لرى وياء تحتيه ممدوده نك كسريله جهلى ظاهر وكندودن بى خبر احمق كمسه معناسنه اميدى (بيت) سخن در وصف تو بحر عميقست * نكنجد در انايى هر انايى * بو بيتده انايى اول كسر الفله ظرف معناسنه در

﴿اولمش احمقلرده شيشه كردنان﴾

مفردى شيشه كردن لفظيدر الف ونون ادات جمعدر معناى تركيبيسى شيشه بيونلو ديمكدر چونكه (شيشه) كاسه معناسنه معروف (كردن) بيون ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

﴿سخت پيشانى اولاندر يوزى پك﴾

اوحد الدين درجام جم (بيت) جكر خون شد از پريشانى * از بن جان سخت پيشانى * معناى تركيبيسى قتى النلو ديمكدر چونكه (سخت) قتى يعنى پك معناسنه (پيشانى) الن ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

﴿چار خايه عورتى چوقدر ديمك﴾

معناى تركيبيسى درت خايه لو ديمكدر چونكه (چار) درت ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (خايه) خاء معجمه ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحه لرى وهاء رسميه ايله عموما يمورطه معناسنه كرك خصيه يمورطه سى اولسون وكرك قوش يمورطه سى اولسون وكرك سائر حيوان يمورطه سى اولسون

﴿دى شهيدى آكه كيم زنباره در﴾

(شهيدى) بمعنى زندوست يعنى زنباره نه كيم محبوب دوسته غلامى ديدكلرى كبى مير نظمى (بيت) اكر خواهى بحالت رانظامى * مشو هركز شهيدى وغلامى * چونكه شهيدى بمعنى شاهد يعنى دلبر ومحبوب آخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر (زنباره) دخى فارسيدر نه كيم بيانى يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحندن منفهم اولور لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

﴿عورت ايچون جان ويرن بيچاره در﴾

احتمالكه مصراع اولى ايضاح اوله احتمالكه (بيچاره) عورته مبالغه ايله ميل ايدنه اسم اولمش اوله معناى تركيبيسى چاره سز ديمكدر (ناظم تحريره

دیمکدر) ناظم تحریر بونده لطیفهٔ شاعرانه قصد ایدوب شهیدین مفتون
معناسنی ایهام ایله جان ویرن بیچاره دیوکو یا ترجمانه سو یلمشدر

﴿ پا کرفت ایتدی جماع واختلاط ﴾

ابو المعانی (بیت) روز تاشام مراسنك ستم اندازند * یعنی شبتا بسحر
پای کرفتم بکنم * معنای ترکیبیسی ایاق طوتدی دیمکدر چونکه (پا)
اياق ديو یکرمی یدنجی قطعه نك بيت رابعنده کچدی (کرفت)
طوتدی دیو طقوزنجی قطعه نك بيت سادسنده کچدی

﴿ اولدی معناده منی آب نشاط ﴾

کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی نشاط صویی دیمکدر مفرداتی معلومدر

﴿ دفکش اولمشدر دخی شول نابکار ﴾

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

﴿ کیم ایدر زنباره یه عورت شکار ﴾

معنای ترکیبیسی دف چکیجی دیمکدر چونکه (دف) السنهٔ ثلثه ده مستعملدر
(کش) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بيت سابعنده کچدی

﴿ زن بمزد اول قحبه کیم رسوای عام ﴾

جامی (بیت) برآن کارا کرمزد دارطمع * همین بسکه نامش بودزن بمزد * معنای
ترکیبیسی اجرتله عورت دیمکدر چونکه (زن) عورت دیو یکرمی اوچنجی
قطعه نك بيت ثالثنده کچدی باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی مع کما سبق فی الادوات
البسيطة (مزد) اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نك بيت خامسنده کچدی
(قحبه) تفسیردر روسبی وزانیه عورت معناسنه عربیده وفارسیده وترکیده
مستعملدر مأخذ اشتقاقی ضم ایله قحاب لفظیدر آت ودوه وقاطر او کسوریکی
معناسنه انسان او کسوریکی معناسنه ده کلور چونکه دیارعربده قحبه وزنباره
بر برینه او کسورك ایله کندولرن بلدیروب معامله ایدرلر اول اجلدن روسبی
عورته علم اولدی نته کیم مأبون اوغلانه هیز دیدکلری کبی چونکه انك سبب
تسمیه سنده شویله تعبیر ایدرلر که حمام طاسنه هیز دینلور نته کیم حمام طاسی
الدن اله دوشر کذلك مفعول اوغلان دخی الدن اله کتدیکیچون استعاره
طریقیله اکا هیز دیدیلر کثرت استعمال ایله ایکیسیده علم منزله سنده اولدی
میرنظمی (بیت) قحبه وهیزرا مکن باور * عهد پیما نشان زکوش کذر *

﴿ قلیه خوار اولدی کیدی بين العوام ﴾

(قليه خوار) عاشق ومعشوق اراسنده واسطه اولان كه اكا بين العوام
كيدى وپزونك ديرلر ابو المعانى (بيت) اكرچه قليه خوارى كرد بسيار *
نشسته بردر كاشانهٔ يار * معناى تركيبيسى قليه ييجى ديمكدر چونكه (قليه)
قافك فتحى ولامك سكونى و ياء تحتيه نك فتحى وهاء رسميه ايله شول طعامه
ديرلر كه جوز و بادم ونخود وصوغان ايله بشوررلر اكا سغدى دخى ديرلر
(خوار) خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى ورا ايله بمعنى خورنده

﴿ مغلم اولان شخصه ديرلر تاز باز ﴾

(تازباز) بمعنى غلامپاره ومحبوب دوست معناى تركيبيسى تويسز تازه اوغلان
اوينادیجى ديمكدر چونكه (تاز) تو يسز تازه ديو يكرمى برنجى قطعه نك
ايكنجى بيتنده كچدى (باز) وصف تركيبى اوله ق يكرمى التنجى قطعه نك
بيت ثالثنده كچدى (مغلم) افعال بابندن اسم فاعلدر فقير فهممه كوره
كلام مولددر

﴿ آره لقده ايش دوزيجى كاز ساز ﴾

ابو المعانى (بيت) شكر ايزد باد بختم دلنوازى يافتم * درميان ماوجانان كارسازى
يافتم * معناى تركيبيسى دخى بويله در چونكه (كار) ايش ديو يكرمى برنجى
قطعه نك بيت سادسنده كچدى (ساز) وصف تركيبى اوله رق
اوتوزيدنجى قطعه نك بيت ثامننده كچدى

﴿ تاز خير وچار ميخ اول فعل خام ﴾

بو ايكى تركيبك هر برى لواطه ده بشقه بشقه اصطلاحدر مثلا چارميخ ميكند
ديرلر لواطه ايلر معناسنه وقس عليه (تازخير) بوتقديرجه فعل خامدن مراد
بومقامده لواطه ايمش مصراع ثانى دخى قرينه سيدر

﴿ كوه دلال اولدى پازونك غلام ﴾

نته كيم عورت پازونكنه دفكش دينلديكى كبى كما سبق آنفا خواجه حافظ
(قطعه) كفت حافظ فلان ماهيچه * همه درويش رسم بغرايى *
كوه دلال ودفكشى صد بار * بهتر از شاعرى وملايى * معناى تركيبيسى
نجس دلالى ديمكدر چونكه (كوه) نجس ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك
سكزنجى بيتنده كچدى (دلال) تشديد ايله معروفدر

﴿ هم طبقزن ديديلر سحاقه يه ﴾

(طبقزن) وصف تركيبيدر چونكه (طبق) فتحتينله معروف وموضع معهوده
كمال مشابهتله موصوفدر انكيچون مبالغه صيغه سيله سحاقه ديو تعبير واندن

مصراع ثانی ایله افصاح وتفسیر ایلدی نته کیم یورر

کند و کبی عورته مشتاقه یه

(زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی (سحاقه) مبالغه ایله سورشدیریجی معناسنه در (مشتاقه) معروفدر (تنبیه) طبقرندن وسحاقه دن هر بری نقدر که زبقجی یه اطلاقی لغةً صحیح ایسه ده فاما که زبقجی دیکیجی وسحاقه یماجی دیو فرق اولندی (قطعه) الایاذوات السحق فی الغرب والشرق * افقن فان النیك اشهی من السحق * اراکن ترقعن الخروق بمثلها * وای لبیب یرقع الخرق بالخرق * افقن فان الخبز باللحم یشتهی * ولیس سیوغ الخبز بالخبز فی الحلق *

غرق پران بردن اد خال ایلمك

(غرق پرآن) ایکنجی رانك تشدیدیله برنسنه یی برنسنه ایچنه بردن ادخال ایلمك یعنی تمام یدرمك معناسنه امیر بك طرفی (رباعی) هرکاه میل غرق پران کردم * دیدمکه خاطرش پریشان کردم * آخر بمیان پاچه قراری دادم برخود * دشوار وبروی آسان کردم * معنای ترکیبیسی قنادلری باترمق دیمکدر چونکه غرق باترمق معناسنه فی الاصل عربیدر (پران) جمع پردر پرقناد دیو فرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی

هم میان پاچه سورشدرمك دیمك

نته کیم رباعی مذکورده مذکوردر هم دخی زنانك اویلغی اراسنه ده میان پاچه دیرلر ایکی معنایه میرم سپاهی (بیت) میلم بمیان پاچهٔ وی بیش کند * زیرا که میان پاچه زکس تنکترست * معنای ترکیبیسی پاچه اراسی دیمکدر چونکه (میان) بمعنی وسط وارالق دیو فرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتی شرحنده کچدی (پاچه) شلوار پاچه سی وبوط پاچه سی ومعروف طعام دیو فرهنك شعوری ذکر ایدر

سرکرفته دیندی یفعللمشه

حیرتیٔ عجمه حالت جوانیده بوحال واقع اولدقده ظرفا حقنده دیمشدر (مصراع) (شمعراهرچند سرکیرند روشنترشود) بالآخره ترك وطن ایدوب کیدرکن سرکذشته سنه اوغرامش برجوانه راست کاوب بربرینك حالنه مطلع اولوب بوبیتی نظم ایدوب همراه اولورلر (بیت) ازدست چرخ بادل افکار میرویم * ماهر دوسرکرفته بیکبار میرویم * معنای ترکیبیسی باشی طوتیلان دیمکدر

چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کرفته) طوتیلان دیو قطعهٔ تاسعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

﴿ داخی خفت وخیز تدریجی ایشه ﴾

شاعر (بیت) دولت آنست که خفت خیز بود * دولت تیز رستاخیز بود * معنای ترکیبیسی اویویا رق قالقه رق دیمکدر چونکه (خفت) خاء معجمه نك ضمیله خفتیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر (خیز) دخی اسم فاعلدر نته کیم امر حاضر اولدیغی حالده یکرمی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی ترکیده بومقامده یقله دوشه دیرلر

﴿ دیندی مجرم کیمسه یه نامه سیاه ﴾

بابا فغانی (بیت) بهرتودرمتاع خود آتش زدیم لیك * رحمی مجال نامه سیاهی نمیکنند * معنای ترکیبیسی مکتوبی قاره دیمکدر ترکیده بومقامده دفتری قاره دیرلر چونکه (نامه) مکتوب دیو قرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سیاه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك خامسنده کچدی

﴿ همدخی زلف خطا جرم وکناه ﴾

(زلف خطا) بمعنی جرم وکناه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ظاهردر

﴿ توبه ایله جام رابرسنك زن ﴾

معنای ترکیبیسی شیشه یی طاشه اور دیمکدر چونکه (جام) بمعنی شیشه (را) ادات مفعولدر (بر) بمعنی علی کما سبق فی ادوات المرکبة (سنك) طاش دیو ایکنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی (زن) امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

﴿ عهد یکی بوزمه مشو پیمان شکن ﴾

چونکه (مشو) نهی حاضردر اولمه دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك اخیرنده کچدی (پیمان شکن) وصف ترکیبیدر چونکه پیمان عهد دیو قرق التنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شکن) شکستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نته کیم نهی حاضری اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

﴿ فارغ اولمقدر ورق کرداندن ﴾

میرحسن دهلوی (بیت) سخنوران چو حدیث سمنبران خوانند * حدیث تو چو در افتد ورق بکردانند * معنای ترکیبیسی کاغد دوندرمك دیمکدر چونکه (ورق) ایکی معنایه در اول کاغد معناسنه در طالب آملی (بیت)

اوراق کهنهٔ که بمی کهنه میرست * ذوقی که درپیاله بود دررساله نیست (ثانی
هراغاجك يپراغنه ديرلر (كرداندن) كاف فارسيه نك فتحيله دوندرمك معناسنه
مصدر متعديدرنته كيم اسم فاعل لازمى يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده
كچدى ﴿ اويله درهم آستين افشاندن ﴾
وحشى (بيت) تيغ قضادمى كه كشد بركسان قدر * افشانى آستين كه بروترك
آن كند * بونك مقامنده تركيده ال يومق واتك سلكمك ديرلر معناى تركيبيسى يك
صاچمق ديمكدر چونكه (آستين) يك ديو قرق يدنجى قطعه نك ايكنجى
بيتنده كچدى (افشاندن) صاچمق ديوقرق ايكنجى قطعه نك بيت عاشرنده
كچدى ﴿ معنىٔ جان من وجان شما ﴾
اشبو مصراع مفسردر تفسيرى مصراع ثانيدر
﴿ برسزكله صاغ اولالم دائما ﴾
خواجه حافظ (بيت) دل خرابى ميكند دلداررا آكه كنيد * زينهاراى دوستان
جان من وجان شما * شرفنامه ده اتحاد محبتدن عبارت ديو واقعدر وبعض
نسخه ده قسم اولوب سرك وبزم جانمز حقيچون ديمكدر معناى تركيبيسى
جانم وجانكز ديمكدر چونكه (جان) بيانى اوتوز سكزنجى قطعه نك بيت
ثالثنده كچدى (من) بن ديو (شما) سز ديو اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى
﴿ دست وپاى خود زدم چكدم امك ﴾
معناى تركيبيسى كندو اليمى واياغمى اوردم ديمكدر چونكه (دست) ال ديو
يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (پاى) اياق ديو بالدفعات
مرور ايلدى (خود) كندو ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى
(زدم) قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچن زدن لفظندن ماضى متكلم وحده در
﴿ هم وداع ايتدم دعا كفتم ديمك ﴾
خواجه حافظ (بيت) صلاح ازما چه ميجويى كه مستانرا صلا كفتم * بدور نركس
مستش سلامترا دعا كفتم * معناى تركيبيسى دعا سويلدم ديمكدر يعنى دعا
ايتدم معناسنه چونكه (دعا) معروف (كفتم) سويلدم ديو يكرمى
طقوزنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى ﴿ بوكه اولسيدى ديو ايتمك رجا ﴾
(بوكه) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وكافك كسرى وهاء رسميه ايله اولسيدى
معناسنه اصلى بود كه لفظندن دالك حذفيله اختصار اولنمشدر خواجه
حافظ (بيت) باصبا همراه بفرست ازرخت كلدستهٔ * بوكه بويى بشنويم

از خاك بستان شما ﴿جان كرو جامه كرو باش جان فدا﴾
طوسى (بيت) جان وتن رهن مى ناب كن از من بشنو * مثل اينست دلا جان
كرو جامه كرو * معناى تركيبيسى جان رهن اثواب رهن ديمكدر چونكه
جان آنفا كچدى (كرو) رهن ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى
كچدى (جامه) اثواب ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى
﴿دى سر آمد اولسه برنسنه تمام﴾
(سر آمد) ايكى معنايه در (اول برنسنه تمام اولدى معناسنه (ثانى قصورى
وعلتى اولميانه ديرلر ايكى معنايه بروجه تشويش ابو المعانى (بيت) هر آنكه
كشته سر آمد بدولت دنيا * يقين بد آنكه بدولت برو سر آمد شد (شاعر تركى)
كروه انبياء تسبيح دركبى سر آمددر * او تسبيحه امامه كوهر ذات محمددر
معناى تركيبيسى باشه كلدى ديمكدر چونكه (سر) باش ديو يكرمى يدنجى
قطعه نك بيت اولنده كچدى (آمد) كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك
بيت اولنده كچدى ﴿تحفهٔ وهبى ده بتدى والسلام﴾
محصل كلام ناظم نحرير بو مقامده حسن تخلص ايله منظومه سنى مسكى الختام
ايلدى فلله دره ﴿بو تاريخله ذيل تحفه مسكى الختام اولدى﴾
كانه بو مصراعده (ختامه مسك و فى ذلك فليتنافس المتنافسون)
آيتندن اقتباس ايلدى بهر حال حسن تخلص ولطف اختتامدن خالى دكل
فلله دره (نكته) مسكده لام تعريفله ختامه المسك جمله سى دخى تمام
تاريخ ختام تحفه درنوله مساعدهٔ وزن اوليدى عين ختامه المسك اولوردى فاحفظ
﴿زهى منظومه كيم پيوسهٔ حسن نظام اولدى﴾
(زهى) كوزل ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (منظومه)
نظمدن اسم مفعول عربيدر (پيوسته) اولاشوب بربرينه متصل اولان ديو
طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى (حسن) معروف (نظام)
يا بوكه مصدر عربى اوله ياخود نظمك جمعى اوله
﴿وزير اعظمك اسم شريفيله بنام اولدى﴾
(بنام) شهرت وشانى اولان ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى
يعنى وزير اعظمك اسمى ديباجه ده مذكور وديباجه ده آنكله معنون اولمغله
بو منظومه شهرتشعار اولدى يوخسه بو منظومه ده اولقدر حيثيت ومديه
يوقدر ديسه كرك كانه هضماً لنفسه واستحقار الذاته بويله بيوردى

﴿ کتوردم سنبلستان هنردن برك سبز مدر ﴾

(سنبلستان) اسم مکاندر سنبل محلی دیمکدر چونکه (سنبل) بیانی دیباجه نك قرقنجی بیتی شرحنده کچدی (ستان) ادات اسم مکاندر (هنر) معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (برك) یبراق دیواون بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

﴿ کل سنبل کبی پیرایهٔ فرق انام اولدی ﴾

(کل) بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کچدی (سنبل) قد سبق آنفا (پیرایه زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (فرق) فتح فا ایله رأس یعنی باشك اورتاسنه دیرلر لکن بو مقامده مطلق باش معناسنه فی الاصل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (انام) بمعنی مخلوق عربیدر ایضا (نکته) کما سبق فی السوابق دخی بو بیتده ناظم تحریر سنبل زاده اولدیغنه تلمیح بیوردی فللّه دره ﴿ قریحه م قوتندن بلمم اصلا افتخار ایتمم ﴾

(قریحه) بمعنی قلب وذهن عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (افتخار) فخردن افتعالدر ﴿ مجرد لطف حق ایله پذیرای ختام اولدی ﴾

(پذیرا) قبول ایدیجی معناسنه امر حاضر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ختامه اضافتله صکره دن زیاده اولدی کما سبق فی الادوات البسیطة مجرد ولطف وحق وختام * عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

﴿ اوقوندقجه دعاء خیره مظهر اولمه در مقصود ﴾

(دعاء وخیر ومظهر ومقصود) فی الاصل عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

﴿ بو مطلب بندهٔ ناکامه اقصای مرام اولدی ﴾

(بنده) قول دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کام) مرام ومراد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی مطلب واقصی ومرام عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر

﴿ هزاران شکر ایدوب حقه دیدم اتمامی تاریخن ﴾

(هزاران) خلاف قیاس اوزره جمع هزاردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة (هزار) بیك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (شکر واتمام) عربیلردر انشالرده دخی شایعدر (تاریخ) اصلی همزه ایله تأریخ بلکه واو ایله توریخدر حاصلی تفعیل بابندن عربیدر

بحمد الله بوزيبا تحفهٔ وهبی تمام اولدی

(زيبا) ياقشقلو ديو ايكنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى بو بيتده
ناظم نحرير حسن اختتام ييوردى فلله دره (حاصل تاريخ) ختامه المسك
عددنجه بيك يوز طقسان يدى بو شرحك ختامى بيك ايكيوز التى سنه سى
رمضاننك يوم سادسى يوم اثنينك بين الظهر والعصرنده در بويله اولنجه
تمام تحفه ايله شرحك بينى طقوز سنه اولدى * اللهم اجعله مباركا
ومنتشرا بين الانام الى يوم القيام * منتفعا مدى الدهور
والايام * الى اختتام الاحقاب والاعوام * بالعز
والسعادة والاكرام * سبحان ربنا
رب العزة عما يصفون وسلام
على المرسلين والحمد لله
رب العالمين

تم طبع شرح التحفة المنظومة الدريه * فى لغة الفارسية والدريه * بعون الله
الملك البارى البريه * فى بلدة الطيبة القسطنطينيه * صانها الله عن
الآفات والبليه * بمعرفة محمد رجائى * نال ما تمناه ربه الباقى
فى اواخر الربيع الآخر * لسنة ست وستين ومائتين
والف * من الهجرة النبويه * عليه
افضل الصلوات واكمل
التحيه